

POLITIEK EN CULTUUR

32STE JAARGANG 1/1972 PRIJS f. 1,05

UIT DE INHOUD:

**NIEUWE ONTWIKKELINGEN IN DE
MIDDENGROEPEN**

MONETAIRE MACHTSSTRIJD

VIETNAMISERING GEDOEMD TE MISLUKKEN

POLITIEK EN CULTUUR

maandblad, gewijd aan de theorie en praktijk van
het marxisme-leninisme onder leiding van
het partijbestuur der CPN

Nieuwe ontwikkelingen bij de middengroepen

In de afgelopen zomer kwamen middenstanders uit West-Nederland in verzet tegen de nieuwe wetten op de huur en verhuur van bedrijfsruimten. Deze wetten openden de weg voor forse huurstijgingen. Speciaal in Amsterdam en Rotterdam, waar naast woningnood ook een ernstig tekort aan winkel- en opslagruimte bestaat, werden tientallen vergaderingen belegd, die door ruim zeven duizend zelfstandigen werden bezocht. Het waren actieve, eensgezinde bijeenkomsten, die er toe hebben bijgedragen een ongebreidelde huurwoeker de kop in te drukken. Tevens onderstreepten deze vergaderingen opnieuw de benarde toestand in het midden- en kleinbedrijf.

Wij willen naar aanleiding van deze acties wat dieper en gedifferentieerder op het vraagstuk van de middengroepen ingaan. Juist in een periode, waarbij de grote concerns bepaalde crisisverschijnselen op de bevolking willen afwentelen, kan een realistische benadering van de problemen in het midden- en kleinbedrijf van verstrekkend belang zijn.

Achteruitgang

Mede door de late opkomst van een moderne grootindustrie hebben in ons land allerlei ambachtelijke bedrijven en een uitgebreide kleine-winkelstand een belangrijke rol kunnen spelen. Nog in 1950 telde ons land niet minder dan 300.000 vestigingen in het midden- en kleinbedrijf: winkels en reparatie-inrichtingen, horeca- en vervoersbedrijfjes, ambachtelijke industrieën en dienstverlenende instellingen. De agrarische bedrijven blijven verder in dit artikel buiten beschouwing.

In de afgelopen twintig jaar hebben tienduizenden de strijd om een zelfstandig bestaan moeten opgeven. Er werden vele nieuwe zaken opgericht maar het eindsaldo in 1970 gaf toch een netto achteruitgang van ruim 50.000 vestigingen.

In dat jaar telden alle middenstandssectoren bij elkaar 250.000 vestigingen (ruim drie kwart van alle bedrijven) met een werkgelegenheid voor ruim een miljoen mensen (bijna een kwart van de totale beroepsbevolking).

De betekenis van het midden- en kleinbedrijf is dus nog steeds groot, alhoewel het wat het aantal vestigingen, zowel als economisch potentieel betreft achteruit boert.

Eenzelfde tendens doet zich in de meeste Westeuropese landen voor.

In West-Duitsland daalde het aantal zelfstandigen in de periode 1964-1967 met 134.000, dat wil zeggen 4,3 procent van de gehele middengroep.

In België verdwenen tussen 1953 en 1965 niet minder dan 70.000 winkels en 21.000 ambachtsbedrijven, terwijl in Luxemburg in zeventien jaar een derde van de totale middenstand is verdwenen.

Juist in de laatste jaren komen uit Frankrijk berichten, dat ook daar onder de machtige middengroepen een achteruitgang wordt waargenomen. Alleen Italië produceert cijfers, die tot op heden nog steeds een geringe stijging van het aantal middenstanders te zien geven.

Aangenomen mag worden, dat in de afgelopen twintig jaar in West-Europa miljoenen zelfstandigen hun vaak hardnekkig en moeizaam opgebouwd bestaan hebben moeten opgeven.

De cijfers geven een onmiskenbare verschuiving van het economische en politieke patroon, maar verbergen in al hun koelheid veel persoonlijk leed.

Rechtse regeerders, directeuren van monopolies en burgerlijke economen hebben zich al jaren over deze overbekende cijfers gebogen. Zij kwamen nooit verder dan een wat meewarig gemompel en vage verwijzingen naar onafwendbare economische processen. Daar hebben de steeds meer in het nauw gedreven middenstanders natuurlijk niets aan. Dat deze ontwikkeling niet onafwendbaar doorgezet behoeft te worden zal veelal afhangen van het verzet, dat de middengroepen zelf organiseren. Onderzocht moet worden, wat de voornaamste politieke en economische voorwaarden zijn om de achteruitgang te stuiten, in het bijzonder in samenhang met de acties van de arbeidersbeweging.

Enkele aspecten van de achteruitgang

De laatste twintig jaar wordt Nederland geconfronteerd met een snelle technische en economische ontwikkeling van het grootbedrijf. De greep van monopolies en bankkapitaal op de na-oorlogse regeringen werd steeds steviger en openlijker. Deze greep versterkte op haar beurt de economische positie van de concerns extra.

Het creëren van opgejaagde monopolieprijzen leverde superwinstens op, die tezamen met de verstrengeling met het bankkapitaal geweldige bedragen vrijmaakten voor verdere technische ontwikkeling en onderzoek. De overmacht ten opzichte van het midden- en kleinbedrijf strekt zich thans uit over de gehele linie, tot in de kleinste uithoeken van de kapitalistische economie.

Professor Woitring van de katholieke universiteit te Leuven stelde in een EEG-rapport over de middenstand al in 1964 vast, dat het midden- en kleinbedrijf in de nijverheid slechts die gaatjes in het produktieproces mocht bezetten, die door de monopolies als niet rendabel waren afgeschreven.

De detailhandel in het midden- en kleinbedrijf heeft nog met extra moeilijkheden te kampen. De om zich heen grijpende massaproductie van waren dwingt tot massaverkoop. De enorme uitbreiding van het aantal kant en klaar verpakte artikelen, in het bijzonder in de levensmiddelenbranche, leidde tot een omzet die minder door de winkelier en meer door centrale reclamecampagnes wordt bepaald. „Winkeltrouw” neemt af, willekeurige, door speciale aanbiedingen en lokprijzen tot stand gebrachte verkoop neemt toe. Deze factoren, die branchevervaging in de hand hebben gewerkt, bespoedigen een snelle opkomst van supermarkten en reeksen grote en middengrote warenhuizen. De inschakeling van een auto bij het doen van inkopen hielp nog een handje mee.

Andere problemen voor een deel van de middenstand komen voort uit de ontvolking van gehele streken en dorpen, het in verval raken van complete wijken in de grote steden. De winkels leiden er een kwijnend bestaan, want de klanten verdwijnen. Dit regionale probleem krijgt geen compensatie in de nieuwbouw, want daar blijkt — zoals straks uiteen gezet zal worden — de winkelier helemaal geen poot aan de grond te krijgen.

De snelle economische veranderingen in produktie, inkoop en afzet gaan gepaard met voortdurend nieuwe wetten, bepalingen en regels. De specialist van het grootwinkelbedrijf weet nog weg in dit juridische oerwoud, maar de winkelier komt ook hier te veel achterop.

De geleidelijke verschuiving binnen de detailhandel ten gunste van de kapitaalcrachtige grootwinkelbedrijven en warenhuizen blijkt wel uit de volgende gegevens.

markt-aandeel in	winkelier	grootwinkelbedrijf en warenhuis	diversen
1950	77,6 pct.	20,7 pct.	1,7 pct.
1960	76,1 pct.	21,6 pct.	2,3 pct.
1970	70,5 pct.	25,6 pct.	3,9 pct.

Deze cijfers tonen bovendien aan, dat de ontwikkeling van het grootwinkelbedrijf zich juist in de zestiger jaren versnelt.

De kolom diversen komt grotendeels op rekening van post-orderbedrijven en de witte pak- en warenhuizen.

EEG-invloed

Bij dit alles kan de invloed van de EEG niet onbesproken blijven. Voor het voeren van een moordende concurrentiestrijd naar buiten en het uitdelen van stoten onder de gordel binnen de EEG, denken de verschillende Westeuropese monopoliegroeperingen in de Brusselse bureaucratie een instrument gevonden te hebben, waar ze de arbeiders beter mee kunnen uitbuiten en de middengroepen sneller mee kunnen saneren.

Mocht Mansholt zich op dit gebied al een treurige faam hebben verworven bij de boeren, de Brusselse invloed op het midden- en kleinbedrijf ligt er ook niet om.

Deze invloed doet zich in het midden van de zestiger jaren sterker gevoelen; dan begint ook de versnelde achteruitgang in het midden- en kleinbedrijf. Als voorbeeld de ontwikkeling van het aantal Nederlandse winkeliers met één vestiging.

1950	178.215
1960	167.504
1968	148.994
1970	138.480

Gaf de periode 1950-1960 een jaarlijkse teruggang van 0,6 procent te zien, dit percentage steeg in de jaren 1960-1968 reeds tot 1,4 procent, om in de periode 1968-1970 op te klimmen tot 3,5 procent.

Hetzelfde beeld geeft — met kleine variaties en Italië als mogelijke uitzondering — de detailhandelsontwikkeling in de andere EEG-landen te zien.

Op twee door Brussel gestimuleerde maatregelen willen we nader ingaan en de invloed hiervan op de middenstand onderzoeken.

In de eerste plaats het door de EEG verwekte monster van de BTW (belasting op de toegevoegde waarde). De invoering daarvan heeft geleid tot een ware vloedgolf van prijsstijgingen, die door bijna jaarlijks terugkomende geraffineerde BTW-verhogingen verder worden opgeschroefd. De BTW berokkent de arbeiders direct schade. Maar ook de middenstand ondervindt de nadelen. Het BTW-systeem bezorgt bergen onbezoldigd werk ten behoeve van de belastingdiensten. Honderd tot tweehonderd uur werk per jaar is normaal.

Bovendien belast de BTW de winkelier met het beheer van duizenden guldens, die niet zijn eigendom zijn, maar wel in de kassa liggen te branden als er rekeningen moeten worden betaald. De van regeringswege aangekondigde versnelde belastinginning zal ook in de BTW-sector weer voor de nodige moeilijkheden zorgen.

Uiteindelijk zijn in België ruim een jaar geleden niet voor niets

honderdduizenden zelfstandigen een mars naar Brussel begonnen. De BTW is bij de middenstand gehaat.

Een tweede voorbeeld vormt de opheffing van de verticale prijsbinding. Jarenlang hebben deze prijsbindingen tussen winkeliers, grossiers en fabrikanten bestaan. Ze garandeerden de middenstand een bepaalde winstmarge, een zekere vaste bron van inkomen.

In het kader van de stroomlijning van het mededingingsbeleid in West-Europa moest ook de bijl in de verticale prijsbinding. De Nederlandse regering begon een door en door demagogische campagne tegen de middenstand. De consumentenbond, hand in hand met koning-klant-achtige uitzendingen op de radio en TV stelden vast dat *de* middenstand te veel verdiende. De verticale prijsbinding stond de vrije concurrentie in de weg. Als die tussen de winkeliers maar flink kon worden aangewakkerd, zouden de prijzen vanzelf wel dalen.

Ondanks tegenstribbelingen werd de verticale prijsbinding deels opgeheven. Mr. G. v. Muider schreef hierover in de *Kroniek van het ambacht, klein- en middenbedrijf* van het voorjaar 1970 o.a. het volgende:

„Een grote grief in middenstandskringen, die in de zestiger jaren is versterkt, is, dat wel wordt opgetreden tegen juridische regelingen welke voornamelijk van betekenis zijn voor het midden- en kleinbedrijf, terwijl de overheersende marktpositie en het gentleman's agreement van de groten ongemoeid worden gelaten... Het optreden tegen verticale prijsbinding vanuit de filosofie, dat deze zonder meer concurrentie-beperkend werkt en strijdig is met het algemeen belang, terwijl anderzijds niet gezien wordt dat oligopolistische prijsontwikkelingen alleen maar toenemen in onze maatschappij, zonder dat men juridische regelingen nodig heeft, wekt de indruk dat er met twee maten wordt gemeten... Wat al jaren is gesteld, geldt ook nu nog: wat de CAO is voor de werknemer is de mededingingsregeling voor de kleine ondernemer”.

Het is inmiddels mogelijk het concurrentieslagveld te overzien. Na een aanvankelijk en tijdelijk goedkoop succesje, stijgen de door de monopoliebedrijven beheerste prijzen als nooit tevoren. De concurrentie in het midden- en kleinbedrijf verscherpt zich en het eindresultaat: een herverdeling van de inkomsten tussen concerns en middenstand ten gunste van de eersten.

Middenstandspolitiek

De uitwerking van de EEG op de Westeuropese middengroepen sorteert ook een direct politiek effect. Typerend hierbij is de ontwikkeling van de officiële regeringsmiddenstandspolitiek. Deze wordt beschreven in de drie na-oorlogse middenstandsnota's.

De eerste verscheen in 1954, de tweede nota kwam uit in 1959 en de derde zag het licht in 1969.

In het begin van de vijftiger jaren wist de regering het nog zo fijntjes uit te drukken. Voorop stond „de sociale politiek van

volledige werkgelegenheid". In dit kader gold dan ook voor de middenstand „... het scheppen van die algemene voorwaarden, welke het de voor zijn taak berekende ondernemer mogelijk maken, de ondernemersfunctie uit te oefenen".

De aanwezigheid van een sterke middenstand was een positieve factor in de Nederlandse samenleving, want — aldus officieel Den Haag — het „verzachtte de sociale tegenstellingen".

Vijf jaar later begint de toon al te veranderen. De positieve rol van een grote sterke middenstand is niet meer het enig zaligmakende, getuige de volgende passage, die het bestaansrecht van de middenstand ziet: ... „in combinatie met zijn bijdrage tot de economische voorziening in de volkshuishouding".

Weer tien jaar later worden alle frases overboord gegooid. De regering stelt slechts vast, dat het midden- en kleinbedrijf een groep ondernemers vormt, die geconfronteerd wordt met sterke economische krachten. Geen gezeur meer over de positieve rol van de middenstand, over de voorziening van de volkshuishouding, niets meer over het aspect van de werkgelegenheid in het midden- en kleinbedrijf. Het sociale recht van de middenstander op een redelijk bestaan wordt vervangen door keihard economisch machtsmisbruik, waarbij de zelfstandigen met tienduizenden naar sociale zaken en arbeidsbureaus worden gejaagd.

Dit regelrechte bedrog heeft de traditionele partijen van de „kleine luyden", de confentionele AR, CHU en KVP dan ook een belangrijk deel van hun aanhang gekost. De bourgeoisie tracht dit hiaat op te vangen door het aanslepen van figuren zoals de zogenaamde „PBO-bestrijder" Koekoek, de „jonge dynamische" zakenman Van Mierlo, de „inflatiebestrijder" Drees of charlatans van de middenstandspartij. Maar dat is allemaal vergeefse moeite. Vroeger of later vallen ze allen door de EEG- en NAVO-mand.

Geen wet van Meden en Perzen

Het is huichelachtig om vol mededogen te spreken over de economische onafwendbare achteruitgang van de middengroepen en tegelijkertijd een politiek te voeren, die deze achteruitgang zonder meer stimuleert.

Deze Nederlandse middenstandspolitiek staat thans onder leiding van de staatssecretaris drs. P. Oostenbrink, die hiervoor speciaal uit de raad van het grootwinkelbedrijf is gestapt.

Elke steun aan het midden- en kleinbedrijf ter bestrijding van de ongelijke machtspositie ten opzichte van de grootindustrie en het bankkapitaal wordt systematisch omgebogen tot een serie discriminerende maatregelen tegen de middenstand zelf. Wij wezen in dit verband reeds op de invoering van de BTW en het opheffen van een reeks verticale prijsbindingen.

De planning van winkelcentra in tuinsteden, nieuwe woonwijken en snelgroeïende randgemeenten gaat in zijn planologische en architectonische opzet al bijvoorbaat uit van warenhuizen en grootwinkelbedrijven. De kleine winkeliers kunnen vaak in houten noodgebouwen de eerste klantenstoot opvangen,

maar zodra het aantal bewoners van nieuwe wijken aantrekkelijk wordt, opent de supermarkt en het warenhuis haar poorten. De noodwinkel kan opdonderen.

In de Bijlmermeer, waar Philips een dikke vinger in de pap krijgt bij de bouw van het winkel- en bedrijfsruimtecentrum, worden huurprijzen en indelingsomstandigheden zodanig, dat de vertegenwoordigers van middenstandsbonden geen heil meer zagen in deelname aan het vooroverleg.

Om de zaak voor het grootwinkelbedrijf nog verder te stroomlijnen werd ruim een jaar geleden de OVN (Ontwikkelingsgroep Winkelcentra Nederland) opgericht, waarin o.a. de ABN, Delta Lloyd, Bank voor Onroerende zaken en Gemeenschappelijk Eigendom participeren.

Het steeds verder uitschakelen van de kleine en middengrote winkelier in de nieuwbouwwijken is dan ook meer een gevolg van de machtsverhoudingen, dan van een economische noodzaak. Nog nooit is bewezen, dat een goed geleide, ruim opgezette levensmiddelenzaak van een zelfstandige onrendabeler zou werken dan een filiaal van een grootwinkelbedrijf.

De nieuwe huurwetten op bedrijfsruimten, die in West-Nederland deze zomer een bepaalde liberalisatie in de huren te weeg bracht, stuitte op een krachtig middenstandsverzet.

Ook hier hebben we weer te maken met een regeringsbeslissing, die de middeninkomens op een ernstige manier belast. De huurstijgingen, die ondanks het verzet, toch werden doorgedrukt, tasten de winstmarges van de winkelier en ambachtsman verder aan.

De door warenhuizen en supermarkten doorgedreven koopavonden, die hier en daar in Nederland verordeneerd zijn, stuiten niet alleen op verzet van winkelpersoneel uit deze warenhuizen, maar ook op toenemende weerstand van de kleine detaillist.

Het blijkt in de praktijk neer te komen op een eenzijdige verschuiving van koopkracht ten nadele van de middenstand. Een enquêterapport in Amsterdam toonde aan dat 97 procent van alle levensmiddelenzaken gesloten zijn op de betreffende koopavond, maar dat een zeer groot deel van de winkelende mensen die avond juist levensmiddelen kopen.

Als we weten, dat supermarkten en warenhuizen, grootfiliaalbedrijven in levensmiddelen die avond alle open zijn, dan geven de enquêtecijfers al een indicatie voor de verschuiving van de koopkracht.

Ook de aangekondigde veranderingen van de winkelsluitingswet zien vele, vaak oudere middenstanders met vrees tegemoet. Zij denken weer aan de vooroorlogse crisisjaren, toen mede door de Colijnse bezuinigingspolitiek men gedwongen was de deurbel van de winkel bijna dag en nacht te laten klingelen, uit angst omzet te missen.

De kredietvoorzieningen van het ontwikkelingsfonds voor het midden- en kleinbedrijf voldoen maar matig. De aanvraag en het verkrijgen van een dergelijk krediet gaat met zo veel haken en ogen gepaard, duurt door bureaucratische beslommingen zo lang, dat het een groot deel van zijn aantrekkelijkheid ver-

liest. Het vormt dan ook geen bijdrage tot het inlopen van de achterstand, die kleine zelfstandigen bij kredietvoorzieningen hebben ten opzichte van grote firma's.

In dit verband mag ook gewezen worden op de rol van sommige gemeentebesturen in ons land, die meehelpen de nadelige positie van de kleine zelfstandigen verder te accentueren. In vele plaatsen is men er niet voor teruggedeinsd om op goedkope, oorspronkelijk aan de industrie toegewezen terreinen, die met belastinggeld werden klaargemaakt, Miro- en Macro-warenhuizen neer te zetten. Gehele winkelcentra midden in de polders worden geprojecteerd op goedkope gronden, allemaal in het nadeel van gevestigde winkels in de traditionele winkelstraten van de betreffende steden.

Sociale achterstand

De discriminatie van de middenstand strekt zich ook uit tot de sociale voorzieningen. Typerend hierbij is de gang van zaken rond het saneringsfonds.

Na een langdurige studie kwam enkele jaren geleden een regeling uit de bus voor oudere middenstanders, die bij bedrijfsbeëindiging een zekere waardeverste maandelijkse uitkering garandeerde. De uitkering was wat mager, maar had als voordeel, dat men er nog wat bij mocht verdienen en dat men bij het bereiken van de 65-jarige leeftijd boven de AOW-uitkering nog een maandelijkse toeslag ontving. Als uitgangspunt een acceptabele regeling. Duizenden aanvragen stroomden bij het saneringsfonds binnen.

Het fonds werkte eigenlijk vanuit een dubbele gezichtshoek. Sociale verbetering van de positie van bejaarde middenstanders en door het sluiten van grote aantallen kleine vestigingen, verbetering van de structuur van de middenstand.

Nauwelijks kwam deze regeling enigszins van de grond, of zij werd door de regering als te duur en ondoelmatig met één pennestreek van de baan geveegd.

In plaats daarvan verscheen de huidige regeling. Op schandelijke wijze worden middenstanders met een matige, twee jaar durende uitkering naar de arbeidsbureaus en sociale zaken gezonden als oplossing van de in de jaren 1968-1970 heersende schaarste op de arbeidsmarkt.

Wordt er snel „passend” werk gevonden dan kan de hele bedrijfsbeëindigingshulp met enkele weekuitkeringen beklonken zijn. Alleen de winkeliers die tot over hun oren in de zorgen zitten, maken van deze regeling aarzelend gebruik. Al jaren lang stellen de middengroepen de eis van een pensioenregeling. Zeer belangrijk, want winkels, vroeger bij verkoop goed voor een geborgen levensavond, zijn nu veelal onverkoopbaar. Na veel dokteren kwam een voorstel uit de bus, dat neerkwam op een belastingvrije reservering in de zaak, ten behoeve van de oudedagsvoorziening. Het plan werd vlak voor de laatste verkiezingen met veel tamtam speciaal door de KVP het gehele land rondgezeuld.

De laatste stemmen waren nog niet geteld, of de beknibbeling op het plan ging van start. De oorspronkelijke opzet, die 500 miljoen zou kosten, werd door een groep hoge ambtenaren — buiten de middenstandsbonden om — al tot 175 miljoen teruggebracht. Zelfs deze regeling wilde de regering-Biesheuvel nog maar mondjesmaat toepassen, terwijl tenslotte uit de bus is gekomen de gehele zaak nog maar tot 1973 in de ijskast te zetten!

De kleine ondernemer moet wel kinderbijslagpremie betalen, maar krijgt over het algemeen geen uitkering voor zijn eerste en tweede kind. Hij is veel geld kwijt aan een ziektekostenverzekering en kan de premie voor de verzekering van inkomstenderving bij ziekte praktisch niet voldoen. Ook de verzekering tegen zware geneeskundige risico's komt de meeste middenstanders te duur uit. Er bestaan géén regelingen voor definitieve arbeidsongeschiktheid, de premies zijn ook hier onbetaalbaar.

Berekeningen uit middenstandskringen tonen dan ook aan, dat een zelfstandige 40 procent meer moet verdienen dan een geschoolde arbeider om aan dezelfde levensomstandigheden te komen. Ruwweg geschat ligt een derde van de middenstand daar onder.

De veelgehoorde, wat smalende opmerking: „Waarom gaan ze dan niet bij een baas werken” houdt geen rekening met een aantal fysieke en psychische factoren. In de eerste plaats is een groot deel van de middenstanders van middelbare leeftijd. Omschakeling naar een ander beroep wordt dan al erg moeilijk. Bovendien zit in het bedrijf soms heel wat familiekapitaal, dat bij voortijdige sluiting vaak geheel af gedeeltelijk verloren gaat. Het gevoel „onafhankelijk” en „vrij” te zijn, speelt bij honderdduizenden detaillisten en ambachtslieden een grote rol.

Hoe betrekkelijk dat begrip „onafhankelijk” ook mag zijn, hoe sterk het door de invloed van leveranciers, afnemers of banken wordt uitgehouden, het heeft een moeilijk definieerbare waarde, die het vele middenstanders bereid doet vinden bepaalde nadelen op de koop toe te nemen.

Nieuwe mogelijkheden voor middengroepen

Uit het voorafgaande mag niet de conclusie worden getrokken dat de middenstand over de gehele linie het voortdurend slechter krijgt en aan de rand van de afgrond staat. Dat zou een onjuist beeld opleveren.

Volkomen ook in tegenspraak met de ervaring, die iedereen in zijn eigen omgeving kan opdoen. De achteruitgang van de middengroepen voltrekt zich uiterst grillig en ongelijkmatig. Er zijn groepen, die zich nog in aantal en omvang ontwikkelen. Er zijn verschillende factoren aan te wijzen, die verklaren waarom vele zelfstandigen zich handhaven en soms nog verder groeien.

Daar is in de eerste plaats de totale omzet in de detailhandel. Mede door succesvolle loonacties, de inschakeling van steeds

grotere groepen vrouwen in het arbeidsproces, het aantrekken van buitenlandse werknemers, de groei van de bevolking en de uitgaven van miljoenen toeristen in ons land, is de omzet bij de detailhandel gestegen.

De volgende cijfers waarin de twintig jaar voortdurende inflatie zich sterk weerspiegelt zijn ramingen van het *Economisch Instituut voor het Midden- en Kleinbedrijf* en hebben betrekking op de totale consumptie-uitgaven in absolute bedragen.

1950	7,2 miljard gulden
1955	11,0 miljard gulden
1960	13,0 miljard gulden
1965	20,0 miljard gulden
1968	23,0 miljard gulden
1970	26,6 miljard gulden

Niet alleen de omzetvergroting, maar ook de belangrijke omzetverschuiving speelt een rol in de ontwikkeling van bepaalde groepen zelfstandigen.

De algemene tendens is al jaren lang de relatieve achteruitgang van de levensmiddelenomzet en de omzet in kleding, textiel en schoeisel, een forse vooruitgang in huishoudelijke en elektrotechnische branches en een zeer sterke ontwikkeling van diensten, auto's en reizen.

Deze opmerkelijke verschuivingen in het uitgavenpatroon hebben hun overal zichtbare stempels op de winkelstand gedrukt. Wanneer dan ook wordt gesproken over een zeer sterke achteruitgang van de middenstand, dan moet dit voor een belangrijk deel worden gezocht in de groep kleine levensmiddelen-detailhandelaren die èn door een achteruitlopend marktaandeel èn door de supermarkten in een vernietigende tang wordt genomen.

Om een indruk te krijgen van de verschuivingen in het uitgavenpatroon van de Nederlandse bevolking volgen hier de cijfers in miljoenen gulden plus het aandeel in de totale uitgaven van enkele groepen artikelen en voorzieningen over de periode 1950-1970.

	1950		1960		1969	
voedings- en genotmiddelen	5007	39,2 pct.	8930	36,8 pct.	17350	30,4 pct.
textiel en kleding	2333	18,2 pct.	3241	13,4 pct.	6352	11,1 pct.
huish. artikelen, woninginr.	761	5,9 pct.	2134	8,8 pct.	5154	9,0 pct.
auto's privé	3	0,0 pct.	15	0,1 pct.	1390	2,4 pct.
kosmetische prod.	39	0,3 pct.	87	0,4 pct.	380	0,7 pct.
boeken en tijdschriften	167	1,3 pct.	424	1,7 pct.	1138	2,0 pct.
gezondheids- diensten	296	2,3 pct.	1063	4,4 pct.	3522	6,2 pct.
uitgave buitenland (vakanties o.a.)	98	0,8 pct.	469	1,9 pct.	2030	3,6 pct.

Uiteraard geven deze cijfers geen beeld van het bestedingspatroon van arbeiders, boeren, middengroepen of topinkomens afzonderlijk.

De neerslag van deze gegevens is ook te zien in het aantal vestigingen van verschillende branches in de afgelopen twintig jaar. Tevens blijkt uit deze cijfers een opmars van grotere filiaalbedrijven over de gehele linie. De terugloop van de middenstand in de detailhandelssector moet voor het overgrote deel aan de levensmiddelenhandel worden toegeschreven.

Bij het hieronder volgende staatje heeft de eerste rij getallen onder elk jaar betrekking op het aantal bedrijven met 1 vestiging, in het tweede rijtje wordt het aantal filiaalbedrijven aangegeven.

	1950		1960		1970	
levensmiddelen	78.855	4.761	66.146	8.308	48.249	7.931
textiel, schoenen	19.536	2.708	19.307	4.605	15.977	5.909
woninginr., huisraad	8.299	624	10.469	1.184	10.500	1.833
boeken, tijdschr.	2.842	222	3.041	537	2.816	731
kosm. prod. etc.	4.701	455	3.760	705	3.499	1.047
doe-het-zelf-winkels	1.520	72	5.086	421	5.628	725

Stormachtig is ook de ontwikkeling van het garagebedrijf. Een verdrievoudiging van het aantal vestigingen kon na de oorlog worden genoteerd. Ook reisbureaus vliegen als paddestoelen uit de grond, terwijl buiten de detailhandelssector verder opvallen het herstel van de kleine horecabedrijven.

Naast de verhoging van en de verschuivingen in de omzet zijn er nog andere factoren, die tot een bepaalde handhaving van het midden- en kleinbedrijf bijdragen.

De werktijden bijvoorbeeld spelen een belangrijke rol. Om zich concurrerend op te kunnen stellen tegenover de grote bedrijven, maken de kleine winkelier en de ambachtsman dagen van tien tot vijftien uur. Concrete gegevens ontbreken hier veelal. Maar het is duidelijk, dat de aankoop op de groenteveiling vroeg in de ochtend, de verkoop in de winkel, het maken van etalages en het schoonmaken van de zaak na zes uur, de BTW en andere administratieve beslommingen, het bezorgen van folders en het plakken en inzenden van spaarzegels tot werkdagen leiden, die niet in het economische resultaat worden weerspiegeld.

De enige beschikbare gegevens berusten op een aantal enquêtes uit het begin van de zestiger jaren, toen er minder reclame, BTW-administratie en bepalingen waren. Het onderzoek gaf als gemiddelde arbeidsweek in uren uitgedrukt voor het gezinshoofd en de meewerkende gezinsleden over enkele branches de volgende uitslag:

	gezinshoofd	familie
textielhandel	57 uur	35 uur
kruideniersbedrijf	65 uur	onbekend
slagers	67 uur	37 uur
groentehandel	73 uur	55 uur

Een onderzoek uit dezelfde periode toonde aan, dat bijna de helft van de middenstanders niet met vakantie ging.

Een vierde factor die de achteruitgang in het midden- en kleinbedrijf afremt wordt gevormd door verschillende typen van samenwerking. Bekend zijn de vrijwillige filiaalbedrijven in de levensmiddelenhandel. De melkhandel in Amsterdam bijvoorbeeld is voor 95 procent georganiseerd in een stichting, die niet alleen de onderlinge vakanties regelt, maar bovendien collectief ziekte- en ongevallenverzekeringen afsluit, verzekering op wagens verzorgt en zelfs via een centrale computer de boekhoudingen van de zelfstandigen op snelle en goedkope wijze bijhoudt.

In de textielhandel hebben zich juist in de laatste jaren een serie zeer sterke inkoopcombinaties ontwikkeld.

Deze inkoopcombinaties hebben vaak de beschikking over miljoenen budgetten en slagen er in op concurrerende wijze voor de aangesloten leden in te kopen.

In enkele delen van het land gaat het de middenstand niet slecht door plaatselijke omstandigheden. Naast de algemene bevolkingstoename van 10 tot 13 miljoen speelt de trek naar West-Nederland ook een grote rol. Sommige plaatsen groeien als kool, sommige plaatsen worden populair als forenzenstad. De detailhandelaar pikt er een graantje van mee.

In het ambachtelijke bedrijf wordt de achteruitgang enigszins afgeremd door een tendens bij supergrote ondernemingen en sterke industriecombinaties om bepaalde functies van het bedrijf zoals onderhoud, transport, bewaking, schoonmaken en sommige reparaties af te stoten. Ook de fabricatie van bepaalde onderdelen wordt voordeliger in het ambachtelijke bedrijf ondergebracht.

De hierboven vermelde factoren mogen dan wel de achteruitgang van het aantal middenstandsvestigingen wat vertragen, maar daar staat wel iets heel anders tegenover. Wat is in dit verband eigenlijk de „zelfstandigheid” van de ondernemer in het midden- en kleinbedrijf nog waard? Hoe wij ook speuren, daarover zijn in Nederland geen gegevens te krijgen. Hoeveel vestigingen in de middengroepen zijn afhankelijk van kredietbanken? Hoeveel heeft het toeleveringsbedrijf, dat al jaren uitsluitend een bepaald produkt voor een bepaalde firma maakt, eigenlijk te vertellen? Hoeveel winkeliers zijn niet met handen en voeten aan hun leveranciers gekluisterd? Welke rol spelen grossiers en levensmiddelenmonopolies bij de vrijwillige filiaalbedrijven?

Het is bekend dat de groeiende reismarkt door enkele banken, Albert Heyn, Philips, het Duitse concern Neckerman en Vroom en Dreesman als het ware is verdeeld. Wat is in dit verband de onafhankelijkheid van de honderden reisbureaus?

Wat is de onafhankelijke positie van de horecamaan, die alles kreeg voorgeschoten van het bierconcern? Hoe vrij zijn de autohandelaren van de fabrikant en importeur? Welke bakker is nog los te denken van het grote Nederlandse meelconcern en de machtige centrale bakkerijen? Welke Philips-dealer kan het zonder Philips stellen? Ook zonder concrete statistische gegevens lijkt het duidelijk, dat de massafabricatie van waren de onafhankelijkheid van kleine zelfstandigen ernstig heeft uitgehold.

De middenstandsbonden

Nederland telt drie middenstandsbonden.

De grootste is het algemene KVO (Koninklijk Verbond van Ondernemers in het Midden- en Kleinbedrijf). Zij bestaat pas enkele jaren als resultaat van een fusie tussen de Koninklijke Nederlandse Middenstands Bond en het Nederlands Verbond van Middenstands Verenigingen. Het katholieke NKOV en het christelijke NCOV hebben een mislukte fusie achter de rug en hun gezamenlijk gefinancierde „Ondernemershuis” te Rijswijk per verdieping weer onderling verdeeld.

De centrale bonden vormen als het ware een soort overkoeping van reeksen beroepsorganisaties zoals slagersbonden, kruideniersbonden, vervoersbonden, loodgieterspatroons, etc.

De beroepsbonden zijn voor de uitgesproken vakbelangen, terwijl de centrale bonden zich bezighouden met het middenstandsbeleid in Nederland en de belangen van de middenstand als geheel dienen te bezien.

In dit verband ook iets over het loonvraagstuk en de inflatie. Bijna altijd nemen de topmensen van de middenstandsbonden bij het vaststellen van een loonpolitiek het standpunt van de grote concerns en de regering over. In hun ogen vormen de arbeiderslonen nog steeds *de* bron van de inflatie. Zij zwijgen hardnekkig over de superwinsten van de monopoliebedrijven, zwijgen over de bewapeningsuitgaven en over de internationale valutaspeculaties. Nee . . . het afremmen van de lonen in Nederland zou van grote betekenis voor de middenstand zijn.

Maar dat is een fabeltje.

Juist van de handhaving en uitbreiding van de koopkracht moeten de middengroepen in ons land het hebben.

Het jaar 1969 was een berucht matigingsjaar. De BTW had mede de prijzen opgejaagd en de werkers in ons land kwamen ernstig achterop. In dat jaar liep het inkomen van de middenstand in de detailhandel en het ambacht met 8 tot 9 procent terug.

In 1970 wisten de arbeiders door talrijke succesvolle acties bepaalde loonsverbeteringen tot stand te brengen. Het reële inkomen in de middengroepen steeg in dat jaar met 3 procent. Loonstop en bezuinigingen in 1971 doen het middenstandsinkomen over het afgelopen jaar opnieuw dalen.

Het uitstellen van een toch al ontmande pensioenregeling, de

plannen voor verdere branchevervaging, het verdachte gesleutel aan de winkelsluitingswet, het verhogen van vervoerskosten, de BTW-verhoging op elektra, de verzwaring van PTT- en NS-tarieven, de versnelde inning van de belasting met ingang van 1972, de bouwstop en wegenbouwstop met grote moeilijkheden voor kleine firma's, zijn stuk voor stuk noodsignalen.

Arbeidersbelang

De arbeidersbeweging zelf heeft ook belang bij een goed functionerende middenstand. Wat dat betreft zijn de ervaringen in sommige delen van de Verenigde Staten van belang.

In de buitenwijken van grote steden ontwikkelden de warenhuizen en supermarkten zich zo snel, dat zelfstandige winkeliers er niet meer aan te pas kwamen. Toen de supermarktcombinaties in vele nieuwbouwwijken het gehele distributieapparaat in handen hadden, begon ter plaatse het systematische optrekken van de prijzen. Het peil kwam ver boven dat van de kleine winkelier in de oude stadswijken. Dit heeft geleid tot reeksen kopersstakingen, door vrouwenorganisaties tot stand gebracht. De meeste van deze acties leidden tot tijdelijke, soms opmerkelijke prijsdalingen.

Ook het ongemak dat de overconcentratie van winkels met zich meebrengt, moet niet worden onderschat. De afstand koper-supermarkt neemt toe. Voor bejaarden en huisvrouwen die overdag geen auto tot hun beschikking hebben, vormt dit problemen.

De ervaringen in sommige Oosteuropese landen wijzen in dezelfde richting. Wanneer niet de detailhandelskennis en de zelfstandige initiatieven van de middenstand volledig worden ingeschakeld bij de uitbouw van het socialisme, kan dit leiden tot verstoringen van de distributie van goederen.

Breed verzet

Het middenstands-huurprotest van juni 1970 vormt niet het enige voorbeeld van toenemend verzet onder de zelfstandigen. Opmerkelijk zijn ook de acties van winkeliersverenigingen tegen de invloed van grote warenhuizen en supermarkten. De tijd dat winkeliersverenigingen zich alleen met sinterklaasintochten of kerstverlichting bezighielden is allang achter de rug.

De actie van *DOKA*, een winkeliersvereniging in Amstelveen, richtte zich tegen de koopavond. De vereniging toonde op overtuigende wijze het nadeel voor de middenstand aan en zette haar actie met een manifestatie kracht bij.

Opmerkelijk was ook de felle actie van de winkeliers in de IJmond tegen de vestiging van een Macro-warenhuis. Op goedkope grond, bestemd voor industrie, zou het gebouw verrijzen, zo had het college van B. en W. in Beverwijk al beloofd.

Maar de middenstandsprotesten hebben hier de zaak ten gunste gekeerd.

Eenzelfde bericht komt uit Vlissingen. Ook hier omvangrijke beweging van de middenstand tegen een nieuw koopcentrum aan de rand van de stad, terwijl de winkeliers in de binnenstad op hoge kosten zitten en met parkeerproblemen te kampen hebben. Plan-Lammerenburg is door de Vlissingse winkeliers voorlopig van de baan geveegd.

Soortgelijke berichten komen uit het Noorden van het land, Purmerend, Breda, Zwolle en talrijke andere centra.

In Amsterdam, waar een meerderheid van de winkeliersverenigingen zich actief bij de huurbeweging had aangesloten, staan talrijke buurtproblemen op de agenda.

In de ene wijk bemoeien de middenstanders zich actief met het ontwikkelings- en saneringsbeleid, in andere delen van de stad komen parkeer- en verkeersproblemen aan de orde.

Renovatie en nieuw te bouwen winkelcentra in oude wijken worden levendig bediscussieerd.

Al deze acties van plaatselijk of wijkbelang vormen stenen voor een grotere algemene belangenbeweging van het midden- en kleinbedrijf.

Toekomst

De groeiende conflictsituatie tussen de concerns en de midden-groepen opent een weg voor een brede antimonopolistische beweging. Deze beweging sluit aan op het actieprogramma van de CPN. De antimonopolistische strekking van dit programma wint terrein bij de middengroepen.

Ook het daarop geïnspireerde optreden van communisten in de vertegenwoordigende lichamen maakt indruk.

Zo schreef *Textilia* (blad van de textiel-detailhandelaren) naar aanleiding van het recente optreden van de CPN-fractie in Wormerveer tegen een Albert Heyn Miro-vestiging ter plaatse, dat de belangen van het midden- en kleinbedrijf in dit geval slechts veilig bleken te zijn bij de linkerzijde: „een gebeurtenis, die ongetwijfeld politieke gevolgen zal hebben. Bij de andere groepen was men zijn verkiezingsbelofte even vergeten”.

In het midden- en kleinbedrijf van Nederland verdienen ruim een miljoen mensen een boterham. Er is wel degelijk een toekomst voor deze groepering weggelegd. De reactionaire propaganda over de economische onafwendbare ondergang van de middenstand moet van de hand worden gewezen.

Beslissend voor de toekomstige ontwikkeling is het groeiend besef in middenstandskringen om in verzet te komen tegen machtsposities en knevelingen van de monopolies, tegen de discriminerende overheidsmaatregelen, die deze machtsposities alleen maar versterken. Het creëren van gelijke kansen voor het

midden- en kleinbedrijf o.a. door ruime en goedkope kredieten, door verdediging van zijn winstmarges tegen de aanslagen van grote leveranciers, door stimulering van zijn rol in nieuwe stadswijken en satellietsteden vormt al een breed platform voor directe actie.

M. v. d. BERG

Statistische gegevens in dit artikel zijn ontleend aan:

„Het midden- en kleinbedrijf korte termijnontwikkeling” van het EIM.

„Kroniek van het ambacht”, no. 1 en 2 1970.

„Twintig jaar detailhandel in cijfers”, Hoofdbedrijfsschap detailhandel.

„Zware geneeskundige risico's”, Raad voor het midden- en kleinbedrijf.

„Sociale ontwikkeling en midden- en kleinbedrijf”, Raad voor het midden- en kleinbedrijf.

Ontwikkelingsfonds, Raad voor het midden- en kleinbedrijf.

Documentatiedienst KVO.

„Concentratie in de detailhandel”, P. M. v. Nieuwenhuizen.

„Struktur und Wachstum”, Ifo Institut, München.

„Le phénomène de concentration dans le secteur de la distribution”, Yvette Jaggi Universiteit, Lausanne.

Mededeling aan de lezers

Met ingang van januari 1972 is de prijs van **Politiek en Cultuur** verhoogd. Deze prijsstijging is noodzakelijk geworden door de verhoging van de papier- en drukkosten.

De prijs is met ingang van januari 1972:

Jaarabonnement f 9,50 (studentenab. f 4,75)

Halfjaar-abonnement f 5,—

Losse nummers f 1,05

Wij verzoeken U vriendelijk uw abonnementsgeld met gebruikmaking van de bij het vorige nummer gevoegde accept-girokaart te willen overmaken.

Adm. 'Politiek en Cultuur'
Leidsestraat 25
Amsterdam

Monetaire maatregelen — machtsstrijd in volle gang

In september 1971 publiceerden we in ons maandblad een artikel over de monetaire crisis in de kapitalistische wereld, die door de eenzijdig getroffen maatregelen van de Amerikaanse president Nixon op 15 augustus jl. in zijn volle hevigheid duidelijk werd. Er werd in dat artikel gewezen op de verschillende facetten van Nixons maatregelen.

December vorig jaar besloten vertegenwoordigers van de tien belangrijkste kapitalistische landen, na maandenlange ruzies en manipulaties achter gesloten conferentiedeuren, op een bijeenkomst te Washington tot een devaluatie van de dollar (met 7,89 procent) en tot revaluatie van de munteenheden van Nederland, West-Duitsland, Japan, Zwitserland en België. De gulden werd ten aanzien van het goud gerevalueerd met 2,67 procent.

Wat de handelsoorlog tussen de verschillende kapitalistische staten betreft, zag Nixon zich genoodzaakt de invoerheffing van tien procent, waarmee alle concurrenten waren gestraft, in te trekken. De besluiten van de tien, die overigens nog door het Amerikaanse Congres moeten worden behandeld, zijn bij de begrotingsbehandeling van financiën in het parlement aan de orde gekomen. *Marcus Bakker* vertolkte daarbij beknopt en kernachtig de visie van de communistische fractie, — een visie, die we hierbij laten volgen.

De problematiek van de internationale monetaire vraagstukken is reeds diverse malen, ook voor het resultaat van Washington, in de Kamer aan de orde geweest en daarbij zijn door ons een paar essentiële punten naar voren gebracht, waarvan ik meen, dat de ontwikkelingen de juistheid van onze opvatting heeft bevestigd.

Die punten waren de volgende. In de eerste plaats, dat wij hier te maken hebben met een wezenlijke tegenstelling binnen het kapitalistische systeem, die hoogstens tijdelijk te regelen maar niet op te lossen is. In de tweede plaats, dat het essentiële bij de huidige ontwikkeling is de verandering in positie van de Verenigde Staten, die niet meer beschikken over die absolute politieke, militaire en economische suprematie binnen het kapitalistische systeem, die destijds Bretton-Woods mogelijk maakte. In de derde plaats dat de botsingen van de laatste tijd een aanwijzing vormen dat er een eind is gekomen aan de sprookjes, die wilden dat met het verstrijken der jaren de „ondernemingsgewijze produktie” ons in steeds hogere hemelen leidde.

Nu gaat het hier concreet om de monetaire verhoudingen en de onderlinge afstemming van de valuta's waartoe besloten is. De kern van de zaak is echter, dat de monetaire problematiek een afgeleide problematiek is. Ze is een weerspiegeling van economische verhoudingen en strijd tussen economische machten en onmachten.

Die machtsstrijd blijkt in volle ontwikkeling en daarom lijkt het dat de regeling die nu is getroffen, als zij al doorgaat, een tijdelijke zal blijken te zijn.

Ik leg hierop de nadruk, omdat ons inziens de uiteenzetting van de minister van financiën op dat punt een te simplistisch beeld heeft gegeven. Hij heeft bijvoorbeeld gezegd dat de Nixon-maatregel van 15 augustus jl. werd afgedwongen door de verslechtering van de betalingsbalans en de vermindering van de monetaire reserves. Dat is wel een zeer technische aanduiding van wat in werkelijkheid een groot politiek-economisch probleem is.

Bij de Amerikaanse betalingsbalans hebben de oorlog in Vietnam en de investeringen met name in Europa een doorslaggevende rol gespeeld. De Amerikaanse economie was al geruime tijd onderhevig aan een vrij sterke stagnatie. Vlak vóór 15 augustus deden zich twee nieuwe feiten voor, namelijk een run van andere Westerse regeringen op de Amerikaanse goudvoorraad en de aanwijzing dat op de bestaande economische stagnatie zich nog weer eens een nieuwe stapelde, waarmee binnen Amerika een regelrechte crisis dreigde. Het lijkt ons dat hier de verklaring ligt voor het niets ontziende karakter dat de Amerikaanse maatregelen hadden en de hardnekkigheid, waarmee ze zijn verdedigd in de afgelopen tijd.

In één opzicht heeft Amerika daarbij al vrij snel resultaat geboekt en dat is op het punt van de militaire „burdensharing”.¹⁾ Het oorspronkelijke standpunt van de Nederlandse regering was, dat de burdensharing verbonden moest worden met, laten wij zeggen, sharing van de ontwikkelingshulp. Dat standpunt is losgelaten in de loop van de tijd. Bij het debat over buitenlandse zaken heeft de minister van buitenlandse zaken dat ronduit toegegeven. Hij heeft gezegd dat het standpunt van Nederland inderdaad was gewijzigd op dat punt. Blijkbaar is rondom die tijd ook afgesproken, dit vraagstuk in de NAVO af te schermen, en is in feite de militaire burdensharing zonder meer geaccepteerd.

En dan, mede in acht genomen dat feit, het resultaat van de conferentie van Washington. Het is een feit dat door de devaluatie van de dollar de veranderde Amerikaanse positie tot uitdrukking is gekomen. Ik wil er even aan herinneren dat op 15 augustus jl. de heer Nixon zei, niet in het Nederlands dan: „Wij moeten de positie van de Amerikaanse dollar beschermen als een zuil van monetaire stabiliteit over heel de wereld.” Nou, die zuil is geschonden en allerlei commentaar dat in een nieuwe vorm die oude functie zou worden hernomen, lijkt ons onrealistisch. Dat is één kant van het akkoord, maar dat zal blijken van een enorme draagwijdte te zijn, vooral politiek.

De andere kant ervan is, dat door de andere landen een zwaar offer is gebracht. De prijs van de dollardevaluatie is geweest

¹⁾ Burdensharing — letterlijk lastenverdeling. Het woord, waarmee de Verenigde Staten de NAVO-landen tot opvoering van hun bewapeningsuitgaven drijven.

het accepteren van een extra groot valutaverschil ten bate van de Amerikaanse concurrentiepositie, de door mij al genoemde burdenschap en het doen van een aantal nog niet precies te overziene concessies op economisch gebied. Over het laatste moeten nu de onderhandelingen beginnen. Van het resultaat hangt dan af, of de Amerikaanse president bereid is, de devaluatie en de intrekking van de 10 procent-regeling door het Congres heen te loodsen. De vraag ligt voor de hand, of de Amerikanen hiermee de overige partijen in deze zaak niet min of meer in de houdgreep hebben.

Ligt de situatie niet zo, dat Amerika door middel van deze Congresbeslissing, die nog in reserve is gehouden, bij de onderhandelingen in teite vrij ver gaande eisen kan stellen?

Hierbij rijst o.a. deze vraag: In de afgelopen periode is van de kant van de Verenigde Staten geprobeerd, met verschillende landen tot afzonderlijke onderhandelingen te komen over de monetaire problematiek. Die aparte onderhandelingen zijn nu door de conferentie van Washington gesanctioneerd. Heeft dit Amerika niet in de positie gebracht, dat het bijvoorbeeld de landen van de EEG en Japan in die komende onderhandelingen tegen elkaar kan uitspelen? Het is bijzonder veelbetekenend, dat de heer Connally als eerste openbaar commentaar op de bijeenkomst had, dat hij in de komende tijd veel meer zag in bilaterale dan in multilaterale onderhandelingen.

Speculatieve kapitaalbeweging

Een van de punten uit het akkoord, die nieuw zijn met betrekking tot Bretton Woods, is de grote bandbreedte²⁾ van tweemaal twee en een kwart procent. Dit is op zichzelf een bewijs van de onzekerheid, die over de uitwerking nog bestaat en die onderstreept wordt door een reeks andere verschijnselen, zoals het blijven zweven van de Canadese dollar, het handhaven van de Deense 10-procentsheffing, het handhaven van de gescheiden financiële en handelsmarkt in Parijs en het handhaven van de 0-gulden in Nederland.³⁾

Het houdt ons inziens verband met twee punten. In de eerste plaats de min of meer arbitraire keus, die is gemaakt met betrekking tot de revaluatiepercentages. De regering zegt, dat die voor Nederland voordelig zijn in verband met het stijgingspercentage van de gulden van de laatste paar dagen; maar in elk geval is zeker dat er een nadeel is in vergelijking tot de

²⁾ Bij het stelsel van vaste wisselkoersen is bepaald, dat er kleine schommelingen mogelijk blijven. Dit schommelingspercentage — bandbreedte — bedroeg één procent, d.w.z. bij afwijkingen van meer dan één procent in de koers bij aan- of verkoop van dollars moesten de centrale banken ingrijpen. Het schommelingspercentage is nu bepaald op $2\frac{1}{4}$ procent — d.w.z. de banken moeten ingrijpen indien de koersafwijking boven dit percentage komt te liggen.

³⁾ 0-gulden. Obligatiegulden, een speciaal soort gulden gebruikt voor de aankoop van obligaties.

koers, die de gulden in het laatste halfjaar gemiddeld heeft gehad.

Is onze indruk juist, dat in de dagen na de bijeenkomst in Rome moedwillig dollars zijn „gedumpt” om die verschillen aan te spitsen, waarbij men waarschijnlijk geweten heeft, dat de centrale banken min of meer aan het einde van hun Latijn waren, wat betreft de interventiemogelijkheden?

Het is in geen enkel opzicht duidelijk, of de percentages, die zijn gekozen, reële economische verhoudingen weerspiegelen.

In de tweede plaats is er de internationale speculatieve kapitaalbeweging. Zo langzamerhand wordt door iedereen erkend, dat de speculanten vooral de grote multinationale concerns zijn met dagelijks vele miljoenen belopende geldtransacties. De Westduitse minister Schiller heeft het onlangs nog eens expliciet gezegd en ook van de kant van de Nederlandse regering is het min of meer duidelijk al naar voren gebracht.

De ontwikkeling van de komende tijd is, dat die omvang zal toenemen, wat dan samengaat met een steeds meer zich verstrengelend internationaal bankwezen. Dit betekent praktisch, dat tegen die speculatiebewegingen binnen dit systeem geen kruid gewassen zal zijn, en dus, dat bij een gegroeide onzekerheid, vooral door de dollardevaluatie, men op elk moment nieuwe monetaire crisissen zal kunnen zien ontstaan.

Met betrekking tot de verdere concrete uitwerking van het geheel ~~nae~~ ik te mogen stellen, dat de Amerikanen nu tweeledige onderhandelingen met de EEG beginnen. De ene kant betreft de onderhandelingen met de Commissie op zeer korte termijn over tabak, citrusvruchten en graanopslag. Gezien het akkoord, zijn daarover in Washington toezeggingen gedaan. Kan hierover iets meer worden gezegd, met name om welke bedragen het daarbij gaat? Ik denk nu voornamelijk aan het graan.

In de tweede plaats is er het punt van de agenda-onderhandelingen met de EEG als zodanig. Of dat ook de Commissie zal zijn, zal waarschijnlijk een worstelpunt worden in de komende weken. Daar liggen dus de volledige Amerikaanse eisen op tafel, zoals wij die in de loop van de tijd hebben leren kennen, met name met betrekking tot de preferentie-akkoorden. Daar liggen ook de in de EEG geformuleerde eisen op tafel. Ik zou nu van de ministers willen weten, welke rol dit punt speelt bij het al dan niet door het Amerikaanse Congres te nemen besluit over de dollardevaluatie. Hoever moeten de agenda-besprekingen met de EEG zijn gevorderd? Moeten die begonnen zijn, moet een bepaald resultaat zijn bereikt, voordat de dollardevaluatie in het Amerikaanse Congres aan de orde komt?

Catch-as-catch-can

Wat de positie van Nederland betreft: de redenering is dat de concurrentie- en marktpositie ten opzichte van West-Duitsland sterker, ten opzichte van de Benelux gelijk en ten opzichte van

de overige landen zwakker is geworden. Op zichzelf vinden wij, als het zich zo zou ontwikkelen, deze steeds sterkere economische afhankelijkheid van West-Duitsland een riskante factor. De vraag is echter of het waar is. De Europese markt zal zwaarder onder schot worden genomen èn door Amerika èn door Japan. De vraag is maar, wat dan het uiteindelijke effect zal zijn. Bovendien wordt de Nederlandse concurrentiepositie op de Westduitse markt verslechterd in vergelijking tot die van Engeland en Frankrijk en, niet te vergeten, de Skandinavische landen. Het is zeer de vraag, of hier wel van een economisch voordeel voor Nederland sprake is.

Samenvattend zou ik het volgende willen zeggen. Het catch-as-catch-can dat wij de laatste maanden hebben mogen aanschouwen is niet opgeheven. Het heeft op dit ogenblik een andere vorm gekregen. Er zijn echter aanduidingen dat het onverkort door zal gaan, met name op kosten van de volkeren die het allemaal niet veroorzaakt hebben. Die zullen dan, denk ik, ook wel de nodige weerstand ertegen tonen, als zij ervoor zouden moeten opdraaien.

Memoires mr. Jonkman en de Japanse dreiging in de dertiger jaren

Al heel wat politici of topambtenaren, die een rol hebben gespeeld in de Indonesië-politiek, hebben de laatste jaren hun memoires laten verschijnen, interne briefwisselingen openbaar gemaakt of anderszins publikaties het licht doen zien. Zonder twijfel steekt daarin òf een poging tot vergoelijking achteraf, het van zich af schrijven van onlustgevoelens, òf soms ook de hardnekkige verdediging van een botte, starre houding, die door de geschiedenis allang veroordeeld is.

In een aantal gevallen springt één van die doeleinden er zonder meer uit en is het gepubliceerde maar nauwelijks van betekenis. Maar een enkele keer biedt zo een publikatie gelegenheid wat meer inzicht te verkrijgen in hetgeen zich toen allemaal heeft afgespeeld en kan zij een nader licht werpen op achtergronden, gekonkel binnenskamers of touwtrekkerij achter de schermen, dat weliswaar altijd al een publiek geheim is geweest, maar waarvan het fijne toch vaak nog in de archieven van de regering of de betrokkenen verborgen is gehouden.

In de rij van Indonesië-schrijvers is nu ook mr. Jonkman komen opdagen; van zijn hand verscheen onlangs het eerste deel memoires¹⁾ en hij heeft nog een deel laten aankondigen. De gehele levensloop van de nu 80-jarige Jonkman is eigenlijk nauw verbonden geweest met de Nederlandse koloniale politiek en via een vooroorlogse carrière in „Nederlands-Indië”, werd hij in enkele kabinetten na 1945 minister van overzeese gebiedsdelen en mede verantwoordelijk voor de koloniale oorlogen tegen de Indonesische vrijheidsstrijd.

Mr. Jonkman trof in zijn jeugd thuis al de sfeer van het „oude Indië” en was van jongsaf aan van plan in de koloniale politiek te gaan en een „Indische loopbaan” te volgen. Van remonstrantse huize toonde hij tegenover zijn directe omgeving een ongebruikelijke, soms wat kritisch-afwijkende opvatting, maar zijn optreden tijdens zijn hele leven ademt duidelijk een hovaardige, koloniale denktrant, waarvoor de leidraad al in de studententijd werd gelegd. („Ik sprak over mijn studie en beroepskeuze en maakte daarbij propaganda voor een Indische werkkering aan de hand van een drietal stellingen, die ik uitwerkte in de geest van de brief aan mijn ouders van 19 oktober 1915. Die stellingen luidden: I. Kolonisatie is wettig en nuttig; II. Nederland heeft recht op en is verplicht tot zijne koloniale taak in haar tegenwoordige omvang; III. De Nederlandsche Studentenwereld verzaakt haren plicht tegenover Indië en beseft b.v. niet welke „betrekkingen” zij nalaat te begeren”).

In het algemeen concentreert de huidige belangstelling voor de

¹⁾ „Het Oude Nederlands Indië” — Memoires van mr. A. J. Jonkman. 317 blz. Prijs geb. f 38,50. Uitgeverij Van Gorcum Ltd., Assen.

Indonesië-politiek zich op de ontwikkelingen na 1945 — een periode, die door mr. Jonkman in het nog te publiceren deel zal worden behandeld. Ook de thans door hem beschreven, vooroorlogse, tijd is echter van grote betekenis geweest en heeft, in het bijzonder aan de vooravond van het uitbreken van de tweede wereldoorlog en de dreiging van het Japanse en Duitse fascisme, politieke en geschiedkundige aspecten, die voor deze tijd een les en een waarschuwing kunnen inhouden. Jonkman, die op tal van plaatsen in zijn boek benadrukt zich altijd als „gezagsdrager” te hebben beschouwd, was voor het vooroorlogse koloniale apparaat aanvaardbaar en bruikbaar. Dat blijkt al uit zijn benoeming — in 1919 — tot officier van justitie in Indonesië, — een post, die hij tot 1939 bleef vervullen. In dat jaar bracht de koloniale bourgeoisie mr. Jonkman naar de voorzitterszetel van de Volksraad en het is aan zijn optreden in die episode, dat we in dit artikel ruimere aandacht willen schenken, te meer daar Jonkman er zelf enkele hoofdstukken aan wijdt.

Toen na de eerste wereldoorlog in Indonesië de nationale beweging tot ontwikkeling begon te komen, was de Volksraad in het leven geroepen in een poging de scherpe kantjes van die beweging af te kopen. De leden van die Volksraad werden voor het merendeel benoemd (onder wie vele Nederlanders als vertegenwoordigers van de koloniale samenleving) en slechts enkele Indonesiërs werden via getrapte verkiezingen en een censussysteem gekozen. De Volksraad had dan ook jarenlang niets om het lijf en pas in de tweede helft van de dertiger jaren begon zij enige betekenis te krijgen door het optreden van Indonesische leden voor een onafhankelijke status; dit geschiedde in het aangezicht van een groeiende Japanse dreiging en het optreden van die leden werd door de democratische beweging in Nederland gesteund.

Het nationale en koloniale vraagstuk

Opvallend is, dat in de herinneringen van mr. Jonkman met geen woord wordt gerept over de politieke situatie in Nederland aan de vooravond van de tweede wereldoorlog, of aan de activiteiten van de Nederlandse arbeidersbeweging met betrekking tot de Indonesische onafhankelijkheidsstrijd in die jaren. Jonkman heeft dan ook nooit enige binding met de arbeidersbeweging gehad en het was pas in 1946, dat hij toetrad tot de Partij van de Arbeid.

De houding van de arbeidersbeweging voor de oorlog is echter van grote betekenis geweest, omdat hier een duidelijke scheidslijn viel te trekken tussen revolutionaire strijdbaarheid en burgerlijk reformisme.

De Communistische Partij van Nederland heeft vanaf haar ontstaan solidariteitsbanden met de Indonesische communistische partij en de Indonesische vrijheidsbeweging gesmeed en de eisen tot volledige onafhankelijkheid onvoorwaardelijk ondersteund.

Vooral in de dertiger jaren, toen in de CPN de oriëntering op de concrete situatie een steeds groter plaats begon te krijgen en de afrekening met fraseologie en sectarische overblijfsels uit het verleden was ingezet, heeft de Indonesië-politiek bij het bepalen van haar standpunten en activiteiten ook een grote rol gespeeld.

De CPN liet zich daarbij leiden door het marxistisch-leninistische beginsel, dat een volk, dat een ander volk onderdrukt, niet waarlijk vrij kan zijn. Dit was een principieel ander standpunt dan van de SDAP (sociaaldemocratische arbeiderspartij), die zich beperkte tot woorden van mededogen, maar Indonesië „nog niet rijp” voor onafhankelijkheid achtte.

In de marxistisch-leninistische theorie van het nationale en koloniale vraagstuk is het recht op zelfbeschikking, het recht van de natie op afscheiding een onvervreemdbaar recht; de doelmatigheid van de afscheiding op een bepaald moment of in een bepaalde situatie wordt evenwel bepaald door de belangen van de proletarische klassenstrijd.

De communisten beschouwen het nationale vraagstuk dus niet als iets afzonderlijks, als iets op zichzelf staands, doch als een deel van de algemene strijd tegen het imperialisme en voor socialisme. De theoretische beginselen inzake het nationale en koloniale vraagstuk kregen bijzondere betekenis in de dertiger jaren, toen het Duitse en Japanse fascisme kleinere en grotere staten onder de voet liepen en de dreiging van een wereldoorlog zich steeds nadrukkelijker aftekende.

Centrale taak werd toen activering van de massa's tegen de fascistische dreiging — zowel in Nederland als in Indonesië. In Indonesië was de PKI door het Nederlandse imperialisme in de illegaliteit gedreven; de Indonesische communisten toonden zich echter diep bewust van het Japanse gevaar en slaagden erin een aanzienlijk deel van de aarzelende en weifelende nationale beweging, dat nog openlijk kon optreden, in die zin te inspireren. Dat was van te meer betekenis, omdat nationale en nationalistische figuren bloot stonden aan de chauvinistische en zoetgevooidse inblazingen van het Japanse fascisme, dat een demagogische campagne voor een „groter Azië” voerde en zo voor zijn expansiedrang steunpunten in andere Aziatische landen wilde verwerven. (De Japanse generaal Sadao Araki, man van de militaire partij, zei het aldus: *„Verschillende landen in Oost-Azië zijn het voorwerp van onderdrukking door de blanke rassen. Het ontwakende keizerlijke Japan kan niet langer de bemiddeling van blanke rassen verdragen. Het is Japans roeping, tegen alle daden te strijden, die onverenigbaar zijn met de keizerlijke deugd, onafhankelijk welk land voor zo een daad verantwoordelijk is”*, hetgeen uitmondde in de stelling: *Japan als beschermer van Azië.*)

Al toonden bepaalde Indonesische figuren (Hatta bv.) zich niet immuun voor de Japanse vogelaar, de Indonesische nationale beweging als geheel kon daarentegen worden afgeschermd en doorzag het gevaar beter dan de Nederlandse imperialisten, die geen enkel oor aan het Indonesische verlangen naar on-

afhankelijkheid leenden en het volk weerloos lieten tegenover het opkomende Japan.

Scherp kwam dit tot uiting in 1936, toen een zestal afgevaardigden in de Volksraad (die overigens slechts adviserende bevoegdheid had en in geen enkel opzicht met een parlement was te vergelijken, zoals Jonkman ten onrechte in hoogdravende bewoordingen doet) een voorstel indienden om op voet van gelijkheid een conferentie van vertegenwoordigers van Nederland en Indonesië bijeen te roepen om te beraadslagen over de staatkundige positie van Indonesië. Dit voorstel, bekend geworden onder de naam van de eerste onderkenaar Soetardjo, was niet bepaald verstrekkend, maar het stootte niettemin op een botte weigering in Den Haag.

In de herinneringen van mr. Jonkman komt het voorstel Soetardjo helemaal niet tot zijn recht, hoewel het toch een rol speelde in zijn tijd. In 1935 was hij immers reeds kandidaat voor het voorzitterschap van de Volksraad, al ging zijn benoeming toen nog niet door. Hij was politiek actief (onder meer in de Stuwgroep), maar onthield zich van activiteiten ten gunste van de nationale beweging.

Jonkman leefde geheel in de gedachtenwereld van het kolonialisme, hetgeen treffend wordt weergegeven in zijn, in de memoires vermelde uitspraak tegenover dr. Ratu Langi, een van de ondertekenaars van het voorstel Soetardjo: „je weet toch, ik ben niet bereid tegenover de gouverneur-generaal (de aarts-reactionaire Starkenborg Stachouwer, schr.) een fronde te vormen”. En enkele regels verder merkt mr. Jonkman bovendien nog op: „Mijn politieke activiteiten bleven immers altijd binnen de grenzen van de Nederlands-Indische rechtsorde, ook al was ik ervan overtuigd dat die rechtsorde niet tijdig aan nieuwe omstandigheden aangepast was”.

Trotzkistische fraseologie

Het voorstel-Soetardjo en de daarin uitgesproken wens tot een conferentie over de staatkundige verhouding zouden een reeks van jaren een rol blijven spelen. Na veel getraineer kwam het voorstel pas in 1938 (!) in de Tweede Kamer, waar de CPN en ook — onder voorbehoud — de SDAP het steunden, maar verworpen werd door de regeringspartijen.

De consequentie van deze starre houding van het Nederlandse imperialisme was, dat elk direct perspectief aan de nationale beweging werd onthouden en Indonesië niet weerbaar werd gemaakt tegen het Japanse fascisme, hoewel bijvoorbeeld de in 1937 opgerichte Gerindo (Revolutionaire Indonesische Volksbeweging) met een der bestuurders der illegale PKI, Sjarrifudin, in de leiding, nadrukkelijk dit gevaar schetste.

Zo stelde de Gerindo, dat het haar in dat tijdsbestek niet alleen om de staatkundige verhoudingen tussen Nederland en Indonesië ging, maar om de plaats van Nederland en Indonesië tussen de grote mogendheden, hun plaats tegenover de dreiging van het fascisme.

Vanuit Nederland werden de verlangens van de nationale beweging volledig ondersteund door de CPN — zij sprak zich niet alleen in het parlement uit voor het voorstel-Soetardjo en voor de wensen van de Gerindo — zij trad er ook actief voor op.

Nederland moest niet alleen weerbaar worden gemaakt tegen het Duitse fascisme (de centrale lijn van het CPN-congres in 1938 was: Nederland, onafhankelijk, welvarend, vrij), maar ook Indonesië diende dat te worden gemaakt tegen het Japanse fascisme; het was daarom, dat op het congres in 1938 niet de leuze „Indonesië los van Holland nu” op de voorgrond werd geplaatst, maar de eis om het Nederlandse en Indonesische volk mogelijk te maken gezamenlijk stelling te nemen tegen het fascisme.

Voor de CPN was tot dan toe het nationale en koloniale vraagstuk voornamelijk uit het oogpunt van de strijd tegen de koloniale onderdrukingspolitiek der Nederlandse bourgeoisie gesteld.

Onder de opkomst en vestiging van het Duitse fascisme kreeg het nationale vraagstuk ook voor Nederland, dat door Hitler-Duitsland in zijn bestaan als natie werd bedreigd, grote betekenis; de verdediging van de nationale onafhankelijkheid van Nederland werd tot het centrale vraagstuk voor de gehele arbeidersklasse en de vooruitstrevende krachten.

Zowel in Nederland als in Indonesië moesten de communisten in en buiten de partij afrekenen met schijnradicale, vijandige opvattingen.

In ons land trad de CPN op voor een front van alle volkskrachten, met als basis een eensgezind optreden van communisten en sociaaldemocraten.

Voor de trotskistische organisatie RSAP (met Sneevliet e.a.) trachtte deze politiek met pseudo-links geschreeuw in de wielen te rijden en richtte haar spervuur tegen de CPN. Sneevliet, die omstreeks de jaren van de eerste wereldoorlog in Indonesië werkzaam was geweest bij de Handelsmaatschappij Soerabaja, viel de nationale politiek van de CPN, zowel met betrekking tot Nederland als tot Indonesië, heftig aan en maakte haar eenheidspolitiek tot doelwit van achterbakse en agressieve aantijgingen. Zo werd door de RSAP tegen de CPN uitgevaren in bewoordingen als: . . . „haar toenadering tot de SDAP, haar salto-mortale inzake de vakbewegingstactiek, haar leuren met volksfrontfrases en het gebruik van de nationale kleuren en frases over landverraad en vaderland, zijn zozeer in strijd met ieder begrip van klassenstrijd, dat het niet moeilijk moet vallen de denkende arbeiders ervan te overtuigen, dat deze partij nooit en te nimmer de leidster van het strijdende proletariaat kan zijn . . . Thans is de voornaamste zorg van de CPN de instandhouding van het koloniale bezit van de Hollandse bourgeoisie”.

Grover vervalsing was niet denkbaar en de RSAP en enkele andere trotskistische splintergroepjes, die nauwelijks praktische betekenis hadden en enigszins vergelijkbaar zijn met het huidige

gedoe van splintergroepjes, verleenden er hand- en spandiensten mee aan de reactie.

Op het CPN-congres in 1938 verklaarde Louis de Visser: „Handhaving van de leuze: Indonesië los van Holland nu! zou willens of onwillens betekenen, dat de fascistische aanvallers in de kaart zouden worden gespeeld. En dit is ook de reden, waarom onder deze omstandigheden het trozkieisme deze leuze wel wenst te handhaven . . . Broederlijke machtsvorming van het Nederlandse en Indonesische volk op basis niet slechts van militaire weerbaarheid, maar ook van economische gelijkheid en politieke gelijkheid kan een kracht formen, waarop Japan zal afstuiten”.

Het was noodzakelijk het trozkieistische gewroet onverzoenlijk te bestrijden, omdat dit niet alleen diende tot doorkruising en ondermijning van de communistische politiek om het Nederlandse volk tot waakzaamheid te wekken tegen het Duitse fascisme (een communistische politiek, die zoals bekend de basis voor het latere volksverzet heeft gelegd), maar ook omdat het tegen de nationale beweging in Indonesië was gericht, waarin de PKI toen en tijdens de Japanse bezetting draagster van het anti-fascistische volksverzet is geweest.

De trozkieistische verdraaiingen en scheldpartijen hadden ten doel een barrière op te werpen tegen het streven van de communisten het eenheidsfront met de sociaaldemocratische arbeiders te smeden; de rechtse SDAP-leiding plaatste zich tegenover zo een eenheidsfront, maar zij kon niet verhinderen, dat door hardnekkig en geduldig optreden van de communisten in concrete situaties samenwerking aan de basis tot stand kwam.

Koloniale verwatenheid

De veranderingen, die zich in de dertiger jaren in het machts patroon van de wereld voltrokken, hadden natuurlijk ook de Nederlandse imperialistische bourgeoisie niet onberoerd gelaten; Nederland was weliswaar een klein land, maar het had toen al invloedrijke internationale concerns en had toen nog een aanzienlijk koloniaal bezit, dat door andere imperialistische mogelijkheden werd begeerd.

Uit een enkele jaren geleden gepubliceerde bronnenpublicatie en ook uit de memoires van Jonkman wordt wel duidelijk, dat er binnen de bourgeoisie tegengestelde opvattingen over de koloniale politiek hebben bestaan in het aangezicht van de nieuwe ontwikkelingen in Indonesië door het opkomen van Japan.

Hier en daar leefde de mening, dat iets tegen de Japanse dreiging moest worden gedaan, maar de historische fout van de koloniale bourgeoisie blijft juist, dat zij het Indonesische volk onmondig hield, het niets gaf, waarvoor het met inzet zou hebben kunnen strijden. Door een verkeerde beoordeling van de internationale situatie en in haar verwatenheid meende zij het wel alleen te kunnen klaren.

Er is dan ook sprake geweest van een schromelijke onderschat-

ting van het fascistische gevaar — zoals Colijn in Nederland vond, dat de mensen ondanks nazi-Duitsland wel rustig konden gaan slapen, zo moesten de Indonesiërs zich ook maar niet ongerust maken over Japan. Mr. Jonkman, die de bittere ervaringen van een Japanse gevangenschap later aan den lijve ondervond, citeert uit zijn rede in de Volksraad van september 1940 het volgende: „Mij in het bijzonder rekenschap gevende van de plaats in ons land aan de Pacific, wil ik hier namens de Volksraad mij aansluiten bij het woord van welkom gisteren namens de Nederlandsche en Indische Regeringen tot de missie onder leiding van den Japanschen minister van Handel en Nijverheid gericht. Met voldoening en instemming hebben wij gelezen, dat Zijne Excellentie recht deed wedervaren, zowel aan de eenwienoude goede verstandhouding tusschen Japan en Nederland als aan de gemeenschappelijke (!) belangen, die Japan en Nederlandsch-Indië aan de Stille Zuidzee hebben. Ook wij hopen en verwachten, dat de te houden economische besprekingen zullen leiden tot een voor beide partijen bevredigende uitkomst”.

Men wrijft zich wel even de ogen uit — september 1940 — Nederland was al vijf maanden daarvoor door nazi-Duitsland, Japans bondgenoot uit het Anti-Kominternpact, onder de voet gelopen. Jonkmans woorden waren dan ook meer dan naïef — zij waren van een ontstellende kortzichtigheid en een weerspiegeling van de benadering van de Londense regering in ballingschap.

Hoe geheel anders was de houding van de CPN, die zich onverzoenlijk tegen het Duitse en Japanse fascisme opstelde en ook tijdens de bezetting de gezamenlijke strijd van het Nederlandse en Indonesische volk onderstreepte. Zij liet zich leiden door haar besluiten van het congres van 1938, dat ten aanzien van Indonesië o.m. had vastgesteld: „Krachtige stellingname tegen de Japanse militair-fascistische aanvalsdreiging tegen Indonesië, op grondslag van de collectieve veiligheid en in samenwerking met alle vredelievende staten. Onderdrukking van de NSB en andere fascistische organisaties, krachtige weerstand tegen alle inmenging in Indonesië van het Japanse of Duitse fascisme en zijn agenten. Vrijheid voor de anti-Japanse boycotbeweging”.²⁾

Het Nederlandse imperialisme zocht slechts uitvluchten om aan de bewapening van het Indonesische volk te ontkomen en admiraal Helfrich verklaarde als regeringsgemachtigde en hoofd van de marine in 1940, dat de regering zich „tot maritieme verdediging” wilde beperken. In 1941 kwam de regering eindelijk met een „Dienstplichtordonnantie voor onderdanen-niet-Nederlanders in Indië”, maar bij bekrachtiging werd bepaald, dat de feodale, het Nederlandse bewind welgezinde regenten . . . zes duizend man konden uitzoeken. Slechts figuren

2) De betekenis van het CPN-congres van 1938 voor de strijd tegen het fascisme is behandeld in: Paul de Groot, De dertiger jaren, deel II.

als een Nasution en Suharto mochten naar de KNIL-school in Bandung en liepen tijdens de bezetting prompt naar de Japanners over. Het Indonesische volk werd ongewapend gelaten. Het was dan ook geen wonder, dat onder de Japanse opmars in 1942 de verdediging als een kaartenhuis in elkaar stortte. *(De stemming en de sfeer in die dagen tekent Jonkman in een passage als de gouverneur-generaal al van Batavia naar Bandoeng is gevlucht: „Het zal de eerste maal wel zijn geweest, dat de GG ons begroette met een: de heren zullen wel niets meer te doen hebben, maar toch op de hoogte willen blijven. Generaal Ter Poorten legde ons toen uit, hoe het kwam dat het leger tegen de landingen, die op Java hadden plaats gehad, geen weerstand geboden had, en evenmin dadelijk daarna de oprukkende Japanners aangevallen had. De indruk is mij bijgebleven, dat hij ontmoedigd leek en dat zijn uiteenzettingen ons teleurstelden.” Jonkman spreekt verder over „berusting” bij de GG en verwijt hem gebrek aan strijdvaardigheid.)*

„Eerlang” of „betrekkelijk spoedig”

Toch had er zelfs in de verwarrende en gespannen tijd na de Duitse overval op Nederland een mogelijkheid gelegen om het Indonesische volk werkelijk in staat te stellen zich tegen de Japanse agressiedrift te mobiliseren. Het is echter verbijsterend te lezen hoe er in officiële kring in Indonesië op de ontwikkelingen werd gereageerd. Een voorman van de Indonesische beweging, Ki Hadjar Dewantoro, had na de Duitse inval spontaan een boodschap naar de GG gezonden, maar er niet eens een reactie op gehad.

Koloniaal Batavia beperkte zich tot de vorming van een „spitfire-fonds”, er werd onder de blanke bevolking geld ingezameld voor de aankoop van gevechtsvliegtuigen voor de luchtmacht in Europa en mr. Jonkman zocht het verder in gezwollen woorden over „God en oranje” en over „ons koninkrijk”. Beter begrepen was de situatie door de leiders van de Indonesische nationale organisatie GAPI (politieke bundeling Indonesië), die in 1939 tot stand was gekomen en het oorspronkelijke voorstel-Soetardjo uitbreidde met de eis tot een eigen parlement. De GAPI verklaarde in *augustus 1940*, dat „democratisering van de staatsrechtelijke constructie van Indonesië derhalve de morele en bijgevolg ook de totale weerstandskracht tegen willekeurs- en machtspolitiek van het totalitaire fascisme zal verhogen”.

Het is op dit punt, dat men meer van mr. Jonkman had willen horen, vooral omdat er in het ambtenarenkorps stemmen weerklonken, die zich rekenschap van de nationale eisen wilden geven, onder meer in een geheim memorandum van ene mr. Peekema, hoofd van een departementsafdeling.

Uitgaande van de memoires zou men echter tot de conclusie komen, dat Jonkman pas van veel op de hoogte is geraakt uit later vrijgegeven documenten en in die dertiger jaren over veel niet werd geïnformeerd.

Duidelijk is in ieder geval, dat Welter (minister van koloniën in de Londense regering in ballingschap) en de gouverneur-generaal Starckenborch Stachouwer niets van een door de Indonesische beweging verlangde conferentie wilden weten. Welter reisde in 1941 nog naar Djakarta en ontdekte tijdens een bespreking daar, dat de gedachte aan een conferentie toch ook bij enkele topambtenaren leefde. Welter bracht er toen in, dat er pas van een conferentie sprake zou kunnen zijn na de oorlog en er ontstond in het koloniale apparaat een onwezenlijke touwtrekkerij over de formulering of een conferentie „eerlang” of „betrekkelijk spoedig” gehouden zou moeten worden.

Ook het vraagstuk van de afvaardiging naar zo een „eerlange” conferentie leidde tot groteske discussies: de gouverneur-generaal en de Raad van Indië eisten het recht de deelnemers aan te wijzen, omdat anders wellicht figuren zouden komen, die de regering helemaal niet welgevallig waren. Zij maakten vooral bezwaar tegen een bindende voordracht van Indonesische kant, „wjl geen risico mocht worden gelopen, dat aldus geïnterneerden als bv. Soekarno benoemd zouden worden”.

Niet zonder ironie merkt Jonkman in zijn memoires op: „Later zou de geschiedenis leren, dat de Indonesische beweging reeds twee dagen na het einde van de oorlog (die ongeveer vier jaren zou duren) ineens zonder verdere voorbereiding Soekarno tot president van de Indonesische Republiek zou verheffen”.

En dat was ook zo, al hadden de Nederlandse imperialisten er in 1945, zomin trouwens als Jonkman zelf, iets mee op en probeerden zij aan het presidentschap van Soekarno en aan het bestaan van de Indonesische Republiek een eind te maken. Ongeveer gelijktijdig met het eerste deel van Jonkmans memoires, verscheen een bronnenpublicatie over de Indonesië-politiek in de laatste maanden van 1945,³⁾ dat daarover uitvoerig vermeldt. Uit nota's, telegramwisselingen, missives enz. blijkt, dat met een volslagen miskenning van de ontwikkelingen en machtsverhoudingen na de tweede wereldoorlog de Nederlandse reactie voortborduurde op de altijd afgewezen en toen reeds lang achterhaalde idee van een rijksconferentie.

Doel was nu echter om met feodale vorsten afspraken te maken en de Indonesische Republiek te ondermijnen. De mentaliteit, die toen heerste, blijkt bijvoorbeeld, uit een rapport van een bestuursambtenaar, J. H. Koerts, over de „situatie in Zuid-Celebes”. Het is gedateerd 2 november 1945 en gebaseerd op ontmoetingen met verschillende vorsten. Slotconclusie van het uitgebreide rapport: „Tot zoover het onderdistrictshoofd van Nasara. Ik hoop, dat het nu voor iedereen wel duidelijk is, dat in Zuid-Celebes geen heil is te verwachten van het onderhandelen met nationalisten of het parlementeeren met lieden, die met Japansche handgranaten in hun zak loopen. De Engelschen hebben hun tegemoetkomende houding op Java duur

3) Dr. S. L. van der Wal. Officiële bescheiden betreffende de Nederlands-Indonesische betrekkingen 1945-1950. Eerste deel 10 aug. - 8 nov. 1945. f 52,—. Uitg. Martinus Nijhoff, 's-Gravenhage.

moeten bekoopen. Ik voor mij deel de meening van onzen vriend Tapandjeng daeng Nodjeng van Nasara „Strenge maatregelen zijn nodig wil het land niet tot anarchie vervallen”.

De poging van de Nederlandse imperialisten om het verslagen Japanse leger, tot dan toe de militaire vijand in de Pacific, als ordebewaarder tot aan de hervestiging van het Nederlandse gezag te laten optreden, mislukte door de acties van de Indonesische vrijheidsstrijders. Deze poging was trouwens bijzonder schijnheilig, omdat zij gepaard ging met aantijgingen, dat de Indonesische Republiek een „Japans maaksel” zou zijn.

De ontwikkelingen nadien hebben anders geleerd — het Indonesische volk bleek bereid voor zijn vrijheid te vechten en te offeren, al verliep de strijd nooit rechtlijnig en met terug- en regenslagen.

Indonesië bleef evenals voor de tweede wereldoorlog een begerenswaardig object voor imperialistische agressiepolitiek en verschillende imperialistische mogendheden doen een nieuwe greep naar de grondstoffenbronnen en afzetmarkten.

Het Japanse imperialisme heeft zich van zijn nederlaag uit de tweede wereldoorlog hersteld en dringt in de voorste rij mee. Het vergroot zijn invloed in de Indonesische Archipel en is vooral actief bij de jacht op olie, tin en bijzondere houtsoorten. Het heeft ook politiek weer voet aan de grond in Djakarta en de oude dromen van een Azië onder een keizerlijk Japan zijn nooit opgegeven.

Het machtspatroon in de na-oorlogse wereld is natuurlijk enorm veranderd — het karakter van het Japanse (en Duitse) militarisme echter niet. De geschiedenis herhaalt zich nooit precies, maar de ervaringen met het Japanse opdringen in de dertiger jaren dienen levend te worden gehouden, omdat dit de waakzaamheid *nu* kan verscherpen.

J. MORRIËN

Vietnamisering gedoemd te mislukken

De huidige Amerikaanse president Nixon betrok enkele jaren geleden het Witte Huis op een moment, dat meer dan een half miljoen Amerikaanse militairen in Vietnam bezig waren de agressieoorlog te verliezen. Zijn voorganger Johnson had steeds meer jongeren naar de oerwouden van Vietnam gezonden om ze er te laten sneuvelen of lichamelijk verminkt en geestelijk geschokt naar huis te laten terugkeren.

De slagen, die de Vietnamese bevrijdingskrachten toebrachten aan de Amerikaanse legers begonnen in de Verenigde Staten zelf steeds sterker door te werken en leidden daar tot een explosieve situatie en crisisverschijnselen op militair, politiek, economisch, financieel en sociaal gebied.

De Amerikaanse imperialisten moesten zich daarvan rekenenschap geven en de verslagen positie, waarin de agressietroepen zich bevinden, bracht Nixon tot het smeden van een complot, dat beoogt Amerikaanse troepen naar huis te halen, maar de oorlog door middel van Zuidvietnamese marionetten voor te zetten.

Deze Nixon-strategie — de „vietnamisering” van de oorlog genoemd — wordt echter door de bevrijdingskrachten doorkruist en is tot volledig mislukken gedoemd. Deze conclusie, gebaseerd op een nauwgezette analyse van het verloop van de Vietnamese bevrijdingsstrijd en de huidige situatie, trekt de bekende militaire commentator Cuu Long in beschouwingen, die zijn gepubliceerd in *South Vietnam in struggle* (centraal orgaan van het Zuidvietnamese Nationale Bevrijdingsfront) en in het *Informatiebulletin* (van het Parijse informatiebureau van de voorlopige revolutionaire regering van Zuid-Vietnam). Hij waarschuwt daarbij tegen onverhoedse, provocatorische acties van de Amerikanen, die hun nederlaag niet meer ongedaan kunnen maken, maar wel het Vietnamese volk leed en schade kunnen berokkenen. De politiek van gewetenloze vergeldingsacties, terreurbombardementen op de bevolking van Noord-Vietnam, zoals zij nota bene op Tweede Kerstdag door de Amerikaanse imperialisten werden uitgevoerd, onderstrepen de waarschuwende woorden van Cuu Long. De blinde terreur kan de Amerikaanse nederlaag niet verdoezelen, maar het provocatorische machtsvertoon bevestigt veeleer de hope-loze positie van de Amerikanen.

In ons land werd niet alleen met afschuw, maar ook met een vastberaden daad op de bombardementen gereageerd. In Amsterdam en andere steden trokken honderden en honderden mensen met collectebussen de straat op om geld in te zamelen voor steun aan het Vietnamese volk. Er was niet alleen sprake van een groter aantal deelnemers aan de collecte dan ooit te voren, ook het aantal gevers groeide enorm en nog nooit

werd in één keer zo een groot bedrag voor steun aan Vietnam bijeengehaald.

De provocatorische wandaden, die de Amerikaanse imperialisten nog over het Vietnamese volk brengen, herinneren iedereen aan de noodzaak op te treden voor de *volledige* terugtrekking van de Amerikaanse troepen en tegen de steun van de Nederlandse regering aan de marionettenkliek in Saigon, die met Nixon het spel van de vietnamisering wil spelen en de oorlog wil verlengen.

In zijn artikelen verlangt Cuu Long terugtrekking van de Amerikaanse troepen en zet hij uiteen, waarom ook vietnamisering tot mislukken is gedoemd.

Vietnamisering vicieuze cirkel en achterhaalde strategie

Cuu Long zegt in zijn beschouwingen, dat vietnamisering van de oorlog een vicieuze cirkel is, die de Amerikaanse imperialisten niet uit het slop zal kunnen halen.

De strategie van vietnamisering is ontstaan vanuit een verslagen positie, vanuit een gedwongen terugschakeling in de agressieoorlog. Met hun dollars en hun moderne wapens hebben de Amerikanen nu Vietnamees en Indo-Chinees kanonenvlees gekocht, in de hoop daarmee hun neokolonialisme te kunnen handhaven. De opzet is om in de toekomst met slechts een klein aantal militairen als ondersteuning van de marionetten bepaalde posities te kunnen behouden.

Aan de hand van uitspraken van de minister van oorlog Laird en president Nixon zelf in de loop der jaren gedaan, onderscheidt Cuu Long vier hoofdpunten in de Amerikaanse vietnamiseringsstrategie:

1. er moest een marionettenleger worden opgebouwd, dat in 1969 zou worden uitgebreid tot 800.000 man. In de jaren 1970-'71 zou dat vervolgens dienen uit te groeien tot een miljoen man.

De maatregelen, waarmee deze uitbouw diende te geschieden, waren:

- a) gedwongen inlijving;
- b) verbetering van de uitrusting door overdracht van reeds in Zuid-Vietnam aanwezig Amerikaanse militair materieel;
- c) een speciale opleiding in technisch en tactisch opzicht van elite-eenheden, die bijgestaan door de Amerikaanse luchtmacht en logistiek tegen de bevrijdingskrachten kunnen strijden.

2. Uitgangspunt zou niet meer zijn het bezetten van grondgebied, maar een poging de bevolking naar de marionetten over te halen. Cuu Long herinnert in dit verband aan een uitspraak van Nixons adviseur Kissinger. De agressors, aldus de schrijver van de artikelen, schenken dan ook bijzondere aandacht aan het vestigen van een omvangrijk en machtig administratief marionettensysteem. Alle handlangers uit de bovenste lagen van de marionettenkliek werden in het centrale apparaat opgenomen, terwijl de plaatselijke bonzen in de regionale ap-

paraten kwamen. Doel daarvan was, zo zet Cuu Long uiteen: a) een mislukte poging om de marionettenkrachten te hergroeperen, corruptie uit te bannen en een zekere politieke steun te verwerven voor het militair dictatoriale regime met Ngoejen Van Thieu als president. Zou zo een regime al niet de actieve steun van de bevolking verkrijgen, dan hoopten de Amerikanen op zijn minst op een passieve aanvaarding;

b) de controlerende macht van zo een marionettenregime zou moeten worden vergroot, zowel in de steden als in de dichtstbevolkte plattelandsgebieden. Gewezen wordt op uitspraken van Nixon, dat de „reële macht van Van Thieu in Zuid-Vietnam met behulp van wapens moest worden verzekerd” en op berichten van westelijke verslaggevers, dat de Amerikanen de „oorlog wilden beëindigen door het platbranden van dorpen”; c) de Amerikanen wekten de indruk, dat zij een aantal economische en politieke maatregelen wilden doorvoeren als „landhervormingen” en „economisch herstel”, die tot doel zouden hebben de economie en financiën — onder de onbekwame marionettenklike van Saigon in grote wanorde geraakt — te stabiliseren;

3. Om deze twee bovengenoemde plannen te verwezenlijken — zo zegt Cuu Long vervolgens bij een uiteenzetting over het derde hoofdpunt van de Amerikaanse strategie — zouden de Amerikaanse marionetten moeten slagen in de „pacificatie” en controle over het grootste deel van de bevolking. Strategisch gezien wordt dit als de hoogste noodzaak voor de vietnamisering van de oorlog beschouwd. Getracht wordt daarbij, aldus Cuu Long:

a) onze gewapende macht uit de bases op het platteland te verdrijven om daarmee de gehele bestuursvorming van het bevrijdingsfront teniet te doen;

b) alle bronnen van bestaan af te knippen en ze ondergeschikt te maken aan de „vietnamisering”;

c) een zeer dicht net van fortificaties en garnizoenen aan te leggen, dat gepaard met activiteit van zogenaamde „vredebrigades”, een verdedigingsfront moest vormen.

Naar de berekeningen van Nixon en zijn generaals zou in zo een systeem het marionettenleger met steun van de Amerikaanse luchtmacht en logistiek zich binnen een „harde schors” kunnen handhaven.

En als vierde hoofdpunt van de Amerikaanse vietnamiseringsstrategie noemt Cuu Long dan tenslotte het Amerikaanse streven om militaire overwinningen te behalen, die minder geld zouden kosten en ook minder Amerikaanse militaire levens. En dat zou dan de economische en politieke situatie van de Verenigde Staten moeten versterken en de strijdbare activiteiten tegen de Vietnamese oorlog in de Verenigde Staten moeten afremmen.

Nixon is van mening, dat op deze manier steun kan worden verkregen voor zijn vietnamiseringspolitiek; indien het Congres zou besluiten tot versnelde terugtrekking van Amerikaanse troepen of tot vermindering van de steun aan Van Thieu, dan

zal het plan tot vietnamisering mislukken, zo houdt hij het Congres voor.

Cuu Long wijst er dan op, dat naast deze vier hoofdpunten, ter verwezenlijking van de vietnamiseringsstrategie ook op alle mogelijke manieren wordt getracht om elke vorm van contact of onderlinge hulp tussen de bevolking en het bevrijdingsfront te beperken of te verbreken. Opzet hiervan is de strijdbare krachten van het gewapende verzet van de bevolking te isoleren, te omsingelen en te verzwakken.

Objectieve basis ontbreekt

Cuu Long stelt vast, dat Nixon en consorten weliswaar al hun ambities en al hun dromen in de „vietnamiseringsstrategie” hebben gelegd, maar dat deze niet tot de gewenste resultaten kunnen leiden, omdat een objectieve basis ontbreekt. Hier is sprake van een achterhaalde strategie, die gedoemd is te mislukken. De schrijver noemt hiervoor een aantal redenen op:

— het streven van Nixon is eenzijdig gericht en tegen de algemene tendens in de wereld. Nixon wordt geconfronteerd met een nieuwe, steeds machtiger wordende stroming, die de achterbakse en perfide manoeuvres van de Amerikaanse agressiepolitiek aan de kaak stelt en die gekenmerkt wordt door een groeiend bewustwordingsproces en vastbeslotenheid om het neokolonialisme te ontmaskeren en te verslaan.

Dit gegeven schenkt ook nieuwe energie aan het verzet van het Vietnamese volk, en is zelfs van invloed op diegenen in Zuid-Vietnam, die zich tot nu toe nog vaag tegenover de Amerikanen opstelden.

— De vietnamiseringsstrategie kwam tot stand als onderdeel van een reeks nood- en spoedmaatregelen, die de Amerikanen moesten nemen in een poging hun eigen politiek te redden. Doel was om de mislukking van de agressieve oorlog in Vietnam van een half miljoen Amerikaanse militairen te voorkomen. De oorlog moest echter naar Cambodja worden uitgebreid om de „vietnamisering” in begin 1970 van een onmiddellijke ineenstorting te redden. In 1971 werd vervolgens de oorlog uitgebreid tot Zuid-Laos, waardoor de Verenigde Staten thans tegenover de grote revolutionaire kracht van de drie Indo-Chinese volkeren staan, die eensgezind strijden.

— Het Amerikaanse imperialisme heeft kosten noch moeite gespaard om een enorm propaganda-apparaat op poten te zetten voor de psychologische oorlogvoering op wereldschaal en om de Nixon-doctrine en vietnamisering erin te brengen. Getracht wordt de zaak in een rooskleurig daglicht te stellen door te snoeven over denkbeeldige „successen” en „voortgang”. Maar de gehele wereld, met inbegrip van het Amerikaanse volk, hebben al te goed doorzien wat de beloften van de Amerikaanse heersende kringen over „het laatste uur voor de overwinning” reeds eerder waard zijn gebleken. Waar eens blijk werd gegeven van „twijfel” en „terughoudendheid” over

Nixons woorden, spreekt men nu openlijk over leugens en humbug van de kant van de Verenigde Staten.

— Zo vormt de vietnamiseringsstrategie een nieuw en nog onwelriekender moeras voor de Amerikaanse oorlogsmaniakken. De Amerikanen wilden de vietnamisering gebruiken om zich van de nederlaag te redden, maar zij zijn nu gedwongen om deze vietnamisering, die in groot gevaar verkeert, met kunst en vliegwerk in stand te houden. De „vietnamisering” bleek namelijk op veel meer weerstanden te stuiten en onder veel moeilijker omstandigheden te verlopen, dan de Amerikanen voorzagen en verwachtten. Het Amerikaanse imperialisme praat steeds over „terugtrekken” en „beëindiging van de oorlog”, maar heeft in werkelijkheid de oorlog voortgezet en uitgebreid. Daarmede heeft het echter de omvang van zijn nederlaag vergroot.

De desintegratie van de marionettenlegers

Cuu Long schrijft vervolgens in zijn beschouwingen, dat de werkelijkheid van het oorlogstoneel op het ogenblik de bewijzen aandraagt voor het fiasco van de vietnamisering.

Van de „illusies” en de „luchtkastelen”, die als uitgangspunt voor Nixon dienden, is niet veel overgebleven. Iedereen kent dit weinig vleiene beeld van de vietnamisering;

- het marionettenleger in verval;
- het marionettenregime van Saigon bankroet;
- het „pacificatie”-program op sterven na dood;
- een uiterst kritische binnenlandse situatie in de Verenigde Staten.

Cuu Long geeft een overzicht van de succesvolle acties, die de bevrijdingskrachten sinds 1969 tegen de Amerikaanse troepen en de marionetteneenheden hebben gevoerd en vermeldt cijfers over de verliezen aan manschappen en materieel, die hen daarbij werden toegebracht.

Hij komt dan vervolgens op de succesvolle offensieven in de lente van 1971 en zegt, dat deze een nieuwe grote stap voorwaarts betekenden voor de patriottische gewapende krachten en volkeren van de drie Indo-Chinese landen. De roemruchte overwinningen bij de Hoofdweg nummer 9 in Zuid-Laos, op de Hoogvlakten van Midden-Vietnam, in Noordoost Cambodja en in Snuol hebben de volwaardigheid en de sterkte van onze georganiseerde strijdmacht bewezen, evenals het ernstige verval van de marionetteneenheden van Saigon. De ruggegraat van de vietnamisering is flink geknakt. Niet alleen de Amerikaanse troepen, maar ook de marionetten zelf verliezen het vertrouwen in hun eigen mogelijkheden.

De realiteit leert ons, dat onze georganiseerde eenheden nu in staat zijn de Amerikaanse troepen volledig te verslaan. In de loop van zijn bestaan heeft het marionettenleger van Saigon het woord „overwinning” nooit gekend. Jaar in jaar uit heeft het nieuwe verliezen geleden en de slagen zijn steeds harder aangekomen.

— In 1959-'60 was het marionettenleger bijna 300.000 man sterk, maar het bleek niet opgewassen tegen het krachtige verzet van de bevolking en de bewapende machten van Zuid-Vietnam.

— In 1965 stortte het marionettenleger praktisch ineen. De Verenigde Staten moesten haastig toeschieten om het weer op de been te helpen. Sindsdien waren de verliezen groter, naar mate meer manschappen werden ingezet.

Cuu Long noemt de oorzaak van de ondermijning van het moreel van het marionettenleger tweeledig: ten eerste door zijn aard als huurlingenleger en ten tweede door de onoverkomelijke tegenstellingen, die voortvloeien uit het feit, dat het wordt opgezet volgens Amerikaans model.

Het ondermijningsproces is verscherpt door de smadelijke nederlagen bij Hoofdweg nummer 9 in Zuid-Laos en Noordoost Cambodja en door de minachting en de haat, die de bevolking tegenover de marionetten toont. Daar komen dan nog bij de corruptie en geldzucht van de centrale marionettenoverheid en de generaals, die staan tegenover de ellende en vernederingen, welke de gezinnen van de huurlingen moeten ondergaan. De Amerikaanse marionetten doen al het mogelijke om de soldaten weer moed in te praten door leugenachtige beloften en psychologische oorlogvoering. Maar dit kan de steeds gapender wonden in het moreel van de Saigon-soldaten niet helen.

Ernstige ondermijning is steeds een ongeneeslijke en onontkoombare kwaal van het Saigon-leger geweest, maar zij vindt nu plaats onder groeiende en onoverkoombare moeilijkheden. Na de nederlagen van Binh Gia en Ba Gia werd het verslagen marionettenleger van algehele vernietiging gered door de Amerikaanse troepen. Maar na de recente veldslagen op Hoofdweg 9 in Zuid-Laos en op de Hoogvlakte in Midden-Zuid-Vietnam, toen de marionettetroepen in de pan werden gehakt, waren er geen Amerikanen om hen te helpen, omdat het Amerikaanse leger zelf al zwakker was geworden. Een deel van de manschappen telde de dagen, die hen scheidde van hun terugkeer naar Amerika en anderen gaven zich in wanhoop over aan drugs.

Wie is er nog bij machte om de marionetten hulp te bieden, juist nu hun bestrijders en tegenstanders steeds sterker worden? Net als men iemand, die één been heeft zijn kruk afneemt, precies zo zal het marionettenleger ineenstorten als de hele last van de oorlog op zijn schouders komt te rusten.

De decadentie van de marionetten-overheid

De marionettenbureaucratie van Saigon is de dienaar van de Verenigde Staten en tegelijkertijd het gezicht zelf van het Amerikaanse neokolonialisme. De verschillende groeperingen van de Zuidvietnamese bevolking, zo zegt Cuu Long, koesteren een diepgaande haat tegen de Amerikaanse agressiepolitiek, die zij volledig veroordelen, evenals de ontaarde leefwijze, die de Amerikanen met hun arrogantie en hun grove houding hebben

overgebracht. Daarom verzet de overgrote meerderheid van de bevolking, met inbegrip van hen, die nog in de voorlopig bezette gebieden wonen, zich tegen het regime van Saigon.

Dank zij de Amerikaanse manipulaties is dit regime momenteel tot een oorlogszuchtige, militaire dictatuur geworden, met aan het hoofd de verrader Ngoejen Van Thieu, die zoals Kissinger zegt, weliswaar niet actief door de bevolking wordt gesteund, maar passief moet worden geaccepteerd.

Het is inderdaad onvoorstelbaar, dat Nixon erop rekent verschillende groepen van zijn Zuidvietnamese handlangers tot een slaafse politieke steun voor zo een regime te bewegen. Enige tijd geleden heeft Van Thieu met zijn bespottelijke „herziening van het kabinet” en korter geleden nog met „parlements- en presidentsverkiezingen” al diegenen weggezuiverd, die niet tot zijn clan behoren.

Van Thieu heeft de macht aan zich getrokken en een ieder, die optreedt voor vrede, onafhankelijkheid en neutraliteit, gevangen laten nemen of vervolgd. Hij heeft zelfs troepen opdracht gegeven een „demonstratie” te houden, het schijn„parlement” te plunderen en heeft zijn toevlucht genomen tot openlijk bedrog bij het uitschrijven van „verkiezingen”.

Cuu Long wijst erop, dat Amerikaanse kranten moesten erkennen, dat in 1970 de Verenigde Staten nog slechts zes van de vijftig hen welgezinde organisaties in Zuid-Vietnam konden controleren.

Na de oorlogszuchtige en dictatoriale houding van Van Thieu is dit aantal nog geringer geworden en zelfs in het schijn„parlement”, dat de Ver. Staten als een soort wettige basis voor het marionettenregime beschouwen, verlangen steeds meer personen het aftreden van Van Thieu. Een zeer opmerkelijk voorbeeld hiervan is wel het optreden geweest van Cao Ky, zijn vice-president, tijdens de laatst gehouden „presidentsverkiezingen”.

Het is duidelijk, dat de Amerikaanse droom om een centraal, sterk marionettenbewind in Saigon op te zetten, niet haalbaar is gebleken en dat dit bewind integendeel juist steeds zwakker wordt. Een golf van steeds heviger verzet van onze landgenoten, aldus Cuu Long, geeft het harde klappen en drijft het in een groot isolement.

Het pacificatieplan op sterven na dood

De zogenaamde „plattelandspacificatie” wordt beschouwd als een van de voornaamste strategische maatregelen van de vietnamisering van de oorlog, die in de eerste plaats ten doel had om de bevolking onder de duim te houden, de revolutionaire bases te vernietigen, plaatselijke reactionaire besturen te creëren en leger en macht van Saigon te versterken. In werkelijkheid vallen, zo schrijft Cuu Long, de twee laatstgenoemde steeds meer uiteen, hetgeen op zichzelf reeds een aanwijzing is voor het bankroet van de voornaamste strategische maatregelen van de Amerikaanse marionetten.

Met buitengewone wreedheid en barbaarsheid is het de vijand gelukt wat posten en posities in te nemen, tijdelijk in enkele gebieden de bevolking onder controle te krijgen en een aantal mensen in het marionettenleger in te lijven. Maar in het algemeen hebben zij tot nu toe gefaald om een van hun voornaamste doelstellingen te verwezenlijken — ondanks het feit, dat Nixon een miljard dollars voor het project had uitgetrokken. De confrontatie tussen onze patriottische troepen en de vijand is bijzonder fel geweest op wat door de Amerikaanse generaal Abrams het „tweede front” wordt genoemd. In 1969 — het eerste jaar van de vietnamisering van de oorlog, was meer dan vijftig procent van de militaire activiteiten van de Amerikaanse troepen en meer dan tachtig procent van de marionetten-troepen, gericht op steun aan of uitvoering van het „pacificatie-program”. In 1970 had de uitbreiding van de oorlog naar Cambodja, naast strategische overwegingen, eveneens ten doel een adempauze van minimum acht maanden te winnen om resultaat voor het „pacificatieprogram” in Zuid-Vietnam te verzekeren.

Praktisch alle militaire activiteiten van de Amerikaanse marionetten werden besteed aan een „hergroepering” van de bevolking en de vorming van „strategische eenheden”. In de eerste maanden van 1971 zette de vijand op tal van plaatsen zijn „pacificatie” voort. In de kustgebieden van de Trung Bô en de Tau Ngoejen zijn zij zonder meer afgegaan bij hun plannen onze gewapende macht en onze revolutionaire bases te isoleren van het volk. De bevolking en de bewapende regionale groepen vrijheidsstrijders hebben het bewijs geleverd van een strijdvaardige geest op het hoogste niveau. Door uiterst moedig te strijden en door onder de allermoeilijkste beproevingen te zegevieren, hebben zij voortdurend kans gezien de vijand in de drie strategisch belangrijke gebieden op doeltreffende wijze tegemoet te treden en een hecht front te scheppen; de Amerikanen, de marionetten van Saigon en Zuidkoreaanse huurlingen stuiten op duizend en één moeilijkheden bij de bestrijding van de zich uitbreidende guerilla in gebieden, die zij nog kortgeleden als „gepacificeerde gebieden” kwalificeerden. Met andere woorden: de vijand heeft zijn plannen nooit tijdig kunnen verwezenlijken, heeft nooit op juiste wijze de loop van de gebeurtenissen kunnen voorzien, hoewel hij over een zeer uitgebreid systeem van elektronische rekencentra beschikt.

De crisis in Amerika

Het Witte Huis heeft heel wat kunstgrepen moeten toepassen, zo zegt Cuu Long, om de zogenaamde gevietnamiseerde agressieoorlog aannemelijk te maken bij de Amerikaanse bevolking. Enerzijds wordt de oorlog in Indo-China voortgezet en uitgebreid, anderzijds zien we het druppelsgewijs terugtrekken van delen van de Amerikaanse troepen.

Nixon heeft heel wat reizen gemaakt en meetings bezocht en

talloze interviews gegeven om de indruk te wekken, dat de Verenigde Staten zich uit de oorlog terugtrekken.

Dit rookgordijn dient ertoe om de invallen in Cambodja en Laos voor de publieke opinie te maskeren en de steun aan hun handlanger Ngoejen Van Thieu te verhullen. Daartoe zou een Amerikaans expeditieleger voor onbepaalde tijd gehandhaafd moeten worden in Zuid-Vietnam, een leger, dat al verantwoordelijk is voor zoveel schandelijke misdaden tegen de drie volkeren van het schiereiland.

In de Amerikaanse publieke opinie heeft het verzet tegen de agressieoorlog in Vietnam zich zeer duidelijk gemanifesteerd in de meest uiteenlopende lagen van de bevolking. Dit betekent tegelijkertijd een crisis in het vertrouwen van de bevolking t.a.v. de instellingen en de grondslagen van de nationale politiek van de Verenigde Staten.

Cuu Long wijst op de langdurige stakingen, de verzwakte koers van de dollar op de wereldmarkt, een dreigende terugslag van de Amerikaanse economie, het rassenprobleem en de armoede van een deel van de bevolking (hij wijst erop, dat volgens Johnson zelf de Verenigde Staten in 1954 33 miljoen armen telde). Al deze factoren — aldus de schrijver — hebben ertoe bijgedragen dat de beweging steeds breder sociale groeperingen is gaan omvatten en tenslotte ook is doorgedrongen in het Amerikaanse leger, te beginnen bij de veteranen. Zo een omvangrijk verzet heeft men nog nooit kunnen waarnemen in vergelijkbare situaties.

De Nixon-regering werd in de jaren '69-'70-'71 ernstig geschokt door de in Indo-China geleden nederlagen: de protestacties zijn doorgedrongen tot in het Congres en de Senaat. Tegelijkertijd verklaren de GI's op de militaire bases buiten de Verenigde Staten zich solidair met dit nationale protest. In Zuid-Vietnam zelf worden bases als Long Bing, Cam Ranh en Chai Lai van binnenuit door rassentegenstellingen en druggebruik — het vluchtmiddel van de GI's — ondermijnd.

Vastbesloten het plan tot vietnamisering volledig te laten mislukken

Cuu Long schrijft, dat het de logica van onze huidige, moderne tijd is, dat alle reactionaire machten, inbegrepen het kolonialisme en neokolonialisme, worden verslagen.

Ons volk heeft tientallen jaren het hoofd geboden aan uiteenlopende vormen van kolonialisme. Al meer dan tien jaar strijdt het tegen het Amerikaanse imperialisme en daardoor zijn wij uitstekend in staat de kracht van ons volk, onze beleidslijnen en onze strijdwijze grondig te kennen en te beschikken over de mogelijkheid het Amerikaanse imperialisme te doorzien.

De Amerikaanse imperialisten hebben er dikwijls aan getwijfeld of wij hen doorzagen, maar wij kennen hen zelfs beter, dan zij zichzelf kennen. Voor alles doorgronden wij hun manipulaties met betrekking tot Vietnam.

Herhaalde malen hebben wij aangetoond wat voor spelletje zij speelden om de wereldopinie — en vooral de opinie in de Verenigde Staten — te misleiden.

De Amerikaanse oorlogsmaniakken bespelen vaak het nationale sentiment en suggereren, dat wij een volledige overgave en vernedering van hen verlangen. Onze enige wens is echter vrede en rechtvaardigheid. Herhaalde malen hebben wij tot de Amerikaanse imperialisten de volgende waarschuwing gericht:

- door troepen naar Vietnam te sturen zullen zij nog erger nederlagen lijden;
- door het Noorden aan te vallen stellen zij zich bloot aan nog zwaardere en desastreuze mislukkingen;
- door de oorlog over geheel Indo-China uit te breiden lokken zij grotere nederlagen uit.

En herhaalde malen, aldus Cuu Long, hebben wij hen de uitweg gewezen om grotere en beschamende nederlagen te vermijden. Maar blind stortten zij zich in het ene avontuur na het andere en bleven in het slop.

Zelfs nu echter bieden wij nog een reële uitweg, die is neergelegd in de zeven punten van de voorlopige revolutionaire regering van Zuid-Vietnam en die de mogelijkheid geeft voor een niet vernederende aftocht. Maar het Witte Huis heeft zijn consequenties nog niet willen trekken en het blijft de ogen sluiten voor de werkelijkheid.

Wij kennen, aldus Cuu Long, de mogelijkheden en het potentieel van de vijand uitstekend; wij kennen zijn barbaarse vernietigingsmethoden, zijn misdaden en het lijden, dat ons volk heeft te verduren.

Daarom stelt ons volk rustig en met uiterste volharding, geleid door een gevoel dat „niets dierbaarder is dan onafhankelijkheid en vrijheid”, een groots voorbeeld van revolutionaire heldhaftigheid en heeft de vijand beslissende slagen toegebracht.

Alleen de vijand verbaast zich en is niet in staat te peilen wat de revolutionaire geest van ons volk vermag.

Wij voor ons zien iedere stap die leidt naar de zege. „Het heldhaftige Vietnamese volk wint en de Amerikaanse imperialisten verliezen de oorlog in Vietnam”. Dit is de waarheid, de werkelijkheid, die nu in alle vijf continenten bekend is. En de strijd ontwikkelt zich onder gunstiger voorwaarden.

1) Wij hebben zonder twijfel het voordeel, dat Indo-China één aaneengesloten front vormt. De revolutionaire volkeren van de drie landen verzetten zich als één man tegen één en dezelfde vijand. De Verenigde Staten raken steeds dieper in het moeras en ze moeten elk van hun handlangers in de drie landen te hulpstellen. Daartegenover breiden de revolutionaire krachten in Indo-China hun wederzijdse hulp uit en worden met de dag sterker.

2) Onder de druk van de algemene opinie in de Verenigde Staten en in de gehele wereld kunnen de Verenigde Staten niet

anders doen dan verder gaan met het naar huis halen van troepen, het terugschroeven van de militaire uitgaven en het opdringen van de zwaarste last van de oorlog aan hun lakeien. 3) Geconfronteerd met de steeds grotere misdaden van de Amerikanen en hun marionetten brengt ons volk, verontwaardigd over zoveel misdadigheid, slagen toe aan de vijand van stad tot dorp. Het gehele bestuursstelsel van Saigon, zowel op centraal als op plaatselijk niveau, schudt tot in zijn grondvesten door het volksverzet.

Hoe hij zich ook wendt of keert, Nixon zal niet kunnen ontsnappen aan deze werkelijkheid. Zij vloeit immers voort uit een volksstrijd van een hoger niveau, uit een in alle opzichten rechtvaardige zaak, militair, politiek en diplomatiek. Kortom, het is een concrete uiting van de diepgewortelde revolutionaire beweging van onze tijd.

Zoals de strijd er nu voor staat is de uiteindelijke beslissing niet meer aan de imperialistische samenzweerders, maar aan het Vietnamese volk, aan de volkeren van Indo-China, aan alle progressieve volkeren in de wereld.

In de huidige revolutionaire situatie moeten wij bovenal vertrouwen stellen in en ons richten naar:

- het nauwkeurig kennen van onze positie als overwinnaar en de verslagen positie van de vijand;
- het precies en grondiger doorzien van de verraderlijke hardnekkigheid van de vijand, maar ook nog nauwkeuriger en grondiger zijn uitzichtloze positie leren kennen;
- met deze wetenschap moeten wij nog meer nadruk leggen op ons vaste vertrouwen in de revolutionaire lijn, in de zegevierende toekomst van de revolutie en moeten we de revolutionaire moed en de heldhaftige traditie van de volkslegers iedere dag weer uitdragen;
- wij zijn vastbesloten meer vijandelijke krachten te vernietigen, uiteen te doen vallen en hun oorlogstuig nog radicaler te vernietigen;
- ons gehele volk is vastbesloten de vijand stap voor stap te verpletteren, teneinde het hele misdadige „pacificatieplan” van de vijand volledig te verijdelen en de macht in handen te nemen;
- wij zijn vastbesloten meer steun en impulsen te geven aan de strijdvaardige beweging van onze landgenoten in de steden en daarbuiten, die het terugtrekken van de Amerikaanse troepen eisen en die zich tot taak stellen het marionettenregime van Ngoejen Van Thieu omver te werpen.

Op deze wijze zullen wij onze positie beter en sterker dan ooit maken. Wij zullen de vijand nieuwe nederlagen toebrengen, de Amerikaanse imperialistische agressie manoeuvres volledig torpederen en de vreemde indringers uit ons vaderland verjagen.

Wij zijn er stellig van overtuigd, dat de strategie van vietnamisering van de Amerikaanse oorlog van begin af aan niet is geslaagd en tot een volstrekte mislukking is gedoemd.

Wij zijn vastbesloten, zo zegt Cuu Long aan het slot van zijn beschouwing, de fundamentele eisen van de Vietnamese revolutie kóste wat kost te verwezenlijken, een nauwe verbondenheid van de broedervolken van Indo-China te smeden en voor de drie landen onafhankelijkheid, vrede, democratie en vooruitgang te veroveren.

Nooit tevoren heeft de revolutie in Zuid-Vietnam zulke gunstige voorwaarden gekend als thans. Nooit stuiten de Amerikaanse agressors en hun handlangers op zoveel moeilijkheden. Op het moment dat de contrarevolutionaire krachten in verval zijn geraakt, is onze revolutionaire kracht sterker dan ooit. Dit is de kracht van de drie nauw verbonden Indo-Chinese landen om resoluut de anti-Amerikaanse strijd te versterken, voor de nationale redding tot aan de uiteindelijke overwinning.

Een keuze uit de Ideeën van Multatuli

Het oordeel van Carel Vosmaer uit 1874, dat we eerder in dit blad in een artikel over de *Havelaar* met zoveel instemming citeerden: In zijn kunstwerk zijn daad, gedachte, poëzie één, geldt in volle omvang voor al het werk van Eduard Douwes Dekker. Ook voor zijn zeven bundels *Ideeën*, verschenen tussen 1862 en 1877. En in de kritiek ondergingen zij hetzelfde lot: alle eer werd bewezen aan de geniale vorm, terwijl men voorbijzag aan daad en gedachte. Om de huidige officiële autoriteit in de Multatuli-kritiek Garnt Stuiveling te citeren: „Hun onweerstaanbare kracht ontspringt niet allereerst aan de nieuwhed of de juistheid van de gedachte, maar aan de zeldzame scherpte van de vorm”.¹⁾

Dit durft hij beweren over een werk als de *Ideeën*, waarin we juist een ware schat aantreffen van vernieuwende, verfrissende denkbeelden, waarin we Multatuli als origineel denker het best leren kennen. Hij zegt hierin in de meest verschillende vormen het zijne over een veelheid van onderwerpen uit politiek, economie, filosofie, godsdienst, onderwijs, enzovoort.

Net als de *Havelaar* waren de *Ideeën* in het gezapige Nederland van het midden der negentiende eeuw een kleine revolutie. Het was daarom nog zo een gekke gedachte niet een keuze te doen uit de veelheid der ideeën en die uit te geven. Die keuze werd gedaan door Gerrit Komrij en is inmiddels verschenen.²⁾

Het belangrijkste aspect van deze uitgave is wel, dat nu de gelegenheid geboden wordt opnieuw, zij het vluchtig, kennis te maken met de denker Multatuli.

We leggen met opzet de nadruk op deze kant van Douwes Dekker, omdat voortdurend gepoogd is zijn betekenis als zodanig te ontkennen.

Er zijn echter ook grote nadelen verbonden aan het doen van een keuze uit een zo omvangrijk, samenhangend werk.

Veel valt weg: uitweidingen, noten, *Ideeën* waarin hij hetzelfde zegt als in andere, maar op een andere wijze met andere accenten.

Belangrijker echter is dat een keuze een feitelijke ontkenning inhoudt van de eenheid van de zeven bundels.

In Multatuli's eigen woorden:

- Ik begrijp Idee N. niet.
- Hebt ge ze allen gelezen?
- Neen.
- Dan kùnt ge N niet begrijpen. (Idee 123).

1) Een eeuw Nederlandse letteren, 3de druk, 1958, pag. 110.

2) Multatuli - Ideeën. Een keuze door Gerrit Komrij. De Arbeiderspers, Amsterdam, 1971. f 9,50.

Telkens weer wees hij op de samenhang van zijn werk, op „het verband . . . dat ik door m'n niet-methode schijnbaar verwaarloos". (Idee 35).

Veel scherps wordt geschreven over politieke en sociale toestanden, maar het onderdeel van de *Ideeën*, dat daarvan de meest volledige uitwerking is (nr. 451) ontbreekt. Het is een uitgebreide studie op basis van de volgende twee stellingen:

I Dat er aan 't welzijn des Volks veel ontbreekt;

II Dat dit voor een groot deel is toe te schrijven aan verkeerdheden in de Staatsinrichting.

Desondanks is Komrij erin geslaagd een aantal belangrijke gedachten gaaf weer te geven — over aard en rol van de kunst, over vrije studie, Multatuli's opvattingen over de noodzakelijkheid.

Met zijn onvermijdelijke gebreken is deze keuze dus een geslaagde uitgave. Het was ook een noodzakelijk boekje, omdat het een bevestiging is van Multatuli's originele denkerschap. Daarenboven is het een stimulant dit aspect op marxistische wijze nader te belichten.

J. G. STUVE

Freud en het wassenbeeldenmuseum

Sigmund Freud, grondlegger der psycho-analyse, verscheen in de serie Brandpunten bij het Wereldvenster in Baarn.¹⁾ Een inleidend, in verschillende opzichten populair wetenschappelijk werkje, een wat schraal geromantiseerd levensverhaal van de grote baanbreker op het gebied van de psychiatrie, doorspekt met fragmentarische, zeer beknopte uiteenzettingen over zijn werk.

De twee Engelse auteurs, McGlashan en Reeve, hebben een glad, niet diepgravend, alle eigenlijke problemen uit de weggaand, quasi afgerond beeld van Freud ontworpen. Typisch een „neutraal" boek, geheel op maat voor een commerciële serie als grote denkers, brandpunten, grote geesten van de XXste eeuw, of hoe dat ook mag heten en waarin Freud natuurlijk gemist kan worden.

Meer als een inleiding tot een inleiding op het werk van Freud is het niet. Als eerste introductie misschien aardig, maar dat is dan al.

Het bespreken van een dergelijk boek is moeilijk. Want alle controversiële punten, alle nu nog volop in het geding zijnde strijdvragen rond het uitermate belangrijke werk van Freud, zijn moeiteloos gladgestreken. Wat rest in een levensverhaal, waarin uiteraard de tientallen jaren durende bittere strijd om

¹⁾ McGlashan-Reeve, *Freud, grondlegger der psycho-analyse*. Uitgeverij Het Wereldvenster, Baarn, / 13,90.

erkenning de kern vormt. Hoewel deze strijd Freud metterdaad getekend heeft, is dit alles toch alleen in terugblik van belang. Een dergelijke manier van populariseren heeft al te veel verwantschap met het knappe knutselwerk van de medewerkers van Madame Tussaud, die al de genieën graag op een rijtje in haar wassenbeeldenmuseum heeft.

Bijvoorbeeld het feit, dat Freuds langdurige strijd om erkenning, tegen de gehele wetenschappelijke en openbare mening in, van beslissend belang is geweest voor de wijze waarop de psycho-analytische beweging zich vanuit een kleine kring van getrouwen tot een wereldomvattende, invloedrijke maar afgesloten beweging heeft ontwikkeld — tegen de ware geest van het stoutmoedige pionierswerk van Freud in, juist dat blijft onvermeld. Terwijl dat toch een punt is, bij een hedendaagse beoordeling van Freuds werk, dat in hoge mate actueel is en één van de fronten vormt waar de strijd om de doorwerking van Freuds ideeën wordt uitgevochten.

Freud was een radicale denker, die op onverschrokken wijze, tegen iedere denkbare tegenwerking in, zijn werk voortzette, ter exploratie van de onbewuste diepten van de menselijke geest. Hij legde bloot hoe de onderdrukking van de seksualiteit en de loochening daarvan bij kinderen tot menselijk ongeluk en psychiatrische symptomen kunnen leiden. Een revolutionaire denker was Freud echter zeker niet, zijn kritiek op de burgerlijke ideologie beperkte zich tot het aanklagen van de inperkende seksuele moraal en de godsdienst.

Mede onder zijn invloed heeft zich, sinds zijn onderzoekingen aan het begin van deze eeuw, een grote verandering voorgedaan met betrekking tot de seksuele moraal en ook zijn uitzettingen over de godsdienst hebben een bijdrage geleverd tot de deconfessionalisering op grote schaal, die zich in de moderne landen voltrekt.

Hier ligt de basis voor de controversen over de betekenis van Freuds werk in het heden — afgezien van vernieuwingen en veranderingen in zijn therapeutische techniek en de verdere ontwikkeling van de psycho-analytische behandeling.

De freudiaanse orthodoxie blijft zich bezighouden met de verdere uitbouw van Freuds theorieën op een steeds abstracter niveau. Vooral in de Verenigde Staten is de psycho-analytische beweging, afgezien van enkele belangrijke vernieuwers, daarmee geworden tot een beweging van de aanpassing, waarbij het „zieke” individu uit de gegoede standen aan de eisen van de hoogontwikkelde kapitalistische samenleving wordt aangepast. In wezen is dat een ideële breuk met Freud, die het om de bevrijding van de mens ging en niet om zijn aanpassing.

Marcuse heeft als reactie daarop en op speculatieve wijze voortfilosofierend op Freuds theorieën, die als zuivere abstracties los van de klinisch psychologische werkelijkheid werden opgevat, anarchistisch getinte, onvruchtbare ultraradicalistische opvattingen ontwikkeld, die zoals bekend het onderwerp zijn geworden van grote popularisering.

De werkelijke betekenis van Freuds methodologie in deze tijd

is daartegenover gelegen in het bestuderen mede vanuit zijn optiek van de symptomen die de hedendaagse technologisch hoogontwikkelde kapitalistische maatschappij teweeg brengt. De verontmenselijking, de vervreemding, de depersonalisering, de onderdrukking van eigenheid, creativiteit en zelfbewustzijn. Hier kan worden aangesloten op de radicale kritische wortel van Freuds werk en kan deze verbonden worden met de noodzakelijke revolutionaire strijd tegen de moderne kapitaal-machten, die nieuwe verfijndere vormen van onderdrukking van de mens hebben ontwikkeld.

A. DE LEEUW

Abortus pro / contra

Nog steeds verschijnen er regelmatig nieuwe publikaties naast de talloze voorgaande over abortus provocatus en de daarmee samenhangende problematiek. Dat hiernmee heel wat taboes en vooroordelen losgewoeld zijn is een zeker feit, evenals het veranderen van de publieke opinie ten opzichte van dit probleem. Intussen heeft zich een uitgebreide discussie ontwikkeld met tal van argumenten voor de abortus provocatus, maar in het algemeen van reactionaire zijde tegen. Dit was voor drs. Hugo van den Enden aanleiding om de hele abortusproblematiek nog eens onder de loep te nemen. Hij deed dit in het boekwerkje „Abortus pro/contra”¹⁾

De schrijver is reeds enkele jaren assistent van prof. dr. J. Kruithof, hoogleraar in de wijsbegeerte te Gent, waarbij hij werkzaam is in de dienst voor metafysica en moraal-filosofie. De laatste jaren heeft hij zich toegelegd op de wetenschappelijke ideologiekritiek. Het bovenvermelde boekje is een eerste resultaat van deze studie. Het wil een poging zijn om meer duidelijkheid te brengen in de verwarde en ondoorzichtige discussie over de morele toelaatbaarheid van de abortus provocatus en de wenselijkheid van de legalisering hiervan.²⁾

Daartoe heeft de schrijver de belangrijkste argumenten pro en contra de morele en legale toelaatbaarheid van abortus bij elkaar gebracht en getracht ze van elkaar te onderscheiden, tot hun kern te herleiden, in een aantal groepen in te delen en aan een kritische beoordeling te onderwerpen.

Voorop staat duidelijk, dat de interesse van de schrijver niet zozeer uitgaat naar de abortusproblematiek als zodanig, als wel naar de wijsgerige aspecten van de actuele discussie over dat onderwerp. De wijsgerige benadering heeft het nadeel dat de terminologie bepaald niet eenvoudig is, terwijl de door hem als „ideologiekritiek” naar voren gebrachte systematiek een misleidend wetenschappelijke indruk van objectiviteit geeft, die in feite niet bestaat. Van den Enden benadert de zaak feitelijk

¹⁾ Abortus pro/contra; geschreven door drs. Hugo van den Enden. Uitgegeven door Het Wereldvenster, Baarn, in de Serie Anatomie van de toekomst.

²⁾ In het augustusnummer van het vorige jaar heeft de schrijfster van deze boekbespreking reeds een uiteenzetting gegeven over de abortusproblematiek.

net zo subjectief als de overigen, zoals hij zelf ook moet toegeven. Zijn conclusies zijn dan ook geen wetenschappelijk vastgestelde zekerheden; ze brengen geen oplossing. Wel brengen ze wat duidelijkheid en voor de in de abortusproblematiek geïnteresseerden is zijn benadering best de moeite van het lezen waard.

De verschillende argumenten worden ontrafeld, waarbij schrijver tot de conclusie komt, dat alle argumenten tegen abortus provocatus niet steekhoudend zijn en daarom van de hand gewezen moeten worden.

Ook enkele argumenten, die vaak gebruikt worden ter verdediging van abortus provocatus worden door hem afgewezen als niet-overtuigend, o.a. het argument dat abortus een middel tot geboortenregeling zou zijn als elk ander.

Als op goede gronden verdedigbare pro-argumenten noemt Van den Enden:

- een conflictsituatie, ontstaan door ongewenste zwangerschap is in de meeste gevallen alléén door abortus bevredigend op te lossen;
- legalisering van abortus is het enige doeltreffende middel om de bestaande clandestiene abortus te bestrijden en zodoende de toch niet uit te roeien abortuspraktijk te saneren.

Tot slot geeft Van den Enden nog een uitdrukkelijke formulering van zijn eigen overtuiging, waarbij hij zich uitspreekt voor de morele toelaatbaarheid van abortus provocatus als noodoplossing en voor legalisering van abortus met als enige beperking, dat de uitvoering ervan dient te geschieden door een ter zake kundig medicus.

Al met al een lezenswaardig boekje en een bijdrage tot verheldering van de bestaande probleemsituatie rond de abortus provocatus, die immers nog steeds niet is opgelost.

Rondom het regeerakkoord van Biesheuvel is t.a.v. dit vraagstuk een scherpe strijd ontbrand en er wordt van buitenaf een toenemende druk uitgeoefend om de ontoelaatbare beperkingen van het abortusartikel van het oorspronkelijke akkoord te wijzigen.

De regering-Biesheuvel zou thans een enkele wijziging overwegen, maar de rapporteringsplicht en de beperking van het plaatsvinden van de abortus tot erkende ziekenhuizen in ieder geval nog wensen te handhaven.

Echter voor een bevredigende oplossing dienen ook de abortusklinieken beschouwd te worden als erkende ziekenhuizen en alle faciliteiten te krijgen, die nodig zijn voor een goede opvang van de stroom patiënten die bij legalisering van de abortus provocatus te verwachten zal zijn. De algemene ziekenhuizen, die nu al te kampen hebben met een tekort aan bedden en personeel zullen hiertoe zeker niet in staat zijn. Verder zal ook de rapporteringsplicht, die slechts dienst lijkt te doen als afschrikmiddel voor de artsen, geschrapt dienen te worden.

POLITIEK EN CULTUUR

maandblad, gewijd aan de theorie en praktijk van
het marxisme-leninisme onder leiding van
het partijbestuur der CPN

Geen milkorf voor de soldaat

„De krijgstucht omvat de handhaving van regelmaat en orde in alle, zelfs in de schijnbaar nietige zaken, de militaire dienst betreffende; stipte nakoming van alle voorschriften en nauwgezette voldoening aan de ter zake van de dienst gegeven bevelen, ook waar deze slechts kleinigheden betreffen. Zij eist een voortdurend besef van de ondergeschiktheid aan ieder hoger geplaatste, het nalaten van elk min voegzaam en met de waardigheid van de militaire stand strijdig gedrag en in het algemeen onafgebroken plichtsbetrachting”.

Met deze als een beginselverklaring klinkende passage begint nog het Nederlandse Reglement op de Krijgstucht, daterend uit 1903. Het zal toch voor een ieder duidelijk zijn, dat zo'n krijgstuchtreglement, gebaseerd op ideeën en opvattingen van legerleiders uit de vorige eeuw, totaal is verouderd en hoog-nodig aanpassing vereist.

De tijden zijn veranderd en voor de jonge mannen, die als dienstplichtig militair minstens anderhalf jaar van hun leven in het leger moeten doorbrengen, zijn zulke formuleringen niet alleen een gruwel van taalgebruik, maar zij sluiten — en dat is doorslaggevend — in geen enkel opzicht meer aan bij het hedendaagse tijdsbeeld; zij degraderen de mens tot rechteloze nummers.

De huidige wetten op de krijgstucht zijn een uiting van veel onnodige ongelijkheid, onvrijheid, gebrek aan openheid, paternalisme, feodale begrippen en overleefde tradities.

Ieder jaar moeten er in ons land zo ongeveer 45.000 Nederlanders in militaire dienst. Het gaat daarbij niet om jochies, maar om jonge mensen, om gewone burgers, die bij de grote problemen van onze tijd niet onmondig aan de kant wensen te staan en niet meer gewend zijn op alles van hogerhand ja en amen te knikken en voor zoete koek te aanvaarden.

Zij hebben hun eigen opvattingen over vrijheid van meningsuiting, over de zin en onzin van hun opleiding, over de verkalkte hiërarchie van het militaire apparaat en de grote macht van hun commandant.

Al langere tijd staat het militaire tucht- en strafrecht bloot aan veel kritiek en deze kritiek komt niet alleen van de dienstplichtigen en hun jongerenorganisaties, maar ook uit juridische en zelfs uit sommige hogere militaire kringen.

Zij dateert inderdaad niet van vandaag of gisteren en staat ook niet op zichzelf. In een rapport over „de belangen van de jongeren in militaire dienst” verklaarde het *Algemeen Nederlands Jeugd Verbond (ANJV)* in 1964: „*Democratisering van het leger, wat dus inhoudt uitbreiding van de democratische rechten van de soldaten, vormt een belangrijk deel van de actieve beweging in ons land om tot uitbanning van de koude oorlogskoers te komen.*”

Voor al de laatste paar jaar tekent zich meer en meer een doelgerichte beweging af voor democratisering en vermaatschappelijking van het militaire apparaat, die, nadat de in 1966 opgerichte belangenvereniging *VVDM* (Vereniging van Dienstplichtige Militairen) zich met concrete vraagstukken ging bezighouden, in een stroomversnelling raakte.

Tezelfder tijd blijkt echter, dat veel op hun posten vastgeroeste generaals niets van democratisering moeten hebben en met zware straffen protesterende jonge militairen treffen.

Vorig jaar liet brigade-generaal L. A. D. Kranenburg in *De Telegraaf* (geen toevallige keus die krant) afdrukken, dat hij geen lor met de *VVDM* had te maken en brigade-generaal P. P. van Elsen deed er nog een schepje bovenop. Hij trok in augustus jl. een geheime brief uit de NAVO-koker en stuurde die aan zijn ondergeschikte commandanten, met de aansporing hard op te treden tegen democratiseringsacties; hij somde daarbij overigens een reeks punten op, waarover ontevredenheid onder de dienstplichtigen kon ontstaan.

Een democratiseringsproces binnen de krijgsmacht komt maar langzaam op gang en de respectievelijke na-oorlogse regeringen zijn er steeds op uit geweest de zaak op de lange baan te schuiven door het instellen van commissies zonder werkelijke bevoegdheden, zoals de commissie-Lagerwerff en het doen van niet-verplichtende uitspraken.

Onder druk van de omstandigheden hebben vorig jaar echter de ministers De Koster (defensie) van Van Agt (justitie) een wetsvoorstel ingediend betreffende het streng arrest en in januari van dit jaar werd door hen een „*Nota inzake de herziening van het militaire tuchtrecht*” aan de Tweede Kamer gezonden.

Wie echter mocht verwachten, dat hiermede dan eindelijk een begin zou worden gemaakt met herziening van een stelsel, dat spot met alle elementaire grondbeginselen voor reële verhoudingen en voor een ook maar enigszins redelijke berechting, komt bedrogen uit.

De ministers moeten enkele belangrijke toezeggingen doen: de tuchtklasse Nieuwersluis wordt afgeschaft, het streng arrest

eveneens en de mogelijkheden voor beroep tegen een door de commandant opgelegde straf worden verruimd; tegelijkertijd worden tal van urgente zaken bij het oude gelaten en blijven essentiële punten in het huidige systeem als de strafbevoegdheid van de commandant en beperkingen van meningsuiting, waartegen zovele terechte bezwaren bestaan, gehandhaafd.

Het is bovendien de vraag, wanneer de ministers hun ideeën tot wet zullen hebben gemaakt. Zij zeggen ernaar te streven de betreffende wetsontwerpen nog „tijdens hun ambtsperiode” in te dienen. *Als* zij al een gehele regeerperiode zouden blijven zitten, kan de termijn nog over vier jaar worden uitgesmeerd.

Commandant blijft straffen

De beide ministers verklaren, dat hun nota een aantal *hoofdpijnen* bevat, die naar hun inzicht bij het totstandkomen van een nieuw militair tuchtrecht als uitgangspunt moeten dienen. Hoe alles er in de — nog verre? — toekomst uit zal gaan zien is dus ook eigenlijk niet duidelijk; in de bewoordingen van een wet schuilen vaak heel wat addertjes onder het gras. Opvallend is wel de opmerking, dat „uit ontvangen adviezen en beschouwingen blijkt, dat over fundamentele vraagstukken betreffende het militaire tuchtrecht diepgaand verschil van mening bestaat”.

De ministers van defensie behoorden ook in alle na-oorlogse coalities tot de reactionaire partijen. Zo'n minister is een politieke figuur, die weliswaar de leiding heeft over het ministerie van defensie, doch die in belangrijke mate afhankelijk is van de militaire top — een militaire top, voortgekomen uit de categorie beroepsofficieren, die al op jonge leeftijd werd opgeleid aan de Koninklijke Militaire Academie in Breda. Zij heeft een generatie lang geleefd in de militaire organisatie en blinkt al niet uit door begrip voor democratische rechten van de burger, laat staan van een militair.

Wanneer dan ook in de nota gesproken wordt over „diepgaand verschil van mening” dan betreft dat kennelijk niet alleen het verschil tussen de minister van defensie en bijvoorbeeld de jongerenorganisaties die voor democratisering van het leger actief optreden, maar ook de verschillen binnen het militaire apparaat zelf.

Een van de grootste bezwaren tegen de huidige militaire rechtspleging is, dat de tuchtrechtelijke bestraffing door over het algemeen direct bij de zaak betrokken meerderen geschiedt, dat wil zeggen door de commandanten.

Het militaire wetsstelsel kent twee strafmethoden: een krijgstuchtelijke en een strafrechtelijke methode.

De directe meerdere (dat is in de meeste gevallen de compagniescommandant) heeft het recht soldaten wegens overtredingen betreffende de krijgstucht te straffen.

Dit straffen gebeurt zonder dat hierbij ook maar enigerlei vorm van proces plaats heeft. De militaire meerdere is aanklager en rechter tegelijk!

Er bestaat een geheel systeem van sancties binnen de krijgsmacht met een eigen aan de burgerwetgeving vreemd stelsel, waarin trouwens ook de meerdere van lagere rang wordt ingedwongen met bepalingen als: „De meerdere, die nalaat op te treden tegen de krijgstuchtelijke vergripen, maakt zich daardoor schuldig aan krijgstuchtelijk vergriep”.

In het stelsel van wetten en reglementen staan de meerdere een aantal strafvormen ten dienste, die hij naar eigen inzicht mag toepassen en waar, blijkens de nota, nu ook geldstraffen aan worden toegevoegd.

In de nota uiten de ministers wel een aantal „voors en tegens” inzake de strafbevoegdheid van de commandant, maar hun uiteindelijke conclusie is dan toch maar vóór, dat wil zeggen dat zij de verfoeilijke situatie laten bestaan. In de nota heet het: „Om uitsluitend praktische redenen kiezen ondergetekenden voor handhaving van de strafbevoegdheid van militaire commandanten”.

Doorslaggevende argumenten voor deze „praktische redenen” kunnen zij echter niet bedenken. In werkelijkheid heeft hun opvatting dan ook een diepere achtergrond, die zij zich trouwens in de loop van hun betoog — en zeker niet onbewust — laten ontvallen: „militaire commandanten zijn beter dan een onafhankelijke tuchtrechter in staat tot een juiste beoordeling van het gewicht, dat inbreuken op de orde in de militaire samenleving hebben”.

Tot welk een situatie dit leidt is wel gebleken uit de straffen, waarmede de commandanten kwistig rondstrooien tegen militairen, die in woord en geschrift op bepaalde misstanden welen of onrechtvaardige bestraffingen kritiseerden.

Het meest sprekende voorbeeld van de laatste tijd is wel het geval met de militairen Schul en Dona, die buiten de krijgsvraad om drie maanden tuchtklasse Nieuwersluis opgelegd kregen wegens hun bijdrage aan het VVDM-afdelingsblad *Alarm 8* uit Ermelo. Brigade-generaal E. O’Herne legde de straf op, die later werd bevestigd door de commandant van het Eerste Legerkorps, luitenant-generaal F. E. Meijnderts.

Wel moeten in de nota toezeggingen worden gedaan om het straffen door de commandant met meer waarborgen te omgeven. De soldaat kon altijd al tegen een straf in beroep gaan, maar enerzijds werd hem dit onder pressie meestal afgeraden en anderzijds liep hij altijd het gevaar een nieuw krijgstuchtelijk vergriep te begaan, indien het beklag ongegrond zou worden verklaard door de beklagsmeerdere.

Het betreffende artikel luidt: De militair bedenke, dat het indienen van een onredelijk beklag, alsmede het zich schuldig maken door oneerbiedigheid door de inhoud van de klacht, of bij het onderzoek daarvan, in strijd is met een goede krijgsvtucht en derhalve strafbaar.

In „het program van de jeugd” van het ANJV 1968 wordt geconcludeerd: „Dit artikel zegt dus in feite: bedenk je heel goed voordat je je beklag doet. Bovendien moet dit beklag eerst worden ingediend bij degenen die je de straf heeft opge-

legd en het laat zich gemakkelijk indenken, wat hiervan het gevolg kan zijn”.

Er zal thans een ruimere mogelijkheid worden geschapen voor beklag. Zo behoeft de gestrafte militair zich niet meer tot de tuchtrechter (de commandant) of diens hogere commandant te wenden, maar kan hij direct bij de militaire rechter in beroep gaan, zodat zijn geval dan als een krijgsraadzaak behandeld wordt. Er is tevens een zekere waarborg, dat bij afwijzing van het beroep geen extra strafvervolging plaats heeft.

Militaire strafrechters

Naast de strafbevoegdheden, die op tuchtrechtelijk gebied aan de commandanten blijven toegekend, wordt het militaire strafrecht door krijgsraden met daarboven het Hoog Militair Gerechtshof (HMG), uitgeoefend. Deze rechtbanken zouden, net als bij burgerrechtbanken, uit onafhankelijke rechters moeten bestaan, maar de praktijk geeft heel andere ervaringen te zien.

Uiteraard roemt minister De Koster de „onafhankelijkheid” wat betreft de krijgsraden en het HMG, maar het is belangwekkend te constateren, dat daarover door sommige militaire deskundigen anders wordt gedacht.

De generaal buiten dienst prof. mr. H. H. A. de Graaff merkte indertijd tijdens een openbare les in het militaire straf- en tuchtrecht over de militaire rechter al op:

„Allereerst zij dan geconstateerd dat de rechters, zowel de burgerlijke als de militaire, slechts mensen zijn en dat niets menselijks hun vreemd is. De onpartijdigheid van het oordeel, dat men van hen verwacht, kan worden bedreigd door invloeden waartegen geen wettelijke bepaling afdoende bescherming kan verlenen.

Ook een voor het leven benoemd rechter kan eerzuchtig zijn, promotie nastreven en zich terwille van zijn promotiekansen bij het nemen van zijn beslissingen laten beïnvloeden door vrees om een slechte of door begeerte om een goede indruk te maken op de instanties, die op zijn bevordering invloed kunnen uitoefenen.

Ook een voor het leven benoemd rechter kan zich zodanig verbonden gevoelen met een godsdienstige of politieke richting (door welke mogelijk zijn benoeming werd beïnvloed), dat hierdoor zijn objectiviteit in gevaar wordt gebracht”.¹⁾

Hier wordt slechts ingegaan op de „menselijke” factoren, waaraan volgens mr. De Graaff de rechters, zowel burgerlijke als militaire, niet ontkomen. Nu is ook wat de burgerlijke rechtspraak betreft al vaak genoeg gebleken, dat de term klassejustitie niet ten onrechte een begrip is geworden.

¹⁾ De Militaire rechter en zijn onafhankelijkheid. Openbare les, gegeven bij de aanvang van zijn colleges in het militair straf- en tuchtrecht aan de Rijksuniversiteit te Leiden op dinsdag 29 mei 1951 door Mr. H. H. A. de Graaff, NV Boek- en steendrukkerij Eduard IJdo — Leiden.

Daar komen wat burgerlijke en militaire rechters aangaat ook nog wettelijk vastgelegde verschillen bij.

In de grondwet is vastgelegd, dat alle leden van de burgerlijke rechterlijke macht, die met rechtspraak zijn belast, een benoeming voor het leven krijgen. Argument hierbij is te voorkomen, dat zij onder druk van bepaalde machtsgroepen niet onpartijdig kunnen zijn.

De militaire rechter heeft dit constitutionele recht niet. De gewone wetgever kent het recht op een levenslange benoeming slechts toe aan de burgerlijke leden van het Hoog Militair Gerechtshof en aan de burgerlijke presidenten van de krijgsraden. Daarbij is het van belang te weten, dat zowel bij het Hoog Militair Gerechtshof als bij de krijgsraden de burgerlijke leden in de minderheid zijn. Het militaire apparaat met aan het hoofd de legerleiding en de minister van defensie hebben dus de grootste vinger in de pap.

De officieren van het HMG of de krijgsraden blijven volgens de hiërarchische weg ondergeschikt aan hun superieuren, zodat van het meest primaire van de rechtspraak, nl. dat de rechter op zijn minst formeel onafhankelijk dient te zijn van de macht die hem heeft benoemd, bij de militaire rechtbanken geen sprake is.

Het belangrijkste is echter wel het verschil tussen het wetboek van militair strafrecht en de algemeen geldende burgerwetten. De soldaten wordt eenvoudig een aantal in de grondwet vastgelegde rechten ontzegd, zoals het recht op vrijheid van meningsuiting, vrijheid van demonstratie en vrijheid van drukpers.

Vaak wordt betoogd, dat het militair strafrecht niet zo heel veel van het burgerrecht zou verschillen. Het ontzeggen van deze grondrechten aan de soldaten en — zo blijkt uit de praktijk — het veel zwaarder straffen voor in feite „normale” vergrijpen, toont in werkelijkheid het hemelsbrede verschil tussen de militaire en de burgerlijke rechtspraak.

Geen vrijheid van meningsuiting

Uit de nota blijkt, dat de ministers De Koster en Van Agt de positie van de militair als tweederangsburger willen handhaven. De soldaat moet beperkt blijven in het gebruik maken van aan iedere burger in de grondwet toegekende rechten. De ministers zeggen het met een hele mooie volzin zo: „De ondergetekenden zijn van mening, dat aan de uitoefening van een aantal vrijheden, met name de vrijheid van meningsuiting en de vrijheid van vergadering en van betogingen, ten aanzien van militairen voor zover zij als militair optreden of kenbaar zijn dan wel voor zover zij deze vrijheden binnen het organisatieverband van de krijgsmacht zouden willen uitoefenen, beperkingen moeten kunnen worden opgelegd”.

Beperkingen moeten kunnen worden opgelegd ...

De vraag, die daarbij meteen rijst is dan natuurlijk: wie legt de maatstaven aan en waar liggen de grenzen? Daarover laten

de ministers zich niet verder uit en ze geven de commandanten zo weer een breed terrein om te kunnen bepalen wàt die commandanten in strijd met de meningsuiting en de vrijheid van vergadering achten.

Het eerder deze maand voor de krijgsraad van Arnhem gehouden proces tegen een tiental soldaat-redacteuren van VVDM-afdelingsbladen, die kritische opmerkingen over de legerleiding en aspecten van de NAVO-politiek hadden gemaakt, is zo een voorbeeld van beperking van meningsuiting. Daarbij kondigde de auditeur-militair aan in het vervolg vrijheidsstraffen te eisen in plaats van geldboetes. Hij deed dit kennelijk onder druk van de legertop, die — nu de commandanten enigszins in hun strafmogelijkheden worden beperkt — aandringen op zwaardere straffen.

Een commandant kan overigens al ingrijpen tegen een blaadje als „de algemene strekking” hem niet bevalt, en in feite muilkorven de minister van defensie en de militaire top zo de soldaat.

Jonge arbeiders, die in hun bedrijf hebben geleerd om mee te praten over hun loon en de regeringspolitiek, middelbare scholieren, aan wie het democratiseringsproces niet voorbij is gegaan en die gewend zijn hun mening te zeggen over belangrijke zaken, zouden nu ineens moeten zwijgen over de NAVO, de Amerikaanse agressie in Vietnam of de Portugese oorlog tegen Angola?

Steeds meer juist raken de jongeren ervan overtuigd, dat de belangen, die worden nagestreefd met de NAVO-legers, tegenstrijdig zijn aan hun belangen — en het is het NAVO-apparaat zelf, dat dit nog geen jaar geleden met pijn in het NAVO-maandorgaan moest vaststellen.

De NAVO heeft de jeugd echter niets te bieden!

De weerzin van de jongeren valt in het kader van een algemeen groeiende weerzin van de bevolking tegenover de NAVO-politiek. Dit komt, omdat de NAVO steeds duidelijker blijkt te zijn een winstbron voor de grote concerns en een Amerikaans machtsapparaat, waaraan de Nederlanders onderhorig zouden moeten zijn en waaraan de zelfstandigheid van het Nederlandse leger wordt opgeofferd.

Langer dan een eeuw (sinds 1840) was in de Nederlandse grondwet vastgelegd, dat de militaire taak van de dienstplichtige te land, principieel lag binnen de grenzen van Nederland en dat het zelfs niet was toegestaan hem tegen zijn wil overzee te zenden en in een koloniale oorlog te storten.

Tijdens de jaren van de tweede wereldoorlog werd door de regering in Londen, met het oog op de buitengewone omstandigheden, een noodwet ingevoerd, die het onder andere mogelijk maakte de dienstplichtigen overal heen te zenden „waar de vijanden van het Koninkrijk moeten worden bestreden”, waarom niet werd gedoogd, dat het zenden van deze dienstplichtigen „naar enig gebied afhankelijk is van hunne toestemming” (Art. E 45).

Na de capitulatie van het Duitse en Japanse fascisme verviel deze noodwet, maar in 1946 begon de regering Beel—Drees

dienstplichtigen tegen hun wil voor de koloniale oorlog naar Indonesië te zenden.

Daarvoor was een grondwetswijziging nodig (artikel 192), die onder protesten en fel verzet van de CPN, in het parlement werd doorgedrukt. Nadat het Nederlandse leger in Indonesië een nederlaag had geleden, werd dit artikel 192 niet meer teruggedraaid en bestaat nog altijd de mogelijkheid militairen buiten de landsgrenzen te sturen.

Bij de oprichting van de NAVO, in 1949, werd deze mogelijkheid nog eens nadrukkelijk vastgelegd en zo kan iedere soldaat in zijn handboek lezen: „Het Nederlandse Legerkorps staat, evenals soortgelijke eenheden in andere landen, ter beschikking van het opperbevel van de geallieerde strijdkrachten in Europa (Supreme Headquarters Allied Powers in Europe) en kan dus overal in Europa worden ingezet”.

Deze bepaling, waarover bij de soldaten vaak vragen rijzen, wordt verdedigd met allerlei in de loop der jaren afgezaagde en steeds ongeloofwaardiger klinkende slagzinnen over „westerse vrijheid” enz.

De zelfstandigheid van de Nederlandse strijdkrachten wordt steeds verder aangetast en er is al niet alleen meer sprake van een ondergeschiktheid aan vreemde generaals van de NAVO, maar er heeft in toenemende mate zelfs een integratie plaats van legeronderdelen, in het bijzonder tussen het Nederlandse en Westduitse leger. Dienstplichtige Nederlandse jongens zijn onder meer gelegerd in het Westduitse Seedorf, terwijl de Bundeswehr Budel heeft ingenomen.

Er zijn gemeenschappelijke oefeningen en de regering wil Oost-Groningen tot een militair oefenterrein maken, dat aansluit op het Westduitse oefenterrein bij Meppen (plan Kikkert).

Juist de laatste maanden krijgt de integratie een gevaarlijker karakter en er wordt gesproken over „internationalisering” van de strijdkrachten, die in feite gaat in de richting van één politiek en militair bewind in West-Europa, waarmee tegelijkertijd een Europese kernmacht een stuk dichterbij wordt gebracht.

En over zulke problemen, die de levensbelangen van Nederland raken, zouden de soldaten moeten zwijgen, ofschoon zij in vele opzichten daarbij direct betrokkenen zijn!

Het behoeft geen verwondering te wekken, dat oud-minister van buitenlandse zaken en thans NAVO-secretaris-generaal Luns zich meermalen laatdunkend over de democratiseringsbeweging onder de Nederlandse militairen heeft uitgelaten en de soldaat niet alleen zijn lange haren, maar vooral een „gebrek aan discipline” verwijt. Geef de secretaris-generaal wat dat betreft Portugal en Griekenland maar ...

Een aantal verstokte rechtse ultra's in het leger, die uit hun tent zijn gelokt door internationale en nationale onzekerheden, die gepaard gaan aan de democratische eisen van de dienstplichtigen, keert zich tierend tegen zelfbewuste jonge mensen. Zij beantwoordden de soldatenacties met een tegenoffensief, dat — in wijder verband staande met atoomstrategie en de verhoudingen binnen de NAVO — gevaren voor de democrati-

sche rechten in ons land met zich mee kan brengen en kolonelsstromingen à la Griekenland in de hand werkt. Het aantal posten dat vroeger door burgers was bezet en nu door hoge militairen is overgenomen, neemt gestadig toe. In de interne verhoudingen van het leger spelen zulke kwesties kennelijk een rol.

Een toch in dit verband wel opmerkelijke zin in de nota luidt: „Hierbij dient voorop te staan, dat de krijgsmacht er niet is om zichzelf wille, maar terwille van de doelstellingen die de overheid haar stelt. Een krijgsmacht, die normen creëert of handhaaft, die er uitsluitend op zijn gericht om de organisatie een eigen status te verschaffen los van eerder bedoelde doelstellingen, past in geen enkel opzicht in democratische verhoudingen. Daarmee wordt allerm minst gezegd, dat een gezonde esprit de corps verwerpelijk zou zijn, maar alleen dat het militaire apparaat doordrongen dient te zijn van zijn dienende taak”.

Gedragsregels en vrijblijvende filosofietjes

In de nota worden enkele vrijblijvende filosofietjes weggegeven over nieuwe gedragsregels voor de militair, waarbij wordt opgemerkt dat er geen behoefte zou bestaan aan een schets van een „gedragsspatroon van de ideale militair”. Van vage aanduidingen als „min voegzaam en met de waardigheid van de militaire stand strijdig gedrag” zouden de gedragsregels gespeend moeten blijven.

Hoe is het echter met de minder vage gedragsregels gesteld? De ministers laten daarover de Kamer en de militair in het ongewisse. Zo staat officieel in de dienstplichtwet omschreven, dat dienstplichtigen in werkelijke dienst kunnen worden geroepen „in geval van oorlog, oorlogsgevaar of andere buitengewone omstandigheden”. Die andere buitengewone omstandigheden houden dan in een oproeping „van dienstplichtigen ter handhaving of tot herstel van de openbare rust en orde, tot uitvoering van wettelijke voorschriften of om andere overwegende redenen”.

Deze formulering moet de reactie gelegenheid bieden misbruik te maken van de wet, indien zij dienstplichtige militairen in zou willen zetten tegen bijvoorbeeld stakingen of demonstraties. De heersende klasse heeft, de tegenzin en de stemming van de bevolking bevroedend, nog maar zelden militairen en marinipersoneel tegen stakingen in het geweer gebracht. Tientallen dienstplichtige marechaussees lieten trouwens begin 1970 vanuit hun kazerne in Ede de toenmalige minister Den Toom weten, dat zij nooit bereid zouden zijn zich voor zulke taken te laten gebruiken en zij vroegen om overplaatsing.

Over gedragsregels zou nog heel wat meer te zeggen zijn — in ieder geval meer dan de ministers doen.

Trouwens minister De Koster blijkt er zelf nogal vreemde gedragsregels op na te houden. Op het moment, dat hij zijn nota openbaar maakte, liet hij namelijk weten een door de Tweede

Kamer aanvaarde motie naast zich neer te leggen. Het gaat hier om een motie, waarin wordt verlangd, dat in geval van *vermeende* krijgstuuchtelijke vergrijpen, waarbij de vrijheid van meningsuiting in het geding is, de zaak uitsluitend via de militaire rechter wordt afgedaan. Volgens de nog vrij beperkte motie, die door De Gaay Fortman was ingediend, zou dat laatste alleen niet mogelijk zijn als de betrokken commandant zou volstaan met licht arrest.

In parlementaire kringen is grote opwinding ontstaan over de brief van De Koster, omdat de motie een zeer grote meerderheid had gekregen en alleen De Koster's eigen VVD, DS'70 en de CHU tegen hadden gestemd, maar de KVP en AR zich hadden aangesloten bij het standpunt, dat door andere partijen was aangenomen.

De Koster zegt in zijn brief aan de Kamer, wat hij eigenlijk ook in zijn nota zegt: De commandant moet de krijgstuuchtelijke vergrijpen inzake vrijheid van meningsuiting beoordelen en heeft de strafbevoegdheid.

Het laatste hierover zal zeker in en buiten het parlement nog niet gezegd zijn. Er was bij de zware straffen tegen Dona en Schul al een breed protest gerezen tegen de heksenjacht, die sommige generaals en commandanten hebben ingezet. Tal van jongeren- en studentenorganisaties (ANJV, VVDM, FJG, ASVA, SRVU e.a.) verlangden vrijlating van beide militairen en een in het parlement door de CPN ingediende motie, waarin werd gezegd dat het disciplinair straffen strijdig is met vrijheid van meningsuiting en drukpers, kreeg de stemmen van de PvdA (zonder Vondeling), D'66, PPR en PSP. De jongerenorganisaties (en ook de politieke partijen, die voor de CPN-motie stemden) steunden de verder door een soldatencomité geformuleerde eisen:

Afschaffing „Nieuwersluis”;

Afschaffing van de censuur door de commandanten;

Afschaffing van de strafbevoegdheid militaire meerderen.

In hun strijd voor het invoeren van elementaire in de grondwet vastgelegde rechten en tegen overleefde gebruiken, hebben dienstplichtigen en jongerenorganisaties al tal van verbeteringen afgedwongen. Minister De Koster moest bij de laatste begrotingsbehandeling ook bekend maken, dat de groetplicht op het kazernesplein wordt opgeheven en dat het om zijn zinloosheid gehate „parate week-eind” geheel tot het verleden zal behoren.

De afgedwongen hervormingen zijn nog maar een begin. Zonder twijfel zullen de dienstplichtige militairen erin slagen, volhardend optornend tegen de brutale houding van de meest behoudende elementen in het leger, essentiële verlangens op het gebied van de militaire rechtspraak en de vrijheid van meningsuiting te verwezenlijken.

J. VELDHUIJZEN

Milieuvervuiling en klassenstrijd

Er gaat tegenwoordig vrijwel geen dag meer voorbij of voor de omroep, de televisie, of in de burgerlijke pers worden grote verhalen opgehangen over de verontreiniging van ons milieu. Aan de hand van eigen ervaringen kunnen de mensen vaststellen, dat er inderdaad de laatste jaren sprake is van een toenemende vervuiling op uiteenlopend terrein: van smogalarmfases in het Rijnmondgebied tot bordjes in openbare wateren om niet te zwemmen met het oog op de gezondheid.

Verhalen en televisiebeelden over verontreiniging zijn er vele en ze verschillen nogal eens van opzet. In één opzicht zijn ze echter gelijk: ze trachten het beeld te scheppen van een ondergaande mensheid en suggereren de oorzaken waar ze *niet* zijn. Terwijl elke dag de chemische industrieën en andere bedrijven miljoenen kilo's giftige stoffen over mens, dier en plant uitstorten, wordt door een heel koor van propagandisten de gewone man als de grootste boosdoener nagewezen: „wijzelf” zouden de oorzaak zijn van de huidige situatie.

Dit is een uitzaai van een ideeënwereld, waarmede de heersende klasse de volksmassa's ideologisch aan zich onderworpen wenst te houden.

Het monopoliekapitalisme wordt gekenmerkt door groeiende chaos en politieke ontarding en het is noodzakelijk om ook op ideologisch terrein de strijd scherp en met elan te voeren. Tegen de onheilsverkondigingen, die van de kant van de imperialistische propagandacentrales nu over de bevolking worden uitgestort, dient krachtig te worden ingegaan.

Tegenover de huichelachtigheid en de misleiding is onlangs een nieuw studierapport van het IPSO: *De kapitalist als gifmenger / Klassenstrijd tegen milieuvervuiling*¹⁾ verschenen. Eén van de conclusies van het rapport geeft duidelijk aan waarom het in werkelijkheid draait.

„De tegenwoordige problemen van het milieu komen voort uit de technisch-wetenschappelijke revolutie in de produktie onder kapitalistische produktieverhoudingen. Zij onderscheiden zich in aard en intensiteit van de voordien bestaande milieuvervuiling, o.a. door de toepassing van de chemie in industrie en landbouw en door de samenballing van de bevolking in stedelijke en industriële centra.

Naarmate de ontwikkeling verder gaat, zullen de milieuproblemen nijpender worden.”

Bij alle sombere verhalen over milieuvervuiling en de bijbehorende onheilsvoorspellingen als „de mensheid zal nog maar een dertigtal jaren hebben te leven”, is het verfrissend en inspirerend om het IPSO-rapport te lezen, vooral omdat niet verzuimd wordt de eigenlijke weg aan te geven om tot oplossing van de problemen te komen.

Het rapport is geen verhaal over slecht opgevoede mensen, die

1) De kapitalist als gifmenger / Klassenstrijd tegen milieuvervuiling. Uitgave IPSO, prijs f 2,80.

hun afval maar voor een ander achterlaten. Integendeel, in dit nieuwe IPSO-rapport komen economische, sociaal-maatschappelijke zaken aan de orde en wordt de milieuverontreiniging tot zijn ware proporties teruggebracht. Uiteraard ontkwamen de opstellers niet aan een uiteenzetting over bepaalde (bio)chemische reacties en aan een wetenschappelijke benadering, zoals dat met de eerste beide hoofdstukken het geval is; toch zijn zij er in geslaagd deze uitgave van het IPSO ook weer voor brede kring leesbaar en toegankelijk te maken.

Het verdient dan ook een ruime verspreiding.

Zowel in het voorwoord als in de inleiding wordt onmiddellijk tot de aanval overgegaan. Niet dat de ernst van het probleem ontkend wordt, dat allerminst, maar zo wordt o.m. gezegd: „In dit rapport worden de vraagstukken van de milieuvervuiling en de milieubescherming vanuit het standpunt van de arbeidersklasse onderzocht en in het kader van de klassenstrijd tegen het monopoliekapitaal geplaatt. Het gaat er van uit, dat de arbeidersbeweging de voornaamste kracht kan ontwikkelen om de milieuproblemen meester te worden”.

In ons land hebben wij thans te maken met lucht-, water- en bodemverontreiniging. Hoewel alle drie categorieën los van elkaar kunnen ontstaan, bestaat er in vele gevallen wel een grote wisselwerking.

Lucht met voldoende zuurstof is een der belangrijkste levensbronnen. Maar hoe zuiver is die lucht nog, wanneer er jaarlijks twee miljard kilo koolmonoxyde wordt uitgeworpen, een half miljard kilo stikstofoxyden, een klein half miljard kilo roet, as en stof, met nog eens een miljard kilo zwaveldioxyde en ruim een half miljard kilo koolwaterstoffen? De „produktie” daarvan ligt grotendeels bij de industrie en deels ook op de weg. De atmosfeer kent geen grenzen en de wind bepaalt haar eigen weg. En dat betekent dat van de 12 miljoen ton aan stof, roet, zwaveldioxyde en koolmonoxyde die er jaarlijks in West-Duitsland wordt losgelaten, bij oostenwind een deel naar ons land komt overwaaien. Rondom Arnhem en Nijmegen heeft men dat meermalen kunnen vaststellen.

Helaas is het zo, dat het zelfreinigende vermogen van de atmosfeer maar zeer beperkt is. Via wat voor hoge schoorstenen ook het vuil en gif de lucht wordt ingeblazen, in wezen verandert er niets. Hoogstens dat een wijdere omgeving ervan „profiteert”.

Naast vuile, maar vooral ook ongezonde lucht, is er het vuile water. Daarvan kan iedere stad en elk dorp — hoe klein ook — meepraten. De Rijn is van een der mooiste rivieren van West-Europa geworden tot een in alle opzichten open riool.

In het IPSO-rapport wordt er speciaal de nadruk op gelegd, dat deze machtige stroom zowel voor de drinkwatervoorziening als voor de land- en tuinbouw van grote betekenis is, om dan maar niet te spreken van de buitengewoon belangrijke recreatieve waarde.

Bij Lobith komt de Rijn ons land binnen, dat wist iedereen al sinds zijn lagere school. Nu weten wij dat er heel wat anders

dan zuiver rivierwater binnenkomt en dat alleen al de Franse kalimijnen er jaarlijks bijna zeven miljoen ton zoutafval in lozen. Andere milieubedervers doen daar nog het dubbele bovenop. Ook kwik — een bijzonder gevaarlijke stof — komt, zoals ook iedereen weet, in de Rijn terecht. Een heel arsenaal van mineralen stroomt nu bij Lobith ons land binnen.

Bijzondere aandacht wijdt het IPSO-rapport aan de „endosulfaan-affaire” van 1969. Eind juni stierven toen tientallen miljoenen vissen door endosulfaan — een landbouwbestrijdingsmiddel. De maker van het gif „Farbwerke Hoechst” speelde de vermoorde onschuld en hield een half jaar de kiezen op elkaar, waardoor het onderzoek werd belemmerd.

Bij dit soort manipulaties van de chemische industrie gaan er in een paar dagen meer vissen dood, dan er in één jaar in ons land ter verbetering van de visstand kunnen worden uitgezet, een vrij kostbare zaak overigens.

Endosulfaan is zeer giftig. Het IPSO-rapport geeft daarvan het volgende voorbeeld: „Drie deeltjes op één miljard in verder schoon water geeft een 48-uursterfte van bepaalde aquariumvissen, die 90 procent bedraagt”.

Er bestaat reeds een groot inzicht in afvalstoffen die in onze rivieren worden aangetroffen. Rijn- en Maaswater, onmisbaar voor onze drinkwatervoorziening, zijn al danig vervuild, terwijl andere oppervlaktewateren als het IJsselmeer, de Waddenzee en de Zeeuwse wateren, ernstig bedreigd worden. Er blijken in ons eigen land evengrote vervuilers te zijn als in Frankrijk en West-Duitsland.

Ook wanneer geen directe vervuiling van de bodem zou plaatsvinden dan gebeurt het indirect natuurlijk wel via de lucht en door het water. Doch er zijn voldoende aanwijzingen om vast te stellen, dat de grond waarop wij staan, ook al niet zo schoon meer is als wij denken.

Wat het oog waarneemt is niet altijd het ergste, ook al kan dat tot veel ergernis aanleiding geven. Het half miljoen auto-wrakken, verspreid over het gehele land, vormt dan niet eens het grootste probleem. Veel erger zijn de miljoenen kilo's DDT, endosulfaan en andere landbouwgiften, die zijn of nog worden gebruikt, en waarvan de chemische invloed op de bodem inwerkt.

Het IPSO-rapport somt een hele reeks voorbeelden op, waaruit blijkt, dat flora en fauna snel achteruit zijn gegaan. Een en ander heeft er toe geleid, dat DDT thans niet meer gebruikt mag worden — al kwam het verbod, toen er al een vervangingsmiddel was.

Kunstmest wordt gebruikt om de produktie te verhogen. Onkruiden worden doodgespoten. Het loof van pootaardappelen vaak ook. Gras langs wegen wordt bespoten opdat het minder snel zal groeien, waardoor maaien achterwege kan blijven. Dat hierdoor een bepaald evenwicht in de natuur wordt verstoord laat zich denken.

De Nederlandse Spoorwegen doen het langs sommige spoorwegen nog radicaler. Daar wordt in het voorjaar het gras, als

het nog dor is, in brand gestoken zoals bijvoorbeeld tussen Meppel en Beilen. Dat alles bespaart arbeidsloon, ook al vinden vele vogels die er willen broeden, maar ook andere dieren, er een voortijdige dood.

Heel terecht wijst het IPSO-rapport op de bodemverontreiniging door de „veredelingsbedrijven” in de landbouw. Dat zijn naast kippenfarms, tegenwoordig vooral varkensmesterijen. Vroeger kenden wij veel meer het zogenaamde gemengde bedrijf met minder dieren, waarbij het afval over de grond verwerkt kon worden. Maar dit soort bedrijven verdwijnt als sneeuw voor de zon.

De EEG-politiek en de grote meelfabrikanten dwingen tot concentratie, waarbij landbouwbedrijven steeds meer op industrieën (bio-industrie) gaan lijken. Langs het Veluwemeer weet men daar al van mee te praten en de overlast van grote varkensmesterijen wordt van dien aard, dat verschillende gemeentebesturen via de Hinderwet proberen er iets aan te doen. Dat kan voor het betrokken bedrijf dan weer grote schade opleveren.

Voegen wij bij al die soorten van vervuiling ook nog eens de negen miljard kilo vast vuil, die er jaarlijks in ons land wordt geproduceerd, dan moet iedereen wel overtuigd zijn dat er iets aan de hand is.

De wijze waarop door allerlei instanties de cijfers worden gebracht is even misleidend als bewust gekozen. Misleidend in die zin, dat de kilo's „per hoofd van de bevolking” worden omgeslagen. Doelbewust om een ieder wijs te maken dat hij of zij (meer) moet betalen voor een schoner milieu.

Eind 1970 verscheen er een kleurrijke uitgave van de Heide-maatschappij, de Grontmij en de VAM, genaamd Vuilbank. Het begon direct met feiten over vuil: „In Nederland wordt thans in één jaar ca. 3,5 miljoen ton huisvuil opgehaald, daarnaast nog eens 2 miljoen ton industriële afvalprodukten. Dat is samen 425 kg per inwoner per jaar”. Afgezien van de vraag of de onderlinge verhoudingen van de cijfers kloppen, worden ze bij elkaar geveegd tot een gemiddelde per inwoner om ook hier weer de indruk te geven dat „wij met zijn allen schuldig” zijn.

Gevolgen voor mens en natuur

Het IPSO-rapport besteedt veel aandacht aan de gevolgen van de vervuiling. Hoewel allerm minst beoogd wordt paniek en onrust te zaaien, wordt terecht een waarschuwend vinger opgestoken, wanneer bijvoorbeeld wordt gezegd: „Milieuverontreiniging brengt niet alleen financiële schade met zich mee, is niet alleen hinderlijk en lastig, maar betekent ook een groot gevaar voor de volksgezondheid. De laatste jaren nemen de levenskansen, vooral van de mannelijke bevolking, af. Het is niet te bewijzen dat de milieuvervuiling een belangrijke rol speelt in deze trend, maar de aanwijzingen hiervoor stapelen zich op”.

van volksgezondheid veel te weinig doet. Er is gewoon een achterstand. Het meeste researchwerk wordt overgelaten aan de grote monopoliebedrijven, die dan ook vaak zelf maar maximum toelaatbare normen opstellen. Dat hierdoor grote onderlinge verschillen in diverse landen ontstaan laat zich denken — wetenschappelijk lijkt ons dat evenwel niet.

De verdedigers van de kapitalistische maatschappij houden de grote massa steeds voor, dat de vervuiling een gevolg zou zijn van de toegenomen welvaart en dat hierdoor allerlei „welvaartsziekten” zouden ontstaan. En als „wij” zo door zouden gaan, dan is de „dag des oordeels” spoedig nabij.

„Zonde”, zo staat er in het IPSO-rapport, „is altijd gekoppeld aan „laatste oordeel” en „verdoemenis”. Het zijn dan ook vaak de zondepredikers, die ons voorrekenen dat wij nog zo en zo lang te leven hebben”.

En verderop: „De ontwikkeling van de wetenschap heeft de angstaanjagerij via de godsdienst ingeperkt. Op het punt van de welvaartsziekten wordt echter opnieuw misbruik gemaakt van de achterstand in bepaalde sectoren van de wetenschap om de mensen bang te maken”.

De geschiedenis kende veel onheilsprofeten. Enige jaren na de tweede wereldoorlog predikten zij de atoomdood. De politieke achtergrond daarvan was o.m. dat iedereen zich in de armen moest werpen van het Amerikaanse imperialisme als „leven en vrijheid” hem lief waren.

De atoomchantage liep stuk op een massabeweging. Zij leed nog weer eens een gevoelige nederlaag, toen de Amerikaanse imperialisten later er de heldhaftige volkeren van Indo-China vergeefs mee probeerden te intimideren.

Nu propageren de Amerikaanse imperialisten bij hun ondergangstheorieën niet meer direct een atoomdood, maar een „vervuilings- en welvaartsdood”.

De samenstellers van het IPSO-rapport keren zich fel hiertegen en weerleggen uitvoerig en gedocumenteerd de stellingen van de onheilsprofeten. Een ieder weet wel, dat de natuur een grote samenhang kent. Dieren en planten verdwijnen en vaak kan de oorzaak niet worden vastgesteld als gevolg van een nog onvoldoende kennis over de onderlinge relatie tussen plant en dier in de natuur. Het blijkt echter, dat het gebrek aan kennis ook nogal eens wordt voorgewend en het IPSO-rapport bevat, na de opsomming van een reeks verschijnselen, de aanklacht: „We moeten tot de conclusie komen, dat bij de bepaling van de schadelijkheid van milieuverontreiniging, de mensen zelf de proefdieren zijn” (!).

Wat doet de regering?

De vervuiler betaalt. Deze woorden vermeldde de voorlichting van het ministerie van verkeer en waterstaat bij de „wet verontreiniging oppervlaktewater” van 13 november 1969.

Het duurde een jaar voor deze wet officieel van kracht werd en Voorlichting liet weten, dat de zuivering van het water de

komende jaren krachtiger aangepakt zou worden. „De wet geeft daarbij juridische grond onder de voeten. En wat haast nog belangrijker is: de wet zegt ook, waar het benodigde geld vandaan moet komen. Zij gaat ervan uit: de vervuiler betaalt”. In een soort van frivole uitgelatenheid werden de laatste drie woorden zelfs vet gedrukt.

En nog weer later werd hetzelfde principe ook genoemd in de wet op de luchtverontreiniging. Het is een principe, waar geen zinnig mens iets op tegen kan hebben en dat hij alleen maar van harte kan begroeten.

Wat is er echter in de praktijk van terecht gekomen?

Wanneer ooit heeft gegolden, let alleen op mijn woorden en niet op mijn daden, dan is het wel in dit geval. De praktijk is immers, dat de werkelijke grote vervuiler *niet* betaalt en dat de kosten van de, overigens tekortschietende maatregelen, op de consument afgewenteld worden. We behoeven er maar aan te herinneren, dat er steeds nieuwe belastingen komen, zoals die voor zuiveringsschappen . . .

Onthullend is de berekening, die in het IPSO-rapport wordt gemaakt. Industrieën betalen voor wat de watervervuiling betreft naar berekende inwoner-equivalenten. Op deskundige wijze rekent het IPSO-rapport voor, dat daardoor sommige industrieën slechts 25 of 30 procent van de werkelijke prijs voor de vervuiling betalen.

Zo hebben industrieën enorme hoeveelheden koelwater nodig. Als gevolg daarvan stijgt vaak de temperatuur van het oppervlaktewater, zodat het natuurlijke evenwicht verstoord kan worden. De schade van dit soort manipulaties is nauwelijks te berekenen en daarvoor wordt dan ook niet betaald.

De vervuiling leidt er toe, dat drinkwater nu zelfs al een schaars artikel dreigt te worden. Heffingen en tariefsverhogingen maken het water op zichzelf er niet schoner op — en zeker niet, zolang de Rijn een open riool blijft. Daar kunnen vooral de Rotterdammers van mee praten!

Het IPSO-rapport wijst op de, vanuit een oogpunt van volksgezondheid stijgende, zeer schadelijke kwikvervuiling. Per jaar komt er in ons land al zo een 140 ton kwik in het water, waarvan alleen al de helft via de Rijn. „Wij kunnen ons niet onttrekken aan de indruk, dat de regering met de wet op de watervervuiling een vervuilingsmaat heeft gezocht en gevonden, waarmee alle Nederlandse huisgezinnen kunnen worden aangeslagen. Een huisgezin produceert immers geen kwik”, aldus het IPSO-rapport, dat meent dat de leuze „de kwikvervuiler betaalt” alleszins bestaansrecht zou hebben. Nu is er geen heffing op kwik, wel op gootsteenwater.

In meerdere provincies liggen voorstellen klaar voor nieuwe heffingen en reinigingsrechten zijn al aan de lopende band verhoogd. Tot welke scheefgetrokken verhoudingen dit kan leiden, bleek in Emmen. Een PSP-raadslid uit de PAK-fractie stelde voor om op heffingen nog eens een extra-gulden te doen en een meerderheid in de raad accepteerde het. Zó bestrijdt men echter vuil- en verontreiniging niet en geeft men slechts

voet aan het officieel gepropageerde idee, dat „we allemaal” aan de vervuiling mee doen. Het laat de echte vervuilers buiten schot.

Is het voor het vuile water en de zichtbare vervuiling van de bodem mogelijk om „rijke inkomstenbronnen” aan te boren, met de luchtvervuiling lijkt het anders te liggen. Dat is echter slechts schijn.

Het is immers niet zo moeilijk of ingewikkeld om ook hier de vervuilers te vinden en aan te wijzen.

De olieraffinage-capaciteit bijvoorbeeld gaat met sprongen omhoog.

In 1950 bedroeg ze nog maar 22 miljoen ton, in 1968 liep ze op tot 38 miljoen ton en in 1970 was ze al ver boven de 60 miljoen ton. Het kan dan ook nauwelijks nog een vraag zijn, waarom de Rijnmond zo een hoge vervuilingsgraad heeft, die zelfs zulke afmetingen aannam, dat de arbeiders tot stakingsacties overgingen.

Een wet op de luchtverontreiniging is er nu dus wel, maar de eigenlijke inwerkingtreding gaat maar heel moeizaam. Dat was al te voorzien bij de behandeling van het wetsontwerp in de Tweede Kamer. De nadruk werd toen nogal gelegd op de „zelfwerkzaamheid” van de industrie, die echter — en dat toont het IPSO-rapport aan — zo wordt geïnterpreteerd, dat de industrie haar eigen vuil gaat meten.

In dat licht is het ook niet moeilijk te begrijpen, waarom de regering slechts lage heffingen aan de grote bedrijven wilde opleggen, die zo tussen de f 500,— en f 1500,— zouden bedragen. Maar daar hadden zelfs de ondernemers nog bezwaar tegen, omdat zij vonden, dat hun bedrijven de lucht niet verpestten . . .

N 70 — EEG en NAVO

Het jaar 1970 is indertijd tot een „Europees natuurbeschermingsjaar” gemaakt. Waarom, zo vraagt het IPSO-rapport zich af, moest daarbij door de organisatoren de nadruk worden gelegd op het „Europees verband”? Men wilde wel praten over wilde ganzen, niet over de miljoenen tonnen afvalzout, kwik en endosulfaan in de Rijn. Daar zou toch echter een bij uitstek „Europees probleem” liggen.

„Het comité N 70” heeft zich echter over kwik en endosulfaan niet druk gemaakt. De activiteiten rondom een „Europees natuurbeschermingsjaar” hadden kennelijk ten doel met de „natuurbescherming” de „Europese gedachte” weer wat op te poetsen.

„Als er geen steun van bijvoorbeeld de boeren meer verkregen wordt, kun je het met de vogelliefhebbers proberen”, zo wordt in het IPSO-rapport opgemerkt.

De houding, die het ministerie van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk werk (CRM) aannam, was natuurlijk geheel in overeenstemming met het comité N 70. CRM ondersteunde dit comité van harte, dat verder vooral het thema bespeelde van

„Nederland als dichtstbevolkte land”. CRM beschouwt de massa van de mensen maar als dom, omdat bevolkingstoename en geboortebeperving nauwelijks als „factoren van belang” worden onderkend. De „deskundigen” bij een enquête, die CRM in het kader van N70 organiseerde, plaatsten het bevolkingsthema echter in het middelpunt. Er zouden teveel kinderen worden geboren. Dat tienduizenden buitenlandse arbeiders en hun gezinnen worden binnengehaald om open plaatsen in de industrie op te vullen, wordt verzwegen.

Vraagstukken van geboorteregeling en kindertal worden ook al betrokken bij de milieukwesties en de regering maakt er maar al te gretig gebruik van om in vele toonaarden aan te heffen, dat dan ook de kinderbijslag maar moet worden afgeschaft. Er zijn meer voorbeelden van een dubbele-bodemmoreaal bij het vraagstuk van de milieuverontreiniging. Zo is er een AO²⁾-uitgave „Stikken in de welvaart”. Ze is duidelijk opgezet om de lezer de koude rillingen over de rug te laten lopen.

Na het citeren van een bijbelse uitspraak, zegt de schrijver van deze publikatie over de mens: „Maar de tijd lijkt niet meer ver, dat hij in zijn „beschaving” tenonder zal gaan”. Niet langer dus het vagevuur als banvloek, maar de vervuiling! En ook hij leidt de aandacht af door te schermen met bevolkingstheorieën; iedereen moet van de noodzaak tot beperking van de bevolkingstoename doordrongen worden. Hij suggereert zelfs — voorzichtig weliswaar, maar het gebeurt toch maar — dat de taak van de overheid zou moeten zijn: geen kinderbijslag, maar kinderbelasting.

Inmiddels is het zo, dat ook imperialistische machtsorganen als EEG en NAVO, woorden aan milieuverontreiniging wijden. Er is hier sprake van enerzijds een rookgordijn voor de buitenland en anderzijds van botsende belangen en opvattingen over de gevolgen voor de eigen industriële ontwikkeling bij de leden-landen.

In juli vorig jaar deed de EEG een mededeling over „bescherming en verbetering van het milieu”, waarin werd gesteld, dat de schadelijke gevolgen van de technische vooruitgang enz. moesten worden beperkt, maar „waarbij moet worden voorkomen dat de bestrijding van de verontreiniging neerkomt op bestrijding van de economische groei en van de vooruitgang in het algemeen” (EEG-bulletin nr. 9/10 - 1971).

Maar het zijn juist de industrie-giganten binnen de EEG, die zich van het milieu niets aantrekken en vuil lozen, waar ze willen, zonder zich om de gevolgen te bekommeren. Het zijn de EEG-reuzen, die ongebreideld hun industrie rondom Rijnmond concentreren en hun verstikkende smog de lucht in laten spuwen. Spreiding van de industrie wordt afgeremd en industrialisatie van regionale gebieden tegengegaan. (Een probleem, waarop al is gewezen in de IPSO-uitgave over het Noorden „Groningerland”.)

De EEG-commissie blijkt ook verder een meester in het doen

²⁾ Actuele Onderwerpen, Stikken in de welvaart, van ir. Z. Salverda. AO-reeksboekje 1329.

van dubbelzinnige uitspraken. Zo wordt door haar gezegd, dat „in het bijzonder de rampzalige gevolgen van de toenemende concentratie van de bevolking in de steden moet worden opgevangen”. Men ziet het, de heren spreken niet over mogelijke rampzalige gevolgen door toenemende concentratie van de industrie, die zij zelf doorvoeren, maar schuiven de verantwoordelijkheid naar elders.

Zij doen het voorkomen alsof de bevolkingsconcentratie de gevaarlijke gevolgen op zou roepen; grover kan het haast niet. Het IPSO-rapport wijst ook op een NAVO-bemoeienis, die eveneens alle „schuld” bij de bevolking legt, terwijl de kapitalisten zelf zich alleen maar bezorgd maken over hun handelsbetrekkingen.

In Eindhoven hield de NAVO het vorige jaar een conferentie over het autoverkeer en de schone auto en de toenmalige staatssecretaris van buitenlandse zaken, nu minister van oorlog, De Koster, zei daarbij: „Wat wij ook doen, wij moeten voorkomen dat onze noodzakelijke bezorgdheid over het leefmilieu gebruikt wordt om onnodige handelsbarrières op te richten”.

Wat wij ook doen . . . En de NAVO doet niet veel fraais zoals we wel weten.

Het is trouwens toch opvallend hoe bij vele milieuridders alleen maar de auto als de grote boosdoener wordt beschouwd. En dat vooral sinds de tijd, dat het autobezit zich wat meer onder de gewone man heeft uitgebreid en hij ook eens in staat is om een week-end met gezin en al naar buiten te kunnen trekken.

Natuurlijk, het wegverkeer met zijn uitlaatgassen heeft een aandeel in de luchtverontreiniging, vooral in de stedelijke centra. Maar juist daaraan zou ook wat kunnen worden gedaan, bijvoorbeeld door een wegenplan, waarbij verkeersopstoppingen worden voorkomen, maar vooral ook door de industrie betere benzine en motoren te laten afleveren.

Nederland verkeert wat dat betreft zelfs in een unieke situatie. Het aardgas in Slochteren maakt het mogelijk voldoende LPG-gas te produceren, waardoor praktisch alle Nederlandse auto's op gas zouden kunnen rijden. Maar de oliebaronnen willen dat niet. Ook de Shell niet en daarom is het zo huichelachtig, dat uitgesproken dit soort bedrijven boekjes uitgeeft over milieu-bescherming.

Geen gejammer, maar strijdwil

Zo min als de titel, laten ook inleiding, voorwoord en inhoud van het IPSO-rapport er geen twijfel over bestaan, dat er geen enkele aanleiding is voor ach-en-wee of gejammer, maar dat het door een strijdbare houding mogelijk moet zijn de technische vooruitgang dienstbaar te maken aan de mensheid.

Het IPSO-rapport gaat krachtig in tegen allerlei ondergangstheorieën, geeft de lezer stof tot heel wat overdenking en leidt hem in de richting zich van zijn eigen situatie bewust te zijn, evenals van zijn mogelijkheden om actief op te treden.

Zoals de dagelijkse strijd wordt gevoerd voor loonsverhoging, voor woningbouw en verbetering van de sociale voorzieningen, tegen de positie van de monopolies, zo zal ook de strijd tegen de milieuvervuiling gemeenschappelijk gevoerd moeten worden. Zij dient daarbij gericht te zijn tegen de *eigenlijke*, de *werkelijke* vervuilers, de monopolies, die hun gang maar gaan en bij wier produktie het enige uitgangspunt de winst is, die behaald kan worden.

De grote chemische en olieverwerkende industrieën zullen genationaliseerd moeten worden, evenals de bodemschatten in ons land. Daarmee zouden de belangen van de bevolking alle aandacht kunnen krijgen, die zij verdienen.

Het behoeft geen betoog, dat dit een intensieve, politieke strijd vereist.

Aan het slot van het IPSO-rapport wordt er indringend op gewezen, dat de EEG een van de grote hinderpalen is bij het uitvoeren van een gezonde milieupolitiek. Gezegd wordt: „De feitelijke situatie van het milieubeleid in Nederland is: via een nationale aanpak mag het niet, via de EEG gaat het niet. Hiermee hoeft natuurlijk geen genoegen genomen te worden”.

Strijd tegen milieuvervuiling is een stuk klassenstrijd en noch de TV-klaagzangen, noch de „club van Rome” — beide trouwens in handen van monopolisten — mogen en kunnen ons van de juiste conclusies afhouden.

Dezelfde kapitalistische mentaliteit, die indertijd kinderarbeid invoerde en goedpraatte, die de arbeiders onmenselijk lange dagen liet werken, diezelfde kapitalistische mentaliteit heeft nu ook maling aan het leefmilieu voor de bevolking.

Veelzeggend is de volgende conclusie van het IPSO-rapport: „De milieuvervuiling is een sociale plaag, zoals vroeger de kinderarbeid, onbeperkte arbeidsduur in fabrieken, rampen door gasvorming en longziekten tijdens de eerste periode van gemechaniseerde kolenwinning, tuberculose in de machinale weverij en andere fabrieken, zeerampen bij invoering van snelle stoomschepen, enz. De tegenwoordige milieuvervuiling reproduceert deze sociale plagen op zeer grote schaal met schadelijke gevolgen en treft niet alleen de onmiddellijk bij de produktie betrokkenen, maar de gehele bevolking”.

Het is duidelijk: bestrijding van de milieuvervuiling is nodig aan de bron!

Er is een nationale aanpak voor nodig, een stuk strijd, waar brede massa's van de bevolking voor gewonnen kunnen worden.

W. KREMER

Sociologisch gedoe en arbeidssatisfactie

De sociale wetenschappen, voorop de sociologie en de psychologie, verkeren in een fase van snelle groei. De gestegen maatschappelijke behoefte aan mensen, die sociale wetenschappen beoefenen, komt voor een deel voort uit veranderingen in de sociale en culturele sfeer, bij het onderwijs, de bejaardenzorg, de geestelijke volksgezondheid, e.d. Kortom, bij datgene wat men wel met welzijnszorg aanduidt, een term die overigens nogal eens wordt misbruikt door haar te verbinden aan het begrip „welvaartsstaat”.

Voor zover er illusies omtrent dit laatste begrip zouden hebben bestaan, heeft het huidige kabinet die wel volledig in rook doen opgaan.

Veel van die veranderingen in de sociale en culturele sfeer zijn eerst tot stand gekomen na hardnekkige strijd van de arbeidersbeweging en de met haar verbonden groepen.

Het andere deel van die gestegen behoefte en het karakter van die sociale wetenschap wordt echter goeddeels bepaald door het profijtelijk gebruik, dat de machthebbers in deze maatschappij ervan kunnen maken.

„De maatschappijwetenschappen moeten de gereedschappen in de politiek worden” en „het beleid van de overheid moet verwetenschappelijkt worden”. Deze uitspraken konden onlangs op een OECD-conferentie worden beluisterd. Ruim honderd jaar na het wetenschappelijk socialisme nu dan de ondernemersroep om een „wetenschappelijk” kapitalisme . . .

Tot zover deze zeer summere aanduiding van de rol van de sociale wetenschappen. Wat dat nu concreet inhoudt willen we aangeven aan de hand van de publikatie, die ter recensie voor ons ligt: een boekwerk van de heren Berting en De Sitter, industrieel sociologen (dat zijn sociologen die hun licht laten schijnen over het functioneren van groepen in het productieproces).

Het boek is getiteld: Arbeidssatisfactie, theorie, methodiek, feiten.¹⁾ In het Nederlands betekent dat gewoon arbeidsvoldoening, maar in de sociale wetenschappen is het jargon nu eenmaal niet van de lucht. Voor het wegpraten van een klassenmaatschappij zijn er kennelijk een hoop moeilijke woorden nodig.

Gezien de uitvoerige literatuurlijst moet de publikatie een samenvatting zijn van wat er de laatste jaren aan — vooral Amerikaanse — studies op dit sociologisch vakgebied is verschenen. Amerika is het grote voorbeeld wat betreft de gebruikmaking van sociale wetenschappen in het bedrijfsleven.

¹⁾ Dr. J. Berting en dr. L. U. de Sitter: Arbeidssatisfactie, theorie, methodiek, feiten, 1971. Uitg. Van Gorkum & Comp. N.V., Assen. Serie SISWO-reeks nr. 1. Prijs f 16,80.

Deze publikatie, verschenen in het kader van de SISWO (Stichting Interuniversitair instituut voor Sociaal Wetenschappelijk Onderzoek), is geschreven voor vakgenoten, zeggen de beide auteurs en ze verwijzen daarbij de belangstellende leek naar andere, uiteraard eveneens uitstekende, geschriften. Zo iets prikkelt de nieuwsgierigheid, wat en voor wie hebben ze iets over te brieven, wat voor rol spelen dit soort wetenschappers in 't bedrijfsleven, wie gebruiken hun onderzoekresultaten. Eerst een paar woorden over dat begrip arbeidsvoldoening. Kort weergegeven blijkt hun opvatting hiervan te slaan op de mate van spanning tussen datgene „wat iemand wenst” en dat wat „hij gerealiseerd ziet”. Een op- en aftelsommetje dus, waarbij die spanningsverhouding er een is tussen individu en zijn omgeving.

Nu lopen „omgevingen” in het productieproces nogal uiteen, gegeven bijvoorbeeld de verschillen tussen geschoolde en ongeschoolde arbeid. Daar komt nog bij, dat „arbeidsvoldoening” nauwelijks te scheiden valt van andere punten van maatschappelijk welzijn, zoals onder meer de woonsituatie.

De psychologen en sociologen die zich met dit onderzoek bezighouden hebben dan ook nogal moeite met vast te stellen, waaruit die voldoening nou precies bestaat en hoe dat allemaal in procenten en formules uit te drukken valt. Want lonkend naar de immers veel grotere wetenschappelijke status van de bèta-wetenschappen proberen de huidige sociale wetenschappers, tenminste forse delen daarvan, met de rekenmachine in de hand sociale verschijnselen te kwantificeren en in enge hokjes te vangen.

Bovendien houden industriële opdrachtgevers van cijfers. Een gaaf voorbeeld daarvan is de NIPO-enquête die vorig jaar werd gehouden in opdracht van het Nederlandse Verbond van Ondernemingen, met als „verrassende” uitkomst, dat drie van de vier werknemers bereid zouden zijn in 1972 van een reële loonstijging af te zien.

De stakingsbeweging in de metaal en de havens, die op dit moment aan de gang is (we schrijven midden februari), is de meest schitterende weerlegging van deze wetenschap met de natte vinger.

Wetenschap fungeert hier als de koortsthermometer van de ondernemers!

De enquêtes naar arbeidsvoldoening zijn van eenzelfde soort. Opgelepeld wordt hoe in 1958 uit een steekproef onder de volwassen Nederlandse bevolking bleek, dat 85,6 procent positief reageerde op de vraag: hebt U plezier in Uw werk. Nog in 1960—1962 kon in een onderzoek onder arbeiders in de industrie een percentage van 79 „tevredenen” worden gevonden.

Dit moet het beeld oproepen van een van tevredenheid glimmende werknemer, blij met wat een soort van sinterklaas in zijn schoen heeft gedaan.

Sinterklazen zijn er echter niet in het bedrijfsleven. De werkelijkheid is, dat een pluim van de baas vaak even vlug wordt gevolgd door een schop met het voetje. Natuurlijk willen

ondernemers zich in tijden van een krappe arbeidsmarkt er wel iets aan gelegen laten liggen om arbeiders met mooie woorden naar hun bedrijf te lokken. Een toverwoord dat hierbij past is medezeggenschap.

En daar zijn de sociale wetenschappers druk mee in de weer. Alhoewel, op dit moment worden door de ondernemers liever oude en vertrouwde woorden, stille dromen van Colijnse pracht gelispeld: werkloosheid en bezuiniging!

De crisisverschijnselen van een meedogenloos kapitalisme moeten op de arbeiders worden afgewenteld door loonbeknibbeling. Hiertegen echter ontplooit zich verzet, de arbeiders in de metaal en de haven zijn tegen de ondernemers in de aanval gegaan.

Terug echter naar de cijfers. De schrijvers zetten zelf ook vraagtekens, wanneer ze schimmige enquêtes moeten interpreteren. Fijntjes zeggen ze, dat tevredenheid op twee manieren opgeroepen kan worden. Ten eerste door het zich bevinden in een plezierige situatie, ten tweede door het vermijden van onplezierige situaties, een abracadabra, waarvan de lezer zelf de conclusie maar moet trekken, dat de Nederlandse beroepsbevolking tegen „onplezierige situaties” moet vechten.

Wat hebben de onderzoekers en hun opdrachtgevers precies voor met zo'n onderzoek?

In hun inleiding wijden de schrijvers veel mooie woorden aan het begrip arbeid, als bepalend voor de „maatschappelijke” positie. „Via de arbeid zijn wij opgenomen in een vitaal proces van sociale uitwisseling dat onze samenleving in stand houdt.” De term „sociale uitwisseling” dan wel als substituut voor uitbuiting.

Duidelijker worden de schrijvers als ze zeggen: „In de economie van vandaag bestaat er belangstelling voor de arbeidsvoldoening in verband met de vraag en het aanbod op de arbeidsmarkt en wordt een relatie verondersteld tussen voldoening en arbeidskosten”.

Een centenkwestie blijkt het te zijn.

Bij „arbeidsvoldoening” wordt kennelijk het patroon gevolgd, zo kenmerkend voor de ondernemersafhandeling van het levensgrote probleem van het gestegen ziekteverzuim.

Nu erkend moet worden, dat de ziekmakende factoren niet in de persoon van de werknemer wortelen, maar in de omstandigheden die het hedendaagse productie-apparaat kenmerken, wordt geprobeerd de kosten van het ziek-zijn toch op de werknemer af te schuiven.

Aanvankelijk meende men door strenger medisch te selecteren het ziekteverzuim te kunnen bestrijden. In het licht van bovengenoemde constatering bleek dat geen zoden aan de dijk te zetten.

Zo dacht men lange tijd, dat aangeboren psychologische kenmerken grotendeels bepalend waren of iemand in zijn beroep al dan niet bevrediging kon vinden. Volgens de redenering zouden de werknemers in twee kampen zijn te verdelen: de — van nature — tevredenen en de dito ontevredenen. De tot ontevredenheid geneigde werknemers zouden met psychologi-

sche tests te ontmaskeren zijn. Daarbij speelde de veronderstelling mee, dat tevreden werknemers *productieve* werknemers zouden zijn.

Onderzoekingen wezen echter uit, dat noch het een, noch het ander geconcludeerd kon worden. De ontevredenheid van de werknemers moest voornamelijk uit de arbeidsomstandigheden worden verklaard. Voor maskeerders van de bestaande klassentegenstellingen een onthutsende ontdekking.

Deze „eigen schuld”-theorie wat betreft psychische factoren, die een tijdlang opgang deed, komt men bijvoorbeeld nog tegen in de omvangrijke studie van G. H. Bast: *Ploegendienst in de industrie*, Leiden 1960. Hierin worden alle arbeiders die neurotische²⁾ trekken vertonen niet in de steekproef van de te ondervragen personen opgenomen. Alleen „normale” mensen kwamen daarvoor in aanmerking. Uitkomst van de „studie” is dan ook, dat de bijverschijnselen van ploegendienst zoals moeheid, gespannenheid, ontregeling van het persoonlijke leven, niet al te zwaar genomen moeten worden.

We willen nog een paar zienswijzen van het boek van Berting en De Sitter aan de kaak stellen. Deze zijn puur Amerikaans van snit en we krijgen de indruk, dat de schrijvers het Amerikaanse ideaalbeeld liever vandaag dan morgen in ons land gerealiseerd zouden zien.

Zo wordt er bijvoorbeeld een Amerikaanse studie aangehaald, waarin gewezen wordt op het ontstaan van een nieuwe groep werknemers met het opkomen van nieuwe industrietakken, het overheidsapparaat en de dienstverlenende sector. Die „nieuwe” werknemer wordt vervolgens aangeduid als deel uitmakend van de „geïntegreerde” groep, die „in de samenleving als geheel” is opgenomen. Kenmerken zouden zijn: weinig sociale banden met de collega's op het werk, minder gebonden aan het werk zelf, wonend in een flatje in een buitenwijk. Zijn „stakingsgeneigdheid” — want daar gaat het om in deze studie — is laag... Daar tegenover staan — nog steeds volgens die Amerikaanse studie — de meer traditionele delen van de arbeidende bevolking: havenarbeiders, mijnwerkers, e.d. die een sterke groepsgebondenheid, solidariteit hebben en wèl (o, foei!) meer stakingsgeneigd zijn. Die groep is minder „maatschappelijk georiënteerd”.

De schrijvers voegen er aan toe, dat dit wellicht „uitstervende categorieën” zijn.

De arbeiders van de Upperclyde Shipbuilding Company in Glasgow en in het Noorden van ons land de strokartonarbeiders hebben laten zien, dat zij er ten aanzien van dat „uitsterven” een radicaal andere ziens- en handelwijze op na houden dan de schrijvers, wier opvattingen in lijnrechte tegenspraak

2) Neurosen: vaag begrip voor zeer uiteenlopende klachten op geestelijk en lichamelijk gebied, die de persoonlijkheid intact laten, dus niet tot geestesziekte leiden en waarvoor geen duidelijke lichamelijke afwijking te vinden is.

met de realiteit blijken te zijn. Bij hen is er eerder sprake van beschrijving van vrome wensen dan van de harde realiteit. Het ideaal van de ondernemers is inderdaad die „mobiele” arbeider, de factor arbeid moet daarheen vloeien waar ze het meeste rendement kan opbrengen. Naast het ronselen van gastarbeiders zou men graag grote delen van de Nederlandse bevoelingsbevolking uit het oosten naar het westen willen deporteren.

Geen woord lezen we hierbij overigens over de beweging die zich ontwikkelt onder die „nieuwe” werknemers, die in moderne industrietakken, of als kantoorphoneel, middenstanders en academici werkzaam zijn. Er valt een toenemende bewustwording en een toenemende bereidheid onder deze groepen waar te nemen, om de strijd tegen de grote monopolies op te nemen.

Interessant is het, wanneer de schrijvers zich zetten aan een kritiek op de in de bedrijfspsychologie en sociologie veel toegepaste benadering van de hierbesproken materie via de human-relations (intermenselijke relaties) methode. Een reactie op de slechts een strikte arbeidsverdeling beogende organisatieopvattingen à la Taylor, de man met de stopwatch.

De latere generaties bedrijfspsychologen en sociologen houden zich vooral met deze intermenselijke relaties bezig, pogingen tot verbetering van de werksfeer in het persoonlijke vlak.

Sociale diensten als die van Philips staan hiervoor model. Deze aanpak laat de inhoud van het werk zelf grotendeels buiten beschouwing, evenals factoren van buiten de fabriekspoort.

De „oplossingen” die zo tot stand komen, lijden dan ook aan de nodige beperktheid, zij zijn in overeenstemming met de wensen van de opdrachtgever.

De schrijvers wijzen er voorzichtig op, dat juist de inhoud van het werk en de maatschappelijke positie van de werknemer, het vervreemdende karakter daarvan, aan de ontevredenheid debet zijn.

Voor industrieel sociologen een wat late ontdekking.

Teleurstellend is wat de schrijvers te berde brengen over de medezeggenschap. Op dat gebied wordt druk gestudeerd. Rapporten verschijnen aan de lopende band. Het is de Stichting Maatschappij en Onderneming — gelieerd aan het TNO — zelfs niet te dol om een studie te publiceren over het Joegoslavische systeem van arbeidersraden.

Steeds weer blijkt die bewierookte medezeggenschap voor de ondernemers uit niets anders te bestaan dan het vinden van meer geraffineerde methoden om de werknemers voor hun karretje te kunnen spannen. Werkoverleg is een veel besproken begrip. De resultaten van die pogingen worden afgemeten aan de verhoging van de produktiviteit.

Zo er vanuit het onderzoek naar de arbeidsvoldoening openingen in deze richting gegeven worden zullen de ondernemers daar driftig van profiteren.

Zij vinden daarbij echter de arbeidersbeweging op hun pad,

die deze trucage-oplossingen afwijst en pogingen hiervan gebruik te maken om verdeeldheid onder de arbeidersklasse te zaaien in alle felheid bestrijdt. Dit is uit de praktijk van de laatste jaren en zeker in het jongste klassengevecht duidelijk gebleken.

Tegen de hier gesignaleerde toegepaste wetenschap, of dat nu sociale wetenschap of rechtswetenschap van het slag Steeman is, blijft waakzaamheid geboden.

P. VAN DORP

Woningbouw kan goedkoper en sneller

Door een technische oorzaak is in bovengenoemd artikel, gepubliceerd in het decembernummer een onnauwkeurigheid geslopen.

Op pagina 484 dient onder punt 3 te worden gelezen:

3. In de aannemingsom is een winst verwerkt van 20 procent (deze cijfers zijn ontleend aan het Centraal Planbureau).
Indien deze winst gehalveerd werd, dan zouden de stichtingskosten worden teruggebracht tot f 34.837,—
en de kostprijsuur 10 procent = f 3.483,70

In de laatste regel van punt 5 op pagina 485 moet worden gelezen:

(in totaal dus 10 à 10,4 procent van de stichtingskosten als kostprijsuur).

Dobbelen met Sartre

Van de moderne schrijvers is Sartre waarschijnlijk nog steeds een van de meest gelezene. Zijn filosofie en zijn literair werk zijn „in” bij een breed publiek. Zijn oeuvre is echter niet over de hele linie even sterk. *De teerling is geworpen*¹⁾ behoort tot een van zijn zwakkere boeken. Gezien de grote invloed van Sartre op de huidige literatuur zijn ook zijn minder geslaagde werken zeker de moeite van het lezen waard. Bovendien is *De teerling* nog van belang door de plaats die het inneemt in de ontwikkeling van Sartre's denken.

Jean-Paul Sartre werd in 1905 in Parijs geboren. Zijn ouders waren welgestelde intellectuelen. Na zijn studie werd Sartre leraar in de filosofie. In 1933-1934 studeerde hij in Berlijn. Hier kwam hij sterk onder de indruk van de existentialistische filosofie van Heidegger.

Tot aan de oorlog gaf hij vervolgens les op een middelbare school in Parijs. In 1939 werd hij opgeroepen voor de militaire dienst en een jaar later krijgsgevangen gemaakt.

Engagement

In 1941 keerde hij in Parijs terug. Met enkele vrienden, waaronder Simone de Beauvoir, vormde hij een verzetsgroep.

De machteloosheid van deze groep was — volgens de memoires van De Beauvoir — de reden waarom Sartre dan, in 1941, aandrong op samenwerking met de communisten. „In elk geval was Sartre van mening dat wij op dat moment in Frankrijk tot een eenheidsfront moesten komen; hij probeerde contact op te nemen met de communisten; maar deze wantrouwden alle groepjes die zich buiten de partij om gevormd hadden en in het bijzonder groepen 'kleinburgerlijke intellectuelen'.”

De groep rond Sartre en De Beauvoir viel uiteen en er bleef Sartre niets anders over dan zich weer geheel op de literatuur te storten: „dit was de enige vorm van verzet die nog voor hem openstond,” aldus Simone de Beauvoir in *la Force de l'Age*.

Direct na de oorlog probeert Sartre tot de oprichting van een niet-communistische linkse partij te komen. Het blijft bij een ééndagspartijtje. Ook richt hij het politiek-literaire tijdschrift *Les Temps Modernes* op. In dit blad voerden Sartre en Camus bijvoorbeeld hun belangwekkende discussie over het engagement van de schrijver. Tegenover Camus, die weigerde voor enig politiek systeem te kiezen, stelde Sartre de noodzaak van het engagement. Dit soort discussies maakten *Les Temps Modernes* tot een tijdschrift, waarin belangrijke stromingen onder de Franse intellectuelen hun standpunten terugvonden.

1) J. P. Sartre, *De teerling is geworpen*. Uitg. Meulenhoff-reeks no. 13. Prijs f 7,50.

De teerling is geworpen werd geschreven in 1947. Het verhaal kan als volgt worden weergegeven:

Een man en een vrouw sterven op dezelfde dag, bijna op dezelfde minuut. Hij, Pierre, is een arbeider en zij, Eva, een dame uit de hogere kringen. Pierre is de leider van een arbeidersopstand die de volgende dag zal plaatsvinden. Hij wordt door een verrader uit de weg geruimd. Eva is vergiftigd door haar man, chef van politie, die haar geld erdoor gejaagd heeft en nu van haar afwil. Pierre en Eva arriveren in het dodenrijk, als men het zo mag noemen. De doden wonen namelijk te midden van de levenden, onstoffelijk en dus onzichtbaar. In de bizarre dodenwereld ontmoeten Pierre en Eva elkaar. Het is liefde op het eerste gezicht. Samen wandelen ze door de stad en vol belangstelling slaan ze het doen en laten der levenden gade. Ergens zien ze een vrouw, zoals Eva geweest is, en een arbeider, als Pierre, elkaar passeren. Dan wordt het hen duidelijk dat ze hun ontmoeting en dus hun liefde aan de dood te danken hebben:

„Een heel mooie en heel elegante jonge vrouw stapte eruit (uit een prachtige auto), gevolgd door een schoothondje, dat zij aan een riempje houdt. De jonge vrouw loopt een eindje op. Op hetzelfde trottoir komt van de tegenovergestelde richting een werkmans van een jaar of dertig naderbij. Hij draagt een ijzeren buis op zijn schouder.

— Zij, zegt Pierre, is zo ongeveer jouw soort, maar niet zo mooi. Hij is een man zoals ik, en ook iets minder. Terwijl hij spreekt gaan de mooie vrouw en de werkmans elkander voorbij.

— Zij ontmoeten elkaar, vervolgt Pierre . . .

De elegante voorbijgangster en de werkmans verwijderen zich weer, ieder in eigen richting.

Pierre keert zich tot Eva en besluit eenvoudig: En ziet . . . ze hebben niet eens naar elkaar gekeken.”

Pas in de dood, wanneer de sociale barrières zijn weggefallen, wordt de liefde tussen twee zo verschillende mensen mogelijk.

Artikel 140

Het dodenrijk heeft nu een verrassing in petto voor Pierre en Eva. De mogelijkheid blijkt te bestaan om tot de levenden terug te keren, wanneer men pas na de dood de ware Jacob (of Jacoba) vindt. Dit is het beroemde artikel 140 van de dodenwet. Artikel 140 stelt wel een voorwaarde: in dit vervolgleven moeten de twee gelieven zich uitsluitend aan elkaar wijden, met andere woorden moeten zij volledig met hun eerste leven breken.

Pierre, de arbeider, en Eva, de high-society dame, mogen het samen gaan proberen. Maar al gauw stelt Pierre de vraag wat ze nu eigenlijk gemeen hebben. Beiden krijgen ook moeilijkheden in het eigen milieu, vooral Pierre die door de beweging gewantrouwd wordt. Daar is direct bekend geworden dat hij samenleeft met de vrouw van de politiechef.

Wanneer de opstand uitbreekt, kiest Pierre vóór zijn kameraden, en dus tegen Eva. Dan loopt het falikant voor beiden af en ze sterven opnieuw. In het dodenrijk terug vraagt een oude man of ze het niet gered hebben. Eva schudt haar hoofd: „De teerling is nu eenmaal geworpen, ziet u. Men kan zijn slag niet terugnemen.”

Wat is de betekenis van dit bizarre verhaal?

Pierre en Eva krijgen de kans een nieuw leven te beginnen. Zij zijn echter niet in staat een nieuwe houding ten aanzien van het leven aan te nemen. Ze hebben de teerling reeds geworpen en zij kunnen zich aan de gevolgen van hun keuze niet meer onttrekken. Daarom is een nieuw leven voor hen onmogelijk en moeten zij weer sterven.

Sartre is een van de belangrijkste vertegenwoordigers van het existentialisme. Omdat hij zijn ideeën vaak in romans of toneelstukken verwerkte, kon een groot publiek gemakkelijk kennis nemen van de existentialistische filosofie. Sartre gaat uit van de absolute vrijheid van de mens, van het individu, om zijn keuze te bepalen. Enerzijds is de mens steeds gedwongen te kiezen (ook niet-kiezen is een keuze), anderzijds is hij volkomen vrij in zijn keuze. Weliswaar wordt iemand in een bepaalde tijd en in een bepaald milieu geboren, ook Sartre ontkent de invloed van deze factoren niet, maar de houding die hij tegenover de problemen van zijn tijd, tegenover zijn eigen positie aanneemt kan hij zelf bepalen.

Een arbeider uit de twintigste eeuw bijvoorbeeld, kan berusten in zijn situatie, maar hij kan er ook tegen in opstand komen. Dit hangt van die arbeider zelf af. Het is duidelijk hoe abstract deze redenering is. Een revolutie zou in dat geval plaatsvinden, wanneer de meeste mensen uit eigen vrije beweging en onafhankelijk van elkaar voor verandering zouden kiezen.

In *De teerling* is Sartre kennelijk zelf met zijn theorie in de knoop geraakt. Eva zou misschien nog wel met haar milieu kunnen breken. Zij verliest dan weliswaar haar bevoorrechte positie, maar tevens zou ze verlost worden van haar man en moordenaar. Pierre is echter veel hechter met de mensen om hem heen verbonden, vooral door de strijd die zij samen voeren. En ook Sartre ziet geen mogelijkheid hem los te weken uit zijn omgeving.

Absurde wereld

Wanneer de mens absoluut vrij zou zijn in zijn keuze, wanneer hij als het ware door niets gebonden wordt, dan heeft de keuze ook geen zin.

De keuze is dan toevallig, en dus absurd. Een dergelijke stelling is volledig uitgewerkt in de *Walging*, een roman die Sartre in 1938 geschreven heeft. De hoofdpersoon in dit boek, Roquentin, voelt zich op geen enkele wijze betrokken bij de

samenleving. Van buitenaf bekijkt hij de wereld en de mensen. „Wat voel ik me ver van hen vandaan, vanaf deze heuvel gezien ...”, zegt hij. Hij is dus niet alleen toeschouwer, hij kijkt zelfs van boven af op de mensen neer. Roquentin veracht hen, omdat ze hun vrijheid niet aandurven, hetgeen immers zou betekenen dat zij het toevallige en absurde van de wereld zouden moeten erkennen. Nee, alle brave burgers geloven in een logische keuze binnen een goed geordende wereld; het zijn hypocrieten, en als zodanig is er ook geen verschil tussen de heersende en de onderdrukte klasse. Waarde heeft alleen het individu, dat de zinloosheid van de wereld en het eigen isolement doorziet en aanvaardt. En al moet Roquentin dit inzicht ook met de walging bekopen, zo alleen bereikt hij een volkomen persoonlijke vrijheid.

In *De teerling* heeft alleen Eva nog iets van Roquentin. Ook zij heeft weinig banden met de mensen in haar omgeving. In tegenstelling tot Roquentin heeft ze deze situatie echter niet gewild.

Pierre daarentegen staat niet buiten de wereld en door de strijd die hij voert is de wereld voor hem ook geen absurd geheel. Zijn keuze kan hij dus niet als „vrij individu” maken, maar alleen in overleg met zijn strijdmakkers. Hij kan niet individueel voor Eva kiezen, als dit tegen het belang van zijn kameraden, en dus van hemzelf, is.

Sartre behandelt in *De teerling is geworpen* weer het probleem van de menselijke keuze, maar deze valt nu binnen het maatschappelijke gebeuren en moet bepaald worden door het engagement, de solidariteit.

De schrijver Sartre heeft hier dus een keuze gemaakt, die duidelijk verschilt van de oplossing die hij in 1938 in de *Walging* bood. De oorzaak hiervan zal waarschijnlijk niet in zijn persoonlijke vrijheid tot het bepalen van zijn houding liggen, maar in zijn ervaringen in de oorlog, de indruk die het verzet tegen het fascisme op hem gemaakt heeft.

Na de oorlog stelt Sartre niet langer de eigen vrijheid centraal; in de eerste plaats komt nu de vrijheid van de anderen, en de strijd voor deze vrijheid.

Dit blijkt uit zijn boek *Het existentialisme is een humanisme*. Het individu pleegt geen innerlijk verzet meer om tot de eigen bevrijding te komen (zoals Roquentin in de *Walging*), maar hij verbindt zich met de revolutionaire krachten om tot bevrijding van allen te komen. Deze stellingname blijft echter individualistisch, in zoverre het engagement een persoonlijke keuze is. Sartre heeft dit zelf onderkend en aangegeven in zijn toneelstuk *Vuile handen* (1948).

De jonge intellectueel Hugo wordt lid van de communistische partij om een daad, *zijn eigen daad*, te stellen. De arbeiders zijn echter lid geworden als een (logisch) antwoord op hun positie onder het kapitalisme. De volgende dialoog geeft dit treffend weer:

„Hugo: Ik respecteer de bevelen maar ik respecteer daarnaast mezelf... Als ik lid ben geworden van de Partij dan is dat

opdat alle mensen... daartoe eens het recht zullen hebben. Georges: Laat hem ophouden Slick, of ik ga huilen. Wij, jongetje, wij zijn lid geworden omdat we er genoeg van hadden van de honger te creperen.

Slick: En om te maken dat al ons soort jongens later te vreten zouden hebben."

Met deze dialoog stelde Sartre, dat de kloof die de intellectueel, hier Hugo, scheidt van de arbeiders, hier Slick en Georges, een onoverbrugbare kloof is.

De intellectueel, die begrijpt wat er in de wereld gebeurt, moet zich volgens Sartre actief aan de zijde der arbeiders scharen. Dat is hij aan zichzelf en aan de maatschappij verplicht.

Toch is deze daad een soort luxe, want bij Sartre is de intellectueel, hangend tussen de arbeidersklasse en de bourgeoisie, vrij te bepalen voor welke kant hij kiest. Uit deze vrijheid verklaart Sartre vervolgens het schuldcomplex van de intellectueel ten opzichte van de arbeiders, evenals het wantrouwen van de arbeiders ten opzichte van de intellectuelen.

De onafhankelijkheid van de intellectueel is echter een hersenschim. Objectief komen de intellectuelen steeds meer in dezelfde positie te verkeren als de arbeiders. Hierdoor worden ze steeds meer in de strijd tegen het kapitalisme betrokken.

Kent Sartre de intellectuelen dus teveel vrijheid van handelen toe, ten aanzien van de arbeiders redeneert hij weer zeer mechanisch. Hij laat Georges immers zeggen: „Wij... zijn lid geworden omdat we er genoeg van hadden van de honger te creperen."

Ook al vat men honger niet letterlijk op, verstaat men er in het algemeen „tekort aan levensbehoeften" onder, dan nog is de redenering van Sartre simplistisch. Immers, zo goed als de intellectueel inzicht moet hebben in het maatschappelijke gebeuren om communist te worden, zo goed moet de arbeider zich dit inzicht verwerven. Zo verenigt juist de communistische partij arbeider en intellectueel op basis van eenzelfde maatschappelijk inzicht.

In Sartre's geschematiseerde wereld wordt de intellectueel tot een ridder van de droevige figuur; hij wil dolgraag voor de goede zaak vechten, wordt echter nooit geheel en al geaccepteerd en begrijpt en aanvaardt dit zelf. Intellectuelen, zegt Sartre, zijn „kleverige ratten", „kleverig" omdat ze krampachtig aansluiting bij de arbeiders zoeken, maar als „ratten" nooit helemaal te vertrouwen.

Jean-Paul Sartre is zelf het slachtoffer van zijn theorie geworden. Met hoeveel elan hij zich soms ook voor de strijd inzette (denk bijvoorbeeld aan het Vietnam-tribunaal), hij heeft nooit zijn isolement geheel kunnen doorbreken. Zijn werk is eigenlijk één theoretische rechtvaardiging van dit isolement.

Terug naar *De teerling*. In dit boek kiest de hoofdpersoon, Pierre, tenslotte voor de arbeidersbeweging, maar het kost moeite. En al toont Sartre aan dat menselijke relaties niet zo maar, los van de bestaande maatschappij, kunnen ontstaan,

toch laat hij het Pierre en Eva wel proberen, als aarzelde hij zelf.

Pierre moet kiezen en hij worstelt met zijn keuze. Zal hij voor Eva, en zo voor zijn persoonlijk geluk, of voor zijn kameraden en hun strijd kiezen? Doordat de liefde tussen Pierre en Eva onmogelijk is, door het boek zelf als onmogelijk wordt voorgesteld, verliest dit conflict echter alle tragiek en menselijkheid.

De voorstelling van de arbeidersbeweging, zoals die in dit boek gegeven wordt, is volkomen vreemd aan de werkelijkheid. Al drie jaar lang werken de leiders van de arbeidersliga aan een opstand, later in het boek blijkt de regent precies op de hoogte, laat hij de arbeiders rustig hun gang gaan, om ze des te beter te kunnen afmaken. Een zeer onwaarschijnlijke gang van zaken, waarmee de schrijver alleen de bedoeling gehad kan hebben de arbeidersbeweging als machteloos voor te stellen.

Ook is de beweging zo ongeveer van één man afhankelijk, van Pierre. Wanneer die dood is, vreest (!) de regent dat de hele opstand niet doorgaat: „Hij slaat met zijn vuist op tafel en vervolgt:

— Weet je wat er nu gebeuren gaat, Landrieu? . . . Zonder Pierre Dumaine geen opstand. De Liga zal zonder zijn aanvoerder niets durven ondernemen.”

Filmscenario

Wanneer men *De teerling is geworpen* leest „als een boeiende psychologische roman”, zoals op de flap van het boek wordt aangeraden, valt onmiddellijk de eigenaardige stijl van het boek op. Het geheel doet sterk denken aan een toneelstuk, met regie-aanwijzingen en dialogen. De volgende passage toont dit duidelijk aan:

„De kamer van de samenzweerders.

Een armzalig gemeubileerde kamer vol sigarettenrook. Van iedere kant van het raam kijken vier mannen in de straat, ervoor zorgend dat zij van buitenaf niet teveel gezien worden. Het zijn Langlois, langbenig met een geschoren gezicht; Dixonne, mager en zenuwachtig, met een klein baardje; Poulain, een ijzeren bril op en met grijs haar; en Renaudel, een grote krachtige man, rood en glimlachend.

Zij lopen naar het midden van het vertrek, waar hun kameraad Pierre Dumaine met zijn armen op de tafel geleund, waarop vijf glazen en een fles staan, rustig rookt.

Het magere gelaat van Dixonne vertoont ongerustheid. Hij vraagt aan Pierre:

— Heb je het gezien?

Pierre neemt kalm zijn glas op, drinkt, zegt vervolgens:

— Wat heb ik gezien?”

Enzovoorts.

De teerling is geworpen wordt gepresenteerd als een roman waarnaar een film gemaakt is, maar het omgekeerde is waar.

Geschreven als filmscenario zijn de stijl en de opbouw van het boek wel begrijpelijker, maar boeiende lectuur levert *De teerling* niet op. Het is mogelijk dat in de film het gegeven beter tot zijn recht komt.

Ook de kwalificatie „psychologisch” is volkomen uit de lucht gegrepen. Het verhaal van *De teerling* dient slechts als uitwerking van een filosofisch idee, het keuzeprobleem, zoals dat hier beschreven is. De meeste van Sartre's werken dienen ter illustratie van zijn filosofie. Juist om deze reden is hij vrij snel na de oorlog afgestapt van de romanvorm en voor het toneel gaan schrijven.

De teerling is geworpen was al eens eerder als pocket verschenen. Het is nu heruitgegeven in de nieuwe Meulenhoffreeks.

De pockets die in deze serie verschijnen zijn zeer goed verzorgd. Op de binnenkant van de omslag kan de lezer steeds enige informatie over leven en werk van de betreffende schrijver vinden.

Jammer is wel dat de vertaling van *De teerling* ongewijzigd is gebleven. Het is natuurlijk niet de taak van de vertalers, A. Glavimans en C. L. de Ligt—van Rossem, om de stijl van Sartre te verfraaien, maar een al te letterlijke vertaling levert nu niet bepaald vlot Nederlands op.

ANK MAAS

Zuid-Afrika's expansie en de apartheid

Sinds eind vorig jaar zijn er tekenen, dat het apartheidsbewind van Zuid-Afrika zijn isolationistische houding tegenover de omliggende staten heeft laten varen en een duidelijke economische en militaire expansiepolitiek voert. Terwijl in het binnenland de vernedering, de vervolging en de onderdrukking van de niet-blanke bevolking onverminderd voortduurt, doet premier Vorster pogingen zijn betrekkingen met enkele Afrikaanse leiders uit te breiden.

Op de deze maand in Addis Abeba gehouden zitting van de Veiligheidsraad — het was de eerste zitting van dit UNO-orgaan op Afrikaanse bodem — ondersteunden de Verenigde Staten en Engeland een pleidooi van Frankrijk voor besprekingen tussen Zuid-Afrika en omliggende staten, zonder dat daarbij overigens een eind aan de rassendiscriminatie van het apartheidsbewind werd verlangd.

De indruk wordt gewekt alsof dit gunstig voor de Afrikaanse staten zou zijn, zoals ook bijvoorbeeld de Britse minister Home het tussen hem en de rassistische premier Smith van Rhodesië gesloten accoord in het belang van de Afrikanen in dat land noemt. Hoe de Afrikaanse bevolking over dit Brits-Rhodesische accoord denkt is inmiddels al duidelijk gebleken.

De vraag is echter, wat Zuid-Afrika en Rhodesië beweegt tot deze koersverandering en de Afrika-deskundige Ruth First heeft in een artikel, gepubliceerd in het Italiaanse blad *Rinascita* naar de achtergronden gezocht.

Tot het eind van de jaren zestig was Zuid-Afrika een uiterst isolationistische staat, zo schrijft zij.

Deze traditionele buitenlandse politiek bestond in het handhaven van een garnizoen blanke rassen in de zuidelijke helft van het werelddeel, het zich afwenden van het noordelijk gelegen zwart Afrika en het handhaven van een militair potentieel zonder zich in de zaken van dat Afrikaanse continent te laten betrekken.

Daarop nodigde eerste minister Verwoerd op zekere dag de leider Jonathan Leabua uit Lesotho uit hem in Pretoria te komen opzoeken om een nieuwe douane-overeenkomst te bespreken. Zo beleefde de wereld het ongewone schouwspel van een blanke apartheidspoliticus die een zwart politicus de hand drukte. Sindsdien wordt er veel gepraat over „dialog”, over handel tussen Zuid-Afrika en de Afrikaanse staten, ja zelfs over een gemeenschappelijke markt in zuidelijk Afrika; Zuid-Afrika stuurt kapitaal, deskundigen en technici naar de Afrikaanse landen in het kader van de politiek van „samenwerking” met de noorderburen.

Wat is er echter gebeurd?

heim in een interview in het Amerikaanse blad *News and World Report*. Hij verklaarde toen: „In veel opzichten dragen wij dezelfde verantwoordelijkheid tegenover Afrika ten zuiden van de Sahara als de Verenigde Staten op veel uitgebreider schaal hebben aanvaard tegenover de onderontwikkelde gebieden in de wereld in het algemeen.”

Wat zijn de redenen voor deze verandering van politiek, zo vraagt de schrijfster zich af. Is het een ernstige verandering, een verandering ten goede of alleen een handige tactiek?

Ruth First zegt, dat er volgens haar twee hoofdredenen voor zijn. De ene is van binnenlandse aard en nauw verbonden met het functioneren van de apartheid; de andere is van strategische aard, met het doel om het hoofd te bieden aan een gewapend optreden door de Afrikanen tegen de apartheidsstelsels van overheersing in zuidelijk: Afrika.

Binnenlandse situatie

Laten wij eerst eens — aldus de schrijfster — de binnenlandse reden bekijken. Na de eerste en tweede wereldoorlog begon Zuid-Afrika geleidelijk van een kolonie in een koloniserend land te veranderen. Het was het enige land in Afrika waar internationale en uit het buitenland geleide maatschappijen zich niet *alle* baten uit de mijnbouw toeëigenden, maar waar deze door de binnenlandse bourgeoisie, door blanke ingezetenen, werden opgehoopt. Afgezien van de enorme westerse belangen in Zuid-Afrika (en in Rhodesië), waardoor dit land voor particuliere beleggingen het grootste profijt oplevert, bezit het Zuidafrikaanse kapitaal ter plaatse zijn eigen kracht. Deze is gebaseerd op een stelsel van uitbuiting dat enig is in zijn soort, dank zij de geïsoleerd gehouden, slecht betaalde en onderdrukte Afrikaanse arbeidskrachten.

Ruth First schrijft, dat de Zuidafrikaanse economie in de zestiger jaren een snelle ontwikkeling heeft gehad. De gemiddelde jaarlijkse groei van de industrie tussen 1960 en 1966 bedroeg 11,5 procent tegenover een wereldgemiddelde van 7,5 procent. De Zuidafrikaanse productie werd in nog geen 30 jaar 25 maal groter. Tegenwoordig is Zuid-Afrika een exporteur van veredelde en fabrieksprodukten geworden en zendt het zijn goederen niet alleen naar de traditionele markten in de hoogst geïndustrialiseerde zones van het westen, maar ook naar de minder ontwikkelde landen van Afrika, die het als zijn „natuurlijke” markten beschouwt.

Ongetwijfeld moet een van de geheimen van deze snelle expansie in het apartheidsstelsel worden gezocht. De arbeidskracht is goedkoop en wordt goedkoop gehouden door een vorm van dwangarbeid en het verbod voor de Afrikaanse arbeidersklasse om zich in welk soort vakbonden dan ook te organiseren en daarmee haar rechten op collectieve arbeidsovereenkomsten te doen gelden. Dit heeft tot gevolg dat de lonen van de Afrikanen ver achter blijven bij de stijging van

de produktiviteit en dat heeft tot industriële expansie en de extra grote winsten geleid, aldus de schrijfster.

Maar juist omdat 15 miljoen Afrikaanse werkers, dat wil zeggen 67 procent van de bevolking op zo een laag loonpeil worden gehouden, ontvangen zij maar 19 procent van het nationale inkomen in geld. Dit betekent een heel beperkte binnenlandse markt en daarom heeft Zuid-Afrika behoefte aan buitenlandse afzet voor zijn industrieproducten. Tussen 1964 en 1967 is de export van Zuid-Afrika naar andere Afrikaanse landen dan ook verdubbeld en deze stijgt nog steeds . . .

Thans zijn vooraanstaande economen van het land druk bezig met het uitwerken van toekomstplannen voor nauwere samenwerking met deze landen; de apartheid heeft nu voor zijn eigen doeleinden het gehele continent nodig.

Export van kapitaal

Zuid-Afrika is ook exporteur van kapitaal naar het overige deel van Afrika geworden. Onder de grote multinationale ondernemingen die, onderling verbonden, het zuidelijke deel van het continent van de Kaap tot de Congo omknellen — en in het noorden tot Mauretanië doorstoten, spelen de Zuidafrikaanse ondernemingen precies als de Anglo-Amerikaanse, een steeds overheersende rol. Een „Afrikaner”-journalist, Piet Beukes, heeft in een Zuidafrikaanse krant geschreven: „Juist ten noorden van de Zambesi begint de tweede reeks staten van ons achterland (de eerste reeks bestaat uit de dichtstbijzijnde staten, Botswana, Lesotho, Swaziland en Malawi). Het gaat om de volgende zes landen: Congo, Kenya, de Republiek Congo, Tanzania, Oeganda en Zanzibar. Dit betekent dat Zuid-Afrika kans ziet zich aan het hoofd te stellen van een groep bevolkingen van 72 miljoen mensen, die op een van de rijkste delen van de aardbol leven”. Het doel van Zuid-Afrika is een reusachtig vrijhandelsgebied te scheppen, dat door zijn kapitaal en zijn industrie wordt beheerst, met rampzalige gevolgen voor elke andere in dit gebied liggende zwakkere Afrikaanse staat.

Niet minder belangrijk dan deze binnenlandse economische redenen — zo vervolgt Ruth First — zijn strategische redenen voor de Zuidafrikaanse expansie over het vasteland geweest. Als gevolg van de bevrijdingguerrilla in de zuidelijke helft van het continent heeft Zuid-Afrika zijn strategie grondig gewijzigd. Vroeger was zijn verdedigingsgrens de rivier de Limpopo in de noordelijkste provincie van het land; sinds het zich heeft gehaast om het Smith-regime in Rhodesië te ondersteunen is deze grens verlegd naar de Zambesi. En vanwege de as Pretoria-Lissabon heeft Zuid-Afrika zich ook belast met de verdediging van de Portugese belangen in Angola en Mozambique.

De ommekeer in de ontwikkeling van de nieuwe strategie schijnt in 1962 te hebben plaats gehad. In dat jaar ontmoetten

de stafofficieren van de Portugese „tweede luchtzone” hun Rhodesische collega’s in Salisbury; sindsdien kwamen zij geregeld samen ook met Zuidafrikaanse officieren. Er bestaat in dit gebied een alliantie tussen Portugal, Rhodesië en Zuid-Afrika, zonder een officieel militair verdrag, omdat — zoals Verwoerd zei — vrienden onder elkaar geen verdrag nodig hebben. Maar niemand zal het bestaan van gecoördineerde militaire plannen kunnen ontkennen. Bovendien is er ook een economisch plan op lange termijn als deel van een algemene contrarevolutionaire strategie in heel zuidelijk Afrika, die onder meer de bouw omvat van een reusachtige stuwdam met elektrische centrale in Cabora-Bassa en daaromheen van een nieuw Afrikaans Ruhrgebied, die de Afrikaanse economieën in deze zone tot aanhangsels van Zuid-Afrika’s economische macht zal maken.

De oorlogen in Angola en Mozambique en aan de westkust van Guinee-Bissau hebben tot het breekpunt toe beslag gelegd op de Portugese hulpbronnen. Zuid-Afrika staat, net als in het geval van het Smith-regime, klaar tussenbeide te komen om te vermijden dat Portugal op de knieën wordt gedwongen. Maar hoe verder Zuid-Afrika zijn invloed buiten zijn eigen grenzen uitstrekt, des te meer moeilijkheden bezorgt het op de lange duur zichzelf. Het zal namelijk leiden tot verzwakking van zijn binnenlandse positie, versnippering van zijn krachten en verscherpt het reeds kritieke probleem van de arbeidskrachten en de dwangarbeid nu het zich de verdediging van de blanke oppermacht in het gehele subcontinent ten doel heeft gesteld.

Bufferzone — satellietstaten

Ruth First schrijft, dat hier de redenen liggen voor Zuid-Afrika’s nieuwe expansiepolitiek, van zijn prikkelbaarheid en ook van de schijnheilige politiek van de „dialoog”.

De toenadering tot de Afrikaanse staten is weloverwogen uitgedacht in de hoop een *cordon sanitair* (bufferzone) van bevriende of neutrale zwarte staten rondom te creëren. De bedoeling is in de rest van Afrika de oppositie tegen de apartheid te bestrijden, de OAE, de Organisatie voor Afrikaanse Eenheid te verdelen door die Afrikaanse staten, die de guerrillabewegingen helpen en tegemoet komen, te bedreigen.

Zo is het gesprek niet alleen een kwestie van ontmoetingen, van het doorbreken van het diplomatieke isolement waarin Zuid-Afrika door de OAE-staten wordt gelaten. Het is vooral een kwestie van economische en handelsbetrekkingen en het is tevens een grootscheeps diplomatiek offensief van de kant van de regeringen van het westen, die een botsing met de bevrijdingskrachten willen vermijden en hun eigen voordelige beleggingsgebieden willen behouden. Een gesprek dat, zoals Vorster duidelijk heeft gezegd, in feite niets aan het apartheidsregime wenst te wijzigen. Alleen moet hij de betrekkingen tussen de apartheid en het overige Afrika wijzigen, zodat de blanke oppermacht daar langer kan duren. Wij hebben hier

een toestand, vergelijkbaar met die in Latijns-Amerika, waar bij Zuid-Afrika de rol van de Verenigde Staten speelt.

Zuid-Afrika's uranium voor Frankrijk

Zuid-Afrika heeft altijd een kring van vazalstaten om zich heen gehad. Het is erin geslaagd Zuidwest-Afrika te annexeren en in te lijven bij zijn politieke systeem en zijn economie. Lesotho, Botswana en Swaziland zijn altijd economische gijzelaars van Zuid-Afrika geweest: hun voornaamste exportartikel is de levering van arbeidskrachten voor de Zuidafrikaanse mijnen. De toestand van afhankelijkheid waarin zij zich bevinden is des te ernstiger, omdat Zuid-Afrika's politiek er niet alleen altijd op gericht is geweest elke ontwikkeling van hun economie te beletten, maar ook om Zuidafrikaanse elementen op sleutelposten in hun regering te zetten en de opkomst van elke onafhankelijkheidspolitiek te blokkeren.

Om een enkel voorbeeld te geven van de gevolgen van zulk een politiek voor de vrijheid van handelen van zulke staten: toen in 1970 Jonathan Leabua ondanks manipulaties bij schertsverkiezingen verloor, maar de leiders van de overwinende oppositiepartij liet arresteren, om ongrondwettig aan de regering te blijven, riep Zuid-Afrika de president van het hooggerechtshof, die een Zuidafrikaner was, terug; Zuid-Afrika gaf daarmee te kennen, dat Leabua's optreden niet ter beoordeling naar dit hof kon worden verwezen en dat geen enkel rekest ter bescherming van de persoonlijke vrijheid der gevangenen oppositieleiders aan de rechtbanken behoefde te worden voorgelegd. Dit was van beslissende betekenis voor Leabua tijdens de eerste dagen van zijn coupe: natuurlijk is Leabua in zijn land een volgzaam dienaar van de apartheidspolitiek.

Malawi was de eerste vrijwillige satelliet en een belangrijk bruggehoofd voor de uitbreiding van de apartheidspolitiek naar het noorden van het continent. Met een jaarlijks inkomen per hoofd van 13 pond sterling blijft Malawi het armste land van Afrika en zijn economische betrekkingen met Zuid-Afrika bestendigen een soort koloniale verhouding, die de gehele economie van het land laat draaien om de landbouw en de uitvoer van goedkope arbeidskrachten, terwijl voorkeurstarieven klaar liggen om de uit Zuid-Afrika geïmporteerde goederen in te halen.

Zo pakt deze politiek, terwijl hij Zuid-Afrika enorme winsten oplevert, rampzalig uit voor de Afrikaanse buurstaten. De instelling van een gemeenschappelijke markt voor zuidelijk Afrika, d.w.z. voor ruim een derde van het Afrikaanse werelddeel, zal elke industrialisatie in de andere staten van zuidelijk Afrika beletten. Het feit dat Malawi, Malagasy en de Mauritius-eilanden blindelings het aanknopen van economische betrekkingen met het apartheidsregime hebben aanvaard en dat onder meer Ivoorkust en Gabon de „dialog” gingen bepleiten — in de ijdele hoop dat men met diplomatiek overleg het zo diep gewortelde economische en strategische bestel

van Zuid-Afrika zou kunnen wijzigen — dat alles bewijst niet alleen hoe kwetsbaar het economische leven van de Afrikaanse landen is, maar ook hoe miniem de vooruitzichten op sociale verandering in Afrika zijn onder de huidige leidersgroepen, of althans van de meesten daarvan.

Ruth First wijst erop, dat veel samenhangt met de druk van het imperialisme: men lette bijvoorbeeld op de rol die Frankrijk doorlopend speelt in zijn invloedssfeer in Afrika. Frankrijk is de voornaamste leverancier van oorlogsmaterieel voor Zuid-Afrika geworden en Zuid-Afrika op zijn beurt de voornaamste uraniumbron voor de Franse kernmacht. Enige jaren geleden, op de vijfde topbijeenkomst van de OAE, verzetten enige voormalige Franse koloniën zich tegen een resolutie die de apartheid veroordeelde, tot hierin de verwijzing naar de staten die (in strijd met de OAE-besluiten) handel drijven met de apartheid werd geschrapt.

Imperialistische druk

Thans is in luttele jaren de overgang van apartheidsisolationisme naar apartheidsexpansie voltrokken. Zuid-Afrika's nieuwe politiek verschaft dit land markten voor zijn goederen, beleggingskansen voor zijn kapitaal en bufferstaten voor zijn verdediging. Wat de rest van Afrika ervan krijgt is een ander chapter.

Enkele Afrikaanse staten onderhouden betrekkingen met „blank” Zuid-Afrika, dat alleen maar vijandig kan staan tegenover een werkelijke ontwikkeling van de Afrikaanse landen.

De ontwikkeling der Afrikaanse staten wordt ondanks deze betrekkingen ondergeschikt gemaakt aan de belangen van Zuid-Afrika en Portugal; een ander gevaar ligt in de belemmeringen die elke politieke wijziging in zuidelijk Afrika hierdoor ondervindt.

Behalve in de imperialistische druk is een verklaring voor deze contrarevolutionaire tendenzen in Afrika te vinden in een soort belangen-verstandhouding tussen buitenlandse imperialisten en elitegroepen, die in Afrika aan de macht zijn gekomen.

Dergelijke groepen hebben zich te laat in de economische ontwikkeling gestort, toen alle plaatsen om de tafel al bezet waren. Zij zijn voorbestemd om als tussenpersonen een parasietenrol te spelen in een economie, die grotendeels stagneert of afhankelijk is en die onderhevig is aan zware pressie van de wereldmarkt. De enige mogelijkheid is de afhankelijkheid van het westen, waar de apartheid een integrerend deel uitmaakt, te doorbreken. Ruth First zegt in haar artikel, dat een weg zal moeten worden gevonden om in eigen land kapitaal-goederen voort te brengen en een echt onafhankelijke economie en politiek stelsel op te bouwen.

Dat is geen gemakkelijke taak. Voor de regerende elites is het juist aantrekkelijker om als satellietstaten te bestaan en een

horige economie te hebben. Maar na verloop van tijd zullen de bevolkingen in deze landen onherroepelijk in verzet komen omdat die hebben begrepen, dat de strijd voor de werkelijke onafhankelijkheid van Afrika onverbrekkelijk verbonden is met de strijd tegen het rassistische kolonialisme van het zuiden.

Afrika staat niet alleen meer voor de taak de laatste koloniale eilanden in het zuidelijk deel te helpen opruimen. Het moet zich er ook van bewust zijn, dat de apartheid nu noordwaarts opschuift en de staatkundige onafhankelijkheid bedreigt, die men daar had bereikt.

Het veroveren van de nationale souvereiniteit is een grote stap vooruit geweest, maar wat kan die voor betekenis hebben, als het apartheidskapitaal — dat in elk geval nauw is verbonden met het kapitalisme in Engeland, Amerika en de EEG — nu zijn greep zal versterken? aldus de schrijfster.

De bevolking in de Afrikaanse landen zal zich moeten en kunnen bevrijden uit de economische en politieke macht van de grote mogendheden.

MEDEDELING AAN DE LEZERS

Met ingang van januari is de prijs van *Politiek en Cultuur* verhoogd. De prijs is thans:

Jaarabonnement f 9.50 (studentenab. f 4.75)

Halfjaar-abonnement f 5.—

Losse nummers f 1.05

We verzoeken u uw abonnementsgeld over te maken op gironummer 44 74 16 van Pegasus, afd. abonn. P en C of op Gem.giro Amsterdam P 1527.

Degenen die per abuis een te laag bedrag hebben overgemaakt (nl. hetzelfde bedrag als in 1971!) gelieven alsnog bij te storten. Wij danken u hiervoor bij voorbaat.

Administratie Politiek en Cultuur

Als ze 's ochtends komen . . .

*Als ze 's ochtends komen . . .*¹⁾ is een verzameling artikelen en brieven, niet alleen van Angela Davis zelf, maar van een groot aantal mensen die in de progressieve beweging in Amerika een rol spelen.

Het boek is door Angela Davis en Bettina Aptheker samengesteld rond het thema van de politieke gevangenen.

Het bevat bijdragen van Zwarte Panters Bobby Seale, Ericka Huggins en Huey Newton die net als Angela Davis om hun optreden, hun overtuiging en hun huidskleur vervolgd worden en van de inmiddels vermoorde George Jackson, die zich in de gevangenis ontwikkelde tot een vooraanstaand strijder.

Bettina Aptheker belicht het klassekarakter en het ingebouwde rassisme van Amerika's strafstelsel en Jessica Mitford houdt zich bezig met de Californische wetten die het mogelijk maken dat iemand als George Jackson voor het stelen van 90 dollar „een jaar tot levenslang” kreeg opgelegd.

Het zijn echter vooral de artikelen van Angela Davis zelf die dit boek interessanter maken dan andere die hier tot nu toe over deze kwesties verschenen. Zij geeft blijk van een aanzienlijke kennis van de Amerikaanse politiek en is in staat historische verbanden te leggen. In *Als ze 's ochtends komen . . .* probeert Angela Davis een beoordeling te geven van de huidige politieke toestand in haar land en bespreekt ze de mogelijkheden die de linkse beweging heeft om zich te verbreden, de strijd op te voeren en haar te richten op de vernietiging van het imperialistische en rassistische systeem.

Omdat de gevarieerdheid van het boek een korte samenvatting onmogelijk maakt en omdat elke lezer van *Politiek en Cultuur* het eigenlijk zelf in zijn geheel zou moeten lezen, zal ik hier alleen in het kort haar standpunten over een aantal belangrijke kwesties en ontwikkelingen aangeven.

Fascistische dreiging

Een der centrale thema's in Angela Davis' stukken is de polemiek over de vraag in hoeverre het fascisme zich in de Verenigde Staten reeds geconsolideerd heeft. Veel radicale en progressieve mensen, schrijft ze, gaan er op het ogenblik als gevolg van de toenemende onderdrukking toe over Amerika als een fascistisch land en Nixons bewind als een fascistisch regime te kwalificeren.

Het valt niet te ontkennen, meent ze, dat de politiek van represailles en openlijke terreur fascistische tendensen binnen

¹⁾ Angela Y. Davis, *Als ze 's ochtends komen . . .*. Uitgave Pegasus Prijs f 11,50.

de heersende klasse verraadt die niet onderschat mogen worden. Niet alleen wordt het strafrecht en het justitieel apparaat steeds openlijker gebruikt om de democratische en revolutionaire beweging te onderdrukken; maar ook Nixons pogingen om de vakbonden aan banden te leggen, zijn ingrijpen in CAO's en zijn recente dwang op de bouwvakarbeiders om een overeenkomst te tekenen moeten gezien worden als symptomen van een ernstige fascistische dreiging.

Dat betekent echter niet, meent Angela Davis, dat het fascisme zich in Amerika al geconsolideerd heeft. De mogelijkheden tot verzet zouden in dat geval veel kleiner zijn dan nu en de strijd zou noodgedwongen een overwegend defensief karakter hebben. Het gaat er nu echter juist om, alle mogelijkheden, alle wegen die nog open staan te benutten om de massa's in beweging te brengen tegen elke nieuwe aanval van de reactie, en om elke geleiding van het volk te betrekken in een massaal en krachtig offensief tegen deze aantasting van zijn democratische rechten.

Angela Davis haalt in dit verband Dimitroff aan: „Het revolutionaire proletariaat . . . moet het fascisme niet de kans geven in de aanval te gaan, het moet het initiatief niet aan het fascisme afstaan, maar het moet de beslissende slag toebrengen voor de fascistten hun krachten kunnen verzamelen, het moet het fascisme niet toestaan zich te consolideren, het moet het fascisme verdrijven waar en wanneer het zijn kop opsteekt . . .”

De regering-Nixon is met zijn onderdrukking op hevig verzet vanuit het volk gestuit; het is onze taak dat verzet te bundelen en tot successen te voeren, schrijft Angela Davis.

Politieke gevangenen

De strijd voor de bevrijding van de politieke gevangenen is binnen dit kader van groot belang, meent zij, juist door haar offensieve kracht. Door het onevenredig grote aantal negers en andere gekleurde Amerikanen die gevangen gezet en vervolgd worden biedt de campagne voor hun vrijlating de mogelijkheid om de strijd tegen de fascistische aanval op de hele werkende bevolking te koppelen aan een voortdurende ontmaskering van het rassisme. Ze kan daarmee aangewend worden om de rassenvooroordelen van grote delen van de blanke arbeidersklasse te bestrijden.

Tegelijkertijd kan de negergemeenschap vrijwel in zijn geheel in dit gevecht betrokken worden; er is nauwelijks een zwarte man of vrouw die niet op een of andere manier met politie, rechter of gevangenis in aanraking is geweest. Daarom kan men zich direct identificeren met de politieke gevangenen. De strijd voor hun vrijlating tast vooral „op een beslissend moment de legitimiteit van de staat nog sterker aan en kan tegelijkertijd vele broeders en zusters naar hun gemeenschap terugbrengen om de strijd voort te zetten”.

Tegen elke vorm van rassisme

In de inleiding van het boek wordt benadrukt dat de voorname strijd die momenteel door de Amerikaanse arbeidersklasse gevoerd moet worden de onverzoenlijke, openlijke en agressieve strijd tegen elke vorm van rassisme is. Het rassisme is de methode die de machthebbers hanteren om de blanke en zwarte arbeiders gescheiden te houden.

Hun fascistische aanvallen op de werkende bevolking gaan dan ook gepaard met een verheugde rassenonderdrukking van negers, Portoricanen en Chicano's.

Angela Davis is van mening dat negers binnen een brede anti-fascistische beweging de voorhoede zullen vormen. De zwarte Amerikanen zijn niet enkel de meest uitgebuite en onderdrukte, maar momenteel tevens de meest strijdbare en bewuste groep in de Verenigde Staten. Bovendien, schrijft zij, valt niet te ontkennen dat rassenvooroordelen een betrekkelijke verlamming van de blanke arbeidersklasse heeft veroorzaakt. De strijd tegen die vooroordelen moet volgens Angela Davis noodzakelijkerwijze gepaard gaan met een aanvaarden van de voorhoede positie van negers.

Dit is slechts een korte samenvatting, die evenwel een idee kan geven van het belang van dit boek, ook voor de strijd in ons land.

Het kan ook duidelijk maken waarom Nixon en Reagan Angela Davis' executie eisen en waarom die moord met alle middelen voorkomen moet worden. „Want”, schrijft James Baldwin in zijn open brief, „als ze jou op een ochtend weghalen, komen ze die nacht nog voor ons”.

M. MILIKOWSKI

Verminkte Pentagonpapers

De publikatie van grote delen uit een geheime Amerikaanse studie over de oorlog in Vietnam — de Pentagonpapers genaamd, omdat de studie via het ministerie van oorlog geschiedde — heeft vorig jaar tot een enorme opschudding geleid, niet alleen in de Verenigde Staten zelf, maar ook daarbuiten. Voor miljoenen Amerikanen werd duidelijk, dat sinds 1954 vier regeringen en drie presidenten (Kennedy, Johnson en Nixon) met misleidende en huichelachtige praatjes de omvang en de aard van de agressie tegen het Vietnamese volk hadden gemaskeerd en trachtten te verbloemen, dat die oorlog niet te winnen was. Voor communisten en andere onverzoenlijke bestrijders van de Amerikaanse oorlog waren de feiten uit de Papers niet bepaald nieuw. Maar nieuw was, dat zij uit rapporten van de misdadige imperialisten zelf wereldkundig werden gemaakt.

Het feit, dat de voormalige minister van oorlog McNamara, die een sleutelpositie in de agressieve plannen had vervuld, opdracht tot de geheime studie had gegeven, wijst op diep-

gaande, interne tegenstellingen in de heersende klasse, nu met de dag de verslagen positie van het Amerikaanse leger en het bankroet van de Amerikaanse strategie in Zuidoost-Azië duidelijker wordt.

De Pentagonpapers betekenden eveneens een slag tegen de NAVO-regeringen, die — zoals de Nederlandse — altijd slaafs de Amerikaanse agressie hadden verdedigd en alle nu als vals en leugenachtig ontmaskerde praatjes van de Amerikaanse presidenten hadden nagebrauwd.

De Pentagonpapers lezen is lezen over het échec van een imperialistische agressiepolitiek en het zou alleen maar welkom zijn, als dit ook in de Nederlandse taal zou kunnen.

Het Prismaboek *De affaire Vietnam, toegelicht met Pentagonpapers* ¹⁾ biedt echter een verminkt beeld van die Papers, zoals zij in de *New York Times* en andere Amerikaanse bladen werden gepubliceerd en van de draagwijdte, die de Amerikaanse Vietnampolitiek heeft gehad.

Erg te verwonderen valt dat nu ook weer niet als men weet, dat de chef-redactie van *NRC/Handelsblad*, J. Sampiemon, de selectie heeft gemaakt. Zijn krant heeft immers ook de Amerikaanse agressie door alle jaren goedgepraat en verdedigd en is dus ook in zijn politiek-journalistieke hemd gezet.

Sampiemon heeft zijn selectie van de Papers door een „samen-vattend beeld” vooraf doen gaan, waarvoor hij als bronnen talrijke Amerikaanse en slechts één Vietnamese publikatie, alsmede het „Archief van het Algemeen Handelsblad van 1945” noemt. Zij bevat dan ook een enkele nauw verholen aantijging tegen de vrijheidsstrijders en probeert de mislukking van de Amerikaanse politiek, die uiteraard doorklinkt in het boekje, want daarvoor is zij te manifest, in veel woorden te verdrinken. Schrijvers beoordeling van de Nixonpolitiek luidt aldus: „De vraag of Nixon het „echt” meende zou nog geruime tijd actueel blijven, maar met iedere volgende aankondiging van troepenterugtrekkingen werd duidelijker, dat de Verenigde Staten behalve van de luchtoorlog ook van de grondoorlog hadden afgezien als een doeltreffend middel tot oplossing van het Vietnamese conflict”.

Inmiddels is gebleken, dat bombardementsvluchten nog steeds worden uitgevoerd en dat de ook tot mislukken gedoemde Vietnamisering, het leven van de marionettenklik in Saigon moet verlengen.

Het leed dat de Amerikaanse imperialisten nog dagelijks over het Vietnamese volk brengen, dat zij onmogelijk kunnen onderwerpen, toont de noodzaak om op te treden voor de volledige terugtrekking van alle Amerikaanse troepen en vliegtuigen en daadwerkelijke, materiële steun te verlenen aan het Vietnamese volk om er toe bij te dragen, dat er een werkelijk einde komt aan de oorlog.

S. VAN DONGEN

¹⁾ De affaire Vietnam toegelicht met de Pentagonpapers, historisch overzicht, kritisch commentaar en keuze uit de documenten door J. Sampiemon. Prismaboek. Uitgeverij Het Spectrum N.V., 320 blz., prijs f 5,—.

Verklaring van het Dagelijks Bestuur van de Communistische Partij van Nederland

Het Dagelijks Bestuur van de CPN heeft zich de laatste weken diepgaand bezig gehouden met de politieke toestand en met de rol, die De Waarheid daarin heeft te vervullen: ten dienste van de partij, de gehele arbeidersklasse, alle democraten en vredelievende mensen.

Zo ooit, dan is op dit moment De Waarheid van een niet te overschatten betekenis en een onmisbaar instrument in de strijd die wij voeren.

Ons dagblad De Waarheid is niet weg te denken uit het politieke leven van ons land.

Nee, zij is ook niet weg te manipuleren, af te drijven of kapot te maken!

Dat heeft de geschiedenis bewezen en dat is nu eveneens een onwrikbare zekerheid.

Het is onjuist het bestaan van De Waarheid af te schilderen als het een of andere mirakel.

Voor het verschijnen van onze krant staan de communisten borg en met hen allen die bereid zijn offers te brengen voor het in stand houden van de enige krant, die onafhankelijk is van de regering en van de monopolies en die zich met grote beslistheid onttrekt aan gelijkenschakeling of onderhorigheid.

Zij en zij alleen kunnen ons dagblad veilig stellen. Hun activiteit, vindingrijkheid en niet-aflatende solidariteit moet van De Waarheid een burcht maken van de vrije pers, die de werkers van hoofd en hand broodnodig hebben. Waar het woord door de burgerlijke nieuwsmedia dagelijks tot leugen wordt gemaakt, de kapitalistische broodschrijverij zich laat prostitueren door Amerikaanse dollars en Westduitse marken, daar is er de roep naar eerlijke, openhartige informatie en voorlichting en naar een visie, die afsteekt tegen de voosheid van de burgerlijke gedachtenwereld en die de weg wijst naar diepgaande veranderingen in de toekomst.

De politieke strijd in ons land gaat snel nieuwe hoogtepunten tegemoet.

Dat kondigt zich aan door middel van de crisisverschijnselen in het kapitalisme zelf, door de verandering in een internationaal machtspatroon van tientallen jaren, door het naar buiten breken van diepe tegenstellingen, maar vóór alles door de versnelde bewustwording onder de massa's, die aanvoelen dat op deze verschijnselen met verhoogde strijdvaardigheid gereageerd moet worden.

Juist met het oog op deze ontwikkeling — de stroomversnelling,

die zich voltrekt — is er voor De Waarheid een grote taak weggelegd. Overal: in de vitale centra van het land, in de steden en de buurten, in de dorpen en in de allerkleinste gehuchten, waar onze stem voor het eerst doordringt.

Op de bedrijven, waar de arbeiders een vuist moeten maken, op de universiteiten en scholen is ons dagblad bekend als een voorvechter van de democratische belangen. Dit alles is heden ten dage nog duidelijker dan het vroeger reeds was.

Met het proces van vèrgaande persconcentraties, met de uitverkoop van Het Vrije Volk, met een complot van stilzwijgen rond de arbeidersbelangen en de arbeiders eisen, met de aftakeling van de schijnbaar 'objectieve berichtgeving', is het beeld verder veranderd.

Werven voor onze krant betekent op het ogenblik allereerst een ieder vragen *de proef op de som* te nemen!

Welke krant staat voorop in de loonstrijd en geeft informatie over het standpunt van de NVV-Industriebond, die de metaalondernemers de actie heeft aangezegd, en over de eisen die gesteld worden door de arbeiders op de bedrijven en door de actiecomités in het Noorden?

Het antwoord is duidelijk: Alleen De Waarheid!

De andere dagbladen publiceren pagina-grote advertenties van de zogenaamde confessionele 'bonden', die optreden als loon-drukkers. De Waarheid is het enige dagblad, dat informatie verschaft over de problemen en de eisen van de arbeiders, hun vakverenigingen en andere organisaties. Zij is de enige, die de door Bakkenist en de regering-Biesheuvel opgelegde boycot doorbreekt!

Met andere grote zaken is het niet anders gesteld.

Welke krant treedt op voor de afrekening in ons land met de bankroete Nixon-politiek, die ons land de richting tracht op te drijven naar verhoging van de NAVO-bijdragen en die ons land wil inkapselen in de atoomwedloop, waarbij Nederland *niets te winnen en alles te verliezen* heeft?

Ieder weet het uit ervaring en ziet hoe de communisten in De Waarheid hun standpunt uiteenzetten en opkomen voor een atoomvrij en neutraal Nederland.

Is het een wonder dat dit de ondernemers, de NAVO-fanatici van het slag-Luns, de regering-Biesheuvel een doorn in het oog is? Is het een wonder dat zij en al diegenen, wier politiek een gevaar vormt voor de vrede en de veiligheid in Europa en de wereld, gruwen van deze dagelijks weerkerende publikatie van opvattingen, die nu eens niet in hun belang maar in het belang van ons volk zijn?

Daarover is bij ons de verrassing niet groot en dat maakt het des te beter mogelijk om de intriges rond onze krant te door-kruisen en ook op deze manier de reactie effectief te bestrijden.

Er is sprake van een verscherpt optreden van de reactie op alle fronten!

Dat optreden komt niet voort uit kracht, maar uit zwakte! Nu het onmogelijk is de schijnvertoning van het opgepoetste kapitalisme hoog te houden, de veelbezongen lapmiddelen niet

helpen en de rotheid van het stelsel zelf afstraalt, wordt de reactie doller en driester.

De ondernemers grijpen naar de meest onverholen vorm van loon-dictatuur. Zij wagen het zelfs de NVV-Industriebond te negeren en willen, samenspannend met de confessionele bestuurders, een bedrog-cao opleggen aan de metaalarbeiders. Dit moet met alle kracht worden voorkomen.

Rechtse politici en NAVO-klienten van het eerste uur doen pogingen om ons land vast te klinken in hun atoomstrategie — juist op het ogenblik, dat zij op drijfzand blijken te staan en er rond deze kwestie in andere partijen een kentering begint in te treden, aangezien er ook daar stemmen optaan om Nederland uit deze atoomstrategie los te maken.

Dit alles wordt begeleid met pogingen, met omzichtige manoeuvres, zowel als met botte politiematregelen, tot het ondermijnen en inperken van de democratische volksrechten.

In dat schema past de gelijkschakeling van de burgerlijke pers, het opkopen van kranten, die vroeger als arbeiderskranten werden gezien, en het opwerpen van zoveel mogelijk barrières voor de verbreiding van gedachten, die niet stroken met die van de heersende kringen.

Onze krant is daarbij zonder twijfel een belangrijk doelwit van de reactie.

Zoals gewoonlijk vergist deze zich echter!

Zij rekent op de afmattende invloed van de inflatie, die de krant ongekend zware lasten oplegt o.a. via overheidstarieven op het gebied van de PTT, prijsstijgingen in de vervoerssector en de duurte in het algemeen. Zij rekent ook op kuiperijen en intriges in de drukkerijwereld, waar de concurrentie toeneemt en inmenging van buitenaf aan de orde van de dag is. Zij heeft haar hoop gesteld op kunstgrepen als het afschaffen van postbestellingen en het bemoeilijken van krantentransport.

Wie het overziet, weet echter: hoe ingrijpend allemaal ook, dit is toch buiten de waard gerekend — buiten het feit, dat De Waarheid de enige krant is, die zich teweer stelt en die rekenen kan op de solidariteit van haar lezers! Omdat zij door die lezers hoog gehouden wordt, omdat zij vooraan gaat in de strijd van de werkers en van alle democraten, omdat zij hun spreekbuis is en omdat zij de strijd tegen de regering-Biesheuvel als haar voornaamste taak ziet, is het mogelijk de krachten te mobiliseren die haar verschijnen mogelijk maken en garanderen. De noodzaak van de thans aangekondigde verhoging van de abonnementsprijs moet door de gehele partij en door alle vrienden van De Waarheid aan de lezers uiteengezet worden. Uitgaande van het feit, dat het doen verschijnen van een communistisch dagblad in het kapitalistische Nederland een permanent gevecht tegen de reactie en de NAVO-aanbidders veronderstelt, zullen in de naaste toekomst nog andere maatregelen worden genomen.

Dat is geen kwestie van boekhouderij, maar van een doelbewuste strijdvaardige ingesteldheid!

De verdediging van De Waarheid is een taak, waar allen de

schouder onder moeten zetten — het is een politieke strijd van de eerste orde.

Voor illusies is ook hier geen enkele plaats en voor ook maar de geringste passiviteit in dat opzicht kan geen enkele verontschuldiging bestaan.

De hele partij, alle vrienden van partij en krant — allen, die de persvrijheid niet wensen te beschouwen als de dode letter, neergeschreven door de bourgeoisie — moeten ervan doordrongen zijn dat er thans een grote krachtsinspanning voor de krant nodig is. Op alle gebieden: bij de werving van abonnees, bij de verbetering van de inhoud van de krant, bij de colportage en het inschrijven van vrijdag-zaterdag-lezers, bij de geldinzameling voor onze pers.

Strijden zonder wapen is niet mogelijk. En ons belangrijkste wapen is het dagblad De Waarheid!

Daarom roepen wij een ieder op z'n krachten in te zetten voor de instandhouding en versterking van onze krant, dwars tegen de verdrukking in!

Dat de offervaardigheid zeer groot is, werd bewezen door de jongste inzameling aan het einde van vorig jaar. Het gaat erom een grootscheepse, niet-aflatende solidariteit met onze krant tot ontplooiing te brengen, die een eerste grote bekroning kan vinden in het a.s. Waarheid-festival.

Alle hens aan dek voor onze communistische pers!

Vandaag, morgen en iedere dag zal De Waarheid functioneren als dagelijks contact tussen de werkende mensen, als voorlichter en voorvechter van onze communistische politiek, als de stem van onze partij die gehoord moet worden omdat zij veel te zeggen heeft over het heden en over de toekomst in ons land. Ieder nummer van De Waarheid, dat dankzij onze gezamenlijke inspanning van de persen rolt, is een schot tegen het wankel kabinet-Biesheuvel en een saluut aan een geheel andere politiek, die rijpt onder ons volk en de plaats van het huidige ontworpelde en schadelijke beleid zal gaan innemen.

Amsterdam, 21 januari 1972.

Het Dagelijks Bestuur van de
Communistische Partij van Nederland

(De Waarheid, vrijdag 21 januari 1972)

POLITIEK EN CULTUUR

maandblad, gewijd aan de theorie en praktijk van
het marxisme-leninisme onder leiding van
het partijbestuur der CPN

Zware slagen tegen regering en concerns

In enkele weken tijds hebben de regering-Biesheuvel en de grote concerns zware, diepingrijpende nederlagen geleden tegen een massabeweging die zeer brede lagen van de bevolking omvatte. Regering en concerns hadden bij de staking in de metaal, zowel als bij de vrijlating van de drie oorlogsmisdadigers gedacht hun zin te kunnen doordrijven met grove autoritaire methoden; zij deden een poging de democratische organisaties van arbeiders buiten spel te zetten (stakingsverbod) en de parlementaire democratie te ontkrachten (nazibeulen vrij met voorbijaan van de Kamer).

Een massale beweging bracht echter regering en concerns een zware klap toe.

De staking in de metaalindustrie met een voor ons land ongekende duur van twee en een halve week door tienduizenden arbeiders in grote eensgezindheid en vastbeslotenheid gevoerd, is in Den Haag en op de directiekantoren hard aangekomen. Regering en ondernemers kunnen hun woede nauwelijks verbergen, want hun plannen tot matiging en bezuiniging, die zij aan de werkende mensen willen opdringen, hebben een flinke deuk gekregen.

Tegen het plan-Biesheuvel-Van Agt om de drie oorlogsmisdadigers van Breda vrij te laten, ontvlamde in enkele dagen tijds een storm van verontwaardiging, waarin de diepste gevoelens van antifascistische, democratische en nationale overtuiging van de bevolking samenvloeiden in een machtige stroom van protest, die de regering tot een terugtocht dwong.

Woordvoerders van veertig organisaties brachten tijdens een hoorzitting in de Kamer bewogen en ondubbelzinnig onder woorden, dat zij de plannen tot vrijlating afwezen. Het defilé

langs de Dokwerker in Amsterdam werd een demonstratie van buitengewone massaliteit, die zich niet uitsluitend tot herdenken van de Februari-staking 1941 beperkte, maar was gericht tegen vrijlating van de nazibeulen, tegen elke huidige autoritaire neiging, tegen neofascisme en tegen de antistakingswet. Biesheuvel-Van Agt hadden — onder zware pressie vanuit Bonn — de vrijlating van de drie als een formaliteit willen beschouwen, zonder meer door de Kamer willen jagen, daarbij de betekenis van het parlement tot een paskwil makend. Het interpellatieverzoek, dat Joop Wolff namens de communistische fractie deed, heeft deze opzet echter doorkruist. Het communistische optreden maakte het mogelijk, dat de publieke opinie zich kon uiten en een zodanige werking kon uitoefenen, dat het standpunt van de regering om de drie vrij te laten in het parlement eveneens met grote meerderheid werd afgewezen. Binnen het kabinet zijn de spanningen toegenomen, ook al omdat op velerlei terrein — men denke aan de massale onderwijs- en studentendemonstraties en aan de beweging onder de boeren — een krachtig verzet tot ontwikkeling komt waarin de verontrusting en ontevredenheid over de reactionaire koers van dit kabinet zich manifesteert.

Sinds het optreden van de regering-Biesheuvel-Drees gaat het geheel in vooroorlogse Colijntrant. Eigenlijk nog erger: het is alles versobering wat de klok slaat, dat wil zeggen versobering op de uitgaven voor de meest dringende openbare voorzieningen, terwijl bepaalde uitgaven, zoals die voor militaire zaken, juist flink worden opgeschroefd.

Volgens de regering moet op de lonen worden beknibbeld, maar juist daarom ook heeft de massale, succesvolle loonstrijd in de metaal, waar we ons verder in dit artikel mee zullen bezighouden, betekenis voor alle bedrijfstakken.

Geen matiging!

Toen tegen het eind van het vorige jaar de onderhandelingen voor vernieuwing van verschillende CAO's (metaal, havens, textiel, enz.) op gang kwamen, werd het regeringsdeuntje over de matiging maar al te graag door de ondernemers meegeblazen: met allerlei ingewikkelde rapporten, met statistieken over export, produktiviteit, enzovoort, probeerden zij de matigings-idee zelfs tot in vakbewegingskringen aanvaardbaar te maken en de arbeiders „zelfbeheersing op het loonfront” aan te praten. Het was noodzakelijk deze matigingsorgie te doorbreken en naarmate de weken verstreken werd steeds duidelijker, dat de arbeiders bepaald niet van plan waren in het schijnheilige koor van regering-ondernemers mee te zingen.

Op 4 november 1971 begonnen de onderhandelingen in de metaalindustrie en vrijwel van meet af aan bleek, dat de ondernemers de eigenlijk nog minimale verlangens, zoals die door de Industriebond NVV naar voren waren gebracht, te hoog vonden en zonder meer verwierpen.

De botheid van de ondernemers was zodanig, dat de Industrie-

bond op 16 november de onderhandelingen twee weken opschortte en er ook in het verloop van de lange periode daarna afwisselend dan weer wel en dan weer geen besprekingen waren. Totdat op 28 december de metaalondernemers en hun handlangers van de confessionele bonden een coupe uitvoerden en de metaalarbeiders voor een voldongen feit wilden plaatsen door het in elkaar knutselen van een *schijn*-CAO, waarin geen rekening was gehouden met de eisen tot prijscompensatie over 1972 en het inhalen van de achterstand over 1971.

Deze schijn-CAO was voor de metaalarbeiders onaanvaardbaar en zij werd door de Industriebond NVV niet ondertekend. Tijdens een kadervergadering in Utrecht, op 15 januari jl., had zich de laaiende stemming onder de metaalarbeiders duidelijk gemanifesteerd en ook de bereidheid om dwars tegen de ondernemers in door strijd de verwezenlijking van de eisen af te dwingen.

De overrompelingstactiek van de ondernemers weerspiegelde zich in het januari-nummer van het orgaan van de *FME* (Federatie Metaal- en Elektrotechnische Industrie), waarin werd gezegd: „Wat zijn nu de consequenties van een CAO zonder Industriebond NVV? Allereerst is er het vraagstuk van de algemeen verbindendverklaring. Het is nog een punt van nader beraad tussen partijen die de CAO hebben afgesloten, of zij zich tot de minister van sociale zaken zullen wenden met een verzoek tot algemeen verbindendverklaring. Wat het overleg tussen de individuele onderneming en de vakbonden betreft, zoals dat op vele plaatsen in de CAO wordt voorgeschreven, heeft de huidige situatie uiteraard tot gevolg, dat dit overleg dient plaats te hebben met die vakbonden, die de CAO hebben ondertekend”.

De metaalondernemers verlangden dus niet meer of niet minder dan dat hun afspraken met de confessionele bestuurders door de gehele metaal nagekomen zouden moeten worden en dat het afsluiten van een arbeidsovereenkomst buiten de Industriebond NVV — veruit de grootste en enige serieus te nemen organisatie in de metaal — om zou kunnen geschieden tegen de wil van de NVV-leden en de leden van de confessionele organisaties, die zich immers van hun eigen bestuurders afkeerden.

Stheeman-vonnis en antistakingswet

Op bedrijfsvergaderingen in grote ondernemingen bleek spoedig, dat — zoals te verwachten — de overrompelings- en intimidatiepoging van de kant van de metaalbazen en regering niet op ging en de schijn-CAO door de arbeiders in geen enkel opzicht werd erkend. Er werden acties aangekondigd en voorbereid, al ging dat naar veler mening van de kant van de Industriebond te traag, te breedsprakig en eigenlijk weinig concreet.

De situatie in de metaal leidde echter bij de Nederlandse bourgeoisie, die grote onzekerheid en angst toont tegenover

de schokken die zich momenteel binnen het kapitalistische systeem voordoen, tot een paniecreactie en zij liep aan de vooravond van de aangekondigde stakingsactie naar de rechter. Uit vrees voor de zich ontwikkelende loonstrijd spanden de metaalondernemers een kort geding aan, teneinde de inmenging van de justitie te verkrijgen in een klassenconflict.

Het is een methode, die de ondernemers in het verleden al eerder hadden toegepast, maar die ook toen op de eenheid van de werkers stuk liep.

Op 3 februari 1972 sprak mr. Stheeman, die zich wat zijn autoritaire „gezags-en orde”-opvattingen betreft al eerder een bepaalde faam had verworven, een vonnis uit, dat neerkwam op een verbod voor de Industriebond van het NVV om in het kader van de CAO-onderhandelingen zijn standpunt door stakingen kracht bij te zetten.

De gevolgen waren echter geheel tegengesteld aan de hoop en de verwachtingen, die de ondernemers en Stheeman met het uitspreken van dit vonnis hadden gehad. Daar waar nog terughoudendheid bestond en lange discussies werden gevoerd, werden die opzij gezet en de stakingsgolf brak nu eerst pas goed los. Een leuze op een van de fabriekspoorten „Stheeman kan barsten” was dan misschien niet zo parlementair en juridisch uitgedrukt, maar zij gaf wel goed weer, wat er onder de metaalarbeiders leefde. Geen uitspraak van de rechter kàn arbeiders verhinderen om voor de verwezenlijking van hun eisen het werk neer te leggen en het vonnis van Stheeman werd zonder pardon weggestaakt. Wat als een prikactie was opgezet, werd een stakingsgolf, die steeds meer arbeiders omvatte en steeds groter solidariteit ondervond, waarbij niet alleen meer de CAO, maar ook *het stakingsrecht zelf inzet was geworden*.

Stakingsacties zijn het onweersproken recht van de arbeidersklasse en een staking is haar uiteindelijke machtsmiddel, dat haar vrijheid bepaalt om aan de onderhandelingstafel of in het bedrijf tegenover de ondernemers met kracht nee te kunnen zeggen.

Het vonnis van mr. Stheeman plaatste in één flits opnieuw de gevaarlijke plannen van ondernemers en regering met hun antistakingswet in het volle licht.

De rechter beriep zich formeel op een twaalf jaar oud, en ook al zeer omstreden vonnis, in het Panhonlibco-arrest,¹⁾ maar

¹⁾ Panhonlibco-arrest van de Hoge Raad in 1960. De bij het NVV aangesloten Nederlandse Bond van Vervoerspersoneel had gehoor gegeven aan de oproep van de Internationale Transport Federatie (IVVV) om van 1 tot 4 december 1958 gelijktijdig over de gehele wereld een actie te voeren en in die dagen geen schepen te laden of te lossen, die varen onder zogenaamde „goedkope vlag”. Dat zijn schepen, waarvan de eigenaar bv. in Nederland of Amerika woont, maar de schepen staan geregistreerd in Panama, Honduras, Liberia of Costa Rica (Panhonlibco). De reders in Amsterdam en Rotterdam liepen naar de rechter, die in een kort geding uitsprak, dat op straffe van een dwangsom het werk moest worden hervat. Via een hoger beroep kwam de zaak bij de Hoge Raad, die in een arrest van 15 januari 1960 bepaalde, dat stakingen in beginsel voor de individuele staker „wanprestatie” kunnen opleveren (!).

ontleende zijn ruim vijftien pagina's lange uitspraak vrijwel uitsluitend aan het ontwerp-stakingswet, dat bij de Kamer ligt.

Marcus Bakker vroeg namens de CPN-fractie naar aanleiding van de Stheeman-uitspraak een interpellatie aan. Tijdens die interpellatie keerde minister Boertien zich tegen de door de CPN-fractie gestelde eis om terug te keren op de weg, die met de antistakingswet is ingeslagen. De minister wilde stellen — zelfs „met nadruk”, zoals hij zei — dat de regering „wettelijke regeling van het stakingsrecht noodzakelijk acht”. Dat wil in de praktijk zeggen: een aan banden leggen van het stakingsrecht, dat nu een eeuw als het vanzelfsprekende, onaantastbare, ongeschreven recht van de werkers geldt.

De werkelijke ideeën van de regering en ondernemers omtrent het stakingsrecht zijn de afgelopen weken in ondernemersbladen geuit, toen zij zich in hun machteloze woede over de grootscheepse stakingen lieten gaan. Zo scheef *De Werkgever* (Nederlands Christelijk Werkgeversverbond), dat de hantering van het stakingswapen *paste* (!) in een tijd, waarin de werknemers individueel en collectief onmondig waren en het blad meende, dat „voortgaande democratisering (waar is dit in het bedrijf overigens???) en stakingsvrijheid in principe met elkaar botsende begrippen zijn”.

Evenals in een latere publikatie van de FME verlangt het NCW, dat in de antistakingswet het stakingsverbod nog scherper zal worden geformuleerd.

Actief optreden ter verdediging van het stakingsrecht en waakzaamheid tegenover de manoeuvres van de reactie tot aantasting van dit recht zijn een voortdurende noodzaak. Het wetsontwerp, dat door de vorige regering werd ingediend en waarover in de Kamercommissie voor sociale zaken een nieuwe hoorzitting zal worden gehouden heeft immers de bedoeling om de vakbeweging als zodanig aan te tasten in haar rechten en is gericht tegen haar zelfstandigheid en daardoor tegen de arbeiders.

Binnen de vakbeweging zelf wordt er verschillend over gedacht en er bestaat verzet tegen het wetsontwerp. Zo heeft de Amsterdamse afdeling van het NVV, waarin de plaatselijke afdelingen van de bonden samenwerken, er bij het bondsbestuur van het NVV op aangedrongen op korte termijn tot een landelijke manifestatie ter verdediging van het stakingsrecht te komen.

Arbeiders zullen zich nooit door een rechter de handen laten binden, maar voorkomen dient te worden, dat het stakingsrecht in een wet formeel door allerlei verbodsbepalingen zal worden gesmoord.

Scheurmakersrol confessionele bonden

Een opvallend aspect in het antistakingsvonnis van mr. Stheeman was zijn houding ten opzichte van de confessionele organisaties. De rechter beriep zich erop, dat het NVV zich niet

aan een CAO zou kunnen onttrekken, die door het CNV en het NKV is aanvaard en ondertekend. Dat is een ontoelaatbare poging tot gelijkenschakeling van het NVV met de confessionele bonden, die nooit op de naam „vakbeweging” enigerlei aanspraak hebben kunnen maken.

De confessionele organisaties zijn indertijd slechts opgericht om hand- en spandiensten aan de reactie te verrichten en het is nuttig in dit verband in enkele regels nog weer eens wat geschiedenis op te halen.

Het is immers zo gegaan, dat als antwoord op de oprichting van het NVV in 1906 de ondernemers van het begin af aan hun tegenmaatregelen namen door onder meer de vorming van het Rooms Katholiek Vakbureau; sindsdien via de benamingen Rooms Katholiek Werkliedenverbond en Katholieke Arbeiders Beweging gewijzigd in Nederlands Katholiek Vakverbond: het NKV en het Christelijk Nationaal Vakverbond (CNV), beide opgericht in 1909. Zij hebben altijd dienst gedaan als organisaties in handen van en geleid door de reactie, ter verlamming en scheuring van de arbeidersklasse.

Het hoofddoel was door alle jaren heen te voorkomen, dat het NVV de grote vakorganisatie van de Nederlandse arbeiders werd, een klasse-organisatie van arbeiders, van socialisten, communisten, zowel als van gelovige arbeiders.

Niet alleen in die beginperiode, maar alle jaren door had een directe inmenging plaats van de ondernemers en werd ook via religieuze dwang getracht de arbeiders in de confessionele bonden te houden.

Nog in 1954 publiceerden de katholieke bisschoppen een mandement, waarin zij „van oordeel blijven, dat het voor een katholiek ongeoorloofd is lid te zijn van socialistische verenigingen, zoals het NVV en de daarbij aangesloten verenigingen, of regelmatig socialistische vergaderingen te bezoeken, regelmatig de socialistische pers te lezen of regelmatig de VARA te beluisteren”.

De bisschoppen spraken zich toen onomwonden uit voor een corporatieve staat, die de ontkrachting zou betekenen van de vrije, zelfstandige vakbeweging en waarin „een eind zou worden gemaakt” aan de „onnatuurlijke tegenstelling tussen de twee klassen van de werkgevers en de werknemers, die zich als gevolg van de strijd op de arbeidsmarkt, als twee tegen-gestelde groepen hebben geformeerd”.

De klassenstrijd in een kapitalistische maatschappij laat zich echter niet per decreet afschaffen — ook niet door een mandement van de bisschoppen, zoals de praktijk heeft bewezen. Onder de confessionele arbeiders is een kentering opgetreden, heeft een grote radicalisering plaats en in vele belangrijke acties van de afgelopen jaren hebben gelovige arbeiders schouder-aan-schouder gestaan met niet-gelovige arbeiders; zij hebben verschillen in godsdienst niet tot een scheidslijn laten maken, zoals zij dat ook bij de stakingen in dit metaalconflict niet hebben gedaan.

De onverzoenlijke geest van het mandement met zijn verbodsbepalingen kon niet worden gehandhaafd en in 1965 werden

de sancties, zij het in een cryptische formulering, ingetrokken. De ideeën leven echter nog en in een tijd, dat binnen de katholieke kerk behoudende figuren onder druk van het Vaticaan worden benoemd, riep een man als Romme in een recent tv-interview de herinneringen aan het mandement weer op.

Trouwens, het NKV liet onlangs weten, dat de verhouding met de katholieke kerk „de laatste jaren wat in versukkeling” was geraakt. Er is besloten tot oprichting van een speciaal contactorgaan voor NKV-bestuurders en bij de vakbeweging aangeselde priesters. De priesters behoeven niet als vroeger als geestelijk adviseur of bestuurder aan de centrale of de aangesloten organisaties verbonden te zijn, maar zij zullen er wel hun invloed op kunnen uitoefenen. Er wordt gedacht aan het instellen van bedrijfsaalmoezeniers.

Bestuurders als Mertens en Brussel van de katholieke bonden, of Lanser van het CNV, hebben in het metaalconflict echter opnieuw getoond, dat zij hun rol als scheurmakers en verdeeldheidszaaiers moeten blijven spelen en ook als zodanig door de ondernemers worden gebruikt.

De Werkgever (van de NCW) schreef toen de stakingen al een massaal karakter hadden op 17 februari 1972 nog in haar blad: „Toegeven aan de eisen van de NVV-bond zou de confessionele werknemersorganisaties in een onmogelijke positie hebben gemanoeuvreed tegenover de aangesloten leden”.

De werkgevers (katholiek, christelijk of niet confessioneel) namen het duidelijk op voor de confessionele organisaties, wier standpunt door hun leden zelf scherp werd veroordeeld. De mentaliteit van de confessionele bestuurders was wel gebleken uit het optreden van Brussel, die op het tv-schermbaan verscheen om de schijn-CAO goed te praten en de stakende arbeiders in de rug aan te vallen. In de *Industrie Revue* (Industriebond NKV) van 18 februari jl. werd in een hoofdartikel gesteld: „Bij het ter perse gaan van deze editie bereiken ons berichten, dat de sociale onrust in het Waterweggebied verscherpt zou zijn. Als dat waar is . . . dan moet dat ongetwijfeld zijn, omdat de mensen de werkelijke affaire nog niet door hebben. Zij hebben niet door dat zij een onrust veroorzaken, die de prijs bij lange na niet waard is”.

Nog geen vier dagen later echter — op 22 februari — was de zaak rond en waren de directies van de metaalconcerns teruggedrongen. Zij hadden door de massale stakingsacties slagen moeten incasseren en concessies moeten doen, die belangrijke resultaten voor alle werknemers in de metaalindustrie inhouden, maar ook van verstreckende algemene betekenis zijn. De acties logenstrafden de denigrerende uitlatingen in hetzelfde artikel van de *Industrie-Revue* „het gaat hier om een CAO . . . en niet om het uitleven van een psychische onrust, en dat zijn vele stakers ervan aan het maken”.

Het ging om een CAO, maar niet om de schijn-CAO van de confessionelen en het ging om het doorkruisen van een stakingsverbod.

De arbeiders wezen met hun acties de schijn-CAO naar de prullenbak en laptten het Stheeman-vonnis aan hun laars. Psy-

chische onrust heerst er nu bij de ondernemers en de confessionele bestuurders, omdat hun verdeel-en-heersspel werd doorzien.

Eenheid niet spontaan, maar vanuit strijdpositie

Het behoeft geen betoog, dat de eenheid in de metaalstaking niet spontaan en vanzelfsprekend tot stand is gekomen, maar vanuit een strijdpositie op de bedrijven werd bereikt. In het verloop van de voorbereiding van de actie is ook kritiek geuit op bepaalde aarzelingen, die in het optreden van de Industriebond NVV merkbaar waren.

Een stakingsactie die wil slagen, moet goed worden voorbereid en uitgaan van de eenheid van de arbeiders in het bedrijf. De NVV-leiding koerste aanvankelijk evenwel op prikacties en stakingen van alleen de NVV-leden. Het zou gaan om acties van een „desorganiserend karakter” — waarbij per afdeling alleen de NVV-leden betrokken zouden zijn, maar waardoor de werkzaamheden niet uitgevoerd konden worden; de ongeorganiseerden — in verhouding nog een te groot percentage — en leden van de confessionele organisatie werden zo buiten beschouwing gelaten.

Het ABC voor een stakingsactie is echter het smeden van een zo groot mogelijke eenheid en een overdadig geschermd met percentages vakbondsleden ten opzichte van ongeorganiseerden suggereert een onnodig verschil en remt het tot stand komen van de eenheid. Dat werd ook begrepen door vele NVV-leden en ongeorganiseerden, die het beperkte „desorganiseren” onvoldoende doeltreffend vonden en op alomvattende acties koersten.

Het NVV vormde aanvankelijk op een formele wijze actiecomités, waarvan de leden vaak op formele wijze optraden. Het stakingsverbod zorgde echter voor een stroomversnelling en het NVV begon nu niet alleen te spreken over strijdleidingen, maar zij werden per bedrijf in de praktijk van de strijd — omdat er ongeorganiseerden en confessionele arbeiders in werden opgenomen — representatief voor alle arbeiders.

De communistische arbeiders zijn ook actief voor de vorming van deze strijdleidingen opgetreden.

Sinds de communisten hun 19de congres in 1958 in hoofdzaak wijdden aan de situatie van de vakbeweging in Nederland en uit de heersende graad van ongeorganiseerdheid en verdeeldheid de conclusie trokken, dat alles moet worden gedaan voor het bereiken van vakbondseenheid in het NVV, zijn zij daarvoor opgetreden. Daarbij moesten de communisten zelf zowel sectarische opvattingen als onreële illusies inzake eenheid bestrijden.

Een concrete strijd om eenheid vond plaats op de Amsterdamse Droogdok Maatschappij (ADM) in Amsterdam, waar in de stakingsmaand februari ondernemingsraadsverkiezingen moesten plaats vinden en op 4 januari „een bulletin van de eenheidslijst” aan de arbeiders werd gericht. Er werd daarin ge-

wezen op de halsstarrige houding van de metaalondernemers bij de CAO-onderhandelingen en op de aarzelende houding, die vakbondskaders binnen het bedrijf innamen. Het bulletin was een pleidooi voor eenheid en zo werd gezegd: „*De vertegenwoordigers van de Vrije Lijst Fractie hebben dat eensgezind optreden en daarbij de noodzaak van eenheid van vakbeweging met name in het NVV altijd vooropgesteld. Uitgaande van het principe, dat een sterke en strijdbaar NVV van het grootste gewicht is voor de arbeidersklasse. Het zou dan ook noodzakelijk zijn, dat juist nu een eenheidslijst, waarop de beste arbeiders en beste vakbondsvertegenwoordigers op basis van een program verenigd zijn, tot stand kwam. Het NVV heeft de discriminerende bepaling ten aanzien van klassebewuste arbeiders geschrapt. Ondanks de grote betekenis van dit besluit blijven een aantal kaderleden van het NVV op ons bedrijf het vraagstuk van de eenheid op bureaucratische manier benaderen en blijven zich verzetten tegen de wil van velen om door middel van een eenheidslijst een front te maken tegen de directie*”.

De eenheidslijst streefde niet naar een formele eenheid, maar naar een concrete, strijdvaardige eenheid en ging daarbij discussies niet uit de weg. Deze discussies in het bedrijf leidden er niet alleen toe, dat tijdens de staking een strijdleiding werd gevormd van NVV-ers, eenheidslijst en buitenlandse arbeiders, maar dat de ondernemingsraadsverkiezing in een groot succes voor de eenheid eindigde.

De elf zetels, die door de vertegenwoordigers van het productiepersoneel bij de ADM worden bezet, werden als volgt verdeeld: Eenheidslijst 6 (was 6), Industriebond NVV 5 (was 3) en confessionele organisaties 0 (was 2). Er was geen sprake van een concurrentiepositie van eenheidslijst en NVV, maar van een optelsom, waarbij het bedrijf het resultaat als een overwinning van de krachten van de eenheid ervoer.

Bindende arbitrage gevaarlijk precedent

Op vele bedrijven zijn in deze staking strijdleidingen en strijdfondsen tot stand gekomen in overeenstemming met de bestaande situatie op elk bedrijf afzonderlijk en zij hebben ertoe bijgedragen, dat het stakingsfront gedurende twee en een halve week volledig gesloten is geweest.

De arbeiders verdedigden de staking vastberaden en met een grotere rijpheid dan ooit: er werden posten gevormd, regelingen voor aflossing getroffen en een discipline in acht genomen, die geen mogelijkheid openliet voor provocaties. Groepjes, die zich aandienend als „arbeidersmacht” of onder andere pseudolinkse namen en die in werkelijkheid optreden voor de ondernemers, werden als zodanig door de arbeiders herkend. De reactie zal altijd weer gebruik van zulk soort groepjes willen maken, maar deze metaalstaking heeft geleerd, dat bij actieve waakzaamheid zulk gewroet geen schijn van kans krijgt.

Op de stakende bedrijven lag alles stil — dat wil zeggen ook

kantoren en andere niet-directe productie-afdelingen. Er is sprake van een groeiend zelfbewustzijn van de arbeidersklasse in een situatie, waarin zich een verscherping van de klassenstrijd aftekent.

Dit is trouwens een internationaal verschijnsel en er kan in dit verband herinnerd worden aan de mei-junibeweging 1968 in Frankrijk of gewezen worden op de Britse mijnwerkersstaking, die ongeveer gelijktijdig met de metaalstaking in ons land plaats vond en waarbij ook een breed organisatienet van verbindingsdiensten en vakbonds- en strijdleidingen tot het welslagen leidde.

De betekenis van De Waarheid in de strijd

De publiciteitsmedia in ons land lasterden tegen de staking — soms openlijk en grof, soms meer verholen met klaagzangen over de „geschokte economie” of „gebrek aan verantwoordelijkheid”. Het kon de sympathie bij de bevolking voor de staking echter geen afbreuk doen, hetgeen onder meer bleek uit de grote bedragen die op de solidariteitslijsten werden ingezameld.

In die dagen van laster is de grote betekenis gebleken van *De Waarheid* als dagblad, dat zich achter de stakers plaatste. Tien-duizenden exemplaren zijn bij de ADM, NDSM, Verschure, Wilton, Gusto en Verolme, op metaalbedrijven in Groningen, Friesland en de Zaanstreek van hand tot hand gegaan en zij hebben met hun snelle en betrouwbare berichtgeving de arbeiders dagelijks van de *werkelijke* stand van zaken op de hoogte gehouden en een mobiliserende rol vervuld. Als reactie op het Stheeman-vonnis schreef *De Waarheid* onder meer: „Als de heersende macht in ons land denkt de onafwendbare ontwikkeling te kunnen keren via plechtige zittingen van mr. Stheeman, dan vergist zij zich deernlijk. Als zij op die manier haar rotte politiek moet proberen te redden, de acties voor loonsverhoging alleen nog maar kan trachten tegen te gaan, dan staat zij er slecht voor.”

En hoe waar is dit gebleken!

Het weekblad *WIK* (het orgaan van de Industriebond NVV) moet tot de erkenning komen, dat „slechts enkele dagbladen de staking steunden” — al noemt het geen namen. Welke bladen het *WIK* ook kan bedoelen, voor de arbeiders is er geen twijfel aan, dat *De Waarheid* in die dagen de toegewijde verdediger van hun belangen is geweest en dat hetgeen zij schreef als een richtsnoer was.

Op het hoogtepunt van de strijd, toen een afleidingsmanoeuvre van de ondernemers via een „bemiddelingspoging” was mislukt — schoven de ondernemers als uitweg een „arbiter” naar voren, die weliswaar in zijn uiteindelijk voorstel de verlangens van de arbeiders verwerkte, maar die een beslissingsbevoegdheid verkreeg, die niet overeenkwam met de stand van de strijd.

dat de NVV-Industriebond met deze bindende arbitrage, dat wil zeggen het verplicht opleggen van een onderhands genomen besluit, instemde en zo buiten alle leden van het NVV en ook buiten de stakers om handelde.

Het blad *WIK* plaatste een verklaring van het bondsbestuur, dat het daarbij „de consequentie van het veronachtzamen van bepalingen in statuten en reglementen, die over zo een belangrijke zaak raadpleging van de leden noodzakelijk maken”, aanvaardde.

Men kan echter terecht de vraag stellen: waarom? Toch niet, zoals werd opgemerkt vanwege de „snelle opeenvolgende ontwikkelingen” na het Stheeman-vonnis. Want die ontwikkelingen getuigden juist van felle strijdbereidheid en snel groeiende solidariteit. Geen arbiter heeft het recht op de stoel van vakbondsleden te gaan zitten, die een duidelijk actieprogram hebben gesteld en ingewilligd willen zien.

De Britse mijnwerkers bijvoorbeeld hebben hun staking een week lang door laten gaan om het na zes weken strijd verkregen akkoord eerst te bestuderen en de arbeiders gelegenheid te geven zich erover uit te spreken.

Er bleef rondom het totstandkomen van die bindende arbitrage nogal wat in nevelen gehuld, maar een opvallend verschijnsel is wel dat zij tot stand kwam na een telegram van Bakkenist en Van Boven aan de voorzitters van de vakcentrales — wat het NVV betreft dus Ter Heide met het aanvankelijk voorbijgaan van de Industriebond. De voorzitters van de vakcentrales, Ter Heide, Mertens en Lanser, die dezer dagen allerlei wazige bespiegelingen over samenwerking en samengaan houden, die alleen maar ten koste van een werkelijke klassenpositie van de vakbeweging kunnen gaan, grepen het arbitragevoorstel aan.

De ondernemers moesten in het overleg rond de bindende arbitrage op de terugtocht, maar er is alle aanleiding deze arbitrage niet te vergoelijken, maar te karakteriseren voor wat het is: een gevaarlijke manoeuvre van de ondernemers, waartegen scherp stelling dient te worden genomen.

De eisen van de Industriebond NVV werden door de metaalarbeiders als een minimum beschouwd en per bedrijf zal nu voor verdere verbeteringen worden opgetreden.

In het uiteindelijke akkoord is de vakantietoelage voor de metaal 7,4 procent geworden (was 6,4) en het minimum wordt f 1074,— (was f 720,—). De vakantie wordt met 1 dag uitgebreid.

De loonsverhoging van 4,5 procent per 1 januari zal nog met een half procent stijgen per 1 juli. Op die datum zal ook het eerste deel (maximum 3,5 procent) van de prijscompensatie worden betaald, die van 6 naar 7 procent is gegaan.

Prijsstijgingen boven de 7 procent worden voor de helft in de lonen gecompenseerd. De prijzenclausule is van belang, omdat de politiek van de regering-Biesheuvel-Drees erop is gericht de gevolgen van de crisisverschijnselen op de werkende bevolking af te wentelen en de prijzen op hun beloop te laten, tarieven en belastingen te verhogen en de huren op te drijven.

Het zijn extralasten, die alleen via het loonzakje kunnen worden goedge maakt.

Uitgaande van de overeenkomst, die nu is gesloten, zijn de eisen voor verdere verbeteringen in sommige bedrijven al concreet geformuleerd. Per bedrijf zal zeker verder worden gestreden.

Het staat vast, dat de recente staking daarbij als een bron van inspiratie zal gelden — zoals zij dat trouwens voor alle werkers in alle bedrijfstakken is.

Grote delen van de bevolking zijn actief opgetreden de laatste maanden — arbeiders, boeren, onderwijzers, studenten. Er ontwikkelt zich een massabeweging, die langs de weg van de vastberaden actie, waarbij eenheid van optreden de doorslag zal geven, in staat is haar eisen af te dwingen en de regering en ondernemers verder terug te dringen.

J. MORRIËN

Verzet tegen Udinks huuropdrijving

Temidden van de verkiezingsbeslommeringen in het voorjaar van 1971 volvoerde de rechtse regering een aanslag op de huurders in ons land en liet het „wetsontwerp inzake huurharmonisatie” op de agenda van de Tweede Kamer plaatsen. Er was hier sprake van een brutale poging om op kunstmatige wijze het huurpeil verder op te drijven en met steun van de rechtse krachten in het parlement werd het ontwerp er doorgedrukt en tot wet verheven.

De communistische fractie verzette zich fel tegen de nieuwe aanslag en ontmaskerde het schijnheilige argument, dat het opdrijven van de huren de woningnood zou gaan bevorderen. De rechtse regeerders probeerden hun plannen te maskeren achter het woord „harmonisatie” — een mooi woord, dat de indruk van een soort redelijkheid moest wekken. „Harmoniseren van de huren” moest de gedachte oproepen, dat de kern van de woningnood zou zijn gelegen in de bestaande onrechtvaardige verschillen tussen de huren van woningen gebouwd in de laatste jaren en de oudere woningen. Verschillen die, zoals bekend, oplopen tot 200 à 300 gulden per maand en waardoor de nieuwe woningen totaal onbereikbaar zijn geworden voor mensen met het inkomen van een arbeider. De oorzaak van de woningnood ligt echter in het gebrek aan betaalbare woningen en als gevolg van de „harmonisatie” zullen nog meer woningen onbetaalbaar gaan worden.

Geheel in tegenspraak met de indruk, die de regering tracht te wekken, is immers het naakte feit, dat er met het mooie woord huurharmonisatie geen einde wordt gemaakt aan de bestaande discriminatie voor mensen met lagere inkomens, maar dat er sprake is van een grote en brutale aanval om het huurpeil van de oudere woningen met grote sprongen op te drijven en de schandalige hoge huren van de nieuwbouw maatgevend te maken voor oudere woningen. Een reeks van huurverhogingen dus zonder dat daartegenover een compensatie wordt gesteld in de vorm van loonsverhoging, of verbetering van de uitkering voor bejaarden en zij die aangewezen zijn op uitkering van de sociale wetgeving.

Reeds toen de plannen tot „huurharmonisatie” zich begonnen af te tekenen — en in het dagblad *De Waarheid* de werkelijke inhoud en betekenis van deze plannen werden ontmaskerd en de consequenties werden aangetoond — ontstond er bij vele woningbouwverenigingen en huurders grote beroering en brak een golf van verzet los.

De niet-confessionele woningbouwverenigingen, overkoepeld in de Nationale Woning Raad, keerden zich met nadruk tegen het wetsontwerp en op een demonstratieve vergadering van kaders van het NVV werden deze plannen eveneens verworpen. Actiecomités en huurdersverenigingen riepen de huurders bijeen en alleen al in Amsterdam spraken in 1971 zich vele

duizenden huurders uit tegen de plannen van de toenmalige minister Schut.

Rechts dreef zijn plannen toch door, maar er moesten wijzigingen in het wetsontwerp worden gebracht en mondelinge toezeggingen worden gedaan, die de huurders aanknopingspunten voor een verder verzet bieden.

Crisis woningbouw

Alvorens nader op de wet in te gaan, is het nodig enkele kanttekeningen over de achtergronden te maken. De sociale woningbouw is door de rechtse politiek van de opeenvolgende regeringen in het slop geraakt. De bouwkosten van de nieuw te bouwen woningen stijgen jaarlijks met tien tot veertien procent en de huren van die woningen met eenzelfde percentage.

Die stijgingen zijn geen toeval, of het gevolg van een soort van noodlot, zij zijn een gevolg van een doelbewust gekozen beleid. De voornaamste kenmerken daarvan zijn:

- de heffing van maar liefst veertien procent BTW;
- het feit, dat een winstpercentage van niet minder dan twintig procent in de bouwnijverheid wordt toegelaten;
- de doorberekening van abnormaal hoge kosten voor de aanleg van bouwgronden in de huur;
- de opvoering van de rente van vier naar acht procent.

De bouwkosten van een nieuwe woning zijn aldus kunstmatig opgeschroefd naar een bijna ongelooflijke hoogte (zie ook het artikel in *P. en C.* van december 1971).

Harmonisatie van huren door de ministers Schut en Udink heeft dan ook niets van doen met een streven naar verlaging van de exorbitant hoge huren van nieuwbouwwoningen, integendeel! Het doel is te komen tot een nieuw huurpeil van de oudere woningen, *uitgaande van de eerst omhoog gejaagde bouwkosten en huurprijzen van de woningen van de laatste jaren.*

De gevolgen voor de kosten van levensonderhoud van de huurders en voor de nog honderdduizenden woningzoekenden zullen fnuikend zijn en nauwelijks nog te schatten.

Zullen deze groeperingen de zwaardere lasten op hun schouders geschoven krijgen, heel duidelijk is ook te zien, *wie* de voordelen van deze vorm van huurharmonisatie zullen plukken: dat zijn de beleggers en de grote eigenaren, de banken en de exploitatieconcerns, en niet te vergeten de regering.

De huren van woningen, die bij de bouw 5.000, 10.000 en 15.000 gulden hebben gekost, zullen worden opgedreven naar de huren van woningen, die op het ogenblik 50.000 tot 60.000 gulden aan bouwkosten doen.

De rente (huur) van het kapitaal, dat in oudere woningen is geïnvesteerd zal zo oplopen tot vijftig procent en meer...

De harmonisatie zal ertoe leiden dat iemand die eenmaal kapitaal in een oudere woning heeft geïnvesteerd een enorme rente zal ontvangen in de vorm van een voortdurend stijgende huur voor die woning.

Omdat de bouwkosten van de nieuwbouwwoningen in vele opzichten kunstmatig nog voortdurend worden opgedreven, betekent het dat wat de huren betreft alle remmen letterlijk worden losgegooid.

Om de weg vrij te maken voor ongebreidelde winsten, wordt met de wet een scherpe aanval ingezet op het bezit van de woningbouwverenigingen en van de gemeenten.

De volkswoningen, die zij in het bezit hebben, moeten als trekpaard dienen bij de doorvoering van deze huurpolitiek: voor de woningwetwoningen moeten de huren als eerste worden verhoogd.

Indien dat gebeurt, zo zei minister Schut in zijn jaren, „dan zal het goede voorbeeld goed doen volgen”!

Met andere woorden: door een drastische verhoging van de huren van deze woningen moet de opening worden gemaakt voor de grote massa van particuliere woningen.

De ministers van volkshuisvesting — eerst Schut en nu Udink — eisten van deze besturen, dat zij voorstellen tot een extra-verhoging aan hem zouden doen voor het jaar 1972 en in dat jaar voor de daarop volgende drie jaren.

Vele woningbouwverenigingen en gemeentebesturen hebben er weinig zin in om een wet, waarmede zij het niet eens zijn, uit te voeren en daarvoor door de huurders op de vingers te worden getikt.

Verschillenden onder hen zoeken dan ook naar wegen om de schade voor de huurders zoveel mogelijk te beperken. Het brede verzet tegen de wet heeft daarvoor enkele openingen gemaakt. Het is mogelijk geworden om de allerduurste woningen als maatstaf *voorlopig* buiten beschouwing te laten.

Bij de behandeling in de Tweede Kamer moest verder worden toegezegd, dat de alleroudeste woningen en die woningen, die bestemd zijn voor de sloop buiten de huurharmonisatie kunnen blijven.

Daar staat evenwel tegenover, dat minister Udink de zaak met alle geweld wil doorzetten en eist, dat — hoe dan ook — per 1 april aanstaande een begin met de harmonisatie zal worden gemaakt voor de woningwetwoningen.

De minister schermt daarbij met de meest schandelijke dreigementen en het laat hem kennelijk onverschillig, dat hij daarbij de door hemzelf en zijn voorganger opgestelde „regels” met voeten treedt. In die „regels” werd voorzien in een uitgebreide inspraakprocedure van de huurders bij het opstellen van de harmonisatieplannen.

Een kenmerkend aspect van de „huurharmonisatiewet” is toch, dat de minister — met voorbijgaan van woningbouwverenigingen en huurders — verdergaande bevoegdheden dan ooit aan zich getrokken heeft om het huurniveau op te drijven. Eén van de bepalingen in de wet is bijvoorbeeld, dat de minister het recht heeft, wanneer de toegepaste procedures niet tot het

door hem gewenste resultaat zouden leiden, te bepalen hoeveel elke huurder zal hebben te betalen.

Dit onderstreept de noodzaak om het benutten van de formele mogelijkheden tot protest, welke de wet biedt, vergezeld te doen gaan van zo breed en sterk mogelijke activiteiten van de huurders zelf.

Antwoorden op vragen

De huurders moeten in alle opzichten weten, waaraan zij toe zijn en daarom willen wij antwoord geven op de vele vragen, die over de werking van de wet bij ons binnengekomen zijn.

VRAAG: Waar liggen de verschillen bij deze huurharmonisatie tussen geliberaliseerde en niet-geliberaliseerde gebieden?

ANTWOORD: Bij de toepassing van de huurharmonisatie dient inderdaad onderscheid te worden gemaakt tussen het bestaan van geliberaliseerde en niet-geliberaliseerde gebieden, d.w.z. gebieden waar de verhuurder zelf kan bepalen tot welke hoogte de huur kan worden opgedreven en gebieden, waar dit nog niet het geval is.

De huurharmonisatieplannen van de regering gelden in beginsel voor alle woningen in de *niet*-geliberaliseerde gebieden. In de geliberaliseerde gebieden geldt de wet alleen voor de woningwetwoningen, de huren van alle andere woningen zijn immers al vrij verklaard!

In beide gebieden blijven de woningen, gebouwd in de laatste vijf jaar, buiten beschouwing. Voor die woningen blijft de jaarlijkse zogenaamd verplichte verhoging van kracht, die thans 6 procent bedraagt.

VRAAG: Wanneer treedt de wet in werking?

ANTWOORD: De wet is van kracht vanaf 1 juli 1971. In de praktijk is zij vrijwel nog niet toegepast, omdat de regering op zoveel verzet stuitte dat een langere tijd van voorbereiding nodig bleek. Nu is in de richtlijnen van de regering de uitvoering van de wet gericht op 1 april aanstaande. De voorbereidingen daarvoor zijn op grote schaal gaande en in deze dagen komen de mededelingen los over een huurverhoging van meer dan 6 procent per 1 april aanstaande (1 april is de datum van de zogenaamde jaarlijkse verplichte of niet verplichte (facultatieve) huurverhoging).

VRAAG: Wat is het verband tussen die jaarlijkse huurverhoging en de huurharmonisatie?

ANTWOORD: Het ligt in de bedoeling, dat beide verhogingen in elkaar opgaan, zodat gesproken kan worden van één verhoging.

Dit neemt niet weg, dat daar waar de facultatieve verhoging geldend is, deze ook van kracht blijft.

Dit wil zeggen, dat wanneer de eigenaar van een woning, die valt onder de facultatieve huurverhoging, *geen* gebruik maakt van de mogelijkheden, die de huurharmonisatie hem biedt, hij *wel* gebruik kan maken van de mogelijkheden tot een facultatieve verhoging met een maximum van 6 procent.

VRAAG: Wat is de procedure bij facultatieve huurverhoging?

ANTWOORD: De te volgen procedure is vrij algemeen bekend en wordt daarom slechts in het kort herhaald.

De *facultatieve verhoging* veronderstelt uit te gaan van een vrijwillige overeenkomst. Gaat de huurder niet akkoord met het voorstel van de eigenaar, dan moet de eigenaar naar de Huur Advies Commissie (HAC) om een verklaring dat zijn voorstel redelijk is. De HAC moet echter eerst een onderzoek ter plaatse instellen en de bezwaren van de huurder horen.

De uitspraken van de HAC zijn verschillend en zullen ons inziens verschillend moeten blijven. Zegt de HAC in zijn *schriftelijke* uitspraak, en na een gehouden zitting, dat de verhoging redelijk is dan betekent dit in het algemeen dat de huurder de nieuwe huur moet betalen.

Staat er in de uitspraak, dat de verhoging redelijk is *nadat* de eigenaar de gebreken heeft opgeheven, of in het noodzakelijke onderhoud heeft voorzien, dan betekent dit dat de huurder niet eerder de nieuwe huur behoeft te voldoen dan *nadat* de werkzaamheden zijn verricht.

Wanneer het advies zonder meer luidt: *onredelijk*, is de situatie erg eenvoudig, want dan behoeft de huurder de verhoging *niet* te betalen.

BELANGRIJK. Indien de huurder in verzet is gegaan, hoeft hij de verhoging in iedere geval niet eerder te betalen, dan alvorens de HAC een uitspraak heeft gedaan. Betaling dient dan te geschieden vanaf de datum, die in de uitspraak zit opgesloten. In een aantal gevallen kan die met terugwerkende kracht tot de datum van aanvraag gaan.

Huurharmonisatie van particuliere woningen

VRAAG: Hoe werkt nu de huurharmonisatie bij een particuliere huurwoning?

ANTWOORD: wat betreft de particuliere huurwoningen, liggende in de *niet*-geliberaliseerde gebieden, geldt het volgende: Uitgangspunt is dan het sluiten van een nieuwe, vrijwillige overeenkomst.

De eigenaar behoort bij de huurder te komen met een voorstel tot een nieuwe jaarlijkse huurverhoging, hoger dan 6 pct. Indien de huurder met het voorstel akkoord gaat, moet door beide partijen een formulier ondertekend worden. Dit gaat dan naar de minister, die naar te verwachten valt zijn fiat geeft aan de nieuwe overeenkomst. Van dat besluit wordt ook de huurder

door de minister op de hoogte gebracht, en dan is de verhoging *wettig*.

VRAAG: Hoe groot mag de verhoging zijn?

ANTWOORD: Strikt genomen heeft de wet geen grenzen gesteld. Bij de toelichting op de wet wordt in een kennelijke poging de pil te vergulden gezegd, dat de verhoging in geld uitgedrukt, niet meer mag zijn dan 6 procent van de huur van een woning, die gebouwd is in de laatste vijf jaar. Maar dat betekent bij een huurpeil van f 200,— per maand in die nieuwbouw, dat deze verhoging van een oude woning maximaal f 12,— per maand kan bedragen.

Aangenomen mag worden dat de verhoging voor 1972 over het algemeen de 12 procent niet zal overschrijden, *inclusief de zogenaamde jaarlijkse verhoging*.

Indien de huurder van een particuliere huurwoning niet akkoord gaat met het voorstel van de eigenaar, dan dient hij dit van de hand te wijzen en geen enkele overeenkomst of formulier te ondertekenen en bovendien geen enkele verhoging te betalen.

Hij behoeft ook geen enkele stap te ondernemen, dat moet de eigenaar doen.

De eigenaar moet naar de HAC, die op haar beurt een advies moet uitbrengen aan de minister die tenslotte beslist.

Daarvoor moet de HAC nagaan, of het voorstel van de eigenaar redelijk is, waarbij de woonwaarde van de woning vergeleken moet worden met een woning, die in de laatste vijf jaar is gebouwd.

Daarbij moet zij kennis nemen van de bezwaren van de huurder en in aanmerking nemen de staat van onderhoud van de woning. Maar ook de kosten, die de huurder aan de woning heeft gemaakt inzake het onderhoud van de woning en de verbeteringen die door hem aan de woning zijn aangebracht dienen in acht te worden genomen.

Tot dit laatste moet zeker gerekend worden, de aanleg van de doucheceel of badkamer, aanleg van een centrale verwarming of andere modernisering en in de woning. Het advies van de HAC gaat naar de minister, die de eindbeslissing heeft over de vraag of een verhoging mag worden toegepast en hoe groot deze mag zijn.

Hij beslist ook over de datum waarop de verhoging zal ingaan.

VRAAG: Welke woningen zullen buiten de verhoging blijven?

ANTWOORD: Het is niet nauwkeurig aan te geven. In beginsel vallen alle woningen, ouder dan vijf jaar onder de werking van de wet.

In de Tweede Kamer is onder druk van het verzet echter gezegd, dat de heel oude en zeer slechte woningen, of die huizen

die vallen onder de sanering e.d. „in het algemeen genomen buiten de verhoging dienen te blijven”.

De ouderdom en de ligging van de woning moet dus als een sterk argument voor verzet worden aangemerkt.

Woningwetwoningen

We komen nu aan de vragen, die betrekking hebben op de zogenaamde woningwetwoningen. Dat zijn dus de woningen in beheer bij verenigingen, stichtingen en gemeentebesturen. Woningen dus, die gebouwd zijn als volkswoningen, voor arbeiders en andere mensen met lagere inkomens.

Bij elkaar vormen zij een indrukwekkend aantal van de totale woningvoorraad in ons land.

Van de in totaal vier miljoen woningen die er staan, zijn er ongeveer een miljoen woningwetwoningen.

Vanaf het begin lag het in de bedoeling van de minister, dat deze woningen de spits zouden afbijten in deze nieuwe huurpolitiek.

De minister eist dan ook van de besturen van de verenigingen, stichtingen en gemeenten, dat zij bij hem voorstellen op tafel leggen voor de extra verhoging.

Het uitgangspunt voor de huren van deze woningen is eveneens als bij de particuliere huurwoningen, dat de huren van de woningen ouder dan vijf jaar, opgedreven moeten worden in de richting van die van de laatste vijf jaar. Om het overbruggen van dat huurverschil tussen oude en nieuwe woningen te rechtvaardigen bedachten Schut en Udink een aantal zogenaamde objectieve maatstaven om het verschil in woonwaarde tussen de oudere woning en die van de laatste vijf jaar te bepalen.

Als maatstaven worden bijvoorbeeld genoemd:

- a. Oppervlakte van de woning;
- b. Het gerief van de woning, zoals de uitrusting van de keuken, het wel of niet aanwezig zijn van een badcel of badkamer of van vaste wastafels, de aanwezigheid van een balkon en het verschil in oppervlakte daarvan, de beschikbare bergruimte;
- c. Voor een eengezinshuis de aanwezigheid van een tuin, eventueel verschil in oppervlakte daarvan.
- d. De kwaliteit van de omgeving.

Al deze verschillen zouden volgens de minister kunnen worden uitgedrukt in een soort puntenwaardering op grond waarvan de huurwaarde van de oudere woning in vergelijking met de nieuwste woning wordt vastgesteld.

Dat zo'n methode in bijna alle gevallen tot een aanzienlijke huurverhoging zal leiden laat zich makkelijk raden.

De voorstellen daartoe zijn op dit moment in bewerking.

Omdat het echter allemaal zo ingewikkeld is en vele besturen van verenigingen en gemeenten er bovendien weinig zin in

hebben, heeft de minister de brutaliteit te verlangen, dat er voor het jaar 1972 globale voorstellen op tafel komen die gelden vanaf 1-4-1972.

Later in het jaar 1972 zou de zaak dan preciezer worden uitgewerkt.

De voorstellen voor 1972 zijn nu voor de dag gekomen en vele huurders worden thans geconfronteerd met huurverhogingen van 9 tot 12 procent en meer.

Mogelijkheden tot verzet

VRAAG: Welke mogelijkheden hebben nu de huurders van deze woningen om zich tegen de komende verhoging te verweren?

ANTWOORD: Daarvoor moet onderscheid worden gemaakt tussen de woningen, waaraan *geen* jaarlijkse bijdrage meer wordt gegeven en woningen die deze bijdrage nog *wel* ontvangen.

Het is moeilijk om van „buitenaf” het verschil te kennen.

In het algemeen kan daarover gezegd worden, dat de woningwetwoningen, gebouwd vóór 1950 als regel vrij zijn van zo'n bijdrage.

Volgens de begrippen van de facultatieve huurverhoging was de verhoging voor deze woningen ook niet verplicht.

Voor die woningen geldt de volgende procedure:

De bouwverenigingen en gemeenten hebben globale voorstellen tot de huurverhoging bij de minister moeten indienen voor het jaar 1972.

Indien de minister deze heeft goedgekeurd, moet de eigenaar of vereniging of de gemeente aan de huurder het voorstel doen voor een nieuwe huur. Gaat de huurder ermee akkoord, dan is de zaak eenvoudig, dan wordt de verhoging van kracht door middel van een bevestiging van de overeenkomst door de minister . . .

Gaat de huurder *niet* akkoord, heeft hij bezwaren, bijvoorbeeld omdat hij de woning te duur acht in vergelijking met andere woningen, of wat meer zal voorkomen, vanwege de staat van onderhoud, dan weigert hij een nieuwe overeenkomst te tekenen. Het bestuur van de vereniging moet dan eerst proberen de klachten op te heffen, door bijvoorbeeld het onderhoud te verbeteren.

Bij verzet moet bovendien worden gedacht aan de kosten die de huurder zelf aan de woning heeft besteed inzake het onderhoud van de woning, of aan de verbetering van de woning.

Voor vergelijking moet worden uitgegaan van de toestand van de woning voordat verbeteringen door de huurder worden aangebracht. De minister heeft de bevoegdheid tot een beslissing genomen, indien de huurder blijft weigeren. Bij die beslissing moet de HAC worden ingeschakeld. Er moet worden verlangd, dat deze de bezwaren van de huurder onderzoekt.

Nadat de HAC advies aan de minister heeft uitgebracht, neemt

hij de beslissing over de hoogte van de huur en de datum waarop deze mag ingaan.

Voor deze groep van woningen en alle andere woningwetwoningen dient echter naar onze mening te gelden, dat de besturen onder geen enkele voorwaarde buiten de huurders om voorstellen aan de minister mogen formuleren.

Alle huurders zullen dit door gemeenschappelijk optreden kunnen afdwingen.

De hier geschetste procedure geldt ook voor de woningwetwoningen in de geliberaliseerde gebieden — woningen dus waarop geen jaarlijkse bijdrage meer wordt gegeven.

Voor de huurders van deze woningen zijn er duidelijk mogelijkheden tot verzet, hetgeen kan leiden tot een lagere verhoging dan aanvankelijk in de bedoeling lag, of tot verbetering van het onderhoud aan de woning en is evenmin uitgesloten dat de verhoging wordt vertraagd in de uitvoering.

Moelijker ligt de zaak voor de woningwetwoningen, waarop nog een jaarlijkse bijdrage zit. Woningen dus — globaal aangeduid — gebouwd na 1950.

De wettelijke procedure is heel eenvoudig gemaakt en de minister heeft brutaalweg de zaak bijna geheel in handen genomen. Het bestuur van vereniging of gemeente moet aan de minister een nieuwe huur voorstellen.

De minister vraagt daarvoor *alleen* het advies van de HAC en stelt daarna de nieuwe huur vast. De HAC dient dan een onderzoek in te stellen naar de staat van het onderhoud van de woning. Verlangd moet worden dat de HAC niet alleen ter plaatse een onderzoek instelt, maar ook kennis neemt van de inzichten van de huurders.

Voor de huurders van deze aanzienlijke groep van woningwetwoningen zijn de formele verzetsmogelijkheden geringer dan voor de hiervoor genoemde groep. Voor hen geldt des te meer, wat wij stelden voor de huurders van woningwetwoningen *zonder* jaarlijkse bijdrage. Nog meer dan die huurders mogen zij verlangen mede te beslissen over voorstellen, die hun besturen aan de minister doen.

Wat is huur?

Naar aanleiding van de wet op de huurharmonisatie, rezen er nog meer vragen. Eén daarvan was:

„Wat wordt nu eigenlijk onder huur verstaan?”

Onder de huurprijs wordt in dit verband verstaan, de zg. kale huurprijs. Dat wil zeggen, *zonder* watergeld, stookkosten, geiser of boilerhuur, portiek of trappenhuisverlichtingskosten, tuinonderhoud of andere servicekosten.

In de huurprijs mag *wel* worden verwerkt, de vaste lasten van de centrale verwarming en van de lift — zo die er zijn.

Een andere vraag was:

„Waar gaat die meeropbrengst naar toe?”

Bij het antwoord moet een onderscheid worden gemaakt naar de volgende drie mogelijkheden.

1. De particuliere huurwoningen.

De meeropbrengst, verkregen via deze wet, vloeit zonder enig voorbehoud in de zak van de eigenaar, bank of beleggingsmaatschappij, die met dit geld naar eigen goeddunken kan doen wat hij wil.

2. Woningwetwoningen waaraan nog een jaarlijkse bijdrage wordt gegeven.

De mééropbrengst vloeit naar het rijk, omdat dit geld dan wordt gebruikt voor een versnelde afbraak van de jaarlijkse bijdrage (dit betreft ongeveer 500.000 woningwetwoningen).

3. Woningwetwoningen zonder jaarlijkse bijdrage.

De mééropbrengst komt in handen van de vereniging of gemeente, met daarbij de volgende restrictie. Het geld moet worden gereserveerd voor verbetering van het groot onderhoud of worden geïnvesteerd in de renovatie van woningen.

De laatste vraag:

Indien de huur langs deze weg onbetaalbaar wordt voor de huurder, kan hij dan op enigerlei wijze aanspraak maken op een huurbijdrage?

Theoretisch is het mogelijk, dat alle huurders die ten gevolge van de huurharmonisatie meer dan 6 procent huurverhoging gaan betalen in aanmerking komen voor een individuele huurbijdrage.

Het inkomen moet dan wel kleiner zijn dan 17.000 gulden per jaar en de nieuwe huur meer dan een zevende deel daarvan per jaar. Hierbij moet nog worden opgemerkt, dat tot het inkomen tot zekere hoogte het gezinsinkomen wordt gerekend en dat deze bijdrage elk jaar weer met een tiende deel wordt verminderd.

Bejaarden kunnen onder bepaalde omstandigheden in aanmerking komen voor een huurbijslag via de Algemene Bijstandswet.

Hiermede hebben wij de meest voorkomende vragen beantwoord die direct verband houden met de huurharmonisatie.

Ongetwijfeld zullen er in de komende weken, tijdens de actie tegen deze nieuwe huurpolitiek weer nieuwe vragen rijzen, van een technisch, juridisch of politiek karakter.

Eén ding is evenwel zeker: de plannen opgesloten in deze wet, stuiten op weerstand van de huurders, van vele besturen van bouwverenigingen, bestuurders van het NVV en in brede lagen van de PvdA.

Het moet dus mogelijk zijn een brede beweging van verzet tegen deze aanslag op het levensonderhoud tot ontwikkeling te brengen.

Zoals met alle stijgende kosten van het levensonderhoud zal bovendien voor deze huurverhogingen zeker compensatie worden geëist in de loonstrijd.

De praktijk van de laatste maanden heeft dat reeds bewezen.

Technisch-wetenschappelijke kaders en hun plaats op de arbeidsmarkt

„De bourgeoisie heeft alle, tot nu toe eerwaardige en met vroom ontzag beschouwde beroepen van hun heilige schijn ontdaan. Zij heeft de arts, de jurist, de priester, de dichter, de man van de wetenschap in haar betaalde loonarbeiders veranderd.”

Dit citaat is van Marx en Engels, die zo in het *Communistisch Manifest* de invloed beschreven, die het opkomende industriële kapitalisme had op de intellectuele beroepen. Wat in 1848 voor hen reeds duidelijk was, heeft zich sindsdien in verscherpte mate voortgezet.

Steeds grotere groepen van de bevolking zijn in een loonafhankelijke relatie tot de kapitaalbezitters komen te staan.

Voortschrijdende kapitaalconcentratie en monopolievorming hebben ertoe geleid, dat kleine ondernemers, boeren, kleine zelfstandigen en óók de beoefenaren van de zogenaamd „vrije” beroepen in toenemende mate in de loonafhankelijkheid werden gedreven.

Zoals Marx en Engels constateerden is deze ontwikkeling niet voorbijgegaan aan de intellectuelen.

Het komt nog slechts zelden voor, dat de door hen naar voren gehaalde jurist na afloop van zijn studie een koperen plaatje op de deur spijkert met de tekst „Advocaat en Procureur”. Het „vrije” beroep is voor hem steeds meer een theoretische mogelijkheid. Hij solliciteert bij een grote onderneming, om de rest van zijn leven als loontrekker voor dit bedrijf voordelige contracten op te stellen.

Het schrikbarende tekort aan huisartsen toont aan, dat deze ook steeds minder tot zelfstandige praktijkuitoefening overgaan. Zij gaan bij ziekenhuizen of als bedrijfsarts werken.

Maar het grootst zijn de verschuivingen ongetwijfeld bij wat Marx de man van de wetenschap noemt. In de eerste plaats is het aantal wetenschappelijk en technisch-wetenschappelijk gevormden onder invloed van de technologische vernieuwingen in het produktieproces enorm gestegen. Daarnaast is er met name de afgelopen jaren een sterke tendens aan het licht getreden tot technocratisering in wat vroeger de menswetenschappen werden genoemd. Zo kan men regelmatig advertenties lezen, waarin gevraagd wordt naar een onderwijs-technoloog, een human engineer (letterlijk een ingenieur die zich met de mens bezighoudt!), of iets dergelijks.

Voor al de grote concerns lopen voorop met het aantrekken van wetenschappelijke kaders, de middelgrote ondernemingen worden gesteund door TNO. ¹⁾

¹⁾ TNO: voluit, „de centrale organisatie voor Toegepast-Natuurwetenschappelijk Onderzoek”, die volgens de wet tot taak heeft dit onderzoek „dienstbaar te maken aan het algemeen belang”. Wordt door de regering gesubsidieerd.

De vruchten van het werk van deze wetenschappelijke werkers worden uitsluitend door de kapitalisten geplukt. Dit komt het duidelijkst tot uiting in het feit, dat de vindingen die zij doen, automatisch het bezit worden van hun baas. Deze kan vervolgens besluiten om de vinding voor zijn winstdoeleinden te exploiteren. Wanneer hem dat handiger uitkomt kan hij een vinding, die veel nut voor de bevolking zou opleveren, maar de winstmogelijkheden zou beperken in de ijskast leggen.

De legendarische gloeilamp die niet kapot kan gaan, maakt duidelijk wat er bedoeld wordt.

Was in 1930 nog 40 pct. van de academici als zelfstandig beroepsbeoefenaar werkzaam, in 1960 was dit reeds tot 25 pct. gedaald.

Sinds 1960 is het aantal studenten aan de universiteiten en hogescholen meer dan verdubbeld. Slechts weinigen hiervan zullen verder als beoefenaar van een zelfstandig beroep door het leven gaan.

Steeds meer academici komen zo in de positie terecht waarin de arbeidersklasse sinds jaar en dag verkeert. Ook zij zijn verplicht hun arbeidskracht aan de kapitaalbezitter te verkopen. Zo krijgt deze groep van de bevolking aan den lijve te maken met de belangrijkste tegenstelling die de maatschappelijke ontwikkeling bepaalt, die tussen loonarbeid en kapitaal. Zij zijn immers zelf deel van de arbeidersklasse in de ruimste zin des woords geworden.

Monopolies en wetenschap

Naast en verbonden met de toenemende kapitaalconcentratie die verantwoordelijk is voor het hierboven beschreven proces, moet nog een andere tendens betrokken worden bij het onderzoek naar de huidige maatschappelijke positie van academici. Kennis is een voor de moderne produktie uiterst belangrijke produktiekracht geworden. Zonder een voortdurende ontwikkeling van de wetenschappelijke kennis en de technische toepassing daarvan is de produktie van vele goederen en diensten een onmogelijkheid.

Het opleidingsniveau van de arbeiders is drastisch verhoogd, terwijl het aantal technische en wetenschappelijke kaders voortdurend wordt uitgebreid. Met name in de geavanceerde industrieën zoals de elektronica (Philips) en de chemie (Shell, AKZO) is de toepassing van de wetenschap een heel bedrijf geworden. Grote researchlaboratoria met in ieder kamertje een academicus, intensieve onderzoeksprogramma's worden onderhouden om de produktie te ondersteunen.

De monopolies en grote concerns hebben er dus belang bij een sterke greep te krijgen op de universiteiten en hogescholen. Zodoende trachten zij te bepalen en te controleren wat de studenten precies moeten leren en hoeveel van hen voor de diverse beroepen worden opgeleid.

De kennis van de student moet immers bruikbaar zijn in de onderneming. De student moet vroeg afstuderen, zodat de

onderneming zo lang mogelijk profijt van hem trekt. Er moeten voldoende mensen worden opgeleid om de diverse posten in het produktieproces te bemannen en het onderzoek aan de universiteiten en hogescholen moet aansluiten bij het onderzoek, dat in de researchlaboratoria van de monopolies wordt gedaan.

Nu lijkt dat niets bijzonders. Tenslotte zijn de beroepsopleidingen op technische scholen e.d. ook altijd al zoveel mogelijk rechtstreeks op het beroep gericht geweest.

Altijd wordt getracht zoveel mogelijk te beknibbelen op de meer algemeen vormende onderwijsprogramma's.

De oude universiteit vervulde uiteraard ook zijn rol in het kapitalistische stelsel. Onder de voorwaarden van de nog niet gemonopoliseerde produktie was de ideologie van de vrijheid van wetenschap en de vrijheid van onderwijs slechts het universitaire spiegelbeeld van de vrije markt waarvoor de ondernemers produceerden. Er bestond — en bestaat in belangrijke mate nog steeds — een vrije wetenschappelijke markt, waarop de uitwisseling van ideeën en vindingen kon plaats vinden. Natuurlijk wordt de ontwikkeling van de wetenschap reeds lang in de vorm van staatsbesluiten, waarin tot de instelling van nieuwe faculteiten, leerstoelen e.d. wordt overgegaan, op een globale wijze gereguleerd.

De versneld voortgaande vertechnologisering van de produktie echter dwingt de monopolies ertoe hun greep op de universiteiten en hogescholen te versterken.

Burgerlijke en democratische revoluties in Europa hebben een belangrijke uitstraling gehad op de universiteiten. De vrijheid te onderzoeken wat men wil en de vrijheid het onderwijs te geven met een inhoud die in principe door de universiteiten zelfstandig wordt bepaald, zijn hiervan de resultaten.

Het bevechten van deze vrijheden heeft in de geschiedenis veel strijd tegen de reactie gekost, — de monopolies willen deze vrijheden thans zonder pardon naar de prullebak verwijzen.

Onlangs meende het vijftig jaar bestaande Economisch Instituut van Amsterdam, in aanwezigheid van heren als Zijlstra, Van der Beld, en tenslotte Unilever-minister jhr. De Brauw zelf, ter gelegenheid van haar verjaardag aan Nixon's ex-adviseur Houthakker een ere-doctoraat te moeten geven. In dit economische instituut zal men tevergeefs in de bibliotheek naar de werken van Marx op het gebied van de politieke economie zoeken. Daarvoor in de plaats kunnen de studenten in verdraaide vorm de ideeën van Marx in de burgerlijke economieboeken aantreffen.

Onder invloed van de crisisverschijnselen in het kapitalisme bestaat er echter onder de studenten een toenemende belangstelling voor het wetenschappelijke socialisme. Juist nu maakt de monopolistische reactie zich op om de formeel bestaande vrijheid van onderzoek en onderwijs te vernietigen en de inhoud van onderwijs en onderzoek strikt aan haar eigen belangen te binden. Wanneer een zij-effect daarvan zal zijn, dat de zich ontwikkelende belangstelling voor het wetenschappelijke so-

cialisme in de kiem dreigt te worden gesmoord, dan zal de reactie zich daar uiteraard slechts over verheugen.

Strijd tegen deze plannen, die zij via de staat en rechtstreekse vertegenwoordigers binnen de universiteit trachten te realiseren, strijd tegen De Moor, Posthumus en De Brauw is strijd tegen de monopolistische bourgeoisie.

In het Nijmeegs Universiteitsblad, waarin linkse fraseurs, betweters en avonturiers hun eindeloze theologistische twisten plegen uit te vechten, werd onlangs de studentenorganisaties die tegen de regeringspolitiek strijden **c o n s e r v a t i s m e** verweten.

Sinds wanneer is de strijd voor het behoud van tijdens de historische emancipatie van de mensheid verkregen vrijheden conservatief?

Hoe groot het belang van de winstmakers is bij het wetenschapsbedrijf wordt duidelijk wanneer men naar de door hen gehanteerde methoden kijkt.

Veringa kleepte zijn plannen met democratische franje in, of verwees bij tijd en wijle naar de „onderwijskundige” noodzaak van de door hem voorgestelde dwangmaatregelen.

Al had hij dan in Amerika zijn opleiding gehad, hij kende de burgerlijke wetenschapsideologie.²⁾ Vandaar de democratische franje.

De Brauw spreekt regelrecht met de mond van de grote ondernemer. Hij is tenslotte van de Unilever en verzekeringsbanken afkomstig en kent de eisen van het monopoliekapitaal als geen ander. Zijn ideologie is geld.

Bij het realiseren van de zo vurig gewenste controle op het wetenschaps- en onderwijsbeleid ageren de grote concerns primair via de nationale staat. Doch het is mogelijk dat niet snel genoeg aan hun verlangens wordt voldaan. Ten slotte gaat het veelal om multinationale ondernemingen, die hun belangen vaak beter via de EEG, de club van de Rijke Tien en dergelijken behartigen.

Het onderwijs- en wetenschapsbeleid wordt bijvoorbeeld in toenemende mate vanuit de OECD (de „Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling” waarin de be-

2) De burgerlijke wetenschapsideologie bestaat uit, voor zover zij kort kan worden gekarakteriseerd:

- a. vrijheid van onderzoek en onderwijs;
- b. eenheid van onderwijs en onderzoek, waarmee wordt bedoeld, dat onderwijs en onderzoek geïntegreerd dienen te geschieden;
- c. openbaarheid van de resultaten van onderwijs en onderzoek.

Het resultaat van deze klassenloze beschrijving van wat wetenschap is pleegt men „democratische” wetenschap te noemen. Sommigen reduceren — zoals de Amsterdamse prof. A. D. de Groot deze drie punten tot een aantal fatsoensnormen die in het onderlinge verkeer tussen wetenschapsbeoefenaren en studenten zouden gelden.

In de Verenigde Staten is door de monopolies tijdens de tweede wereldoorlog reeds korte metten gemaakt met deze officiële ideologie zoals moge blijken uit de omvang van geheim militair onderzoek, de schoolse programma's op de universiteiten en de financiering op contractbasis van het civiele onderzoek door grote ondernemingen.

langrijkste kapitalistische landen deelnemen) geleid en aan de controle van de nationale parlementen onttrokken.

Een voorbeeld.

In 1968, in de tijd, die in het teken stond van het massale protest van de studenten en wetenschappelijke werkers tegen de overheidsmaatregelen in de diverse kapitalistische landen, werd door de OECD het CERI opgericht. Het CERI is het Centrum voor Onderwijs Research en Vernieuwing.

De financiers waren: de Ford Foundation met 1 miljoen dollar en de Shell met iets meer dan 1 miljoen dollar. Drie jaar later hebben de regeringen van de aan de OECD deelnemende landen de wenk begrepen en gaan zij zelf de kosten dragen van het door het CERI te verrichten onderzoek. In de overgangsfase zal de Shell echter nog eens 610.000 dollar blijven bijdragen.

Een zeldzaam geval van liefdadigheid? Nee, bittere noodzaak voor de grote concerns, die ook weten dat wetenschappelijke kennis, de produktie van die kennis en de opleiding van degenen die die kennis beheersen, onmisbaar is om hun winstbejag voort te zetten. Kennis is tenslotte een belangrijke produktiekracht geworden.

De klassepositie

„Vraag: Wat is het proletariaat?

Antwoord: Het proletariaat is die maatschappelijke klasse die zich de middelen voor zijn levensonderhoud geheel en uitsluitend verschaft door de verkoop van zijn arbeid en niet van de winst, verkregen uit een of ander kapitaal; wiens wel en wee, wiens leven en dood, wiens gehele bestaan afhangt van de vraag naar arbeid, vandaar, van de afwisseling van tijden van goede en slechte zaken, van de schommelingen, die het gevolg zijn van tomeloze concurrentie. Het proletariaat, of de klasse van proletariërs, is, in een woord de werkende klasse van de negentiende eeuw.”

(F. Engels: Beginselen van het Communisme, 1847).

Ook de moderne academicus, de technische en wetenschappelijke kaders, verkopen hun arbeidskracht onder kapitalistische voorwaarden. Zij zijn voor hun bestaan afhankelijk van deze transactie met de bezittende klasse.

De CPN heeft dit op de volgende wijze geconstateerd in de discussiegrondslag voor het 23-ste congres en daaruit de consequenties getrokken: „Naarmate de technisch-wetenschappelijke revolutie zich doorzet, gaan ook steeds meer hoog geschoolde technici en wetenschappelijke kaders tot dit deel (van de in loondienst zijnde beroepsbevolking, schr.) van de bevolking behoren en ook hun eisen en verlangens moeten in de strijd de volle aandacht hebben”.

Onze partij ondersteunde dan ook met al haar kracht de strijd van de studenten voor de democratisering, zoals die haar voorlopig hoogtepunt vond in de Maagdenhuisbezetting. Sinds het begin van de studentenbeweging waren communisten actief in de studentenorganisaties zoals de Studenten Vakbeweging

(SVB). De studenten van nu zijn tenslotte morgen een deel van de arbeidersklasse in de ruimste zin des woords.

Binnen de groepen van zich ideologisch heroriënterende studenten en — later ook — afgestudeerden heerste echter rond het vraagstuk van de klassepositie van de moderne intellectueel veel verwarring. Bepalend voor het verloop van deze discussie was, dat onder invloed van de koude oorlog praktisch alle in wezen toch al nauwelijks bestaande ingangen tot het wetenschappelijk socialisme op de universiteiten zijn verwijderd.

Bovendien waren de deelnemers aan deze discussie op geen enkele wijze, — uitzonderingen daargelaten — met de arbeidersbeweging en haar theorie verbonden. Integendeel, veelal voltrok deze heroriëntatie zich in een klimaat van latent, door burgerlijke indoctrinatie beïnvloed anticommunisme.

Tenslotte doen vele docenten — met name in de sociale wetenschappen en de economie — hun uiterste best aan te tonen dat de opvattingen van het wetenschappelijke socialisme niet deugen, een houding die in schrille tegenstelling staat tot hun tolerantie ten opzichte van de wetenschappelijke rimram die wel in het kader van de burgerlijke wetenschapsopvatting past.

De opvattingen, die in deze kennismaking met het wetenschappelijke socialisme werden ontwikkeld over de klassepositie van de academicus lopen ver uiteen. Zo menen sommigen, dat technische en wetenschappelijke kaders niet tot de arbeidersklasse behoren en dus geen klassebewustzijn kunnen ontwikkelen.

Hoewel de praktijk hen hierin ongelijk geeft, trachten zij deze mening met uitgebreide citatologie te ondersteunen.

Bepalend zou zijn het door Marx gemaakte onderscheid tussen produktieve en onproduktieve arbeid. Slechts die arbeiders, die produktieve arbeid verrichten, dat wil zeggen direct meerwaarde creëren of de waarde van het kapitaal realiseren, zouden in staat zijn klassebewustzijn te ontwikkelen.

Onder de onproduktieve arbeiders vallen grote gedeelten van de technische en wetenschappelijke kaders.

Het zou te ver voeren de hele discussie over produktieve arbeid en onproduktieve arbeid hier te herhalen.

Feit is echter, dat de aanhangers van de opvatting, dat slechts produktieve arbeiders tot de arbeidersklasse behoren de kwestie van de loonafhankelijkheid geheel onder tafel werken. De merkwaardige consequentie is, dat de tegenstelling tussen loonarbeid en kapitaal als belangrijkste verdwijnt. In plaats daarvan wordt een tegenstelling tussen produktieve arbeid en kapitaal tot de belangrijkste uitgeroepen. Dit soort mechanistische opvattingen kan niet anders dan tot de even mechanistische opvattingen leiden, dat er een aparte klasse van onproduktieve arbeiders moet bestaan, die we dan ook dadelijk in verkapte vorm tevoorschijn zullen zien komen.

Politiek onderscheiden aanhangers van deze opvatting zich door extreem arbeiderisme en sectarisme, dat in de praktijk op regelrechte scheurmakerij kan uitlopen.

Dit werd aangetoond door een groepje studenten, dat onder de naam „Arbeidersmacht” tijdens de Rotterdamse havenstaking verdeeldheid onder de arbeiders trachtte te zaaien.

Anderen, die zich met de klassepositie van de technische en wetenschappelijke kaders bezighouden, komen tot een geheel andere conclusie.

In hun ogen is het ontstaan van deze grote, loonafhankelijke laag in de arbeidersklasse aanleiding om over de „nieuwe arbeidersklasse” te spreken.

Deze theorie is ontvouwd door de Fransman Serge Mallet. Hij baseert zich daarbij op de opvattingen van de burgerlijke socioloog Touraine, die meent dat de ontwikkeling van het kapitalisme in drie fasen te onderscheiden is.

In de derde fase, grofweg die van de automatisering, ontwikkelt zich de „nieuwe arbeidersklasse” die bestaat uit die arbeiders, die „hooggespecialiseerd (zijn) en van wie men een hoog niveau van algemene en technische vorming verlangt”. (Mallet). De „nieuwe arbeidersklasse” onderscheidt zich van de „oude”, doordat zij geheel andere eisen stelt. Deze eisen zouden liggen op het gebied van het gebruik van de produktiecapaciteit, de investeringen, het gebruik van de toegepaste wetenschap en worden gesteld aan regering en management. Doordat de „nieuwe arbeidersklasse” niet geplaagd wordt door materiële zorgen (aldus Mallet) stelt zij geen looneisen.

André Gorz, wiens „neo-marxistische” opvattingen hierbij aansluiten noemt het onderscheid tussen deze eisen, dat tussen kwalitatieve en kwantitatieve. De kwalitatieve eisen zouden, doordat verandering van de beslissingsstructuren bij onderneming en overheid aan de orde komen, tot antikapitalistische structuurhervormingen moeten leiden. Deze structuurhervormingen zouden op hun beurt eindelijk uitzicht op het socialisme geven, iets waar de „oude” arbeidersklasse in haar strijd, men begrijpt het al, volgens deze theoretici nooit aan toe is gekomen.

De „nieuwe arbeidersklasse” zou de draagster zijn van de revolutionaire maatschappelijke verandering in de huidige fase van het kapitalisme. Richting en doel van de klassenstrijd worden — uiteraard zonder proletarische partij — door deze „nieuwe arbeidersklasse” bepaald.

In Nederland worden deze opvattingen in iets gewijzigde vorm door een groep rond uitgeverij de *Sun* verdedigd, bv. in het blad *Te Elfder Ure*.

Afgezien van het feit, dat de zogenaamde kwalitatieve eisen door communisten doorgewoon politieke eisen zouden worden genoemd,³⁾ en het nieuwe van deze theoretische vondst dus uitsluitend ligt in het aparte woordgebruik van Gorz, verdwijnen loon- en andere materiële eisen — uiteraard tot ge-

3) Belangrijk hierbij zijn eisen op het gebied van het gebruik en misbruik van de wetenschap, in casu van het werk van de wetenschappelijke werker. Wat is echter het verschil tussen een natuurkundige die weigert een gevaarlijk wapen te ontwikkelen en een havenarbeider die weigert de lading voor een koloniale oorlog (zoals in 1946) over te slaan?

noegen van de monopolistische bourgeoisie — van het strijdtoneel.

Niet meer de klassepositie van de door Mallet en Gorz gekoesterde technische en wetenschappelijke kaders is van belang, maar hun specifieke functie in het produktieproces. Deze functies spruiten voort uit de veranderingen in de maatschappelijke arbeidsdeling, die door de ontwikkeling van de produktiekrachten wordt voortgebracht.

Met deze theorieën wordt de oude burgerlijke theorie van het pluralisme van de sociale structuur, waarmee getracht wordt de arbeidersklasse in van elkaar onafhankelijke groepen met het uit de Amerikaanse sociologie zo bekende middle-class karakter te beschrijven, in een nieuw jasje gegoten.

Het economische fundament van de marxistische theorie wordt naar de vuilnisbelt verwezen en het waarkarakter van de loonarbeid is voor de strategie, die deze theoretici ontwikkelen, niet meer van belang.

De kapitalist is, door de introductie van Touraine's „*derde fase in de ontwikkeling van het kapitalisme*” kennelijk veranderd in een goedgeefse filantroop, die besloten heeft een gedeelte van de arbeidersklasse te verlossen van materiële zorgen, waardoor er tenslotte een groep is gekomen, die zich ernstig met de vernietiging van het kapitalisme kan bezighouden.

De waarheid is echter anders. Met de propaganda voor deze theoretische opsplitsing van de arbeidersklasse moet de klassenstrijd verdwijnen!

Tekenend voor de verwarring die er onder de ideologisch geschorieënteerde intelligentia bestaat, is een opvallende overeenkomst van beide hierboven weergegeven theorieën.

In het eerste geval ontkent men dat de technische en wetenschappelijke kaders deel uit maken van de arbeidersklasse. Deelname aan de klassenstrijd is voor hen slechts mogelijk door wat genoemd wordt „individueel klasseverraad”.

In het tweede geval roept men zichzelf uit tot feitelijke drager van de klassenstrijd, haalt de neus op voor platvloerse eisen als die, welke in de loonstrijd worden gesteld en verlangt verdergaande eisen, die „werkelijk” het bestaande „systeem” zouden aantasten.

In beide gevallen is het resultaat hetzelfde. Er worden scheldschriften uitgegeven tegen de vakbeweging en tegen de Communistische Partij, die afhankelijk van de smaak als rechts of revisionistisch worden bestemd. Er wordt zowel in de theorie als in de praktijk propaganda gemaakt voor de verdeeldheid van de arbeidersklasse.

De loonafhankelijkheid in de praktijk

Traditioneel is de intelligentia nauw verbonden met de bourgeoisie. De universiteiten waren opleidingsinstituten voor een plaatsje onder de heersende klasse en haar hofhouding. Hier

werd de burgerlijke ideologie overgebracht en verder ontwikkeld. Hier — in Nederland voornamelijk in de gezelligheidsverenigingen — werden de normen voor onderlinge omgang overgebracht en de connecties gelegd die beheerst moeten worden om later zijn plaatsje onder de zon van het kapitalisme te kunnen innemen.

Tijdens de snelle industrialisatie van Nederland na de oorlog kon voor vele afgestudeerden de indruk ontstaan, dat, wanneer men in loondienst trad, dit toch iets anders was dan de loonafhankelijkheid van de werknemers. Natuurlijk, niet meer stond zoals vroeger het directeursstoeltje klaar en men moest gaan deelnemen aan het ellebogenwerk van het carrièremaken.

Maar voor de academicus bestond de werkloosheid niet in deze na-oorlogse tijd. Voor hem scheen er geen arbeidsmarkt te bestaan, — helaas zal blijken dat er slechts sprake was van een krappe arbeidsmarkt — en zo kon het gebeuren dat men zich koesterde in illusies als zou de waarde van zijn arbeidskracht bepaald worden door „verantwoordelijkheid”, „kwalificatie”, en dergelijke zaken.

De massaliteit, waarin de monopolies en de overheid technische en wetenschappelijke kaders nodig hadden, leidde er echter toe, dat snel de groep werknemers, die aanspraak meende te kunnen maken op een academicussalaris groeide. Zodoende werd het interessant om voor deze groep de loonkosten te gaan drukken en hiermee de uitbuitingsgraad te verhogen.

Hierbij komt de huidige werkloosheid onder academici de ondernemers goed van pas, of zoals een van hun spreekbuizen, de oud CNV-bestuurder prof. Albeda op 17 februari het stelde: „De werkloosheid onder academici kan wel eens een aanwijzing zijn, dat de salarissen van academici te hoog zijn”.

Voor het eerst sinds de economische crisis van de dertiger jaren lopen er werkloze academici rond in Nederland. Eind november 1971 waren er in Utrecht 117 academici geregistreerd werkloos. De helft hiervan had reeds een baan gehad en was dus, kennelijk als gevolg van maatregelen die in verband staan met de huidige crisisverschijnselen, ontslagen. In Amsterdam waren er begin januari 1972 196 werkloze afgestudeerden, waaronder 54 juristen, 24 economen, 23 psychologen en pedagogen, 25 sociologen en politicologen en 13 chemici. Landelijk was ongeveer 3 procent van de psychologen werkloos.

Er dient rekening mee te worden gehouden dat de verborgen werkloosheid tamelijk groot zal zijn. Velen schamen zich ervoor dat zij na het afstuderen geen baan kunnen vinden, ervaren dit als eigen schuld, of weten zelfs niet van het bestaan van het gewestelijk arbeidsbureau. Men geeft er de voorkeur aan, in afwachting van betere tijden een of ander baantje te vinden, dat niet in verband staat met de opleiding. Natuurlijk zijn deze cijfers niets wanneer we ze vergelijken met die van andere beroepen. Voor de academici komen ze echter hard aan, want het kan hun niet ontgaan dat er zich kennelijk ook voor hen een arbeidsmarkt ontwikkelt met alle consequenties vandien. Hoe deze werkloosheid tot stand komt, toont het voorbeeld

van de chemici aan. Enige jaren geleden nog werden aankomende studenten op snoepreïsjes uitgenodigd door de Shell, met het verzoek om toch maar vooral chemie te gaan studeren. Voor dit doel werden zelfs beurzen verstrekt, onder voorwaarde dat men na afloop een tijdje bij de Shell kwam werken. Bestuurders van de Koninklijke Nederlandse Chemische Vereniging, waarin zich zowel ondernemers en hun representanten als de werknemers hebben georganiseerd, en die zich bij voorkeur bezighouden met het organiseren van plechtige jaardagen, schudden het wijze hoofd toen een aantal jonge chemici hen kwam vertellen, dat er werkloosheid zou komen onder hun leden.

Thans wordt door deze zelfde vereniging verwacht, dat de komende jaren een werkloosheid van 5 procent onder de chemici te zien zullen geven. En dat terwijl men toch niet kan zeggen dat er geen werk aan de winkel is voor chemici! Per slot van rekening zullen zij het moeten zijn die instrumenten moeten ontwikkelen om de vervuiling van de industriële bedrijven te beperken.

Over chemici, natuurkundigen en andere technische specialisten merkte prof. dr. H. Casimir, lid van de Raad van Bestuur van Philips op 29 oktober '71 op: „Ik verwacht niet dat, ook nadat wij de huidige conjuncturele moeilijkheden te boven zijn, de groei van het aantal in de thans bestaande industrieën werkzame technische academici meer dan enkele procenten zal bedragen”.

Prof. dr. D. van Krevelen, lid van de Raad van Bestuur van de AKZO meent dat: „de huidige moeilijkheden niet alleen van conjuncturele aard zijn”.

Wat hier als plechtige beschouwingen naar voren wordt gebracht, is niets meer of minder dan een rechtstreeks dreigement. Voeg hier nog bij het pleidooi van de EEG-ministers voor wetenschapsbeleid voor een verschuiving van de investeringen in research van de technische naar de sociale wetenschappen en het is duidelijk, dat de druk op de technische academici zeer sterk zal zijn in de komende jaren. Overigens hoeft men niet de illusie te hebben dat de sociale wetenschappen zullen worden gespaard, al lijkt het bovenstaande zelfs tot een uitbreiding van de activiteiten in dit gebied aanleiding te geven. Investerings in dit gebied brengen slechts op zeer lange termijn hun centen op en de kapitalist heeft nu eenmaal liever snelle winst. Zelfs dan is het moeilijk de bijdrage van zo'n extra investering in de sociale wetenschappen in de winst te kwantificeren. De enige reden die tot grotere research in de sociale wetenschappen schijnt te kunnen leiden is een toename van wat in die kringen sociale onrust wordt genoemd.

De arbeidsmarkt voor technische en wetenschappelijke kaders begint dus een vastomlijnd feit te worden.

Het is duidelijk dat in deze situatie, groeperingen als het Verbond van Wetenschappelijke Onderzoekers — waar we overigens de *Te Elfder Ure*-scribent en „nieuwe arbeidersklasse”-propagandist Harmens in het bestuur vinden — die voor inkomensnivellering pleiten d.m.v. matiging van de hogere inko-

mens, een politiek voeren, die de monopolies regelrecht in de kaart speelt.

Vooronderstelling bij ook van andere zijden gehoorde plei-dooien om de hogere en middeninkomens te matigen, is altijd dat er meer overblijft voor de lagere inkomens.

Nu is dat in de burgerlijke economie wel zo, maar in werkelijkheid niet. De ondernemers zullen immers de lonen van alle loonafhankelijken en dus van alle delen van de arbeidersklasse trachten te drukken!

Het Verbond van Wetenschappelijke Onderzoekers stelt zich volgens haar eigen wervingsfolder helemaal niet op als vakbond. Zo is haar geschiedenis ook niet, behalve heel in het begin.

Het stellen van de eis van inkomensnivellering met daarbij als consequentie, dat van loonsverhoging wordt afgezien, behoort zeker in haar strategie van de „nieuwe arbeidersklasse” die tot omverwerping van het kapitalistische produktiestelsel moet leiden.

Ondertussen wordt het organiseren van de wetenschappelijke en technische werkers in de vakvereniging, de meest elementaire vorm van organisatie van de arbeidersklasse, een steeds dringender probleem. Slechts door organisatie kan immers een antwoord worden gevonden op de politiek van de monopolies. Met deze organisatie van de wetenschappelijke werkers is het echter nog bedroevend gesteld. Traditioneel zijn zij aange-wezen op typische standsorganisaties, zoals de reeds genoemde Koninklijke Nederlandse Chemische Vereniging, waar de ondernemer-chemicus broederlijk naast de werknemer-chemicus zit.

De Koninklijke Maatschappij ter Bevordering van de Geneeskunst mocht onlangs nog meemaken, dat twintig van haar leden het lidmaatschap opzegden, omdat de Maatschappij hun belangen niet behartigde. Deze leden waren allen in loondienst. Dat hun belangen geen aandacht kregen is geen wonder. De KMBG is immers een gilde-achtige organisatie van zelfstandige beroepsbeoefenaren, een soort kartel van kleine ondernemers met de bijbehorende marktafspraken. De enige groep academici die lid kunnen worden van een organisatie, die bij het NVV is aangesloten, zijn de ambtenaren, bijvoorbeeld de leraren. Natuurlijk moeten technische en wetenschappelijke kaders die werkzaam zijn in de industrie zich aansluiten bij de Industriebond van het NVV. Voorlopig heeft de leiding zich daar weinig op haar houding tot deze laag van de arbeidersklasse beraden. Het is duidelijk, dat ook voor deze groepen van werkers de problemen zo toenemen, dat organisatie noodzakelijk is en zij zullen de steun van een krachtige organisatie hard nodig hebben.

Voor het organiseren van de elementaire klassenstrijd spelen randorganisaties als de Bond van Wetenschappelijke Arbeiders (BWA) en de Vereniging van Academici bij het Wetenschappelijk Onderwijs (VAWO) nauwelijks een rol.

De gebeurtenissen in de Verenigde Staten, waar van de ene dag op de andere chemici, natuurkundigen, metalurgen, inge-

nieurs e.d. op de keien werden gezet door de bezuinigingspolitiek van de regering-Nixon op de ruimtevaartprogramma's, moeten een les inhouden. In Italië is de gemiddelde tijd die een afgestudeerde nodig heeft om een baan te vinden voor bepaalde beroepen reeds opgelopen tot rond de twee jaar.

Deze werklozen, die volgens sommigen kwalitatieve, fundamenteel antikapitalistische eisen moeten stellen, die de „nieuwe arbeidersklasse” vormen, staan in de Verenigde Staten in de rij in de staatsopslagplaatsen voor ingeblikte Amerikaanse voedseloverschotten. Zij zullen de steun en de historische ervaringen van de arbeidersklasse en haar organisatie niet kunnen ontberen.

J. MIDDENDORP

Concentratie en vervlechting mammoetconcerns en banken

De opzienbarende fusies van mammoetconcerns en banken, die de afgelopen jaren hebben plaatsgehad en nog plaatshebben (Hoechst en Hoogovens, Albert Heijn en Simon de Wit als laatste voorbeelden), bevestigen een van de belangrijkste wetten van het kapitalisme, namelijk de wet van de concentratie en centralisatie van kapitaal. In de huidige situatie beschikken de grote concerns over machtige posities, van waaruit zij opereren, en eerst de kleinere en later de grotere, dat wil zeggen elkaar, opslokken.

De economische macht concentreert zich meer en meer in enkele handen en de heerschappij van het monopolie, die in het gehele economische en politieke leven van de kapitalistische landen bestaat, is een fundamentele eigenschap van het imperialisme. De concerns en multinationale ondernemingen trachten hun invloed op de regeringspolitiek en -besluiten te maskeren en weg te moffelen onder slogans over „nationaal belang” en dergelijke, maar dit wordt steeds meer doorzien.

Het toenemende concentratieproces en het door de concerns gesponnen politieke en economische netwerk zijn niet te loochenen. Maar wanneer een aantal professoren en studenten in de politicologie aan de Amsterdamse Universiteit een onderzoek instelt naar de vervlechtingen van economische en politieke macht in Nederland, en een aantal bevindingen zwart op wit in een rapport neerzet, dan verwekt dat toch nog wel enige consternatie in burgerlijke en groot-kapitalistische kringen.¹⁾ Zelfs als op de keeper beschouwd dit rapport nog maar een beperkte opzet heeft en er niet in slaagt tot de kern van de dingen door te dringen.

Er wordt een opsomming gegeven van personen, die door een cumulatie van functies in het bedrijfsleven een grote vinger in de pap hebben en door onderling geregelde benoemingen in tientallen ondernemingen in leidende functies zijn vertegenwoordigd. Op zich geen schokkende onthulling, want die vereniging van directie-commissaris-adviseursfunctie in één persoon in tientallen banken en ondernemingen was al langer bekend. Het is niettemin toch van betekenis namen als prof. Van den Brink, prof. De Quay, mr. Van Thiel, Van Boven, mr. Graaf-Lynch Van Sanderburg nu eens op een rijtje te zien staan met de talrijke door hen bezette posten, omdat hiermee een aspect van hun invloed wordt aangestipt.

Er wordt zo een beeld gegeven van het ingewikkelde en uitgebreide lijnenspel binnen de grote concerns en banken, maar

¹⁾ Het rapport „Invloedsstructuren van politieke en economische elites”, werkcollege van studenten in de politicologie aan de Universiteit van Amsterdam, studiejaar 1970/1971.

nauwelijks geanalyseerd wordt de greep, die wordt uitgeoefend via de bindingen van het bedrijfsleven met ministers en staatssecretarissen en met de rechtse politieke partijen in het parlement.

In het rapport van de Werkgroep worden die bindingen slechts even aangeroerd en wordt volstaan met de conclusie, dat het bedrijfsleven voorkeur zou geven aan een binding met ministers en staatssecretarissen boven die met parlementsleden en bestuurders van politieke partijen. Feit is echter, dat tal van rechtse parlementsleden commissarisposten vervullen en bindingen bezitten, terwijl het trouwens ook hun partijen zijn, die de ministers en staatssecretarissen hebben geleverd. Het rapport vermeldt de bindingen van ministers met het bedrijfsleven niet met name, maar er is toch óók wel wat van bekend. Om maar een enkele uit het huidige kabinet te noemen:

Premier Biesheuvel: afkomstig uit een familie van grote boeren, voorzitter van de Christelijke Boerenbond — zijn betrekkingen met de industrie lopen o.m. via de Stichting Mijnbouw Noordzee (olie), het College voor de Scheepsbouw (hoofdrol in de Verolme-affaire) en het Amerikaanse concern Wessanen. „Zijn” politieke partij is de A.R.

Minister van buitenlandse zaken Schmelzer: begonnen bij Unilever, Europese Gemeenschap voor Kolen en Staal — is verbonden met Verolme-concern, de Van Lanschotgroep (bankgroen nauw verbonden met Philips). Politieke partij KVP.

Minister van defensie De Koster: beroep fabrieksdirecteur, voorzitter Werkgeversverbond, was president van de Unie van EEG-industriëlen en van het te Parijs zetelende OESO-adviescomité voor Business en Industry. Hij is ere-lid van de Vereniging van Nederlandse Ondernemingen. Politieke partij VVD. Bijna alle huidige Nederlandse ministers en staatssecretarissen hebben verbandingen gehad met het bedrijfsleven en met organen als EEG, OESO of het GATT. Heel vaak zien we hoe bij een kabinetwisseling de ex-ministers en ex-staatssecretarissen een goede baan in het bedrijfsleven krijgen, zoals bijvoorbeeld Grabnerhaus, de man van de BTW, die directeur werd van de grote bank Mees en Hope, of bouwminister Schut, die op een leidende post bij het huizenkapitaal kwam.

Dit zijn maar enkele voorbeelden, maar er zijn er — zeker na enig onderzoek — nog vele te vinden en het is op zijn minst bevreemdend, dat de Universitaire Werkgroep (en een later op basis van het rapport gehouden „congres”) stellen, dat „de bestudeerde invloedslijnen buiten het parlement om lopen”. De PvdA-er Van den Doel viel nota bene deze stelling gehaast bij met de opmerking, dat hij zich „als parlementariër machteloos voelt wegens het machtscentrum, dat nu is blootgelegd”. Natuurlijk is er het feit, dat de concerns hun macht buiten elke ongewenste controle om willen uitoefenen. Maar in aanwijsbare gevallen spannen zij juist ook de rechtse meerderheid van het parlement voor hun belangen en kan men niet als Van den Doel de zaak afdoen met een beroep op „machteloosheid”, maar moet men zich fel verzetten in en buiten het parlement. De rechtse partijen, die in het belang van de economische po-

liepen optreden hebben het de laatste tijd bij al hun geroep over „bezuiniging” de regering mogelijk gemaakt enorme bedragen ter beschikking te stellen ten gunste van grote bedrijven:

- de oliepijpleiding naar Amsterdam ten behoeve van Mobil Oil voor een bedrag van 30 miljoen gulden;
- voor verbetering van de waterwegen ten behoeve van de oprichting van een Shell-Chemie bedrijf in Moerdijk 12,5 miljoen gulden;
- de aanleg van een buisleidingenstraat door Brabant ten behoeve van olie- en chemische concerns, waarvan nog niet te overzien is hoeveel dat de belastingbetaler gaat kosten;
- een subsidie van veertig miljoen gulden voor Philips, Shell en VMF voor de ontwikkeling van het ultracentrifuge-project.

Cijfers

Terwijl in het rapport gesproken wordt over het grote aantal gemeenschappelijke benoemingen en over de verbondenheid van de kapitaalverschaffende bedrijven (vooral banken, verzekeringsmaatschappijen en de basisindustrieën en chemie) gaan prof. dr. R. J. Mokken — een van de leiders van het universitair onderzoek — zowel als diegenen, die het „congres” over het rapport organiseerden, er merkwaardigerwijs van uit, dat er . . . geen „monopolie” in Nederland zou bestaan.

De feiten daarover zijn echter voor de hand liggend. Bovendien schrijdt het concentratieproces, zoals eerder al opgemerkt, steeds verder voort en is zij zelfs in publikaties van ondernemers of overheid niet te verbloemen.

Uit het *Maandschrift van het Centraal Bureau voor de Statistiek* van november 1971 halen we de volgende cijfers over de industriële ondernemingen aan.

In 1970 verzorgden 47 ondernemingen — dat is 0,5 pct. van het totale aantal ondernemingen in Nederland — meer dan de helft (58 pct.) van de industriële export;

- werkte 53 pct. van het totaal aantal werkzame personen — exclusief bouwbedrijf en zuivelindustrie — bij slechts 3 pct. van de ondernemingen. Of anders gezegd bij 6360 kleine ondernemingen waren in 1970 140.600 werkzame personen en bij 289 grote ondernemingen 584.900. Hoe groot de concentratie van werknemers bij de grootste concerns is moge blijken uit de volgende cijfers: De 100 grootste ondernemingen hadden in 1970 een totaal werknemersbestand van 1.496.021 personen. Hiervan werkte bij Philips, Unilever, Kon. Olie en AKZO 65,5 procent ofwel 979.894 personen.
- In de chemische industrie werkte 8 pct. van de werkzame

- personen in bedrijven met 10 tot 50 man personeel, tegen 63 pct. in bedrijven met meer dan 500 man.
- In de metaalindustrie waren deze cijfers resp. 10 pct. en 62 pct.
 - In de voedings- en genotsmiddelenindustrie resp. 13 pct. en 50 pct.
 - In de confectie-industrie resp. 20 en 24 pct., in de grafische industrie resp. 26 en 24 pct. We zien hoe vooral de concentratie van arbeiders in de metaalindustrie naar voren springt.

Het aandeel van de grote ondernemingen in de industriële werkgelegenheid, aldus het CBS, steeg in de periode 1953—1970 van 45 tot 53 procent. Het aandeel van de ondernemingen met 1000 en meer personen nam zelfs toe van 32 pct. in 1959 tot 43 pct. in 1970. Zelfs het CBS concludeert uit deze cijfers „dat er een tendentie tot concentratie naar voren komt”. Een concentratie trouwens, die nog lang niet is afgelopen. In de maanden juli tot en met december 1970 waren er volgens een opgave van *Het Financieel Dagblad* 140 gevallen van fusie, overneming, deelname en samenwerkingsafspraken, die leidden tot concentratie in de industrie. De belangrijkste hiervan waren wel de samenwerking tussen de Algemene Bank Nederland en Philips, die in het Algemeen Rekencentrum Amstelveen gezamenlijk computerdiensten zullen aanbieden.

Verder de overname van Van Gelder Papier door het Amerikaanse papierconcern Crown Zellerbach, en het bereiken van overeenstemming over een fusie tussen de Artillerie-Inrichting Hembrug met het Duitse bedrijf Dynamit-Nobel.

Dat het vooral de kleine en middelgrote ondernemingen zijn die het directe slachtoffer worden van de concentratie in de industrie blijkt nog uit het feit, dat in de periode 1968—1970 570 kleine en 230 middelgrote ondernemingen verdwenen. Onder kleine ondernemingen verstaan we dan ondernemingen met 10 tot 50 man personeel en onder middelgrote ondernemingen 50 tot 500 man personeel.

Waartoe deze concentratie van macht moet dienen blijkt uit de volgende cijfers:

- de 100 grootste ondernemingen in Nederland hadden in 1970 een gezamenlijke omzet van 124 miljard gulden, waarvan Kon. Olie, Unilever, Philips en AKZO samen 68,6 procent.
- Deze „Nederlandse top-4” — voor zover je van Nederlandse kunt spreken — maakten in 1970 een gezamenlijke nettowinst van 4.280.000.000 gulden.

Massa-actie

Tot slot is het noodzakelijk nog een opmerking te maken over het rapport van de Universitaire Werkgroep, omdat zij volstaat met de opsomming van gegevens en eigenlijk passiviteit

predikt met opmerkingen over de vakbeweging, die „niet deelneemt en geen invloed uitoefent op de bestudeerde invloedslijnen”.

Een uitspraak, die ook is aangegrepen door het „congres” om een stemming te kweken van „tja, het bestaat, niemand kan er wat aan doen, we kunnen alleen proberen het te controleren”.

Er is echter alle mogelijkheid voor strijd tegen de macht van de concerns! De metaalstaking en andere acties, de activiteit van grote bevolkingsgroepen tegen de huurharmonisatie, de beroering bij boeren en middenstanders toont aan, dat in brede kring reeds verzet tegen de politiek van de concerns en monopolies bestaat.

T. POTHOVEN

Huisvrouw-Thuisvrouw

Een vlot geschreven boekje, waarin echter niet wordt bewaardheid wat op de omslag vermeld staat, namelijk, „het brengen van klaarheid in de begripsverwarring, die heerst rond de positie van de vrouw in onze samenleving en rond de bewegingen die zich inspannen om in die positie wijziging te brengen”. De schrijfster van het boekje ¹⁾ beperkt zich grotendeels tot het signaleren van een aantal punten, waaruit de achterstelling van de vrouwen blijkt. Zij maakt daarbij overwegend gebruik van publikaties van diverse hedendaagse feministische dwaallichten, Amerikaanse zowel als Nederlandse. Zij prijken uitgebreid in de voetnoten bij elk hoofdstuk.

Verder wordt ook gewag gemaakt van het raadplegen van een aantal klassieken, zoals Hedy d'Ancona (schrijfster van het boekje) ze zelf noemt: F. Engels „De oorsprong van het gezin, de particuliere eigendom en de staat”, August Bebel „De vrouw en het socialisme” en Marx' „Brieven aan Kugelmann”.

Hedy d'Ancona geeft echter van de principiële opvattingen van deze belangrijke werken niets door en blijft bij een beperkt inzicht betreffende de positie van de vrouw in onze huidige maatschappij; zij wekt zeer sterk de indruk, dat met een soort lapwerk wel definitieve oplossingen gevonden zouden kunnen worden, zoals het creëren van meer part-time banen, meer inspraak, afschaffing van het huwelijk in zijn huidige vorm.

De praktijk leert evenwel, dat zelfs dat part-time werk alleen in voldoende mate voorhanden zal zijn, als de ondernemers — die de dienst uitmaken in onze klassenmaatschappij — er brood in zien. Het maken van winst is immers het uitgangspunt van deze ondernemers en niet wat wenselijk en noodzake-

¹⁾ Hedy d'Ancona: Huisvrouw-Thuisvrouw — een emancipatieproces krijgt nieuwe impulsen. Uitgeverij Samson, Alphen a/d Rijn. Prijs f 9,50.

lijk is ter bevordering van de emancipatie van de vrouwen. Natuurlijk betekent dit niet, dat de vrouwen door strijd geen veranderingen en verbeteringen kunnen afdwingen — de praktijk heeft daarvan voorbeelden genoeg gegeven, maar juist ook hierover had het boekje meer en betere informatie kunnen verschaffen.

De begripsverwarring komt verder eerst goed voor de draad, als niet de klassenmaatschappij, maar de daarvan afgeleide instituten als huwelijk en gezin worden aangewezen als oorzaken voor de thans bestaande situatie. De schrijfster zegt namelijk, dat onze maatschappij in zijn thans bestaande vorm in stand wordt gehouden door de huidige vormen van huwelijk en gezin en zij toont zich een voorstander van het leven in communeverband.

Het behoeft echter geen betoog, dat — al zouden de mensen in grote aantallen overgaan tot het leven in communeverband — niets automatisch zou veranderen aan de klassenverhoudingen in deze maatschappij.

De schrijfster zou, als zij „De oorsprong van het gezin, de particuliere eigendom en de staat” werkelijk bestudeerd en verwerkt zou hebben, toch ontdekt moeten hebben, dat in Engels’ opvatting de stand van de produktiekrachten en het bezit van de produktiemiddelen bepalend is voor de positie, die de vrouwen in de maatschappij innemen. Die positie is niet altijd geweest, zoals wij haar nu kennen en zij zal anders worden met de omverwerping van het kapitalisme, omdat de discriminatie van de vrouw geen apart vraagstuk is, maar inherent aan de klassenmaatschappij.

Gefilosofeer over het gezin en de verhoudingen daarbinnen kan echter niet abstract, los van de werkelijkheid geschieden. Het praten over een betere rolverdeling in de gezinnen nu, mag niet afleiden van de hoofdzaken.

Mocht in de waarschijnlijk toch nog wel verre toekomst het monogame huwelijk niet in staat zijn aan de eisen van de maatschappij te voldoen, dan zal er wel een nieuwe vorm kunnen ontstaan. Uiteraard valt niet met zekerheid te zeggen, hoe die zal zijn.

Op dit moment echter zijn man en vrouw de dupe van een georganiseerde uitplundering door de reactionaire krachten.

Activiteiten voor uitbreiding van de rechten van de vrouw en tegen haar extra uitbuiting zijn een belangrijk onderdeel in de totale strijd, al ziet de schrijfster van het boekje dat ook niet helemaal zo en komt ze soms met wat verouderde cijfers. Dat laatste is bijvoorbeeld het geval in het aparte hoofdstuk, dat is gewijd aan de schoolopleiding van meisjes. Juist in de laatste tien jaar is nog wel het een en ander veranderd en de MMS behoort zelfs bijna tot het verleden.

Het brengen van kritiek op de overvolle klassen, op de herinvoering van schoolgeld voor leerplichtige kinderen op MAVO of HAVO, zou zinvoller zijn geweest dan de zaak te verschuiven naar de ouders en meisjes, die — en dat is wel waar — minder aan hun trekken komen dan de jongens in onze maatschappij.

Het laatste hoofdstuk in het boekje somt een aantal verlangens op, waarvoor nu direct de strijd kan worden aangeboden, omdat het verlangens zijn, die het de vrouwen met gezinsverantwoordelijkheid mogelijk maken van het recht op arbeid ook gebruik te maken, als zij dat willen. Daartoe behoren meer en betaalbare crèches, opvang van schoolgaande kinderen, opname in de ziektewet van werkende moeders wier kinderen ziek zijn, betere belastingfaciliteiten, zodat de getrouwde vrouw niet langer voor een belangrijk deel voor de fiscus werkt. Het zijn verlangens, waarvoor de werkende vrouwen willen optreden, hetgeen bleek uit de grote sympathie en ondersteuning, die de *actiegroep crèches* en de *actiegroep werkende moeders voor uitbreiding van de ziektewet* van de Nederlandse Vrouwen Beweging ondervonden.

Het boekje beperkt zich teveel tot het signaleren van de discriminatie van de vrouw en zoekt de verklaring voor de discriminatie teveel in bijverschijnselen. Het gaat echter om de organisatie van de *strijd* tegen de discriminatie en ook daarvoor geeft het boekje de wegen niet aan.

H. MOLIN—GERRITZE

Verklaring van het Dagelijks Bestuur van de CPN Naar aanleiding van een publikatie in Moskou

In een in Moskou in de Russische taal verschijnend maandschrift „Vraagstukken van de geschiedenis van de CPSU” nummer 1 - 1972, is in de rubriek „kritiek en bibliografie” een stuk verschenen getiteld „in tegenspraak tot de historische waarheid”. Het draagt de ondertekening van twee personen, namelijk A. P. Dimitriew en K. K. Sjirina.

Onder het voorwendsel van een boekbespreking worden aanvallen gericht tegen de in 1965 en 1967 verschenen twee delen van de memoires van Paul de Groot, De Dertiger Jaren, en tegen zijn rede op het 23ste partijcongres van de CPN in 1970 over „het Leninisme in de tegenwoordige tijd”.

De voornaamste inhoud van deze aanvallen bestaat in de bewering van de schrijvers dat bovenstaande publikaties behoren tot „uitingen van afzonderlijke personen... die objectief medewerken om in de rijen van de communistische beweging de ontbindende geest van het burgerlijke nationalisme te kweken” (blz. 123).

Naar aanleiding hiervan stellen wij vast:

dat de twee delen van De Dertiger Jaren door Paul de Groot in hun geheel door alle leden van het Dagelijks Bestuur van de CPN voor het ter perse gaan gelezen, schriftelijk beoordeeld en goedgekeurd zijn. Daarna werd dit door het voltallige partijbestuur bevestigd en toegejuicht. Een publikatie van een vooraanstaand functionaris die niet door de partijleiding zou zijn goedgekeurd is in de CPN ondenkbaar.

Het betreft hier dus geen politieke stellingen van een „afzonderlijk persoon”. Deze bewering van de Moskouse „boekbesprekers” is een even kwaadwillige als primitieve poging om tegenstellingen in onze partijleiding te suggereren.

De algemene koers van autonomie tegenover het internationale revisionisme, van volledige zelfstandigheid bij het bepalen van de partijpolitiek in internationale zowel als in alle andere vraagstukken is sinds jaren door de gehele partij vastgesteld, volledig juist gebleken en door de ervaring meer dan bevestigd.

De omschrijving daarvan komt niet alleen in de boeken van Paul de Groot doch in alle congresbesluiten en het gehele optreden van de partij tot uitdrukking.

Drie kwesties zijn kenmerkend voor het bewuste stuk van de Moskouse schrijvers.

De eerste is hun totale heiligverklaring van het bekende Pact Duitsland—USSR in 1939.

Dit is niet alleen een vraagstuk van de historie dat thans ook in de Sowjet-Unie opnieuw ter discussie staat, maar ook een vraagstuk van de tegenwoordige tijd nu het Duitse imperialisme in de Bondsrepubliek steeds meer naar expansie dringt en reeds in ernstige mate Nederland economisch, politiek, militair en zelfs kerkelijk dreigt op te slokken en aan zich ondergeschikt te maken.

De CPN voert hier tegenover een moeilijke en hardnekkige strijd ter verdediging van de nationale zelfstandigheid van ons volk, in het perspectief van de strijd voor het socialisme.

Daarbij is de CPN de enige communistische partij in de zogenaamde kleine randstaten van de Bondsrepubliek die een zekere massa-invloed bezit en tot het aanvoeren van grote massa-acties in staat is gebleken. Daarnaast groeit in Nederland de samenwerking van de CPN met socialistische werkers, vooral in de vakbeweging, die zich richt tegen iedere vorm van neofascisme zowel als tegen het Duitse en het Amerikaanse imperialisme.

Deze ontwikkeling van onze partij is te danken aan de succesvolle interne partijstrijd tegen allerlei revisionisten en scheurmakers en door haar geduldige massa-politiek die sinds vele jaren door het partijbestuur onder leiding van kameraad De Groot werd gevoerd.

Onze partij is vast van plan deze politiek met alle kracht voort te zetten.

Dit is het Duitse monopolie-kapitaal en zijn huidige wilsuitvoerder Willy Brandt een doorn in het oog.

Onze partij ondersteunt het streven naar normalisatie en vermindering van de strijdkrachten in Europa, doch dit doel kan alleen gediend worden door nog grotere krachtsinspanningen tegenover het Duitse imperialisme en zijn machtsposities in de NAVO, en niet door kritiekloze heiligverklaring van het Pact van 1939, wat tot de opvatting zou kunnen leiden dat de daaraan ten grondslag liggende politiek ook in de tegenwoordige tijd geldig zou kunnen zijn en de communistische partijen in de kapitalistische landen van Europa zich in hun eigen activiteit daarbij aan zouden moeten passen.

Het tweede kenmerk van het stuk van de Moskouse schrijvers is hun heimwee naar de methoden van de Komintern in de tweede helft van de twintiger jaren en het begin van de dertiger jaren: het schuiven met leiders, aanstellen en afzetten van leiders van communistische partijen vanuit een centrum door een groep onbevoegden, buiten de leden van die partijen om. Dit leidde tot intriges en scheuringen door huurlingen die geen vertrouwen bezitten van de organisatie van de communisten in hun land, het gewroet met geheime brieven en samenzweringen achter de rug van de verantwoordelijke partijbesturen met schending van de collegialiteit en het democratische centralisme in de „nationale secties”.

De schrijvers geven zelf een afschrikwekkend voorbeeld van wat een terugkeer tot deze toestanden betekenen zou. In de

twintiger jaren had zij achteruitgang en ontbinding in de communistische beweging ten gevolge.

Het stuk bevat verder een reeks persoonlijke aantijgingen tegen kameraad Paul de Groot die grotendeels zijn overgenomen uit de scheldpartijen van het anticommunistische blad Vrij Nederland met name in 1966 al door Igor Cornelissen gespuid. Deze worden nu nog aangevuld door „onthullingen” van brieven uit het „geheime” archief van de Komintern die door de in de oorlog overleden toenmalige partijbestuurders van de CPN C. Schalker en mr. A. S. de Leeuw in het jaar 1930 naar „Moskou” zouden zijn gestuurd. De „onthulde” bezwaren zouden geweest zijn, dat De Groot „weliswaar een intelligente arbeider was, doch niet geschikt als partij-secretaris” en dat „men met hem voorzichtig moest zijn”.

De leden van ons Dagelijks Bestuur die in de huidige CPN opgegroeid zijn en gewend zijn aan een politieke en zakelijke kandidaatsbespreking op congressen, door alle afgevaardigden, komt het verbijsterend voor dat in de dertiger jaren enkele partijbestuurders over een medebestuurder die met een grote verantwoordelijkheid belast werd, heimelijk achter zijn rug om, dergelijke roddel naar het „centrum” in Moskou zouden hebben gestuurd, terwijl zij in Nederland hun eigen partij, de enige die bevoegd is haar leiders te kiezen, van hun bezwaren onkundig gelaten zouden hebben, en toch hun stem aan P. de Groot gaven.

Dat Dimitriew en Sjirina zulke praktijken als „argument” hanteren, is wel de duidelijkste illustratie van hun eigen mentaliteit. Bovendien is het citeren uit archieven die voor anderen niet toegankelijk zijn, wat in Nederland door de anticommunist L. de Jong ook wordt toegepast, een oneerlijkheid die ook karakteristiek is voor de schrijvers in het Moskouse orgaan. Zodoende kunnen eigenmachtige „onthullingen” worden gedaan, uit hun verband gerukt, en zaken verborgen gehouden worden die voor de „onthullers” zèlf compromitterend zijn.

Het spreekt vanzelf dat dergelijke methoden van „geschiedschrijving” onaanvaardbaar zijn.

Bovendien is de verdere inhoud van deze „onthullingen” op zichzelf niet alleen een kwaadwillige vervalsing, doch op zijn beurt onthullend voor de bedoelingen van de schrijvers.

Laat ons er een uitpikken.

Zij schrijven: „Op het 19e congres van de CPN (26 tot 28 december 1958) werd opgemerkt dat er in het theoretische tijdschrift van de partij Politiek en Cultuur van juni 1940 een redactioneel artikel was gepubliceerd, dat een oproep aan de Nederlandse communisten en bevolking bevatte 'een correcte houding aan te nemen tegenover de Duitse troepen, dat wil zeggen tegenover de bezetters. Verantwoordelijk voor dit tijdschrift was . . . P. de Groot.'”

Lezers in de Sowjet-Unie wordt hierbij gesuggereerd dat het congres dit zou hebben gekritiseerd!

Maar het omgekeerde is waar.

Voor het congres van de CPN in 1958 was een rapport van het Dagelijks Bestuur uitgebracht, dat in een massa-brochure „De CPN in de oorlog” was gepubliceerd en waarin ook over de kwestie van Politiek en Cultuur dit gezegd wordt:

„Na de bezetting op 15 mei 1940 volgde niet onmiddellijk het verbod der politieke partijen, deels omdat de Duitsers de burgerlijke groepen hoopten mee te krijgen voor hun oorlogvoering, deels omdat volgens het rapport van de bevelvoerende generaal er nog te weinig geheime politie was om de illegale activiteiten te bestrijden.

Tijdens een onderhoud van de redacteur van Politiek en Cultuur met de vertegenwoordigers van de perscensuur van de Duitse militaire bevelhebber hadden deze reeds meegedeeld dat er geen censuur zou worden uitgeoefend indien de publikaties een loyale houding tegenover de Duitse militairen zouden aannemen. Een dergelijke verklaring werd o.a. ook door Het Volk, het orgaan van de SDAP, gepubliceerd.

De redactie van Politiek en Cultuur nam een passage op in haar nummer, waarin de eis van de censuur gedeeltelijk ont-doken werd door niet over een „loyale” maar over een „cor-recte” houding tegenover de Duitse troepen te spreken.

De inhoud van het nummer was echter duidelijk tegen het nationaalsocialisme gericht.

Het was ten volle verantwoord om een dergelijk nummer te laten verschijnen op een ogenblik dat de illegale organisatie nog in opbouw was...

Daarna werd echter een nummer van Het Volksdagblad uit-gegeven waarin op grond van de snelle ontwikkeling van de gebeurtenissen de door de censuur geëiste passage n i e t voor-kwam. Het werd in opdracht van de bezetter door de Neder-landse justitie in beslag genomen. De drukkerij werd verzegeld en Het Volksdagblad officieel verboden.” (Pagina 9 en 10.)

Dit rapport van het Dagelijks Bestuur „De CPN in de oorlog” was mede-ondertekend door het toenmalige lid Siegfried (Friedl) Baruch! Het werd in het Russisch in volledige tekst door het Centraal Comité van de CPSU in Moskou uitgegeven. De redactie van Politiek en Cultuur bestond uit Ko Beuze-maker en mr. A. S. de Leeuw. De redacteur die de onder-handelingen met de Duitsers voerde was Ko Beuzemaker.

De hoofdredacteur van Het Volksdagblad was Paul de Groot. Het legale nummer dat gepoogd werd uit te geven stond op naam van Jan Dieters.

De activiteit van kameraad De Groot tijdens de bezetting, waarop Dimitriew en Sjirina op achterbakse wijze bij de lezers in de Sowjet-Unie een blaam pogen te werpen, behoeft in Nederland niet nader toegelicht te worden. Lezers in de Sowjet-Unie kunnen daarvoor ook in hun eigen land terecht, namelijk bij de officiële Sowjet-encyclopedie. Daar staat onder de letter D pag. 366: „De Groot, Paul, (19-7-1899) actieve strijder van de Nederlandse en internationale arbeidersbewe-ging. (...)

Tijdens de bezetting van Nederland door fascistisch Duitsland (1940-'45) was hij een der leiders van de verzetsbeweging, maakte deel uit van de illegale centrale leiding van de communistische partij, was hoofdredacteur van de ondergrondse krant 'De Waarheid.'" (Sowjet-Encyclopedie deel 3. Wetenschappelijke staatsuitgeverij. Moskou 1959).

Het verhaal over Politiek en Cultuur werd voor het eerst door een zekere A. J. Koejemans gelanceerd, die de naaste medewerker was van de vertegenwoordiger van de Londense emigrantenregering in het bezette gebied, de voormalige hoge ambtenaar van de Shell Van der Gaag, later lid van het Nederlandse gezantschap in Praag en aldaar uitgewezen wegens spionage en daarna Nederlands ambassadeur in Cuba.

Koejemans, die op het ogenblik vertegenwoordiger is van protestants-kerkelijke kringen bij een „vredesbeweging" in Praag, wilde deze zaak hanteren om zich van de leiding van de CPN meester te maken. Hij ving bot omdat toen nog in leven zijnde kameraden uit de illegale leiding zijn leugens in duigen sloegen.

In 1957 werd het P. en C.-verhaal opnieuw gehanteerd door de rechtse scheurmakergroep Gortzak c.s. met Ko Dankaart (thans 2e voorzitter van de PSP) op de achtergrond, die de geheime rede van Chroestsjow over Stalin op het 20ste congres van de CPSU en de Hongaarse contra-revolutie wilden uitbuiten om te bereiken waarin Koejemans niet geslaagd was. Het rapport van het Dagelijks Bestuur „De CPN in de oorlog" bevat een uitvoerige, reeds 14 jaar geleden vernietigende ontleding van het drijven van deze rechtse scheurmakkers, die intussen in de Nederlandse arbeidersbeweging volledig zijn geliquideerd.

Het thans weer tevoorschijn halen, onder het mom van „geschiedkunde", van deze stinkbom van de Britse en Duitse geheime diensten (die op het eind van de bezetting samenwerkten) door Dimitriew en Sjirina geeft veel te denken.

Wat kan hun bedoeling daarmee zijn geweest?

In hun stuk zinspelen zij terloops op het rapport „Stalin contra Hitler" van het IPSO, zonder er echter op in te gaan.

Dit rapport bevat grote uittreksels uit de memoires van de plaatsvervangende opperbevelhebber van de Sowjet-strijdkrachten in de tweede wereldoorlog, Maarschalk Zjoekow en zijn collega Generaal Sjtemenko. Daarin wordt de grote leugen van Chroestsjow op het 20ste congres van de CPSU over Stalin grondig weerlegd.

Na het 20ste congres werd deze grote leugen van Chroestsjow door de Amerikaanse ambassade in Nederland overal rondgestuurd en werd daarmee de CPN ernstige afbreuk gedaan. De kleine leugens van Dimitriew en Sjirina worden op dit ogenblik door het agentschap van Baruch, dat sterke Duitse invloeden vertoont, verspreid.

Opvallende overeenkomst!

is hun minachting van het joodse vraagstuk. Zo delen zij hun lezers in de Sowjet-Unie op laatdunkende toon mee, dat Paul de Groot in zijn herinneringen „zelfs het gehele tiende hoofdstuk” aan het, in aanhalingstekens geplaatste „joodse vraagstuk” heeft gewijd.

Zij zeggen: „In dit hoofdstuk is het niet moeilijk de weerklank van de zionistische leuzen te voelen over de bijzondere messianistische, historische rol van het joodse volk”.

Voor de vele lezers van De Dertiger Jaren in Nederland is het ook niet moeilijk vast te stellen dat juist het omgekeerde waar is, namelijk dat de zionistische theorie en het filo-semitisme er juist grondig in ontzenuwd worden en de mythe over het bestaan van een „joods volk” of van een „joodse nationaliteit” er van Marxistisch-Leninistisch klassestandpunt in bestreden wordt.

Lezers van het stuk van Dimitriew en Sjirina in de Sowjet-Unie, die geen Nederlands lezen, kunnen dit niet, en de schrijvers maken hier misbruik van om hun schaamteloze tekstvervalsingen te lozen.

Hun gehele toon bewijst duidelijk de invloed van middeleeuwse vooroordelen en tevens van hun volstrekte onwetendheid van de betekenis van het joodse vraagstuk in Nederland, van de Nederlandse tradities en verhoudingen in de arbeidersbeweging waarop de politiek van de CPN tenslotte, ook in dit vraagstuk, georiënteerd dient te zijn.

Dezer dagen herdenken alle progressieve Nederlandse mensen de Februaristaking 1941, waarover in eerder vermelde uitgave in de Sowjet-Unie geschreven werd:

„In mei 1940 bezette de Duits-fascistische weermacht Nederland onder schending van de neutraliteit. De volksmassa's met de Communistische Partij van Nederland aan het hoofd ontwikkelden de verzetsbeweging tegen de overweldigers. In februari 1941 vond in Amsterdam en andere steden van Nederland een algemene politieke staking plaats tegen de bezetter — de eerste in West-Europa.” (Sowjet-Encyclopedie idem pag. 608, hoofdstuk „Nederland” Moskou, 1959.)

De inhoud van deze politieke massa-staking tegen de bezetter was juist het joodse vraagstuk (zonder aanhalingstekens) en zij richtte zich tegen het barbaarse antisemitisme waardoor miljoenen mensen een afschuwelijke dood zijn gestorven.

Onze partij ziet de strijd tegen het antisemitisme als een wezenlijk onderdeel van de algemene strijd tegen het imperialisme en tegen het drijven naar fascisering, en voor socialistische democratie.

De boeken van kameraad De Groot zijn geschreven vóór dat de oorlog in het Midden-Oosten uitbrak, hoewel daarin ook toen reeds tegen de politiek van de staat Israël en vooral tegen de mythe van het „wereld-jodendom” en de eis van emigratie uit de Sowjet-Unie naar Israël werd stelling genomen.

Tenslotte moet de ernstigste passage uit het stuk worden aangehaald.

In het artikel wordt geschreven: „De publikaties van De Groot over het vraagstuk van de historie van de Komintern, zijn

theoretische stellingname, spelen in de kaart van die krachten die er op uit zijn de communistische beweging te scheuren en haar met nationalisme te vergiftigen. Marxisten-Leninisten mogen niet onverschillig staan tegenover dergelijke verschijnselen en treden met beslistheid hiertegen op." (pag. 131)

Dit is een perfide gecamoufleerde opwekking aan leden van de CPN om verdeeldheid in de partij te verwekken, hetgeen sinds jaren tevergeefs door allerlei agenten van de reactie door Amerikaanse en Westduitse anticommunisten en ook door zich noemende „vrienden van de Sowjet-Unie" in Nederland geprobeerd wordt, zonder dat zij erin slaagden de voortdurende versterking van onze partij te verhinderen.

Ook in andere landen wordt door zulke lieden gepoogd splijtzwammen te brengen in communistische partijen, bijvoorbeeld in de Spaanse, Italiaanse, Japanse, ondanks de door de CPSU toegezegde niet-inmenging. Dat dit nu ook vanuit Moskou in Nederland gepoogd wordt d.m.v. een tweetal schrijvers toont aan dat dit een *a l g e m e e n* revisionistisch optreden is.

Zulk een optreden bewijst hoe onwaarachtig alle zoetsappige verklaringen zijn over niet-inmenging in andere partijen, over gelijkwaardigheid, volstreekte zelfstandigheid en samenwerking ook bij het bestaan van theoretische en praktische meningsverschillen enz.

Het Dagelijks Bestuur van de CPN had in november 1969 aan het Centraal Comité van de CPSU voorgesteld een delegatie naar Nederland te sturen om over normalisatie van de betrekkingen met onze partij te spreken. Acht maanden daarna, in juli 1970, ontving zij zijdelings een afwijzing van dit verzoek.

De CPN kan dus niet anders dan vasthouden aan haar huidige gedragslijn en zij zal deze nog consequenter moeten voortzetten.

Intussen zal onze partij zich in de verscherpte klassenstrijd en de politieke strijd in ons land niet laten afleiden, door zich te laten verwickelen in een openbare polemiek zoals die op de basis van ongelijkwaardigheid en kwade trouw door de hier besproken afzonderlijke personen uit Moskou wordt gevoerd. Wij waarschuwen echter er tegen om genoemd soort lieden niet met de Sowjet-Unie en de CPSU als zodanig te vereenzelvigen.

Onze partij zal zich met alle ten dienste staande middelen tegen alle soorten gifkickers weten te verdedigen, waar hun broedplaats ook is.

Zij zal voortgaan haar bijdrage te leveren voor herstel van de internationale eenheid der communisten op nieuwe grondslagen. Zij bevindt zich hierbij in het gezelschap van een toenemend aantal gezonde communistische partijen in andere landen.

Het Dagelijks Bestuur van de
Communistische Partij van Nederland
Amsterdam, 23 februari 1972.

POLITIEK EN CULTUUR

maandblad, gewijd aan de theorie en praktijk van
het marxisme-leninisme onder leiding van
het partijbestuur der CPN

Verslag van het partijbestuur voor het 24ste congres van de Communistische Partij van Nederland

Het 24ste congres van de Communistische Partij van Nederland, dat op 26, 27 en 28 mei te Amsterdam bijeenkomt, heeft plaats in een periode waarin zich diepgaande veranderingen voltrekken. Door de kapitalistische wereld gaan heftige schokken. De verscherping van de algemene crisis van het kapitalisme is kenmerkend voor de huidige toestand. De imperialistische tegenstellingen treden in alle onverzoenlijkheid aan de dag en felle botsingen tussen kapitaal en arbeid bepalen de actuele politieke gebeurtenissen.

De legende van de stabiliteit van het kapitalisme is onhoudbaar dan ooit. Er woedt een felle handels- en valuta-oorlog in de kapitalistische wereld, die overal zijn invloed doet gelden en het scherpst in de Verenigde Staten, waar hij heeft geleid tot devaluatie van de dollar.

Onder deze omstandigheden, die in alle kapitalistische landen de inflatie tot grote hoogte hebben aangewakkerd, gebruiken de Verenigde Staten hun politieke en militaire macht om hun bondgenoten te dwingen de zieke Amerikaanse economie te steunen. Zij eisen revaluatie van de munteenheden van andere landen en dwingen begunstiging af ten bate van hun export, waardoor de Amerikaanse handelsbelangen en de grote concerns gediend worden.

Hierdoor worden grote extra-lasten op de economie van de andere kapitalistische landen gelegd door middel van revaluaties en door verscherpte inflatie. In een reeks landen had dit tot gevolg dat de werkloosheid grote vormen aannam, in het

kader van de oploaiende concurrentiestrijd vele bedrijven gesloten werden en dat de kosten van het levensonderhoud met sprongen stegen.

De bevolking van ons land wordt met deze ernstige verschijnselen geconfronteerd. Hier immers is het de regering-Biesheuvel, die slaafs de orders van Nixon uitvoert en daarbij gebruik maakt van autoritaire methoden, teneinde op deze manier de gevolgen van deze schadelijke politiek op de werkende bevolking af te wentelen. Zij bestookt de werkende bevolking met z.g. 'deflationistische maatregelen' als matiging van lonen en salarissen, met het doel de winsten van de grote concerns te beschermen, met belastingverhoging en met afbraak van sociale voorzieningen, onderwijs en cultuur.

Het verzet tegen deze politiek heeft massale vormen aangenomen en omvat thans alle categorieën van de niet-vermogende bevolking.

In deze situatie staan de werkers en hun organisaties voor de taak doelbewust positie te kiezen en hun weg uit te stippelen. Dit laatste geldt zonder twijfel allereerst voor de *Communistische Partij als voorhoede van de arbeidersklasse, die zich wapent met de wetenschappelijke theorie van het marxisme-leninisme*.

De wending in de toestand immers legt juist onze partij grote verplichtingen op.

Daarom is het nodig te komen tot een verdere en grondige analyse van de algemene economische en politieke situatie.

Het partijbestuur acht het thans in het belang van een zo vruchtbaar mogelijke partij-discussie, dat allereerst in de vorm van een verslag een balans wordt opgemaakt van de werkzaamheden van het partijbestuur sinds het vorige congres. In april, aan de vooravond van de districtsconferenties, zal dan een ontwerp-resolutie voor het congres aan de conferenties worden voorgelegd, hetgeen het mogelijk zal maken om in de huidige snel veranderende economische en politieke toestand de vraagstukken zo actueel mogelijk te behandelen.

Nu moeten allereerst de ervaring van de afgelopen tijd onder ogen worden gezien.

Rekening en verantwoording geven over de gevolgde politiek en het praktische optreden van het partijbestuur en haar organen, de leden van de partij en de massa de gelegenheid geven tot een beoordeling daarvan, het zelfkritisch onder de loupe nemen van het werk van de afgelopen twee jaar en de doorvoering van verbeteringen is de beste methode om de partij op de strijd voor te bereiden.

En die strijd, bij verscherping van de toestand en een driester en wanhopiger optreden van de reactie, zal *veel inzicht, veel bekwaamheid en veel opofferingen vereisen*. En voor alles: *de wil om van ervaringen van de partij te leren*.

Sinds het vorige congres is er veel gebeurd. De uitspraken van

het congres zijn volkomen juist gebleken en hebben hun uitwerking op het politieke leven in ons land en ook daarbuiten gehad.

Op het 23ste congres zei partijgenoot P. de Groot in zijn referaat over 'Het leninisme en de hedendaagse tijd': 'De communistische partij kan niet 'zichzelf genoeg zijn', als propaganda-organisatie die naar alle kanten er op los slaat, zij moet oude structuren afbrekend, het volk een *positief* doel voor ogen stellen. Dat is onze taak als voorhoede.'

Uitgaande van de besluiten van het 23ste congres inzake de strijd tegen de rechtse regering, het smeden van een brede samenwerking tegenover de monopolies, de pogingen tot uitplundering van de werkers en de aanslagen op vrede en veiligheid in Europa en de gehele wereld, werd het partijbestuur met deze noodzaak geconfronteerd toen het bij de verkiezingen ging om de positie van de oude regeringspartijen en hun verderfelijke politiek. Het partijbestuur besloot niet alleen de politiek van de rechtse partijen, aangevuld met de gezagsgetrouwe patrouilles van Goedhart en Drees jr. (DS'70) te ontmaskeren, aan te klagen en te bestrijden, maar ook het gewicht van de partij in de schaal te leggen voor een *andere* politiek.

In een speciaal manifest, gericht tot de gehele werkende bevolking, werd door het partijbestuur op 29 januari 1971 verklaard: 'De Communistische Partij van Nederland zal optreden voor het afdwingen van een nieuwe regeringspolitiek, die in overeenstemming is met de wensen en verlangens, welke door de meerderheid van de bevolking — arbeiders, employés, technische en wetenschappelijke kaders, studenten, boeren en tuinders, middenstanders — naar voren zijn gebracht. Er moet een einde worden gemaakt aan de huidige regeringspolitiek, die het levenspeil aantast en de democratische rechten afbreekt. Er moet in plaats van deze politiek van onderhorigheid aan de NAVO en de monopolies een andere regeringspolitiek worden afgedwongen. Deze zal gericht moeten zijn op de oplossing van een reeks dringende nationale problemen.

Op sociaal-economisch gebied: verhoging van het levenspeil, opheffing van de loonstop, geen bedrijfssluitingen, verlaging van de belastingen van de werkende bevolking.

Op het gebied van de volkswoningbouw: meer woningen, stopzetting van de jaarlijkse huurverhogingen.

Ten aanzien van de toestand in Groningen: geen opoffering van dit gebied aan de NAVO, die het wil bestemmen tot militaire basis. Het verzet tegen deze plannen is een nationale zaak. De strijd van de Groningse arbeiders voor hoger loon en werkgelegenheid en van de boeren voor het behoud van hun grond en de voortzetting van hun bedrijf is geen provinciale aangelegenheid, maar een zaak van alle democratische en vreedelievende krachten in ons land. Daadwerkelijke opheffing van de achterstand van het Groningse gebied; de opbrengst van het Groningse aardgas moet mede voor Groningen bestemd worden.

Op het gebied van de democratie: geen wijziging van het kiesstelsel van evenredige vertegenwoordiging.

Op het gebied van de buitenlandse politiek: verlaging van de bijdrage aan de NAVO-bewapening en het onttrekken van ons land aan de bewapeningswedloop.

De fractie van de CPN in de Tweede Kamer zal haar gewicht in de schaal werpen ten gunste van zulk een nieuwe regeringspolitiek. Elke regering, ongeacht tot welke partij de nieuwe ministers behoren, die de verplichting op zich neemt zo'n program uit te voeren, zal daarbij in het parlement door de CPN worden gesteund.

Dit initiatief heeft reeds belangrijke invloed op de politieke ontwikkeling in ons land uitgeoefend. Het ging niet uit van enghartige overwegingen, paste zich niet aan bij het door D'66 zo ijverig voorgestane 'alternatieve kabinet met de PvdA', maar bood en biedt een reëel perspectief voor het vervangen van het huidige rechtse beleid.

Een dergelijk perspectief is van grote betekenis en van een grote mobiliserende kracht in een tijd, dat de massa van de bevolking wenst af te rekenen met de rechtse regering die de crisisverschijnselen verscherpt, de degeneratie van de Amerikaanse politiek belichaamt, de virus van de Westduitse reactie overbrengt op het politieke leven in Nederland en chaos verwekt terwijl zij voortdurend over 'orde' praat. Juist gezien deze omstandigheid, is de stellingname ten gunste van een andere regeringspolitiek de laatste maanden teveel op de achtergrond geraakt in het optreden van de partij.

Dit is ook in tegenspraak met de mogelijkheden, die de toestand thans aan de progressieve krachten biedt.

De massabeweging heeft het laatste jaar een ongekende omvang aangenomen.

Arbeiders bonden de strijd aan voor loonsverhoging en voor werkgelegenheid. Hun acties kenmerkten zich door grote en strijdvaardige eenheid.

Massale en stormachtige demonstraties hadden plaats ter verdediging van het onderwijs, waarbij leraren, leerlingen en studenten schouder aan schouder stonden.

Boeren en middenstanders voerden een verwoed gevecht voor hun bestaan tegenover de door de EEG voorgeschreven liquidatie-politiek van de regering.

Alle democratische en nationale krachten in ons volk verenigden zich tegen de hardnekkige poging van de regering om de drie oorlogsmisdadigers van Breda vrij te laten en daarmee een diepe knieval te doen voor het steeds brutaler optredende Westduitse imperialisme. Een ware explosie van volksverzet, dat z'n hoogtepunt bereikte in een grootse herdenking van de Februaristaking van 1941, bracht de diepe afkeer van ons volk tot uitdrukking jegens iedere poging tot fascisering en van zijn waakzaamheid tegen het prijsgeven van de natie aan nieuwe Duitse overheersing.

Het kabinet-Biesheuvel kreeg zeer zware slagen te incasseren en heeft de laatste maanden snel aan gezag ingeboet.

Zij is op het ogenblik niet alleen vijand nummer 1 van de

arbeidersklasse, maar ondervindt scherpe weerstand van alle niet-vermogenende groepen van de bevolking.

De eenheid van de krachten, die de huidige regeringspolitiek wensen te vervangen door een nieuwe politiek, welke tegemoet komt aan de verlangens van de werkers, groeit voortdurend. De groei van deze krachten en de ontredde van het kabinet-Biesheuvel kondigden zich reeds aan in de uitslag van de jongste Kamerverkiezingen.

Bij deze verkiezingen bleek hoe de traditionele regeringsmeerderheid van confessionelen en VVD niet meer te redden was. Uitsluitend en alleen met de geronselde, politiek omgekochte en voor geen intriges en kiezersbedrog terugschrikkende hulp-troep van DS'70 kon aanvankelijk een volstrekt onwaarachtige en met de verkiezingsuitspraak in strijd zijnde 'meerderheid' in elkaar worden geflanst.

Dit was echter bouwen op drijfzand en de jongste opiniepeilingen (verricht door voorstanders van DS'70 zelf) konden dat alleen maar bevestigen. DS'70 was reeds afgetakeld voor het goed en wel nog zijn verraderlijke activiteit begon en de regering-Biesheuvel kan dan ook zelfs geen aanspraak maken op een schijn van een meerderheid.

Met deze toestand had de partij de afgelopen tijd te maken. Het is duidelijk dat in een dergelijke situatie het optreden van de communisten van een uitzonderlijke betekenis is.

Juist daarom is het nodig ook de verkiezingsuitslag voor onze partij kritisch te beoordelen.

Een ernstige en diepgaande analyse mag wat dat betreft niet achterwege blijven — integendeel, de oorzaken van de aan de dag tredende stagnatie dienen te worden aangewezen. Immers, de partij won bij de Kamerverkiezingen een nieuwe zetel erbij in het parlement. Naast vooruitgang in een deel van het land stond echter achteruitgang op andere plaatsen. Dit kwam neer op een stagnatie in stemmental en stemmenpercentage. Het gaat hierbij om tekortkomingen en remmingen. Er is onmiskenbaar sprake van een verzwakking van de activiteit van de partij onder de massa, van aanpassing aan sociaal-democratische en burgerlijke partijen in parlement, gemeenteraden en ondernemingsraden. Er trad vervlakking op in de propaganda, vooral tijdens de verkiezingscampagne. Binnen de partij wordt de strijd tegen vreemde invloeden en voor de handhaving van het democratisch-centralisme verwaarloosd.

Dit is des te schadelijker nu de partij een steeds beter gehoor vindt bij de massa der bevolking, haar autoriteit toegenomen is en zij in staat blijkt tot massa-actie te inspireren. In de brandpunten van het sociale en politieke leven van het land speelde de partij op bepaalde momenten een rol van doorslaggevende betekenis.

De houding van de CPN ten aanzien van loonstrijd en vakbeweging, die in het teken staat van de eenheid van de arbeidersklasse en die zich oriënteert op een *verscherping van de klassenstrijd* in plaats van op reformistische en revisionistische illusies met betrekking tot de ontwikkeling van het kapitalisme of op sectarisch ongelooft in de kracht van de massa, heeft een

beslissende wending teweeg gebracht in de verhoudingen tussen socialisten en communisten.

De gestadige inwerking van deze politiek, de druk van onderop en het in de praktijk reeds 'bevrozen' en door socialistische en communistische arbeiders terzijde schuiven van anti-communistische bepalingen, had een koersverandering in het NVV tengevolge. Deze werd het eerst tot stand gebracht, en de volledige schrapping van de z.g. 'communisten-clausule' werd het eerst bewerkstelligd, door de leden en kaders van de Algemene Bedrijfsgroepen Centrale van het NVV, later gefuseerd met de metaalbond en nu de NVV-Industriebond vormend. Dit geschiedde ondanks de weerstand van rechtse leidende kringen. Daarna werd de 'communisten-clausule' ook voor het NVV als geheel onhoudbaar. De eenheid tussen socialistische en communistische arbeiders op de bedrijven en in de vakbeweging werd daardoor hechter en leidde in de acties tot een eensgezind en vastberaden optreden. Op de confessioneel georganiseerde arbeiders oefende dit een grote aantrekkingskracht uit.

Zo kwam in de laatste grote stakingsbeweging een bijna volledige eenheid van modern- en confessioneel-georganiseerden en ongeorganiseerden tot stand. De leidingen van het NKV en het CNV ontmaskerden zich als dienaren van de groot-kapitalistische regeringspolitiek en traden voor het eerst sinds de tweede wereldoorlog als openlijke onderkruipers en strijdbrekers op.

Het wordt duidelijk dat de confessionele vakbonden in feite de grond onder de voeten wegzinkt.

De moderne vakbeweging maakt op het ogenblik een belangrijke groei door, doch de graad van georganiseerdheid van de Nederlandse arbeiders blijft nog steeds ver achter bij de eisen van deze tijd. Het is nu nodig, dat het NVV tot een machtige organisatie wordt van alle klassebewuste arbeiders, waarin plaats is voor alle loontrekkers, de gemeenschappelijke strijd voor een menswaardig bestaan voorop staat en waarin alle politieke en religieuze opvattingen van leden en bestuurders gerespecteerd worden.

De moderne vakbeweging behoort thans de rol van katalysator te vervullen van die krachten, die naar een progressief, sociaal en democratisch beleid streven. Zij kan hierbij een doorslaggevende factor worden en daardoor is de groei van het NVV niet alleen van belang voor de loonstrijd, maar ook voor een betere landspolitiek en voor de verdediging van de democratische volksrechten.

II

De Communistische Partij van Nederland koos in de achter ons liggende periode steeds opnieuw positie en voerde actie:

Voor loonsverhoging en werkgelegenheid, tegen opoffering van de belangen van het volk aan de eisen van de ondernemers, de EEG en de NAVO

het loonfront, waar eerst de regering-De Jong en later de regering-Biesheuvel zware slagen werden toegebracht. Het partijbestuur hield hierbij vast aan het standpunt, dat het terrein van de loonstrijd niet het exclusieve gebied is van de vakverenigingen en dat de communistische partij hier een eigen taak heeft te vervullen — dit in tegenstelling tot de reformistische opvattingen inzake de loonstrijd.

De acties in de Rotterdamse haven en in de metaalindustrie in 1970 vormen wat dat betreft een belangrijke bron van ervaring. In deze acties immers werd blootgelegd van hoeveel belang het optreden van de partij is en ook hoe acties onontkoombaar in het moeras geraken als zij overgelaten worden aan de 'spontaniteit', aan rechts-bureaucratische opvattingen of aan gecamoufleerde manipulaties van ondernemers en staatsapparaat via allerhande splintergroepjes.

De stakingen, waarvan hier sprake is, kenmerkten zich door grote felheid en door een hoog klassebewustzijn. Juist daarom dreigde de regering in die dagen met het afkondigen van een 'noodtoestand', zochten de ondernemers en bedrijfspolitie hun heil in manoeuvres met groepjes van zgn. 'linksen', die niets en niemand vertegenwoordigden behalve het politiebureau. Alles werd gedaan om de stakingen op dood spoor te leiden en de acties te verlammen door de splijtzwam van de verdeeldheid in te planten.

Door ingrijpen vanuit het dagelijks bestuur van de partij — goedgekeurd en bekrachtigd door het partijbestuur — ontplooiden de communisten in Rotterdam hun activiteiten, werden aarzelingen die dit aanvankelijk verhinderden overwonnen en namen de communisten metterdaad de kop in de actie. Zij deden een beroep op de georganiseerden en ongeorganiseerden om de zaak niet over te laten aan allerlei propaganda-centrales, maar *deze in eigen hand te nemen, actiecomités te vormen en eisen te formuleren die de eenheid van de werkers en de overwinning op de ondernemers en de regering zouden kunnen garanderen.*

Op deze manier werd de overwinning op ondernemers en regering afgedwongen. Het NVV-bestuur ging over tot erkenning van de actiecomités als organen, waarin de samenwerking en eensgezindheid van georganiseerden en ongeorganiseerden bij het leiding geven aan de actie tot uitdrukking kwam.

In de metaalindustrie klonk de eis van 'vijfentwintig gulden erbij' en greep de staking snel om zich heen. Beginnende bij Wilton en Gusto, groeide de stakingsbeweging snel uit. Het resultaat van de actie was het zgn. Waterwegaccord!

De stakingen in augustus 1970 groeiden aan tot een massabeweging in de daaropvolgende maand september, waarin meer dan 150.000 man in staking stonden.

Het doordrukken van een dictatoriale loonmaatregel door Roolvink, gebaseerd op de loonwet, leidde tot nieuwe golven van actie. In de Rotterdamse metaal ging opnieuw het werk plat nadat Roolvink een poging deed om via zijn loonmaatregel het Waterwegaccord ongedaan te maken. Deze aanval werd door de metaalarbeiders met succes teruggeslagen.

De vakbeweging kwam voor de noodzaak te staan om voor

15 december 1970 een landelijke algemene werkstaking van één uur te proclameren.

Typerend voor deze werkstaking was dat geheel nieuwe groepen aan de actie gingen deelnemen en voor het eerst het wapen van de werkstaking hanteerden.

De inspanningen van de communisten bij het doorvoeren van de algemene werkstaking waren hierbij richtinggevend.

Dit hele proces van strijd en van confrontatie met ondernemers en reactie leidde tot een verdere radicalisering van de massa's, in het bijzonder van de leden en kaders van het NVV. Het onuitwisbare feit, dat de meeste stakingen met een overwinning eindigden, drukte een stempel op de houding van de arbeiders in vele delen van het land die zeer zelfbewust de strijd aanboden en daarbij ook vastberaden opkwamen voor de werkgelegenheid. De bemanningen van de sleepboten, de werkers in de bouw, de Amsterdamse havenarbeiders, de taxi-chauffeurs in de hoofdstad, alsmede de typografen en de werkers van het VMF-concern, allen stelden hun eisen en dwongen belangrijke toezeggingen af. Deze ervaring toonde nog eens opnieuw, dat de partij haar leidende rol bij het inspireren van de loonstrijd nooit mag opgeven en niet mag vervallen in ouderwetse sociaaldemocratische partij-opvattingen en dat juist daarom de partij moet beschikken over goed functionerende, actieve en zelfbewuste partijgroepen op de bedrijven, die de politiek van de partij uitdragen en perspectief geven aan de strijd voor lotsverbetering. Waar dit gebeurt los van de leidingen en afdelingen in de partij raken de bedrijfsgroepen gedesorïenteerd en de leidingen en afdelingen drooggelegd en geïsoleerd van de dagelijkse strijd. Dit is in tweeërlei opzicht onvruchtbaar, uiterst schadelijk en zelfs gevaarlijk!

In de provincie Groningen ontvouwde zich in de periode tussen de twee congressen de beweging voor loonsverhoging en werkgelegenheid en het zijn de communisten, die de gedachten en wensen van de bevolking vertolken. De grove sluiting van Grol in Groningen en Nieuwe-Schans wekte heftige reacties, die niet met honingzoete praatjes in de Tweede Kamer waren te bezweren. De arbeiders staakten onder leiding van hun actiecomité, de CPN-fractie stelde vragen in de Tweede Kamer. Het resultaat was dat massa-ontslag werd verhinderd. Gegroeid vanuit de actie bij de 'Reiderland' tegen een mogelijke sluiting van de strokartonfabriek, een aantal jaren geleden alweer, kwam de typisch Groningse beweging voor werkgelegenheid, hoger loon en tegen achterstelling en afwurging van het Noorden door EEG- en NAVO-maatregelen tot wasdom. De organisatie van een Gronings volkscongres is een nieuwe episode in de strijd, waarin aan de basis eenheid tot stand gebracht wordt tussen socialisten en communisten, tussen arbeiders, middenstanders, intellectuelen, boeren en kleine en middelgrote ondernemers. Zij presenteren de regering de rekening van een politiek van faillissement, waaraan honderdduizenden mensen in koelen bloede worden opgeofferd als het van regering, EEG en NAVO afhangt. Het is deze voortdurende strijd, die de regering steeds weer concessies afdwingt en het haar onmogelijk

maakt te opereren als de dief in de nacht. Gezien de belangrijke kwesties, die in het geding zijn en gezien de omvang van de beweging, is de kwestie van het Noorden een zaak van nationaal belang geworden.

Van het eerste optreden van de regering-Biesheuvel af aan, heeft de CPN de valse theorieën over inflatiebestrijding aangevochten en ontmaskerd als een poging van regering en ondernemers om de gevolgen van de kapitalistische crisisverschijnselen af te wentelen op de werkers en hun gezinnen. Medeplichtigheid daaraan vanuit de leiding van het NVV werd on dubbelzinnig van de hand gewezen. De opklaringscampagne van de partij tegenover de zogenaamde inflatie-cao-nota van het wetenschappelijk bureau van het NVV, waarin zich onmiskenbaar D'66-invloeden doen gelden, bracht meer helderheid over dit soort aangelegenheden onder de brede massa van de werkers. Daar leefde geenszins de bereidheid om medewerking te geven aan een tegemoetkomende houding ten opzichte van de moderne Colijn-politiek van Biesheuvel c.s., maar groeide de overtuiging dat het hoog tijd was om de strijd aan te binden voor verdediging van het levenspeil en voor loonsverhoging.

Deze druk werd scherper en scherper voelbaar en kwam ook tot uitdrukking in ledenvergaderingen van het NVV. Onder deze omstandigheden kwam het in de metaalindustrie tot een botsing met de grote metaalbaronnen en tot de al eerder genoemde breuk met de confessionele organisaties. De stakingsbeweging, die niet (evenmin als eerder in de bouw het geval was) beperkt kon worden tot prikacties, maar een algemeen karakter aannam, luidde een geheel nieuwe periode in. Op talrijke bedrijven werd het werk neergelegd en werd een bedrijfsbezetting doorgevoerd, waarbij paal en perk werd gesteld aan het optreden van de directies.

De stakingsactie zette zich door ondanks het verzet van DS'70-elementen in de vakbeweging en negeerde op openlijke en fiere wijze het verbod van rechter Stheeman door middel waarvan het staatsgezag zich met z'n gehele uitrusting aan de kant van de ondernemers schaarde in het conflict. Niet door de eigen strijdposities van de communisten op de bedrijven ter discussie te stellen en op te geven — waartoe neigingen in het Amsterdamse partijdistrict zichtbaar waren en waartegen vanuit het partijbestuur werd opgetreden — maar door deze posities te versterken wordt de macht van de arbeiders en van de NVV-bonden als klassestrijdorganisaties versterkt. Ook dat bleek tijdens de grote metaalstaking, die een machtig antwoord vormde op het ondernemerskomplot, dat ten doel had de cao-onderhandelingen te torpederen en een onverhulde loondictatuur in te stellen.

Het resultaat van de metaalstaking was:

- dat een zware slag werd toegebracht aan het drijven van de ondernemers en de ultra-rechtse krachten naar aantasting van stakingsrecht en vakbondsrechten door middel van de kapitalistische klasse-justitie;
- dat de grootscheepse poging om het NVV uit te schakelen

bij loononderhandelingen en het te behandelen als een 'niet-erkende organisatie' werd teruggeslagen;

- dat een nieuwe brutale vorm van loondictatuur door de grote ondernemers via een komplot-cao met de besturen van de confessionele organisaties werd verijdeld;
- dat de ondernemers ondanks eerdere halsstarrige en uiterst brutale weigering terug moesten wijken voor de eisen van de vakbeweging en voor de eisen van de arbeiders op de bedrijven, zoals deze ten aanzien van de loon- en arbeidsvoorwaarden waren gesteld.

Dat ondanks de grote eenheid van de werkers en diepe scheuren in het ondernemersfront niet het onderste uit de kan werd gehaald ten aanzien van loon- en arbeidsvoorwaarden, was te wijten aan de omstandigheid, dat vanuit het Verbondsbestuur van het NVV een tegemoetkomendheid betoond werd ten opzichte van de ondernemers, welke geheel in tegenstelling stond tot de houding van leden, kaders en bestuur van de NVV-Industriebond.

Het optreden van de Nederlandse metaalbewerkers viel samen met een nieuwe ervaring van de strijd van de arbeiders in de kapitalistische landen van Europa, zoals de metaalstaking in de Bondsrepubliek en de mijnstaking in Engeland. De duidelijke en zelfstandige rol van de Communistische Partij van Nederland was echter karakteristiek voor de strijd in Nederland. Een rol, die ook tot uiting kwam bij het organiseren van praktische solidariteit met de arbeiders van de Clyde-scheepswerven in Schotland.

De CPN deed dit uit de overtuiging, dat in deze tijd van verscherpte klassenbotsingen sterke banden van proletarisch internationalisme gesmeed moeten worden in de actie zelf!

Ter verdediging van de democratie

Onze partij trad hardnekkig op tegen pogingen om het kiesstelsel van de evenredige vertegenwoordiging om zeep te helpen en te vervangen door een districtenstelsel of op z'n minst aan te passen bij het even ondemocratische „gemengde stelsel” in de Westduitse Bondsrepubliek. Het optreden in het parlement, zowel als daarbuiten (o.a. door middel van een opklaringscampagne onder de bevolking via talrijke publicaties en vergaderingen) deed de reactionaire plannen in die richting in eerste instantie schipbreuk lijden. De ondemocratische en op fascisering gerichte afstompende afschaffing van de opkomstplicht bij verkiezingen daarentegen ontmoette van de kant van de partij echter te weinig weerstand. De bevolking werd daartegen te laat gealarmeerd en deze sluipende aanslag op de grondwettelijke rechten werd aanvankelijk te geringschattend tegemoet getreden. Bij de jongste Kamerverkiezingen werd dat in de opkomstpercentages en stemcijfers volkomen duidelijk.

Andere activiteiten van partijbestuur en partijdistricten waren vooral gericht tegen de steeds sterker en grover wordende aan-

slagen op de gemeentelijke autonomie — óf dit nu gebeurt openlijk en dictatoriaal vanuit Den Haag óf op de gluiperige en van politiementaliteit vervulde manier van 'actiecomités', die met terreurmethoden een meerderheid van communisten en van socialisten in diverse gemeenteraden proberen lam te leggen en daarmee een oude en door de historie reeds gebrandmerkte provocatie bedrijven ten gunste van de reactie. De introductie van terreur en geweldpleging in het Nederlandse politieke leven, zoals deze een aanvang nam met de bomaanslag op de handelslegatie van de USSR te Amsterdam, werd door de partij met kracht van de hand gewezen.

De hoofdaandacht van partijbestuur en dagelijks bestuur is de laatste tijd gericht geweest op het verijdelen van pogingen tot het doordrukken van de *anti-stakingswet*.

Stelselmatig heeft het partijbestuur uiteengezet, dat het ontwerp-wet, dat bij de Tweede Kamer werd ingediend, in de eerste plaats neerkomt op een grootscheepse aanval op de rechten van de vakbeweging, d.w.z. van het NVV en zijn bonden.

Het op initiatief van de communisten tot stand gekomen 'Anti-Stakingswet-Comité', waarin communisten en socialisten, NVV-ers, confessioneel georganiseerden en ongeorganiseerden zitting hebben, alsmede figuren uit de studentenbeweging, voerde een voorlichtingscampagne, die de werkelijke feiten omtrent de wet 'ter regeling van het stakingsrecht' onder de werkende bevolking aan het licht wil brengen.

Deze eenheidsinitiatieven — ter verdediging van de grondrechten van de werkers — gingen gepaard met het optreden van de partij in het parlement en op de bedrijven, waar het woord van de communistische arbeiders groot gezag heeft.

Na het ingrijpen van de rechter in de sleepbootstaking en het verbod aan het NS-personeel deel te nemen aan de algemene uurstaking van 15 december 1970 leverde het metaalconflict het onomstotelijke bewijs, dat iedere inmenging van de justitie in arbeidsconflicten tegen de belangen van de werkers gericht is, een aanslag doet op hun rechten en op die van de vakbonden en dient om de grote bezitters te beschermen.

De strijd tegen het Stheeman-vonnis, dat door de partij aan de kaak werd gesteld en waarvan de consequenties uiteen werden gezet, betekende dat *de verdediging van het stakingsrecht een direct onderwerp van massa-actie was geworden*.

Het 'stakingsrecht' werd uit de sfeer van abstracties, van parlementaire knoeierijen met wetsteksten gehaald en overgebracht naar het toneel van de massabeweging in de bedrijven.

Op grond daarvan diende de CPN in de Tweede Kamer een motie in tegen de ministers Van Agt en Boersma, waarin vastgesteld wordt, dat: de vakbeweging bij arbeidsconflicten de werkstaking moet kunnen uitroepen, de vakbeweging te allen tijde bevoegd moet zijn haar fondsen aan te wenden voor de ondersteuning van werknemers die in staking zijn gegaan, de rechter in arbeidsconflicten generlei bevoegdheid heeft en het wetsontwerp 10 111 ('Wettelijke bepalingen met betrekking tot de werkstaking') ingetrokken dient te worden.

Voor vrede en veiligheid — Tegen de Amerikaanse agressie in Vietnam en tegen het atoomgevaar

Van het begin af aan heeft onze partij de volledige terugtrekking van de Amerikaanse agressiestrijdmacht uit Vietnam en later ook geheel Indo-China geëist en de door pacifisten, rechtse sociaal-democraten en revisionisten verspreide capitulatiestemming binnen de anti-imperialistische vredesbeweging met kracht verworpen.

Het partijbestuur heeft ook in de afgelopen periode deze lijn gevolgd en gezien hoe deze politiek rijke vruchten afwerpt in de strijd tegen het Amerikaanse imperialisme.

Uitgaande van de overtuiging, dat het de taak is van de Nederlandse communisten en van allen, die de Amerikaanse agressie veroordelen, om praktische steun te verlenen aan de strijders van Noord-Vietnam en het Zuidvietnamese Bevrijdingsfront, werden massale straatcollectes doorgevoerd in de hoofdstad van het land, alsmede in vele streken en steden, zoals de Zaanstreek, Kennemerland, Brabant, Alkmaar, Rotterdam, Schiedam enz., die een demonstratie vormden van grote solidariteit en vele tienduizenden guldens bijeen brachten.

Het partijbestuur heeft met alle middelen de eis van 'terugtrekking van de Amerikaanse troepen' en de ondersteuning van de eisen van het Zuidvietnamese Bevrijdingsfront uitgedragen. Ondermijnende en lafhartige pogingen van de PSP en door haar geïnspireerde 'comités' om op deze principiële en consequente stellingname af te dingen, werden steeds onomwonden van de hand gewezen. Dit is ongetwijfeld de belangrijkste binnenlandse factor, die een ommekeer in de Nederlandse politieke situatie ten opzichte van het Vietnam-conflict teweeg heeft gebracht.

Deze ommekeer komt het sterkst tot uiting in het feit, dat zij die een tiental jaren onophoudelijk als slippedragers van de Amerikaanse agressie in Vietnam hebben dienst gedaan, alle argumenten en voorstellen van Noord-Vietnam en het Bevrijdingsfront van Zuid-Vietnam afdeden met de kreet 'communistische propaganda!' en dekking verschaften aan de volgzame politiek van de Nederlandse regering, thans eveneens de terugtrekking eisen van de Amerikaanse gewapende krachten uit geheel Indo-China.

Dit laatste betreft met name de PvdA, die haar pro-Amerikaanse houding inzake Vietnam ten langen leste heeft moeten laten varen op straffe van een breuk te veroorzaken met haar eigen aanhang, die meer en meer 'voor de terugtrekking van de Amerikaanse troepen' tot samenwerking overging met de communisten.

Kort na het vorige congres van de CPN reeds, kon het partijbestuur een brief richten tot het partijbestuur van de PvdA, waarin o.a. gesteld werd:

'Nu de standpunten van de PvdA en CPN samenvallen inzake het Amerikaanse optreden in Indo-China, behoeft er wat dat betreft binnen de Nederlandse arbeidersbeweging, binnen de rijen van progressief Nederland, geen enkele scheiding te be-

staan. Met name voor het NVV, dat als grootste en machtigste vakcentrale in het land thans zijn stem zou moeten verheffen en met daadkracht zou moeten optreden, en voor de actie op bedrijven, op scholen en universiteiten is dat van het grootste belang. Overal dient de eenheid van actie tegen het Amerikaanse optreden in Indo-China en voor terugtrekking van de Amerikaanse troepen gesmeed te worden.' (Brief van 12 mei, 1970). Bij stemmingen in het parlement bleek herhaaldelijk de uitwerking van de nieuwe situatie.

In de praktijk van de buiten-parlementaire strijd heeft de PvdA-leiding tot dusver alles ondernomen om aan de consequenties van een en ander te ontkomen.

Bij acties buiten het parlement, die een toetssteen vormen voor de waarde die er aan woorden gehecht moet worden en die een werkelijk gewicht in de schaal kunnen leggen, kwam geen samenwerking met de PvdA tot stand, maar werd aan de basis — in de buurten, op bedrijven en in bepaalde steden — eenheid tussen socialist en communisten gesmeed in de strijd voor terugtrekking van de Amerikaanse troepen uit Indo-China en voor steun aan het heldhaftige volk van Vietnam, dat voor zijn vrijheid vecht.

De demonstratie van jeugdorganisaties te Amsterdam (11 februari 1972) had het karakter van een verdere doorbraak in Nederland ten gunste van de Vietnamese vrijheidsstrijd en ten nadele van de Amerikaanse diehards, die nog steeds aan hun reeds op het slagveld bepaalde lot proberen te ontkomen. Het ging hier om een samengaan van socialistische en communistische jongeren, maar ook van anti-revolutionaire, katholieke en zelfs liberale jongeren. Het aandeel van het ANJV hierin is van grote betekenis geweest.

Het districtsbestuur van de CPN en het federatiebestuur van de PvdA in de hoofdstad riepen beide op tot deelname en ondersteuning van de grote Vietnam-collecte op 8 januari 1972, die ten doel had praktische solidariteit te organiseren.

Een dergelijke ontwikkeling in het NAVO-bruggehoofd, dat Nederland altijd geweest is onder Drees en de erven Drees, verwekt grote ongerustheid bij Washington. De tegenacties via DS'70 en door middel van allerlei kuiperijen spreken een duidelijke taal.

De nederlagen van het Amerikaanse imperialisme in Vietnam, de mislukking van zijn globale strategie en de mislukking van de isolatiepolitiek ten opzichte van de Volksrepubliek China hebben ook de positie van het generaalsbewind in Indonesië, dat de bloedige onderdrukingspraktijken van het neo-kolonialisme op weergaloos gruwelijke wijze aan het licht heeft gebracht, ernstig verzwakt.

In de periode sinds ons vorige congres heeft dit Suharto-bewind, dat steunt op buitenlandse bajonetten en kapitaal en dat de verworvenheden van de Indonesische revolutie verkwanselt, slag op slag ontvangen.

De bestrijding van dit bloedregiem en de solidariteit met de onderdrukte PKI en alle waarlijke Indonesische patriotten

heeft het partijbestuur steeds als een van zijn hoofdtaken gezien.

De CPN nam in de zomer van 1970 het initiatief tot een grootscheepse campagne tegen het voorgenomen bezoek van Suharto aan Nederland. Met klem werd de vrijlating geëist van alle politieke gevangenen, alsmede een herstel van de grondwettelijke politieke rechten van het Indonesische volk en het recht op organisatie van de Indonesische arbeiders en boeren.

De leuze 'Suharto ongewenst' beheerste de straten en een indrukwekkende massabetoging vertolkte de gevoelens van progressief Nederland. Onder deze omstandigheden moest Suharto van zijn 'staatsbezoek', dat hij voor binnenlandse zowel als internationale doeleinden nodig had, afzien en erin berusten, dat het gereduceerd werd tot een soort noodlanding op weg naar de Bondsrepubliek. Ten tijde van het door de Nederlandse regering georganiseerde staatsbezoek aan Indonesië voerde de partij een propagandistische campagne die ten doel had de waarheid over het neo-koloniale Suharto-regiem nog dieper te doen doordringen. Tegelijkertijd werd met kracht opnieuw de vrijlating van de politieke gevangenen aan de orde gesteld. De vele inspanningen op dit gebied concentreerden zich op de actie tegen de voorgenomen moord op de Indonesische jeugdleider Sukatno, waarvoor vertegenwoordigers van de meest uiteenlopende jeugdorganisaties in het krijt traden en die in een aantal gemeenten ondersteund werd door de raadsfracties van CPN en PvdA tezamen.

Steeds meer in het nauw gedreven heeft het Suharto-bewind, dat zich met huid en haar aan de Amerikaanse imperialisten en aan de grote monopolies in Nederland verkocht heeft, ook zijn show van een 'neutrale houding in internationale kwesties' opgegeven. Wat zich in het binnenland manifesteerde als de zwartste reactie, heeft zich ook op buitenlands gebied als zodanig onthuld.

Het partijbestuur heeft zich intensief beziggehouden met de vraagstukken van oorlog en vrede en deze vooral bezien vanuit het gezichtspunt, dat het nodig is in het eigen land de massa-actie tot ontwikkeling te brengen en vanuit Nederland een eigen bijdrage te leveren tot vrede in Europa en in de wereld.

De CPN kwam daarom ook op tegen de uiterst rechtse kringen in Nederland, die getracht hebben om het conflict in het Midden-Oosten aan te wakkeren, zelfs geld inzamelden voor de aankoop van oorlogsmateriaal ten behoeve van het Dajanbewind in Israël.

Het partijbestuur van de CPN verzorgde publicaties, waarin zowel het anti-semitisme als het filo-semitisme als instrumenten van de imperialistische machtspolitiek werden bestreden. Aan de hand van de jongste gegevens werd opnieuw bewezen, dat het conflict in het Midden-Oosten voor alles een conflict rond de olie en de oliewinsten is, waarin de Royal Dutch Shell een even duidelijke als smerige rol speelt. In publicaties van de partij werd de voortgezette oorlog door het Dajan-Meir-

regiem in Israël veroordeeld als een veroveringsoorlog, terwijl gepleit werd voor een oplossing van de conflicten in het Midden-Oosten langs de weg van uitvoering van de UNO-resolutie van 22 november 1967 en door middel van politieke onderhandelingen, waarbij én het bestaan van Israël én de rechten van Egypte gegarandeerd moeten worden. Er werd stelling genomen tegen de Amerikaanse werfcampagne onder joodse Sowjet-burgers, evenals er scherpe kritiek werd geleverd op de onderdrukkingmethoden in een reeks van de z.g. Arabische staten, die aan de arbeiders en boeren van hun land geen vrijheid van klasse-organisatie, op basis van het marxisme-leninisme, toestaan.

De manier, waarop de Nederlandse regering zich in de problemen van het Midden-Oosten mengt, heeft niets te doen met zorg voor de vrede, maar alleen en uitsluitend met zorg voor de olie, die de Nederlandse bourgeoisie van oudsher bóven alles gaat.

In de afgelopen twee jaren werd het partijbestuur geconfronteerd met nieuwe EEG-maatregelen en met de pogingen de Engelse toetreding tot de EEG te forceren.

In het eigen land werden de EEG-maatregelen in het bijzonder aangevochten door de beweging in het Noorden, die onder leiding staat van de communisten. Onomwonden werd geëist, dat de uitvoering van de EEG-maatregelen, die schadelijk zijn voor de belangen van de Nederlandse werkers, de arbeiders, de boeren, de middenstanders en de intellectuelen, wordt stopgezet door de Nederlandse regering.

Wat de ontwikkeling op internationaal gebied betreft, sprak de CPN zich uit tegen een Engelse toetreding tot de EEG, daarbij opnieuw het karakter van de EEG als instrument van de multi-nationale firma's beklemtonend en wijzend op de toenemende Amerikaanse penetratie in de afzonderlijke EEG-landen. Deze houding stond in tegenstelling met de activiteit van het PvdA-bestuur, alsmede van enige figuren uit de leiding van het NVV, die zich mengden in de discussie in de Labour-party in Engeland ten gunste van de vrij eenzame voorstanders van toetreding aldaar. Dit optreden van Den Uyl, Ter Heide e.a. wekte verontwaardiging in de Labour-party en de TUC, maar ook veel wrevel in de PvdA, waar voor het eerst stemmen opgingen tegen een verdere uitvoering van in Brussel of Straatsburg uitgevaardigde EEG-maatregelen.

Het partijbestuur van de CPN heeft zowel in het binnenland als bij zijn internationale optreden met klem gewaarschuwd tegen een Engelse toetreding, zoals deze èn door de conservatieve Britse regering èn door Washington èn door Bonn werd gewenst. Zij wees daarbij op de schadelijke uitwerking die de EEG reeds gehad heeft op de belangen van de Nederlandse werkers en op de Nederlandse onafhankelijkheid als zodanig (een ervaring, die niet uitgewist kan worden en die voor de arbeidersbeweging in andere kapitalistische landen van belang is), maar vooral ook op het feit, dat een Britse toetreding de vorming van een Europese kernmacht — in dienst van het Westduitse militarisme — naderbij dreigt te brengen.

Het is dan ook beslist géén toeval, dat na het eerste Engelse toetredingsbesluit *de dreiging van een Europese kernmacht — d.w.z. een uiteindelijk door West-Duitsland beheerste kernmacht — zeer snel op de voorgrond is getreden.*

De Nederlandse communisten hebben een dergelijke kernmacht van meet af aan van de hand gewezen als een groot gevaar voor de veiligheid van Nederland en Europa.

Juist rond deze vitale en uiterst gewichtige kwestie, waarvan in de toekomst het leven van miljoenen mensen kan afhangen, is binnen de PvdA een nieuwe scheiding der geesten opgetreden.

Aan de ene kant is er de grote massa der socialisten, die een Europese kernmacht afwijst en een dergelijke afwijzing ook onomwonden blijft eisen van de parlamentsfracties van de PvdA.

Aan de andere kant is voor het eerst de 'Europeaan' Vredeling, die zich meestal beweegt in het voetspoor van Mansholt, in het krijt getreden voor een Europese atoommacht, d.w.z. hij meende dat de mogelijkheid van de vorming van een Europese kernmacht op een conferentie voor Europese veiligheid gebruikt moet worden om druk uit te oefenen op de Sowjet-Unie.

Een dergelijke opvatting over een Europese veiligheidsconferentie en een dergelijk atomair anti-Sowjetisme wordt door de Nederlandse communisten met klem veroordeeld. De tijd van atoomchantage is definitief voorbij — zij is niet alleen in tegenspraak met het belang van de volkeren, maar zij werd ook reeds ten tijde van Foster Dulles als hoop van de imperialisten totaal in de grond geboord! De krachtsverhoudingen in de wereld zijn thans grondig veranderd.

De in de kapitalistische wereld bestaande stroming tegen een escalatie van het atoomgevaar begint daardoor aan kracht te winnen.

Deze stroming is ook voelbaar in het eigen land. Zij werkt uit in de rijen van de Partij van de Arbeid, die thans voor het eerst sinds de tweede wereldoorlog en sinds de afsluiting van het NAVO-verdrag tegen de oorlogsbegroting heeft gestemd en verklaard heeft, dat Nederland binnen de NAVO géén nucleaire taken op zich dient te nemen.

De CPN, die sinds lang op het standpunt staat van een 'neutraal en atoomvrij Nederland', acht deze ontwikkeling van grote betekenis.

Volgens haar betekent het afwijzen van nucleaire taken voor Nederland, dat er snel een einde moet komen aan de aanwezigheid van Amerikaanse atoombases op Nederlands grondgebied, dat atoomkoppen verbannen moeten worden van het Nederlandse territorium en dat het Nederlands-Westduits-Engelse ultracentrifugeproject voor de vervaardiging van splijtbaar materiaal moet worden stopgezet. Hoewel herhaaldelijk en zeer volhardend door de promotors van dit project werd volgehouden dat het geen betekenis zou kunnen hebben voor militaire doeleinden, is de laatste tijd officieel bevestigd, dat de u.c.-methode een materiële basis kan geven aan een Europese

kernmacht. Daarom heeft de CPN verzet aangetekend tegen de uitvoering van het ultracentrifugeproject, de actie daartegen georganiseerd en is zij binnen en buiten het parlement tegen *het Nederlands-Westduits-Engelse accoord en vóór de onverwijldde ratificatie van het non-proliferatieverdrag opgekomen*. Nu ook binnen de PvdA de eerste verschijnselen zichtbaar zijn van pogingen om los te geraken uit de NAVO-politiek van nucleaire escalatie en daar de mening verkondigd wordt, dat er voor een land als Nederland géén nucleaire taken kunnen zijn weggelegd, is het nodig de politiek van de communistische partij voor een neutraal en atoomvrij Nederland opnieuw te toetsen op haar betekenis.

Dat deze betekenis zeer groot is, lijkt thans zonder meer duidelijk. Wat in vroeger jaren verketterd werd en als 'onmogelijk' werd voorgesteld, blijkt nu te leiden in de richting van het *enig mogelijke alternatief* voor een land als Nederland in het Europa van de zeventiger jaren is! Althans wanneer het uitgaat van zijn eigen veiligheid en de veiligheid in Europa!

In het licht hiervan stelt het partijbestuur vast, dat zijn politiek beantwoordde aan de objectieve ontwikkeling en dat er juist daarom meer aandacht geschonken had behoren te worden aan de politiek voor staatkundige neutraliteit en atoomontwepening. De initiatieven van de partij hebben in dit opzicht geen gelijke tred gehouden met de nieuwe mogelijkheden, die voor een dergelijke politiek zijn ontstaan.

Reeds in de voorbereiding van het a.s. congres is het nodig om de politiek voor staatkundige neutraliteit en voor het atoomvrij maken van het Nederlandse grondgebied met alle middelen onder de aandacht van de bevolking te brengen en door te voeren.

Deze politiek immers is een bijdrage tot de veiligheid in Europa — als een doelstelling van massa-actie — en tot de vrede in de wereld.

In 1971 zijn door de Sowjet-Unie en de Bondsrepubliek Duitsland, alsmede door Polen en de Bondsrepubliek Duitsland verdragen uitgewerkt, die zich ten doel stellen een volkenrechtelijke bekrachtiging te geven aan de status-quo in Europa en waarbij de betrokken landen afstand doen van gewelddadige verandering van de bestaande grenzen. Gelijktijdig is er een regeling tot stand gekomen, die in de verhouding tussen Oosten West-Berlijn een zekere ontspanning heeft gebracht.

Zowel vanuit de NAVO als vanuit het Warschau-pact is een plan gelanceerd voor een Europese conferentie van regeringen — met deelname van de USA — voor veiligheid, uitbreiding van de handel en economische samenwerking in Europa.

Dit zijn zeer belangrijke diplomatieke initiatieven. Dringender is hierbij nog de vermindering van strijdkrachten op Europees grondgebied, een ingrijpende verlaging van militaire uitgaven in de Europese kapitalistische landen en een absoluut verbod van alle atoomwapens, voorraden en installaties.

Tegen deze doeleinden wordt in West-Duitsland echter een felle oppositie gevoerd door reactionaire krachten, in het bijzonder uit de CDU-CSU, die hardnekkig vasthouden aan het

revanchistische streven. Daarbij is een nauwelijks gecamoufleerde neo-nazistische stroming actief.

Door de regering van de Bondsrepubliek (een coalitie van sociaal-democraten en liberale vrije democraten) worden de ontworpen verdragen met opportunitetsargumenten verdedigd, waarbij ook door deze partijen vastgehouden wordt aan het herstel van het groot-Duitse rijk, zij het dan dat (met verwijzing naar de risico's van een atoomoorlog) door hen afgezien wordt van een militaire verovering van de DDR.

Voor wat de Europese veiligheidsconferentie betreft, voeren de Westelijke regeringen een verdragingsstactiek.

Onze partij zal meer en ernstiger aandacht aan deze ontwikkeling moeten besteden. Haar taak is het ertoe bij te dragen, dat er druk uitgeoefend wordt op de reactie in West-Duitsland en op haar bondgenoten in Nederland door middel van massa-actie en massa-voorlichting.

Alleen hierdoor kunnen diplomatieke initiatieven tot resultaten leiden.

III

Het vorige, 23ste congres van de CPN sloot zich aan bij de door de grote strijder van het socialisme Ho Tsji Minh in zijn testament neergeschreven wens, dat de eenheid van de communistische partijen internationaal zou worden hersteld en wel 'met verstand en tact'.

Ofschoon een zekere normalisering van de staatsbetrekkingen tussen de USSR en de Volksrepubliek China tot stand kwam, is er van internationale eenheid van de communistische beweging minder dan ooit sprake.

Terwijl in de kapitalistische landen van Europa de klassenstrijd hoog oplaait, de tegenstand tegen de NAVO-oorlogsvoorbereidingen steeds sterker wordt en in Indo-China de met volharding gevoerde bevrijdingsoorlog tegen de Amerikaanse agressie successen oplevert, worden de communistische strijders in verscheidene landen door het revisionisme geremd en tot passiviteit veroordeeld.

Allerlei ultra-linkse en anarchistische groepen kunnen, ook als gevolg van dit revisionisme, hun kansen waarnemen.

Onze partij heeft onder deze omstandigheden haar door vorige congressen vastgestelde gedragslijn voortgezet. Zij bleef optreden voor een internationale, zakelijke en wetenschappelijke discussie op voet van gelijkberechtiging, waartoe reeds in 1960 door haar delegatie op de internationale conferentie te Moskou een voorstel was gedaan. Zij is trouw gebleven aan de beginselen neergelegd in de verklaring van deze conferentie van 81 partijen in 1960, waarin ook de normen inzake betrekkingen tussen de communistische en arbeiderspartijen waren overeengekomen. Daarom onthield de CPN zich van het bijwonen van conferenties, festiviteiten en andere bijeenkomsten, die daarmee strijdig waren en waar 'collectieve' verklaringen werden uit-

gegeven zonder dat een aantal onmisbare partijen, voornamelijk uit Azië, daaraan deelnamen. Onder deze omstandigheden moesten zulke bijeenkomsten wel tot verdieping van de breuk in de internationale communistische beweging leiden, hetgeen ook inderdaad het geval is geweest.

De CPN heeft zich aangesloten bij die krachten in het buitenland die desondanks, zonder dat daaraan voorwaarden werden verbonden, streefden naar gemeenschappelijke actie, voor concrete doeleinden, hetgeen onontbeerlijk is in de strijd tegen het imperialisme.

In de loop van deze gemeenschappelijke strijd zou het ook mogelijk zijn om tot een algemeen politieke en ideologische opheldering te komen. Zodoende zouden in de praktijk de meningsverschillen aan de ervaringen van de massastrijd kunnen worden getoetst en tot oplossing worden gebracht.

Daarom hechtte het partijbestuur zeer grote waarde aan een samenwerking van de communistische partijen voor hulp aan de vrijheidsstrijders in Vietnam en heeft zij zelf naar vermogen aan acties daarvoor bijgedragen.

Zo nam zij deel aan een bijeenkomst van communistische partijen uit de kapitalistische landen van Europa in mei 1970 te Parijs, waar stelling werd genomen tegen de uitbreiding van de Amerikaanse agressie over geheel Indo-China.

Onze partij nam samen met vijf andere partijen deel aan een openbare internationale meeting te Parijs op 2 december 1970. Zij ondersteunde alle vormen van hulp aan de Indochinese volkeren o.a. door het inzamelen van gelden en verschaffen van hulp op medisch gebied en zij trad op voor de erkenning van de Volksrepubliek Noord-Vietnam.

In december 1971 ontving het partijbestuur een delegatie van de Werkerspartij van Noord-Korea, die een oriënterend bezoek aan Nederland bracht, in het kader van een streven naar erkenning van de Volksrepubliek van Noord-Korea door Nederland en naar het aanknopen van handelsbetrekkingen, alsook van de gemeenschappelijke stellingname tegen de herleving van de Japanse expansiedrift.

De CPN ijverde voor samenwerking van de communistische partijen van de kapitalistische landen van Europa tegen de multi-nationale ondernemingen en hun machtsvergroting als gevolg van het intreden van Groot-Brittannië in de EEG.

Na een voorbespreking die in augustus 1970 in Amsterdam plaats had met een vertegenwoordiger van de Britse communistische partij, nam de CPN deel aan de voorbereidende bijeenkomst te Londen waar ook delegaties van de communistische partijen van Engeland, Frankrijk, Italië, Spanje, West-Duitsland, Griekenland, Cyprus en Ierland aanwezig waren. Zij deed daar concrete voorstellen en leverde een schriftelijke bijdrage voor het welslagen van het bij alle genoemde partijen bestaande voornemen tot het houden van een gemeenschappelijke conferentie, die dan ook in januari 1971 in Londen werd gehouden.

Een selectie van de materialen die daar werden besproken werd als rapport door het IPSO gepubliceerd.

De CPN nam eveneens deel aan een openbare meeting, die door de Britse communistische partij was georganiseerd en die in het teken stond van de strijd tegen Britse toetreding tot de EEG.

In maart 1971 had een samenkomst plaats tussen afgevaardigden van de CPN en van de communistische partij van Spanje. In een gezamenlijke verklaring (gepubliceerd in De Waarheid 10 maart 1971) werd principiële overeenstemming tussen beide partijen en ondersteuning door de CPN uitgesproken van de strijd van de Spaanse CP voor het ten val brengen van het Franco-regiem en zijn vervanging door een democratisch bewind. De Spaanse communistische partij toonde zich eveneens voorstander van de voortzetting van de op de Londense conferentie begonnen samenwerking van de communistische partijen van de kapitalistische landen in Europa, een verlangen dat ook leeft in andere partijen.

Desondanks heeft de conferentie van Londen (jan. 1971) tot dusver geen enkele gemeenschappelijke actie van de deelnemende partijen tot resultaat gehad. Erger nog, verscheidene communistische partijen uit de kapitalistische landen van Europa hebben verdere samenkomsten als de conferentie van Londen, alsook gemeenschappelijke actie in de praktijk van de hand gewezen, ofschoon zij zich er in woorden vóór uitspraken.

Hierbij speelt het revisionisme een rol, waardoor gemeenschappelijke actie wordt tegengewerkt.

Onze partij voelde zich in het bijzonder getroffen door het feit dat zij in Europa alleen bleef staan toen zij optrad voor de redding van ter dood veroordeelde communisten en leiders van de communistische partij van Indonesië en tegen het beulsbewind van Suharto. Slechts de communistische partij van Roemenië en de communistische partij van China ageerden tegen de beulspraktijken. Behalve een zeer vage en algemene afkeuring in woorden van de terreur in Indonesië, bleef van de zijde van de communistische partij van de Sowjet-Unie en haar gelijk gezinde partijen, elke concrete daad tot redding van de heldhaftige kaders van de PKI achterwege.

Dit is koren op de molen van het fascistische beulsbewind van Suharto dat inmiddels reeds vele communistische leiders heeft terechtgesteld en hiermee doorgaat.

Tijdens de voorbereidingen van het vorige, 23ste congres had het dagelijks bestuur van de CPN in november 1969 met de CPSU contact opgenomen met het doel tot actievere betrekkingen en uitwisseling van meningen te komen. De CPSU werd uitgenodigd afgevaardigden naar Nederland te sturen, zodat aan de meningsuitwisseling door het gehele dagelijks bestuur zou kunnen worden deelgenomen. Acht maanden later ontving het hierop een zijdelings afwijzend antwoord.

In januari 1972 verscheen in het tijdschrift 'Vraagstukken van de geschiedenis van de CPSU' onder het voorwendsel van een boekbespreking door een tweetal medewerkers, een publieke aanval op de internationale opvattingen van de CPN en een kwaadwillige vervalste voorstelling daarvan. Daarbij werd tot optreden tegen de partijpolitiek binnen de partij opgewekt.

Het dagelijks bestuur heeft daartegen in een verklaring stelling genomen (De Waarheid, 23 februari 1972).

Uit dergelijke praktijken blijkt hoe noodzakelijk het is de partij tegen inmenging door andere partijen te beschermen, consequent de tot dusver gevolgde gedragslijn voort te zetten, en de eenheid van de partij onwrikbaar te handhaven.

Intussen is echter de actieve strijd tegen de ontbindingsverschijnselen als gevolg van het internationale revisionisme en voor een herstel van de internationale eenheid van de communisten noodzakelijker dan ooit.

In de naaste toekomst en op het congres zal onze partij zich moeten beraden over het bezoek van Nixon aan China en de uitwerking van deze gebeurtenis. Hierbij zullen de positieve aspecten van de normalisatie van de betrekkingen tussen de Verenigde Staten en de Chinese Volksrepubliek onderzocht moeten worden. Doch tevens de omstandigheid dat de Amerikaanse imperialisten evenals o.a. die in West-Duitsland en Nederland, zich inspannen om de geschillen tussen de CPSU en de Chinese CP uit te buiten, beide grote socialistische staten tegen elkaar uit te spelen en verwarring in de rijen van de strijders tegen het imperialisme te zaaien.

Het is de hoogste tijd dat de enige weg betreden wordt die de imperialisten dat onmogelijk maakt. Daarom moeten door alle marxistisch-leninistische partijen de normen voor wederzijdse betrekkingen, zoals die op de conferentie van Moskou in 1960 zijn overeengekomen en op papier zijn gezet, op strikte wijze in praktijk worden gebracht. Er dient een nieuwe grondslag voor internationale samenwerking en eenheid van actie te worden gelegd.

De hoofdzaak van deze nieuwe grondslag moet zijn, het verenigen van alle strijdwillende krachten, van alle communistische partijen, het uitwerken van een wetenschappelijke, marxistisch-leninistische principiële beoordeling van elke wending in de wereldsituatie, eenheid van actie voor alle doelstellingen waarover eensgezindheid bestaat, het afstand doen van elke vorm van openlijke of geheime machtspolitiek van communistische partijen onderling en volledige autonomie van elke partij.

IV

Er bestaat een gaping tussen het steeds welwillender gehoor dat de partij bij de werkende bevolking vindt en haar organisatorische verbindingen met die bevolking.

Uit de ervaringen van de laatste tijd blijkt duidelijk, dat er veel sympathie is voor de politiek van de CPN en dat de partij over een grote autoriteit onder de massa van het volk beschikt. Juist echter als men dit constateert, dient men zich er rekenschap van te geven, dat er desondanks een stagnatie is opgetreden in de organisatie van de partij, in haar groei in ledental en abonneetal op De Waarheid. Deze stagnatie is des te ernstiger omdat ze voorkomt in de grote proletarische centra in

het westen van het land. Het is nodig de oorzaken daarvan grondig te onderzoeken en op het congres te behandelen. Niet alleen afgemeten aan de mogelijkheden, die de toestand thans objectief biedt, maar ook aan de hand van de urgente taken, waarvoor een revolutionaire partij van de arbeidersklasse zich in deze tijd gesteld ziet en waarvan de uitvoering geen uitstel kan velen, gezien de grote belangen die op het spel staan.

Het partijbestuur heeft bij de jongste Kamerverkiezingen stagnatie moeten constateren. De tendens om zich daarbij neer te leggen met een beroep op de ingrijpende wijziging in de kieswet inzake de afschaffing van de opkomstplicht moet bestreden worden. Ongetwijfeld schept deze moeilijkheden maar zij zijn niet onoverkomelijk. Zij vormen een uitdaging aan de marxistisch-leninistische partij, die zich juist nu rekenschap moet geven van haar revolutionaire karakter en van haar bereidheid om te werven onder de massa van het volk, niet als de burgerlijke partijen, niet als reformisten, maar uitgaande van de beginselen van het marxisme-leninisme.

Het gebrek aan ideologische strijd, aan consequente interne partijstrijd tegen alle verschijnselen van reformisme en ultra-links avonturisme en voor de zuiverheid van de beginselen en de organisatie, is er de oorzaak van dat de partij niet actiever is en in groei achterblijft.

Een grote tekortkoming is de onderschatting van de betekenis van de centrale politieke leiding van de partij en het verwaarlozen daarvan terwille van dagelijkse praktische werkzaamheden.

Ook de strijd voor het marxisme-leninisme op het gebied van de internationale vraagstukken is essentieel voor de politieke helderheid en daadkracht in eigen land. Strijdschuwheid in de internationale vraagstukken veroorzaakt tevens strijdschuwheid op binnenlands gebied en in de partij-organisatie.

Ook het zwijgen over internationale problemen is een groot gevaar, evenals het zwijgen over de algemene grondslagen van de communistische beweging. Zo bleef in de partij en in de krant de herdenking van de Oktober-revolutie van 1917 en het uitdragen van de universele revolutionaire ideeën die zij inhield achterwege, alsook het steeds voor ogen houden dat de Sowjet-Unie het voornaamste socialistische land is, de strategische bondgenoot van het Nederlandse volk en van de CPN tegenover het imperialisme en voor de verdediging van de vrede.

Politieke en praktische controversen mogen deze hoofdzak niet over het hoofd doen zien.

Zij mogen er onzerzijds onder geen voorwaarde toe leiden dat afgeweken wordt van de standvastige en strijdvaardige internationalistische traditie van onze partij, hooggehouden onder de moeilijkste omstandigheden en ondanks, tenslotte voorbijgaande, geschillen met personen of besturen van de CPSU.

De ernstige tekortkomingen in het ideologische werk van de partij hebben zich in de praktijk gewroken.

Daarom stelde het partijbestuur enkele maanden geleden vast,

dat dit werk ingrijpende verandering en verbetering moest ondergaan.

Dit betrof allereerst het feit, dat de scholing in de partij is aangepakt als een formalistische aangelegenheid, als het organiseren van een ceremoniële cyclus lezingen, in plaats van als een serieuze en diepgaande behandeling van de hoofdvraagstukken, waarvoor de partij zich gesteld ziet en waarin ideologische opklaring het nodige licht moet verschaffen.

De leiding behandelde de kwestie als een van ondergeschikt belang en stelde laat paal en perk aan de gebleken nalatigheid.

Het gebrek aan ideologische vorming in de partij en vooral ook rond de partij, waar vele nieuwe mensen te winnen zijn voor de communistische politiek, tegen de regering-Biesheuvel en voor een socialistisch Nederland, is ook te wijten aan de tekortkomingen van ons dagblad De Waarheid in dit opzicht en aan het volledig achterblijven bij de behoeften van de ideologische strijd van de uitgeverij Pegasus, die weinig doet om oorspronkelijke werken uit te geven die de strijd in Nederland vooruit kunnen brengen. Ook al zijn de moeilijkheden op dit gebied bijzonder groot en al zijn er talrijke hindernissen te overwinnen, eveneens bij de uitgeverij Pegasus zal er op gekoerst moeten worden om eigen werken uit te geven en daarbij sympathiserende en progressief denkende mensen, ook al behoren zij nog niet tot de gelederen van de partij, in te schakelen.

Het partijbestuur is van mening, dat de impuls, die de laatste tijd aan het ideologische werk is gegeven door het Instituut voor Politiek en Sociaal Onderzoek, ten volle moet worden benut.

Sinds de korte tijd van zijn bestaan heeft het IPSO reeds een aantal studies het licht doen zien, die van groot belang zijn voor de ideologische opvoeding en die bovendien reeds een inspirerende rol hebben gespeeld in de strijd. Dit was o.a. het geval met de studie over de loonstrijd in Nederland, die zeer veel heeft bijgedragen tot de strijd tegen de anti-stakingswet, welke thans tot ontplooiing komt. Een studie als 'Stalin contra Hitler' gaf de mogelijkheid tot bezinning op de grote tradities van de communistische beweging en op de anti-fascistische oorlog onder leiding van de Sowjet-Unie tegen Hitler-Duitsland. Het probleem van de milieu-vervuiling werd in de IPSO-uitgave voor het eerst benaderd vanuit een marxistische visie. Deze activiteiten van het IPSO zijn van grote waarde gebleken en moeten gezien worden als een aansporing voor de gehele partij om het ideologische peil te verhogen, en actief op te treden onder de massa voor het verschaffen van opklaring over de op demoralisatie en fascisering gerichte ideologische campagnes van de reactie.

Het partijbestuur heeft zich in de afgelopen periode ook nader beraden over de propaganda en over de functie van het dagblad De Waarheid, dat als enige onafhankelijk is van de monopolies en afhankelijk van de werkers en de anti-monopolistische krachten in ons land.

Wat de propaganda betreft, concludeerde het partijbestuur dat

dit werk de laatste jaren lijdt aan een ernstige vervlakking. Er is hier duidelijk sprake van een gebrek aan consequente leiding door het dagelijks bestuur van deze belangrijke tak van werk. Openbare vergaderingen vinden sporadisch plaats en indien zij plaats vinden dan nog volgens een ingebakken en vastgeroeste routine, die onvoldoende rekening houdt met de gestegen zakelijke belangstelling onder de werkers voor onze partij. Daarom moeten maatregelen genomen worden, opdat — vooral door afdelingen en districten — veelvuldiger grotere en kleinere openbare bijeenkomsten worden belegd. Het partijbestuur zal daarbij tot taak hebben meer sprekers op te leiden, vooral partijgenoten die in de acties een grote rol spelen en met de daad voor de uitvoering van de partijpolitiek optreden. Juist zij kunnen anderen in deze strijd inspireren!

Het is noodzakelijk om in de afdelingen en districten kameralen te belasten met verantwoordelijkheid voor de propaganda, met name voor de ontwikkeling van eigen initiatieven op het gebied van de propaganda door afdelingen en districten, en voor het werken met de ideologische en propagandistische materialen van de partij.

De krant is een kostbaar bezit van onze partij en een scherp wapen in de strijd, dat dagelijks zijn nut en onmisbaarheid bewijst.

Tegenover de aanslagen, die de reactie op ons dagblad pleegt, staat de offervaardigheid van duizenden communisten en vele vrienden van onze krant, die weten dat zij en zij alleen de communistische pers overeind kunnen en moeten houden in deze tijd van persconcentraties, gelijkschakeling en muilkorving van het vrije woord. De regering-Biesheuvel koerst hiermee op een indirect staats-monopolie van de nieuwsvoorziening. Het dagelijks verschijnen van De Waarheid is daarom een politiek belang van de eerste orde, voor alle Nederlandse werkers, voor allen die democratisch en progressief denken. In de acties van de afgelopen maanden is de volstreekte onmisbaarheid van onze krant gebleken. Zij gaf voorlichting aan de werkers, hield door uitgebreide informatie de contacten in stand tussen de in strijd staande werkers en inspireerde daarmee tot eensgezinde en volhardende acties.

Zij is de grote ondernemers, de regering-Biesheuvel en andere reactionairen een doorn in het oog.

Juist daarom gaf het dagelijks bestuur op 21 januari 1972 een verklaring uit, waarin partij en vrienden van de partij opgeroepen werden onze krant te verdedigen tegen de steeds toenemende aanvallen, die op haar ondernomen worden — door de regering met haar voortdurende lastenverzwaringen, door de advertentie-boycot van de ondernemers en via duistere manipulaties in de drukkerij-wereld.

De voorbereiding van het aanstaande partijcongres moet tegelijkertijd een offensief zijn voor de versterking van de krant. Daarom roept het partijbestuur alle afdelingen en districten op om onmiddellijke maatregelen te treffen voor een massale werfcampagne voor De Waarheid.

Het winnen van nieuwe lezers moet gepaard gaan met stelsel-

matige verbetering van de inhoud, waarbij beklemtoond moet worden, dat zij als dagblad niet tot taak heeft een zogenaamde 'onpartijdige weergave' van het nieuws, maar dat zij zich er meer en meer op moet richten het nieuws van de dag van het communistisch commentaar te voorzien, niet alleen in speciale commentaarkolommen, maar door het nieuws zelf commentariërend te brengen en vanuit een klassestandpunt te belichten.

Alhoewel er eerste schreden op deze weg gezet zijn, valt er nog zeer veel te doen om een algehele heroriëntatie van onze krant door te voeren, die zich er op moet richten de massa's te winnen voor de communistische politiek.

Enkele maanden geleden besloot het partijbestuur tot een aantal maatregelen, die moeten leiden tot verbetering van de inhoud van radio- en televisie-uitzendingen van de partij. Dit volgens een nauwkeurig plan en in overeenstemming met de grote behoefte aan massavorlichting, waartoe de mogelijkheid door de regering via haar eigen greep op radio, tv en dagbladpers al zoveel mogelijk dictatoriaal beperkt is.

De organisatie

In de afgelopen periode is een systematische opbouw en versterking van de partij-organisatie achterwege gebleven.

Deze achterstand houdt het gevaar in, dat hetgeen aan politieke invloed en autoriteit gewonnen is niet wordt vastgelegd.

Dit stelt de partij voor de noodzaak op korte termijn orde op zaken te stellen en de nu bestaande achterstand ongedaan te maken. Het partijbestuur concludeerde enige tijd geleden, dat het noodzakelijk is over te gaan tot een doelgerichte ledenwerving, vooral van bewuste arbeiders en bedrijfskaders die hun waarde in de actie hebben bewezen en die in deze tijd hun weg naar onze partij vinden. De werving voor de partij mag niet aan het toeval overgelaten worden, ook mag zij zich niet voltrekken volgens een kunstmatig patroon, dat opgedrongen wordt door formele werfcampagnes in de directe omgeving van de partijgenoten.

De partij moet midden in de actie staan en zich daarvan reken-schap geven bij de organisatie, ook van de ledenvergaderingen. Het partijleven mag niet ineenschrompelen tot het doen aanhoren van een formele 'politieke informatie' op ledenbijeenkomsten, maar moet gericht zijn op politieke discussie en politieke opvoeding ten dienste van de uitvoering van de partij-politiek en de dagelijkse strijd. Dit kan alleen z'n nut hebben als de besturen ook werkelijk gekozen worden en regelmatig verantwoording afleggen aan de leden. Aan de veelal bestaande wanordelijke toestand, dat zelfs de verdeling van de meest elementaire verantwoordelijkheid binnen de besturen ontbreekt, moet een einde worden gemaakt. Duldzaamheid op dit gebied leidt tot ernstige nadelen voor de partij en tot inperking van de strijdkracht van onze beweging.

In dit verband is het partijbestuur van mening dat het ont-

breken van bindingen tussen plaatselijke en buurtafdelingen en partijbedrijfsgroepen als een ernstige tekortkoming beschouwd moet worden. Het vorige congres bepleitte reeds een dergelijke hechte band. Desondanks echter werd deze richtlijn niet voldoende gevolgd en zijn er juist in dit opzicht ernstige gebreken aan het daglicht gekomen.

Het gevolg daarvan is geweest, dat vele strijdervaringen van de laatste jaren vrijwel niet werden veralgemeend, d.w.z. niet ten algemene nutte van de gehele partij werden gemaakt en dat er op de bedrijven slechts sporadisch sprake was van partijpropaganda. Dit heeft een nadelig effect op de strijd en verduistert het perspectief voor de werkers, die òn de eisen van vandaag òn de socialistische maatschappij van morgen willen verwezenlijken.

Partijfinanciën

Het is een illusie te menen, dat de partij haar werkzaamheden zou kunnen financieren zonder een voortdurend beroep te doen op de offervaardigheid van leden en sympathiserenden van onze partij. Een dergelijk beroep moet echter gepaard gaan met de grootst mogelijke openheid ten opzichte van de bestedingen van het ingezamelde geld en met het geven van een inzicht in de manier, waarop de partij haar zaken beheert.

Aan dat laatste heeft het te veel ontbroken.

De inzamelingen brengen weliswaar grote bedragen op, die spreken van een bijzondere offervaardigheid van leden en aanhangers, maar nog steeds is er een onvoldoende stelselmatige toevloed van financiën.

Het is nodig de partijbegrotingen kritisch te bezien, permanent te controleren, een uiterste zuinigheid en doelmatigheid bij de besteding van de financiën aan de dag te leggen en nieuwe wegen te zoeken om de inkomsten uit bijdragen van de bevolking drastisch te verhogen. In het laatste jaar is hierin enige verbetering gekomen, ofschoon zowel door buurt- als bedrijfsafdelingen nieuwe initiatieven dienen te worden genomen om regelmatig geld in te zamelen. Het verdient aanbeveling te overwegen om de contributieschaal aan te passen bij de stand van de huidige lonen.

Parlements- en gemeenteraadswerk

In vele plaatsen nemen de communisten in de gemeenteraden en in de colleges van B. en W. belangrijke posities in. Ten aanzien van een aantal kwesties wierp dit voor de werkende bevolking belangrijke resultaten af.

Naast de positieve resultaten zijn er ook een aantal tekorten ontstaan.

Zo ontbreekt vaak de controle van de partijleden en de afdelingsbesturen op het optreden van de vertegenwoordigers van

onze partij in openbare lichamen. Dat heeft hier en daar geleid tot een afglijden naar rechts, tot sociaaldemocratische opvattingen in het parlementaire werk, waarbij de fracties 'politiek maken' en de partij tot een aanhangwagen van de fracties dreigt te worden.

De door het partijbestuur gevolgde werkwijze werkte op een bepaald moment in de hand dat over het optreden van gemeenteraadsfracties besluiten werden genomen buiten de afdelingsvergaderingen en -besturen om. Om daaraan een eind te maken, hief het partijbestuur het landelijke apparaat voor het gemeenteraadswerk op en werd volledig de nadruk gelegd op de leidinggevende rol, die afdelingen en districtsledingen daarbij, uitgaande van de congresbesluiten, moeten vervullen.

Ten aanzien van het werk van de parlementsfractie, die namens de partij een reeks van initiatieven nam (op het gebied van de werkgelegenheid, de lonen, tegen de achterstelling van het Noorden, tegen de opvoering van de atoombewapening en tegen de vrijlating van de oorlogsmisdadigers), stelde het partijbestuur vast, dat het werk van de parlementsfractie actiever en slagvaardiger moet worden, niet aangepast bij de heersende 'parlementaire routine'.

Ook is het noodzakelijk, dat de vertegenwoordigers van de partij in de openbare lichamen actiever naar buiten optreden, voor het uitdragen van de partijpolitiek onder de massa.

Kaderpolitiek

Eén van de problemen, waarmee de partij in de huidige tijd geconfronteerd wordt, is de onvoldoende aanwas van kaders, die leiding kunnen geven aan het partijwerk en die zich onverzoenlijk inzetten voor de principes van het marxisme-leninisme en zich voortdurend politieke en algemene kennis eigen maken. Er moeten nieuwe kaders naar voren worden gebracht uit partijgenoten, die actief zijn op het bedrijf en in de massabeweging en die bewezen hebben strijdvaardig te zijn en over inzicht in de belangrijke vraagstukken van de arbeidersbeweging te beschikken.

Een motto als 'verjonging' kan hierbij niet als norm worden genomen. In vele gevallen komt 'verjonging' zonder meer neer op een geringschatting van de beproefde kennis en ervaring. Niet de leeftijd, niet de lichamelijke kracht zijn doorslaggevend. Het gerijpte oordeel, de kennis, de bekwaamheid, de ervaring en de trouw aan de beginselen van het marxisme-leninisme van de 'oude garde' moeten gecombineerd worden met de dadendrang van de jongeren en dienen tot verrijking van ervaring en kennis.

Een dergelijke kaderkeuze gaat uit van de noodzaak tot strijd voor de zuiverheid en de voortzetting van de strijdvaardige tradities van de CPN.

In de partij moet opgetreden worden tegen rechtse stromingen (conformisme t.o.v. het kapitalisme), rechtse praktijken en tegen een bestaande tendens om moeilijke problemen te ver-

zwijgen en deze zodoende te ontlopen in plaats van deze op principiële wijze aan de partij voor te leggen. Schending van de discipline en anarchistische praktijken, verschijnselen van verburgerlijking e.d. kunnen niet worden geduld.

Op alle gebieden moet ons congres de weg wijzen en besluiten nemen voor de vooruitgang en de versterking van onze partij. Alleen op die manier kan een weg gebaad worden naar een socialistische toekomst in Nederland.

Partijdocument

Partijbestuur CPN was bijeen

Zaterdag 18 maart j.l. was in Amsterdam het partijbestuur van de CPN bijeen voor de vaststelling van de agenda en het schriftelijk verslag van het partijbestuur voor het 24ste congres, dat op 26, 27 en 28 mei in Amsterdam zal plaatshebben.

De agenda voor het congres luidt:

1. Verslag van de werkzaamheden van het partijbestuur door H. Hoekstra.
2. Financieel verslag.
3. Verkiezing van het partijbestuur.

Het verslag van het partijbestuur zal in *De Waarheid* van vrijdag 24 maart a.s. worden gepubliceerd.

Voor verbetering van de partij-organisatie

Het is duidelijker dan ooit, dat in de huidige politieke situatie ongelooft veel afhangt van het optreden van de communisten en hun partij. In alle massale acties van de afgelopen jaren, zowel tegen de politiek van de regering-De Jong als in de recente acties tegen de versoberingen van de regering-Biesheuvel-Drees, heeft de communistische partij een belangrijk aandeel gehad en een vooraanstaande rol gespeeld.

Een goede partij-organisatie is noodzakelijk om een volhardende strijd te kunnen voeren en de taken, die de partij stelt met succes te volbrengen. De speerpunt richt zich thans tegen de uit Den Haag gedicteerde matigingspolitiek, waarbij op de lonen wordt beknipt en tegen de bezuinigingswoede op openbare voorzieningen, die vooral provincies en gemeenten treft. De poging van de regering om de kapitalistische crisisverschijnselen en de, als gevolg van de stijgende oorlogsuitgaven, voortschrijdende inflatie op de werkers af te wentelen, moet worden doorbroken.

In alle streken van ons land is de strijd aangebonden en brede groeperingen van de bevolking komen voor hun eisen op de meest uiteenlopende terreinen in beweging. De toenemende strijdbereidheid vindt echter onvoldoende uitdrukking in de groei van de communistische partij en de partij-organisatie. De groei in ledental van de partij en de uitbreiding van abonnees blijft achter bij de mogelijkheden en er is, al is die over het gehele land gerekend niet overal even gelijkmatig, sprake van stagnatie.

De omstandigheden waaronder de strijd wordt aangebonden, zijn niet overal precies dezelfde en plaatselijke factoren spelen uiteraard een rol. Belangrijke ervaringen, in de afgelopen jaren opgedaan, kunnen echter worden veralgemeend en daarbij blijkt, dat onze partij, gebaseerd op een juiste politieke stellingname, de voorwaarden schiep om als motor en organisator in de beweging op te treden en leiding te geven aan de strijd voor lotsverbetering en democratische rechten.

De conclusie kan worden getrokken, dat daar, waar door de communistische partij actief opgetreden en strijd wordt georganiseerd, dat daar, waar concreet gewerkt wordt aan de versterking van de eenheid van de arbeidersbeweging, de mogelijkheden tot groei aanwezig zijn.

In het Noorden plaatste de communistische partij zich de afgelopen jaren aan het hoofd van de beweging voor loonsverhoging, tegen bedrijfssluitingen en tegen achterstelling van dit gebied. Zij verwierf daarbij een groot vertrouwen, waardoor de acties aan daadkracht wonnen en de invloed van de partij, zoals bijvoorbeeld ook bleek bij verkiezingen, zich uitbreidde. Bij een analyse van de flinke stemmenvoortgang kan niet worden volstaan met de constatering, dat er door onze partij-

genoten in de verkiezingscampagne hard is gewerkt, dat er vele leden zijn gewonnen en dat er een aantal nieuwe afdelingen zijn opgericht. Het belangrijkste is toch geweest, dat er omvangrijke acties, speciaal ook in Oost-Groningen, zijn gevoerd. Bij de voorbereiding van deze acties, voor behoud van werkgelegenheid zowel als voor hogere lonen, is een hechte eenheid gegroeid tussen communisten, socialisten en gelovige arbeiders, tot uitdrukking komend in actiecomités, zowel per bedrijf als per bedrijfstak. Bij de strijd in Oost-Groningen is gebleken, dat het vormen van actiecomités de juiste manier is om de eenheid aan de basis te smeden.

Als gevolg van deze eenheid van alle arbeiders, gesteund door middenstanders, boeren, studenten en intellectuelen, werd de rechtse regering-De Jong in het defensief gedrongen en bevindt ook de regering-Biesheuvel zich nu daarin.

Dit defensief heeft men zelfs hier en daar in rechtse kring onder druk van de omstandigheden moeten toegeven. Zo verklaarde de toenmalige fractievoorzitter van de CHU-Tweede Kamerfractie, Mellema, op 24 april 1970 tijdens een forum-bijeenkomst in Groningen, dat de verkiezingsoverwinning van de CPN in Groningen, de regering-De Jong ertoe had gebracht om snel „stimuleringsmaatregelen” voor Oost-Groningen bekend te maken (Het Vrije Volk, 25 april 1970).

Het *Nieuwsblad van het Noorden* schreef in datzelfde jaar, op 2 juni 1970, naar aanleiding van de sterke vooruitgang van de CPN bij de Statenverkiezingen, dat „velen via het stembiljet een motie van wantrouwen tegen het regeringsbeleid en voor een deel ook tegen het weinig geïnspireerde beleid van Gedeputeerde Staten van Groningen wilden uitspreken”.

De regering-De Jong werd gedwongen toezeggingen te doen en maatregelen aan te kondigen, die echter bij de werkelijke behoeften achtergebleven.

De strijd gaat verder en met het Volkscongres deze maand, wordt de druk op de regering-Biesheuvel-Drees versterkt.

Partijwerk afstemmen op nieuwe situatie

Het gaat erom de in de afgelopen jaren gegroeide eenheid te consolideren en nog verder uit te bouwen. De stormachtige ontwikkeling in Groningen vereist daarbij, dat de organisatorische aanpak van het partijwerk in overeenstemming wordt gebracht met de nieuwe situatie.

De bevolking verwachtte van de partij, dat zij zich in ging zetten voor de oplossing van problemen op velerlei gebied. Een groot aantal communisten werd actief in actiecomités en als gevolg van de aanzienlijke groei onder het kiezerskorps gingen ook vele communisten bestuurlijke functies in gemeenten en provincie vervullen.

Niet alleen meer in Finsterwolde en Beerta, waar dat reeds lang het geval was, maar ook in andere gemeenten werd de CPN de grootste partij. Wat de provincie betreft, rukte zij op naar de derde plaats, achter de PvdA en AR en werd zo tot een middelgrote partij.

De tientallen raadszetels die werden behaald en de gewijzigde verhoudingen binnen vele gemeenteraden, leidden er op hun beurt toe, dat er nu ook een twaalfstal CPN-wethouders in de provincie zijn, waaronder in centrumplaatsen als Groningen, Hoogezand en Winschoten. De partij ging ook een gedeputeerd-zetel bezetten.

Vele partijgenoten, die eerst hun voornaamste activiteiten konden richten op de organisatie van de partij en op de uitvoering van haar directe taken, moesten openbare functies gaan bekleden. Daarnaast deed zich nog de situatie voor, dat in enkele plaatsen raadszetels moesten worden ingenomen door partijgenoten, die nog niet zo lang lid waren van de partij en dus verhoudingsgewijs over minder ervaring beschikten.

Als gevolg van deze omstandigheden werd het leiden van de partij-organisatie veel ingewikkelder en ontstonden aanvankelijk enkele stoornissen, die — hoewel niet ernstig van aard — toch van zodanige omvang waren, dat zij nader moesten worden gezien. De partij had echter enige tijd nodig om zich in te stellen op de nieuwe situatie.

Zo was het noodzakelijk om een betere verhouding te vinden tussen de tijd en de aandacht, die kon worden geschonken aan het raadswerk (parlementaire werk) en het directe politieke werk onder de massa's (buitenparlementaire werk). Er moest worden opgetreden tegen de neiging zich geheel door het raadswerk te laten opslokken en dat als een zaak te beschouwen, waaraan het politieke optreden onder de massa ondergeschikt zou kunnen zijn.

Het is nogal eens voorgekomen, dat partijvergaderingen niet konden doorgaan, omdat verschillende partijgenoten besprekingen of bijeenkomsten hadden vanwege hun functie als bestuurder van gemeente of provincie. Dat woog des te zwaarder, omdat het meestal vergaderingen betrof van de leidinggevende partij-organen, waarmede juist ook bestuurders in openbare functies het contact niet mogen verliezen, of minder intensief mogen laten worden.

Onze raadsleden moeten trouwens niet alleen voortdurend in contact kunnen blijven met de partij, maar met de bevolking, namens welke zij zijn gekozen en van wie zij het vertrouwen hebben gekregen. De communistische vertegenwoordigers zijn er niet alleen voor de partij, maar voor de bevolking, bij welke ze dan ook in moeilijke en ingewikkelde situaties te rade moeten gaan. We leven in een kapitalistische maatschappij, die niet op plaatselijke schaal veranderd kan worden. Niemand zal dan ook verwachten, dat de communisten maar meteen voor alle zaken een kant-en-klare oplossing weten, maar juist in overleg met de betrokken bevolkingsgroepen kunnen wegen naar een oplossing worden gezocht.

In datzelfde vlak geldt ook, dat het raadswerk van de communisten zich moet afstemmen op de beweging die er is, of die er voor de vervulling van bepaalde verlangens en eisen dient te komen.

De discussie en gedachtenwisseling tussen de partijgenoten, die openbare functies bekleden, en de partij, kan plaatsvinden door

middel van bezoek aan bestuurs- en ledenvergaderingen en ook door deel te nemen aan andere werkzaamheden van de partij. Onze partijgenoten in raden en staten verrichten omvangrijke werkzaamheden, maar zonder daaraan iets tekort te willen doen is de praktijk toch zo, dat bij onvoldoende coördinatie belangrijke partijwerkzaamheden er schadelijk door kunnen worden beïnvloed, of dat zelfs bepaalde partij-activiteiten verkeerd gericht kunnen worden. Ervan uitgaande, dat het optreden in raden en staten moet steunen op en in overeenstemming moet zijn met de beweging onder de bevolking, zal er vooral ook meer aandacht moeten worden geschonken aan het politieke leven van de partij.

Om alle werkzaamheden goed tot zijn recht te laten komen, is het noodzakelijk dat het districtsbestuur en zijn dagelijkse leiding goed functioneren. In dit opzicht moeten eveneens tekortkomingen worden gesignaleerd, die overwonnen dienen te worden. Een oorzaak voor de huidige situatie vindt men ook weer in het feit, dat verscheidene partijgenoten die deel uitmaken van deze leidingen, belangrijke openbare functies vervullen. Anderzijds kan men er echter ook de ogen niet voor sluiten, dat door districtsbestuur en dagelijkse leiding onvoldoende collectief leiding wordt gegeven aan de partij. Dit heeft ook mede tot gevolg, dat er te weinig politiek leven is in de afdelingen, terwijl daarop toch juist de voornaamste activiteit gericht dient te zijn.

Het is nu nogal eens zo, dat op ledenvergaderingen uitvoerig problemen van de gemeentepolitiek aan de orde komen en de vergadering daardoor zodanig wordt beïnvloed, dat er over veel belangrijker zaken niet wordt gesproken. In enkele afdelingen worden hiervan de nadelige gevolgen ondervonden en wordt het werk van de afdeling voor andere noodzakelijke activiteiten opgehouden.

Het komt echter ook voor, zoals in Oude-Pekela bijvoorbeeld, dat raadsfractie en partij-afdeling naast elkaar werken; de besluiten van de raadsfractie worden niet met de partij besproken, waardoor er een ernstige kortsluiting ontstaat.

Het feit, dat op de ledenvergaderingen in sommige afdelingen alleen maar wordt gepraat over het raadswerk, zowel als het feit, dat een raadsfractie belangrijke besluiten neemt zonder ze in de partij te bespreken, moeten worden afgekeurd.

De wethouders zijn een onverbreekelijk onderdeel van de raadsfractie en de praktijk zal moeten zijn, dat de wethouders en raadsfracties op geregelde tijden verantwoording afleggen aan de partij-afdelingen en dat bij belangrijke vraagstukken de partij direct wordt geraadpleegd. Het raadswerk zal op deze manier niet los komen te staan van het partijwerk, maar het zal ook niet de boventoon gaan voeren.

De snelle groei van de communistische partij in Groningen heeft geleid tot een stroom van nieuwe partijgenoten, van wie de meesten in de loop van de talrijke acties zijn toegetreden. Er moeten wegen worden gezocht om deze nieuwe partijgenoten in de werkzaamheden van de afdelings- en bestuursleidingen te betrekken en — vooral als blijkt, dat zij ervaringen hebben

opgedaan in de strijd — in de besturen op te nemen. We mogen echter niet verbloemen, dat aan dit vraagstuk nog niet de nodige aandacht is geschonken.

Er zijn aarzelingen, die ontstaan door opvattingen als zouden deze nieuwe partijgenoten in en door de partij moeten worden geschoold, vóórdat zij voor een functie in aanmerking komen. Natuurlijk is het van veel belang dat nieuwe partijgenoten politieke kennis opdoen en zich verdiepen in de theoretische grondslagen van onze partij.

De praktijk heeft echter ook getoond, dat men nog geen goed bestuurder van de partij wordt, door zich achter een bureau of aan een huiskamertafel vol te proppen met citaten uit theoretische geschriften. Goede bestuurders, kaders, ontwikkelen zich als zij — naast het lezen van theoretisch materiaal hetgeen onontbeerlijk is — vooral ook in de praktijk worden gevormd en gehard.

Praktische partijwerkzaamheden kunnen plaats vinden in de partij-organisatie en in de bedrijven; het gaat erom, dat nieuwe partijgenoten óók de verantwoordelijkheid gaan dragen voor een bepaald onderdeel van het partijwerk en dat op de leidinggevende functies de strijdvaardigsten en meest ervarenen naast elkaar komen. Juist door nieuwe partijgenoten verantwoording te geven, zullen zij zich samen met oudere, ervaren, kaders kunnen ontwikkelen.

Het inschakelen van nieuwe partijgenoten kan er juist ook toe leiden, dat de „routine” en „sleur”, die nu in een aantal afdelingen is ingeslopen, wordt overwonnen; er kunnen nieuwe stimulansen ontstaan en nieuwe vormen van beweging worden ontwikkeld.

We willen in het kader van deze opmerkingen ook nog stilstaan bij het bedrijfswerk. Het is een belangrijk, zeer belangrijk, onderdeel van de partij-activiteit dat ook meer aandacht vereist dan het tot nu toe had.

Voor de afdelingen houden zich er te incidenteel mee bezig en het optreden van partijgenoten in de bedrijven geschiedt nog erg op eigen initiatief, ingegeven door gebeurtenissen op het bedrijf of artikelen in *De Waarheid* of bedrijfskranten. De resultaten die nu in tal van acties werden bereikt, zouden nog groter kunnen zijn bij een doeltreffende steun uit de afdelingen. Het optreden van communistische arbeiders bij de acties in de strokarton, in de steenfabrieken, enz. onderstreept de noodzaak en de betekenis van het bedrijfswerk.

Voor de met grote hardnekkigheid gevoerde strijd in de strokartonindustrie heeft de stoot tot de ontwikkeling van de beweging gegeven. Het actiecomité trad op met grote kennis van zaken en vindingrijkheid en vond telkens de juiste eisen om de arbeiders te verenigen en regering en ondernemers terug te dringen.

We willen ook nog speciaal vermelden de resultaten, die werden bereikt in de actie tegen de sluiting van het Groll-bedrijf te Nieuweschans. Aanvankelijk was de vakbeweging akkoord gegaan met deze sluiting onder het schijnargument, dat er dan op het Groll-bedrijf in Groningen werk zou blijven. Men advi-

seerde de arbeiders zelfs om de afvoeiingsregeling te aanvaarden.

Onze partij nam scherp stelling tegen dit advies en riep de arbeiders op te vechten voor het behoud van hun werkgelegenheid. De arbeiders steunden deze oproep en brachten hun eis voor het behoud van werkgelegenheid door middel van een direct gevormd actiecomité onder de aandacht van de directie en vakbeweging. Het resultaat is geweest, dat het Groll-bedrijf werd overgenomen en dat een belangrijk stuk werkgelegenheid is behouden.

In deze actie moest ook de vakbeweging haar aanvankelijke standpunt herzien en zich achter het Groll-personeel opstellen. Dit voorbeeld toont nog eens duidelijk aan, dat onze partij zich heel nadrukkelijk met het bedrijfswerk behoort bezig te houden en dat de strijd voor loonsverhoging en werk niet kan en mag worden overgelaten aan de vakbeweging alleen.

Landelijke problemen

Er zijn inmiddels maatregelen genomen om de activiteiten van de partij in overeenstemming te brengen met de nieuwe toestand. In de komende periode zal moeten blijken of we in staat zullen zijn de moeilijkheden en stoornissen te overwinnen. Het bijzondere in de situatie is, dat zij geen gevolg is van stagnatie, maar juist van een groei van de beweging. De partij heeft immers zijn actieradius uitgebreid en er zijn zonder twijfel mogelijkheden tot nog verdere groei, zowel wat ledental als invloed betreft.

Dat geldt trouwens niet alleen voor Groningen, maar voor ons gehele land.

De problemen van Groningen staan niet op zichzelf — het zijn landelijke problemen. De pogingen van de regering om het Noorden tot militair oefenterrein te maken en het te doen aansluiten op militaire oefenterreinen in West-Duitsland vergroten de gevaren voor heel Nederland. Het verkwanselen van de aardgasrijksdommen aan de grote industrie en aan het buitenland gaan niet alleen ten koste van Groningen, dat door Den Haag schandelijk kort wordt gehouden, maar ook ten koste van de bevolking als geheel.

De acties in Groningen zijn dan ook onderdeel van landelijke acties en passen in het kader van alle activiteiten tegen de desastreuze politiek van de regering-Biesheuvel-Drees en de ondernemers.

De metaalstaking, het negeren van het Stheeman-vonnis, de massale beweging tegen de vrijlating van de drie van Breda, studenten- en onderwijsacties, de protestdemonstraties van boeren in Winschoten, zijn uitingen van algehele ontevredenheid van de bevolking.

Onze partij zal ertoe bijdragen al deze oppositionele krachten te bundelen en een andere koers af te dwingen.

Gekrakeel bij een bankroete PSP

Een belangrijk element van de toenemende antikapitalistische strijd in de industrieel hoog ontwikkelde landen, en derhalve ook in ons land, is de rol van de jeugd daarin. Vele jonge mensen zijn vervuld van verontwaardiging over de wanorde, hypocrisie, fascisering en misdadigheid van de kapitalistische maatschappij. Hun behoefte om hier iets tegen te doen wordt van grote positieve betekenis wanneer zij gepaard gaat met het inzicht dat het antikapitalistische verzet een georganiseerd verzet moet zijn, gericht op concrete doeleinden. Zoals dit bijvoorbeeld het geval was bij de organisatie van de Vietnam-week door het Comité Jongeren Vietnam. Hier was sprake van een waarlijk brede beweging van jonge mensen van verschillende politieke huize en van hun organisaties, die krachtens hun concrete doelstelling tevens een deel van de algemene nationale en internationale solidariteitsbeweging met de eisen van het strijdende Vietnamese volk was.

De monopoliekapitalisten, die ter bescherming van hun meer en meer omstreden en aangevochten stelsel grijpen naar de methoden van de fascisering, proberen de bewustwording onder de jeugd met alle middelen tegen te gaan. Tot deze middelen behoort het pseudoradicalisme, dat de klassenstrijd altijd vergezelt, maar sterker optreedt als de situatie zich verscherpt en dat bij politiek onervaren jongeren aanvankelijk soms aanslaat. Een treffend staaltje daarvan was de volgende aan ons gerichte brief van een meisje, dat in de eindexamenklas van een hbs-a zit:

Ik heb mij al een tijd aangetrokken gevoeld tot het communisme, maar al meer dan een half jaar ben ik een vurig anarchist. Voor het communisme zijn er behalve de CPN allerlei groeperingen, waar je je bij kunt aansluiten. Maar voor het anarchisme zijn mij helemaal geen groeperingen of bewegingen, net hoe je het noemen wilt, bekend. Bestaan deze in Nederland? In het buitenland bestaan er inderdaad wel, maar ook tot die zou ik me niet kunnen wenden, want ik heb geen namen en adressen. U bent de eerste en de enige die ik acht er van op de hoogte te zijn, die ik vraag mij wat inlichtingen te geven over anarchistische bewegingen. Hopelijk kunt en wilt u mij helpen. Tenslotte zijn we bondgenoten, wat betreft een revolutie, een totale omwenteling.

De brief spreekt voor zichzelf. Elke zin is een misverstand. En de schrijfster is een meisje, dat terecht verschrikkelijk kwaad is op de maatschappij, maar van die maatschappij zo weinig begrijpt, dat ze alle merken door elkaar haalt. Haar brief is een schoolvoorbeeld van het chaotische denken van vele middelbare scholieren en van hun gevoeligheid voor ultralinkse frases. Studerenden zijn niet direct in het produktieproces opgenomen, zoals dit het geval is met de bedrijfsjeugd. Deze neemt deel

aan de georganiseerde loonstrijd van de arbeidersklasse en doet de belangrijke politieke ervaring op van de samenhang van baas-regering-rechter.

De bewegingen op de middelbare scholen daarentegen zijn veelal emotioneel, spontaan en versplinterd. Groeperingen als de PSP en andere met haar verbonden randgroepjes werpen zich juist op dit soort bewegingen. Behalve dat zij de betrokken jongeren met voorliefde bezig houden met de romantiek van de revolutie-ver-van-huis, worden allerlei bijzaken overtrokken en verabsoluteerd, zodat ze in de ogen van deze jongeren hoofdzaken kunnen lijken.

De dragers van het pseudoradicalisme hebben zich altijd van deze methoden bediend. In de dertiger jaren, toen door de langdurige werkloosheid jongeren jarenlang niet konden trouwen, werd geprobeerd om de door de CPN en jonge communisten georganiseerde strijd voor steun aan jonge werklozen en voor werk tegen loon, te torpederen door ze op te roepen voor acties voor gratis voorbehoedsmiddelen en zelfs... gratis rendez-vous-huizen. Het motief was ook toen: seks is beslissender dan werk en brood. Gebruik makend van de gezonde afkeer van huichelachtige seks-taboes worden ook heden ten dage de seksuele vraagstukken boven de strijd voor sociale bevrijding geplaatst, hoewel deze op elk gebied van beslissende betekenis is.

Zo is er een heel pakket te noemen, vanaf het vraagstuk van het gebruik van drugs tot en met milieuvervuiling, kraakacties en metrobouw, waarvan de artikelen al naar gelang ze „lekker liggen” als de bron van alle kwaad op de politieke markt worden gegooid. Hoe zeer ook bedolven onder „rode reclame”, de bedoeling is om de aandacht van de hoofdzak af te leiden: de strijd van jong en oud tegen de afbraakpolitiek op elk gebied van de regering Biesheuvel-Drees, door de verdoezeling van het klassekarakter van de maatschappelijke problemen. Daartoe dient ook de rel om de rel, die na de oorlog bijvoorbeeld rondom de monarchie en het Beatrix-Claus-huwelijk door de PSP en met name door haar inmiddels stil geworden heer Boetes weer werd geïntroduceerd met de bijbedoeling de aandacht van wat wild geworden kleinburgers op zich te vestigen, terwille van een kortstondige parlementaire zetel. Dit was afgekeken van de troztkist Sneevliet, die voor de oorlog één keer in de Tweede Kamer kon komen, omdat hij zich wegens moedwillige majesteitsschennis in de gevangenis manoeuvreerde om zo de stemmen van de toenmalige anarchistische dragers van antimonarchistische stromingen op zich te verenigen. De rel om de rel is ook het werk van de politieke knoeiers, die de ene keer tegen het autobezit van de gewone man te keer gaan onder geschreeuw van méér openbaar vervoer, een volgende keer met evenveel lawaai uitbreiding van dit vervoer verwerpen, zoals de aanleg van een metro in Amsterdam, zogenaamd terwille van méér woningen en weer een andere keer herrie schoppen tegen vervanging van krotten door nieuwe woningen, omdat het „buurteigene” aangetast zou worden.

Handreiking aan rechts

Het is deze rellentrappers onder „linkse signatuur” helemaal niet om woningbouw of welke andere serieuze zaak van het werkende volk te doen. Zij verrichten hand- en spandiensten aan de reactionaire regeringspolitiek door hun louche acties voor afbraak van de werkgelegenheid. Zij helpen door provocatorische activiteiten als brandstichtingen en andere terreurmethoden een klimaat te scheppen, waarin antidemocratische en neofascistische krachten kansen geboden worden de burgerlijke democratie nog sneller uit te hollen dan al gebeurt en waardoor in de eerste plaats de werkers in hun democratische rechten getroffen worden. Hoe de saboteurs van de georganiseerde klassenstrijd zich ook vermommen, of zij binnen of buiten de PSP zitten, of zij zich sieren met de benamingen „communistisch”, „marxistisch-leninistisch”, „arbeidersmacht” of „proletarisch links”, hoe zij onderling ook voortdurend met elkaar overhoop liggen, het platform, waarop deze trotskisten, surrogaat-anarchisten en andere warhoofden zich tenslotte verzamelen, is het anticommunisme. Zij richten zich tegen de positie van de CPN, precies in de anticommunistische lijn van de rechtse machtsdragers en ultrarechtse bladen als *De Telegraaf*. Zij worden door de „linkse jongens” van tv en radio met veel tamtam geëtaled om verwarring te stichten, of te bereiken dat de echte radicalisering onder de jongeren verzandt in uitzichtloze acties van allerlei aard.

Terwijl de massale Vietnam-demonstratie van de jongeren door de NOS nadrukkelijk geboycot werd, werden „Rode Tribune” en „Arbeidersmacht” breeduit op het beeldscherm gebracht om de machtige en eensgezinde stakingsbeweging van de metaalbewerker voor de inwilliging van hun looneisen en tegen het Scheeman-vonnis in diskrediet te brengen, en dat uiteraard terwille van de in het nauw gebrachte metaalbaronnen. Waarmee voor de zoveelste keer bewezen werd dat het pseudolinkse gestook een handreiking is aan de plannen van de grote kapitalisten om de gevolgen van hun moeilijkheden op de arbeiders af te wentelen zowel als om het stakingsrecht om zeep te helpen.

Juist met het oog op de noodzaak om alle progressieve krachten tegen de regeringspolitiek te verenigen — waarvoor de CPN zich inspant — is het nodig het valse radicalisme met alle kracht te bestrijden. De geciteerde brief van de middelbare scholiere is verhelderend voor het feit, dat het pseudo-radicalisme tenslotte dient om te verhinderen dat opstandige jongeren zich met de CPN en haar doeleinden verbinden en gewonnen worden voor de georganiseerde en doelbewuste strijd van de arbeidersklasse, die ook hun strijd is en de oplossing voor hun problemen inhoudt.

De nieuwe kweek van het ultra„linkse” onkruid is de al terloops genoemde en uit de PSP weggelopen groep „Proletarisch Links”. Wanneer we hier even bij stilstaan, dan gebeurt dit niet vanwege enige betekenis van dit groepje, dat

tot dezelfde wanorde aan de rand van de arbeidersbeweging behoort als de andere opkomende en weer verdwijnende pseudorevolutionaire groepjes. Maar omdat zijn aanwezigheid symptomatisch is voor de PSP, deze voornaamste na-oorlogse broedplaats van het pseudoradicalisme, en voor de eeuwige machtsstrijd binnen de PSP.

„Proletarisch Links” wordt o.m. geregeerd door ene Rein van der Horst, wiens „politieke loopbaan” tot dusver als etappes had: AJC, RSAP, Nederlandse sectie van de Vierde Internationale (trotskisten), PvdA, PSP, Proletarisch Links. Hij is employé van het AKZO-concern. Men kan niet zeggen dat het grootkapitaal niet loyaal is tegenover rrrrevolutionairen, die dan bovendien nog in het bijzonder proletarische en revolutionaire *Handelsblad* de wereld er van op de hoogte stellen uit de PSP vertrokken te zijn „om de klassenstrijd eindelijk op gang te brengen”. De reden kan natuurlijk zijn dat hij vergeten is bij de AKZO zelf te beginnen. En daarbuiten had hij de pech dat de metaalarbeiders niets van zijn plannen afwisten, zodat ze nog even met hun klassenstrijd hadden kunnen wachten.

Aanvankelijk hadden de Proletarisch Linkers van de voor de PSP zo vernietigende verkiezingsuitslag voor de Tweede Kamer (1,4 procent) gebruik willen maken om de macht te ontrukken aan de parlementariërs van het slag Wiebenga en de revisio-nisten van het slag Gortzak. Hun paleisrevolutie was opgezet om de overblijfselen van de PSP zowel tot „de revolutionaire voorhoede van de Nederlandse arbeidersklasse” als tot „een massapartij” te maken. De „voorhoede”, omdat het de over-grote meerderheid van deze arbeidersklasse aan „politieke belangstelling” zou ontbreken en zij de „maatschappij-visie” zou missen, waarmee „Proletarisch Links” zich zo rijk gezegend acht. De „massapartij” als „de revolutionaire omstandigheden” daarvoor zijn aangebroken. En al afwachtende moest volgens een andere PL-leider, Erik Meijer, de PSP „haar parate potentieel aan intellectuele en theoretische kennis aanboren om ze snel mogelijk te gaan werken aan het opstellen van een blauwdruk voor de pacifistisch-socialistische revolutie”. Aan het zwelgen in revolutionaire woorden is in de politieke uithoe-ken van de maatschappij, waar de betweters samenhokken om ver van de geminachte arbeidersklasse de revolutie op papier te zetten, nooit gebrek geweest.

Niet vanwege de politieke waanzin is „Proletarisch Links” buiten de PSP komen te staan, maar vanwege haar mislukte greep naar de macht. De ironie wil daarbij dat de PSP, die door haar wisselende aanvoerders altijd geadvertiseerd is als de partij van de open deur, waar iedereen die het wachtwoord „pacifisme” fluisterde, werd binnengelaten, zodat er zelfs geen belet voor oud-SS-ers was, de partij van de schorsingen, roye-menten en wegloperijen *en masse* is geworden. Maar de ironie wil ook dat lieden als Gortzak, die wegens fractievorming uit de CPN waren gezet en nadien aan iedere anticommunistische borst die zich aanbood over hun verfoeilijke royement hadden uitgehuild, nu zelf de royering van een hele rij van fractie-

vormers — die alleen door hun uittreden is voorkomen — van harte toejuichten. De oorzaak daarvan was, dat wat hun in de CPN niet was gelukt, in de PSP tot succes leidde, nl. de feitelijke meesters te worden van de alsmaar verder uitgedunde PSP. De man op de achtergrond bij deze intrige, die op de laatste scheurmakersbijeenkomst in Groningen plotseling op de voorgrond trad, was ene Ko Dankkaart. Een man, die reeds lang geleden uit de CPN was verwijderd en die sindsdien wegens jarenlang verblijf in het buitenland, uit het politieke gezichtsveld was verdwenen. Wat rondom hem in dat Groninger spektakel opviel was dat hem, temidden van zoveel ruzie, openlijk lof werd toegezwaaid door het partijbestuur, omdat hem niets te veel was geweest, noch inzake zijn „hulp aan het politieke secretariaat” noch als „coördinator van de landelijke actie voor de verkiezingen” èn voor zijn kennelijk niet te stuiten bereidwilligheid alle gewestelijke bijeenkomsten bij te wonen. Deze Dankkaart is thans vice-voorzitter en Gortzak hoofdredacteur van het armzalige blaadje „Radicaal”.

Anticommunistische buffer

De PSP-oorlog is voorlopig beslecht met de Pyrrhus-overwinning van de Dankkaart-Gortzak-Burggraaf-Wiebenga-groep. Want het tumult gaat door, ook al schrijft Lankhorst, één van de weinig overgebleven oprichters van de PSP, zich nog altijd de vingers blauw dat van „een verdeeld huis geen sprake is”. De „Proletarisch Linksers” P. Verdooren en W. de Wolf werden wel als gewoon lid geschorst maar niet als partijraadslid, terwijl ook het schorsingsbesluit van de blauwdruk-revolutionair Erik Meijer werd ingetrokken. G. Harmsen, de „Marx-ideoloog” voor iedere Nederlandse autoriteit, heeft gedreigd te zullen uittreden als het „onvervalste Wiebenga-pacifisme uitsluitend zou gelden”.

En zo gaat de ontbinding verder, waarvan de oorzaak in de reden van het bestaan van de PSP zelf ligt. Zij werd in 1957 — het dieptepunt van de koude oorlog — in het leven geroepen als een partij van het „betere anticommunisme”, „beter” dan dat van Luns en het toenmalige PvdA-Kamerlid F. Goedhart, de feitelijke oprichter van DS'70. Dat geschiedde toen het anticommunisme, in navolging van de kruistocht van McCarthy in Amerika, overal was uitgelopen op een ware ketterjacht tegen alles en iedereen wat maar progressief en onafhankelijk dacht, en het bij tal van mensen, vooral in de PvdA begon door te dringen dat dit anticommunisme een kunstmatig produkt van de koude oorlog was en aangekweekt werd om zowel van jaar tot jaar de NAVO-bewapening te kunnen opvoeren, als om de expansie van de monopolies onbelemmerd haar gang te kunnen laten gaan.

Het „betere anticommunisme” was het gerafelde touw, dat de oprichters van de PSP met elkaar verbond. Zij is nooit een arbeiderspartij geweest, maar een door de reactie hogelijk gewaardeerd anticommunistisch instrument om van buiten af in

de arbeidersbeweging te kunnen infiltreren. Volgens zijn zoveelste beleidsplan (november 1971) zoekt de zgn. partijraad nog altijd naar de methode voor „onze verplaatsing van de rand naar het midden van de arbeidersbeweging”.

Inderdaad, een randgroep tegen de arbeidersbeweging van de eerste dag van haar bestaan af, precies als alle andere pseudo-revolutionaire randgroepjes. Een onderzoek over de eerste 100 leden van de PSP liet zien, dat 47 procent een inkomen had groter dan 10.000 gulden, terwijl dit in de vijftiger jaren voor de gehele bevolking maar 5,3 procent was. Volgens de beroepen was slechts 9 pct. arbeiders, tot wie ook cipiers e.d. gerekend werden. De eerste groep PSP-ers kwam dan ook voornamelijk uit intellectuele en hogere ambtelijke kringen voort, wier geestelijke achtergrond in belangrijke mate godsdienstig was. Voor de rest was de PSP in oprichting een scala van sectarisme. Behalve aanhangers van antivivisectie, anti-alcohol, antitabak, natuurgeneeswijze, biodynamische landbouw, esperanto, gemengde vrijmetselarij e.d., werden de eerste 100 leden voornamelijk gevormd door dienstweigeraars (17), Kerk en Vrede (18), De Derde Weg (14), Wereldfederalisten (10), Humanisten (9), Vegetariërs (8), Bellamyansen (4), enz. Bezien we de politieke herkomst dan is het van hetzelfde laken een pak: PvdA (23), Socialistische Unie (22), Christ. Dem. Unie (11), SDAP (10), Vrijz. Dem. Bond (4), Bond van Christ. Socialisten (3) en verder nog Oude SDAP, OSP, ARP, Christ. Dem. Volkspartij, Christ. Dem. Partij en VVD. Niemand was rechtstreeks uit de CPN afkomstig. Dat sectarisme dikwijls gepaard gaat met politiek querulantisme, wordt wel aangetoond door het feit, dat liefst 65 pct. lid was geweest van een of meer partijen, 26 pct. van twee of meer partijen en dat voor 4 pct. de PSP zelfs de vijfde partij was.

Behalve om als anticommunistische buffer te fungeren tussen socialisten en communisten, werd de PSP opgericht met het oog op de verkiezingen van 1959. Als slotstuk van de koude oorlogshetze hoopte men de CPN een vernietigende slag te kunnen toebrengen, daarbij speculerend op de verwarring onder communistische kiezers als gevolg van de aanval van binnen uit door Wagenaar, Gortzak e.a., die in 1958 buiten de CPN waren gezet.

Zo schreef de PvdA-bestuurder dr. B. W. Schaper in „Socialisme en Democratie” dat er links van de PvdA „kennelijk ruimte aanwezig is voor een nieuwe groepering, die zich duidelijk afgrenst van de CPN” en „die wellicht een deel van de communistische aanhang zal overnemen”. Het Amerikaanse, door de CIA gesubsidieerde tijdschrift „*Problems of Communism*” stelde verheugd vast, dat de verkiezingsuitslag „schadelijk voor de CPN” maar „gunstig voor de PSP” was geweest.

Een jaar later echter al, toen bleek dat de CPN zich begon te herstellen, moest Lankhorst zich op een PSP-congres heel wat bezorgder afvragen: „Hoe voorkomen we verder uitbreiding van het communisme?” En om hoe dan ook geen onzekerheid te laten bestaan over de anticommunistische doeleinden

van de PSP verzekerde hij in het toenmalige PSP-blaadje „Bevrijding” (febr. 1961) aan het PvdA-Kamerlid Scheps, die het anticommunisme als voorwaarde had gesteld „opdat niet-ontwapenaars de propaganda van de PSP voor ontwapening ernstig kunnen nemen”: . . . „Laten wij hem eerst de verzekering geven dat de PSP er niet aan denkt met de CPN welke actie ook tegen de bewapening te ondernemen. De heer Scheps zal ook in het verleden geen enkel samengaan van de CPN met de PSP kunnen aanwijzen”.

De PSP probeerde bij haar aanvallen op de CPN profijt te trekken van de koers, die door de Chroestsjow-revisionisten in de Sowjet-Unie werd ingeslagen en wilde daarbij vooral de geheime rede van Chroestsjow over Stalin op het 20ste congres van de CPSU en de Hongaarse contrarevolutie van 1956 uitsluiten.

De PSP propageerde Chroestsjows revisionistische uitleg van de vreedzame coëxistentie, waarbij de illusie werd gewekt, dat de vrede in het bijzonder een kwestie van diplomatiek overleg zou zijn en de klassesolidariteit werd opgegeven. Wie het klassestandpunt in het vraagstuk van oorlog en vrede verlaat komt tot revisionistische stellingen zoals wel heel treffend geformuleerd in een in de DDR verschenen filosofisch woordenboek, dat er in de „tegenwoordige tijd . . . nauwe aanrakingsvlakken” zijn gekomen tussen de „op vreedzame coëxistentie gerichte buitenlandse politiek van de socialistische staten”, van de „ideeën en eisen van de wereldvredebeweging” en „*de opvatting van de vertegenwoordigers van het pacifisme*”.

Een figuur als Bruggeman, die van het ministerie van binnenlandse zaken in de leiding van de PSP belandde en inmiddels op het ministerie van CRM is teruggekeerd, werd via de Sowjet-ambassade naar Moskou uitgenodigd ter gelegenheid van een vredescongres, dat hij nog probeerde aan te grijpen voor een anti-Sowjetdemonstratie ook.

Chroestsjow zocht tijdens zijn minister-presidentschap aansluiting bij personen en groepen in het buitenland, die zich in hun eigen land ten doel stelden tegen het revisionisme optredende communistische partijen afbreuk te doen.

Bij deze revisionistische koers werden allerlei manoeuvres uitgedaagd en de PSP manoeuvreerde daarin mee.

Wat Nederland betreft moest de strijd voor de vrede maar aan de PSP worden overgelaten, die opkwam voor „vrede in Vietnam met behoud van Amerikaanse bases” en voor een „staakt-het-vuren” op een moment, dat de Amerikaanse agressors zware nederlagen leden en tijd zochten om zich te herstellen.

De Amerikaanse strategie in Azië is bankroet gegaan en de PSP, die als partij zonder beginselen altijd de opportunistische politiek van „zo de wind waait, waait m'n jasje” voerde, deinst achteraf niet voor de leugen terug als zou zij „vanaf het begin” de „onmiddellijke en onvoorwaardelijke ontruiming” van de Amerikaanse troepen uit Indo-China hebben geëist. (Resolutie partijraad 6-11-1971).

De PSP is het na-oorlogse voorbeeld geworden van de onmogelijkheid van het in stand proberen te houden van een partij zonder een gemeenschappelijke grondslag en zonder een duidelijk program.

Vijftien jaar na de oprichting is in bijeenkomsten, die om de schijn op te houden „congressen” worden genoemd, nog altijd het Grote Debat over de grondslagen en het program aan de gang. In die vijftien jaar heeft de PSP de tragi-komische weg afgelegd van de stelling van de eerste (overleden) voorzitter ir. Van Steenis, dat de PSP een kleine partij moest blijven, uitsluitend om de geest van de mensen in pacifistische zin te beïnvloeden, tot de politieke nonsens van het huidige partijbestuur, dat een „geheel nieuwe versie” van het karakter van de PSP wenste . . . , „gericht tegen het sectarisme (!) en voor een kwalitatieve integratie van pacifisme en socialisme, alsmede een door marxistische, christelijke, radicaal-democratische en anti-autoritaire bronnen gevoed humanisme als uitgangspunt”.

Tel daar dan nog bij dat de partijraad „geduldig” naar „een in de massa gewortelde revolutionaire voorhoede” wil „toewerken”, dan hebben we de raaskalpartij ten voeten uit, met haar vijftien jaren verkiezing, gekrakeel, scheuringen en machtsgrepen.

„De PSP is een schizofrene patiënt”, zo vatte een inzender de geestelijke en politieke warboel van zijn partij wel heel treffend samen. Een partij, die niets te dol was, die zich wierp op elke extremiteit die opkwam, die zich verbond met alle mogelijke provocatorische acties of ze ontketende, die in zee ging met provo's, OVB en kabouters, die hengelde naar Nieuw Links, PPR en D'66, omdat de intellectuelen daar zo „vindrijk” zijn; die niet wist of ze zich in kleine of grote PAKken moest steken, of zich omvormen tot een pacifistische vleugel binnen een zogenaamde progressieve volkspartij.

Kortom, één doorlopende demonstratie van politieke misère en onmacht, die de ene keer leidde tot gezwets als „dat het meest revolutionaire van de PSP was en is dat zij het héle militair-industriële complex uitdaagt” (B. v. d. Lek in *Radicaal* van december 1968) en de andere keer omsloeg in paniek bij het partijbestuur over een zoveelste regeringsnota over de NAVO en de defensie . . . „Als die nota wordt aangenomen zal dat een flinke stap op weg naar de ondergang van de wereld zijn, en — als dat door een wonder verhinderd mocht worden — in ieder geval de ondergang van de democratie”.

Een partij, die na vijftien jaar tenslotte wel zo uitgekakt móest zijn, dat volgens een berekening van PSP-ers zelf bij de Kamerverkiezing van 1971 de PSP-ers boven de 30 jaar, inclusief de trouw gebleven oudere pacifisten, nog geen 0,6 procent vormden, dat wil zeggen nog niet genoeg voor één Kamerzetel. Niettemin wordt de zieltogende PSP kunstmatig overeind gehouden. Dit gebeurt om in de zich verscherpende situatie de zo verheugende radicalisering onder de jongeren — niet in het

minst onder de studerenden — tegemoet te kunnen treden met de bluf van het pseudoradicalisme, zowel als met het oog op de komende verkiezingen. Want dan zal het stemrecht op 18-jarige leeftijd gelden. Jonge mensen, die nu 15, 16 en 17 jaar zijn, zullen dan hun stem uitbrengen. En het is de PSP, die met haar pseudorevolutionaire kreten tegen orde en gezag, met het ontketenen van uitzichtloze en zo nodig ook met provocatorische acties, geholpen door andere randgroepjes en de publiciteitsmedia van de heersende klasse, zal speculeren op de politieke onervarenheid van velen van deze jongeren.

Ook bij de laatste verkiezingen waren de meeste PSP-stemmen (0,8 pct.) van jonge kiezers afkomstig, nog altijd enkele tienduizenden. Binnen de PSP zelf is verklaard, dat het éénmalige stemmers waren, uit wanhoop en protest. Een tweede keer stemmen zij niet op de PSP. Daarom wordt gekoerst op de grote golf van nieuwe jonge kiezers. Maar ook hen heeft de PSP niets te bieden dan teleurstelling, politiek bedrog en uitzichtloosheid.

De PSP is in het leven geroepen om de rol van anticommunistische splijtzwam in de arbeidersklasse te spelen en om verarring te stichten, ook al moest daarvoor de vredesvlag bezoedeld worden. Zij is een groepering die zichzelf voortdurend vernietigt, omdat haar anticommunistische doeleinden tegen de draad van de geschiedenis ingaan en tevens een speelbal van lieden, wier levenstaak het is de arbeidersbeweging te vernielen. Zij mogen geen kans meer krijgen bij een jeugd, die zoveel perspectief biedt door haar grote politieke belangstelling en haar behoefte om te handelen.

F. SCHOONENBERG

Het stakingsrecht

Op de indiening bij het parlement van het wetsontwerp „wettelijke bepalingen met betrekking tot de werkstaking” is na verloop van meer dan twee en een half jaar nog geen behandeling in het parlement gevolgd. De oorzaak hiervan is niet ver te zoeken. Het verzet tegen dit wetsontwerp neemt van dag tot dag toe, vooral ook binnen de vakbeweging. In steeds bredere kring van de arbeidersbeweging wordt de door de oud-ministers Roolvink en Polak ontworpen „stakingsregeling” onderkend en betiteld als een onvervalste antistakings- en antivakbondswet.

Dit karakter is nog eens bevestigd door de uitspraak van de Amsterdamse rechter mr. Stheeman in het door de metaal-ondernemers aangespannen kort geding tegen de Industriebond-NVV. Hierbij kreeg deze vakbond het verbod opgelegd de door haar gestelde CAO-eisen door een staking van de ondernemers af te dwingen, deze te organiseren of daartoe op te roepen. Zowel in het pleidooi van de ondernemersadvocaat in het kort geding, de Haagse mr. Pels Rijcken, als in het vonnis van mr. Stheeman wordt gesproken over, of bedoeld op het reeds berucht geworden wetsontwerp.

De bestrijding van de antistakingswet, waaraan de communisten van stonde af aan een grote activiteit hebben besteed door veel informatie en uitgebreide argumentatie op bedrijven en op vakbondsvergaderingen, heeft er inmiddels toe geleid, dat de Kamercommissie van sociale zaken heeft moeten besluiten tot het houden van een nieuwe hearing over het wetsontwerp, die naar verwachting in april of mei aanstaande zal plaatsvinden. Van de zijde van het NVV-bestuur is onlangs bekend gemaakt dat zijn juristen het wetsontwerp — dat oorspronkelijk ook door het NVV-bestuur werd ondersteund en verdedigd — „opnieuw onder de loupe zullen nemen”.

Intussen zitten de scribenten van de ondernemers en andere geleerde heren in het kapitalistische recht ook niet stil, waarbij het slechts in schijn merkwaardig is dat een aantal van hun activiteiten en stellingen zich eveneens tegen de inhoud van het wetsontwerp richt. Hun gaat het er immers om het stakingsrecht aan nog meer beperkingen te onderwerpen dan in het wetsontwerp al gebeurt. Dat is het doel waarnaar zij streven, al zijn de gebruikte methoden dan niet altijd gelijk. Zo heeft de Utrechtse drs. E. P. de Jong een schriftuur gewijd aan „De regeling van de werkstaking en de civiele rechtsorde”.¹⁾

Dat wil zeggen, geen beoordeling van de antistakingswet op

¹⁾ Drs. E. P. de Jong: De regeling van de werkstaking en de civiele rechtsorde. Uitgebracht door het Molengraaff-instituut voor privaatrecht te Utrecht. Uitg. Tjeenk Willink, Zwolle.

basis van het door veel strijd opgebouwde, maar altijd nog uiterst beperkte arbeidsrecht, maar op basis van de civiele rechtsorde zoals deze in kapitalistisch Nederland is gereglementeerd en wordt gehanteerd.

De aan het slot van zijn geschrift vluchtig geopperde gedachte om het arbeidsrecht en het verbintenissenrecht te scheiden, noemt De Jong zelf „heel vaag” en kan dus bij een beoordeling van zijn publikatie buiten beschouwing blijven.

De schrijver moet erkennen, dat het stakingsrecht in feite bestaat sinds in 1872 het coalitieverbod werd opgeheven, waardoor de arbeiders niet meer — zoals voordien — strafrechtelijk vervolgd kunnen worden als zij zich verenigen en wanneer zij „in vereniging” voor verbetering van hun loon- en arbeidsvoorwaarden optreden. Maar, zo laat De Jong daar onmiddellijk op volgen: „Opheffing van een strafrechtelijk verbod impliceert echter niet de creatie van een subjectief recht. Wat strafrechtelijk niet verboden is kan civielrechtelijk nog zeer wel ongeoorloofd blijven, hetzij als wanprestatie, hetzij als onrechtmatige daad”.

Met wijdlopijge juridische betogen probeert De Jong vervolgens aan te tonen, dat het wetsontwerp de vakbeweging tegenover de ondernemers in een „machtspositie” plaatst en hij schrijft: „In dit wetsontwerp wordt . . . toelaatbaar geacht wat tussen burgers onderling in het algemeen onbetamelijk is. En wat de overheid in beginsel niet is toegestaan, is de vakbeweging wel geoorloofd. De vakvereniging kan pas tot de orde geroepen worden, indien zij kennelijk in strijd met de zorgvuldigheid handelt.”

Hoewel de ondernemers en met hen ook rechters als mr. Stheman c.s. er geen enkele moeite mee hebben bij iedere staking de vakbonden van „onzorgvuldigheid” en van „onbetamelijkheid in het onderlinge verkeer” te betichten en op die grond stakingen „onrechtmatig” te verklaren, herhaalt De Jong de kreet van een zijner collega's: „Hiermee zijn de particuliere vakverenigingen tot superpubliekrechtelijke lichamen uitgeroepen, die zich boven de overheid verheffen. Dit is niet alleen ongrondwettig, doch keert onze gehele rechtsorde ondersteboven.”

Of het werkelijk ongrondwettig is wil De Jong nog wel in het midden laten, maar dat de „rechtsorde” wordt ontwricht lijkt hem een aanvaardbare conclusie . . .

Deze conclusie heeft de schrijver nodig om tot zijn belangrijkste stelling te komen, namelijk dat de staking (als een collectief optreden) de persoonlijke verantwoordelijkheid van de arbeider voor zijn met de ondernemer aangegane contractuele verplichtingen (het arbeidscontract) niet opheft.

En dat is nu precies wat de grote ondernemers — met in hun kielzog een hele rij van hoog- en laaggeplaatste kapitalistische rechtsgelerden — al sinds jaar en dag betogen. Onder alle omstandigheden behoort de individuele overeenkomst — in dit geval het door de ondernemer aan zijn arbeider ter ondertekening voorgelegde arbeidscontract, zonder welke ondertekening de werknemer niet wordt aangenomen — te worden

nageleefd. En in heilige toorn ontstoken roept De Jong uit, dat met de concretisering van het „collectiviteitsbeginsel” „chaotische toestanden in het verbintenissenrecht” worden geschapen . . .

Verhelderend voor de gedachtenwereld waarin De Jong en andere „rechtsgeleerden” leven is het volgende stukje proza uit het schriftuur van de Utrechtse doctorandus:

„Vervolgens blijkt het beoogde evenwicht (in de machtspositie tussen ondernemers en de arbeiders en hun vakbonden, Schr.) niet uit de regeling zelf. In de memorie van toelichting wordt de staking voortdurend beschouwd als ultimum remedium (het uiterste middel, Schr.); het gaat dus om uitzonderingsrecht. In het algemeen is het in het recht zo, dat hij die zich op een uitzondering beroept, moet bewijzen dat die uitzondering zich hic et nunc (hier en op dit moment, Schr.) voordoet. De bewijslast zou in deze redenering op de vakvereniging en/of haar leden moeten berusten. Dat blijkt naar mijn mening ook uit de juridische structuur van de arbeidsverhouding: de *arbeidsovereenkomst*. Werkweigering, dus het niet nakomen van verplichtingen, levert in beginsel wanprestatie op, tenzij er een uitzonderingsregel toegepast kan worden. Niettemin legt het ontwerp de bewijslast op de werkgever. De vakvereniging beroept zich op regels van uitzonderingsrecht en de werkgevers (organisatie) dient te bewijzen dat het uitzonderingsrecht niet van toepassing is. Men kan deze constructie overplaatsen naar andere delen van het recht: in een contractuele relatie blijft de debiteur in gebreke en deze beroept zich op overmacht ex art. 1280-1281 van het Burgerlijk Wetboek. Niet de debiteur moet bewijzen dat overmacht aanwezig was, maar de crediteur dient aan te tonen, dat overmacht afwezig was. Slaagt de crediteur niet in dat bewijs, dan wordt overmacht aangenomen! Of in het strafrecht: niet de verdachte of zijn advocaat in het proces tonen aan dat er een strafuitsluitingsgrond aanwezig is, maar de officier van justitie dient te bewijzen, dat er geen strafuitsluitingsgrond aanwezig is. Men kan toch niet ontkennen dat dit toch wel een hoogst merkwaardige gang van zaken zou zijn.”

Hoogst merkwaardig is alleen hoe dit soort juristen alle recht, ook het arbeidsrecht, enten op het geheiligde verbintenissenrecht en dan met name op het recht van de ondernemer van zijn loonslaaf te verlangen, dat deze het door hem getekende arbeidscontract (getekend in een dwangpositie — zonder ondertekening van het arbeidscontract wordt geen arbeid verschaft) te allen tijde naleeft.

Nu mag het waar zijn dat in het ontwerp-antistakingswet collectief optreden „in beginsel” wordt aanvaard, maar dat betekent nog niet, dat wat in beginsel in deze tijd wel aanvaard MOET worden, in de praktijk ook toelaat-

baar wordt geacht. Op elk door de ondernemers gewenst moment kan de rechter ingeschakeld worden en elk voor de rechter gebracht arbeidsconflict heeft nog laten zien dat deze — ook uit het nog pas in ontwerp aanwezige „stakingsreglement” een heel arsenaal van redenen kan putten om de staking „onrechtmatig” te verklaren. Met al zijn juridische haarkloverijen en zijn geweeeklaag dat het wetsontwerp de ondernemers in een nadelige positie zou brengen, waagt De Jong zich er niet aan te ontzenuwen, dat het aantal en de aard van de beperkingen in het wetsontwerp ten opzichte van het stakingsrecht, dit produkt bestempelen tot een tegen de arbeiders en hun vakbonden gerichte antistakingswet.

Dat karakter kan De Jong ook niet verbergen door heel vaak in zijn schriftuur te herhalen, dat het de ondernemers zijn die door dit wetsontwerp onrecht worden aangedaan. Als sommige juristen in de mening zouden verkeren dat hun zwartmakerij van het wetsontwerp de arbeiders en hun vakbonden zou kunnen verlokken het wetsontwerp maar te slikken „als het kleinste kwaad”, dan zal dat ongetwijfeld op een desillusie voor hen uitlopen.²⁾ Zij hebben het ook wel heel slecht getroffen met de tegen de vakbondsstakingen gerichte gerechtelijke vonnissen van de laatste tijd en met de o.a. op basis van de anti-stakingswet gebaseerde motiveringen die in deze vonnissen werden gebruikt.

Zo verbood de president van de Utrechtse rechtbank in een door de Staat en de NS aangespannen kort geding het spoorwegpersoneel om deel te nemen aan de één-uurstaking op 15 december 1970, waartoe door de vakcentrales was opgeroepen in de actie tegen de loonmaatregel van de toenmalige minister van sociale zaken, B. Roolvink. In datzelfde vonnis werden de spoorwegvakbonden gelast hun oproep tot deelname aan de één-uurstaking onverwijld in te trekken.

Bij dit vonnis werd o.a. met name verwezen naar het in ontwerp gereed liggende „stakingsreglement”. Ook bij een door de vakbond uitgeroepen staking op een klein metaalbedrijf in Hoorn (N.V. Lofema) gebruikte de rechter redeneringen uit

²⁾ Een klein jaar na het verschijnen van bovengenoemde brochure en nadat het verzet tegen het wetsontwerp in alle duidelijkheid naar buiten is getreden, blijkt ook drs. De Jong zijn mening over het wetsontwerp wat aan de gewijzigde omstandigheden te willen aanpassen. Via een interview in een Amersfoorts dagblad laat De Jong weten, dat met het wetsontwerp van de ex-ministers Roolvink en Polak „het wezen van een staking toch nog tekort zal worden gedaan. De zaak kan niet vanuit het civiele recht benaderd worden (! Uitroepteken van schr.). Een meer sociaal-rechtelijke conceptie zou moeten worden ontwikkeld. Daarbij zou rekening moeten worden gehouden met de sociologische en psychologische eigenaardigheden die meespelen bij een meestal zo met emoties beladen onderwerp als een staking”.

En dat is dan een hele mond vol juridisch koeterwaals die het bijsturen van De Jong aan de „publieke opinie” moet maskeren. Als de scribent vervolgens aan genoemd dagblad laat weten, dat de vakbonden bij het verschijnen van dit wetsontwerp aanvankelijk blij zijn geweest met een dode mus, dan is dat een juiste constatering. Maar met die constatering houdt De Jong zich dan ook tegelijkertijd zelf een spiegel voor.

de antistakingswet om zijn stakingsverbod te motiveren. De vakbond, aldus deze rechter, had de staking niet tijdig genoeg bij de ondernemer aangekondigd, waardoor de vakbond „een elementaire norm in het onderlinge verkeer met de werkgever” had overtreden. En dat werd nota bene geconcludeerd nadat na maandenlange onderhandelingen het overleg met de betrokken ondernemer was mislukt . . .

In het voorjaar van 1971 gelastte de president van de Rotterdamse rechtbank tijdens het sleepbootconflict de betrokken vakbonden een „afkoelingsperiode” in acht te nemen, die weliswaar niet in het ontwerp-antistakingswet zelf voorkomt, maar met welk idee de toenmalige ministers Roolvink en Polak wel koketteerden in hun toelichting op het wetsontwerp.

Het verzet tegen het wetsontwerp is door deze vonnissen alleen maar sterker geworden. Dat neemt niet weg, dat de concerns en dit uiterst reactionaire kabinet-Biesheuvel alles in het werk zullen stellen om het ontwerp-antistakingswet in het parlement er door te slepen en — zo mogelijk — daarin de positie van de ondernemers tegenover de arbeiders en hun vakbonden nog beter te beschermen.

Er blijft dan ook alle reden bestaan om de strijd tegen de antistakingswet met onverminderde kracht voort te zetten.

A. VAN TURNHOUT

POLITIEK EN CULTUUR

maandblad, gewijd aan de theorie en praktijk van
het marxisme-leninisme onder leiding van
het partijbestuur der CPN

Notities bij het AKZO-schandaal

Toen bekend werd dat een aantal vestigingen van de Enka-Glanzstoff, een van de voornaamste onderdelen van het AKZO-concern, de poorten zou sluiten, heeft het niet ontbroken aan bespiegelingen die het gebeuren vergeleken met de een of andere onverwachte explosie.

Talrijk waren de commentatoren die de sluitingen lieten inslaan als een bom, bijna even groot was het aantal van hen, die spraken over de roemruchte donderslag bij heldere hemel. Zodoende zou de mening kunnen postvatten, dat we te doen hebben met iets buitenissigs, iets dat niet in de normale gang der dingen besloten ligt.

Natuurlijk zijn sluitingen van grote bedrijven geen dagelijks gebeuren — al is de tijd voorbij dat er meer openingen dan liquidaties van ondernemingen plaats vonden. Maar wel zijn de laatste jaren, eigenlijk al vanaf de tijd dat de EEG goed en wel begon door te werken, massa-ontslagen schering en inslag, zowel in wat men noemt gespannen, als in ontspannen fases van de economische conjunctuur.

In die zin is dan ook bij de AKZO-sluitingen van een donderslag bij heldere hemel geen sprake. Ze staan op één lijn met de ontslag-politiek die Philips in 1971 heeft gevoerd (maar liefst 6000 man), met de drastische personeelsinkrimping bij Unilever, met de eerdere maatregelen bij de VMF, de Verblifa, de textielindustrie en — niet te vergeten — de mijnen.

Er is geen bominslag, maar een hardhandige confrontatie met het kapitalisme zelf, zoals het altijd geweest is en zoals het zal blijven in de tijd dat het nog bestaat. De samenspannende factoren bij de AKZO-ontslagen zijn winstbejag en rationalisatie, concurrentie en strijd om markten, kartelvorming, kapi-

talistische overproductie en planloosheid — kortom alle wezenskenmerken van de monopoliemaatschappij waarin wij leven. De AKZO-ziekte is de ziekte van deze „vrije wereld”, waarin in beginsel iedere vrijheid aan banden gelegd kan worden, behalve die van de zgn. ondernemingsgewijze productie, de productie ter wille van de particuliere winst.

Het opmerkelijke in deze operatie is dus niet dat ze heeft plaatsgevonden. In principe is in het kapitalisme niemand die voor zijn loon afhankelijk is van particuliere ondernemers, gevrijwaard voor dit soort gebeurtenissen. Nee, wat bij de AKZO zo schokkend heeft gewerkt is dat nagenoeg alles, wat in de loop van jaren aan preken en wetten over het volk is uitgesproken, in één klap als leugen en bedrog zichtbaar werd.

Er moesten door fusies en overnemingen zo nodig zeer grote ondernemingen komen, zei men. Immers, die werden zoveel vakkundiger bestuurd, boden zoveel meer garanties voor de bestaanszekerheid van de werkenden, waren zoveel voordeliger voor de consument.

Wat blijkt? De vakkundige vezelheren hebben miljarden besteed aan hypermoderne machines, die straks op de schroothoop terug te vinden zijn. Zij hebben zich „vergist” in de nylonmarkt. Zij wensen duizenden mensen af te snijden als dood hout.

En een van hun doeleinden is, zoals ze ronduit toegeven, om de te lage prijzen van hun produkten (die overigens nog vele miljoenen aan winst opleveren) te kunnen verhogen.

Nog een legende: de EEG heette een „gemeenschappelijke markt” te zijn tot welzijn van ons allen. Nu klagen de heren over de verwoestende concurrentie die er in hun „gemeenschap” zou heersen, terwijl glashelder wordt dat zij de EEG hebben gebruikt voor de vorming van zgn. multinationale ondernemingen, die zich, haasje-over spelend van grens naar grens, aan alle nationale maatregelen onttrekken.

En hoe zat het ook weer met de „democratisering van de ondernemingen”, dat pronkstuk van het kabinet-De Jong-Roolvink, hoofdargument van de rechtse partijen in de verkiezingen van 1971? Het was me maar niet niets: de boeken gingen open, de ondernemingsraden kregen inspraak. Wat het waard bleek kan men navragen in Breda.

We kunnen eindeloos doorgaan, bijvoorbeeld door aan te haken bij die modernste aller campagnes, de vervloeking van de grondstofverspilling. Nu wordt nylon en polyester uit olie, steenkool en aardgas gemaakt; maar wie heeft ons ooit verteld, de laatste tijd, dat onze panty-makers 25 pct. meer grondstoffen de machines doorjaagden dan waaraan feitelijk behoefte bestaat?

Kapitalisme en overproductie

consumptiepatroon veranderd, ze is ver doorgedrongen in de machinebouw zowel als in de medische wetenschap en het eind van die opmars is nog niet in zicht.

Onze kleding en onze woninginrichtingn zijn niet meer denkbaar zonder kunstvezel en kunststof. En met de techniek om het te maken, is de techniek om het ons te verkopen vervolmaakt. Een simpel voorbeeld. Een vrouw die een paar jaar geleden drie paar nylons voor zichzelf kocht, kon vier keer een ladder in een kous krijgen en nog een net paar overhouden. Een vrouw die drie pantys koopt, op zichzelf duurder dan een paar nylons, kan die pech maar tweemaal hebben. Dus verving de panty de nylonkous. De uitvinder van de panty is een commercieel genie geweest — even geniaal als diegenen, die uitvonden hoe je dit dameskleedsel zo moet maken, dat het *blijft* ladderen. Geen wonder, dat dit nieuwe terrein van massaproductie een onweerstaanbare aantrekkingskracht uitoefende op alle ondernemingen die zich met textiel, met chemie en met de winning van olie en gas bezig hielden. Er leken onoverzienbare winsten in te zitten — en die kwamen er dan ook uit.

In een betrekkelijk korte tijd ontstonden ware giganten op dit gebied: Dupont-Nemours in Amerika is de grootste, maar AKZO, ICI (Engeland), Hoechst, Bayern (Duitsland), mogen er ook zijn, terwijl zich in Japan en elders eveneens ware reuzen ontwikkelden.

Stichting van complete nieuwe fabrieken was in die ontwikkelingstijd geen nieuwtje. De Enka-fabriek in Breda is zes jaar oud, haar apparatuur is voortdurend gemoderniseerd. Er wordt geschat dat de investeringen ongeveer 100.000 gulden per man bedragen, hetgeen de waarde van het bedrijf ergens tussen de 150 en 200 miljoen gulden doet zijn.

Maar dat ongebreidelde opjagen van de produktie heeft een grens. Op een gegeven ogenblik bleek de nylonafzet te stagneren en later nam ook de groei van de polyesterafname af. De gezamenlijke produktie van de grote concerns bleek tenslotte, naar zij zelf zeggen (er is overigens niemand die dit kan controleren; feitelijke gegevens, anders dan die welke afkomstig zijn van de vezelproducenten, bestaan niet) een kwart boven de afzetmogelijkheid te liggen.

Kortom, in de sector van de kunstvezels is sprake van een ouderwetse overproduktiecrisis, en de gedragingen van de kapitaalbezitters zijn precies zoals ze sedert kapitalistenheugenis in zulke omstandigheden zijn: men gaat over tot produktie-inkrimping en massa-ontslag, zelfs tot sluiting van fabrieken, zoals de AKZO doet in Nederland, in Duitsland, in België en Zwitserland.

Die maatregelen houden in, dat een kostbaar geheel aan kapitaalgoederen, in Breda ter waarde van 150 tot 200 miljoen gulden, in feite vernietigd moet worden.

AKZO zal de beste machines opslaan, maar wat zullen die waard zijn tegen de tijd dat de produktie weer aanzienlijk uitgebreid zou worden? Meer voor de hand ligt, dat ze tegen

dumpprijzen worden afgezet in landen, waar men zelf de vezelindustrie wil aanvatten of uitbreiden.

Men mag aannemen dat een sluiting van AKZO-Breda zeker een kapitaalvernietiging van 100 miljoen gulden zou meebrengen — een bedrag dat ook overeenstemt met het totaal van 300 miljoen, dat „boekhoudkundig wordt afgeschreven” voor het geheel van de door sluitingen en inkrimpingen bedreigde 6000 man.

Het is wel goed, zich te realiseren om welke bedragen het hier gaat en waar die vandaan komen.

Eind 1970, bij de 400 gulden-beweging, was AKZO een van de felle tegenstanders van uitbetaling. Er werd op AKZO-bedrijven op grote schaal gestaakt om de eis te verwezenlijken. In alle toonaarden betoogden de directies, dat „het er niet af kon”. Welnu, het bedrag dat daarbij betrokken was (voor de hele Enka-Nederland bedroeg het niet meer dan 4 à 5 miljoen gulden) valt in het niet tegenover de geweldige sommen, die met de huidige kapitaalvernietiging gemoeid zijn.

Speciaal de AKZO-directeur Bakkenist, die zich een geheel eigen faam heeft verworven als voorzitter van de werkgeversorganisatie en als top-onderhandelaar over de lonen, heeft het afgelopen halfjaar dagelijks nieuws gemaakt met betogen over de matiging. Keer op keer heeft hij voor pers en televisie uiteengezet, hoe belangrijk het is voor de natie, voor de arbeidersklasse en misschien ook wel een beetje voor de AKZO, als de vakorganisaties genoeg zouden nemen met een half of een heel procentje minder aan loonstijging.

Wat nu gebeurt werpt wel een heel schel licht op het resultaat van deze politiek van beknibbelarij.

Waar komen ze vandaan, die honderden miljoenen gulden die nu „boekhoudkundig worden afgeschreven”, de enorme sommen die door de fabriekssluitingen in feite worden vernietigd? Het zijn de jaren achtereen aan de arbeiders en employés onthouden extra procenten loonstijging die zij wensten en waar zij recht op hadden.

Het is het niet-betaalde loon dat „voor ieders toekomst” in kostbare installaties werd gestoken, dat nu weggesmeten wordt. Op het ogenblik dat wij dit schrijven zijn, verlaat, de onderhandelingen gaande voor een nieuwe CAO bij AKZO, die eigenlijk al enige maanden geleden had moeten zijn afgesloten. Het is wel duidelijk waarom de directie van het bedrijf deze CAO-besprekingen gerekt heeft. Ze zit nu aan tafel met de redenering, dat men zelf kan zien hoe slecht het gaat bij AKZO, en dat er dus van loonstijging feitelijk geen sprake kan zijn. Het antwoord dat daarop past dringt zich vanzelf al op.

Is het de bedoeling, om de lonen nog weer extra te korten, teneinde met het daarmee gewonnen geld investeringen te doen die straks naar de afvalhoop kunnen?

De AKZO-affaire vormt niet alleen een onderstreping van de chaos en het cynisme die eigen zijn aan het moderne monopoliekapitalisme, maar ook van het feit dat de arbeidersklasse en haar organisaties zich onder geen enkel beding om de tuin

mogen laten leiden, als gepoogd wordt met sombere en oncontroleerbare redeneringen de gerechtvaardigde looneisen van de hand te wijzen.

Schimmenspel met cijfers, enz.

De argumentatie die de AKZO gegeven heeft voor de sluitingen is uiterst veelzijdig.

De nadruk is daarbij gelegd op de volgende punten:

- a) de overproduktie in de internationale vezelindustrie;
- b) de gevolgen van het monetair akkoord van Washington, waardoor met name de uitvoer naar Amerika vrijwel stil is komen te liggen;
- c) de dumping door de Italiaanse vezelindustrie;
- d) de gestegen loonkosten.

Het resultaat van dit alles: het gedaalde rendement van de vezelindustrie.

Laat ons de verschillende punten nog eens nader onder ogen zien.

Daar is allereerst de overproduktie van kunstvezels, die wij hierboven ook al even memoreerden. De cijfers daarover zijn afkomstig van de fabrikanten zelf en ze zijn oncontroleerbaar. Maar men mag aannemen, dat er inderdaad van een zekere crisistoestand in de vezelindustrie sprake is. Interessant is echter, welke weg de ondernemers uit die crisis zoeken.

Een eerste aanwijzing daarvoor is het feit, dat een reeks belangrijke vezelproducenten (AKZO, ICI, Hoechst, Bayern) *tegelijk* tot produktie-inkrimping overgaan. De produktie-inkrimping van AKZO wordt door de directie als volgt omschreven:

„Met de maatregelen van Enka-Glanzstoff wordt een bijdrage *overeenskomstig ons marktaandeel* aan de reductie van de Westeuropese overcapaciteiten geleverd”.

Combineert men deze feiten: gelijktijdige produktiebeperingen bij een reeks concerns en de mededeling dat zulks gebeurt naar evenredigheid van het bestaande marktaandeel, dan betekent dit in feite dat er sprake is van een internationale kartelafsprake, een gezamenlijke, in diep geheim overeengekomen stap van de belangrijkste Westeuropese producenten.

Hiermee is in overeenstemming dat reeds in december door een viertal concerns, waaronder AKZO, een officieel verzoek bij de EEG is aangekaart, om een dergelijk kartel te mogen vormen. De vraag ligt er nog, het kartel is er reeds.

Ook over de bedoeling van deze gezamenlijke maatregelen bestaat geen twijfel. In haar diverse stukken en publikaties zegt de AKZO-directie onomwonden, dat ze er op gericht zijn de prijs van de vezels op de internationale markt te verhogen.

Men gooit het visje van gesloten fabrieken uit, om de kabeljauw van snel vergrote winsten te vangen.

Het is zonder meer opmerkelijk, dat nu de AKZO-directie de monetaire akkoorden van Washington als een van de oorzaken van de verslechterde positie noemt.

Ze geeft hierover ook cijfers.

Sedert 1968 is door de valutaschommelingen, re- en devaluaties, de positie van de gulden ten opzichte van het Engelse pond met 16 pct. verslechterd, t.o.v. de Franse franc met 14 pct., t.o.v. de Amerikaanse dollar met 12 pct. en t.o.v. de Italiaanse lire met 4 pct.

Voor wat de D-mark betreft (het voornaamste productie-apparaat van Enka-Glanzstoff staat in West-Duitsland), om haar positie tegenover de bovenstaande munten te bepalen moet er bij alle voor de gulden geldende getallen nog eens 10 pct. worden bijgevoegd.

Er zitten aan deze klacht twee interessante kanten.

In de eerste plaats blijkt nu aan de hand van een praktisch voorbeeld, welke de nadelen zijn van het Washingtonse akkoord, dat destijds door de Nederlandse regering met veel fanfare werd binnengehaald — waarbij, zoals gebruikelijk, de communistische kritiek van de hand werd gewezen.

Ook de AKZO-heren hoorde men destijds niet.

Dat laatste nu is weer iets minder onbegrijpelijk, als men ziet wat er door die heren tijdens de steeds heftiger monetaire schokken van de laatste vier jaar *wel* gedaan is.

De AKZO heeft namelijk een reusachtig dochterbedrijf in de Verenigde Staten, de *American Enka*, die in enkele jaren de productie van polyester-vezels maar liefst van 10.000 ton tot ongeveer 40.000 ton heeft kunnen opvoeren. Vooral dit jaar is de productie-uitbreiding ongekend groot.

American Enka heeft in de Verenigde Staten, waar toch zulke reuzen als Dupont en Nemours opereren, niet minder dan 12 pct. van de polyester-markt in handen.

In feite komt dat hierop neer, dat de exportvermindering vanuit de Europese fabrieken naar de Verenigde Staten, ten gevolge van de monetaire crisis, opgevangen wordt door de productie-uitbreiding in de Verenigde Staten. De concurrentiepositie op de wereldmarkt is vanuit West-Europa gezien verslechterd, vanuit Amerika is ze verbeterd en de gevolgen van de monetaire verdragen treffen dus wel de werkers in Duitsland en Nederland, maar niet de eindresultaten van de AKZO-bedrijven als zodanig.

Bijzonder heftig is de AKZO-leiding de afgelopen weken van leer getrokken tegen de concurrentievervalsing binnen de EEG, met name waar het het Italiaanse optreden betreft. Zo heeft zij gesuggereerd, dat het Monte-Edison-concern in 1971 op een totaalomzet van 12 miljard gulden een verlies van een miljard heeft geleden. Toch werd echter tegelijkertijd een investeringsprogramma van 12 miljard voor de komende drie jaar uitgevoerd, waarvan 3 miljard in de vezelindustrie.

AKZO zegt dat de Italiaanse regering (indirect) subsidies verleent, dat men investeert in de wetenschap dat de opbrengst

(rentabiliteit) betrekkelijk gering zal zijn en dat er zeer ruime staatskredieten, of kredieten van met de staat verbonden banken, worden verstrekt tegen uiterst soepele voorwaarden.

In feite houden al deze beschuldigingen in, dat de Italiaanse producenten niet tot het kartel willen toetreden, dat de produktie wil beperken en hoge prijzen wil bedingen. Gezien de opheffing van de grensbeperkingen binnen de EEG, betekent dit een zware bedreiging van het kartel en van zijn doelstellingen. Er is op zichzelf geen reden om aan deze voorstelling van zaken fundamenteel te twijfelen, hoewel het beeld wel verre van compleet zal zijn. Een van de vragen is, welke andere krachten dan die van de Italiaanse staat de Monte-Edison-bedrijven tot hun concurrentieslag in staat stellen. De Amerikaanse invloed in Italië is zeer groot, de Britse mag evenmin onderschat worden. Er is ook nog geen duidelijk beeld van de omvang van de Japanse operaties op de Europese vezelmarkt. De officiële Japanse export is nog uiterst gering in vergelijking tot de produktie.

Maar los daarvan, de onthullingen over dit kapitalistische ge-manipuleer werpen een interessant beeld op de ontwikkeling binnen de EEG.

Eenzijds ziet men hoe die EEG een aantal groten, zelf voor een belangrijk deel al internationaal, samenbrengt in een kartel. Dat strookt met de wezenlijke bedoelingen, die altijd hebben voorgezeten bij de vorming van de Euromarkt.

Anderzijds ervaart men echter, dat die vorming van grotere eenheden allerm minst de onderlinge tegenstellingen opheft, maar dat ook bij die tegenstellingen schaalvergroting optreedt. De concurrentie van tientallen wordt die van enkelen — maar een concurrentieslag blijft het.

Volgen we ons rijtje van AKZO-argumenten verder, dan komen we aan het roemruchte bezwaar van de loonkosten. De heren van Bakkenist laten niet na het te hanteren, en als een brave waakhond kwam in het parlementaire debat over de AKZO-sluitingen ook de VVD-er Van Aardenne met dit argument aanzetten. „Er is echter nog een reden waarom er iets moest gebeuren in dit bedrijf. Die reden wordt gevormd door de loonkostenstijging in Nederland. De loonstijgingen konden lange tijd worden opgevangen door produktiviteitsstijgingen, nu echter niet meer”, aldus de heer Van A.

Het is het bekende liedje van Bakkenist: De lonen stijgen in Nederland zoveel meer dan elders, dat de verslechterde concurrentiepositie wel dwingt tot sluitingen.

De arme VVD-er had dit keer echter pech met zijn hielenlikkerij van concern-directies. Nog maar net een week tevoren namelijk had de EEG-commissie cijfers bekend gemaakt over de loonkostenstijgingen binnen de EEG. Daaruit bleek, dat deze in Nederland niet het hoogst, maar op Frankrijk na het laagst zijn geweest in het afgelopen jaar. Overal waar AKZO-bedrijven staan, zowel in West-Duitsland als in België, waren ze hoger.

Diezelfde dagen kwam NVV-voorzitter Ter Heide deze feiten

nog eens onderstrepen, daaraan toevoegend dat er wel iets anders het snelst gestegen was in Nederland, namelijk het prijspeil.

Overigens zullen deze harde feiten, geleverd door hun eigen EEG, noch Bakkenist, noch zijn VVD-vrienden beletten om morgen dezelfde sprookjes rond te bazuinen.

Blijft dan nog het laatste door ons genoemde argument, de dalende opbrengst van de in de AKZO, en in het bijzonder in de Enka-Glanzstoff, geïnvesteerde bedragen.

Dat is natuurlijk het zwaarste geschut van kapitalisten.

In wezen is het een argument, dat berust op de valse grondslag van het kapitalisme zelf.

Het geld dat in het AKZO-bedrijf zit is niet afkomstig uit de oude nylonkous van de een of ander. Het is, direct of indirect, in zijn geheel niet-uitbetaald loon van onderbetaalde werkers, dat de fabrikanten zich hebben toegeëigend en in machines gestoken, om nog meer aan die arbeiders te kunnen verdienen. Het is doodgewone meerwaarde.

In wezen is de zakkende rentabiliteit (als die zakt, maar daarover straks) een verminderde opbrengst van het geld, dat eigenlijk aan de arbeiders behoort. In feite zouden dan ook die arbeiders horen te beslissen, of zij ten gevolge van de ontwikkeling de straat op geschopt zouden willen worden . . .

Het verhaal zelf over de „treurige toestand” van de rentabiliteit is echter ook van meerdere zijden aanvechtbaar.

Onder rentabiliteit verstaat men in het algemeen geldende kapitalistische spraakgebruik, de verhouding tussen de winst en het in het bedrijf gestoken „eigen vermogen”, dat wil zeggen het vermogen dat aan de aandeelhouders toebehoort.

Maar met het winstbedrag wordt vreemd gegoocheld. Om de verschuldigde vennootschapsbelasting te ontlopen worden, voordat de winst wordt vastgelegd, in toenemende mate bedragen afgeschreven en aan de reserves toegevoegd. Het resultaat van die manipulaties is dat het officiële winstcijfer tamelijk klein blijft, maar dat er tegenover ieder aandeel steeds meer werkelijke waarde van het bedrijf staat, zodat de koers van het aandeel stijgt.

Dikwijls nemen op die wijze de dividenden op aandelen niet toe, maar het geldbezit dat een aandeel vertegenwoordigt stijgt wel degelijk. Om hoeveel dat gaat merkt men meestal pas bij overnemingen, zoals de NKF door Philips en Simon de Wit door Albert Heijn.

De overnemende firma gaat (soms) de echte waarde betalen en die blijkt dan steeds een veel grotere te zijn dan aandelenpakket en koerswaarde zouden doen vermoeden.

Aanvankelijk was er tegen deze wijze van opereren nog wel eens oppositie van de zijde van de (kleinere) aandeelhouders, die liefst jaarlijks een zo hoog mogelijke dividend-uitkering ontvingen.

Die oppositie neemt zienderogen af — hetgeen verband houdt met een wijziging van de financiering van ondernemingen.

Steeds minder namelijk trekt men geld aan door de uitgifte van aandelen, steeds meer door directe geldleningen in verschillende vormen (obligaties, onderhandse leningen). Die leningen geven een vaste, soms zelfs in verband met de prijsstijging toenemende rente, wat voordelig is voor de beleggers. De terugrentebetaling is aftrekbaar van de vennootschapsbelasting (in tegenstelling tot de uitkering op aandelen), hetgeen voordelig is voor de ondernemingen. De geldschietters zijn de banken, levensverzekeringsmaatschappijen, pensioenfondsen, die met de betreffende bedrijven nauwe verbindingen hebben.

In het concrete AKZO-geval is het zo, dat de directie klaagt, dat de winst zo gedrukt wordt door de hoge rente die men moet betalen aan „vreemd vermogen” dat geleend is. De werkelijkheid is dat het winstbeeld vervalst wordt, doordat die hoge rente in handen komt van de groep van grote financiers waartoe ook de AKZO behoort, vaak zelfs bij dezelfde.

Vrijwel overal daalt de officiële rentabiliteit door de snelle toename van „vreemd vermogen” en door de politiek van afschrijving en reservevorming. In werkelijkheid betekent dit niets anders dan dat de winst wordt weggemoffeld en via andere kanalen wordt geleid. Ook bij de AKZO.

Des te schandelijker is natuurlijk de kreet van de AR-professor Van Zuthem, die op het PPR-congres uitriep dat een en ander de „eigen schuld” van de arbeiders was, die niet tijdig genoeg in de boeken gekeken hadden.

De boeken van de AKZO, evenals van iedere andere grote onderneming, vormen het diepe geheim van enkelingen. De half-kijkjes die men nu de werkers vergunt, via ondernemingsraden en NV-wetten, worden zo gearrangeerd dat men altijd een vals beeld krijgt, dat ten nadele van de loon- en salaristrekken uitvalt.

Niet voor niets verklaarden de vakbondsbestuurders op de Kamer-hearing over de AKZO-toestanden, dat ze alleen een „inzicht” kregen als loononderhandelingen voor de deur stonden, dat dat inzicht onveranderlijk somber gekleurd was en dat vrijwel steeds na afsluiting van de CAO bleek, dat het maar een deel van de waarheid had opgeleverd.

Bij de AKZO-affaire is eveneens gebleken wat de hele poppekasterij met de ondernemingsraden waard is geweest.

De ondernemingsraden in Breda en Emmer Compasuum wisten van niets, de zgn. Centrale Ondernemingsraad, die alle Enka-bedrijven omvat, evenmin. Later werd nog een belachelijke komedie opgezet om ze „inzicht” te verschaffen en ze gelegenheid te bieden voor tegenvoorstellen, met als richtlijn: „amendementen die de onderneming niet schaden zijn mogelijk”. De zaak staat dus vast, de ondernemingsraad kan alleen nog wat knoeien aan de vorm — en als ze dat doet, zal ze onmiddellijk door de AKZO-leiding als „mede-verantwoordelijk” worden bestempeld. De afwijzing door de CPN van dit soort ondernemingsraad-gedoe is andermaal door de praktijk als juist bevestigd.

alle naamsveranderingen van het bedrijf, de K van Kapitaal in het midden was blijven staan, sloeg hij de spijker op de kop.

In het jongste verleden is er in de vezelindustrie goud verdiend. Zich verdedigend tegen de aanklacht van overinvesteringen, zegt de directie in een van haar stukken, dat zij niet verkeerd heeft geïnvesteed. „Op grond van de zeer grote flexibiliteit van onze installaties en de relatief goedkope capaciteitsvergrotingen door kostenvoordeelbrengende produktietoenemingen was het ons mogelijk de mogelijkheden in de markt gedurende tijden van een „boom” optimaal te benutten en een hoge return on investment te bereiken.”

Dit dieventaaltje wil zeggen, dat er krankzinnig hoge winsten zijn gemaakt.

Nu is de zaak zo, dat door kartelafspraken de prijzen omhoog moeten, en dat er geld nodig is voor de ontwikkeling van andere melkkoetjes. Dat zeggen Bakkenist c.s. als volgt: „Tenslotte kan alleen langs deze weg een vrijmaking van vastgelegd onrendabel vermogen worden gerealiseerd”.

Er moet meer verdiend worden, en naar de hel verder met personeel, ondernemingsraden, vakbonden, lekke wetten of wat ook meer is hun opvatting.

Gelukkig echter zijn er ook andere kaarten in het spel.

Het AKZO-schandaal heeft velen wakker geschud, er is een snelle bewustwording onder arbeiders en employés, binnen en buiten het bedrijf zijn opmerkelijke ontwikkelingen gaande in het eensgezind optreden, vooral van socialisten en communisten.

De activering van het NVV speelt daarbij een grote rol. Er zal zeker nog veel strijd zijn, om de Duits-Nederlandse AKZO-heren tot inbinden te brengen. In die strijd zal het bewustzijn groeien hoe nodig het is, een eind te maken aan een systeem, dat een dergelijk waanzinnig misbruik van de macht van het geld tot laatste wet maakt.

M. BAKKER

Naar een nieuwe herstructurering van het voortgezet onderwijs

In juli van dit jaar jubileert de Mammoetwet: het is dan tien jaar geleden, dat een meerderheid van de Tweede Kamer zijn fiat gaf aan het wetsontwerp tot regeling van het voortgezet onderwijs. Zes jaar later ging de eerste generatie Mammoetleerlingen naar de opleidingen met de nieuwe namen LAVO, MAVO, HAVO, VWO, hetgeen betekent, dat dit jaar alleen nog de generaties vijfde- en zesdeklassers voortgezet onderwijs in de oude stijl volgen — onder hen zijn de laatste HBS-ers. In de jaren vóór de aanvaarding van de Mammoetwet bestond er veel kritiek op het wetsontwerp, kritiek die tijdens de Kamerdebatten onder andere werd verwoord door de communistische fractie en die voor de CPN aanleiding was tegen te stemmen. Voornaamste punt van kritiek: de Mammoetwet geeft weinig uitzicht op een verbetering van het zogenaamde doorstromingsprofiel, onder de Mammoetwet zou het standenonderwijs blijven bestaan, er zouden niet méér arbeiders- en plattelandskinderen doorstromen naar de hogere vormen van voortgezet onderwijs en het beroepsonderwijs zou haar geïsoleerde positie ten opzichte van het algemeen vormend onderwijs blijven innemen. „De Mammoetwet pretendeert een geheel nieuwe organisatie van het voortgezet onderwijs te bieden, maar in feite bevestigt de wet een systeem waarin arbeiderskinderen na een korte periode van beroepsgericht onderwijs hun plaats in het productieproces gaan innemen en waarin het algemeen vormend voortgezet onderwijs voor vele van deze kinderen onbereikbaar blijft”, zo kan men de bezwaren die destijds tegen de wet werden ingebracht samenvatten.

Tot de voornaamste argumenten ter ondersteuning van deze opvatting behoorde het feit, dat de Mammoetwet opgetrokken werd op het drijfzand van een slecht functionerend kleuter- en basisonderwijs. Wat daar verloren gaat aan talent kan bij het voortgezet onderwijs niet worden teruggewonnen, zelfs niet als dat zo goed mogelijk zou functioneren.

Ook de uiteindelijke vorm van het aanvangsjaar in de Mammoetwet, de brugklas, werd in brede kring afgewezen. Van wat men in kringen van het onderwijs wilde — één jaar ongedeeld voortgezet onderwijs voor alle kinderen — was een in drieën verdeeld aanvangsjaar overgebleven: één brugklas voor het lager beroepsonderwijs, één voor het gymnasium en één voor het overige voortgezet onderwijs, zoals HAVO en MAVO.

Kritiek op Mammoet was juist

Veel van de kritiek, die in de periode van de parlementaire behandeling op de Mammoetwet werd geleverd blijkt volkomen op zijn plaats te zijn geweest: de nieuwe organisatie van het voortgezet onderwijs biedt inderdaad geen soelaas van beteke-

nis voor de grootste problemen. Van de illusie dat de Mammoetwet de tand des tijds met net zoveel succes zou doorstaan als de HBS-wet van Thorbecke is dan ook weinig meer over. Zelfs uit regeringsrapporten valt op te maken, dat de Mammoetwet in menig opzicht een interimwet zal blijken te zijn. Onder de bevolking is een sterke beweging ten gunste van een *nieuwe reorganisatie* van het voortgezet onderwijs ontstaan in de jaren dat de Mammoetwet van kracht werd. De politieke en maatschappelijke achtergrond van deze beweging is daarvoor totaal verschillend van die, welke tien jaar geleden leidde tot de Mammoetwet.

Het initiatief voor de Mammoetwet lag voor een groot deel bij de machthebbers van het kapitalistische systeem. De behoefte aan personeel met een brede algemene vorming, gevolgd door een hoogwaardige beroepsopleiding, nam na de tweede wereldoorlog gestadig toe: de nieuwe organisatie van het voortgezet onderwijs is er in de eerste plaats op gericht aan deze behoefte te voldoen. Uiteraard staat dat nergens met zoveel woorden te lezen, integendeel, meer verheven doelstellingen dan de economische argumenten werden tijdens de discussies over de Mammoetwet naar voren geschoven. De wet werd gepresenteerd als medicijn tegen de verstopping van de doorstromingkanalen in het onderwijs, als wapen voor de externe democratisering. In werkelijkheid werden er alleen een aantal nieuwe kanalen gegraven in de richting van het beroepsonderwijs. Kanalen op verschillend niveau, onderling niet of nauwelijks verbonden. Na wat minimaal lager algemeen vormend onderwijs kunnen de kinderen nu wat gemakkelijker doorstromen naar lager beroepsonderwijs; na MAVO wat gemakkelijker naar middelbaar beroepsonderwijs. Voor de toestroom van leerlingen naar het hoger beroepsonderwijs werd zelfs een nieuwe bron gegraven, het HAVO, waarvan al scholen met honderden leerlingen draaiden nog vóór de wet van kracht werd. Maar de LTS-leerling, die naar de MTS wil, de MTS-er, die naar de HTS wil, of de HTS-er die naar Delft wil, ziet zich geplaatst voor dezelfde barrières, die bestonden vóór de Mammoetwet. Hetzelfde geldt voor de LAVO-leerling, die naar het MAVO wil, enz. Zoals gezegd: onder de Mammoetwet blijft het standenonderwijs bestaan, ook al betekent bv. de HAVO-opleiding voor belangrijke groepen kinderen een uitbreiding van hun mogelijkheden.

De Mammoetwet droeg al met al het karakter van een *opgelegde* reorganisatie, zoals ook blijkt uit het feit, dat de onderwijsinstellingen pas in een zeer laat stadium betrokken werden bij de vaststelling van de maatregelen van bestuur, die van beslissende betekenis waren voor de uiteindelijke vorm van de opleidingen.

Hoofdproblemen kwamen door actie centraal te staan

Nú is er wel strijd rondom het voortgezet onderwijs, nú houden wel grote groepen van de bevolking zich ermee bezig en het is

dan ook geen wonder dat nu wèl de grootste en belangrijkste problemen inzet zijn: het falen van het basisonderwijs; de opleidingskansen voor jongeren die ergens tussen hun 14de en 18de jaar gaan werken en het doorbreken van het standen-karakter van het voortgezet onderwijs.

In de problematiek van de jongeren, die tussen hun 14de en 18de jaar de school uit en het bedrijf instappen, weerspiegelt zich voor een belangrijk deel de totale problematiek van het uitblijven van de externe democratisering van het onderwijs, van het gebrek aan ontwikkelingskansen voor kinderen van de werkende bevolking. Dat blijkt al direct uit de cijfers.

15-, 16- en 17-jarigen in Nederland, naar genoten onderwijs in het cursusjaar 1969-1970.

Bron: Onderwijs- en arbeidsmaatregelen voor werkende jongeren, regeringsnota.

Cijfers in duizendtallen.

	15-jarigen		16-jarigen		17-jarigen		Totaal		
	J	M	J	M	J	M	J	M	Tot.
dagonderwijs	96	76	74	56	55	35	225	167	392
leerlingstelsel	5	1	12	1	17	1	34	3	37
overig partieel	2	1	5	2	8	3	15	6	21
vormingswerk	3	3	3	5	2	7	8	15	23
geen onderwijs	8	27	19	44	32	63	59	134	193
totaal	114	108	113	108	114	109	340	324	666

De conclusies, die uit deze cijfers zijn te trekken, zijn tamelijk algemeen bekend:

— Ongeveer 40 pct. van de kinderen van vijftien tot en met zeventien jaar volgt geen dagonderwijs meer; van hen krijgt een klein aantal (ruim 12 pct. van het totaal) een of andere vorm van partieel onderwijs, meestal gedurende één dag per week. Soms is deze ene dag geregeld in een leerlingovereenkomst met de werkgever (leerlingstelsel); soms in het geheel niet (vormingswerk). Anders uitgedrukt: voor 40 pct. van de jongeren is de Mammoetwet van nul en generlei waarde!

— Bij de meisjes liggen de aantallen nog veel ongunstiger dan bij de jongens.

— Indien men de 18-jarigen bij deze getallen betreft komt het totaal aantal jongeren dat geen dagonderwijs meer krijgt na de negenjarige leerplicht rond de 320.000 te liggen, waarvan 220.000 in het geheel geen onderwijs volgen.

De cijfers stammen uit '69-'70. Precies in die jaren plaatsten de werkende jongeren zich in het brandpunt van de belangstelling met hun acties voor betere opleidingsmogelijkheden. Deze acties waren alleen al opmerkelijk, omdat de tot dan toe heersende opvatting was, „dat werkende jongeren helemaal geen belangstelling hebben voor onderwijs”. Van de acties ging een enorme politieke druk uit, die het toenmalige kabinet-De Jong dwong tot enkele toezeggingen. Die toezeggingen, aangekondigd in de Nota onderwijs- en arbeidsmaatregelen voor

werkende jongeren, kwamen maar zeer ten dele tegemoet aan de gestelde eisen. Aangekondigd werden:

— invoering van de negenjarige leerplicht (in het algemeen tot het 15de jaar);

— invoering van een gedeeltelijke leerplicht (ook wel voorwaardelijk arbeidsverbod genaamd) voor 15-jarigen: met ingang van 1 augustus 1971 moeten deze een dag onderwijs per week volgen.

Met een geheel nieuwe bestuurlijke term werden als „veronderstelde” maatregelen aangekondigd:

— een gedeeltelijke onderwijsplicht van één dag voor 16-jarigen, m.i.v. 1 augustus 1971;

— een uitbreiding van de partiële leerplicht voor 15-jarigen tot twee dagen, m.i.v. 1 augustus 1973.

De „veronderstelde” maatregelen zijn in de loop van maart van dit jaar door Van Veen op losse schroeven gezet.

Partiële leerplicht werd een flop

Formeel bestaat er nu dus een partiële onderwijsplicht voor 15-jarigen. De tabel leert, dat hiervoor naar schatting 50.000 kinderen in aanmerking komen: zij die geen dagonderwijs meer volgen. In de praktijk kwam er van de partiële leerplicht maar weinig terecht: volgens optimistische schattingen voldoet hoogstens 40 pct. van de betrokken kinderen eraan. Met andere woorden: 60 pct. van de werkende jongeren van 15 jaar verricht één dag per week loondienst in strijd met de wet!

Van de vele redenen die tot dit massale „verzuim” leidden noemen we:

— De patroons zijn niet verplicht loon te betalen over de dag, dat onderwijs wordt genoten. Alleen kinderen met een leerovereenkomst (ongeveer 6.000 15-jarigen) ontvangen een vol weekloon;

— Veel ondernemers voelen er weinig voor hun jonge werknemers één dag per week vrij te geven voor onderwijs; anderen weten niet eens van het bestaan van de partiële leerplicht, die zeer gebrekkig is aangekondigd.

— De gemeenten, die belast zijn met het toezicht op de naleving van de partiële leerplicht, beschikken niet over het apparaat om deze taak uit te voeren. In het gunstigste geval (gemeente Amsterdam), is men er in geslaagd alle vijftienjarigen die geen dagonderwijs meer volgen „op te sporen”. Dezen werden aangeschreven en uitgenodigd zich op te geven voor het partiële onderwijs. Wie niet reageerde werd echter door gebrek aan mogelijkheden van het gemeentelijke apparaat niet verder benaderd.

— De instellingen, die in staat zijn de leerlingen één dag per week op te vangen (vormingscentra, scholen voor lager beroepsonderwijs, avondscholen, streekcentra), zijn op geen stukken na in staat alle 15-jarigen die geen dagonderwijs meer volgen op te vangen.

Onder deze omstandigheden moest de eerste, kleine concessie

aan de werkende jongeren gerealiseerd worden! Een gang van zaken, die typerend is voor de onvoorstelbaar gebrekkige onderwijsmogelijkheden voor deze jonge mensen, typerend ook voor het gebrek aan werkelijke bereidheid, dat er bij de regering bestaat, om inhoud te geven aan de afgedwongen toezeggingen voor — nogmaals — 40 pct. van alle kinderen in de betrokken leeftijdsgroepen.

In het bovenstaande zijn twee kernproblemen rondom de opleidingsmogelijkheden van werkende jongeren nog buiten beschouwing gebleven: ten eerste de afwezigheid van enig vertrouwen in het nut van het volgen van schools onderwijs bij tal van jonge arbeiders en ten tweede de ook wat inhoud betreft slechte kwaliteit van het partiële onderwijs.

Het eerste probleem wordt ook wel aangeduid als het gebrek aan motivatie voor het volgen van onderwijs bij de werkende jongeren: ze zien er niets in. Het gebrek aan motivatie is een reëel verschijnsel, dat zich op grote schaal voordoet en dat een belangrijke rol speelt bij het voortijdig afbreken van de opleiding aan dagscholen, globaal gezien bijvoorbeeld een grotere rol dan de financiële omstandigheden in de gezinnen waarvan deze jonge mensen deel uitmaken. Het gebrek aan motivatie is een rechtstreeks gevolg van het tekortschieten van het basisonderwijs, waar de natuurlijke belangstelling van de leerlingen verstikt in de grote klassen, in de leerprogramma's die geen rekening houden met de problemen van kinderen en de omstandigheden, waaronder zij opgroeien.

Het basisonderwijs laat niet alleen veel talenten van de kinderen van werkende mensen onontwikkeld, het bederft in veel gevallen grondig de lust om naar school te gaan.

Geen enkel kind is bestand tegen de druk van het voortdurend te hoog moeten grijpen. Na de basisschool gaan deze jongens en meisjes, resp. naar de LTS of de huishoudschool (45 pct. van alle leerlingen, die de basisschool verlaten!). Daar heerst in veel gevallen een klimaat dat weinig geschikt is om de belangstelling voor de school weer op te wekken, een klimaat dat het beste als „autoritair” kan worden omschreven.

Als de leerplicht afloopt wordt in het gunstigste geval de basisopleiding aan LTS, huishoudschool of een andere vorm van lager beroepsonderwijs afgemaakt. Daarna, of in minder gunstige gevallen eerder al: het bedrijf in.

Matige opleidingskansen voor werkende jeugd

De 320.000 werkende jongeren van 15 tot en met 18 jaar, die op deze wijze in het produktieproces werden ingeschakeld hebben nog enkele mogelijkheden op voortgezette vorming, waarvan ruim 100.000 van hen gebruik maken. Deze voorzettingen vallen onder de goedkoopste vormen van voortgezet onderwijs, waarvan de matige inhoud *het tweede kernprobleem* van de opleidingsmogelijkheden van deze jongeren is.

Ongeveer 70.000 werknemers tussen 15 en 18 jaar hebben een leerovereenkomst met hun werkgever. Volgens deze overeenkomst volgt de jonge arbeider één dag per week onderwijs op een school. Toezicht op de naleving van het leercontract berust bij één van de ongeveer vijftig leerlingstelsels (vaak stichtingen met een grote invloed van de betrokken bedrijfstak). In de bedrijven heeft dit toezicht weinig te betekenen, de consultants van het leerlingstelsel hebben weinig in te brengen tegenover de bedrijfsleiding, die in tal van gevallen de leerling-werknemer als manusje van alles gebruikt. De éne dag onderwijs leidt niet tot een wettig diploma en dus ook niet tot wettelijke rechten. Vaak wordt er die dag naast enkele uren vaktheorie ook het vak maatschappijkennis gegeven. In het bedrijfsleven bestaan welomschreven opvattingen over de inhoud, die met name deze lessen zouden moeten hebben, waarover elders meer. Uit de tabel blijkt overigens, dat er voor meisjes maar weinig mogelijkheden voor zo'n leerovereenkomst zijn.

Nog vager van opzet is het partiële onderwijs aan de „vormingsinstituten”, de voormalige levensscholen, waar rond 40.000 werkende jongeren één dag per week heengaan: geen omschreven programma, geen diploma, geen rechten, zelfs geen contract met de baas — zodat na het vijftiende jaar (partiële leerplicht!) de baas bepaalt of je mag doorgaan of niet.

Het falen van de Mammoetwet samengevat

Tien jaar na de aanvaarding van de Mammoetwet komen we tot een indrukwekkende lijst van vraagstukken, die door deze wet *niét* worden opgelost. Een lijst, die grotendeels bekend was tijdens de behandeling in het parlement, maar die pas *politiek gewicht* heeft gekregen door de massale acties van werkende jongeren, ouders en leerkrachten van de laatste jaren.

1. De Mammoetwet borduurt voort op de voornaamste gebreken van het basisonderwijs. Dit functioneert zó, dat veel talent van vooral arbeiderskinderen niet tot ontwikkeling komt. Veel van deze kinderen verliezen daardoor de mogelijkheid en de belangstelling voor een voortgezette algemeen vormende opleiding: 45 pct. van de zesdeklassers gaat naar het lager beroepsonderwijs, dat in de Mammoetwet geïsoleerd bleef: standenonderwijs in de praktijk!

2. De Mammoetwet bracht geen vergroting van de doorstromingskansen tussen de verschillende niveaus van beroepsonderwijs. Deze niveaus waren en bleven in grote lijnen slechts toegankelijk via dezelfde niveaus van algemeen vormend onderwijs. Alweer: standenonderwijs in de praktijk!

3. De Mammoetwet bracht nauwelijks verruiming van de opleidings- en vormingsmogelijkheden voor de rond 40 pct. jongeren, die na het veertiende jaar gaan werken.

In de strijd voor betere onderwijsvoorzieningen worden een aantal eisen gesteld, die gericht zijn op de oplossing van deze drie vraagstukken. Inwilliging van deze eisen betekent in feite

het verdwijnen van de Mammoetwet, althans van belangrijke hoofdstukken daaruit. Deze eisen zijn:

- Invoering van een drie- of vierjarige ongedeelde opleiding ná de basisschool;
- Invoering van leerplicht tot het achttiende levensjaar;
- Ontwikkeling van onderwijsmogelijkheden voor de ruim 300.000 jongeren, die nu voor het achttiende jaar gaan werken. Natuurlijk zou de verwezenlijking van zo'n programma gepaard moeten gaan met de verbetering van het kleuter- en basisonderwijs. In dit artikel willen we echter nader ingaan op de drie eisen voor het voortgezet onderwijs.

Middenschool

De drie- of vierjarige ongedeelde opleiding na de basisschool wordt middenschool genoemd.

De middenschool is een in veel geledingen van ons volk gestelde eis. Het NVV-congres besloot in 1969 de middenschool op te nemen in het actieprogram van de vakbond. In een „situatieschets” ter voorbereiding van dit besluit werd over de middenschool gezegd:

„In de bestaande onderwijsstructuur wordt de democratisering van het onderwijs, opgevat als een zover mogelijk gaande doorstroming van leerlingen naar de hoogste voor hen bereikbare onderwijsniveaus, ernstig belemmerd door de vrijwel definitieve keuze, die op twaalfjarige leeftijd moet worden gemaakt. Wanneer het basisonderwijs ingericht is op de wijze als hiervoor beschreven (zó, dat het ontstaan van grote groepen voor het voortgezet algemeen vormend onderwijs niet meer geschikt en kinderen met tegenzin wordt vermeden), kan deze keuze op die leeftijd vermeden worden. De door milieu of aanleg ten-achter-gestelde kinderen worden in de nieuwe structuur immers opgevangen en kunnen tezamen met de overigen naar de volgende onderwijsfase.

Na het basisonderwijs gaan alle leerlingen dan ook naar de eerste cyclus van het voortgezet algemeen vormend onderwijs (de middenschool). Dit heeft een cursusduur van vier jaar en sluit aan op het voor allen geldend eindniveau van de basisschool. Aan alle leerlingen moeten naar de mate van hun belangstelling en capaciteiten intellectuele, praktisch-technische en musische opleidingsmogelijkheden worden aangeboden. De verplichte vakken kunnen in de loop van de vier jaar uiteen gaan lopen naar bereikt niveau en naar gehanteerde methoden. Aan het eind van de vier jaar zullen enkele kennisniveaus kunnen worden onderscheiden. De selecterende functie van de school wordt vervangen door een schoolorganisatie en door leerprogramma's, die ieder kind in de daarvoor beschikbare tijd brengen op de plaats waar het zelf naar toe wil en kan.”

Niet alleen uit dit citaat, maar ook uit vele andere blijkt, dat het allerminst de bedoeling is om de middenschool te maken tot een zoveel mogelijk uniforme opleiding. Uitgaande van

een basisprogramma moeten de kinderen de kans krijgen zich naar hun aanleg te oriënteren op de „tweede cyclus” van het voortgezet algemeen vormend onderwijs.

De gedachte van de middenschool heeft bij de instellingen van het voortgezet onderwijs heel wat losgemaakt. Niet zelden blijkt daarbij een willen vasthouden aan traditioneel gegroeide situaties. Met name in kringen van athenea en gymnasia, die onder de Mammoetwet het exclusieve karakter volledig konden bewaren, is er veel verzet. Maar ook bij het lager beroepsonderwijs is men allerm minst gewonnen voor de middenschool: daar heerst de vrees, dat een middenschool eenzijdig theoretisch, eenzijdig intellectueel zal zijn. De bedoeling is echter juist om in de middenschool de bestaande verdeling tussen beroepsgericht en algemeen vormend onderwijs op te heffen.

Hetzelfde geldt voor het nog steeds eenzijdige intellectualistische karakter van de basisschool.

De integratie van de „praktische” en „theoretische vakken” binnen het onderwijs is bovendien een absolute noodzaak om het verlies van belangstelling voor onderwijs bij de leerlingen tegen te gaan: er zijn maar heel weinig leerlingen, die zich happy voelen op een school waar je nooit je handen kan gebruiken.

De middenschool is in deze opvatting een logisch vervolg op een ontwikkeling waarin het lager beroepsonderwijs een steeds „algemener”, dus minder beroepsgericht, karakter kreeg.

Regeringsbeleid: uitstellen en experimenteren

Tegenover de sterke druk ten gunste van een middenschool staat de vertragingstaktiek van de regering. Zonder meer afwijzen van het idee was voor de rijksoverheid een onmogelijke zaak, gezien de grote druk die er werd uitgeoefend, gezien ook de kracht van de argumenten. Bij verschillende gelegenheden beled de regering dan ook met de mond de middenschool, zo bijvoorbeeld in de al eerder genoemde nota inzake onderwijs- en arbeidsmaatregelen voor werkende jongeren: „Wij zijn van mening, dat in het tot stand brengen van een nieuw type geïntegreerd voortgezet onderwijs voor 11- à 12- tot 14- à 15-jarigen, veelal aangeduid als middenschool, in beginsel de oplossing van een aantal fundamentele onderwijsproblemen ligt. Daarin zien we een aantal belangrijke onderwijskundige en maatschappelijke voordelen. In dit verband kunnen worden genoemd het langer bij elkaar houden van de jongeren van dezelfde leeftijdsgeneraties, het verschuiven naar een later tijdstip van de beroepskeuze en het bevorderen van de ontplooiing van ieders talenten.”

Mooie woorden, maar het regeringsbeleid is minder mooi. Tot op heden is er één middenschool-experiment van start gegaan: in Amsterdam en dat pas na zeer grote druk van de kant van het gemeentebestuur. De experimenten worden overigens voortdurend misbruikt om de beslissingen uit te stellen, onder het

motto dat de problemen zó ingewikkeld zijn . . . „Het spreekt echter vanzelf, dat beslissingen over een zo fundamentele zaak als een nieuw type geïntegreerd voortgezet onderwijs niet overijld kunnen worden genomen. Daarvoor zijn studies en experimenten nodig”, aldus de eerder geciteerde nota.

Het is in dit verband aardig er eens aan te herinneren, dat de Mammoetwet al kant en klaar was, toen de experimenten met de meeste daarin genoemde schoolvormen nog moesten beginnen . . . Inmiddels is het een duidelijke zaak, dat er nog heel wat politieke strijd nodig zal zijn om de middenschool tot realiteit te maken. De arbeidersbeweging heeft de taak die strijd te voeren. De bezittende klasse zal zich er niet om bekommeren: voor haar kroost zijn de paden naar een behoorlijke opleiding voldoende geëffend!

In de vraag hoe het onderwijs ná de middenschool georganiseerd moet worden speelt de grote groep 15- tot 18-jarigen die nu na of tijdens het volgen van lager beroepsonderwijs het bedrijf instapt een centrale rol. Dit vraagstuk is nu al in hoge mate actueel: door de politieke strijd van de werkende jongeren is, zoals we eerder zagen, het beginsel van het recht op voortgezette vorming voor deze 320.000 jongeren erkend. De praktijk is echter, dat formele maatregelen om dit recht stukje bij beetje (wel erg langzaam!) gestalte te geven de mist ingaan, omdat er geen echte voorzieningen worden getroffen. Voor de realisering van de partiële leerplicht voor 15-jarigen deed de regering niets anders dan 12 soorten opleidings- en vormingsinstituten aan te wijzen als plaatsen waar aan deze leerplicht kan worden voldaan, zonder ook maar in de verste verte te streven naar een verbetering van de inhoud van dit soort onderwijs of naar een omschrijving van de rechten, die het volgen ervan geeft. *De beroerde praktijk van leerlingstelsels, vormingsinstituten en de geringe belangstelling van de werkende jongeren hiervoor illustreren de noodzaak om mét de voortgaande uitbreiding van de partiële leerplicht te zorgen voor een geheel nieuw soort voortgezet onderwijs voor deze groep 15- tot 18-jarigen.* In de toekomst zal dit onderwijs volwaardig dagonderwijs moeten zijn, aansluitend op de middenschool. Andere aansluitingen op de middenschool zullen het karakter dragen van middelbare beroepsopleidingen of van een voorbereiding op hoger beroepsonderwijs of wetenschappelijk onderwijs.

Bedrijfsleven en participatie

Over de nieuwe vorm van voortgezet onderwijs, vooral bestemd voor de leerlingen die nu geen dagonderwijs meer volgen na hun 15de jaar is de discussie in volle gang. Een discussie, waaruit de tegengestelde belangen rondom deze groep jongeren voortdurend naar voren komen. We herinneren er nogmaals aan, dat het hier om ongeveer 40 pct van de totale bevolking in deze leeftijdscategorie gaat! Deze 40 pct. zijn het

belangrijkste arsenaal van toekomstige handarbeiders, van lager kantoorpersoneel, waaruit het bedrijfsleven kan putten. Met de opleiding van deze groep houdt het bedrijfsleven zich dan ook per traditie zeer intens bezig. Het lager beroeps onderwijs in ons land wordt in negen van de tien gevallen bestuurd en beheerd door stichtingen, in de besturen waarvan de ondernemers zwaar vertegenwoordigd zijn. Hetzelfde geldt voor de leerlingstelsels en de vormingsinstituten. We merkten al op, dat er bij het bedrijfsleven uitgesproken ideeën bestaan over de aard van de vorming, die de werkende jongeren „genieten” bij het partieel onderwijs. Deze ideeën worden nu ook met grote hardnekkigheid naar voren gebracht in de discussie rondom de nieuwe onderwijsvorm voor 15- tot 18-jarigen.

Het is nodig ze te signaleren en zich grondig te verdiepen in de wijze waarop het bedrijfsleven probeert haar greep op de vorming van deze categorie jonge mensen te behouden, ook ná de geleidelijke invoering van een leerplicht tot het achttiende jaar.

De nieuwe onderwijsvorm waar het om gaat heeft al een naam: participatie-onderwijs. Deze naam is voor het eerst gelanceerd in het rapport van een commissie, die de vorige regering instelde om deze materie te bestuderen. Deze commissie „vorming en onderwijs leerplichtvrije jeugd” stond onder voorzitterschap van prof. dr. B. C. J. Lievegoed. De in het rapport ontvouwde gedachten vormden de basis voor de regeringsnota inzake onderwijs- en arbeidsmaatregelen voor werkende jongeren. Prof. Lievegoed is niet zó maar een wetenschapsman. Hij is directeur van het Nederlands Pedagogisch Instituut te Zeist, een instelling van het AKZO-concern.

Prof. Lievegoed zweert bij het woord participatie, vooral in verband met de positie van de arbeiders in de bedrijven. In zijn boek „Organisaties in ontwikkeling — zicht op de toekomst” geeft hij zijn visie. De arbeider, aldus Lievegoed, voert alleen maar uit en hoeft niet meer te denken. Hij weet nauwelijks waarvoor de door hem vervaardigde produkten dienen. Doordat iedereen maar een klein gedeelte overziet wordt de prikkel om te arbeiden minder en het werk weinig bevredigend. Bij de arbeiders is veel kennis, inzicht en ervaring aanwezig, die beter dienstbaar gemaakt moeten en kunnen worden aan het ondernemingsbelang, zo filosofeert Lievegoed in zijn boek. Zijn oplossing: participatie, betrokkenheid van de arbeider bij het bedrijf. Die betrokkenheid moet worden gerealiseerd door de mensen eigen verantwoordelijkheid te leren dragen, door ze de kans te geven zich in hun werk te ontprooien, door hun verlangen zich „waar te maken” te integreren in het economische belang.

Kortom: Lievegoed en zijn NPI ontwikkelen een filosofie, waarin de stokpaardjes „inspraak en medezeggenschap” dienstbaar gemaakt kunnen worden aan het vergroten van de produktiviteit.

Het zal niemand verbazen, dat dezelfde opvattingen de grondslag vormden van het rapport van de commissie-Lieve-

goed aan de regering. „Participatie in een ingewikkelde en sterk dynamische samenleving vraagt om permanente educatie. Uit overwegingen van rechtvaardigheid (zo groot mogelijke ontplooiingsmogelijkheden voor iedereen) en van doelmatigheid (ontwikkeling van alle kwaliteiten die voor de vervulling van maatschappelijke taken en posities van belang zijn) dient iedereen voortgezet onderwijs te ontvangen tot tenminste het achttiende jaar. Dit onderwijs is beslissend voor de technische, economische en sociaal-culturele ontwikkeling van onze samenleving”, aldus de commissie. Op dezelfde manier waarop in het bedrijfsleven het begrip „participatie” dienstbaar wordt gemaakt aan het ondernemersbelang, zou de eis van de werkende jongeren op betere opleidings- en vormingsmogelijkheden moeten worden ingepakt in het „participatie-onderwijs”. Vorming kan dan worden gelezen als vervorming. Vervorming tot gewillige, dienstbare, in het belang van de winst meedenkende, mee-participerende loonslaven! Dát is ook maar al te vaak de achtergrond van de maatschappijles tijdens de ene dag partieel onderwijs op het vormingscentrum, of op de streekschool voor partieel onderwijs. Dát moet de achtergrond zijn van de nieuwe onderwijsvorm voor de jongeren, die nu de werkende jeugd zijn en die straks tot hun achttiende recht hebben op onderwijs!

In de regeringsnota wordt, in het voetspoor van ondernemerspedagoog Lievegoed, nader ingegaan op het participatie-onderwijs. Het dient volwaardig dagonderwijs te zijn. Maar, aldus de nota, we hebben hier te maken met 320.000 *praktisch* ingestelde jongeren, die in gewoon dagonderwijs geen zin meer hebben. Voor deze praktisch ingestelde jongeren is het participatie-onderwijs bestemd.

Het zal een „schoolcomponent” hebben en een „maatschappelijke component”. „De maatschappijcomponent zal voor een belangrijk gedeelte bestaan uit een plaats in het arbeidsleven”. Anders gezegd: in de nota formuleert de regering het uitgangspunt voor een beleid, dat het bedrijfsleven ruimte biedt om óók bij een leerplicht tot het achttiende jaar een stevige vinger in de pap van de vorming van de „praktisch” ingestelde jongeren te houden.

Tegen de indeling van de jongeren in „praktisch” en „theoretisch” aangelegden is vooral van de kant van organisaties van werkende jongeren bezwaar gemaakt. Terecht menen zij, dat daarmee opnieuw gepoogd wordt een structuurverandering van het onderwijs te baseren op de fictie van het bestaan van twee groepen jongeren: zij die geschikt zijn voor lagere beroepsopleidingen en zij die geschikt zijn voor algemeen vormend en hoger beroeps onderwijs. In de praktijk zou dat toch weer betekenen: arbeiderskinderen en kinderen uit „hogere” milieus.

Voorzieningen voor werkende jongeren zijn nodig

Het zou overigens niet realistisch zijn te ontkennen, dat er behoefte is aan een geschikte vorm van onderwijs voor jongeren,

die in de huidige situatie ná het lager beroepsonderwijs gaan werken en die in de toekomst ná de middenschool zich in de „tweede cyclus” willen voorbereiden op een beroep. Voorop dient echter te staan, dat de organisatie van basisonderwijs en middenschool zó moet zijn, dat alle kinderen hun belangstelling voor onderwijs en vorming behouden. *Voorop dient tevens te staan dat de nieuwe vorm van onderwijs NIET gegoten wordt in een door de ondernemers en hun afgezanten van het slag Lievegoed vastgesteld model.*

Dit laatste vraagstuk is bijzonder actueel: het „participatie-onderwijs” wordt in hoog tempo in experimenteel stadium gebracht en het bedrijfsleven speelt bij de experimenten een grote rol, zoals we in de laatste paragraaf van dit artikel zullen aantonen.

Proeftuin voor het participatie-onderwijs zijn de zogenaamde streekcentra, waarvan er in augustus van dit jaar ruim dertig gaan opereren. In de streekcentra werken in de meeste gevallen bedrijven, leerlingstelsels, vormingscentra en instellingen voor partieel onderwijs samen. De streekcentra dienen tevens als „opvang” voor de groep partieel leerplichtigen, waarvoor, zoals we eerder vaststelden, op geen stukken na genoeg plaats is. De vastbeslotenheid van het bedrijfsleven haar stempel te drukken op het toekomstig participatie-onderwijs, blijkt uit verschillende feiten:

— Bij de oprichting van de streekcentra zijn vooral de grote concerns betrokken. Naast AKZO's Lievegoed, die beschouwd kan worden als één van voornaamste „breinen”, zien we bijvoorbeeld bemoeiingen van Fokker en Aviолanda met het streekcentrum Dordrecht, van Philips in Eindhoven en Drachten, van Stork (VMF) in Zwolle en Hengelo, van DAF, DSM en Macintosh in Sittard en van de Shell in Rozenburg en Rotterdam.

— Er is een duidelijk streven ten gunste van de stichting als beheersvorm van de streekcentra. Stichtingen zijn volstrekt oncontroleerbare, dus ondemocratische lichamen. Opmerkelijk is, dat ook sommige vertegenwoordigers van de jongerengroepen van de vakcentrales, zich uitspreken voor de stichting. Hun argument is, dat de „interne democratisering” in het streekcentrum (actieve inbreng van leerlingen, ouders en leerkrachten) gebaat is bij beheer door een stichting. Deze opvatting moet worden afgewezen. De enige wijze, waarop een behoorlijk tegenwicht kan worden geboden tegen de duidelijk goed-georganiseerde invloed van het bedrijfsleven in de ontwikkeling van het participatie-onderwijs, is de openbare beheersvorm, d.w.z. het beheer door de gemeentebesturen. Er is geen enkele reden waarom deze beheersvorm de interne democratisering in de weg zou staan.

Samenvatting

214 De tienjarige Mammoetwet heeft slechts geleid tot een sterkte doorstroming van de verschillende niveaus van alge-

meen vormend onderwijs naar dezelfde niveaus van beroeps-
onderwijs. De wet beantwoordde daarmee aan de door de
technologische ontwikkeling veroorzaakte behoefte. Aan de
externe democratisering van het onderwijs droeg de Mammoet-
wet niet of nauwelijks bij. Het voortgezet onderwijs blijft be-
rusten op een verdeling van leerlingen in „geschikt voor be-
roepsonderwijs” en „geschikt voor algemeen vormend onder-
wijs”, een verdeling, die nauw samenhangt met de klassepositie
van de ouders. Het basisonderwijs functioneert zo, dat daar
de grondslag voor deze verdeling wordt gelegd.

Door een grote beweging onder de bevolking is de eis voor
verbetering van het basisonderwijs en een vierjarig ongedeeld
voortgezet onderwijs nadrukkelijk gesteld. De realisering van
beide verlangens wordt stelselmatig op de lange baan gescho-
ven. Voor rond 40 pct. van de jonge mensen tussen 15 en 18
jaar die de bedrijven in gaan — de werkende jongeren —
bestaat in feite geen of nauwelijks behoorlijke mogelijkheden
tot verdere ontwikkeling. Door de — zij het mondjesmaat —
ingewilligde eis van deze groep tot partiële leerplicht, is dit
probleem acuut geworden.

Het regeringsbeleid ten aanzien van het scheppen van op-
leidingsmogelijkheden voor de partieel leerplichtigen, vooruit-
lopend op een algemene leerplicht tot het achttiende jaar, is
gebaseerd op opvattingen, die rechtstreeks uit de ondernemers-
wereld komen. Een grote invloed van het bedrijfsleven op
experimentele „streekcentra” voor de ontwikkeling van het zo-
genaamde participatie-onderwijs is onmiskenbaar, met name
van de grootste concerns.

Naast de strijd voor beter kleuter- en basisonderwijs, naast de
strijd voor een middenschool, dient iedere poging om nieuwe
onderwijsvormen voor de 40 pct. werkende jeugd onderge-
schikt te maken aan ondernemersbelangen als zodanig te wor-
den onderkend en verijld. Daartoe is nadere bestudering van
de wijze waarop het bedrijfsleven haar invloed aanwendt op
de vormgeving van het voortgezet onderwijs een dringende
noodzaak.

O. BOSMA

Niet alles Olympisch goud wat er blinkt

Van 26 augustus - 10 september worden in München de 20ste Olympische Zomerspelen gehouden; door sommigen al omschreven als het kostbaarste spektakel ooit opgevoerd. De kosten, circa twee en een half miljard gulden, zijn er wel naar. De uitgaven van de deelnemende landen zijn nauwelijks te bereiken, maar vergen in ieder geval een veelvoud van die twee en een half miljard. De zomerspelen in de hoofdstad van de deelstaat Beieren zullen de winterspelen, die kort geleden in het Japanse Sapporo zijn gehouden, veruit in de schaduw stellen. Toch werd ook in Japan bepaald niet op een gulden gekeken. Kosten: twee miljard gulden.

Olympische Spelen-nieuwe-stijl is een kei- en keiharde zakelijke aangelegenheid. Miljoenen worden er door steden uitgegeven voor speciale tentoonstellingen wanneer het Internationaal Olympisch Comité moet gaan beslissen over de plaats waar dit sportspektakel de volgende keer plaatsvindt.

Na de tweede wereldoorlog zijn er bijna zonder uitzondering kandidaturen gesteld, teneinde de betrokken regeringen voor voldongen feiten te stellen om nu eindelijk eens met toegezegde infrastructurele werken een begin te maken. Dat was dit jaar zeker zo met Sapporo, hoofdstad van het schiereiland Hokkaido — een achtergebleven gebied in Japan.

Dat is zeker ook het geval met München, dat meteen een metro heeft, het oude militaire vliegveld Oberwiesenfeld bebouwd ziet en tegelijkertijd duizenden woningen uit de grond mag stampen. Woningen, die een paar weken dienst doen als accommodatie van het Olympisch Dorp, perscentrum, etc. en vervolgens als opvangcentrum van de duizenden woningzoekenden kunnen fungeren. Niet voor niets komen vogels van allerlei pluimage op de Olympische Spelen af als vliegen op een strooppot.

Als erevoorzitter van het comité van aanbeveling in München duikt bijvoorbeeld Franz-Joseph Strauss op.

Een „feest van de verbroedering” onder leiding van deze CSU-scherpslijper!

Stukje geschiedenis

Wie de geschiedenis van de Olympische Spelen wat nader bestudeert komt tot de conclusie, dat de Franse baron De Coubertin er met zijn verheerlijking van de antieke Spelen in het oude Griekenland af en toe flink naast heeft gezeten. De Spelen van Olympia hadden een religieuze oorsprong. Er werden zgn. offerfeesten gehouden, die de goden gunstig moesten stemmen ten aanzien van een goede oogst. In die periode waren de Spelen uitsluitend een privilege van de oude adel. Naarmate de strijd tussen de aristocratie en de „vrije-staats-

burgers" (demos) heftiger werd, veranderde ook het karakter van de Spelen. En die wijzigingen zetten zich in versterkte mate voort naarmate de Griekse stadstaten, de poleis, aan invloed wonnen. De oorlogen tussen deze poleis brachten de noodzaak van goed getrainde soldaten voort: dat is volgens geschiedschrijvers ook de diepere oorzaak van de grote bloei die de Olympische Spelen in die tijd beleefden. Ene Tyrtaios hield honderden jaren voor onze jaartelling strijd- en marslieders bij en daaruit heeft men kunnen concluderen, dat de staat Sparta van 720 tot 576 voor onze jaartelling de Olympische Spelen beheerste. Maar Sparta had goed getrainde soldaten nodig om de grote massa van rechtelozen, de Heloten, te kunnen blijven overheersen.

Enkele hedendaagse sociologen hebben zich afgekeerd van de postgevatte ideeën over De Coubertin, die slechts verbroedering der wereldbevolking zou hebben voorgestaan. Ulrike Prokop bijvoorbeeld beschrijft De Coubertin in haar boek „Sociologie der Olympischen Spielen; Sport und Kapitalismus" *) als een Franse koloniaal, die verbitterd was door de nederlaag tegen Bismarcks Duitsland en analoog aan de opvoeding op enkele Engelse kostscholen propaganda maakte voor een soortgelijke pedagogische aanpak.

De Coubertin, die aanvankelijk een militaire carrière overwoog, maar later de school voor politieke wetenschappen volgde, meende volgens deze Westduitse socioloog, dat sport een belangrijke bijdrage kon zijn aan de karaktervorming; een uitgangspunt, dat in de moderne sportbeoefening nog steeds wordt gehanteerd en waaraan ook niets op valt af te dingen. Anders waren echter de motieven van De Coubertin. Uit later ontdekte geschriften is duidelijk geworden, dat de Franse baron sport niet alleen zag als karaktervormend (voor de Franse elite wel te verstaan), maar ook als een middel beschouwde voor politieke binnenlandse stabiliteit.

Verzet tegen bestaande maatschappelijke verhoudingen — en duidelijk ook toegespitst op de produktieverhoudingen — was volgens deze redenering van De Coubertin zinloos. Er waren in de sport immers altijd winnaars en verliezers? Hoezeer al snel geweld werd aangedaan aan de inhoud van de redevoeringen die De Coubertin in groten getale hield, bleek in 1904 in St. Louis.

Negers, Indianen, Filippino's en Ainoes moesten afzonderlijk deelnemen aan de Olympische Spelen, op twee zogenaamde „antropologische dagen". De Zuidafrikaanse premier Vorster had écht zijn voorgangers wel!

Het amateurisme en de sport

Het bedrijven van sport was in die beginfase uitsluitend voorbehouden aan leden van de maatschappelijke elite. Te zeggen,

*) Carl Hanser Verlag, München.

dat De Coubertin van het begin af aan democratisering van de sportbeweging heeft gepropageerd, is onjuist. Pas in 1922, ruim vier jaar na de Oktober-revolutie, moest hij tot de volgende erkenning komen:

„Ik heb grote verwachtingen van de arbeidersklasse; er schuilen sterke krachten in haar, zij schijnt mij tot grote dingen in staat te zijn”. De Coubertin schreef dit in de *Revue de la Semaine*.

In 1936 vonden in Berlijn de Olympische Spelen plaats... Vijfduizend atleten uit 28 landen — de Sowjet-Unie uitgezonderd — beoefenden sport in het hart van Hitlers nazi-rijk. En terwijl in China de Japanners hun gruweldaden begingen kende men de spelen van 1940 alvast maar toe aan... Japan.

De Coubertin overleed een jaar later, in 1937.

De tweede wereldoorlog brak uit, maar we schrijven nu 1972 en inmiddels hebben alle As-leden (Italië, Japan — tweemaal zelfs — en nu dus Duitsland) van het IOC de gelegenheid gekregen via de Olympische Spelen het nationale prestige op te vijzelen.

Over sport en politiek gesproken!

Er is de laatste tijd veel geschreven over het IOC en zijn leden. Het meest op de voorgrond trad de huidige voorzitter, de schatrijke Amerikaanse hoteleigenaar Avery Brundage. Hij is niet de enige in het IOC, die een grijpstuiver te verdelen heeft. Hoge militairen, baronnen, graven, jonkheren, managers uit de „big industry” bezetten de plaatsen binnen dit college. Zij zijn voor het leven benoemd en kunnen zelf vaststellen wie hun opvolger zal worden.

Grote opschudding wekte Brundage in Sapporo door de uitsluiting van de Oostenrijkse skiër Karl Schranz. Die uitsluiting leverde lawines van kritiek. De aanval op de commercie in de sport: dat zou de reden geweest zijn voor de Amerikaan om Schranz uit te sluiten. Maar het begint er de laatste tijd steeds meer op te lijken, dat Schranz de moderne Barbertje was, die geacht werd zonder protesten te moeten hangen. Vermoedelijk heeft de Amerikaanse ski-ster Suzy Chaffee, deelneemster aan de Spelen in Grenoble, gelijk als zij zegt:

„Hij liet Schranz diskwalificeren, maar verzette zich niet tegen het skiën in zijn totaliteit. Vermoedelijk omdat onze sport voor televisiecontracten van vele miljoenen zorgde”.

Over het amateurisme van de hedendaagse sportman raakt men in IOC-kringen niet uitgepraat. Er is ten behoeve van de Spelen in Sapporo en München zelfs een reglementswijziging aan te pas gekomen om volkomen verouderde structuren „bij te schaven”. Het is inderdaad niet verder gekomen dan bij-schaven. In art. 26, de bewuste paragraaf, heet het o.a.

„Zijn middelen van bestaan (van de sportman of -vrouw, red.) mogen niet worden verkregen uit of afhankelijk zijn van inkomsten uit de sport en hij moet een vaste bezigheid uitoefenen om in zijn huidige en toekomstige onderhoud te voorzien”.

En even verder:

„De toegestane periode voor fulltime training, voorzover goedgekeurd door de internationale federaties of nationale Olympische Comités mag normaliter niet een totaal van dertig dagen en in geen geval zestig dagen in  en kalenderjaar te boven gaan”.

In ons land, waar een minister of een staatssecretaris bij een gewonnen wereldkampioenschap volstaat met het sturen van een gelukstelegrammetje naar de winnende man of vrouw en de zorg voor de accommodaties volledig aan zich voorbij wenst te laten gaan, kent men de problemen van de commercie in de sport evenzeer. Als gevolg van het culturele afbraakbeleid van de regering zijn duizenden sportliefhebbers en hun clubs in ernstige moeilijkheden gekomen. De inflatie gaat ook hun neus niet voorbij en in arren moede wenden zij zich tot een kapitaalkrachtige begunstiger, die voor een eenmalige schenking niet te onderschatten gratis reclame krijgt. Recent voorbeeld is de chocoladefabriek Mars, die in diverse takken van sport topclubs sponsort en op die manier vooral in de maandagkranten voor tonnen gratis reclame krijgt.

In de voetballerij worden miljoenen verdiend aan Europa Cupwedstrijden.

Zou een sportman in een maatschappij waarin de getallen v or de komma maatgevend zijn voor „maatschappelijk succes” zijn eigen belangen achter moeten stellen bij de w el-verdienenden? Het is een van de opmerkelijkste verschijnselen van de laatste tijd in de sportwereld, dat sportlieden zich minder gelegen laten liggen aan de autoritaire wijze waarop met hun belangen wordt omgegaan. Hoe autoritair en hoe reactionair soms die sportbestuurders optreden liet een van de drie vice-voorzitters van het IOC, de Nederlandse jonkheer H. A. van Karnebeek, in een interview met *De Telegraaf* blijken. Van ethiek en sportverbroedering blijft niets over wanneer deze oud-kolonel (hij verbleef ruim twintig jaar in het voormalige Batavia en werkte daar voor de Nederlandsche Koloniale Petroleum Maatschappij) spreekt over de politionele acties:

„Wat hebben die soldaten van ons er geen prachttijd gehad. Vader Drees stuurde ze en hij zag ze ook weer terugkomen: uitstekend gezond en innerlijk z er verrijkt”.

Olympische Spelen voor goedgetrainde soldaten — „de kerels die in wedstrijden leren om leiding te geven, leren de Indiërs leiding te geven”: een voorbeeld en een citaat dat De Coubertin uit Engeland omstreeks 1850 gebruikte. Het zou echter t  simpel zijn de redenering van deze hoogste Nederlandse Olympische official uitsluitend op deze twee zaken te enten. Van Karnebeek zei namelijk m er in het *Telegraaf*-interview.

De door de arbeidersbeweging verworven sociale voorzieningen vindt hij „flutdingen” — „De mensen moeten eerst maar weer eens aan de slag, voordat ze in aanmerking komen voor de voorzieningen. Een goeie, echte Hollander (!) praat niet over zijn voorzieningen. Die werkt. Een zwakke wel: die moet met een alles weten voor als-ie-ziek, zwak of misselijk wordt. En

het ergste: die labbekakkers worden nog door het rijk gesteund ook”.

Het was kennelijk niet zó toevallig, dat de Olympische Spelen in 1936 in Berlijn plaatsvonden.

De laatste Olympische Spelen werden in Mexico gehouden. Tijdens betogingen op het Plaza de las Tres Culturas in Mexico City richtte de politie een bloedbad aan: meer dan tweehonderd betogers verloren er het leven. Jonkheer Van Karnebeek maakt er niet zo'n probleem van:

„Er vielen doden in Mexico. Ik geloof dat dat een paar studenten waren. Ze wilden een beetje aandacht trekken. Met demonstraties en zo. Dat heb je met deze generaties. In Nederland wordt ook alleen maar gescholden. De behuizing is nóóit goed, de medische verzorging deugt niet, etc. Er werd in Mexico nogal wat in de lucht geschoten. Maar ach, zinloos natuurlijk die demonstraties. ON THE SPOT merk je niks van dat gedoe. Het gaat langs je heen”.

Gedraai van Engels en Vonhoff

Zoals gezegd, Olympische Spelen zijn uitgegroeid tot een manifestatie waarmee honderden miljoenen guldens zijn gemoeid. Sociale en politieke doeleinden worden eerder nagestreefd dan een nieuw wereldrecord op de 400-meter wissel­slag. Althans, die indruk krijgt men bij het maken van een ruwe inventarisatie. Enkele voorbeelden:

Het Nederlands Olympisch Comité gaat uitermate behoudend te werk bij het selecteren van atleten. „Het is geen speeltuin”, is een van de uitspraken van NOC-voorzitter Kerdel en chef d'équipe Leeuwenhoek. Een geluid, dat staatssecretaris Vonhoff als muziek in de oren moet klinken. Wèl medailles, wèl goodwill in het buitenland, maar — getrouw aan de afgelegde eed ten aanzien van het profijt-beginsel — het moet niet al te veel kosten. Dat men daar in het buitenland wat genuanceerder over denkt moge blijken uit het feit, dat de Britse regering bijvoorbeeld ruim acht miljoen gulden ter beschikking heeft gesteld voor training, voorbereiding en uitzending van atleten. Grote beroering heeft ook een affaire in Spanje veroorzaakt. Daar verscheen kort geleden een publikatie in het blad *Pueblo*, waarbij een brief van de Spaanse atletiekbond aan zijn atleten werd afgedrukt. In die brief werd de atleten verzocht op te geven welk bedrag zij het komende jaar voor hun „werkzaamheden” wensen te ontvangen. En die „werkzaamheden” bestonden uit het vestigen van nationale records, het halen van de Olympische limiet, e.d.

Bekend zijn voorts de activiteiten van de Westduitse miljonair Neckermann, die tonnen beschikbaar stelt aan kanshebbers op eremetaal. Het officiële mededelingenblad van het Nederlands Olympische Comité meldde onlangs: „Hoewel de burgemeester van München, Vogel, al sedert jaar en dag vertelt dat er in zijn stad geen pompeuze Spelen zullen worden gehouden, is

iedereen er ook al sedert jaar en dag met redenen van overtuigd, dat er in München geen detail zal zijn waarin de Beierse hoofdstad niet, koste wat kost, het beste van het beste en het modernste van het modernste zal presenteren”.

De bemoeiingen van de Nederlandse regering met sportzaken steken daar schriel bij af.

Er is 13 miljoen beschikbaar voor 2,2 miljoen georganiseerde sportbeoefenaren (d.w.z. georganiseerd in een vereniging). De achtereenvolgende ministers van CRM, Klompé en Engels, hebben categorisch geweigerd dat bedrag te verhogen. En beiden huldigen het funeste standpunt: Wie aan sport doet, moet er ook maar wat voor over hebben.

Opofferingen op financieel gebied, wel te verstaan. VVD-staatssecretaris Vonhoff heeft onlangs in een interview in de *Nieuwe Revu* nog eens duidelijk laten blijken, dat topsporters niets van dit kabinet te verwachten hebben. Onder het argument, dat het geld beter bestemd zou zijn aan de „breedtesport” probeert hij de ene sportbeoefenaar tegen de andere uit te spelen. Want op beide terreinen gebeurt er nagenoeg niets! Men zie bijvoorbeeld het schreeuwende tekort aan sporthallen en zwembaden.

En aan de andere kant: Vonhoff is wel de laatste om de opofferingen van de „München-kandidaten” in twijfel te mogen trekken. De man, die het liefst iedere Nederlander ziet wandelen omdat het zo lekker goedkoop is, vergeet „voor het gemak” even de vele jaren van intensieve arbeid, die top-atleten erop hebben zitten; hun vaak ascetische levenswijze, waarbij zij belangrijke elementen uit hun jeugdperiode bewust wegcijferen. „We staan toch niet met de zweep klaar om een atleet de 800 meter tweetiende seconde sneller te laten lopen?! Als iemand geld uitgeeft voor zijn postzegelverzameling krijgt hij ook geen financiële tegemoetkoming van de overheid”, zo ongeveer luidde de strekking van Vonhoffs „betoog” in de *Nieuwe Revu*.

Het doet denken aan de redevoeringen, die in mei 1925 in de Tweede Kamer werden gehouden, toen daar de organisatie van de Olympische Spelen voor 1928 in Amsterdam en een gevraagde garantiesom ter sprake kwam. Heel duidelijk bleek bij die gelegenheid, dat de vertegenwoordigers van de rechtse fracties er geen moment over dachten om geld te spenderen aan „*een bron van zedelijk kwaad voor ons volk*”, zoals de staatkundig gereformeerde dominee Kersten uit Zeeland het uitdrukte. De afgevaardigde Visscher voor de Roomskatholieke Staatspartij wist er ook weg mee:

„Er moet hard gewerkt worden en er moet gespaard, bezuinigd worden. Welnu, mijnheer de voorzitter, leidt nu dit wetsontwerp tot sparen, tot bezuinigen?”

Vonhoff zegt dan nu wel nog iets te doen — de terminologie van de RKSP-er Visscher zal hem, en zijn mede-ministers en -staatssecretarissen, beslist niet vreemd in de oren klinken. De discussies toen vonden plaats op een moment, dat het kabinet-Colijn zijn aanval op de werkende bevolking frontaal had

ingezet. En een parallel met het kabinet-Biesheuvel is niet moeilijk te trekken.

De afgevaardigde Scheurer karakteriseerde in 1925 het niveau van de „discussies” door de rechtse sprekers waarschijnlijk het treffendst door het gevraagde garantiebedrag van een miljoen gulden voor de organisatie van de Spelen te kraken met de opmerking:

„Wie niet onverschillig is omtrent de hoge geestesroeping die de vrouw in het maatschappelijke leven moet innemen, kan niet anders dan met bezorgdheid gadeslaan, hoe de vrouw, door de sportmanie aangegrepen, haar gevoel van kiesheid en eerbhaarheid gaat verliezen. Dat wat haar siert dreigt te verdwijnen. Hebben wij niet kunnen lezen hoe de vrouw bokswedstrijden organiseert, meedoet aan zwem- en andere wedstrijden, waardoor zij zich half gekleed op de publieke sportmarkt der vermakelijkheden werpt, mede gedreven door de begeerte om de man in alles gelijk te zijn?”

Half gekleed voelt zich ook de Nederlandse topsporter, die straks in München aan de start komt met de wetenschap, dat niet al zijn capaciteiten tot ontplooiing kunnen komen, omdat zijn voorbereiding als gevolg van financieel touwtrekken niet optimaal is geweest.

De regering van de Bondsrepubliek opereert wat dat betreft anders. Men beseft in Bonn en Beieren terdege de grote propagandistische waarde, die er van een manifestatie als de Olympische Spelen uitgaat.

Niets is dan ook nagelaten om juist dat propagandistische element zo scherp mogelijk naar voren te brengen. Voor het maken van de officiële Olympische film bijvoorbeeld is vijf miljoen mark uitgetrokken. En als regisseurs zijn gecontracteerd Fred Zimmermann, Billy Wilder, Roman Polanski, Akira Kurosawa, Richard Lester, John Schlesinger, Federico Fellini, Ingmar Bergman, Franco Zeffirelli, Michelangelo Antonioni, Vittoria de Sica en Luis Bunuel: het neusje van de zalm.

Het is ook bekend, dat Olympische Spelen de aanleg van infrastructurale werken in een stroomversnelling brengen. Japan stopte in Sapporo een miljard gulden in projecten van publieke werken — een hoeveel arbeid, die normaal gesproken in tien jaar zou zijn volbracht. Het schiereiland Hokkaido, tot voor kort voornamelijk een agrarisch gebied en in Japan geldend als een achtergebleven sector, zal tegen 1980 een van de belangrijkste industriecentra van het land zijn: meer dan tachtig procent van de beroepsbevolking zal dan middelen van bestaan in de industrie vinden.

Zoals gezegd, de Olympische Spelen vormen een geweldig propagandamiddel. Maar propaganda zal ook omgezet moeten worden in keiharde feiten, zo redeneren de regeerders in Bonn. Het is daarom niet toevallig in het kaderblad van de Springers, *Die Welt*, te lezen, dat op een bijeenkomst van de Duitse Stichting voor Ontwikkelingslanden (DSE) werd besloten bijna vijf miljoen mark ter beschikking te stellen voor de „sportbevordering in de derde wereld” . . .

Wie over propaganda spreekt ontkomt er uiteraard niet aan te herinneren aan de Olympische Spelen van 1936.

„Hoe bevorderlijk voor de gezondheid en hoe a-politiek sport en sportwedstrijden wel zijn bewijzen de foto's en teksten over 'Olympia 1936' — aangevoerd door oppersportman A.H.”, schrijft G. Zwerenz ironisch in een nawoord van een van de best verkochte boeken in West-Duitsland van het laatste jaar: 'Die Olympischen Spielen 1936 in Berlin und Garmisch Partenkirchen', een ongewijzigde herdruk van het nazi-album over dit evenement.**) Duidelijker dan in welk boek mogelijk zou zijn wordt in deze uitgave geïllustreerd hoe de Olympiade door de nazi's werd gehanteerd. Zwerenz' nawoord is zeer cynisch en kritisch van toon, maar hij draaft o.i. wel erg ver door door de stelling te poneren, dat er in vergelijking met 1936 niets veranderd zou zijn. Ook hij blijkt van mening, dat topsport geld „wegsnoept” dat voor massasport gebruikt kan worden, zonder nader op de vraag in te gaan waarom financiën voor topsport en voor breedtesport niet beschikbaar gesteld kunnen worden. En daarmee zijn we meteen weer terug bij Engels en Vonhoff, die zowel het een als het ander laten vallen. Glunderend moet men in het CRM-gebouw in Rijswijk hebben vernomen hoe Shell en Albert Heijn op kosten van de consumenten goede sier maken met een subsidie van een miljoen ten bate van de Nederlandse sport . . .

De voorbereidingen van enkele duizenden atleten voor „München” zijn thans in volle gang. De vette televisiecontracten zijn afgesloten, de bewoners van München maken zich nu al kopzorgen over de prijzen, die ze in september zullen moeten gaan betalen en het te besteden bedrag voor de organisatie zal eerder de drie dan de twee miljard mark benaderen. Ruim twee weken is er in Beieren topsport van het allerhoogste niveau. Het kost de deelnemers veel inspanning om een medaille in de wacht te slepen. Homerus beschreef in zijn Ilias een van de wedstrijden, die ter ere van Patroclos werden gehouden, aldus: „Zij gordden zich aan en traden in het midden van de kampplaats. En toen grepen zij elkander vast in de beknelling van hun krachtig gespierde armen. Zij waren als de dakspanten, welke een kundig bouwmeester tezaam heeft gevoegd om een hooggevelig huis tegen de wind te vrijwaren. Onder de druk van hun machtige handen kraakten hun ruggen; het zweet droop hun van het lijf; langs hun zijden en op hun schouders verschenen bloedrode striemen. En nog streden zij door, elk denkend aan de heerlijke ketel, die de prijswinnaar wachtte”. We geloven, dat we van 26 augustus tot 10 september tòch nog al eens voor het televisietoestel zullen zitten . . .

H. GLIMMERVEEN

**) Die Nazi-Olympiade; März-Verlag, Frankfurt am Main. Prijs f 24,80 (DM 20.—).

Dimitroff en de strijd voor eenheid

Bij de uitgeverij Pegasus is onlangs een herdruk verschenen van de rede, die de Bulgaarse communist Georgi Dimitroff in 1935 heeft uitgesproken voor het Zevende Wereldcongres van de Communistische Internationale (Komintern). De titel „Eenheid tegen het fascisme — het offensief van het fascisme en de taak van de communistische internationale in de strijd om de eenheid van de arbeidersklasse tegen het fascisme” weerspiegelt sprekend en op indringende manier de rijke inhoud van deze rede.

Het is weliswaar meer dan vijfendertig jaar geleden, dat Dimitroff zijn rede hield, maar toch hebben de sindsdien vervolgen jaren en de grote verschillen tussen het verleden en de huidige tijd de waarde van veel van de conclusies niet aangetast — vooral niet van die conclusies, welke betrekking hebben op de eenheid van de arbeiders en van de democratische krachten in de strijd tegen reactie en oorlog.

Zij betekende een verandering in de politieke oriëntering, in de strategische en tactische vraagstukken, die al door enkele partijen zelfstandig was ingezet (de communistische Volksfrontpolitiek in Frankrijk, de communistische vakbondspolitiek in Nederland), maar die nu tegenover alle bij de Komintern aangesloten partijen werd uitgesproken.

Bestudering door de jongere generatie, of herlezing door ouderen, is niet alleen uit louter historisch interessante aspecten alleszins de moeite waard. Het kan ook verhelderend werken bij het mobiliseren van krachten tegen de sluipwegen van de fascisering en voor een nieuwe koers naar vooruitgang.

De kern van Dimitroffs optreden tijdens het Zevende Congres en van zijn activiteit in de internationale communistische beweging is geweest: de communisten moeten denken met hun eigen hoofd, zij moeten niet werken met sjablonen en stereotypering van leuzes, met uit het hoofd geleerde citaten, maar zij moeten uitgaan van de speciale bijzonderheden in hun eigen land en daarop gebaseerd een massastrijd ontplooiën.

Aan het slot van het Zevende Congres werd Dimitroff gekozen tot algemeen secretaris van het Uitvoerend Comité van de Internationale. Hij genoot toen ook grote internationale autoriteit door zijn houding tijdens het door de nazi's in 1933 geprovoceerde Rijksdagbrandproces en zijn geseling van het fascisme had hem bij miljoenen bekend gemaakt.

Aan de zijde van de Russische revolutie

De thans in herdruk verschenen rede en zijn rol tijdens het Zevende Wereldcongres kunnen zonder twijfel tot de hoogtepunten worden gerekend in Dimitroffs leven.

Het is binnenkort negentig jaar geleden dat Dimitroff werd geboren, namelijk op 18 juni 1882, in een gezin, dat nauw bij de strijd van de opkomende arbeidersbeweging betrokken

raakte en eraan deelnam. Zijn broers en ook zijn zuster traden actief op in vakbonden en de arbeiderspartij. Dimitroff zelf, die op twaalfjarige leeftijd de schoolbanken had verlaten, werd op zijn achttiende secretaris van de vakbond van typografen in Sofia.

In 1902 trad Dimitroff toe tot de Bulgaarse sociaal-democratische partij en was spoedig actief in de revolutionair-marxistische vleugel, bekend onder de naam „enghartigen” als tegenstelling tot de reformistische vleugel, die „ruimhartigen” werd genoemd.

In 1913 kozen de Bulgaarse werkers Dimitroff in het parlement en voor de eerste keer, niet alleen in Bulgarije, maar in geheel Zuidoost-Europa, nam een revolutionaire vertegenwoordiger van de arbeidersklasse daarin plaats.

Gedurende de imperialistische oorlog van 1914 streden de „enghartigen” om Bulgarije daarbuiten te houden. Toen echter in 1915 de Bulgaarse heersende klik het volk aan de zijde van de Duitse imperialisten in deze oorlog stortte, riepen de „enghartigen” op om tegen de imperialistische oorlog te strijden en zij stemden in het parlement tegen de militaire kredieten. Het was in die tijd, dat Dimitroff vanwege zijn revolutionaire activiteiten voor het eerst kennis maakte met de gevangenis en in een cel werd opgesloten.

De Russische Oktober-revolutie bracht — zoals overal elders in de wereld — ook in Bulgarije nieuwe impulsen in de arbeidersbeweging en de „enghartigen” ondersteunden haar vol enthousiasme. Op initiatief van Blagojev en Dimitroff veranderden zij in 1919 hun naam in Bulgaarse communistische partij en traden toe tot de door Lenin opgerichte Communistische Internationale.

Dimitroff was gedelegeerde naar het Derde Congres van de Komintern in 1921, waar hij voor het eerst persoonlijke ontmoetingen met Lenin en Stalin had.

In de emigratie

De fascistische machtsgreep in Bulgarije in 1923 bracht een grote verandering in het leven van Georgi Dimitroff. De communistische partij werd in de illegaliteit gedreven en de opgejaagde Dimitroff zag zich gedwongen in de emigratie, aanvankelijk naar Wenen, later naar andere plaatsen, te gaan.

Dimitroff vervulde verscheidene functies in het Uitvoerend Comité van de Komintern — was eerst secretaris voor de Balkanfederatie van communistische partijen en werd in de dertiger jaren secretaris voor de Westeuropese sectie. Dat laatste bracht hem naar Duitsland, waar hij op 9 maart 1933 — Hitler was toen reeds aan de macht — door Görings politie werd gearresteerd en valselijk werd beschuldigd van medeplichtigheid aan de Rijksdagbrand.

Dank zij Dimitroff kreeg het proces tegen de „brandstichters” een geheel andere loop dan de nazi's hadden verwacht en gewenst.

Vijf maanden was Dimitroff dag en nacht geboeid in een cel gehouden, maar hij slaagde erin met een groot doorzettingsvermogen en ongekende wilskracht zijn eigen verdediging voor te bereiden en werd voor het forum van de gehele wereld de aanklager van het fascisme.

In zijn grote verdedigingsrede liet hij geen enkele twijfel bestaan over zijn uitgangspunt:

- ik verdedig mijn eigen persoon als aangeklaagde communist;
- ik verdedig mijn eigen communistische revolutionaire eer;
- ik verdedig mijn ideeën, mijn communistische beginselen;
- ik verdedig de zin en de inhoud van mijn leven.

De fascistenaamen de brandstichting, die door henzelf was georganiseerd en die zij tevergeefs aan de communisten toe wilden schrijven, als aanleiding voor een terreurcampagne tegen de communistische en later ook sociaal-democratische partij. In de fascistische pers en radio werd een verdierlijkte haatcampagne tegen het communisme, tegen het „wereldbolsjewisme” en tegen Dimitroff ontketend, die als een „Bulgaarse barbaar” werd afgeschilderd.

Dimitroff trad zijn nazi-beulen onverschrokken tegemoet. „Het is waar”, aldus zijn woorden, „dat ik een communist ben, een proletarische revolutionair. Het is ook waar, dat ik als lid van de Bulgaarse communistische partij en van het Uitvoerend Bureau van de Communistische Internationale, een verantwoordelijk en leidend functionaris ben. Maar juist daarom ben ik geen terroristisch avonturier, samenzweerder of brandstichter”. Dimitroff verpersoonlijkte in die dagen de moed en het zelfvertrouwen van de arbeidersklasse en de vrijheidlievende mensen in een wereld, die door economische slagen en crises werd getroffen en door het opdringende, niets ontziende fascisme werd geschokt.

Zijn moedige optreden en een internationale solidariteitscampagne redden hem en enkele medestrijders uit de klauwen van de nazi's; op 27 februari 1934 moest hij worden vrijgelaten.

Nog diezelfde dag vloog hij naar Moskou.

Sectarisme in Duitsland

Toen Dimitroff in 1935 zijn rede uitsprak op het Zevende Congres van de Komintern was hij dus al een gestaafd revolutionair, die over een grote strijdervaring beschikte en belangrijke klassengevechten had meegemaakt. Zijn reizen naar tal van Westeuropese landen hadden hem in staat gesteld inzicht te verkrijgen in de gecompliceerde toestand in de arbeidersbeweging aldaar en in de verhoudingen tussen communistische en sociaal-democratische partijen.

Dimitroff wees op de noodzaak om de arbeidersklasse te verenigen om op die manier de basis te scheppen voor een krachtig antifascistisch front. Het in de praktijk brengen van het eenheidsfront betekende voor vele communisten, dat zij in eigen

rijen een schadelijk sectarisme moesten overwinnen, dat een diepge worteld kwaad was geworden.

In Duitsland was in 1933 de arbeidersklasse en de democratische beweging verslagen en Hitler als gevolg van de zwakheid van de arbeidersklasse in dat jaar aan de macht gekomen. De verantwoordelijkheid voor de nederlaag lag bij de rechtse sociaal-democratische leiders, maar funest waren ook sectarische fouten in het werk van de communistische partij in Duitsland evenals haar ontoelaatbare onderschatting van het fascistische gevaar, die een mobilisatie van de massa's verhinderde.

In Frankrijk daarentegen leed het fascisme, dat in bedwang kon worden gehouden door de massale acties van de werkers, die verenigd waren in een breed Volksfront, een aantal nederlagen en kon een machtsgreep verijdeld worden.

De ervaringen in Frankrijk zijn in die jaren van grote betekenis geweest, zij speelden een rol in Dimitrofs rede en zijn van dusdanige betekenis, dat zij nog voortdurend worden onderzocht en bestudeerd.

Zo verscheen onlangs bij het Maurice Thorez-Instituut in Parijs een studie „Het Volksfront”, die een aantal uiteenzettingen over het Frankrijk van 1934 tot 1939 bevat.

Het valt op, dat daarbij ook grote betekenis wordt toegekend aan het internationale congres tegen de oorlog, dat in 1932 in Amsterdam werd gehouden. Dat was een eerste doorbraak, want uit Frankrijk waren zowel communisten als sociaal-democraten op dit congres aanwezig. Namen van vooraanstaande geleerden en intellectuelen als Romain Rolland, Henri Barbusse en Maxim Gorki zijn hieraan verbonden.

In het eerste deel van De Dertiger Jaren vertelt Paul de Groot, dat Dimitroff, onder een valse naam reizend, op het congres aanwezig was; hij werd gekozen als lid van de raad voor de strijd tegen oorlog en fascisme.

In zijn boek vertelt Paul de Groot verder hoe tijdens dit congres op initiatief van de Nederlandse RVO (Rode Vakbewegings-Oppositie) een bijeenkomst werd belegd, waarop afgevaardigden van de CGT (de door de Franse sociaal-democraten geleide vakbond) en de CGTU (vakbond met hoofdzakelijk communisten in de leiding) elkaar ontmoetten en van Franse communistische zijde een voorstel op tafel werd gelegd om de samenwerking van communisten en socialisten en van de linkse en rechtse vakcentrales in Frankrijk te bespreken. Deze bijeenkomst is te beschouwen als een der eerste uitingen van de eenheid, die later tot stand zou komen.

Trouwens ook in Nederland begonnen zich in die tijd veranderingen af te tekenen — de communistische partij was weliswaar nog een kleine groep, die zich nauwelijks had ontworsteld aan de verlamrende invloed van rechtse en trozistische fraseurs, maar zij begon zich te ontwikkelen tot een reële organisatie van de arbeidersklasse.

Communistische partijen werken onder uiteenlopende omstandigheden

Dimitrofs rede op het Zevende Congres van de Komintern betekende een grondige verandering van de strategie en de tactiek en een gehele omwenteling in de politiek. Er is blijkbaar in de Komintern zelf achter de schermen heel wat aan voorafgegaan, waarover pas de laatste jaren bij brokjes en beetjes iets bekend begint te worden.

De Komintern, die na de Russische revolutie een rol vervulde bij de aaneensluiting van de communistische wereldbeweging, was meer en meer tot een bureaucratisch apparaat geworden, op een sjabloonachtige manier geleid, zonder dat men zich voldoende rekenschap gaf van de veranderingen, die zich in de situatie voltrokken.

Dat dit door Dimitroff werd onderkend, blijkt uit een brief, die hij in juni 1934 aan de voorbereidingscommissie voor het Zevende Congres van de Komintern had geschreven en waarin hij het schema voor de door hem te houden redevoering ontvouwde. ¹⁾ Dit schema bevatte drie hoofdpunten:

- 1) over de sociaal-democratie;
- 2) over het eenheidsfront;
- 3) over de leiding door de Komintern.

Dimitroff pleitte voor een grondige verandering in de houding tot de sociaaldemocratie en verklaarde dat, door de sociaaldemocratie zonder onderscheid te kwalificeren als sociaalfascisme, de weg naar de sociaaldemocratische arbeiders dikwijls afgesneden werd. Men kon niet onder alle omstandigheden de sociaaldemocratie als het belangrijkste steunpunt van de bourgeoisie blijven beschouwen. Het vraagstuk van de vereniging van de revolutionaire en de reformistische vakbonden diende te worden gesteld zonder als voorafgaande voorwaarde het erkennen van het leiderschap van de communistische partij te stellen.

Ten aanzien van het eenheidsfront werd in de brief gewezen op de noodzaak tot het ontplooiën van een strijdinitiatief van de massa's zonder kleinzeestige voogdij van de communistische partijen ten aanzien van de organisatie van dit front.

Er was geen behoefte aan declamaties over het leiderschap van de communistische partij, maar wel aan de praktische verwezenlijking daarvan.

Dimitroff beklemtoonde de noodzaak om de benadering van de sociaaldemocratische en partijloze arbeiders in het gehele massawerk, de agitatie en de propaganda grondig te veranderen. In dit verband zag Dimitroff ook in, dat de Komintern niet op de oude weg kon voortgaan. Hij verklaarde in zijn brief: „Het is noodzakelijk om de werkmethoden en de leiding van de Komintern te veranderen, in aanmerking nemend, dat het niet mogelijk is om actief vanuit Moskou in alle vraag-

stukken leiding te geven aan alle vijftien secties van de Komintern, die zich onder de meest uiteenlopende omstandigheden bevinden (partijen in de metropolen en in de koloniën, partijen in industrieel hoogontwikkelde landen en partijen in overwegend agrarische landen, legale en niet-legale partijen, enz.).”

Dimitroff verklaarde in zijn brief het nodig te achten de bolsjewistische zelfkritiek verder te ontwikkelen, uit angst waarvoor soms grote politieke problemen onopgehelderd blijven.

De in juni gedateerde brief werd blijkens een korte voetnoot op 2 juli 1934 in de voorbereidingscommissie besproken, maar verdere mededelingen ontbreken.

Uit enkele meer recente publikaties valt echter een volgende gang van zaken te construeren: in mei 1934 werd de agenda voor het Zevende Congres van de Komintern vastgesteld, dat in de tweede helft van dat jaar bijeengeroepen zou moeten worden. De gehele maanden juli en augustus werden echter aan discussie van Dimitroffs brief besteed, waarbij zich felle botsingen voordeden en op 5 september 1934 werd besloten het congres tot 1935 uit te stellen. Het werd overigens pas in de zomer van dat jaar gehouden.

Een sterke stroming in de Internationale richtte zich tegen het nieuwe streven naar eenheid — en trachtte de Franse partij van haar Volksfrontpolitiek te weerhouden, zoals ook nog eens uit een artikel van Cogniot in de hierboven genoemde studie over het Volksfront blijkt. Hij zegt daarin onomwonden, dat er tegenstellingen en conflicten zijn geweest en herinnert eraan dat de sectarische vleugel van de Komintern in oktober 1934 zelfs een speciale afgezant naar Frankrijk zond om de partij te doen afzien van de Volksfrontpolitiek. En Cogniot wijst erop, dat de Franse communistische partij niet boog, vasthield aan de door haar zelf uitgewerkte politiek en niet terugweek voor opvattingen, die zij onjuist achtte.

Bestrijding fascistische ideologie

De opvattingen van Dimitroff e.a. hebben zich doorgezet en de thans door Pegasus heruitgegeven rede, is zo omvangrijk en omvattend, dat het moeilijk is in één artikel op alles in te gaan.

Dimitroff gaf een grondige analyse van het klassekarakter van het fascisme en formuleerde een definitie, die klassieke betekenis heeft gekregen. „Het aan de macht gekomen fascisme is . . . de openlijke terroristische dictatuur van de meest reactionaire, meest chauvinistische, meest imperialistische elementen van het financierskapitaal”.

Met deze uitspraak verwierp Dimitroff de onjuiste, in leidende sociaaldemocratische kringen gangbare opvatting, alsof het fascisme een „boven de klassen staande macht, een macht van de kleine burgerij of het lompenproletariaat zou zijn”.

Door de fascistische dictatuur te bestrijden, verdedigden de communisten de burgerlijk-democratische vrijheden, die — en

de huidige tijd is daar een voorbeeld van — door de heersende klasse steeds meer worden uitgehold als voorbereiding voor haar wurging van de democratie en een eventuele greep naar fascistoïde toestanden.

De rede van Dimitroff en de ervaringen uit de dertiger jaren doen ook nu inzien, dat fascisme een gevaarlijke stap achteruit is, vergeleken met de burgerlijke democratie en dat elke vorm van democratische vrijheden dient te worden beschermd.

In de rede wordt ook nadruk gelegd op de noodzaak van de ideologische strijd tegen het fascisme en van de ontmaskering van de demagogie, die naast terreur en geweld, zijn voornaamste wapens zijn.

Dimitroff verklaarde: „De fascistenaars doorsnuffelen de gehele *geschiedenis* van ieder volk om zich als erfgenamen en voortzetters van alles, wat verheven en heldhaftig was in zijn verleden, voor te stellen.” Hij ontmaskerde deze grove vervalsing van de historische en politieke waarheid door de fascistenaars en wees er op, dat elke communistische partij haar strijd moet verbinden met de revolutionaire tradities van haar volk. „Ons gaat ieder belangrijk vraagstuk, niet alleen van het heden en de toekomst, maar ook van het verleden van ons eigen volk aan”.

De communisten zijn onverzoenlijke tegenstanders van het burgerlijke nationalisme, maar evenzo onverzoenlijke bestrijders van het nationale nihilisme.

In haar strijd tegen fascisme en de bedreiging van de nationale onafhankelijkheid is de Nederlandse communistische partij sinds de dertiger jaren uitgegaan van nationale tradities, dwars tegen verdachtmaking, laster en demagogische vervalsingen van bijvoorbeeld de trotskistische RSAP van Sneevliet in die jaren in.

In het tweede deel van zijn herinneringen vertelt Paul de Groot een sprekende episode:

„Wie tijdens de Kerstdagen in 1936 het gebouw van de voormalige autotentoonstelling, de RAI aan de Ferdinand Bolstraat te Amsterdam, binnentrad, beleefde een gebeurtenis, die uniek was in de toenmalige arbeidersbeweging.

De grote hal was gevuld met dertienduizend mensen, die op „banken” van een plank op pootjes, opeengepakt zaten en in een laaiend geestdriftige stemming verkeerden.

Achter in de zaal was van het podium alleen een reusachtig spandoek zichtbaar met het opschrift „Voor Nederland! Welvarend! Onafhankelijk! Vrij!”

Langs de zijanten waren aan de pilaren grote portretten opeengehangen. Vondel, Spinoza, Rembrandt, Hugo de Groot keken er, naast voormannen uit de internationale communistische beweging, met milde blikken op de toehoorders neer.

Hier was een massa-congres van de Communistische Partij aan de gang, als inzet voor de Tweede Kamerverkiezingen in mei 1937”.

De nationale vormen van de proletarische klassenstrijd en de arbeidersbeweging in de afzonderlijke landen zijn niet in tegen-

spraak met het proletarische internationalisme. Integendeel, juist in deze vormen kan men ook met succes de internationale belangen van het proletariaat verdedigen.

Geen verzoening van ideologie

Dimitrofs rede is doortrokken van de gedachte, dat een eenheidsfront van de arbeidersklasse noodzakelijk is om de belangen van het proletariaat en de door het proletariaat bereikte resultaten, alsmede de vrede en de vrijheid van de volkeren te verdedigen.

De massa's moeten niet alleen in beweging worden gebracht door kritiek op het kapitalisme en door aansporingen om aan de strijd voor het uiteindelijke doel, het socialisme en de macht van de werkers, deel te nemen, maar ook door hen steeds weer duidelijk te maken, wat zij in iedere concrete situatie moeten doen en door hen te mobiliseren op grond van een program van directe eisen.

In dit streven naar eenheid dient echter te worden gewaakt tegen de tendens om de betekenis van de rol der communistische partij te verkleinen en op reformistische grondslag samen te werken. Juist ook in de huidige tijd, waarin revisionistische verschijnselen de internationale communistische beweging zijn binnengedrongen, dient men zich rekenschap te geven van Dimitrofs woorden, dat eenheidsfront niet een verzoening met de sociaaldemocratische ideologie en praktijk kan betekenen. In ieder land afzonderlijk heeft de ontwikkeling van de arbeidersbeweging zijn eigen loop gehad — en elke communistische partij dient in overeenstemming met de situatie op te treden. Het thema van de zelfstandigheid voor de communistische partijen bij het uitwerken van de problemen, kwam ook na de rede van 1935 nog bij Dimitroff terug. Cogniot citeert uit de archieven van de Komintern een uitspraak van 1937: „De partijen moeten meer en meer op hun eigen vleugels vliegen en in staat zijn, op welk oogenblik dan ook, hun politiek en tactiek zelf te bepalen, zowel als leiding te geven aan hun acties. En wij willen dat dit doel uiteindelijk zal worden bereikt door al onze secties, door al onze partijen”.

Het duurde echter nog wel enige tijd voor deze gedachtengang tot werkelijkheid kon worden en de Komintern bleef zich inlaten met de politiek en interne aangelegenheden van communistische partijen — een tendens, die versterkt werd na het sluiten van het pact tussen de Sowjet-Unie en Duitsland (1939) en het uitbreken van de tweede wereldoorlog.

In de bij de Komintern aangesloten partijen was toen een uiteenlopend standpunt merkbaar over de internationale situatie en over het karakter van de uitgebroken oorlog; in sommige van zijn uitspraken keerde Dimitroff zich in zijn hoedanigheid van secretaris van het Uitvoerend Comité tegen zelfstandig uitgewerkte standpunten van die partijen, zoals gebleken is uit verscheidene documenten, die bijvoorbeeld nadien door de Britse en Roemeense partij zijn gepubliceerd.

Uiteraard geldt voor een analyse in de huidige tijd van Dimitrofs rede op het Zevende Congres, dat moet worden uitgegaan van de politieke overwegingen in de werkelijke situatie van toen.

De Sowjet-Unie werd door de imperialisten belaagd aan alle kanten, er had een toenemende centralisatie in de leiding plaats met het verschijnen van Stalin als centrale figuur. Dimitroff verwees in redevoeringen en artikelen naar bepaalde uitspraken en standpunten van Stalin — dat is een historisch gegeven.

Het wekt dan ook op zijn minst bevreemding, dat de ter gelegenheid van de Dimitroff-herdenking in Sofia heruitgegeven redevoeringen zijn voorzien van de toevoeging „enigszins bekort” en bij nadere beschouwing blijkt, dat alle verwijzingen naar Stalin en diens uitspraken er uit zijn gelicht.

De functie van de volksdemocratie

Op 4 november 1944 keerde Dimitroff, na tweeëntwintig jaar in de emigratie te hebben geleefd, naar zijn vaderland terug en vervulde in zijn levensavond naast de functie van secretaris, die van minister-president.

In september 1944 waren de Bulgaarse werkers, optredend op basis van de overwinningen van het Sowjet-leger op het fascisme, in opstand gekomen en hadden een eind gemaakt aan het bewind van de heersende fascistische klik, aan de macht van de bourgeoisie.

De bourgeoisie behield aanvankelijk echter nog invloedrijke posities en de strijd om haar definitief de staatsmacht te ontnemen, moest nog worden beslist.

In zijn rede op het Zevende Congres van de Komintern had Dimitroff bij het thema „regering en het eenheidsfront” al gesproken over de noodzaak tot het vinden van vormen van overgang tot de proletarische revolutie.

Na zijn terugkeer naar Bulgarije bleef Dimitroff grote betekenis toekennen aan het ideologische werk en hield hij zich bezig met de theoretische uitwerking van nieuwe problemen.

In de meeste Oosteuropese landen — en later ook in de Chinese Volksrepubliek — ontstond na de tweede wereldoorlog een nieuw type staat, dat in die periode zijn historische rol vervulde: de volksdemocratie. Op internationaal gebied ontspoon zich een discussie over dit verschijnsel, dat uiteraard niet te beschouwen is als blauwdruk voor alle toekomstige ontwikkelingen, maar waarover wel klaarheid moest worden geschapen. Dimitroff deed dit in december 1948, toen hij — op een congres van de Bulgaarse communistische partij — het systeem van de volksdemocratie omschreef als de heerschappij van het werkende volk onder leiding van de arbeidersklasse. Het kan en moet, aldus zijn woorden toen, in de huidige historische situatie — zoals de ervaring reeds heeft bewezen — met succes de functies van de dictatuur van het proletariaat vervullen, door de kapitalistische elementen te vernietigen en de socialistische economie te organiseren.

De volksdemocratie had als belangrijkste taak de noodzakelijke voorwaarden te scheppen voor de opbouw van het socialisme en het leggen van de economische en culturele grondslagen daarvoor.

Hiermede gaf Dimitroff een van zijn laatste theoretische beschouwingen. De zware jaren eisten hun tol van zijn gezondheid, die reeds tijdens het Rijksdagbrandproces ernstig had geleden. Ook de periode na 1945 in Bulgarije maakte een uiterste inzet noodzakelijk, omdat de nieuwe macht met een erfenis van eeuwenlange armoede en slavernij, feodale overblijfselen en onwetendheid geconfronteerd werd.

Op 2 juli 1949 overleed Dimitroff na een intens en dynamisch leven — tal van werken nalatend, die ook nu nog het bestuderen waard zijn.

J. MORRIËN

Dubieuze geschiedschrijving rijk geïllustreerd

Bij de bespreking van het eerste deel van Jaap ter Haars „Geschiedenis der Lage Landen”, dat over de prehistorie handelde, hebben we al gewezen op het feit, dat zijn stijl en opzet het geschiedbeeld geweld dreigde aan te doen, naarmate hij de eigentijdse geschiedenis zou naderen. Inmiddels is het werk, waaraan de schrijver ruim vier jaren heeft besteed, afgerond en hebben de drie later gepubliceerde delen die vrees bewaarheid. ¹⁾

Ter Haar moet zelf wel met het probleem geworsteld hebben, dat het moeilijker werd om de fantasie van de lezer te prikkelen met flarden gefingeerde conversatie van zijn figuren, toen hij de vorige en onze eeuw ging beschrijven. Want van die figuren is óf al te veel bekend, óf in enkele gevallen leven zij zelfs nog. De verzonnen dialoog heeft dan ook in het laatste deel plaats gemaakt voor gewild populaire exclamaties, die de vlotte verteltrant iets geforceerds geven.

Eén voorbeeld van dit geforceerde gedoe bij het bombardement van Rotterdam in 1940:

„Versplinterde ramen. Scheurende muren en ineenstortende plafonds. Rondrennende mensen, gehuil, geschreeuw:

„Jo, waar is oma?”

„O, God naar de kelder!”

„We moeten weg. Snel toch, we moeten weg.”

Een kind gilt: „Moeder!, moeder! Ze is dood!”

Stotender dan dit veelvuldig soort kreten is echter, dat er geen sprake is van geschiedschrijving, maar van geschiedenisverdraaiing. Ter Haar schetst geen maatschappelijke krachten in ontwikkeling, maar wekt de indruk iedereen een beetje te vriend te willen houden (een enkele positieve opmerking over de communisten in het verzet wordt door andere laag-bij-de-grondse opmerkingen over hen ontkracht). In de zucht tot zogenaamde objectiviteit en vergoelijking wordt alle reactionaire rimram overgenomen. Dat is met vele voorbeelden aan te tonen. Van Heutz en de oorlog in Atjeh zijn toch symbolen van het Nederlandse kolonialisme. Ter Haar voert het aldus op: *„Wij zullen optreden als beschermers van alle goedgezinden, van de have, het goed en de eigendommen van de gehele bevolking!”* heeft de (dan nog) kolonel Van Heutz, drager der *Militaire Willemsorde en zojuist benoemde gouverneur tot zijn troepen gezegd. Dat werd tijd! Lang heeft het Nederlandse leger daar een politiek van verschroeiide aarde gevoerd.”*

¹⁾ Jaap ter Haar: Geschiedenis der Lage Landen. Deel 2: Bourgondische tijd — Twaalfjarig bestand. Deel 3: Einde tachtigjarige oorlog — Patriottentijd. Deel 4: Inval der Fransen — Twintigste eeuw. Uitgave Fibula-Van Dishoeck, Bussum. Per deel f 39,50.

Mussolini is het symbool van het Italiaanse fascisme en de verkrachting der democratie. Ter Haar doet het zo:

„Seðert het begin van de jaren twintig heeft hij de macht in handen. Als fascist keert hij zich tegen het internationale socialisme, tegen het communisme, tegen het parlementaire stelsel, tegen het pacifisme, dat de nationale krachten verslapt. Met terreur en censuur heeft hij de democratie onthald, maar in het corrupte, chaotische Italië toch ook veel tot stand gebracht”.

De opstand op de „Zeven Provinciën”, waar blank en bruin samen optreden tegen het kolonialisme, is in 1933 in bloed gesmoord. Ter Haar:

„Een van de verkenningsvliegtuigen heeft opdracht een waarschuwingbom te gooien voor de boeg van het schip.

„Boem!”

Ongelukkigerwijs is de bom, die valt, meteen een voltreffer”.

Bij de Rijksdagbrand, de door de nazi's opgezette provocatie in 1933, voert Ter Haar Van der Lubbe als antifascistische held op. De naam Dimitroff wordt niet eens vermeld!

Er zijn nog meer voorbeelden (over Colijn, over de vermeende gedweeheid van de werklozen tijdens de vooroorlogse crisis, over de bewieroking van het districtenstelsel) aan te voeren, maar het is dunkt ons al genoeg. Ter Haar zegt zelf een leek in de geschiedenis te zijn en hij demonstreert dit ook.

Trouwens, de veertig geschiedkundigen en archeologen, die hem bij zijn schrijverij bijstonden en als deskundigen worden gepresenteerd blijken dus geen haar beter.

Dat de delen van deze Geschiedenis der Lage Landen geruime tijd hoog op de lijst van meest verkochte boeken hebben gestaan (en nog verkocht blijken te worden) zal zeker in belangrijke mate aan de technische uitvoering te danken zijn geweest. Alle delen zijn buitengewoon rijk geïllustreerd.

S. VAN DONGEN

Voor het vergeetboek

In een boekje van maar 47 bladzijden zijn eind vorig jaar bespiegelingen van Herbert Marcuse en Karl Popper uitgebracht onder de pretentieuze titel „Sociale revolutie — sociale hervorming”.¹⁾

De suggestie, dat het hier om een confrontatie van filosofische en maatschappelijke beschouwingen zou gaan is nogal overtrokken. Het boekje bevat twee *afzonderlijke* interviews, die de politicoloog Franz Stark maakte voor een documentaire van de Beierse televisie.

Een korte periode zijn beiden, en vooral Marcuse, bij zekere

¹⁾ Herbert Marcuse en Karl Popper: Sociale revolutie/Sociale hervorming. Uitgeverij Het Wereldvenster - Baarn. Prijs f 6,50.

groeperingen nogal in de politieke mode geweest, maar dat is alweer voorbij. Wie kennis neemt van hetgeen zij hebben te zeggen, behoeft zich daarover niet te verwonderen.

De opvattingen van Marcuse zijn in het algemeen wat meer bekend en deze publikatie voegt er niet veel aan toe. Marcuse etaleert hier opnieuw zijn ongelooft in de rol van de arbeidersklasse als draagster van een nieuwe maatschappij. Een aantal zinnige opmerkingen over de oorlog in Vietnam en de meedogenloze uitbuiting onder het kapitalistische produktiesysteem, monden wat een toekomstige maatschappelijke verhouding betreft uit in leeg gepraat over een „radenrepubliek” en een „spontane ontwikkeling” van het vooruitgangsproces.

Popper is lomper. Hij verheerlijkt in wezen de Amerikaanse samenleving en „onze westerse democratische maatschappij-orde” en presteert de grofheid om „communisme en fascisme” op één lijn te zetten. Begrippen als klassenstrijd zijn „abstract” (!) en het bestaan van de klassendictatuur is een „Marxistisch sprookje”. (!)

Marcuse doet zich in het gesprek voor als neo-marxist en Popper ontpopt zich als geboren anti-marxist.

Hun georeer over het marxisme doet eigenlijk alleen maar ridicuul aan, want terwijl hun opvattingen al in het vergeetboek zijn geraakt — is de belangstelling voor het marxisme nog altijd jong en groeiende. Een doorslaggevend bewijs voor de levend blijvende waarheid van het marxisme en de dood-in-depot voor quasi-geleerdheid.

H. LACROIX

Wij slaven van Suriname

Het rommelt in Suriname en wel zodanig, dat de rechtse regeerders in Nederland er niet langer de ogen voor kunnen sluiten en allerlei bedenksels lanceren voor wat zij een „toekomstige staatkundige verhouding” plegen te noemen. Het wordt steeds duidelijker, dat de bevolkingen van Suriname en de Antillen geen genoegen nemen met de koloniale status, die openlijk en vernederend in het Statuut van 1954 is vervat.

Onlangs is nu zelfs een „koninkrijkscommissie” bijengewees — volgens beproefd koloniaal gebruik achter gesloten deuren. Uit hetgeen er naar buiten is uitgelekt, valt evenwel op te maken, dat het Nederlandse imperialisme op een schijnmanoeuvre uit is, zijn werkelijke posities niet wil prijs geven en zelfs zijn gevaarlijke militaire greep in het Caraïbische gebied wil versterken.

De houding van officieel Den Haag is niet zo verwonderlijk, want de gehele geschiedenis van het Nederlandse imperialisme in dat gebied is een aaneenschakeling van weerzinwekkende roof, moord en plundering, die eens aanklagend en indringend

in het boek „Wij slaven van Suriname”¹⁾ is geschetst. Niet zo lang geleden is een herdruk van dit voor het eerst in 1934 gepubliceerde boek verschenen en de vaart, waarmede het de boekwinkels uitvloog, toont aan dat het een actuele waarde heeft behouden.

In zijn boek heeft De Kom, die in 1898 in Paramaribo geboren werd en tijdens de tweede wereldoorlog in een Duits concentratiekamp omkwam, indertijd de geschiedenis van de slavernij zo duidelijk mogelijk willen beschrijven. Het boek is geworden, zoals nabestaanden in een voorwoord terecht opmerken, tot „een schreeuw om waarheid, recht en vooral begrip”.

De schrijver heeft aan het bewustwordingsproces van zijn volk een actief aandeel gehad en in de vorm van arrestatie en uitwijzing de vervolging door het koloniale apparaat persoonlijk ondervonden.

Iets van de drijfveer tot het schrijven van deze geschiedenis blijkt treffend uit de hier volgende passage:

„Wanneer wij, kleine negerjongens, kinderen of kleinkinderen van slaven, op school les in de Vaderlandse Geschiedenis kregen, dan was dat natuurlijk de geschiedenis der blanke krijgslieden. Voor de klas stonden de eerwaarde Tilburgse broeders en onderwezen ons in de heldendaden van Piet Hein en De Ruiter, van Tromp en de Evertsen en Banckert. Wij, zwarte kinderen op de achterste banken (de voorsten waren bestemd voor zoons en dochters van Europeanen) martelden onze hoofden om er de jaartallen van Hollandse, Beierse, en Bourgondische Gravenhuizen in te pompen. Wij, die met de stok gestraft werden wanneer wij 't waagden binnen de schooluren onze eigen Surinaamse taal te spreken, moesten in geestdrift raken voor de opstandigheid van Claudius Civilis en de dappere Verlatinche van Willem de Zwijger. Wij, die de namen van de opstandelingen Bonni, Baron en Joli Coeur tevergeefs in onze geschiedenisboekjes zochten, beijverden ons om vlug en nauwgezet voor het examen de namen en jaartallen op te dreunen der Nederlandse Gouverneurs, onder wier bewind men onze vaders als slaven ingevoerd heeft.”

De Kom heeft met zijn boek zeker deze leemte willen opvullen en uit oude reisverslagen en rapporten van koloniale machthebbers vele feiten opgediept — niet alleen over de wrede tirannie van de overheersers, maar ook over de heldenmoed van de opstandige slaven en uitgemergelde koelies.

Eensgezindheid nodig

Suriname heeft door zijn hele geschiedenis heen grote baten voor de kolonials afgeworpen. Niet alle formuleringen in het boek behoeven op een goudschaaltje te worden gewogen. De bedoeling komt immers over, als de schrijver opmerkt: „Wan-

¹⁾ A. de Kom: „Wij slaven van Suriname”. Uitgeverij Contact N.V., Amsterdam. Prijs f 9,75.

neer men bedenkt dat er meer dan 100.000, zegge honderd-duizenden Surinamers als slaven in drie en een halve eeuw hard gewerkt hebben voor Holland en niets hiervoor betaald kregen, wie zou dan het recht betwisten, wanneer het Surinaamse volk daarom een eis stelde aan het land, dat aan dit onmenswaardige stelsel de welvaart van zijn kolonie dankte?" Het Nederlandse imperialisme is er nog altijd op uit onderlinge verdeeldheid te zaaien, maar gelukkig is veel verwezenlijkt van de in het boek klinkende wekroep „om negers en Hindostani, Javanen en Indianen te doen verstaan, hoe slechts de solidariteit alle zonen van moeders Sranang (Suriname) kan verenigen in hun strijd voor een menswaardig leven.'

De krotten in Suriname, waarover in het boek wordt geschreven, de werkloosheid, de uitbuiting, de armoede en sociale misstanden bestaan nog steeds. Onder de Surinamers ontstond het spreekwoord: „Kakalaka no abie litie na fowroe movo” (De kakkerlak kan zijn rechten niet doen gelden in de bek van een vogel).

De strijdbereidheid groeit en daarmee de beweging om aan het kolonialisme en zijn misstanden een eind te maken.

W. VAN VLIELAND

Oproep van het dagelijks bestuur van de CPN:

**Eenheid en solidariteit geboden —
dwing AKZO op de terugtocht**

Er is een schok door geheel Nederland gegaan als gevolg van de brute dreiging met massa-ontslag bij de AKZO.

Voor de zoveelste keer in de geschiedenis slaat het kapitalisme meedogenloos toe.

Miljoenen werkers in ons land zijn er getuige van hoe de leiders van een groot concerns in koelen bloede aan duizenden arbeiders en hun gezinnen de bestaanszekerheid ontnemen. Met één pennestreek tekenen zij een vonnis, dat geveld wordt over mensen waaraan in de loop der jaren schatten zijn verdiend. De uitvoerder van het vonnis is **Bakkenist**, de voornaamste woordvoerder van de ondernemers bij loononderhandelingen en de pleitbezorger van loonstop en prijsverhoging. Hooghartig, brutaal en kil slaan de grote concerns toe als dat in hun kraam te pas komt.

Terwijl ze zemelen over 'zorg voor de economie' en 'landsbelang', schoppen zij duizenden werknemers de straat op.

Alle praatjes over een 'verbeterd' en 'milder' wordend kapitalisme zijn daarmee voor de ogen van het gehele volk naar het rijk der fabelen verwezen.

Nu blijkt ook hoe de hele wettenmachinerie van de regering en de ondernemers dergelijke daden van willekeur en onmenselijkheid heeft voorbereid.

Bakkenist heeft dankbaar gebruik gemaakt van de nieuwe wet op de Ondernemingsraden — waartegen de communisten van meet af aan gewaarschuwd hebben ondanks de jubeltonen van de ondernemers, de regering en ook rechtse vakbondsbestuurders. Hij zette de ondernemingsraad van de ENKA te Breda grofweg buiten spel, probeert met de hem gegeven middelen het NVV monddood te maken en de leiders van confessionele bonden aan zijn plannen te binden.

Het is dit optreden en dit systeem, dat door Biesheuvel op een onbeschaamde wijze voor de televisie werd verdedigd. Niet voor niets immers is hij de chef van een rechtse regering, die zich er toe opmaakt om de anti-stakingswet in de komende maanden door het parlement te jagen!

De onderwerping aan de EEG-politiek — als instrument van de multinationale concerns — heeft geleid tot het vogelvrij verklaren van arbeiders in Nederland en tot een rechtstreekse inmenging vanuit West-Duitsland.

Wat de AKZO-directie doet is een ingreep van buitenaf!

Dit is niet alleen strijdig met de belangen van de werkers, maar ook met alle werkelijke nationale belangen!

Niemand kan daar onverschillig tegenover staan of afzijdig blijven.

Tegen de almacht van de grote concerns, van willekeur en uitbuiting moet thans vastberaden stelling worden genomen door de arbeidersklasse en haar organisaties, door alle democraten in ons land. De arbeiders in Breda en Emmercompasuum, die thans direct in hun bestaan bedreigd worden, hebben verklaard: het bedrijf mag niet dicht!

Arbeiders, beambten en leidinggevend personeel hebben on dubbelzinnig te kennen gegeven, dat zij de strijd voor het behoud van werk en loon voor het gehele personeel en tegen het voornemen van de concern-leiding vastberaden zullen voeren en dat zij daarbij bereid zijn om de zaak, zo nodig, in eigen hand te nemen.

Zij moeten daarbij kunnen rekenen op de steun van allen, die zich teweer wensen te stellen tegen kapitalistische anarchie en wanbeheer.

De zaak van de arbeiders in Breda en Emmercompasuum is ons aller zaak!

De Communistische Partij van Nederland roept daarom alle werkers in ons land op voorbereidingen te treffen voor het ont-plooien van de meest brede solidariteit.

Overall zijn daartoe nu initiatieven nodig: op alle bedrijven, in alle steden en dorpen van het land!

Alleen door de eenheid van actie te smeden en doelbewust op te treden is het mogelijk de AKZO en de regering op de terugtocht te dwingen.

(De Waarheid, dinsdag 11 april 1972)

24 ste Congres

van de

Communistische Partij van Nederland

26, 27 en 28 mei 1972
te Amsterdam

Deze publikatie verschijnt als dubbelnummer (juni-julinummer 1972) van Politiek en Cultuur, maandblad gewijd aan de theorie en praktijk van het marxisme-leninisme, onder leiding van het partijbestuur van de CPN.

Openingstoespraak Paul de Groot

Het aftredende partijbestuur heeft me verzocht op dit congres een openingswoord te spreken. Ik ben blij u, onze genodigden en toehoorders hierbij te begroeten en welkom te heten op het 24ste Congres van de Communistische Partij van Nederland. Ons congres komt bijeen in een wisselvallige en ingewikkelde toestand, zowel in ons land als in de wereld. Er is een overgangstijd, waarin de oude machten in de maatschappij in ontbinding verkeren, terwijl de nieuwe, opkomende krachten nog bezig zijn te groeien.

Onder de werkende bevolking neemt het gevoel van onzekerheid toe — onzekerheid van het bestaan door toenemende werkloosheid en economische wanorde. Onzekerheid over het leven zelf door de driestheid en onberekenbaarheid van de grote imperialistische machten, verpersoonlijkt in Nixon, die onverklaarde oorlogen ontketent, — dan tegen Cambodja, dan tegen Noord-Vietnam en die de wereld telkens weer aan de rand van een catastrofe dreigt te brengen.

Daartegenover staat de overal om zich heen grijpende massactie, zowel voor economische eisen als voor veiligheid, voor het stopzetten van de in gang zijnde oorlogen en het verhinderen van nieuwe.

Op dit congres zullen de actuele problemen van deze tijd aan

de orde komen, in de politieke inleiding van kameraad Henk Hoekstra en in de discussie, alsmede in de behandeling van een ontwerp-resolutie, waarin de resultaten van ons congres zullen worden vastgelegd.

Voor alles houdt ons de misdadige oorlog van Amerika en zijn bondgenoten tegen het volk van Vietnam bezig. Wij kunnen vaststellen, dat hiertegen niet alleen het protest toeneemt onder alle kringen van onze bevolking, doch dat de actieve ondersteuning van de Vietnamese vrijheidsstrijd tot een verenigende factor is geworden, die partij-politieke scheidsmuren doorbreekt en vooral onze jeugd heeft doen samenstromen op een wijze en met een vuur, die ons het grootste vertrouwen geeft in de nieuwe generatie van ons land.

Ons congres zal de wegen bespreken om de solidariteit met Vietnam te verheffen boven de sfeer van protest, van humanitaire hulp en van alleen maar bewondering voor de heldhaftigheid van het Vietnamese en de andere Indochinese volkeren. En om die strijd te gaan zien als een bestanddeel van de algemene strijd tegen het imperialisme, die gewonnen moet worden, niet alleen terwille van de Indochinese volkeren, maar ook omdat onze toekomst ervan afhangt.

Aan Duitsland denken we in de nacht, als we het gedrag van het Westduitse monopoliekapitaal volgen, dat met 'Sturm und Drang' de weg naar machtsuitbreiding gaat. Het lijkt er daarbij op, dat de monopolieheren, hun politieke figuren en generaals, met een variatie op het bekende gezegde, niets vergeten en weinig geleerd hebben.

Hun machtsuitbreiding volgt als vanouds de weg van de geringste weerstand: het eerst naar het Westen.

In het Oosten houden ze hun handen vrij, om ook naar die kant het 'Reich' te herstellen. Zij beloven hierbij slechts geen geweld te willen gebruiken. Dat valt dan al weer mee.

De afschuwelijke ervaring met de Hitler-periode ligt ons natuurlijk vers en smartelijk in het geheugen. Maar toch zouden we er verkeerd aan doen, om alles wat thans in West-Duitsland gebeurt schematisch als een herhaling van de politiek uit de Hitler-periode te beschouwen. Daarvoor is er te veel veranderd, hoewel in de Bondsrepubliek nog niet, maar dan toch bij z'n buur.

Het Duitse imperialisme heeft tijdens zijn bestaan een hele ontwikkeling doorgemaakt en het heeft zijn expansiepolitiek met verscheidene methoden pogen door te zetten, telkens wanneer het een oorlog verloren had en zich weer ging oprichten. Maar er is daar niet alleen een Hitler geweest; voor hem was er een Wilhelm, die zich bij zijn veroveringspolitiek op de rechtse sociaal-democraten steunde en zelfs militaire samenwerking met Engeland wilde. En daarna begon hij de eerste wereldoorlog, o.a. ook tegen Engeland.

Ook was er een Bismarck in de periode van de vestiging van het Duitse rijk. Hij voerde oorlog tegen Frankrijk, doch in Nederland zocht hij het in een economische en politieke penetratie. En als op dit ogenblik de fabrikant van oorlogsvliegtuigen, Franz-Josef Strauss, zo agressief de liquidatie van de

'Kleinstaaterei' in West-Europa eist en die door middel van economische, politieke en militaire integratie wil bereiken, dan denkt hij misschien aan het woord van Bismarck: 'Holland annexeert zich zelf wel'. Maar dat is zelfs Bismarck niet gelukt en dat was nog wel een 'ijzeren kanselier', iets waar Franz-Josef ook in de verste verte niet op lijkt.

Het Nederlandse volk heeft thans nog veel meer mogelijkheden dan vroeger om zijn zelfstandigheid met succes te verdedigen. Juist hierom gaat onze strijd tegen voor ons land nadelige economische maatregelen, tegen de politieke en militaire integratie van de EEG, tegen het atoomproject in Almelo, tegen het binnendringen van de Westduitse monopolies, tegen het na-apen van alle Westduitse wetten en methoden door onze reactionairen in Nederland zelf.

Alternatief tegenover Biesheuvel

In het middelpunt van onze besprekingen staat het alternatief tegenover de regering-Biesheuvel en haar rechtse politiek. Een alternatief voor de verdediging van het levenspeil en de werkgelegenheid, voor de bestrijding van de inflatie.

Dit alternatief heeft echter niet alleen betrekking op de economie en op de democratische rechten, het gaat daarbij ook om de verdediging van de geestelijke verworvenheden, van onderwijs en cultuur, van de vrijheid van denken, de gewetensvrijheid, de vrijheid van creatie voor de kunstenaars.

Zij zijn slechts denkbaar in het raam van het onafhankelijke nationale volksbestaan, van een Nederland, dat over zijn eigen lot beschikt. Daarom werken wij niet alleen voor de eenheid van de arbeidersklasse, voor de versterking van haar georganiseerdheid, voor de internationale eenheid van actie tegen het imperialisme, maar we treden ook op voor de grootste mogelijke samenwerking met de werkers van de geest, de wetenschapsmensen en kunstenaars, die geen communisten zijn, die het misschien nooit zullen worden, maar waarmee wij de samenwerking als democraat, als Nederlander onmisbaar achten, om materiële en geestelijke afbraak in ons land een halt toe te roepen, om een progressief alternatief te doen zegevieren.

Vanzelfsprekend zal ons congres veel aandacht besteden aan de herhaalde kreet om nieuwe partijen. We dachten dat we al een paar nieuwe partijen hadden, o.a. D'66 en de PPR. Maar die bestaan nauwelijks een blauwe maandag en ze weten al met zichzelf geen raad.

Het gaat thans om de bejaarde partijen. Allereerst de KVP, CHU en Anti-Revolutionairen. Ze zijn nu al een tijd bezig om te fuseren, naar het voorbeeld van de fusies en concentraties in de industrie. Maar het blijkt dat het een chemisch concern gemakkelijker valt om een stikstofbedrijf en een zwavelzuurbedrijf te combineren, dan om katholieke en protestantse bourgeoisie in één partij onder te brengen.

De nieuwste nieuweling is het plan voor een Europese partij

de orde komen, in de politieke inleiding van kameraad Henk Hoekstra en in de discussie, alsmede in de behandeling van een ontwerp-resolutie, waarin de resultaten van ons congres zullen worden vastgelegd.

Voor alles houdt ons de misdadige oorlog van Amerika en zijn bondgenoten tegen het volk van Vietnam bezig. Wij kunnen vaststellen, dat hiertegen niet alleen het protest toeneemt onder alle kringen van onze bevolking, doch dat de actieve ondersteuning van de Vietnamese vrijheidsstrijd tot een verenigende factor is geworden, die partij-politieke scheidsmuren doorbreekt en vooral onze jeugd heeft doen samenstromen op een wijze en met een vuur, die ons het grootste vertrouwen geeft in de nieuwe generatie van ons land.

Ons congres zal de wegen bespreken om de solidariteit met Vietnam te verheffen boven de sfeer van protest, van humanitaire hulp en van alleen maar bewondering voor de heldhaftigheid van het Vietnamese en de andere Indochinese volkeren. En om die strijd te gaan zien als een bestanddeel van de algemene strijd tegen het imperialisme, die gewonnen moet worden, niet alleen terwille van de Indochinese volkeren, maar ook omdat onze toekomst ervan afhangt.

Aan Duitsland denken we in de nacht, als we het gedrag van het Westduitse monopoliekapitaal volgen, dat met 'Sturm und Drang' de weg naar machtsuitbreiding gaat. Het lijkt er daarbij op, dat de monopolieheren, hun politieke figuren en generaals, met een variatie op het bekende gezegde, niets vergeten en weinig geleerd hebben.

Hun machtsuitbreiding volgt als vanouds de weg van de geringste weerstand: het eerst naar het Westen.

In het Oosten houden ze hun handen vrij, om ook naar die kant het 'Reich' te herstellen. Zij beloven hierbij slechts geen geweld te willen gebruiken. Dat valt dan al weer mee.

De afschuwelijke ervaring met de Hitler-periode ligt ons natuurlijk vers en smartelijk in het geheugen. Maar toch zouden we er verkeerd aan doen, om alles wat thans in West-Duitsland gebeurt schematisch als een herhaling van de politiek uit de Hitler-periode te beschouwen. Daarvoor is er te veel veranderd, hoewel in de Bondsrepubliek nog niet, maar dan toch bij z'n buur.

Het Duitse imperialisme heeft tijdens zijn bestaan een hele ontwikkeling doorgemaakt en het heeft zijn expansiepolitiek met verscheidene methoden pogen door te zetten, telkens wanneer het een oorlog verloren had en zich weer ging oprichten. Maar er is daar niet alleen een Hitler geweest; voor hem was er een Wilhelm, die zich bij zijn veroveringspolitiek op de rechtse sociaal-democraten steunde en zelfs militaire samenwerking met Engeland wilde. En daarna begon hij de eerste wereldoorlog, o.a. ook tegen Engeland.

Ook was er een Bismarck in de periode van de vestiging van het Duitse rijk. Hij voerde oorlog tegen Frankrijk, doch in Nederland zocht hij het in een economische en politieke penetratie. En als op dit ogenblik de fabrikant van oorlogsvliegtuigen, Franz-Josef Strauss, zo agressief de liquidatie van de

'Kleinstaaterei' in West-Europa eist en die door middel van economische, politieke en militaire integratie wil bereiken, dan denkt hij misschien aan het woord van Bismarck: 'Holland annexeert zich zelf wel'. Maar dat is zelfs Bismarck niet gelukt en dat was nog wel een 'ijzeren kanselier', iets waar Franz-Josef ook in de verste verte niet op lijkt.

Het Nederlandse volk heeft thans nog veel meer mogelijkheden dan vroeger om zijn zelfstandigheid met succes te verdedigen. Juist hierom gaat onze strijd tegen voor ons land nadelige economische maatregelen, tegen de politieke en militaire integratie van de EEG, tegen het atoomproject in Almelo, tegen het binnendringen van de Westduitse monopolies, tegen het na-apen van alle Westduitse wetten en methoden door onze reactionairen in Nederland zelf.

Alternatief tegenover Biesheuvel

In het middelpunt van onze besprekingen staat het alternatief tegenover de regering-Biesheuvel en haar rechtse politiek. Een alternatief voor de verdediging van het levenspeil en de werkgelegenheid, voor de bestrijding van de inflatie.

Dit alternatief heeft echter niet alleen betrekking op de economie en op de democratische rechten, het gaat daarbij ook om de verdediging van de geestelijke verworvenheden, van onderwijs en cultuur, van de vrijheid van denken, de gewetensvrijheid, de vrijheid van creatie voor de kunstenaars.

Zij zijn slechts denkbaar in het raam van het onafhankelijke nationale volksbestaan, van een Nederland, dat over zijn eigen lot beschikt. Daarom werken wij niet alleen voor de eenheid van de arbeidersklasse, voor de versterking van haar georganiseerdheid, voor de internationale eenheid van actie tegen het imperialisme, maar we treden ook op voor de grootste mogelijke samenwerking met de werkers van de geest, de wetenschapsmensen en kunstenaars, die geen communisten zijn, die het misschien nooit zullen worden, maar waarmee wij de samenwerking als democraat, als Nederlander onmisbaar achten, om materiële en geestelijke afbraak in ons land een halt toe te roepen, om een progressief alternatief te doen zegevieren.

Vanzelfsprekend zal ons congres veel aandacht besteden aan de herhaalde kreet om nieuwe partijen. We dachten dat we al een paar nieuwe partijen hadden, o.a. D'66 en de PPR. Maar die bestaan nauwelijks een blauwe maandag en ze weten al met zichzelf geen raad.

Het gaat thans om de bejaarde partijen. Allereerst de KVP, CHU en Anti-Revolutionairen. Ze zijn nu al een tijd bezig om te fuseren, naar het voorbeeld van de fusies en concentraties in de industrie. Maar het blijkt dat het een chemisch concern gemakkelijker valt om een stikstofbedrijf en een zwavelzuurbedrijf te combineren, dan om katholieke en protestantse bourgeoisie in één partij onder te brengen.

De nieuwste nieuwteling is het plan voor een Europese partij

van Mansholt-Van Mierlo, waar ook enkele leiders van de PvdA aan debet zijn.

En wat blijkt uit hun program? Het blijkt, dat ze voornamelijk bezwaar hebben tegen het bijbelwoord: gaat heen en vermenigvuldigt u. Zoals het monopoliekapitaal terwille van de winst, arbeiders en kaders laat afvloeien, zo wil Mansholt het kindertal beperken, voornamelijk in de ontwikkelingslanden natuurlijk, maar ook in Europa.

Ook dit vraagstuk wordt op ons congres behandeld.

U weet het, de CPN is geen partij met de bijbel, zij heeft haar eigen kijk op deze kwesties. Ik wil alleen maar pogen om na te gaan, waarom Mansholt zijn oog juist op Nederland heeft laten vallen, om het als proefveld voor zijn program te gebruiken. Ons land neemt een belangrijke plaats in onder de kleine EEG-landen als we de bevolking nagaan. Terwijl in 1971 België een bevolking van 9,7 miljoen telde, er 5 miljoen mensen in Denemarken waren, 400.000 in Luxemburg, had Nederland een bevolking van 13,1 miljoen. De Nederlandse bevolking groeit harder dan in de andere EEG-landen, aangezien Nederland het hoogste geboortecijfer en het laagste sterftecijfer heeft, ook in een eventueel uitgebreide EEG.

De Nederlandse bevolking groeit met 1,1 procent per jaar tegen 0,4 pct. in België en West-Duitsland, 0,5 pct. in Denemarken en Groot-Brittannië en 0,7 pct. in Frankrijk. Of die groei zo door zal gaan, of dat daar misschien verandering in komt weten we niet, maar de verhouding toont nog, dat Nederland hier een bijzondere positie inneemt.

De gecombineerde plannen van de EEG en de 'Europese partij in wording', komen er dus op neer, niet alleen ons land tot een economisch, politiek en militair aanhangsel van de Bondsrepubliek te maken, doch ook om de levenskracht zelf van ons volk aan te tasten, zijn groei met die van de andere EEG-landen gelijk te schakelen.

Het woord, dat ons congres in al deze vraagstukken te zeggen heeft, is dus van veel gewicht. Wij zeggen: Nederland heeft geen nieuwe partij nodig, het heeft een eerlijke en betrouwbare leiding nodig en die heeft onze partij te bieden.

De CPN is in ons land de partij met de meeste ervaring, met beproefde betrouwbaarheid en onbegrensd uithoudingsvermogen, niet alleen in de belangenstrijd voor de werkers, maar ook bij de verdediging van de belangen van de natie.

Ze bezit de ervaring van twee wereldoorlogen en een economische wereldcrisis, zij is actief geweest in vreedstijd en in oorlogstijd, boven de grond en onder de grond. Ze trad met vreedzame middelen op in parlement en bedrijven, maar als het moest ook met de wapens in de hand tijdens de fascistische Duitse bezetting.

Welke de omstandigheden ook waren in de meer dan een halve eeuw van haar bestaan, steeds is ze sterker dan de omstandigheden gebleken, steeds heeft zij rusteloos haar plicht tegenover het volk vervuld, steeds heeft zij de strijd voor de dagelijkse belangen en voor het socialisme voortgezet, en zij is van plan

vanaf dit congres een aanloop te nemen om dit nog beter en nog krachtiger te doen dan ooit tevoren.

Dat is het doel van de interne partijstrijd tegen revisionisme en dogmatisme, die een belangrijk punt op ons congres zal uitmaken. Daarom zullen de besluiten, die ons congres zal nemen, zo belangrijk zijn. Na grondige en openhartige, vrije beraadslaging zullen we die besluiten in de congresresolutie vastleggen. Ze zullen dan de grondslag vormen voor een hechte, politieke aaneensluiting in onze partij, van alle kameraden, die zich voornemen met hart en ziel, met creatief vermogen, met taaie onverzettelijkheid deze besluiten tot levende werkelijkheid te maken. Allereerst bij de samenstelling van het partijbestuur, daarna in de districten en afdelingen.

Wat er ook onzeker is in de toestand, onze partij is zeker van haar zaak, omdat ze geleid wordt door de beginselen van het wetenschappelijke socialisme, van het onoverwinnelijke marxisme-leninisme. Hiermee toegerust gaat de CPN de op ons afstormende problemen van deze tijd tegemoet en ik twijfel er niet aan, in uw naam te kunnen zeggen, dat onze partij de taken, die ze op zich neemt, met succes en met ere zal weten te vervullen.

Congresrede Henk Hoekstra

Aan dit congres is een zeer grondige voorbereiding voorafgegaan. Er is niet alleen een verslag uitgebracht door het partijbestuur over de werkzaamheden sinds ons vorige congres, maar ook is aan de districtsconferenties — waar de delegaties naar dit congres gekozen zijn — inzage gegeven van de ontwerp-resolutie die door het partijbestuur op 27 april eenstemmig is aangenomen en die nu aan het congres wordt voorgelegd.

Daarom zal in deze inleiding voornamelijk toelichting gegeven worden op de ontwerp-resolutie en ingegaan worden op een aantal actuele problemen.

Met deze resolutie zal onze partij beschikken over een bijzonder belangrijk document, dat een richtlijn zal zijn in alle belangrijke vraagstukken waarvoor onze partij in de komende tijd zal komen te staan en dat door de leden van onze partij geraadpleegd kan worden bij hun optreden in de actie.

In het verslag van het partijbestuur is een overzicht gegeven van de voornaamste gebeurtenissen en het optreden van de partij in de periode tussen het 23ste en het 24ste congres. Wie nog eens aan de hand van dit verslag de ontwikkeling van de laatste twee en een half jaar overziet, zal tot de conclusie komen, dat we in een stroomversnelling zijn terecht gekomen. Steeds sneller en steeds heftiger wordt de kapitalistische wereld

We willen direct zeggen, dat onze partij door deze ontwikkeling niet verbaasd is. Integendeel, wij communisten in Nederland hebben ook in de periode van zogenaamde welvaart en hoogconjunctuur gewaarschuwd voor deze onvermijdelijke verscherping van de tegenstellingen in het kapitalisme.

We hebben daarbij stelling genomen tegen allerlei opvattingen, volgens welke het kapitalisme zich, in het bijzonder in Nederland natuurlijk, had gestabiliseerd en het er slechts om kon gaan dat de mensen zich zouden aanpassen bij deze kapitalistische maatschappij, die berust op uitbuiting en op steeds grotere machtsconcentraties.

Deze hersenschimmen worden nu weggevaagd door de grimme realiteit.

Er is een ongekende strijd gaande tussen de grote kapitalistische machten om afzetmarkten, grondstoffenbronnen en invloedssferen. In deze strijd worden bedrijven bliquideerd, de grote bedrijven vernietigen de kleine, concerns heffen onderdelen van hun produktie-afdelingen op als deze naar hun mening niet winstgevend genoeg meer zijn en minder rendabel en zij beroven tegelijkertijd duizenden arbeiders en hun gezinnen van hun middelen van bestaan.

Ook ons land wordt in deze ontwikkeling meegezogen. Bedrijven die tot voor kort met advertenties mensen lokten en hun een droomtoekomst voorspelden en zich presenteerden als almachtigen waar de arbeiders zich veilig konden voelen, ook al hebben zij niets te vertellen, smakken nu de werkers bij duizenden de straat op.

Het aardgas, voor een koopje uit de grond gehaald, werd met een ongekende reclamecampagne aan de mensen opgedrongen; de mijnen moesten nodig gesloten worden om ruim baan te geven aan de aardgasvoorziening. Nu nog maar een paar jaren later wordt beweerd, dat het allemaal veel te hard is gegaan, dat er een tekort zou dreigen en dat dus de prijzen van het aardgas moeten stijgen.

Wat is dat voor een maatschappij? De mensen vragen zich dat op het ogenblik steeds meer af. Wij zeggen, dat is de kapitalistische maatschappij met haar anarchie, waarbij niets anders geldt dan het behalen van superwinsten en het vergroten van de macht van de concerns in een zo kort mogelijke tijd.

Terwille van die macht — al deze willekeur, dit gesol met belangen van mensen, de minachting voor alle democratische en culturele verworvenheden.

Het is niet meer zo, dat alleen wij dit zeggen, maar door hun eigen praktische ervaringen stijgt de verontwaardiging onder de massa van de arbeiders, middenstanders, intellectuelen, onder alle niet vermogende mensen en gaat men zich daartegen te weer stellen.

Kapitalistische machtsstrijd

Op wereldschaal zien we eveneens hoe de onderlinge machtsstrijd zich verscherpt. De imperialisten vechten om hun aan-

deel. De verdeling van de kapitalistische wereld in invloedssferen, de verdeling van afzetmarkten en grondstoffenvindplaatsen, zoals deze na de tweede wereldoorlog was tot stand gekomen, wordt nu hevig betwist.

Japan en West-Duitsland, die door de nederlaag in de tweede wereldoorlog tijdelijk naar het tweede plan verhuisden, zijn vooral de laatste jaren sterk opgedrongen. Het gevolg daarvan is geweest, dat het aandeel van de Verenigde Staten in de kapitalistische wereldproductie daalt van jaar op jaar, in het bijzonder door de explosieve groei van de industriële productie van met name Japan en West-Duitsland, terwijl in de Verenigde Staten de laatste jaren een daling van de productie optrad.

Enkele cijfers kunnen dit illustreren.

In de gehele kapitalistische wereld steeg de industrieproductie in 1970 nog met 2,7 pct. in vergelijking met 1969, maar in de Verenigde Staten daalde ze met bijna 3 pct., terwijl in Japan de industrie 16,2 pct. méér voortbracht en de EEG-landen tezamen 6,4 pct.

Het is bekend, dat in de EEG-landen in de afgelopen jaren de groei het sterkst was in de Westduitse Bondsrepubliek. Hoewel er nog geen precieze cijfers ter beschikking staan over 1971 is wel al duidelijk, dat de aantasting van de positie van de Verenigde Staten — en hetzelfde geldt voor Engeland — op het gebied van de industrie en de handel verder is voortgegaan.

De valutacrises, waar we eigenlijk nog steeds middenin zitten, hebben alles met deze ontwikkeling te maken. De laatste gebeurtenissen op dit gebied — dat wil zeggen de devaluatie van de dollar en de revaluatie van mark, yen en gulden — laten zien hoe de Verenigde Staten hun machtspositie in de NAVO, hun politieke en economische infiltraties gebruiken om hun bondgenoten onder druk te zetten en door monetaire manipulaties hun eigen export willen stimuleren door de concurrenten op de afzetmarkten een beetje te lichten.

Tegen deze achtergrond was de opmerking van minister Nellissen, omstreeks de kerstdagen na de zogenaamde accoorden van Washington, dat de valutaproblemen daardoor zo bevreemdend geregeld waren, klinkklare nonsens.

De valuta-oorlog gaat onverdroten voort.

Imperialistische rooftochten

In deze kapitalistische machtsstrijd spelen de imperialistische rooftochten in Azië, Afrika en Latijns-Amerika een grote rol. De meest gruwelijke koloniale agressie is en blijft die van Nixon in Vietnam. Met een ongekende barbaarsheid, met een ongekende hardnekkigheid en schending van alle normen van menselijkheid gaan de Amerikaanse agressors te keer. En ieder vraagt zich af wat de achtergrond kan zijn van een zo hardnekkige en door de gehele wereld veroordeelde massavernietiging en massamoord, die in Vietnam plaatsvindt.

Degenen, die op het ogenblik ook hun mond vol hebben over de noodzaak van een eervolle aftocht en van de verdediging van het Amerikaanse prestige, zien de laatste resten van dit prestige verdwijnen in de rook van bombardementen en in de mijnenvelden voor de Vietnamese kust. De werkelijke beweegredenen voor deze slachting, misdaden en voortgezette agressie zijn nog maar kortgeleden onthuld.

Vietnam is niet alleen van strategische betekenis voor de koloniale heersers, maar dit gebied blijkt ook ongekende bodemschatten, vooral olie, maar ook vele andere mineralen, te bevatten. Dat is ook de reden, waarom de belangstelling van de Japanse en Westduitse imperialisten voor dit gebied is toegenomen.

Dat zal ook de reden zijn, dat de Nederlandse olie-reactionairen — zelf grootgebracht in koloniale uitbuiting en onderdrukking — de Nixon-politiek daar verdedigen, tegen alle protesten onder de bevolking in.

Eén van de voornaamste activiteiten van het marionettenbewind van Van Thieu is geweest, dat het kustgebied van Zuid-Vietnam, waar volgens experts één van de grootste oliegebieden van de wereld aanwezig is — in publikaties van oliemaatschappijen is het reeds 'spectaculair' genoemd — verdeeld werd in sectoren, die reeds toegewezen zijn aan 22 verschillende, vooral Amerikaanse oliemaatschappijen.

Door een wet, die in Vietnam bekend staat als de wet 011/70, heeft de regering van Van Thieu 'liberale', dat wil zeggen voor de oliemaatschappijen zeer voordelige, voorwaarden aangeboden voor exploratie en exploitatie van dat plateau voor de Vietnamese kust. Volgens een Amerikaanse oliedeskundige heeft één van de desbetreffende sectoren de omvang van de Amerikaanse staat Oklahoma, ongeveer 5 maal de omvang van geheel Nederland! Niet voor niets stellen velen dan ook de vraag: is Amerika in Vietnam voor de idealen of voor de olie?

De vraag is voor ons niet moeilijk te beantwoorden. Olie is altijd het smeermiddel geweest voor een warme vriendschap tussen concerns en marionettenregiems.

De belangen van het Vietnamese volk en van de antimonopolistische krachten in Nederland zijn met elkaar verbonden. Dat onze wederzijdse solidariteit werkelijke humanitaire waarden hooghoudt tegenover de imperialistische vernietiging, is zeker. Maar dat in de praktijk ook door die solidariteit slagen worden toegebracht aan onze gemeenschappelijke vijand, de concerns, de oliemaatschappijen, is even zeker. De solidariteit met de strijders in Vietnam is een zaak van alle antimonopolistische krachten, van alle democratische en antikoloniale krachten.

Welke omvang deze solidariteit heeft aangenomen, is vooral aangetoond bij de schitterende demonstratie van jeugdorganisaties van 29 en 30 april in Amsterdam. De vrede in Vietnam kan slechts tot stand komen door het definitief verdwijnen van de Amerikanen en het aanvaarden van het zeven-punten-program van de Voorlopige Revolutionaire Regering van Zuid-Vietnam.

Onze partij zal zich tot het uiterste inspannen om de solidari- 11 [251]

teit met de moedige en heldhaftige strijders in Vietnam verder te vergroten.

Wij, Nederlandse communisten, beschouwen het als onze plicht en als een noodzakelijke bijdrage tot het toebrengen van de nederlaag aan de Amerikaanse agressors. Wij beschouwen het als een van de belangrijkste taken van alle werkers, waar ook in de wereld, in de strijd tegen het wereldimperialisme.

Aan de ene kant zien we de ontwikkeling van het kapitalisme met zijn ontarding en beestachtigheid, aan de andere kant is er de groeiende massabeweging. Het voornaamste kenmerk van deze massabeweging is — we hebben het ook al in de ontwerp-resolutie gezegd — dat ze politiek bewuster wordt en dat ze zich niet alleen meer richt tegen de ellende, die het kapitalisme veroorzaakt. De massabeweging gaat verder, in het bijzonder in Europa.

Om een paar voorbeelden te noemen: de scheepswerven aan de Clyde in Schotland, die met sluiting bedreigd werden, zijn door de arbeiders overgenomen met als resultaat dat de sluiting voorkomen werd — mede als gevolg van de solidariteit uit andere landen, waartoe onze partij het initiatief nam.

De strijd tegen de fascistische dictatuur in Spanje, Griekenland en Portugal neemt voortdurend in kracht toe. De gebeurtenissen in de Spaanse stad Ferrol, waar een staking uitgroeide tot de beheersing van de gehele stad door de arbeidersklasse, waren een hoopgevend teken voor alle antifascisten.

Acties in eigen land

Er zijn ook de acties in ons eigen land, de metaalacties bijvoorbeeld, waarvan we weten, dat er looneisen werden gesteld. Het ging echter niet alleen om de loonsverbeteringen, maar zij betekenden tegelijkertijd ook een vernietigende slag tegen de regering en de ondernemers, die tegenwoordig elke staking in ons land wensen te begeleiden met een justitieel ingrijpen.

De arbeiders van de ENKA-bedrijven in Breda protesteren niet alleen meer tegen de sluiting van hun bedrijf, maar verlangen ook maatregelen van hun vertegenwoordigers en van de vakbeweging om het bedrijf voort te zetten. Zij stelden daarbij de Clyde-werven in Schotland als bron van inspiratie ten voorbeeld.

Ook op de vergaderingen, de massale vergaderingen, die gericht waren tegen de huurverhogingspolitiek van Udink, werd niet alleen door velen de kapitalistische uitplundering aan de orde gesteld, maar tegelijkertijd de rotheid van het gehele kapitalistische stelsel.

Soortgelijke ontwikkelingen deden zich voor onder de studenten, onderwijzers, leden van oudercommissies, leraren en kunstenaars, ja onder praktisch alle groepen van de werkende bevolking. De boeren verdedigden zich metterdaad tegen de liquidatiepolitiek van Mansholt.

Dit alles bewijst, dat de eisen van de massa zich niet alleen

dat steeds meer en steeds dringender ook de noodzaak aan de orde komt om te strijden tegen de almacht van de monopolies. Steeds meer komt aan de orde, dat de mensen werkelijke zeggenschap en de macht over en in de staat verlangen.

Zo zien we in de massa-actie, dat de mensen zich niet alleen in hun ontevredenheid radicaliseren, maar ook dat de werkelijke oorzaken van de chaos die in deze kapitalistische maatschappij heerst, duidelijk worden en dat het politieke bewustzijn onder de massa stijgt. Daarmede is dan tegelijkertijd de hoop van de kapitalisten, van al hun theoretici en economen, dat de ellende, die zij veroorzaken, ook zou leiden tot doffe berusting onder de mensen, voorgoed de grond ingeboord.

Wij communisten zullen in de vloedgolf van degeneratie die van het kapitalistische stelsel uitgaat, met zijn geweld, met zijn toenemende misdaad, uitbuiting en superwinsten voor de monopolies ons perspectief brengen, ons perspectief voor het socialisme in Nederland. Het is het socialisme, dat uiteindelijk de macht zal breken van de heersers van deze tijd, de concerns en de banken, en dat uiteindelijk de macht zal brengen aan hen, die nu door de concerns en banken worden uitgeplunderd. Wij zullen onafgebroken werken aan de verhoging van het socialistische bewustzijn onder de strijders van dit moment. Het socialistische perspectief stellen wij midden in de strijd voor de belangen van de werkers van vandaag. Daarvoor werken wij aan de eenheid van alle antimonopolistische krachten.

Terwille van deze strijd nemen wij stelling tegen alle mogelijke holle frases, die je juist op dit moment hoort van 'links' en we nemen ook stelling tegen de dadenloosheid van revisionistische zijde. De zogenaamde linksen praten over socialisme met een radicale taal, maar zonder de strijd tegen het kapitalisme nú te organiseren. Integendeel, zij proberen verdeeldheid te zaaien.

De andere opvatting, beïnvloed door het revisionisme, zaait pessimisme en berusting, wantrouwen ook in de eigen kracht van de mensen. Zij koestert de verwachting, dat alle heil voor de opbouw van het socialisme in Nederland van buitenaf moet komen.

Naar de mening van de CPN is de verwezenlijking van het socialisme in ons land de zaak van het Nederlandse volk zelf. In deze strijd moet gebruik gemaakt worden van de algemene crisis, waarin het imperialisme verkeert als gevolg van de onderlinge tegenstellingen en als gevolg van de steeds scherpere botsingen tussen de alles-bezitters in de maatschappij en de niet-vermogende mensen.

De perspectieven voor de strijd voor het socialisme in ons land en in elk land afzonderlijk worden natuurlijk groter doordat die strijd op alle fronten wordt gevoerd, door de massa in de kapitalistische wereld en daar waar het kapitalisme buiten de deur is gezet. Maar de perspectieven worden ook vergroot doordat in Azië, Afrika en Latijns-Amerika slag op slag wordt toegebracht aan de machten, die dezelfde zijn welke in ons land de lakens uitdelen.

Rekening houdend met al deze positieve elementen, weten wij dat de uiteindelijke overwinning, de verwezenlijking van het socialisme tot stand moet worden gebracht door de strijd in ons eigen land. Het socialisme in ons land zou eenvoudig niets waard zijn als het niet door de Nederlandse arbeidersklasse zelf tot stand werd gebracht. Voor die strijd voor het socialisme is machtsvorming nodig en die machtsvorming laat niet op zich wachten. We kunnen die niet uitstellen, we kunnen niet wachten tot een glorieuze zon opgaat. Machtsvorming is de strijd, die nu begint — op dit moment!

Daarvoor is eenheid nodig en die wordt gevormd in de strijd tegen AKZO, Philips, Unilever, tegen hun economie, die ons aangesmeerd wordt om de lonen laag te houden. Het gaat er om ons in die strijd te verenigen en daarin die macht te vormen. De strijdvaardige oppositie van thans zal de krachten verzamelen voor het socialistische Nederland straks!

Dat is de weg, die wij Nederlandse communisten willen gaan en die wij reeds zijn ingeslagen!

Gevaar van het Duitse imperialisme

Onze visie op de toekomst dwingt ons juist om ons volstrekt reëel en zonder illusies bezig te houden met de toestand, zoals die op dit moment is. De toeneming van de imperialistische tegenstellingen als gevolg van de ongelijkmatige ontwikkeling is daarom zo gevaarlijk en zo zwaar geladen, omdat ze gepaard gaat met een grote en toenemende wapeningswedloop. Daarin weren zich op het ogenblik in het bijzonder de herrezen kapitalistische grootmachten Japan en West-Duitsland. Hun uitzaai over de gehele wereld gaat gepaard met de opbouw van een groot agressief militair potentieel. De hele militaire kliek uit de tweede wereldoorlog wordt als het ware uit de mottenkist gehaald en begint weer haar rol te spelen. Japan heeft geheime overeenkomsten met de Verenigde Staten gesloten voor de opbouw van een atoomvloot en zoekt naar nieuwe gebiedsuitbreiding. Het heeft daarbij het oog in het bijzonder gericht op Indonesië, in het bijzonder op West-Irian. West-Duitsland heeft zich verzekerd van het commando van de NAVO-landstrijdkrachten in Europa en heeft zich meester gemaakt van het ultra-centrifugeproject, waarvan nu openlijk is meegedeeld dat het grondstoffen kan leveren voor de aanmaak van atoomwapens.

Beide imperialistische grote machten opereren in de slagschaduw van de Amerikaanse oorlogsmachinerie en profiteren van elke daad van agressie en wetteloosheid. Het is opvallend, dat de studie van de Club van Rome zowel als het rapport-Mansholt, die beide pretenderen een beoordeling te geven over de voornaamste gevaren die de mensheid thans bedreigen, dat beide studies zwijgen over dit grootste gevaar van deze tijd, of wel zich beroepen op een gebrek aan tijd om het te bestuderen.

Wij zijn van mening, dat deze steeds toenemende bewapening het gevaar inhoudt dat, wanneer de zogenaamde 'vreedzame

middelen' van de imperialisten zijn uitgeput, ze bij hun streven naar machtsuitbreiding gebruik zullen maken van het middel van de oorlog. Daartoe worden toch reeds alle voorbereidingen getroffen! Het is de mening van onze partij dat daarom de revolutionaire arbeidersbeweging en alle vredelievende mensen de verhinderend van een nieuwe wereldoorlog tot hoofdtaak moeten hebben. Als we dit constateren, moeten we er tegelijkertijd op wijzen waar de voornaamste dreiging voor oorlog aanwezig is. Dat is in Europa, waar het Duitse imperialisme streeft naar herstel en herovering van zijn verloren gegane machtsposities. Bij de huidige verstrengeling van machtsconcentraties in dit werelddeel zou het uitbreken van een oorlog onvermijdelijk tot een derde wereldoorlog leiden. Het zou gelijk staan met het aansteken van een lont in een kruitvat. Juist dit dwingt ons tot de uiterste waakzaamheid jegens het optreden van het Westduitse imperialisme.

Wij in Nederland ervaren het steeds brutalere optreden van de Westduitse revanchisten in de praktijk; we zien hoe ze aangemoedigd worden door de reactionaire krachten in de Verenigde Staten en in ons eigen land. Het valt niet te ontkennen, dat een massale infiltratie vanuit West-Duitsland heeft plaats gehad.

Dat is toch het geval op strategisch gebied, op het gebied van de industrie, waarbij we er rekening mee moeten houden, dat in het bijzonder Nederland, vanwege handelsroutes en havens, voor Duitsland van belang is. In toenemende mate wordt dit binnendringen van de Westduitse revanchisten ook in ons land gebruikt om zich in de gang van zaken te mengen.

Dat is het revanchisme, dat sluw gebruik maakt van elke geboden gelegenheid, zoals uit tal van voorbeelden blijkt. Zo werd in West-Duitsland besloten tot de sluiting van de ENKA-bedrijven in Breda. De Westduitse rooms-katholieke geestelijkheid regelde de bisschopsbenoeming in Roermond en langs deze weg wordt nu ook ingegrepen in de Nederlandse wetgeving, bijvoorbeeld rondom de abortus.

Het NAVO-hoofdkwartier hier in Nederland staat onder leiding van Duitse militairen, het is gevestigd in Limburg. Het in Duitsland geïntroduceerde systeem van 'Schnellrecht' vindt in ons land zijn propagandist in de minister van justitie.

Het Nederlandse politieke leven werd op stelten gezet door de eis van de Westduitse regering aan de Nederlandse regering om de 'drie van Breda' vrij te laten.

Maar de allergrootste uitbreiding van de macht van het Westduitse imperialisme vindt plaats via de EEG! Alle ideeën van Europese éénwording moeten dit doel dienen. Wij hebben van het begin af aan gewaarschuwd, dat deze EEG niets met Europese eenheid te maken had, maar uitsluitend het instrument was voor machtsuitbreiding van het Westduitse imperialisme over West-Europa.

En dit is volkomen waar gebleken, want met de onderwerping aan de EEG-politiek zijn een reeks aanpassingsmaatregelen doorgevoerd aan de Westduitse verlangens.

Het gebeurt op alle mogelijke terreinen, met de loonpolitiek, 15 [255]

met de invoering van de BTW, de plannen tot liquidatie van de strokartonindustrie ter wille van de concurrentie in West-Duitsland, het kapotmaken van industrieën, die in ons land gevestigd zijn ter wille van vanuit West-Duitsland en de Verenigde Staten geleide concerns. Het neefje van de CDU van Barzel in West-Duitsland in ons land, de KVP, is juist in deze dagen opnieuw komen opdagen met een plan om een kiesdrempel in te voeren in het kader van het drijven naar een districtenstelsel, ook al weer naar bestaand Westduits model. Niet anders is het met de ideeën over zogenaamde Europese partijvorming, waarbij partijen in zogenaamde randstaten van West-Duitsland onderworpen moeten worden aan hun grote broers in de Bondsrepubliek.

Dat is het revanchisme vanuit West-Duitsland, zoals het nu opereert. Dat is ook de reden waarom wij zijn opgetreden tegen elke uitbreiding van de EEG, omdat het in werkelijkheid ging om de machtsvergroting van West-Duitsland. Vandaar onze stellingname dat het nodig is om op te treden tegen elke maatregel van de EEG die zich richt tegen de nationale onafhankelijkheid en tegen de belangen van de werkers in ons land.

Oost-verdragen

De massa-actie kan daarom tot zulke grote successen leiden omdat binnen de EEG zelf de tegenstellingen tussen de deelnemende landen en de verschillende kapitaalsgroeperingen uit die landen zich verscherpen. Een reden te meer om de EEG niet te zien als een voor eeuwig bestaand gegeven en de strijd daartegen niet op te geven. Deze EEG staat bloot aan dezelfde schokken als het kapitalistische stelsel zelf.

Het steeds brutaler optreden van het Duitse revanchisme maakt het nodig alle nationale krachten te verzamelen. Hoe brutaal hun optreden is, hebben we ervaren bij de verwickelingen rondom de zogenaamde Oost-verdragen.

In de ontwerp-resolutie, die door het partijbestuur eind april werd opgesteld en die aan de districtsconferenties is voorgelegd, is reeds gewezen op de bereidheid van de regering-Brandt om tezamen met de CDU/CSU de Oost-verdragen 'aan te kleden', waardoor de inhoud ervan in de praktijk wordt veranderd.

De gebeurtenissen nadien hebben dit bevestigd. Met een werkelijk ongekend cynisme hebben de CDU/CSU de ene concessie na de andere van Brandt afgedwongen. Dit is gebeurd door middel van een wekenlang durende chantage in de Bondsdag. Uiteindelijk heeft dit geleid tot een gemeenschappelijke verklaring van de regeringspartijen in West-Duitsland, de sociaal-democraten en de liberalen, met de CDU/CSU. Daarin worden schaamteloos de eisen geformuleerd en vastgelegd van het Duitse imperialisme.

De 'gemeenschappelijke verklaring' beklemtoont, dat de Oost-verdragen volgens hen 'geen rechtsbasis zijn voor de bestaande

grenzen'. De politiek van de Bondsregering blijft gericht 'op herstel van de Duitse eenheid in Europees bestek'. Verder wordt verklaard, dat de Bondsrepubliek onverstoort haar politiek zal voortzetten voor Europese éénwording met het doel de EEG 'in fasen tot een politieke unie te ontwikkelen'. Brandt heeft in de Bondsdagzitting van 10 mei op de bekende grove wijze, die we kennen van uit West-Duitsland, verklaard, dat 'de Sowjet-Unie en de andere staten van de Comecon de samenwerking met de EEG zullen aangaan' en dat dit op een loyale en niet vijandige wijze zal moeten gebeuren!

Na zoveel slavendienst, door Brandt verricht, meende de CDU/CSU nog wel eens wat verder te kunnen gaan en onthield zij zich van stemming in de Bondsdag, toen de Oost-verdragen in stemming werden gebracht, maar wel stemde zij eensgezind voor de genoemde verklaring. Daarmee hebben de meest reactionaire krachten in Europa zich het recht voorbehouden elk verdrag verder aan te kleden, af te breken, te vervalsen, te schenden of te verbreken! Hier zien we weer de oude tronie van het op expansie beluste Duitse militarisme.

Achter dit drijven staan dezelfde krachten, die achter de schermen voorbereidingen troffen tot de eerste en tot de tweede wereldoorlog: Krupp, IG Farben en andere naar 'Lebensraum' snakkende Duitse concerns. Wie is bijvoorbeeld Strauss, een van de belangrijkste woordvoerders van het revanchisme? Hij is de man die stelselmatig eist, dat Duitsland atoomwapens ter beschikking krijgt via een zogenaamde Europese kernmacht. Hij is de leider van de CSU, de in het reactionaire Beieren optredende vleugel van de CDU. Deze Strauss zwaait ook de scepter in een internationaal consortium Airbus geheten, dat zich bezighoudt met de bouw van militaire vliegtuigen en waarin ook Fokker betrokken is.

Medebezitters van dit Airbus-consortium zijn Westduitse vliegtuigconcerns MBB (Messerschmidt-Bölkow-Blohm) en VFW (Vereinigde Flugtechnische Werke), die samen met Dornier 95 pct. van de hele vliegtuig- en rakettenproductie beheersen en meer dan 58.000 personeelsleden in West-Duitsland in dienst hebben.

Dat zijn Strauss en consorten. Met hun gepraat over de Oost-politiek willen ze het vermoeden opwekken, dat ze in de eerste plaats hun aanval naar het Oosten willen richten en dat daarom kleine landen als Nederland zich veilig zouden kunnen voelen.

Maar niets is minder waar. Zoals de geschiedenis geleerd heeft, is oudergewoonte hun aanval in de eerste plaats naar het Westen gericht, vooral omdat militair gezien de socialistische landen voor hen geen enkel perspectief bieden. Zij werpen zich nu reeds op landen als Nederland, maar ook op Frankrijk en Engeland. En gaandeweg gaat dat door. We zeggen als we dit waarnemen: wie nu nog vertrouwen stelt in het Westduitse imperialisme, wie nu nog illusies daarover heeft, die zal later nooit kunnen zeggen: 'Wir haben es nicht gewusst'.

De vraag, die deze beklemmende ontwikkeling in West-Duits- 17 [257]

land bij velen zal doen opkomen is: gaan we weer dezelfde kant uit als in 1914 en 1939?

Zullen de Duitse imperialisten weer dezelfde kansen krijgen als toen? Wij antwoorden erop, dat wij het vertrouwen hebben dat dit gestuit kan worden. We hebben vertrouwen in onze eigen krachten, in alle tegenkrachten, die juist de laatste jaren zijn gegroeid, in omvang en kracht.

De EEG-propagandisten hebben in een reeks van landen gevoelige nederlagen geleden. Het met veel bravour aangekondigde referendum van Pompidou in Frankrijk is op een ehec uitgelopen. In Engeland toonden de laatste verkiezingsuitslagen aan, dat de conservatieven die als kampioenen golden voor de aansluiting van Engeland bij de EEG en die Brandt als een vorst binnenhaalden, zware klappen te verduren krijgen.

Hoe in ons eigen land de verhoudingen liggen, is duidelijk gebleken bij de gebeurtenissen rondom de plannen tot vrijlating van de drie oorlogsmisdadigers in Breda. Hier was sprake van een explosie van nationaal verzet, van een ware hergroepering van antifascistische krachten in ons volk, waarvoor de regering, ondanks alle druk uit West-Duitsland, terug moest wijken. Onder alle geleidingen van de Nederlandse bevolking wordt de stroming sterker, die zich beweegt in de richting van staatkundige neutraliteit voor ons land. Deze staatkundige neutraliteit richt zich tegen deze overheersing van West-Duitsland en op het losmaken van ons land uit de atoombewapeningswedloop.

Juist in de kringen van de sociaal-democratie, aanhangers van de PvdA, speelt deze gedachte thans een grote rol, zo groot dat iets daarvan in elk geval is doorgedrongen in de nota over het defensiebeleid van de fractie van de PvdA in de Tweede Kamer. In de massa zijn de krachten aanwezig die het getij kunnen keren en met succes het hoofd kunnen bieden aan het revanchisme.

De hoofdzaak, de massa-actie tegen het imperialisme, heeft eveneens onze houding in de internationale communistische beweging bepaald.

Verdragen en overeenkomsten die ten doel hebben de bestaande grenzen in Europa vast te leggen, regelingen om de culturele betrekkingen en de ontwikkeling van het handelsverkeer te bevorderen, kunnen van positieve betekenis zijn indien terzelfder tijd het optreden van de massa versterkt wordt voor het terugdringen van de imperialisten en hun atoombewapeningswedloop.

Daarom moeten alle communisten die deze strijd willen — ook al om de intriges te doorkruisen die van de zijde van Nixon te verwachten zijn om de geschillen tussen de CPSU en de CP van China uit te buiten en verwarring te zaaien — zich verenigen.

Het is daarom nodig te komen tot een nieuwe grondslag van internationale samenwerking en eenheid van actie.

De ontwerp-resolutie geeft daarvoor de weg aan.

[258] 18 Terwille van de eenheid van actie bestrijden we het revisio-

nisme, dat verantwoordelijk is voor de breuk met de strijders uit de koloniale en voormalige koloniale gebieden en ook de verantwoording draagt voor de passiviteit in Europa in de strijd tegen multi-nationale ondernemingen en de EEG. Als wij vastberaden optreden tegen revisionisme en dogmatisme dan doen wij dat, omdat we hinderpalen op de weg naar eenheid van actie van alle communisten willen wegnemen.

Crisisverschijnselen

Ook Nederland is in de greep van ernstige crisisverschijnselen. Aan de moordende concurrentieslag die nu gaande is, worden arbeiders en hun gezinnen opgeofferd.

De chemische industrie wierp zich enige jaren geleden als een wolf op een nieuwe markt van kunstgarens en kunstvezels. Er werden grote investeringen verricht, op kosten van de gewone belastingbetaler, trouwens bevoordeeld door de regering. De arbeidsproductiviteit werd enorm opgevoerd, de bedrijven werkten continu en de winsten waren torenhoog. Zo trad het verschijnsel van overproductie op.

Deze kapitalistische ontwikkeling werd op een kapitalistische wijze beantwoord met rationalisatie en sluiting van bedrijven, waardoor duizenden arbeiders met één klap op straat kwamen te staan.

In andere bedrijfstakken deden zich soortgelijke ontwikkelingen voor, bijvoorbeeld in de textiel- en de metaalindustrie. Enkele cijfers hierover: in 1970 vielen bij 319 bedrijven ontslagen door werkvermindering of sluiting. Daarbij waren 13.000 werknemers betrokken.

In 1971 vielen in ongeveer 500 bedrijven ontslagen als gevolg van gehele of gedeeltelijke sluiting. Daarbij waren 24.000 werknemers betrokken.

En in het eerste kwartaal van dit jaar werden reeds 71 bedrijven gesloten en vond op 95 bedrijven personeelsinkrimping plaats. Bij deze bedrijven waren 8.090 arbeiders, kantoorbedienden en kaders het slachtoffer.

Midden in deze crisisverschijnselen komt de regering met het plan om in het kader van de inflatiebestrijding bezuinigingen door te voeren. Niet natuurlijk op de bewapening, maar wel op wegebouw, bouw van onderwijsinstellingen, tehuizen voor bejaarden enz. Het gevolg daarvan is, dat opnieuw duizenden werkloze bouwvakarbeiders worden toegevoegd aan het werklozenleger.

De regering verscherpt zodoende de gevolgen van de economische toestand.

Dit was ook het resultaat van het optreden van de regering rond de valutacrisis, waarbij de gulden werd gerevalueerd en dus extra belemmeringen voor de export van in Nederland vervaardigde produkten werden geschapen. In alle openlijkheid moet dit nu als argument dienen om arbeiders op straat te gooien, zoals de AKZO-directie heeft gedaan.

De DAF-fabrieken kondigen interne reorganisatie aan, om de prijsstijging in het buitenland als gevolg van de revaluatie van de gulden op te vangen. Wij weten wat de concerns onder zo'n interne reorganisatie verstaan; het gaat er om met minder mensen meer te produceren, te beknibbelen op de lonen en andere arbeidsvoorwaarden en het technische kader in te krimpen.

De regering probeert nog steeds te sussen en blijft de crisisverschijnselen ontkennen. Zij beroept zich daarbij op haar adviseurs uit de bankwereld. Zo spreekt een medewerker van de AMRO-bank in het *Economisch Kwartaaloverzicht* over een 'industriële uitwiedingsproces' dat op het ogenblik plaatsheeft, waarbij de arbeiders als een soort onkruid beschouwd worden!

Prof. Zijlstra van de Nederlandsche Bank zegt, dat het slechts gaat om 'conjuncturele aarzelingen'. Met andere woorden: maak je niet dik, de tijd overwint alle kwalen, als we maar bezuinigen en als we maar beperken op de lonen. Dat is dan het eentonige refrein van elke pseudo-wetenschappelijke studie die thans in de kapitalistische wereld verschijnt.

Loonbeperking en bestedingsbeperking — dat is het advies van de Club van Rome, van het plan-Mansholt, van de Nederlandsche Bank en natuurlijk ook van de minister van sociale zaken, Boersma. Maar terwijl deze theorieën verkondigd worden, vindt in de praktijk al een grote aanval op het levenspeil plaats. Dit gebeurt in de allereerste plaats door loondruk en door voortdurende prijsstijging.

In 1971 was de prijsstijging de grootste van de afgelopen twintig jaar; en dit jaar voelt iedereen aan den lijve dat de prijsstijging zo hoog is dat allerlei reserves moeten worden aangesproken en dat men begint te bezuinigen op aankoop van die goederen, die in een moderne maatschappij eigenlijk onontbeerlijk zijn. De grootste afroming van het besteedbare inkomen geschiedt via de huurverhoging en de belastingstijgingen.

De regering heeft reeds aangekondigd dat zij voor het komende jaar een forse stijging van de BTW aan het voorbereiden is. Maar nog is dit de regering niet genoeg. Er liggen plannen klaar voor de verhoging van school- en collegegelden, bevrizing en afschaffing van de kinderbijslag, verhoging van de sociale premies bij invoering van een eigen risico. Udink heeft een plan geopenbaard voor een huurverhoging die voor Nederland buiten alle proporties is en een aanpassing betekent bij de EEG.

Het meest weezinwekkende is, dat de regering de versnelde inflatie als gevolg van de economische toestand waarin het kapitalisme verkeert, volstrekt en alleen in de schoenen wil schuiven van de loon- en salaristrekken. Onophoudelijk wordt de mensen als ze 's avonds thuiskomen van hun werk door middel van kranten, radio en televisie toegeschreeuwd dat ze schuldig zijn aan de inflatie, omdat ze te veel verdienen en te veel kopen.

Wij zijn van mening, dat we met alle middelen dit valse gekrijt van de reactie moeten bestrijden. Ze speculeren op de on-

wetendheid die ze zelf proberen te kweken. Zo lanceren zij de grote leugen van deze tijd.

Want wie zijn de schuldigen?

Wij zeggen: In de allereerste plaats de regering zelf met haar opvoering van de bewapening. We zullen de oude waarheid voortdurend herhalen, dat dit wegsnijten van geld is — het militaire materiaal is volstrekt onproductief. De tanks en vliegtuigen zijn nog niet gebouwd of afgeleverd, of generaals verklaren reeds dat ze verouderd zijn en dus vernietigd moeten worden en vervangen door nieuwe. De bewering, dat bewapening nodig is voor de veiligheid van ons land, is misleidend, is een geweldige leugen. Het militarisme en de bewapening richten zich in de eerste plaats op handhaving en uitbreiding van de macht van het grootkapitaal en de politieke reactie in Nederland. Bovendien is het hele kostbare militaire apparaat dat in ons land opgebouwd wordt in het kader van de NAVO en de EEG ondergeschikt aan het Westduitse imperialisme, dat toch het oppercommando heeft van de landstrijdkrachten in Europa. Dat betekent, dat de bewapening niet alleen verlies oplevert, maar ook de voornaamste vijand is van vrijheid, welvaart en democratie. De miljarden die aan de bewapening worden versmeten, dienen uitsluitend een agressieve imperialistische politiek. Door middel van de internationale wapenhandel worden er miljarden verdiend op de levering van oorlogstuig aan hele of halve fascistische regimens, zoals aan Portugal voor de oorlog in Angola.

Als we de zaak op de keper beschouwen dan zien we, dat de loonpolitiek van de regering in het geheel niet leidt tot inflatiebestrijding. Integendeel: als de regering haar bedoelingen zou kunnen doorzetten met haar loonbeperkingspolitiek, dan zou dit alleen de banken meer speelruimte verschaffen om van hun kant de inflatie aan te wakkeren. De banken maken immers een geraffineerd gebruik van de toestand; zij hebben zich eerst door de opening van salarisrekeningen meester gemaakt van het geld van de werkers; zij lokten ze met de belofte van rente, die ze prompt na het volbrengen van de operatie weer verlaagden.

Door middel van de betaalcheques, waarover thans reeds meer dan een miljoen mensen beschikken, kunnen deze banken de gestorte gelden onder eigen beheer houden en het afgetroegelde geld doorlenen tegen hoge rente. Zo zien we de zwendel, dat de mensen door hun salarisbedrag aan de bank te lenen, slechts 1,5 pct. rente krijgen, terwijl wat ze van de banken lenen — misschien zelfs hun eigen geld! — aan rente en kosten een veelvoud kost, tenminste acht tot tien procent en vaak nog meer. Het opnemen van kredieten door particulieren is het laatste jaar aanzienlijk gestegen. In het volkskredietwezen steeg de verstrekking van leningen het afgelopen jaar zelfs met 13 pct.

Daarnaast is als gevolg van de woningbouwpolitiek van de regering, die in feite de woningnood in stand houdt, het opnemen van hypotheeken voor de aankoop van een eigen huis

sterk toegenomen. Alle bankverslagen over 1971 maken daar melding van. De ABN bijvoorbeeld, die zich hierop schijnt te hebben geworpen, vermeldt dat bij haar het bedrag van particuliere hypotheekleningen in één jaar is gestegen met 100 miljoen tot 382 miljoen gulden. Aldus worden de banken door middel van de afbetaling op de hypotheeken de nieuwe huisbazen!

De grote profiteur en de werkelijke veroorzaker van de inflatie is het grootkapitaal: de concerns, de banken en ook de regering.

Omdat de regering de ernst van de crisisverschijnselen ontkent en daarmee elke doeltreffende maatregel daartegen ontduikt, is het nodig, dat de werkers en hun organisaties zelf maatregelen uitwerken om zich te beschermen tegen deze crisisverschijnselen en tegen inflatie! Vandaar dat wij van dit congres oproepen tot actie voor loonsverhoging, tegen de huurverhoging en andere prijsopdrijvingen, voor vermindering van de bewapeningsuitgaven en verlaging van de belastingen.

Het is eveneens nodig om in deze tijd van afbraak van de culturele waarden en de sociale verworvenheden ook deze te beschermen. Immers, gelijktijdig met de vernietiging van produktiemiddelen en gehele bedrijven hebben voortdurend aanslagen plaats op onderwijs en cultuur.

Kunstenaars wordt het onmogelijk gemaakt om hun kunstenaarschap uit te oefenen.

Het onderwijs en het hoger onderwijs ontkomen ook niet aan het kapitalistische vandalisme. Het is voor de toekomst van ons land van de allergrootste betekenis, dat de jonge mensen niet alleen opgeleid worden tot vakbekwaamheid, maar ook tot cultureel ontwikkelde mensen.

Verdediging van het inkomen

In deze tijd van toenemende werkloosheid, die vaak van zeer langdurige aard is, moet in de naaste toekomst veel aandacht besteed worden aan de eisen die daarbij aan de orde komen. Het gaat hierbij om verdediging van het inkomen en om het recht van het behouden van de verworven vakbekwaamheid tegen allerlei methoden die beraamd worden om werklozen weer in één of andere vorm van werkverschaffingsarbeid te dwingen.

Er moet een einde komen aan de stelselmatige verlaging van uitkeringen bij langdurige werkloosheid. Het gaat hier om een hoogst actuele aangelegenheid. Bij werkloosheid wordt de eerste drastische verlaging van het inkomen veroorzaakt door de regeling, dat 80 procent van het loon wordt uitgekeerd, maar niet 80 pct. van het werkelijk verdiende loon, doch volgens het zogenaamde dagloonbesluit. Daarbij worden inkomsten die voortvloeien uit vergoeding van reizen, overwerk, tantièmes en winstdeelregelingen geheel buiten beschouwing gelaten.

metaalbewerker uit Culemborg die in Utrecht werkte, nadat hij was ontslagen, in zijn netto-weekinkomen van 249 gulden terug naar 179 gulden; hij kreeg dus maar 71 pct. van zijn laatst verdiende loon.

Wij zijn daarom van mening, dat de werkloosheidsuitkeringen moeten worden verhoogd en dat daarbij moet worden uitgegaan van het werkelijk verdiende loon. Ook aan de kortingen die bij langdurige werkloosheid optreden moet een einde komen. De reserves raken bij langdurige werkloosheid in de gezinnen uitgeput en dit vereist juist, dat de uitkeringen eerder moeten worden verhoogd dan verlaagd.

Het NVV

Dit waren naar onze mening een aantal van de belangrijkste vragen uit het dagelijkse leven van de werkers die thans aan de orde zijn. De strijd voor de verwezenlijking van de eisen maakt een krachtiger optreden tegen de politiek van de regering-Biesheuvel noodzakelijk.

De positie van de regering-Biesheuvel wordt steeds zwakker. Zoals bekend steunt zij slechts op partijen die bij de laatste verkiezingen een gevoelige nederlaag hebben geleden. Voor het verkrijgen van een parlementaire meerderheid voor de huidige reactionaire regeringskoers werd de hulp ingeroepen van DS'70 van Drees. Iedereen weet, dat deze door de Amerikanen geïnspireerde groep, die reeds bij de verkiezingen niet van de vloer kwam, sindsdien veel van haar aanhang verloren heeft als gevolg van haar ultra-rechtse koers.

In de gehele periode, waarin de regering-Biesheuvel optreedt, is zij gestuit op massaal verzet. Letterlijk al haar beslissingen zijn aangevochten.

De acties tegen de regering-Biesheuvel hebben de nederlagen en de teruggang van de confessionele partijen na de verkiezingen meer dan bevestigd.

Eén van de hoofdpunten van de regeringspolitiek, namelijk de loonmatiging, heeft geleid tot een voor de naoorlogse periode ongekende eenheid van actie. Het verzet tegen de regering is vooral in kracht toegenomen, omdat in de verhouding tussen socialisten en communisten in de laatste jaren een beslissende verandering is opgetreden. In talrijke acties was de samenwerking tussen communisten en socialisten de spil, waaromheen zich ook anderen verzamelden.

Dit heeft in het bijzonder grote invloed gehad in de vakbeweging, het NVV. Het is niet nodig uitvoerig te herhalen, hoe arbeiders in het NVV de beruchte communisten-clausule van de baan hebben geveegd. Dat is bekend. Maar vooral de gebeurtenissen nadien tonen aan hoezeer dit alles heeft bijgedragen tot versterking van de strijdpositie van de arbeiders en van het NVV tegenover de ondernemers en de regering. Aangetoond is ook hoe schadelijk de praktijken zijn, waarbij het NVV misbruikt wordt voor het uitvechten van meningsverschillen inzake partijpolitiek. Het NVV moet als klasseorganisatie alle arbeiders in zich verenigen op grond van ge-

meenschappelijk belang, waarbij politieke en religieuze opvattingen moeten worden gerespecteerd.

Communisten zullen in het belang van eensgezinde en krachtige strijd tegen de ondernemers en al hun praktijken om met of zonder wetten de vakbeweging te knevelen, het als hun plicht moeten beschouwen actief lid te zijn van het NVV. Daar waar met kracht gewerkt is aan de eenheid en versterking van de vakbeweging, heeft dit geleid tot successen in de actie en in de loonstrijd. Dat is de ervaring uit de metaalactie, uit de actie van strokartonarbeiders in het Noorden en het is de ervaring geweest bij de actie in de Rotterdamse haven. Het is ook de ervaring bij de schitterende actie, die op het ogenblik bij Pelger wordt gevoerd.

Daar waar een strijdvarende houding door het NVV werd ingenomen, overeenkomstig de wens van leden en kaders, heeft dit tot een aanzienlijke versterking van het NVV geleid. Deze ontwikkeling heeft veroorzaakt, dat het NVV door het actieve optreden van kaders en leden de belangrijkste buiten-parlementaire kracht is geworden, die op het moment van grote massa-acties, zoals die nu plaatsvinden, door haar rol alle krachten kan verzamelen in een beweging, die tot doel heeft de regering-Biesheuvel te laten verdwijnen!

Hoe zwak de positie van de regering is, werd vooral ook aangetoond rond het verzet tegen de vrijlating van de drie oorlogsmisdadigers in Breda. Toen bleek, dat de regering zelfs parlementair haar meerderheid verloor als gevolg van de massa-acties. Door het verzet tegen de aantasting van de democratische rechten wordt ook een spaak gestoken in het hele reactionaire wettenwiel. Dat is o.a. het geval bij het ontwerp van de antistakingswet, ingediend door de vorige regering van De Jong en naarstig overgenomen door de huidige regering. Op ons vorige congres waren wij nog de enigen die met zoveel nadruk wezen op deze antistakingswet. Thans is de beweging zo alomvattend, dat er voor de regering maar één weg openstaat, namelijk het intrekken van dit wetsontwerp. Dat is ook de eis van het NVV en zelfs van een aantal confessionele vakbonden.

Met de antistakingswet moet elk voornemen verdwijnen, dat zich richt tegen stakingsvrijheid of de beknotting daarvan. In het recente verleden hebben wij herhaaldelijk meegemaakt, dat rechters optraden tegen staking of zich in stakingen mengden. Het is absoluut noodzakelijk, dat in de toekomst de arbeiders en de vakbonden daartegen beschermd worden. Net zo goed als in ons land het recht van vrije meningsuiting bestaat zonder dat daarover vooraf overleg en toestemming van de overheid nodig is, net zo goed moet ook het recht op staking worden gegarandeerd. In feite brengt de arbeidersklasse dit recht al in praktijk en verdedigt ze dit, zoals bij de laatste metaalstaking is bewezen. Maar wij zijn het eens met diegenen in het NVV, die van mening zijn dat verder bestudeerd moet worden hoe dit in feite reeds lang veroverde recht verder nog zo vastgelegd kan worden, dat elke ingreep van buitenaf door een rechter onmogelijk wordt.

Voor een andere regering

Ondanks de oppositie tegen de regering, ondanks alle massa-acties blijft zij nog steeds zitten, overeind gehouden door de concerns die nog wel brood zien in haar politiek.

Maar de regering-Biesheuvel zal moeten verdwijnen! Het is noodzakelijk alle krachten te verenigen om haar ten val te brengen. Dat moet het doel zijn van de oppositie, in en buiten het parlement, omdat elke dag dat ze nog langer zit de schade groter wordt.

De vraag zal rijzen welk alternatief ons congres ziet voor de vervanging van de huidige regeringspolitiek door een andere. De tijd van kunstmatig geknutsel via geheimzinnige binnenskamers besprekingen in torentjes op het Haagse Binnenhof is voorbij. De weg voor een andere regering, die tegemoet zal komen aan de eisen van de bevolking, is in de afgelopen maanden duidelijk aangegeven in acties, op bijeenkomsten en op conferenties. Daarbij is gebleken, dat er een meerderheid onder de bevolking aanwezig is voor een andere politiek. De vakbeweging en ook de ongeorganiseerde arbeiders zijn tegen de huidige loonpolitiek en wensen er een, die een reële verbetering zal opleveren van het besteedbare loon.

In huuracties hebben communisten, socialisten, mensen uit confessionele partijen samengewerkt tegen de huurpolitiek van Udink en voor de bouw van woningen met een betaalbare huur.

Eenzelfde beeld was aanwezig bij alle betogingen en demonstraties ter verdediging van het onderwijs.

Op het gebied van de buitenlandse politiek waren jongeren, afkomstig uit vrijwel alle politieke groeperingen, die tegen de Amerikaanse agressie in Vietnam optraden en tot steun opriepen aan de vrijheidsstrijders. Op de bijeenkomst in het Amsterdamse Bos spraken zowel de PvdA als de CPN zich uit voor de onmiddellijke terugtrekking van de Amerikaanse troepen als de enige mogelijkheid om te komen tot de beëindiging van de Vietnamese oorlog. Dit is van een enorm groot gewicht, omdat de houding die wordt ingenomen ten aanzien van de gebeurtenissen in Vietnam een van de voornaamste maatstaven is voor het optreden in internationale vraagstukken.

Het Volkscongres van Groningen was eveneens een krachtige manifestatie die liet zien hoe mensen, die een meerderheid uit de bevolking vertegenwoordigden, zich verenigden. Daar ligt het alternatief! Daar is een meerderheid om dit te verwezenlijken. Dat zijn de krachten waarop een nieuwe regering, met een progressief, vredelievend en democratisch beleid kan steunen.

Het gevaarlijke plan-Mansholt

Terwijl de massa zich radicaliseert en in het bijzonder de socialistische massa's zich radicaliseren en communisten en socialisten elkaar gevonden hebben in vele acties, wordt nu van de

zijde van uiterst rechts tegenvuur gegeven. Er bestaat in deze kringen grote angst voor deze ontwikkeling. Zij begrijpen dat een verdere versterking van de eenheid tegelijkertijd de definitieve afgang zou betekenen van alle pogingen die zij in het verleden hebben gedaan om de eenheid te voorkomen en ook van de plannen die rechts op stapel heeft gezet.

Eén van die plannen is het plan-Mansholt, dat onmiskenbaar ten doel heeft om de PvdA naar rechts te stuwten, in tegenstelling tot de massa van de aanhang van de PvdA, die zich naar links beweegt. Vele socialistten hebben de weg naar een echte strijdvaardige oppositie tegen de regering — en wel samen met ons — ingeslagen. Men mag niet schouderophalend voorbij gaan aan de plannen van Mansholt en Van Mierlo en zeggen, dat hun ideeën toch lijnrecht tegenover die van de socialistten staan. Ook mag men niet afgaan op de ontreddering in D'66, die kortgeleden nog in de gedaante van Van Mierlo het troetelkind van radio en televisie was. Toen werd hij gepresenteerd als een soort kneedbom in de Nederlandse politiek, die de partijen wel even tot ontploffing zou brengen; nu ploft D'66 zelf.

Het plan-Mansholt is daarom zo'n gevaar, omdat er grote machten achter staan. Mansholt is niet voor niets topman van de EEG, die het orgaan is van de concerns, in het bijzonder van de Westduitse. Als men iets verder gaat graven naar de oorsprong van de ideeën van Mansholt over een 'progressieve volkspartij', dan komt men bij de Westduitse SPD terecht. In het program van de SPD, al in november 1959 in Bad Godesberg aangenomen, wordt betoogd dat de sociaaldemocratische partij van een partij van de arbeidersklasse tot een partij van het volk is geworden.

Toen al werden in Duitsland de allerlaatste resten van marxisme, van klassenstrijd en van strijd tegen het kapitalisme door de SPD afgezworen. In datzelfde program werd de particuliere ondernemingsvorm aanvaard en wat nog erger is, al in 1959 werd ook — zij het in omzichtige bewoordingen — de revanchistische eis van hereniging van het Groot-Duitse rijk aan de orde gesteld.

Dat onthult wat achter de PVP van Mansholt, die geënt is op de SPD-politiek, aan gevaren schuil gaat. Trouwens ook achter het pleidooi voor Europese partijvorming. Het gaat hier eenvoudig om een aanpassing aan het model, zoals dat door de leiding van de SPD in West-Duitsland is geschapen. Door de SPD-leiding die zich zo schaamteloos tot een werktuig heeft laten maken van de Duitse concerns en slechts van toegevendheid weet ten aanzien van de Duitse revanchisten en die zich al vergewist heeft van de steun van die lieden in de PvdA, die zich uitspraken voor de vrijlating van de drie van Breda. Een aanpassing aan een SPD die, tegen veler verwachting in, niets geleerd heeft van de geschiedenis, is onaanvaardbaar. Daarom moeten de plannen van Mansholt worden afgewezen. Ze zijn strijdig met de ontwikkeling binnen de arbeidersbeweging in ons land, ze dienen slechts de grote kapitaalmachten en hebben de bedoeling om in ons land een nieuw steunpunt

te creëren voor de voortzetting van een rechtse politiek.

Neo-kolonialisme

De achtergronden van Mansholts plannen worden in het bijzonder verraden, als het rapport ingaat op de problemen van de zogenaamde derde wereld. Schijnheilig wordt gezegd, dat afgezien moet worden van elke koloniale en neo-koloniale overheersing.

Maar wie zegt dit in deze tijd niet?

Zelfs Nixon doet dat, terwijl hij Vietnam tot één puinhoop maakt. Het gaat niet om fraaie volzinnen, maar om de daden die achter deze volzinnen schuilgaan. Uit de tekst van het plan-Mansholt spreekt duidelijk de angst voor de vrijheidsstrijd in wat zij dan de derde wereld plegen te noemen.

Nergens zal men in de letterzee in het rapport maar één woord van solidariteit met de vrijheidsstrijd tegenkomen met wat zij de derde wereld noemen. Geen woord over Vietnam en — om nog dichterbij huis te blijven — geen woord over Indonesië. Wel wordt uitvoerig ingegaan op de vraag hoe door geboortenbeperking het aantal opstandigen verminderd kan worden. Angstig stelt het rapport, dat voorkomen moet worden dat de vrijheidsstrijders in de tropische gebieden de beschikking krijgen over gelijkwaardige wapens om hun uitbuiters te verslaan en te verjagen. Daarin wordt één van de grootste gevaren gezien, die 'ons', zoals het geformuleerd wordt, zouden bedreigen.

Maar wie worden door de vrijheidsstrijders bedreigd?

Toch niet de werkende mensen, maar wel de EEG, de olieconcerns, de bezitters van grondstoffen als de Unilever. Daarom zeggen wij, dat dit plan-Mansholt neo-kolonialistisch is. Onder de concrete Nederlandse omstandigheden wil dit zeggen, dat het zich richt op Indonesië. Het is dan ook niet toevallig, dat deze plannen op hetzelfde moment komen dat Nederlandse ondernemers af en aan reizen in Indonesië. Zij zien hun kansen schoon om te profiteren van het bloedbewind in Indonesië.

Men kan in Nederland niet zoet-gevooid spreken over het neo-kolonialisme en zwijgen over Indonesië. Men kan niet praten over de noodzaak van geboortenbeperking in landen in Azië en zwijgen over de honderdduizenden die vermoord zijn in Indonesië door het regiem van Suharto, met steun vanuit de Verenigde Staten en Nederland.

Daarom bestrijden wij elke nieuwe poging om met nieuwe theorieën het oude kolonialisme weer te doen herleven. Dat is in het belang van de strijd tegen de multi-nationale ondernemingen en het is ook een plicht van solidariteit met onze kameraden, de vrijheidsstrijders in Indonesië.

Ideologisch peil verhogen

de politieke invloed van onze partij in de laatste jaren is gegroeid. Onmiskenbaar is de autoriteit van de communisten onder de massa gestegen. Zowel ons optreden in de internationale vraagstukken als in die van ons eigen land, en voor de belangen van de werkende bevolking, heeft grote weerklank gevonden. De vruchten van onze eenheidspolitiek en van eenheid van vakbeweging in het NVV hebben velen overtuigd en zeer velen geactiveerd. Ons optreden voor de belangen van studenten, intellectuelen en kunstenaars heeft bijgedragen tot het tot stand komen van een strijdbondgenootschap met de arbeidersklasse tegen de regeringspolitiek.

Onze partij richt zich in deze dagen ook in het bijzonder tot de kaders in de bedrijven, die thans vaak als eersten geslacht-offerd worden bij het optreden van crisisverschijnselen; tot de werkers in tuinbouw-, veeteelt- en landbouwbedrijven en tot de middenstanders, die willens en wetens opgeofferd worden aan de EEG of aan de moordende concurrentie van de concerns. Zij allen moeten zich verenigen tegen de monopolies, voor een politiek van vooruitgang. Het is deze politiek van onze partij geweest, die tot actie heeft geïnspireerd en een groeiend vertrouwen onder de massa in de politiek van de CPN tot gevolg heeft gehad.

In de praktijk is dat ook tot uiting gekomen in de vaak overweldigende financiële solidariteit met onze partij. Tussen het laatste en dit congres is f 1.039.300 ingezameld voor de activiteiten van onze partij. Hoewel er stagnatie in stemmental en in stemmenpercentage van de CPN bij de Kamerverkiezingen optrad in het westen van ons land, zagen we elders een belangrijke spreiding van onze invloed.

Toch — en dit is één van de hoofdzaken waarmee het congres zich moet bezighouden — bestaat er een gaping tussen het verworven vertrouwen in de politiek van onze partij onder de massa en de groei van de partij, zowel in haar omvang maar ook in haar activiteit. De oorzaken daarvan zijn in de ontwerp-resolutie nog eens aangegeven en er worden aan het congres een aantal precieze maatregelen voorgesteld om dit gebrek in onze partij te overwinnen. Op alle conferenties in de partij is de resolutie ondersteund, vooral ook wat de voorgestelde maatregelen ter versterking van de partij betreft. We willen nogmaals onderstrepen, dat alles gedaan moet worden om te komen tot verhoging van het ideologische peil van de CPN. Dat is een levensnoodzaak, want het gaat om de voornaamste groeistof van onze partij.

De kennis van onze partij, haar overtuiging, haar inzicht in de grondslagen van haar politiek bepalen toch de strijdvaardigheid van de communisten in ons land. Temidden van de degeneratie van het kapitalisme, die trouwens een uiterst besmettelijke ziekte is, en het bankroet van het reformisme van de rechtse sociaal-democratie stellen wij nieuwe perspectieven, die vertrouwen en een houvast zullen geven aan de klassebewuste mensen in ons land. Ideologische versterking is noodzakelijk, omdat het onmogelijk is zonder kennis te oordelen over kracht en over zwakte van de klassetegenstander en dus

met succes tegen die klassetegenstander te strijden, ook al kunnen er tijdelijk tegenslagen zijn.

Een grondige en diepgaande kennis van het marxisme-leninisme moet al onze leden worden bijgebracht — dat immers is ons kompas in de strijd. Er moet daarbij gestreefd worden naar de toepassing van het marxisme-leninisme op de concrete omstandigheden. Dat was juist de aanleiding voor ons vorige congres om een wetenschappelijk instituut op te richten, ten einde dat te bevorderen en in het belang daarvan hebben wij kameraad Paul de Groot verzocht de leiding van dit instituut op zich te nemen. En er is in de afgelopen jaren door het IPSO zeer belangrijk en onmisbaar werk verricht. Dit wil echter niet zeggen, dat al het ideologische werk door de partij zelf kan worden afgeschoven. De ideologische versterking van de CPN is een zaak van de gehele partij, waarbij de verschenen studies en uitgaven van het IPSO ten volle benut moeten worden.

Organisatie versterken

Onze voornaamste vijand op ideologisch en praktisch gebied is het revisionisme, waarbij universele revolutionaire ideeën uit het oog worden verloren en niet telkens opnieuw de grote momenten uit de wereldomvattende strijd voor het socialisme, zoals de Russische socialistische Oktober-revolutie, als richtsnoer aan de orde worden gesteld. Bij onze partij staat voorop de strijd tegen kapitalisme en voor socialisme in eigen land.

Nog steeds geldt ten volle wat Karl Liebknecht in 1914 in één van z'n redevoeringen zei: 'De bevrijding van elk volk moet het eigen werk van dat volk zelf zijn, maar de klassenstrijd moet internationaal gevoerd worden. Daarbij heeft de arbeidersklasse, iedere socialistische partij, haar vijand in eigen land en daar moet zij hem bestrijden'.

Dit is precies onze mening.

Ook over de organisatie is veel gesproken. Het zal op dit congres eveneens gebeuren. Succesvol optreden van de partij vereist vooral organisatie. Zonder geduldige, zonder systematische opbouw van de partij-organisatie volgens de leninistische organisatiebeginselen is een actief optreden van de partij onder de massa onmogelijk. Daarom willen wij vanaf dit congres oproepen om in de hele partij te komen tot een kritische en zelfkritische beoordeling van de stand van zaken en om af te rekenen met revisionistische opvattingen, die zich richten tegen de actie en tegen de partij-organisatie zelf.

Het is waar, dat in de afgelopen jaren onze partij veel hoogtenpunten van activiteit heeft gekend en dat zeer veel communisten een zeer belangrijke rol hebben gespeeld in massa-acties en een goede naam onder de massa's hebben verworven. Maar het is ook waar, dat daarbij terzelfder tijd vaak onbarmhartig werd onthuld welke remmen overwonnen moesten worden en welke slapte en strijdschuwheid als ballast nog steeds aanwezig waren en jarenlang aanwezig konden blijven bij gebrek aan actief partijleven.

Al onze partijgenoten in de Zaanstreek, in Rotterdam, in Amsterdam, Groningen, Drente en ook in Brabant, die vooraan hebben gestaan in acties weten, dat dit vooraf werd gegaan door strijd in de partij, niet over de partijpolitiek, maar wel over de doorvoering daarvan. Het was nodig een revisionistisch gebrek aan vertrouwen in de massa-actie te doorbreken. Waar dit gebeurde, kon onze partij vooraan gaan in de strijd en werden ook voor de massa belangrijke resultaten geboekt.

Het is van groot positief gewicht, dat vele communisten de kop hebben genomen in de acties en een zo belangrijke rol hebben gespeeld in de interne partijstrijd tegen rechts revisionisme, maar ook tegen 'links' avonturisme.

Zij zijn het die in de toekomst een belangrijke rol moeten vervullen om daar waar de stagnatie nog voortbestaat en waarvan we de oorzaken uit ervaring kennen, deze stagnatie te doorbreken. Dit zijn de kaders die met hun onder de massa verworven vertrouwen mee moeten helpen de gaping tussen de politieke invloed en de organisatorische kracht van de partij te overwinnen.

Te veel wordt de versterking van de partij nog gezien als een interne aangelegenheid, waarbij de ledenwerving beperkt blijft tot de meest onmiddellijke omgeving van de leden van de partij zelf.

Het gaat nu echter om massawerving voor de partij.

Dat moet gebeuren door serieuze propaganda voor het lidmaatschap van de CPN, vooral door de communisten die in acties vertrouwen hebben verworven. Want waardoor waren die communisten de afgelopen jaren in staat zo'n belangrijke rol te spelen in de actie en leiding te geven, waar dit gevraagd en verwacht werd? Toch immers omdat zij het beste de politiek van onze partij in praktijk brachten!

Het is nu noodzakelijk om een nieuwe lichtung uit de arbeidersklasse in onze partij te brengen. Het gaat in het bijzonder om hen, die in de strijd voor het loon, voor democratie en vrede vooraan hebben gestaan.

Ook met geldinzamelingen voor de partij moeten we breder uitgaan. De praktijk heeft nieuwe methoden aan de hand gedaan, door veel grotere en omvangrijker inzamelingen. Wij zullen ook duidelijker moeten zeggen wat wij met dit geld dat de massa ons geeft willen doen.

Natuurlijk zullen we het gebruiken voor versterking van de partij en om de standpunten van onze partij door propaganda uit te dragen. Maar vooral zullen we het geld gebruiken om ons dagblad *De Waarheid* veilig te stellen. En dat is geen eenvoudige zaak. Het uitgeven van een communistisch dagblad kost geweldige offers. Deze zijn gebracht voor de oorlog en tijdens de oorlog. Maar ook daarna.

In het bijzonder ook door hen, die in het bedrijf en daarbuiten grote persoonlijke offers brengen om het verschijnen van ons dagblad mogelijk te maken. Maar al deze offers, ze zijn toch de moeite waard.

In alle acties van de afgelopen tijd is onze krant een baken geweest; ze werd uit de handen van de colporteurs gegrist,

omdat *De Waarheid* het enige dagblad was dat een nauwgezette berichtgeving gaf en in zijn commentaren bijdroeg tot een helder inzicht.

Organisatieprincipes

Onze partij moet zich duidelijk voor ogen stellen, dat met organisatie alles staat of valt. Geen vrome wens voor de toekomst, geen agitatorisch verhaal kan organisatie vervangen. Het is juist een interessant verschijnsel, dat de CPN onder de massa ook respect en vertrouwen afdwingt door haar organisatie. De mensen weten, dat als een communist iets zegt het niet om frasen gaat, maar dat er iets achter zijn woorden staat, namelijk een organisatie die hem tot daden in staat stelt. Daardoor inspireren in de bedrijven de bedrijfsgroepen tot actie; ook daar waar ze niet groot zijn, verwerven ze vertrouwen als ze onze partijpolitiek uitvoeren.

Jonge communisten dwingen bewondering af en zijn tot grote daden in staat, door hun kennis op het gebied van de organisatie opgedaan in onze partij-activiteiten. Zij moeten juist daarom de beproefde organisatiebeginselen van onze partij hooghouden. Om de zaak heel eenvoudig te stellen: zonder functionerende partij-organisatie, met goede afdelingen, met functionerende bedrijfsgroepen en districten zal er geen actie zijn.

Als onze afdelingen, bedrijfsgroepen en districten goed functioneren dan — zo heeft de ervaring geleerd — is onze partij een factor van het grootste politieke gewicht.

Vandaar dat de ideologische versterking van onze partij ook moet leiden tot het bestrijden van de van buitenaf geïnfiltreerde minachting voor de partij-organisatie en schending van de beginselen van de partij-organisatie.

Er zijn er, die ons onze organisatieprincipes kwalijk nemen en ons verwijten, dat wij niet democratisch zouden zijn omdat wij geen fracties en groepsvorming in onze partij toestaan. Zij, die bewust optreden voor de levensbelangen van de werkende mensen, begrijpen echter maar al te goed waarom wij deze organisatiebeginselen hooghouden. Ze zijn onverbreekelijk verbonden met onze traditie van strijd en trouw aan de belangen van de massa van het volk. Ze zijn er terwille van de volhardende strijd tegen de reactie. Levert niet juist de sociaal-democratie het schrille voorbeeld van verlamming als gevolg van groepsvorming en fractiestrijd, een verlamming die een uitermate destructieve rol speelt in periodes dat grote massale acties nodig zijn?

Nergens mag een geest van gezapigheid, van zelfgenoegzaamheid bestaan. De taken en verantwoordelijkheden van onze partij zullen in de huidige situatie alleen maar toenemen.

Het is noodzakelijk een grote partij op te bouwen, niet alleen met veel stemmen, maar ook in omvang en organisatie. Alle belemmeringen moeten worden weggenomen. De tijd is voorbij, dat men zich afzijdig kan houden en volstaan kan met sympathie voor onze politiek en met financiële steun. Onze partij is

de enige partij van de arbeidersklasse, de enige partij die perspectief kan bieden.

Hoe meer leden zij heeft, des te groter de actieradius zal zijn. Daarvan moeten niet alleen of zelfs allereerst degenen overtuigd worden, die dicht bij ons staan en nog niet in onze rijen zijn georganiseerd, maar voor alles moet dat besef doordringen in onze partij zelf, zoals ze nu is. Het is nodig een ban te doorbreken, die onze werving beperkt tot een zeer enge kring. Het is nodig nu onze vleugels breed uit te slaan.

Daarom richten wij ons vanaf dit congres tot de gehele partij met de oproep: versterk de Communistische Partij van Nederland!

De gebeurtenissen volgen elkaar steeds sneller op. Uit alles blijkt, dat er zowel in de wereldsituatie als in ons eigen land belangrijke wendingen in de toestand optreden.

Tegen deze achtergrond zal ons congres besluiten nemen die nieuwe inspiratie zullen geven in de strijd voor vrede, democratie en socialisme!

De discussie op het 24ste partijcongres

Na de rede van Henk Hoekstra volgde een uitgebreide discussie, in de loop waarvan veertig gedelegeerden het woord voerden over de in het verslag van het partijbestuur, in de ontwerp-resolutie en de door Henk Hoekstra aan de orde gestelde problemen. Van deze discussie publiceren we hier een samenvatting, waarbij van de redevoeringen van Joop Wolff, Marcus Bakker en Wim Nieuwenhuysse een uitgebreide weergave wordt gegeven.

L o u B o s c h (Rotterdam) nam als eerste het woord. Hij sprak onder meer over de ervaringen, die in de grote metaalstaking zijn opgedaan. Het was een strijd, die van begin af aan om meer dan geld alleen is gegaan. Ook het stakingsrecht en de rechten van de vakbeweging waren inzet. Het inschakelen van de klassejustitie verstevigde juist de eenheid en deze kon ook door het optreden van de confessionele bonden niet worden verstoord. De grote eenheid in de metaalactie moet behouden blijven en verder worden versterkt en een voorbeeld zijn voor andere bedrijfstakken.

Een concrete mogelijkheid ligt ook in de bestrijding van de luchtverontreiniging in het Rijnmondgebied. De arbeiders bij Gusto en Wilton hebben daar al stakingsacties voor gevoerd. Er is inmiddels een serie eisen van de gezamenlijke vakbonden van Zuid-Holland, waaronder de inwerkingtreding van de wet op de luchtverontreiniging, daadwerkelijk optreden van de centrale dienst milieubeheer en de eis tot dwingende voorschriften met betrekking tot de industrie, die de grote vervuiler is. Het gaat er nu om de eenheid in de bedrijven en het NVV uit te breiden en te versterken, waarbij de eigen rol van de partij niet moet worden verwaarloosd. Sprekend over de partij-organisatie noemde Bosch als een van de voornaamste oorzaken van de stagnatie, die daarin optreedt, de schroom om erop uit te gaan.

W a l t e r v a n d e r V e e n (Friesland): De klassentegenstellingen gaan zich met de dag scherper aftekenen. De vele acties en demonstraties geven daar blijk van. De houding van onze partij ten aanzien van de vakbeweging en de loonstrijd heeft bewerkstelligd, dat de eenheid tussen socialist en communisten is toegenomen.

In Zuidoost-Friesland en in Opsterland hebben de afgelopen periode acties plaatsgevonden voor werkgelegenheid en tegen de verhoging van de gasprijs en de huren.

B a r e n d S c h r e u d e r s (Utrecht): Er is in ons partij-district een bepaalde vooruitgang, er zijn wat meer leden en er is opnieuw een afdeling bijgekomen. Er is meer naar buiten uitgetreden dan in het verleden het geval is geweest en de verbindingen met de massa's zijn sterker geworden.

Er is echter geen reden tot zelfgenoegzaamheid. De partij wordt onvoldoende met nieuwe mensen versterkt, onze verworven invloed wordt onvoldoende vastgelegd. En versterking van de partij is absoluut nodig wanneer zij leiding wil geven aan de strijd.

In het bedrijfswerk, dat in Utrecht enigszins is uitgebreid, blijft Werkspoor voor ons de belangrijkste onderneming. Toen jaren terug de fusie met Stork plaatsvond werd gesteld, dat dit in het belang van het personeel zou zijn. De praktijk heeft echter anders geleerd. Op het besluit tot sluiting van de Rolma is door de arbeiders indertijd zeer fel gereageerd. Het vermoeden bestaat dat het bedrijf is verkwanseld aan het Westduitse Talbot-concern, in ruil voor de VMF-deelname aan het atoomproject in Almelo.

Antikapitalistische strijdtraditie in Twente

Cor van Duiven (Almelo): De huuracties in Almelo bewijzen dat daar, waar de communisten optreden, de werken- de bevolking de strijd aanbindt. Op sommige van de vergaderingen, die in verschillende wijken werden belegd, kwamen meer dan 300 bewoners. Er vormden zich actiecomités en er werden petitie's gehouden tegen de huurharmonisatie, die door 97 procent van de mensen werden getekend. In Enschede zijn zes huurcomités bezig met de strijd tegen de plannen van Udink.

De Twentse arbeider heeft in het verleden altijd een grote traditie gekend van harde strijd tegen de uitbuiting door de kapitalisten. Er vallen nu ontslagen in de textielindustrie en vooral Enschede en omgeving hebben daarmee te maken. Door reorganisaties, automatisering en fusies worden arbeiders als overbodig de straat opgeschopt.

Er worden textielfabrieken naar het buitenland gesleept.

Vooraf bij de KNTU worden drastische reorganisaties voorbereid. Dat geldt bij Van Heek-Scholko, bij het KNTU-bedrijf Menco-Scholten, waar 500 man worden bedreigd met ontslag. De CPN-fractie in Enschede heeft vragen in de raad gesteld en geëist, dat geen arbeider de deur uitgaat. Ook de kwestie van plaatsvervangend werk is aan de orde gesteld. In Almelo is de partij-afdeling samen met onze raadsfractie opgetreden om de dreigende sluiting van Van Heek-Scholko tegen te gaan. Het college van B en W wilde door onderhandelingen achter gesloten deuren de fabriek overnemen en afbreken. De CPN bracht de zaak naar buiten en de fabriek bleef voor Almelo behouden.

Solidariteit en acties van jongeren

Han de Leeuw (Amsterdam): Onder alle lagen en in velerlei vormen hebben de jongeren van ons land de laatste tijd de strijd aangebonden tegen de politiek van afbraak van

de regering-Biesheuvel, die zich geheel richt op de NAVO en de EEG. Het is een politiek die voor de bevolking en met name ook voor de jeugd, niets dan verslechtingen heeft gebracht.

Het ANJV is al vele jaren opgetreden en vooraangegaan om de jongeren te bundelen in de actie voor gezamenlijke belangen. Eenheid van actie ook in de solidariteit met de onderdrukte volkeren, in het bijzonder met het volk van Indonesië en van Vietnam.

Wars van alle rechtse slippendragers van de misdadige Amerikaanse politiek, zijn de jongeren massaal in beweging gekomen voor onmiddellijke terugtrekking van de Amerikaanse troepen uit Vietnam, uit heel Indo-China en voor stopzetting van de bombardementen. Het is deze massale solidariteitsbeweging met het voor zijn vrijheid strijdende volk van Vietnam, die alle anti-jeugd-individueen — vanaf Biesheuvel en de NAVO-generaals tot aan diegenen die denken de jongeren te kunnen inkapselen en monddood te kunnen maken — op de terugtocht hebben gedreven.

Zesentwintig jeugd- en studentenorganisaties van de meest uiteenlopende politieke, culturele en religieuze opvattingen hebben zich verenigd in het Comité Jongeren voor Vietnam. Organisaties die tien jaar geleden nog alles voor zoete koek namen als het tegen communisten ging, werken nu doelbewust samen met ons, en we hebben ervaren, dat het eerlijke en oprechte medestrijders zijn tegen de Amerikaanse agressors.

Nieuwe initiatieven worden genomen door het comité om de bereikte eenheid verder uit te bouwen. De beweging van het laatste jaar heeft aangetoond, welke kracht het Nederlandse volk en de jeugd kunnen ontwikkelen als het om het verdedigen van haar antifascistische en antikoloniale tradities gaat.

Ideologische versterking

Cor Schoon (Zaanstreek): De delegatie van het district Zaanstreek kan zich met het verslag van het partijbestuur en met de ontwerp-resolutie voor ons congres verenigen. Vooral hetgeen er wordt gesteld over de organisatorische en ideologische versterking van onze partij en de strijd tegen het revisionisme heeft onze goedkeuring. In het verslag voor ons congres en in de ontwerp-resolutie wordt terecht veel aandacht besteed aan de taken van onze partij: te werken aan de verhoging van het socialistische bewustzijn van arbeiders, wetenschappelijke werkers en alle kringen van de bevolking, die door het monopoliekapitaal en de maatregelen van de regering-Biesheuvel getroffen worden.

De partij heeft, gebruik makend van haar versterkte positie in vele plaatsen, belangrijke resultaten behaald in de belangenbehartiging van de bevolking. Het gezamenlijke optreden van communisten en socialisten is daarbij van betekenis.

Het zal nodig zijn de socialisten duidelijk te maken, dat het rapport-Mansholt tot doel heeft de PvdA uit te leveren aan

de rechtse krachten. We moeten hen ervan overtuigen, dat we hiertegen een gemeenschappelijk front moeten vormen.

S. A d e m a (Groningen): In de provincie Groningen zijn wij erin geslaagd actiecomités tot stand te brengen, waarin georganiseerden en ongeorganiseerden, communisten en socialisten en ook christelijke arbeiders zitten. Op dit moment zijn er ongeveer 250 actiecomitéleden, die hun looneisen stellen, zich tegen de sluiting van bedrijven verzetten en met kracht werken aan versterking van de eenheid van alle werkers in het NVV.

De vrouw en haar aandeel in de beroepsbevolking

G e p k e v a n d e r L a a n (Amsterdam): De technische ontwikkeling heeft tot ingrijpende structurele veranderingen in de economie geleid. De totale beroepsbevolking is toegenomen, waarbij de sterkste toename plaatsvond door de deelname van vrouwen aan het productieproces. Dat laatste is vooral een gevolg van de grote aanwas van getrouwde vrouwelijke arbeidskrachten. Oude beroepen sterven uit en nieuwe ontstaan, maar vast staat, dat vrouwenarbeid een blijvende factor is en er een groeiende behoefte aan bestaat. In geen enkel EEG-land is de vrouw echter als gelijkwaardige in het arbeidsproces opgenomen. Het is nu zelfs zo, dat werken en getrouwd zijn gestraft worden met het vervallen van eigen rechten.

Als je als 15-jarig meisje of ouder gaat werken, dan verdien je je geld, je betaalt je belasting en je premies over het loon en je bent een zelfstandig persoon. Maar zodra je trouwt, ben je plotseling iemand anders.

De sociale en belastingwetgeving is nog altijd opgebouwd vanuit het standpunt, dat de man hoofd van het gezin is, hoewel het in burgerlijke zin inmiddels al veranderd is en man en vrouw in het besturen van het gezin gelijk zijn gesteld.

Vooraf de getrouwde werkende vrouw wordt gediscrimineerd en er wordt niets gedaan om haar tenachterstelling op te heffen. Het gaat om verwezenlijking van de rechten van de vrouw, als arbeidster en als mens.

Er bestaan een reeks problemen, die verband houden met het werken van de vrouw — zij moet gelijke voorwaarden veroveren, de noodzakelijke faciliteiten verkrijgen om haar het werken mogelijk te maken en ook de noodzakelijke bescherming, die nodig is uit hoofde van biologische verschillen.

Onze partij heeft als eerste na de bevrijding de eis 'gelijkheid voor de vrouw' gesteld. Het gaat erom dat de communistische vrouwen voortdurend voorop gaan in de strijd voor gelijkberechtiging.

Oriënteren op het bedrijfswerk

R i n u s H a k s (Amsterdam): Op de conferentie van ons district zijn zowel de resultaten en ervaringen van de acties

van de afgelopen tijd als de tekortkomingen aan de orde gesteld. De partij moet versterkt worden en het niveau van leiding geven verhoogd om de beweging onder de massa verder vooruit te kunnen stuwten. Alles hangt af van het initiatief van de communisten; dat bewezen ook de acties in Amsterdam. Bij samenwerking met anderen dient onze partij aanhoudend en geduldig haar eigen standpunten aan de mensen voor te houden.

De voornaamste taak voor de Amsterdamse partij is, dat wij ons met vergrote inzet op de loonstrijd en op het bedrijfswerk gaan oriënteren.

Hier komen onze gebreken ook het duidelijkst aan het licht.

Er heeft de afgelopen maanden een doorbraak plaatsgehad naar zowel de sociaal-democratie als verschillende andere groepen van de bevolking; uit kringen van het onderwijs, van de studentenbeweging, van huuractivisten en buurtcomités treden mensen tot onze partij toe. Dat is goed. Maar het mag onze primaire oriëntatie op het bedrijfswerk en de loonstrijd niet vervangen! De strijd voor eenheid van de arbeiders mag niet naar het tweede plan verdreven worden. Die tendens viel de afgelopen tijd te constateren, en hij bestaat nu nog. Ideologische versterking van de partij en van haar leiding is daarom geboden.

Een andere opgave van ons partijdistrict is het vormen van een front tegen de steeds grover aanvallen op de hoofdstad. De goodwill onder de bevolking voor onze partij is groot; dat blijkt uit het succes van de geldinzamelingsacties. Bij het vastleggen van die invloed in leden en abonnees op De Waarheid hebben we de afgelopen tijd belangrijke vooruitgang geboekt; maar die is niet voldoende. De versterking van de partij met actieve bedrijfsarbeiders moet nu ons voornaamste doel zijn.

Het nieuwe en het oude land

W i l D u f o u r n y (Vecht-IJsseldelta): Het voorlopige district Vecht-IJsseldelta is een vrij groot district met een gedeelte in het oude land en een gedeelte in de IJsselmeerpolders. Lelystad bestaat in het najaar vijf jaar. Het is een jonge stad met een naar leeftijd gerekend jonge bevolking, gezien de gemiddelde leeftijd van 26 jaar. Van de beroepsbevolking is het aantal industrie-arbeiders maar klein. Een groot deel (ruim 55 procent) is rijksambtenaar. Het aantrekken van industrie geschiedt door middel van een premieregeling bij vestiging onder bepaalde voorwaarden. Hieronder valt onder meer een uitkering van f 10.000,— per arbeider.

Omdat de ondernemers daardoor liever arbeiders aantrekken van buiten de polder, zijn er in Lelystad al geruime tijd arbeiders werkloos.

T j i d d e o p ' t E n d e (Schiedam): In februari hebben de metaalarbeiders de ondernemers gevoelige slagen toegebracht. De actie was niet alleen een centenkwesie, maar werd een

politieke strijd. Dat werd ook via leuzen aan de poorten van de bedrijven als 'Stheeman-vonnis is klassenjustitie' kenbaar gemaakt.

J o o p K n u k k e l (Noord-Holland Noord): In de afdelingsvergaderingen en op de districtsconferentie is nog eens benadrukt wat in het verslag van het partijbestuur naar voren komt, namelijk de ongelijkmatige ontwikkeling, veroorzaakt door de kapitalistische produktiewijze in ons land. Dit springt duidelijk naar voren in de provincie Noord-Holland, waar het zuidelijke deel enorme ruimte- en milieuproblemen kent, terwijl de kop van Noord-Holland kampt met een grote achterstelling op velerlei gebied.

Tot aan het vorige congres werden in Noord-Holland Noord vrijwel alle onderdelen van het politieke en organisatorische werk centraal geregeld. Na het 23ste congres bleken mogelijkheden te bestaan de snel groeiende invloed van de partij in een aantal plaatsen te gebruiken voor het versterken van de rol van zelfstandige afdelingen met eigen besturen, die zelf initiatieven namen. Deze omschakeling van de districtsleiding bleek niet zo een eenvoudige zaak te zijn. Er kwamen vele tekortkomingen naar voren en een van de duidelijkste was, dat het werken van de communisten op de bedrijven achterblijft bij de politieke mogelijkheden. Juist nu zijn echter de omstandigheden gunstig om hierin snelle veranderingen te brengen, nu vele bedrijfsarbeiders als lid van onze partij zijn ingeschreven. In de voorbereiding van dit congres zijn door een aantal afdelingen daartoe al de eerste stappen gezet.

Strijdbereidheid

C o e n V e l t m a n (Amsterdam): In de voorbereidingen van de laatste metaal-cao-onderhandelingen is duidelijk gebleken, dat de arbeiders in vergaderingen van de vakbond de loonmatigingsvoorstellen van regering en ondernemers, gesteund met rapporten van rechtse vakbondsbestuurders, sterk kritiseerden en van tafel veegden. Dit was mede het gevolg van het optreden van de partij, door middel van brochures en manifesten, waarin op duidelijke wijze onder andere het zogenaamde discussierapport-Vos aan de kaak werd gesteld en naar de prullenmand werd verwezen. De strijdbereidheid groeide, hetgeen ertoe leidde dat de zogenaamde prikacties werden omgezet in een volledige staking, die ook bij de NDSM op de eerste stakingsdag een volledig succes is geweest.

J a n k e D i j k s t r a (Friesland): We zien in Friesland een vrij sterke vermindering van de beroepsbevolking, terwijl de bestaande dorpen steeds meer afsterven. Jonge arbeidskrachten trekken weg, vaak naar het Westen, waardoor de leefbaarheid van de dorpen ook op het culturele vlak steeds moeilijker wordt. Vele middenstanders worden bedreigd en hebben geen bestaan meer of zijn gedoemd met hun bedrijf te stoppen. De

regeringspolitiek is erop gericht grote delen van Friesland tot recreatiegebied te maken. Dit werkt de achterstelling ten aanzien van de lonen en de werkgelegenheid in de hand. Door aanvullende werken te creëren in plaats van industrialisatie wordt nog eens een extra aanval op de lonen ingezet.

Tegen afbraak wetenschappelijk onderwijs

Jur Reiding (Den Haag) keerde zich in zijn discussiebijdrage scherp tegen de afbraakpolitiek van de huidige regering met betrekking tot het onderwijs en het wetenschappelijk onderzoek. Deze politiek hangt samen met de algemene verschijnselen van verval van het moderne kapitalisme en zijn ideologie.

Hij hekelde het door minister De Brauw, DS'70 en de gehele regering gehanteerde profijtbeginsel, dat tot cultuurbarbarij leidt, waarbij studenten worden geselecteerd op grond van financiële maatstaven en niet op grond van capaciteiten en waarbij het hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek onder de tucht van het kapitalistische marktmechanisme worden gebracht. De plannen voor de verhoging van de collegegelden en andere onderwijsverslechteringen komen opnieuw gelijktijdig met voorstellen om de defensie-uitgaven te verhogen.

Onderwijs en wetenschap behoren in dienst te staan van het bijbrengen van algemene en meer specialistische kennis, de ontwikkeling van de intelligentie en de persoonlijkheid, zoals ook in de resolutie van dit congres is gesteld. Het wetenschappelijk onderwijs levert niet alleen zeer waardevolle functionarissen op voor het bedrijfsleven, (over profijtbeginsel gesproken . . .) maar ook wetenschappelijke kennis en know-how die, ook al is ze niet altijd meteen op korte termijn toepasbaar voor het bedrijfsleven, van wezenlijk belang is voor de algehele vooruitgang van de wetenschap, de ontwikkeling, de cultuur en het beschavingspeil van ons land. De Brauw en Biesheuvel, Shell en Unilever trachten deze zaken te ondermijnen, die door de gehele bevolking, de universitaire in het bijzonder, verdedigd zullen moeten worden.

Strijd voor onderwijs is deel van klassenstrijd

R. van der Velde (Amsterdam): Alle sectoren van het maatschappelijke leven zijn in beroering. Waar nog enkele jaren geleden rust heerste en schijnbare tevredenheid met de bestaande toestand, is nu volop beweging, is er kritiek op het kapitalisme en er is verzet tegen de regeringspolitiek.

De partij speelt in deze ontwikkeling een belangrijke rol en het is onmiskenbaar, dat de inzichten van de communisten zijn doorgedrongen naar alle lagen van de werkende bevolking. Dat geldt ook ten aanzien van de massale beweging, die is gekomen in het onderwijs en de cultuur en die is gericht tegen de afbraakpolitiek van de regering.

Enige jaren geleden begonnen aan de universiteiten de acties voor concrete verbeteringen in de positie van de studenten. De beweging in het onderwijs heeft zich uitgebreid, eerst naar het basisonderwijs, en omvat nu alle sectoren van het onderwijs, van kleuterschool tot universiteit, ouders, leerkrachten, leerlingen, studenten en onderwijsorganisaties.

De activiteiten ten aanzien van het onderwijs nemen een belangrijke plaats in de arbeidersbeweging in. In de eerste plaats geeft het een algemene culturele verheffing en verschaft het toegang tot vele uitingen van de eigen, maar ook van de internationale kunst en cultuur. Anderzijds levert het onderwijs kennis en bekwaamheid.

De concerns hebben door de toenemende gecompliceerdheid van de productieprocessen behoefte aan geschoolde, technische en wetenschappelijke arbeidskrachten. Onderwijs is een deel van de klassenstrijd en is nodig om de strijd tegen het kapitalisme te voeren.

Cor Gijsweit (Amsterdam) besteedde uitgebreid aandacht aan de situatie en beweging in de Amsterdamse haven. Verspreiding van manifesten en bedrijfskranten alleen heeft weinig zin, er moeten goed functionerende bedrijfsgroepen zijn. De looneisen moeten voorop staan en daarbij ook de eis tot pensionering op 60-jarige leeftijd en de vaststelling van de ploegensterkte.

Pelger

Aiko Platje (Drente): Het conflict Pelger is uitgegroeid tot een landelijk conflict. Van alles is in het werk gesteld om de stakers van Pelger in diskrediet te brengen en de om zich heen grijpende solidariteitsbeweging te intimideren.

Maar de staking bij Pelger en de actieve ondersteuning van de Industriebond-NVV en zijn leden en kaders in het gehele land zijn niet te breken, niet stuk te krijgen. Het gaat er om de erbarmelijke toestanden bij Pelger ongedaan te maken, loonverschillen van honderd tot tweehonderd gulden per maand voor arbeiders van gelijke leeftijd en functie weg te werken. Het gaat ook om de instelling van een ondernemingsraad. Vooral echter het recht van de vakbond om zijn eigen vertegenwoordigers aan te wijzen, die de belangen van de leden van de bond op de bedrijven behartigen, is in het geding.

Versterkt De Waarheid

Eddie Detmers (Amsterdam): In het laatste jaar is meerdere malen door het partijbestuur gewezen op de grote betekenis van ons dagblad De Waarheid en op de positie, die onze krant in de strijd inneemt. Tal van afdelingen in onze partij nemen nog niet deel aan de wekelijkse colportage met de krant, hetgeen een remmende invloed heeft op de werving

van nieuwe abonnees. De laatste twee jaar ging het aantal vrijdag-zaterdag-lezers met 50 pct. vooruit. Indien alle afdelingen actief zouden zijn, zou een maximale vooruitgang mogelijk zijn. Wat betreft de verspreiding van De Waarheid aan de bedrijven, is duidelijk sprake van een uitbreiding.

Nodig zal zijn, om vanuit de landelijke werfleiding en vanuit de afdelingen initiatieven te nemen om communisten te oriënteren op het werven van abonnees op de bedrijven zelf. We blijven nog achter bij de politieke mogelijkheden, die er zijn. De betekenis van onze krant moet vlees en bloed worden van de partij, dan zullen vele nieuwe successen bij de abonneewerving worden behaald.

C e e s I j m k e r s (Den Haag): De betekenis en de autoriteit van onze partij is sinds ons 23ste congres in belangrijke mate toegenomen. Dat wijst erop, dat de besluiten van dat congres en de leiding van het partijbestuur in de afgelopen periode van groot belang zijn geweest. Aan de andere kant wordt in het verslag van het partijbestuur gesteld, dat de groei van partij en krant stagneren. Het is een verschijnsel, dat zich voordoet in die gebieden, waar de invloed van de partij traditioneel sterk is; het Haagse distrikt vormt hierop geen uitzondering. Er zijn afdelingen die niet op actie, op strijd zijn ingesteld. De activiteit, die daar wordt ontplooid is voor het overgrote deel op het interne werk gericht. Dit te wijzigen zal een van de belangrijkste opgaven voor de komende tijd zijn.

Het opheffen van de tekortkomingen en gebreken is vooral een politieke kwestie, want we hebben in feite te maken met een uiting van revisionisme, dat wil zeggen van het terugwijken voor de problemen en het opgeven van de strijd daartegen. Het probleem van het leidinggeven aan districten en afdelingen zal derhalve grondig verbeterd moeten worden.

Het recht van de kunstenaars

Clara Visser-De Jong (Amsterdam): Het recht van de kunstenaars op het uitoefenen van hun kunstenaarschap is een belangrijk uitgangspunt bij de eis, dat de huidige BKR-regeling dient uit te groeien tot een volwaardige arbeidsregeling. Bovendien eisen de kunstenaars dat hun werk openbaar en optimaal onder de bevolking kan functioneren door middel van artotheken; de bevolking heeft recht op dit werk, waarvoor zij heeft betaald.

De regering, in casu Boersma, stelt dat er te veel kunstenaars zijn die gebruik maken van de BKR en heeft de regeling ingekrompen, waardoor vooral de jongere en oudere kunstenaars getroffen worden. De kunstenaars zeggen echter: 'Eén Boersma is al te veel'.

De nacht bij de Nachtwacht, enige jaren geleden, sloeg in als een bom, zowel bij Marga Klompé als bij de kunstenaars zelf. Vooral bij de BBK zelf was dit schokeffect groot. De actieve leden van de vereniging eisten van het bestuur de verantwoor-

delijkheid voor de acties. De toenmalige voorzitter, een zekere Lataster, wees deze eis af.

Het bestuur mocht zijn onderhandelingspositie niet in de waagschaal stellen, hij wou zijn handen niet vuil maken. De angst voor de jongens van de ministeries was een onderdanig en rechts standpunt. Het was dan ook niet toevallig dat hij en zijn medestanders uit het bestuur moesten verdwijnen; de acties gingen door.

Nieuwe en onervaren groepen kwamen in actie binnen de BBK. Hierbij ontwikkelde zich een pseudo-links-radicalisme. Het is een proces dat onschuldig begint, maar waar, naar later is gebleken, de machthebbers belang bij hebben.

Dit alles kwam vooral tot uiting toen de vernieuwde BKR van Boersma bekend werd, die kunstenaars uit de regeling en in de werkverschaffing wil gooien.

Deze rechtstreekse aanval op de rechten van de kunstenaars vroeg om een nuchtere aanpak. Er waren zeer vele afwijzingen van Boersma's plan.

Maar wat moest de BBK doen? Pseudo-radicalen verklaarden de commissies tot besmet gebied en verlieten die commissies. Daarmee hielpen zij Boersma. Dit betekende het uitvoeren van de BKR overlaten aan anderen in plaats van binnen de commissies de belangen van de kunstenaars te verdedigen. De contraprestanten, leden en niet-leden van de BBK, kwamen echter in actie.

Boeren tegen EEG-politiek

T e u n S t u i v e n b e r g (Twente): Er zijn niet alleen aanvallen tegen het levenspeil van de arbeiders, maar voor de middenstand en de boeren is de toestand er ook niet gemakkelijker op geworden. De zogenaamde 'EEG-zegeningen' blijken slechts een keten, waaraan deze drie groepen vastgeklonken moeten worden.

Zo wordt de boerenstand in EEG-verband onder leiding van Mansholt langzaam maar zeker om zeep gebracht. Van de zes miljoen, die er nog in West-Europa werkzaam zijn, wil de EEG er twee miljoen naar de industrie drijven. Op een moment, dat duizenden arbeiders zonder werk op straat lopen schildert de regering het 'perspectief' om uitgesaneerde middenstanders en boeren naar de industrie te verwijzen, waar ontslagen vallen. Onder de middenstand en vooral onder de boeren neemt het verzet tegen de EEG-politiek dan ook steeds meer toe. Na felle strijd van de boeren in Tubbergen heeft de regering bakzeil moeten halen inzake de stemprocedure bij ruilverkavelingen.

H e n n y Z w a r t (Amsterdam): In onze buurt (Rivierenbuurt) is een comité van solidariteit met de ENKA-arbeiders. We geven iedere week een manifest uit in een bepaalde straat en daarna volgt dan huisbezoek, waarbij we handtekeningen tegen de sluiting ophalen. Bij dit huis-aan-huis werk merk je een duidelijke radicalisering. Er wordt eensgezind instemming

betuigd met onze actie tegen de AKZO en dit duidt erop, dat de mensen doorhebben dat ze op duizend manieren te maken hebben of zullen krijgen met de steeds verder dalende koopkracht.

De partij moet meer zijn eigen gezicht laten zien in de buurten en slagvaardig optreden. We houden ons vaak bezig met duizend en één zaken, maar laten dan na waar het op aan komt: geduldig overtuigingswerk, dat vele en geschoolde communisten vereist en een hechte organisatie.

We moeten erop bedacht zijn, dat de reactie de radicalisering en ontevredenheid zal proberen om te buigen in de richting van een nihilisme. Tegenover het nihilisme moet onze ideologie, ons perspectief voor de toekomst gesteld worden.

Solidair met buitenlandse arbeiders

R i e S p a k m a n (Kennemerland): Het is van levensbelang het ideologische peil van onze partij te verhogen en noodzakelijk meer politieke inhoud te geven aan het partijleven en revisionistische tendensen uit te bannen. We moeten effectiever de krachten aanboren, die in de afdelingen aanwezig zijn, waardoor deze afdelingen een grotere en belangrijker rol gaan spelen.

De leiding van het district Kennemerland heeft onvoldoende aandacht besteed aan het bedrijfswerk. Dat is onder meer het geval met de grootste industrie van Nederland: de Hoogovens. Een speciaal vraagstuk in ons district, evenals in andere grote industriecentra, is de aanwezigheid van veel buitenlandse arbeiders. Deze arbeiders, die vaak onder de meest erbarmelijke omstandigheden zijn gehuisvest, zijn overgeleverd aan de willekeur van de ondernemers. Het is bekend, dat verscheidene keren buitenlandse arbeiders, als zij opkwamen voor hun rechten, met medewerking van de Nederlandse justitie als ongenenste vreemdelingen over de grens werden gezet. Bij de Hoogovens, waar 2500 Spaanse arbeiders werken, zijn gevallen bekend van buitenlandse arbeiders die over de grens werden gezet, omdat ze binnen een jaar ziek waren geworden. Deze buitenlandse arbeiders staan bovendien bloot aan het gekuip van spionnen en provocateurs van het Franco-regiem.

Opmerkelijk is het duidelijke inzicht bij de Spaanse arbeiders, dat zij zich moeten organiseren in het NVV en velen zijn lid van de Industriebond.

De Hoogoven-directie tracht de Spaanse arbeiders te isoleren. Het bedrijf beschikt over een modern talenpracticum, waar employés Frans, Duits en Engels kunnen leren, voor zover dat natuurlijk in het belang van het bedrijf is. De Spaanse arbeiders verlangen, dat hun via een talenpracticum Nederlands zal worden geleerd, hetgeen door de directie tot nu toe steeds geweigerd wordt.

Een andere vorm van discriminatie is, dat vele Spaanse arbeiders als ongeschoolde krachten worden aangenomen, hoewel er vele goede vakarbeiders onder zijn. De Hoogoven-directie wei-

gert hen in de gelegenheid te stellen een Nederlands vakdiploma te halen, zodat zij altijd het loon van een ongeschoolde blijven verdienen. Onze partij heeft zich steeds ingezet, wanneer het er om ging de belangen van de buitenlandse arbeiders te verdedigen. Wij zullen in ons district ook in de toekomst de versterking van de solidariteit tussen de Nederlandse en de buitenlandse arbeiders in de strijd tegen de Hoogoven-directie met kracht moeten propageren.

Wim van het Schip (Amsterdam): De plannen van minister Udink tot drastische verhoging van de huren hebben de afgelopen periode een golf van verzet teweeggebracht. Vele duizenden mensen woonden vergaderingen bij, vele tienduizenden tekenden protest aan tegen de huurverhoging en honderden huur- of actiecomités — waarin communisten samenwerkten met leden van de PvdA en van het NVV — werden gevormd, als regel op initiatief van de CPN.

De resultaten van dit verzet zijn niet in cijfers uit te drukken, maar vastgesteld kan worden, dat de huurverhoging, die in-gevolge de wet op de huurharmonisatie op 1 april doorgevoerd zou worden, en voor een miljoen woningen zou moeten gelden, nog steeds niet van kracht is geworden. Alleen al in het ressort Amsterdam zou de Huuradviescommissie 900 maal moeten vergaderen om alle protesten te kunnen behandelen. Dit illustreert het verzet tegen Udinks huurpolitiek.

Het is nodig om die lopende acties voort te zetten en de inhoud daarvan politiek sterker te maken, omdat alleen in de politieke inhoud de oplossing zit. De leidinggevende leden en kaders van de PvdA beperken zich op de vergaderingen, waar zij naast ons zijn opgetreden, tot de uitleg van de wet en verklaren bij voorkeur, dat indien de zgn. 'progressieve combinatie' over drie jaar of zo bij de verkiezingen wint, die wet op de huurharmonisatie zal worden ingetrokken. Als wij dan nadrukkelijk de vraag stellen of zij bereid zijn vandaag de massa-actie te organiseren, dan wordt die als regel niet positief beantwoord.

Het verzet van de PvdA blijft dus eigenlijk passief en zij weigert, of ze heeft althans niets gedaan om mee te werken een massabeweging tegen deze huurpolitiek tot stand te brengen. Hetzelfde moeten we ervaren bij de houding van de leiding van het NVV. Als regel weigerden leidende functionarissen op vergaderingen te komen en tot op heden heeft de NVV-leiding ook de kwestie van huurcompensatie niet in het pakket van noodzakelijke looneisen willen opnemen.

De vraag naar verdergaande massa-actie en in het bijzonder de vraag naar een looncompensatie zal in de komende weken scherper op tafel komen te liggen. Het is te verwachten, dat in de komende weken en maanden de beslissingen van Udink inzake de huurharmonisatie afkomen en dat de mensen dus voor het feit worden gesteld, dat — juridisch gesproken — die huurverhogingen, of een belangrijk deel daarvan, tot wet is geworden. Dan zullen ook de PvdA en het NVV niet langer kunnen verwijzen naar komende verkiezingen. De mensen wil-

len dan op dat ogenblik een reëel alternatief om die aanslag op het levenspeil van de hand te kunnen wijzen. We moeten dus zeggen, dat de huuracties begonnen zijn, maar nog lang niet die ontwikkeling hebben, die nodig is om de aanslag op het levenspeil terug te wijzen.

Bertus Tervelde (IJsselstreek): Het is de doelbewuste politiek van regering, ondernemers en EEG om de industrie te concentreren op bepaalde gebieden, zoals het Ruhrgebied, het Westen van ons land, rond Antwerpen en dergelijke.

Tegelijk wordt daarbij in andere delen van ons land de economische ontwikkeling doelbewust afgeremd. Dat uit zich in een toenemend aantal bedrijfssluitingen en werkloosheid, ook in het district IJsselstreek.

In Zutphen hebben we momenteel 70 werkloze bouwvakarbeiders (met nota bene 1300 woningzoekenden), eind april 1971 was het aantal werkloze bouwvakkers 14. Het totale werklozencijfer in het rayon Zutphen is nu 402 en uit de gegevens blijkt, dat het april van voorgaande jaren nooit zo hoog is geweest.

Er zijn plannen bij Provinciale Staten van Overijssel voor een industriegebied in de stedendriehoek Apeldoorn-Deventer-Zutphen aan de IJssel. De bevolking dient echter gemobiliseerd te worden voor het formuleren van haar eisen — want het moet gaan om bedrijven met werkgelegenheid en niet om ondernemers, die alleen afkomen op financiële tegemoetkomingen van de regering. Het Oosten van ons land moet zich ervoor hoeden niet in een situatie te komen als in Limburg of het Noorden.

Wim Heil (Brabant): Bij de ENKA-affaire in Breda dreigen duizenden arbeiders en hun gezinnen de dupe te worden van de kapitalistische wanorde. De concernleiding van de AKZO heeft de keus op ENKA laten vallen, kennelijk uitgaande van de mening, dat de Brabantse arbeiders onder invloed van tientallen jaren confessie geen weerstand zouden bieden. Bakkenist c.s. hebben zich echter vergist in de strijdbaarheid. Dat bleek uit een demonstratie georganiseerd door een solidariteitscomité, waarin CPN, PvdA en plaatselijke kaders van NVV en NKV samenwerken.

Ook al is de partij in Brabant in ledental vooruitgegaan, we moeten constateren, dat we er niet in zijn geslaagd nieuwe afdelingen op te richten. De besturen zijn nog onvoldoende afgestemd op actie in bedrijf en buurt, al zijn er in de voorbereiding van dit congres verbeteringen doorgevoerd. Het verhogen van het ideologische peil is een voorwaarde voor vooruitgang. De met succes bij ons doorgevoerde kader- en weekendscholing is onvoldoende doorgewerkt naar de basis.

Paul Geerlig's (Amersfoort): De conclusies getrokken in het verslag van het partijbestuur en de tekst van de ontwerp-resolutie hebben de warme instemming van de ledenvergaderingen en de districtsconferentie in het district Gooi-Eemland. Wij zijn het volkomen eens met de in de ontwerp-resolutie

benadrukte autonome politiek. Het ontwikkelen en vasthouden van zo een politiek is werkelijk mogelijk als de leden en de kaders van de partij goed geschoold zijn. Dit geldt in het bijzonder ook voor ons district, waar jonge mensen in de leidingen zitten met weinig ervaring. Alleen als er in de afdelingen discussie is, uitgaande van de marxistisch-leninistische achtergrond van onze strijd, is het mogelijk om de autonome politieke stellingname van onze partij uit te dragen en ernaar te handelen.

In ons district is de organisatie van de scholing onvoldoende en te formeel geweest, met name is er geen sprake van een doelgerichte campagne om de marxistische lectuur en het IPSO-materiaal onder de aandacht van de leden te brengen en hen te stimuleren tot zelfstudie. Wij zijn van mening, dat de ideologische scholing een van de belangrijkste politieke taken van het partijbestuur zal zijn.

Voor de afschaffing van het kapitalisme

Fré Meis (Groningen) ging in het bijzonder in op dat deel van de ontwerp-resolutie waarin staat, dat het NVV de rol toevalt als voornaamste buitenparlementaire kracht en arbeidersorganisatie op te treden, als katalysator van veranderingen. Daarvoor is het nodig het NVV massaal te versterken tot een organisatie van veel meer dan een miljoen leden. Dat is ook mogelijk.

Het is nu zo een veertien jaar geleden, dat de CPN haar beslissende strijd leverde tegen de sectarische en in de kaart van de ondernemers spelende opvattingen inzake de vakbondspolitiek, en opriep tot toetreding tot het NVV, tot samenwerking van communisten en socialisten bij de strijd tegen de reactie in ons land.

We hebben toen reeds gesteld, dat zo een eensgezinde samenwerking een sterke aantrekkingskracht zou uitoefenen ook op de ongeorganiseerde, katholieke en christelijke arbeiders. Het is ook bewezen, dat het voortdurend in strijd brengen van de arbeidersklasse ter bescherming van het levenspeil, het politieke denken bevordert. De discussies gaan dan niet alleen meer om loonsverhoging.

Paul de Groot scheef in een van zijn artikelen dat de kapitalistische maatschappij je tot loonstrijd verplicht, dat je strijd moet voeren voor je loon, maar dat het een vorm van watertrappelen blijft, waarmee je niet aan de kant komt. Wij brengen als communisten de arbeiders vastberaden in strijd tegen de ondernemers en de grote monopolies om hen inderdaad ook duidelijk te maken, dat een beperking tot strijd voor loonsverbetering niet tot afschaffing van het kapitalisme zal leiden. De strijd voor een socialistische maatschappij is een strijd om de machts-overname.

Er moeten vaak oplossingen worden gezocht voor ingewikkelde problemen. De situatie in de vakbeweging is, dat nog steeds een minderheid van werknemers is georganiseerd. Op dit moment is zo tussen de 30 en 31 procent in het NVV en de

confessionele bonden NKV en CNV georganiseerd, waarbij het NVV het grootste ledenaantal heeft.

Onder deze omstandigheden hebben we soms met een minderheid aan georganiseerde arbeiders strijd moeten voeren. Daarom hebben ook actiecomités zo een geweldige betekenis gehad, zoals bijvoorbeeld in de strokarton, in de Rotterdamse haven en bij de taxichauffeurs. Zij waren in staat georganiseerden en ongeorganiseerden, NVV-ers, communisten, socialisten, christelijke en katholieke arbeiders te verenigen. De actiecomités stelden zich niet tegen de vakverenigingen op, maar kritiseerden in de stakingen vakbondsbestuurders, die niet van wanten wilden weten. In de acties werd daardoor het NVV versterkt met duizenden nieuwe leden.

In Groningen zijn nu ook de boeren en de middenstanders in een brede volksbeweging betrokken en dat is belangrijk.

Wij communisten hebben een alternatief, dat we in samenwerking met de breedste lagen van de bevolking kunnen verwezenlijken.

K a r e l H o o g k a m p (Amsterdam) besteedde in zijn discussiebijdrage aandacht aan de vakverenigingspolitiek waarvoor in en buiten de partij veel strijd is en wordt gevoerd. Grote veranderingen voltrekken zich thans op dat terrein. Van bijzondere betekenis is, dat de acties zich de afgelopen tijd niet beperkten tot de economische strijd, maar een noodzakelijk politiek karakter kregen doordat de arbeiders zich steeds meer gingen opstellen tegen het kapitalisme.

Daarbij nam de belangstelling voor de partij en haar doelstellingen toe. Het gegroeide vertrouwen kwam onder meer tot uitdrukking bij de ondernemingsraadsverkiezingen bij Ketjen en Verschure. Bij Ketjen, waar voorheen werd uitgekomen met een Eenheidslijst bij OR-verkiezingen, verwierf de partijgenoot die vroeger als kopman van de Eenheidslijst optrad en nu de kandidaat was op de lijst van de Industriebond-NVV de meeste stemmen.

Ook bij Verschure werd de voormalige kopman van de Eenheidslijst kandidaat gesteld op de NVV-lijst en ook hij werd met het grootste aantal stemmen gekozen.

CRM wil strijd wil verlammen

F r a n s A a r t s (Noord-Holland-Noord): Het is nodig aandacht te schenken aan allerlei activiteiten die gesubsidieerd worden door het ministerie van CRM en die tot doel hebben, de acties van de bevolking in voor de regering veilige banen te leiden.

Terwijl allerlei voorzieningen in de buurten door de regering worden afgekapt, club- en buurthuiswerkers met steeds grotere moeilijkheden kampen, worden door CRM allerlei lieden op pad gestuurd, die onder het mom van 'welzijnswerk' de bewoners in eindeloze discussies proberen te betrekken, om zo doende te voorkomen, dat acties als tegen de huuropdrijving, resultaat afwerpen.

Natuurlijk hebben deze 'welzijnswerkers' niets met de buurt- en clubhuiswerkers te maken, die wèl de belangen van de bevolking, van de jeugd, op het oog hebben en de zijde kiezen van hen, die strijd voeren tegen de regeringspolitiek.

Opmerkelijk is dat voor deze buurtwerkers de subsidiekraan steeds meer wordt dichtgedraaid door het ministerie van Engels, terwijl allerlei duistere figuren wel over voldoende middelen blijken te beschikken.

Het is nodig de gevaren van deze CRM-activiteiten tijdig te onderkennen, zodat lieden met minder goede bedoelingen op dood spoor worden gezet.

Studentenacties

Sylvia Schreuders (Amsterdam) begon haar discussiebijdrage met te wijzen op een aantal typerende voorvallen uit de grote studentenacties die worden gevoerd. Amsterdamse studenten hebben tijdens hun staking de vice-voorzitter van de KVP buiten de deur van het instituut voor politicologie gehouden. Belinfante en andere ultra-rechtse hoogleraren zijn in woede ontstoken over het besluit van het universiteitsbestuur de strijd van de studenten tegen de collegegeldverhoging van De Brauw actief te ondersteunen.

De betekenis van deze massale studentenacties moet men niet licht nemen, aldus spreekster. Het is in dit verband van belang een kort overzicht te geven van de geschiedenis van de studentenbeweging.

Dat is er een geweest van ups en downs. Na de bezetting van het Maagdenhuis, een hoogtepunt in de democratiseringsbeweging, hebben zich perioden van betrekkelijke stilstand voorgedaan, waarin allerlei groepjes probeerden de discussie over de oriëntatie van de studentenbeweging te misbruiken om die beweging te verlammen. Zij kwamen met opvattingen over de 'geprivilegieerdheid' van de studenten, hun 'bevoorrechting' ten opzichte van andere bevolkingsgroepen.

Deze lieden deden zich voor als uiterst links, maar in feite zijn hun standpunten rechts reformistisch; zij komen erop neer, dat het de studenten verboden moest worden de strijd voor hun belangen te voeren.

De ongekend massale beweging tegen de duizend gulden bewijst echter, dat de studenten met deze figuren en hun opvattingen hebben afgerekend.

Met de ontwikkeling van de studentenbeweging is ook de belangstelling voor het marxisme-leninisme enorm toegenomen. De reactie in dit land — dat zal duidelijk zijn — ziet dat met lede ogen aan en tracht vanuit haar politiebureaus eigen 'marxisten' naar voren te schuiven. Dat zij daarbij terug moet grijpen op aftandse lieden als Harmsen bewijst echter dat de fantasie uitgeput raakt.

Onze partij, aldus Sylvia Schreuders, heeft het belang van de studentenbeweging vanaf het begin ingezien en haar consequent gesteund. Door praktische hulp, door haar positie in gemeenteraden en parlement te gebruiken om de student op kritieke

momenten rugdekking te geven en door haar politieke kennis en strijdervaring ter beschikking te stellen.

Zij deed dat zonder in schoolmeesterij te vervallen. De partij heeft daardoor groot gezag en vertrouwen onder studenten verworven en de meest bewuste en vooraanstaande studenten zijn zich gaan oriënteren op onze politiek.

De studentenbeweging zal bij het verslaan van de rechtse politiek ongetwijfeld een positieve rol kunnen spelen, aldus Sylvia Schreuders.

Gijsen en Bennecke

F r i t s D r a g s t r a (Heerlen): Het is niet de eerste keer, dat onze partij aandacht besteedt aan de ontwikkelingen in West-Duitsland, waar we de afgelopen weken hebben gezien hoe daar de revanchisten op een onbeschaamde manier de boventoon hebben gevoerd.

Een duidelijke uiting daarvan was het optreden van oud-Hitler-officier generaal Bennecke, die nu bevelhebber van het AFCENT-hoofdkwartier is in Limburg.

Onmiddellijk na de Bondsdagdebatten begon hij een perscampagne waarmee hij probeert de weerstand te breken tegen AFCENT in onze provincie, in het bijzonder onder de jeugd. Hij zal daarbij hebben gedacht gebruik te kunnen maken van de situatie waarin ons gebied, en in het bijzonder de jeugd daarin, door de politiek van mijnsluitingen is gemanoevreerd. De benoeming van bisschop Gijsen kan men zien als de aanwijzing van een soort legeraalmoezenier voor Bennecke, erop gericht oude gezagsverhoudingen onder de katholieke gelovigen te herstellen. Gijsen wil in feite terug naar de situatie in de jaren '50, toen het mandement nog bestond. Wie zich terug verplaatst naar die tijd ziet hoe de verhoudingen zijn veranderd. Er is een ongekend verzet tegen de benoeming en het optreden van Gijsen aan de dag getreden.

C o r v. d. Z a n d e (Rotterdam): De sleepbootbemanningen in de Rotterdamse haven hadden in een reeks van loonacties de laatste jaren een belangrijk aandeel. De strijd van de bemanningen leidde tot verdere verbeteringen.

De vakbond, de NVB, werd versterkt. Door de juiste vakbondspolitiek van onze partij en de consequente uitvoering werd enkele jaren geleden ook de grondslag gelegd voor de liquidatie van de OVB-scheurmakergroep.

Nog onvoldoende wordt door de arbeiders gebruik gemaakt van het instrument dat de vakbond is voor het realiseren van de loon- en andere eisen.

In de Rotterdamse haven kondigt zich nieuwe strijd aan. Ook de sleepbootbemanningen eisen hun deel op van de winsten die de ondernemers in de haven maken. De cijfers liegen er niet om. Vorig jaar werden 1200 zeeschepen en 8 miljoen ton meer aan goederen verwerkt.

Door toepassing van nieuwe technieken wordt de uitbuiting verscherpt.

De vakbond moet worden geactiveerd opdat ook de werkers hun deel krijgen.

Communisten en gemeenteraad

Harry Verheij (Amsterdam) legde in zijn discussiebijdrage nadruk op de rol, die het gemeenteraadswerk in het gehele patroon van de politieke activiteiten inneemt. Communistische gemeentepolitiek is een deeltaak, passend in de algemene politieke doelstelling, zo zei hij.

Het raadswerk dient zich niet te beperken tot dagelijkse belangenbehartiging; dat zou het gevaar inhouden van vervlaking en van isolering van de partijpolitiek. Spreker herinnerde aan de besluiten van een vorig congres, waardoor een wending in de gemeentepolitiek tot stand werd gebracht, een wending die tot het einde doorgevoerd zal moeten worden en waarbij de gemeenteraden tot democratische bolwerken dienen te worden gemaakt. Uitgaande hiervan ook keerde de CPN-fractie in de Amsterdamse raad zich tegen de reis van Samkalden en sprak zij haar solidariteit uit met de vrijheidsstrijders in Indonesië.

Verheij herinnerde aan de pogingen tot aantasting van de gemeentelijke autonomie (in 1958 de bestedingsbeperking, in 1960 de financiële verhoudingswet). Later volgde uitbreiding van die aanval door misleiding met schijnoplossingen, daar waar de vraag naar meer democratie werd gesteld.

Communisten in gemeenteraden dienen niet alleen tegen de machinaties van de reactie op te treden, maar hebben ook tot taak het zoeken en vinden van nieuwe bestuursvormen, daarmee een bijdrage leverend tot verdieping van het inzicht ten aanzien van vraagstukken van de socialistische democratie.

Eenheid tegen fascisme

Simon Korper (Amsterdam): De vrijlating van de drie van Breda werd weer opnieuw aan de orde gesteld. Daarbij ging het niet om barmhartigheid, maar om een zaak die door hoge kringen in de Bondsrepubliek werd verlangd. De beweging ertegen toonde aan dat ons volk een fijn instinct heeft voor de politieke toestanden en gevaren.

De explosie van volksverzet, de afkeer van fascisering en van het prijsgeven van de natie aan Duitse overheersing, schept grote perspectieven voor de ontwikkeling van massabewegingen tegen de nieuwe gevaren die dreigen van de kant van Strauss c.s.

Bewezen is hoe juist het is geweest de geest van verzet en herdenking vast te houden tegen elke poging dat in de doofpot te stoppen. De herdenking van de Februaristaking dit jaar werd een grootse demonstratie, waarbij door het massale eensgezinde verzet de regering tot de terugtocht werd gedwongen.

De vertegenwoordigers van verzetsorganisaties en kampcomités kwamen voor het eerst, 27 jaar na de oorlog, bijeen. De samen-

werking werd verder uitgebouwd tot joodse organisaties. De samenwerkende comités zullen, met behoud van ieders zelfstandigheid, verdere activiteiten ontplooien inzake de drie en het behartigen van de belangen van de nazi-slachtoffers in de ruimste zin van het woord.

H e n k N i e m e i j e r (Groningen) besprak de situatie waarin het Noorden verkeert. Er bestaat een achterstand op velerlei gebied, wat betreft tal van voorzieningen, er is een achterstand op het gebied van de lonen en er is een schreeuwend tekort aan werkgelegenheid.

Daarnaast vindt een versnelde koude sanering plaats van de middenstand en worden de boeren door de prijzenpolitiek van de EEG in hun bestaan bedreigd.

Niet alleen bij ons, maar ook bij vele anderen groeide de opvatting, dat allen door dezelfde vijand worden bedreigd en dat ondanks meningsverschillen een bondgenootschap in de strijd tegen die vijand mogelijk moest zijn.

Dat werd de basis voor het Volkscongres, aan de voorbereiding waarvan door duizenden in de hele provincie werd meegewerkt. Ondanks alle tegenwerking, hetze en laster werd dit Volkscongres een enorm succes. De resolutie van het Volkscongres was een weerspiegeling van de verschillende uitgangspunten van de deelnemers en van hun gezamenlijke bereidheid om eensgezind te strijden voor opheffing van de achterstand op ieder gebied. Het is een strijd tegen de rechtse regering en de monopolies en vormt een onderdeel van de strijd voor het socialisme in ons land.

Spreker ging nog wat dieper op de verschillende aspecten van de strijd in het Noorden in, op de noodzaak vooral om het bondgenootschap met de boeren te versterken en de misverstanden weg te nemen bij die boeren die nog steeds denken, dat bij een overwinning van het socialisme zij hun grond en vee zullen kwijtraken. Aan de andere kant moet de arbeiders duidelijk gemaakt worden, dat de meeste boeren thans ook in een positie verkeren, waarbij zij uitgebuit worden.

Niemeijer kon het congres medelen, dat in de afgelopen drie jaar de partij in Groningen in ledental is verdubbeld. Toch bleef de groei nog achter bij de mogelijkheden, die mede door de objectieve ontwikkeling enorm zijn toegenomen. Er is veel verzet, we hebben veel nieuwe jonge kaders aangetrokken, maar we hebben ook nog veel fouten gemaakt. We moeten die fouten herstellen, de actie verder ontplooien en de massa-invloed die we hebben veroverd aanwenden om een nieuwe politiek tot stand te brengen in ons land.

Schriftelijke discussies

Bij het presidium werden een aantal schriftelijke discussies ingeleverd.

C o r v a n D i j k (Amsterdam) ging in zijn bijdrage nader in op enkele sociale wetten en de toepassing daarvan. Ten aanzien 51 [291]

van de werkloosheidswet verklaarde hij van mening te zijn, dat het GAB altijd een beslissing moet nemen op een ontslag-aanvraag, opdat minder moeilijkheden ontstaan rond het recht op WW-uitkering. Nu is het zo, dat door uiteenlopende uitleg van de ontslagreden of gemanipuleer daarmee ontslagenen soms geen enkele WW-uitkering krijgen en naar de Bijstandswet moeten gaan.

Gewezen werd ook op tekortkomingen bij de toepassing van uitkeringen ingevolge de wet op de arbeidsongeschiktheid (WAO). Er is ook nogal eens sprake van onwetendheid bij de betrokkenen en Cor van Dijk bepleit veranderingen in de bepalingen tot beroep. Naast de vaste deskundige dient de behandelende arts officieel zijn mening aan de Raad van Beroep te geven, vóór beslissingen worden genomen.

Toon Pieters (Rotterdam) verklaarde, dat veelal leden- en bestuursvergaderingen nog te weinig regelmatig worden gehouden. Het is noodzakelijk, dat de regelmaat wordt opgevoerd en dan niet schematisch, maar politiek. Bij vele problemen is gebleken, dat een geduldige aanpak nodig is. Zaken, die je van bovenaf wil doordrukken, zijn gedoemd te mislukken en kunnen een negatieve invloed hebben op politieke versterking — in dit verband spreekt de ontwerp-resolutie van stuwteerwerk. Hardnekkig, consequent en geduldig moeten ook verkeerde opvattingen worden bestreden, die een remmende invloed hebben.

In de afdelingsbesturen moeten kameraden worden gekozen, die persoonlijk de verantwoordelijkheid voor belangrijke taken op zich nemen.

Clara Berghuis (Beverwijk) verklaarde, dat in Beverwijk een collectief van vrouwelijke partijgenoten was gevormd voor de financiële campagne, dat tal van initiatieven nam. Met geduld en vindingrijkheid slaagde de afdeling er voor het eerst sinds jaren in de financiële taak voor meer dan honderd procent te vervullen. Er wordt regelmatig met De Waarheid gecolporteed en tijdens de enveloppen-campagne zijn ook uit de colportage-adressen honderden gulden gekomen.

Th. Hendriks (Arnhem): De delegatie van Gelderland is van mening, dat als gevolg van de veranderingen, die de laatste jaren hebben plaatsgevonden, zoals het toenemen van het aantal industriële en dienstverlenende bedrijven, het karakter van de provincie zich wijzigt; dit karakter gaat van overwegend vakantiegebied naar de industriële sector. In Arnhem hebben de laatste tijd een aantal belangrijke vestigingen plaatsgehadt, zodat naast de hoofdvestiging van AKZO nog twee multinationale ondernemingen daar een zetel hebben gekregen of zullen krijgen. (Badische Analin und Sodafabriken en Hoogovens-Hoesch.)

De ontwikkeling bij de AKZO, waar in Arnhem reeds 400 mensen zijn ontslagen en waar nog steeds geen nieuwe CAO tot stand is gekomen, heeft ons ervan overtuigd, dat het verspreiden van manifesten, bedrijfskranten en De Waarheid on-

voldoende is om met succes tegen de ontslagen op te treden. Het bedrijfswerk zal op een andere manier moeten worden aangepakt, waarbij ook een oplossing moet worden gevonden voor het feit, dat onze partijgenoten in het bedrijf volkomen geïsoleerd worden.

Er worden geregeld ledenvergaderingen gehouden, maar het ideologische peil van de partij in ons district moet worden versterkt.

Zeeland

De Groot (Zeeland): Er hebben zich de laatste jaren in Zeeland ingrijpende veranderingen voorgedaan. Was het vroeger bijna een volledig agrarische provincie, thans is er door de gunstige ligging aan diep vaarwater een uitermate gunstige plaats voor de concerns om neer te strijken. Het is begonnen met de bouw van de grootste vestiging buiten Amerika van het Dow-Chemical concern nabij Terneuzen, later gevolgd door andere concerns in Zeeland. Alles wijst erop, dat de concerns Zeeland tot een tweede Rijnmond of Ruhrgebied willen maken. Een vierbaansautoweg is in korte tijd aangelegd door Zeeland. Door bruggen en dammen is een korte verbinding met Rotterdam mogelijk.

Gelukkig worden niet alleen de concerns actiever in Zeeland, ook met de partij is dit het geval. Zo wordt sinds september vorig jaar wekelijks gecolporteerd in Terneuzen en is het mogelijk geworden een partij-afdeling Terneuzen op te richten. Het agrarisch karakter van de provincie verandert wel, maar de boeren die er nog zijn, hebben in enkele demonstraties duidelijk gemaakt, dat zij niets met Mansholts EEG-politiek op hebben. Zij stellen hun eisen en gaan de straat op, zoals is gebleken met de demonstraties in Breskens en het 4 uur bezetten van de pont-opritten.

De betekenis van De Waarheid

J. Moelée (Amsterdam): De Waarheid als dagblad is van zeer grote betekenis voor de strijd, hetgeen uit tal van voorbeelden blijkt. Zo heeft de artikelenserie rondom de discussie-nota van de toen nog Metaalbond-NVV in de krant veel bijgedragen tot het verschaffen van een helder inzicht. Dat was enkele maanden voor de grote metaalstaking. In onze krant werd gewezen waarom het ging en hoe een goede CAO kon worden afgedwongen.

Een tweede ervaring is de grote Vietnam-manifestatie in het Amsterdamse Bos. De burgerlijke pers zweeg de zaak dood, of trachtte verwarring en een vals beeld te zaaien. De Waarheid speelde echter door zijn berichtgeving mede een rol in de voorbereiding en gaf de betekenis van het festival in overeenstemming met de werkelijkheid weer. Onmiskenbaar was ook de rol van De Waarheid in de acties tegen de vrijlating van de

drie van Breda en in de voorbereiding van de Februari-staking.

Louk Gotier (Noord-Holand-Noord): Terecht is door het partijbestuur in de tweede helft van vorig jaar gesteld, dat het een levensnoodzaak is om het ideologische werk krachtiger aan te pakken dan tot nu toe is geschied. Het besluit van het partijbestuur heeft weerklank gevonden in de partij en er zijn scholingsgroepen en cursussen gestart, binnen de partij zowel als met nog niet bij de partij aangesloten klassebewuste mensen. Versterking van het ideologische werk vereist ook, dat onze partij creatief zal moeten zijn ten aanzien van het uitgeven van beknopte inleidende literatuur over marxistische filosofie en maatschappijbeschouwing.

Heiltje de Vos (Rotterdam): In onze partij wordt het gemeenteraadswerk gezien als een deel van de algemene strijd van de communisten om op te treden voor de belangen van de bevolking. Het is daarom volkomen juist, zoals in het verslag van het partijbestuur en in de ontwerp-resolutie wordt gesteld, dat het niet de gemeenteraadsfractie moet zijn, die de politiek maakt, maar dat dit onder leiding van het districtsbestuur moet gebeuren. Daarin onderscheidt onze partij zich van alle andere partijen. Zij heeft partijprincipes en duldt geen fracties in haar rijen, dus ook geen gemeenteraadsfracties die de dienst uitmaken als het om het uitvoeren van de partijlijn gaat.

Als je zelf in de gemeenteraad zit, merk je om je heen wat het zeggen wil, als fracties los van alles een eigen leven leiden. Enerzijds is er dan een enorme druk op zo een fractie door de grote acties, die er plaatsvinden. De tegenstellingen en de ruzies, bijvoorbeeld bij de sociaal-democraten, vloeien daaruit voort. Het meest gezonde deel zoekt dan ook samenwerking met de communisten.

Anderzijds is er bij de anderen een overslaan naar de andere kant, waarbij kritiekloos achter allerlei soort actiecomités wordt aangelopen, vooral als zij worden geleid door anarchisten, pseudo-linkse radicalen of door CRM-gesubsidieerde groepen, die alle vuur richten op het gemeentebestuur en Den Haag buiten schot laten.

Deze rechtsen in de gemeenteraad belemmeren de strijd voor meer geld voor de gemeenten en roepen alleen maar om meer 'openbaarheid', meer 'inspraak', alsof daar de bevolking een zwembad of een woning meer door krijgt.

Onze partij heeft een vaste koers en daardoor alleen is het mogelijk het soms toch wel ingewikkelde gemeenteraadswerk te doen.

Jos van de Nes (Amsterdam): Ook op het gebied van de volksgezondheid is met een aantal voorbeelden het uitpersingsbeleid van de regering aan de kaak te stellen. De verpleegtarieven van vooral de academische ziekenhuizen zijn dit jaar sterk verhoogd, van 90 tot 150 gulden per dag. Dit had tot gevolg, dat de regering besloot de ziekenfondspremie te verhogen van 7,7 procent tot 8,2 procent van het loon, omdat de

verpleegprijzen voor de ziekenfondsverzekerden uit de premie-opbrengsten moeten worden betaald. We zien dus, dat de regering door de prijsverhogingen van een *onderwijspost*, waarvoor door de bevolking al via de algemene belasting wordt betaald, een nieuwe premielast oplegt.

De Ziekenfondsraad, een PBO-orgaan, waarin naast werkgevers en werknemers ook de ziekenfondsen, de medische beroepen en de zgn. kroonleden vertegenwoordigd zijn, adviseerde de minister de bejaardenverzekering met 10 procent te verhogen. Minister Boersma sloeg dit advies in de wind en verhoogde met vijftien procent!! Zonder dat er sprake is van enige noemenswaardige verbetering in het verstrekkingsspakket is de premie van de AWBZ dit jaar omhoog gegaan van 1,6 naar 2,0 pct.

Verbonden met Indonesische vrijheidsstrijd

Het Indonesische vraagstuk, zo verklaarde Joop Wolff voor het congres, vergezelt ons na zovele jaren nog altijd op ons politieke pad. Er is geen congres in de geschiedenis van de CPN geweest, waar het niet om onze aandacht vroeg. Er waren tijden, dat wij direct nieuwe moed, nieuwe inspiratie konden putten uit de strijd, uit de grote successen van onze Indonesische kameraden. Er waren ook tijden, dat onze Indonesische kameraden moed en inspiratie moesten en konden putten uit onze successen, uit onze strijd hier in ons land.

Dat is lotsverbondenheid, dat is solidariteit van partijen, van werkende klassen, die samen door het vuur gaan, omdat zij nu eenmaal tegenover dezelfde meedogenloze vijand staan, die in die strijd tegen dezelfde vijand in ieder geval een nieuwe moraal van broederschap ontwikkeld hebben, die afsteekt tegen de verrotte 'verdeel-en-heers'-tactiek van het imperialisme; zij onderscheidt zich van reformistische lafheid en halfheid. Het is een solidariteit en verbondenheid, die de belangen dient van de werkende massa's in beide landen, in Nederland, zowel als in Indonesië. Gezien de betekenis van de Indonesische Archipel in de wereld is zij ook in het belang van de revolutionaire massa's in de *gebele* wereld.

De verbondenheid is tastbaar in onze geschiedenis en zij is er concreet vandaag: objectief is zij er door het imperialisme zelf en door een revolutionaire traditie, die één van de meest wezenlijke onderscheiden is tussen de marxistisch-leninistische partij en bijvoorbeeld de sociaal-democratie.

Praktisch allen hier op het congres zijn opgegroeid met dit vraagstuk en met die traditie. Zij, die als veteranen voor de oorlog de vergaderingen bijwoonden, waar Paul de Groot en Musso het woord voerden, — dat zijn de tijdgenoten van de 'Zeven Provinciën', die voorbeeldige heldhaftige opstand van Nederlandse en Indonesische zeevarenden, van communisten, die schouder aan schouder stonden, van het sterk maken van

de revolutionaire krachten in Nederland en Indonesië tegen het Japanse fascistische gevaar.

Er is ook een andere lichterling: zij die met de partij naar voren kwamen uit de tweede wereldoorlog, uit de bezetting en die onmiddellijk in de strijd gewikkeld waren tegen de uitzending van dienstplichtige militairen naar Indonesië door middel van een grondwetswijziging. Deze strijd vond een hoogtepunt in de algemene staking tegen troepenuitzendingen in Amsterdam, in september 1946. Zij, die na de oorlog wat later tot de partij toetraden, tornden mee op tegen de koloniale moordpartijen op Zuid-Celebes, tegen de acties van het koloniale apparaat, en kozen de zijde van de Indonesische vrijheidsstrijders.

In deze dagen is weer een nieuwe lichterling in de partij, die in de strijd tegen het Indonesische generaalsbewind zijn eerste ervaringen heeft opgedaan. Het is een strijd die ertoe leidde, dat Suharto geen staatsbezoek aan Nederland kon brengen, doch alleen maar een staatslippertje, een noodlanding maakte. Deze verijdeling van het staatsbezoek van Suharto is één van de belangrijkste politieke feiten geweest sinds ons vorige congres. Het is een politiek feit, dat nog altijd ten nadele van het marionettenregiem in Djakarta werkt en ten voordele van allen, die zich nu en in de toekomst tegen dit fascistische bewind willen verenigen.

Koloniaal gehuil

Natuurlijk, toen vanuit Nederland een tegenbezoek aan het generaalsbewind georganiseerd werd om de flarden van de mislukking van Suharto's Haagse escapade weer wat aan elkaar te binden, lieten de oude en nieuwe kolonialen hun vreugdegehuil horen. In een miljoenenverslindende operatie trachtte de NOS de Nederlandse mensen plat te drukken tussen beeldbuis en klewang.

Dat is typerend geweest voor de gehele operatie. Het afschuwelijke lijden in de Indonesische concentratiekampen moest worden vertaald in één grote jubelzang. Het martelen van revolutionairen werd het strelen hier in eigen land van de protserigheid, de opgeblazenheid van oud-Indisch gasten. De terging van het diepste onrecht werd christelijk vertaald tot hoogste wettigheid. Zij, die anders onmiddellijk klokketouw of collectebus, wijkopbouwwerker of ombudsman bij de hand hebben, waren toen niet thuis en waren niet te vinden. Wie zo boordevol wereldleed zit, die merkt zo een half miljoen doden, zo een honderdduizend gevangenen niet meer, en dat is een groot demasqué geweest.

De rol van het Hollandse kapitaal is ons bekend, al heel lang bekend. De rol van het kapitaal van de koloniale christenheid ook. Vlijmender dan door Marx in *Het Kapitaal* is dat niet aan de orde te stellen. Marx schreef in *Het Kapitaal* aan de hand van de waarnemingen van een Engelse schrijver: *'de barbaarsheden en goddeloze gruwel van het zogenaamde christelijke ras in ieder deel van de wereld en tegen ieder volk, dat zij konden*

onderwerpen, vinden hun weerga niet in enig tijdperk van de wereldgeschiedenis en bij welk ras dan ook, ook al is het nog zo wild, onbeschaafd, onbarmhartig en schaamteloos. De geschiedenis van het Hollandse koloniale beheer onthult een niet te overtreffen beeld van verraad, omkoperij, sluipmoord en laagheid.

Op een dergelijke voedingsbodem gedijen noch schaamtegevoel, noch menselijkheid of redelijke overwegingen. Humanitaire debatten kunnen ons dus niet helpen in deze strijd. Uiteindelijk is het nodig en van beslissende betekenis duidelijk en militant stelling te nemen tegen het neo-kolonialisme en zijn misdaden. Als Den Uyl, fractievoorzitter van de Partij van de Arbeid in de Tweede Kamer, zoals tijdens de noodlanding van Suharto en later het officiële Nederlandse bezoek aan Indonesië, de zorg voor de gevangenen aanbeveelt in de aandacht van het Rode Kruis, dan is dat op zich zelf geen antikoloniale optreden, dan is dat meer een ethisch neo-kolonialisme als voortzetting van het ethische kolonialisme van sociaal-democraten, rechtse sociaal-democraten als Van Kol en Stokvis.

Het lijkt me, dat niemand ons zal vragen of de gevangenen niet geholpen moeten worden. In de oorlog, tijdens de bezetting, wist onze partij wat haar te doen stond: natuurlijk moeten gevangenen geholpen worden, langs alle wegen, met alle middelen, met vernuft, met het aanwenden van macht door dingen af te dwingen, af te persen, als het nodig is.

Den Uyl heeft zich overigens niet meer laten horen de laatste tijd over deze kwestie. Maar wie het pakketten-zenden propageert en niet tegelijkertijd de onschuld van de gevangenen aantoonde, de ware schuldige aanklaagt, die staat niet verder dan op de plek, waar Schmelzer staat. Schmelzer verklaarde tijdens een gesprek met Malik — de minister van buitenlandse zaken in het generaalsbewind — humanitaire hulp, medicijnen en voedsel voor gevangenen via het Rode Kruis te hebben aangeboden. Terecht ziet niemand hierin een revolutionaire daad van de heer Schmelzer, hoogstens een concessie aan de bevolking in Nederland, die door ons en andere progressieve mensen over de terreur werden ingelicht en wier verontwaardiging werd opgewekt. Nogmaals, zonder veroordeling van de generaals, zonder de generaals zelf aan te pakken, is het meer pakketpost met het generaalsbewind.

Wie — terecht overigens — de Griekse kolonels veroordeelt en de honderdvoudige misdaden van de Indonesische generaals voor het oog bedekt houdt, die maakt een opvallend en typerend onderscheid. Wie optreedt tegen Portugese koffie uit Angola en vriendelijk vermeldt, dat er nu meer koffie uit Indonesië zal komen, mag wel eens bij zijn geweten en in ieder geval bij zijn verstand te rade gaan.

Het is onthullend hoe via radio en tv voortdurend wordt gesproken over Tanzania, Zambia, Nigeria, Biafra, Bangla-Desh enz., maar hoe absolute stilte valt over het gebeuren in Indonesië. Het gaat hier om het eigen kolonialisme en daarom is die stilzwijgendheid geen geheugenstoornis of achteloosheid, maar weloverwogen politiek.

Figuren als prof. Verkuyl hebben er iets op gevonden. Zij hebben de steun aan het generaalsbewind uitgeroepen tot een plicht van christelijke naastenliefde. Verkuyl zegt nu, dat het generaalsbewind in Indonesië onze 'meest nabije naaste' in Azië is en deze 'meest nabije naaste' niet helpen zou een zonde zijn. Dat geeft treffend de inhoud van Verkuyls naastenliefde aan. Verkuyl is per slot van rekening de biechtvader van het generaalsbewind, want hij was het in Nederland, die voor de putsch in 1965 leden van de raad van generaals ontving, die binnen onze grenzen waren om steun te werven voor hun toekomstige politiek.

Verkuyl geeft nu zijn lessen in zijn naastenliefde op de VU en we kunnen daaraan wel zien, dat er voor Nederlandse studenten nog een grote taak is weggelegd.

Provocaties en CIA

Er zijn indertijd in de internationale pers veel speculaties en beschouwingen verschenen over allerlei in het buitenland uitgedachte concepties voor de politiek, die de PKI had gevolgd of zou moeten volgen. Daarmee echter werd bewust een belangrijke uitspraak weggemoffeld van de vermoorde voorzitter van de PKI, D. N. Aidit, die hij deed op 23 mei 1964 — dus nog geen jaar voor de putsch. Aidit zei toen letterlijk: *'Enkele lieden maken ons verdacht, omdat wij werken met een plan om zowel de partij-organisatie als de kennis van onze ideologie op te bouwen. Zij zeggen, dat de PKI in een wereld van fantasie leeft, omdat zij — zo beweren zij — een tijdschema voor de revolutie heeft uitgewerkt. Als de PKI werkelijk een tijdschema voor het uitbreken van een revolutie zou uitwerken, wel, dan zou dat inderdaad pure nonsens zijn, dan zou de PKI inderdaad in een schijnwereld leven. Dit alles is even onzinnig als het gedoe van het soort mensen, dat een datum denkt te kunnen uitdenken voor de geboorte van een communistische maatschappij, terwijl het imperialisme nog bestaat. Heden ten dage zijn er enkele onwetende personen, die hoogst provocatorische documenten, tussen aanhalingstekens, verspreiden, waarin staat,'* — en dan citeert Aidit op zijn beurt — *'dat de PKI in 1970 een greep naar de macht zal doen'. 'Zij schijnen te denken, dat de PKI zo krankzinnig is, als zij zelf zijn. Zij, degenen die eindelijk bezig zijn plannen op te stellen om de macht te grijpen, om een staatsgreep uit te voeren, daarbij een aanslag op Sukarno als een van hun middelen inbegrepen'.*

Tot zover het nogal uitgebreide citaat.

En we hebben de proef op de som gehad!

Alle gebeurtenissen sinds 1965 hebben de leugen van de zogenaamde 'communistische coupe' in Indonesië aan het daglicht gebracht. Trouwens een beweging, die een dergelijk initiatief heeft, is beter voorbereid dan de PKI bleek te zijn. De enigen, die tot op de minuut af, tot op ieder detail voorbereid waren, iedere provocatie tot in onderdelen in scène hadden gezet, waren de generaals, was de CIA. Zij waren de opdracht-

gevers, die gebruik maakten van iedere poging, die er gaande was om tweespalt over internationale vraagstukken binnen de PKI te brengen.

Het is daarbij zo geweest, dat ook werd getracht onze partij daarbij te betrekken, namelijk door Baruch, die onze partij aanspoorde om te pogen over te gaan tot inmenging in de aan- gelegenheden van de PKI. Vanzelfsprekend heeft onze leiding dat onmiddellijk afgewezen en het afgestraft zoals het be- hoorde.

Achtergrond rechtse putsch

De putsch van de rechtse generaals is niet uit de lucht komen vallen. Als je alle publikaties overziet zijn er een aantal mo- menten, die eraan voorafgingen. Zo een moment is de aan- tasting van de feodale en half-feodale bezitsverhoudingen op het platteland. Die aantasting dreigde door de boerenbeweging in Indonesië, al was die beweging nog in een pril stadium, maar misschien juist ook daarom een dringende factor voor de reactie in het land.

Verder was er een enorme kloof in het leger tussen de laag van berooide soldaten en onderofficieren en de officierskaste, die zich mateloos verrijkte, bedrijven leidde en zich als nieuwe compradorenbourgeoisie verbonden had met het buitenlandse imperialisme.

De putsch kwam ook op het moment, dat de Amerikaanse koers in Z.O. Azië zich verscherpte, trachtend gebruik te maken van de controverse tussen de Sowjet-Unie en China en een uiterste poging ondernemend om de Amerikaanse posities in Vietnam alsnog veilig te stellen.

Als vierde factor aan de vooravond van de putsch, valt de snelle expansie van het Japanse imperialisme op. Japan behoort tot de belangrijkste financiers van het Indonesische generaals- bewind, terwijl het Nederland op het ogenblik beschouwt als een mogelijke invalspoort in de EEG.

Het Japanse kapitaal, gevolgd door het Westduitse, begint verder op te dringen in Indonesië. Er zit een interessante paral- lel met de dertiger jaren, want het richt zich ook nu eerst tegen de arbeidersbeweging, tegen de boeren, maar ook tegen de in- heemse bourgeoisie.

Wie geen vreemde is in Indonesië, die weet dat ook de Chinese handelaar, de kleine bourgeois in Indonesië eigenlijk, daarbij doelwit is.

Dat behoort tot de oude politiek van verdeel en heers. Jan Pieterszoon Coen heeft het allemaal al uitgevonden. We hebben op school al geleerd over de Chinese moord in de 18de eeuw. Later kregen de Chinese handelaars geen woonplaatsen toegewe- zen in, maar bij Batavia (Djakarta) en zoals de geschiedschrij- vers zeggen *'altijd onder het bereik van ons geschut'*. Ze mocht- en niet in de landbouw werken, niet in officiële ambten, maar wel in het kleinbedrijf, in de kleine primitieve industrie en vooral de textiel, die een van de sectoren van de zwakke natio-

nale industrie in Indonesië is. De Japanse expansie wordt — zoals vroeger — voorbereid op commercieel gebied met actie tegen de Chinese kleine bourgeoisie, zeker als ze te beschouwen is als een deel van de nationale bourgeoisie van Indonesië, wier belangen door Suharto te grabbel worden gegooid.

Vrijheidsbeweging sterker

De terreur in Indonesië is groter dan ooit.

Maar dat is een maatstaf van intensiteit van onderdrukking.

Voor ons is de vraag verder: *'zijn de terroristen ook machtiger dan vroeger?'*, want dat is niet hetzelfde.

Is de terrorist Suharto machtiger dan de vroegere terroristen uit de officiële Nederlandse koloniale tijd? Is de terrorist Adam Malik werkelijk machtiger dan eens anderen waren, die daar de scepter zwaaiden?

Het is moeilijk te beoordelen, maar in algemene lijnen geloof ik van niet. De fascisten werden gedurende de tweede wereldoorlog steeds gruwelijker, maar zij werden in het verloop der jaren niet machtiger. Er zijn nu eenmaal objectieve omstandigheden, er zijn de zichtbare, maar ook de onzichtbare factoren die werken en die het rad van de geschiedenis steeds in beweging houden.

Het generaalsregiem kan de problemen van het Indonesische volk niet oplossen. De tegenstellingen tussen de kapitalistische machten nemen toe en dat veroorzaakt splitsing in allianties, ook in die van de terreur. De nederlaag in Vietnam, de nederlaag van de isolatiepolitiek tegenover China zullen doorwerken. De nationale kwestie in Indonesië, een land met minderheden en etnische bevolkingsgroepen, komt in een nieuw licht te staan. De revolutie kon de eenheidsstaat scheppen. De contra-revolutie scheidt de staat van de desintegratie, van het uiteenvallen in imperialistische invloedssferen, in domeinen van militaire klikken en van landheren, maar — bij het bestaan van een dergelijk patroon — ook van gebieden waar het getij keert, de militaire heersers hun macht ondergraven zien en ontroond worden, de landheer onteigend en het regiem in Djakarta op deze manier bestreden wordt. Nationale kwesties, die vroeger vaak een rem vormden op de revolutionaire ontwikkeling kunnen nu weleens het proces van neergang van Suharto's terreurbewind gaan versnellen. De dingen zijn nu eenmaal veranderlijk. En het zal steeds meer gaan doordringen, dat alleen staatkundige eenheid op revolutionaire grondslag de problemen van minderheden, van etnische groepen, van 'nationale kwesties' kan oplossen.

Daar komt bij, dat in Nederland de perspectieven om het imperialisme te bevechten, groter worden. Er is niet alleen het humanitaire gepraat van Den Uyl, maar er is ook wel duidelijk de verbreding van het front met socialisten, die met ons optraden tegen het bezoek van Suharto en die met ons samen de stem verheffen voor de vrijheid en voor het leven van een

jonge revolutionair als Sukatno en tegen het optreden van bijvoorbeeld Samkalden in Indonesië.

Er is de verbreding van het front in die zin, dat met ons meer stemmen opgaan tegen iedere vorm van kolonialisme, voor opheffing van het koloniale instituut voor Suriname en de Antillen, tegen de vestiging van NAVO-bases in die gebieden, tegen militaire interventie en ook tegen het voortwoekeren, het voortkruipen van het kolonialisme naar het grondgebied van Nederland in de vorm van rassendiscriminatie.

De ontwikkeling gaat door en Schmelzer, bezig met 'ontwikkelingshulp', heeft gezegd, dat hij minister Boertien eens zal laten uitzoeken hoe het eigenlijk in Maleisië, Thailand, Birma en de Philippijnen is gesteld. Boertien kan onderzoeken wat hij wil, en Boer elf en Boer twaalf ook, maar een feit is, dat daar guerrillastrijd wordt gevoerd. Een feit is, dat de heersers, die daar de Vietnamese oorlog ondersteunen, de grond onder de voeten brandt en dat heeft ook alles met Indonesië te maken. Ondanks tegenslagen, met de erkenning dat een revolutie tijdelijk teruggeworpen kan worden, wetend, dat zij ook de getijden van eb en vloed kent, zijn wij optimisten.

Als partij hebben wij ons de afgelopen jaren gedragen overeenkomstig onze traditie en verantwoordelijkheid. We weten, dat we niet alles weten, dat we niet alle feiten kennen, maar het gaat er niet om dan alleen maar te filosoferen. Lenin wees eens op de houding van Marx tegenover de Parijse Commune, die zich kenmerkte, ook bij fouten, ook bij misslagen, door boven alles te stellen het feit, dat de arbeidersklasse heldhaftig, opofferingsgezind de geschiedenis maakt.

Met haar kan alleen maar actieve solidariteit mogelijk zijn. Lenin zei letterlijk: 'Marx beschouwde de geschiedenis van het standpunt van degenen, die ze maken zonder de mogelijkheid de kansen van te voren onfeilbaar te berekenen, maar niet van het standpunt van de kleinburgerlijke intellectueel, die maar moraliseert het was gemakkelijk zo te voorzien, of men had daar en daar niet aan moeten beginnen'.

Het is goed aan dit uitgangspunt te denken. De Indonesische revolutie heeft de Japanse bezetting, heeft in twee koloniale oorlogen haar belagers verslagen en dat waren ongelooflijk glorieuze momenten. Zij heeft de onderdrukking van de opstand van 1926 doorstaan, is de provocatie van Madioen na de tweede wereldoorlog te boven gekomen en wij zijn er vast van overtuigd, dat dit ook nu zo zal zijn.

Multatuli kende reeds de wijsheid van het volk, van de Indonesische landbouwer, die kijkt naar de jonge rijstaanplant en zegt: 'onhoorbaar groeit de padi'. Zo is het ook met de padi van de revolutie, met de uitzaai van de ideeën van het marxisme-leninisme, die niet verboden kunnen worden. Wij maken ons daarbij sterk tegen de geldschieters en aanhangers van het Suharto-regiem in Nederland en treden op voor vrijlating van de gevangenen, voor herstel van de grondwettelijke vrijheden en vooral voor de vrijheid van de Indonesische arbeiders en boeren om zich te organiseren en dat te doen, gewapend met de ideeën van het wetenschappelijke socialisme.

Strijdperspectief tegenover Club van Rome en Mansholt

Het strijdperspectief, dat wij aan de arbeidersklasse voorleggen is wel totaal verschillend van de vooruitzichten, die kortgeleden zijn geproduceerd door de zogenaamde commissie-Mansholt, zo begon Marcus Bakker op de middag van de tweede congresdag zijn rede voor het congres. Mansholt c.s. schotelen de mensheid een serie crises voor, waaraan zij naar keuze ten onder kan gaan, terwijl wij de verdieping en verscherping van de algemene crisis van het kapitalisme aantonen. Zij verzoeken beleefd doch dringend arbeiders en ondernemers — broederlijk verenigd — tot matiging over te gaan, terwijl wij de groei van de massastrijd constateren, gedragen door radicalisering en acties van de arbeidersklasse, waarbij de vraagstukken van de macht en van de maatschappelijke omwenteling aan de orde komen.

Zij bepleiten de eeuwige achterstelling van de vroegere koloniale volkeren, met behulp van de pil en van ontwikkelingshulp aan neo-koloniale politieregimes. Wij stellen de solidariteit met de revolutionaire bewegingen in Azië, Afrika en Latijns-Amerika als een onmisbaar strijdwapen voor onze eigen strijd voor het socialisme.

Zij verheerlijken de EEG, het operatieterrein van de grote concerns, waarin de macht van het Duitse imperialisme centraal staat. Wij stellen de strijd voor de vrede centraal, waarin juist dit Duitse imperialisme de directe vijand is, en kennen daarbij de beslissende rol toe aan de strijd in ons eigen land, voor verandering in de politieke toestand.

Het is duidelijk, dat onze doelstellingen direct aansluiten bij de eisen en verlangens, die het afgelopen jaar op zo stormachtige wijze door de massa's naar voren zijn gebracht, niet in de laatste plaats ook door socialisten en gelovigen.

Er is dan ook een verschil in inspiratie — die van ons is onze marxistisch-leninistische zienswijze, de zienswijze van de klasstrijd en van de strijd voor het socialisme. Die van het Mansholt-groepje is het rapport van de Club van Rome, uitgewerkt door het Instituut van Technologie van Massachussets, betaald door de Volkswagenstichting. Als je overigens het rapport van de Rome-club nader beziet, dan is het in vele opzichten een computerherhaling van de ondergangsverhalen, die D'66 ons nu al geruime tijd toeroept. Het is evenmin toevallig, dat die Club van Rome precies eindigt waar D'66 begonnen is, namelijk met de constatering dat alle bestaande politieke en sociale organisaties beter opgedoekt zouden kunnen worden. Of zoals een van de poten van de nieuwe heilige stoel, prof. Böttcher (Shell, VVD, DS'70) aan *De Telegraaf* toevertrouwde: 'Op dit ogenblik functioneren eigenlijk alleen de grote bedrijven nog goed'.

Wie zijn de plunderaars?

In het voorwoord al klaagt het rapport van de Club van Rome, dat de mensheid bergafwaarts gaat, want de mensen beginnen de autoriteit te verwerpen, ze raken van het geloof af en in de onderontwikkelde gebieden verscherpen zich de tegenstellingen. *'Zo', lezen we, 'zijn er in het spoor van wetenschappelijke en technologische vooruitgang onverdragelijke psychologische, politieke en economische kloven te voorschijn gekomen, die de bezitters en niet-bezitters in de wereld tegenover elkaar plaatsen. Een verdere verscherping van deze stand van zaken zou politieke explosies onvermijdelijk maken'.*

Dat is dan het rapport van de Club van Rome in een notedop en de verklaring, waarom Volkswagen, Shell en de Amerikaanse imperialisten er hun geld en mensen insteken. Het is de angst voor politieke explosies, angst voor revolutie. Omdat blijkbaar het Boek der Openbaring geen bestseller meer is, is nu een nieuw Armageddon voor onze deur neergezet.

Hoe je het ook Wendt of keert, volgens hen komen we om door gebrek aan voedsel en grondstoffen, gaan we ten onder in het vuil en de kindertjes.

De Club van Rome heeft echter geen problemen uitgevonden, ze heeft ze zo gerangschikt, gekoppeld en gepresenteerd en in de jas van de computerwetenschap gestoken, dat ze wapens van de imperialisten tegen de volkeren, tegen de vooruitgang tegen de maatschappelijke ontwikkeling zouden worden. Om de heer Böttcher nog eens te citeren: *'Maatschappelijke veranderingen, dat duurt te lang. Daar hebben we geen tijd meer voor'.*

De problemen zijn er, maar ze zijn anders dan de wijze, waarop ze door de Club van Rome en Mansholt voorgesteld worden. Er is sprake van vervuiling, maar door wie? Wie vervuilen de Rijn en de Rijnmond, wie vervuilen de hogere luchtlagen en de oceanen? Is dat de mensheid of is dat het uitvaagsel van de mensheid voor wie geld nu eenmaal nooit gestonken heeft?! Er is sprake van roofofbouw op delfstoffen en energie. Het rapport van de Club van Rome laat zien hoe snel koper, goud, lood, kwik, zilver, tin en noem maar op, opgebruikt worden als dit zo doorgaat. Maar de vraag is: halen *wij* dat dan uit de grond — organiseren de gewone mensen volkerenslachten in het Midden-Oosten, in Indonesië, Biafra, Angola, Bangla-Desh, onder de Indianen van Brazilië en niet te vergeten in Vietnam om de vrije koopmansbeschikking te hebben over olie, uranium en kostbare metalen?

En wie besteden voor miljarden van de kostbaarste grondstoffen aan steeds verfijnder wapentuig? Dat is alles toch wel duidelijk!

Het is waar, de aarde wordt geplunderd, maar dat gebeurt niet door de mensheid. Het gebeurt door de onverzadigde winstmakers. Het is juist onze doelstelling om met het socialisme de beschaving en de ordening te brengen, die deze vernietigende rooftocht moet beëindigen en die het gebruik van de

rijkdommen der aarde ten behoeve van de mensheid zal kanaliseren.

Nieuwe wetenschappelijke ontwikkelingen

Het is niet waar, dat de mensheid met verlies aan energie bedreigd wordt. We staan voor enorme nieuwe ontwikkelingen van de atoomenergie, mogelijk van aanwending van zonne-energie en energie van de oceaانبewegingen. Niemand weet nog welke stoffen uitgevonden zullen worden, of het misschien zelfs al zijn en in de brandkasten van de grote concerns verscholen liggen; nieuwe vindingen, die de bestaande mineralen kunnen vervangen.

Is er te weinig voedsel? Er zijn berekeningen, van niet de eerste de beste geleerden, dat de aarde niet drieëneuhalf miljard, maar tien of twintig maal meer zoveel mensen kan voeden bij een optimaal gebruik van de grond. Als er nu in delen van Azië, in Afrika en Latijns-Amerika tekorten zijn, dan zit dat niet in het mensenaantal, maar in de achtergebleven methoden van de landbouw in die landen. Van alle kunstmest wordt 95 procent in Europa en Amerika gebruikt en in de tropische gebieden vrijwel niets. Datzelfde geldt voor moderne landbouwwerktuigen. De oorzaak van deze situatie is, dat de imperialisten die volkeren eeuwenlang in armoede en onwetendheid hielden en dat diezelfde imperialisten nu overal reactionaire, op feodaal grondbezit steunende regimens in stand houden of aan de macht helpen, die de basis van de achterlijkheid handhaven, omdat die in hun belang is.

Daarom voeren ze ook hun propaganda rond de geboortebepierking. Of ze in India, in Brazilië, veel of weinig kinderen willen is niet een zaak van de Unilever, maar van de ouders daarginds. Als overigens de gezinnen van die geplunderde boeren in Azië of Latijns-Amerika groot zijn, dan heeft dat nog zijn maatschappelijke oorzaak. Want de extra-kosten van het kind zijn klein, zijn waarde als toekomstige kostverdiener is groot. Het kindertal vormt de enige rijkdom, zoals huwelijk en gezin de enige vreugde zijn.

Hoe men het probleem ook benadert, de revolutie van deze volkeren tegen het imperialisme en zijn heel of half feodale marionetten is de enige weg om zich uit de toestand van achterlijkheid, honger en onderdrukking te bevrijden en volop deel te hebben aan de rijkdommen en mogelijkheden, die de mensheid zich heeft geschapen. Die revolutie is een onlosmakelijk deel van het toekomstbeeld van de gehele mensheid en de strijd voor dat inzicht is de plicht voor een ieder, die zich communist noemt.

Economische crisisverschijnselen

[304] 64 In het rapport van de Club van Rome, dat de grondslag vormt voor het rapport-Mansholt, wordt gezegd, dat de economische

groeï maar dient te worden stopgezet. Dat is een punt, waarmee we in de politiek van vandaag in ons land te maken krijgen. We zien nu al hoe door onze concerns en regeerders deze stellingname in praktische politiek wordt omgezet. Opeens ontdekt men — nu iedereen aangesloten is — de eindigheid van het aardgas. Dus gaat de prijs omhoog.

Plotseling spreken de Shell en de AKZO over de antivervuïlingsinstallaties, die ze willen bouwen. Dat betekent, zeggen ze, dat de prijzen omhoog moeten en de lonen niet. Of zoals het blad *De Onderneming* (Bakkenist) op 19 mei schreef: 'Gegeven de geraamde omvang van de milieukosten, zou men . . . zelfs de nog verdergaande bereidheid moeten opbrengen reëel minder te besteden in de consumptieve sfeer'. Dat wil dus zeggen: loonsverlaging.

Wordt in Duitsland en in Frankrijk door de mijneigenaars en de chemische fabrieken de Rijn vervuild? De mensen moeten dan maar meer betalen voor het water, zo zegt Biesheuvel.

Kortom, reeds nu wordt het rapport van de Club van Rome vertaald in een politiek, die is gericht op ondersteuning van een complete plundertocht op inkomens van gewone mensen. Er is echter nog een diepere achtergrond. Het is niet toevallig, dat pleidooien voor stopzetting van de economische groei, voor matiging in verbruik, prijsverhoging, hogere lasten en loonstop samenvallen met ernstige crisisverschijnselen in de economie, waarvan de bij ons snel toegenomen werkloosheid een aanwijzing is.

De opdracht tot het rapport werd gegeven in de tweede helft van 1970, toen er in de Verenigde Staten een duidelijke economische inzinking was en in West-Europa de inflatie naar een hoogtepunt ging. Het rapport werd uitgebracht in november 1971, toen mede door de Nixon-maatregelen de teruggang ook op West-Europa en Japan oversloeg en de stagflatie (combinatie van stagnatie en inflatie) een wereldverschijnsel was geworden.

Men kan zeggen, dat de concerns de aanwijzingen van de Club van Rome volgen en daarmee in overeenstemming handelen. Geeft de AKZO niet het voorbeeld?

Minder produktie leidt tot minder grondstoffenverbruik, tot 'matiging' voor 6000 ontslagenen en loondruk op de rest. Als we bedenken, dat de AKZO ook nog de pil fabriceert, dan is het beeld compleet.

Een belangrijk economisch feit is nog, dat de AKZO-maatregelen duidelijk in het verband van een Westeuropees kartel zijn getroffen, uitgaande van een bepaald marktaandeel, met het doel de prijzen te verhogen.

Kapitalistische jungle

Uit recente publikaties blijkt duidelijk, dat het niet om een incidenteel gebeuren gaat. Zo wordt in het jaarverslag van de Nationale Investeringsbank, een gezamenlijke onderneming van de Nederlandse staat en de grote concerns en banken, een

speciaal gedeelte gewijd aan wat wordt genoemd 'overcapaciteit in een reeks bedrijfstakken' — chemie, metaal, en metallurgie, papier enz. Deze situatie, zo zegt dit rapport, is een gevolg van de enorme nieuwe investeringen van de laatste jaren.

Maar de overproduktie leidde tot prijsconcurrentie, waardoor de winst aangetast raakte en investeringen niet opbrachten wat daarvan werd gedacht. De hoge heren adviseren daarom nu te komen tot nationale en internationale kartelafspraken om minder te investeren en hogere prijzen te vragen, zodat de winst snel kan stijgen.

Hetzelfde thema wordt uitgewerkt in een recent artikel in *Economische Statistische Berichten (ESB)* van de hand van drs. Limburg, hoofd van het economisch bureau van de AMRO-bank. Ook hij signaleert in 1968-'70 een ware investeringswoede, maar een achterblijven van de gewenste resultaten. Hij noemt de aluminiumindustrie, machinebouw, elektrotechniek, chemie, auto-industrie en staalfabricage, dat wil zeggen alle grote industrieën. Daar had de concurrentie scherpe vormen aangenomen, zodat de geïnvesteerde bedragen niet met de gewenste snelheid terugkomen. Een vuistregel in de wereld van de concerns is, dat dit in 6 jaar dient te geschieden, nu lag dit eerder op 10 jaar.

Uit het ESB-artikel blijkt, dat de kapitalisten bezig zijn met een koerswijziging. Er wordt gezocht naar kartel- en fusieovereenkomsten, nationaal en internationaal, met het doel afspraken te maken voor produktiebeperving, opvoering van de prijzen en het kapitaal daarheen te richten, waar het het meeste profijt oplevert. Een van de doelstellingen is om door een vergrote werkloosheid de druk van de arbeiders op de lonen te verminderen.

Het gaat hier allemaal om verschijnselen van de crisis in de kapitalistische economie. Maar de oplossingen die men hiervoor zoekt berusten in wezen op zelfbedrog. Want het kapitalisme kan tijdelijke regelingen nastreven, maar het is en blijft een jungle, waar op een gegeven moment de een de ander toch weer naar de strot vliegt.

Men poogt met moderne methoden van zakkenrollerij en bedrog de kapitalistische crisisverschijnselen af te wentelen op de werkers door middel van prijsverhoging, werkloosheid en loondruk met een beroep op de Club van Rome.

De samenhang is duidelijk. De Club van Rome propageert de afremming van de economische groei en matiging, met dreiging van de apocalyps. Haar financiers voegen de daad bij het woord, door hun crises op de werkers af te wentelen. Het betekent, dat de loonstrijd, de strijd tegen massawerkloosheid en dus de versterking en activering van het NVV centrale punten zijn in de partijpolitiek. En dat de inspanningen in die strijd moeten worden opgevoerd. Want de strijdorganisatie van de arbeidersklasse, dat is de zwakte in al hun plannen, dat is hetgeen waarop zij zich stuk bijten.

Mansholt zegt: we moeten nu zien of het waar is, dat geld niet gelukkig maakt. We weten niet hoe gelukkig Bakkenist, Philips, Wagner en Van der Brink zijn, maar wat we wel weten is, dat

geld hen machtig maakt. We weten ook, dat het zaak is van de arbeidersklasse om hen zoveel mogelijk van het geld, dat ze op kosten van de werkers bijeengaren, afhandig te maken. En om ze uiteindelijk de macht te ontnemen, die ze door hun geld en positie over de volkeren uitoefenen. De weg daartoe te banen is de dure plicht van onze partij.

NVV massaal versterken

De ons al jarenlang opgedrongen sprookjes, dat het kapitalisme over zijn oude, kwade streken heen zou zijn, die zijn zo langzamerhand niet meer te handhaven. Dit verklaarde Wim Nieuwenhuys op het congres in zijn rede, welke vooral aan het bedrijfs- en vakverenigingswerk van de partij was gewijd. De kapitalistische fabeltjes vallen thans uiteen en zoals gebruikelijk zijn de ondernemers er voor alles op uit de economische crisisverschijnselen op kosten van de werkers uit te vechten. Hun winsten zijn heilig en het gelag moet door anderen worden betaald.

De honger naar winst, de onzekerheid van het kapitalisme zelf, drijft hen op om alles en iedereen naar hun hand te zetten. Hun hoofddoel is het NVV te binden, daarbij speculerend op reformistische tendensen. De brutaliteit, waarmee de grote ondernemers optreden, zoals nu weer blijkt uit het laatste SER-rapport, dat als een program van verscherpte uitbuiting is gelanceerd, is echter geen bewijs van kracht.

Het is een demasqué, waarin hun zogenaamde begrippen van 'algemeen belang' enz. door de werkers als vals worden herkend. Tegenover hun ontluistering staat het groeiende bewustzijn van de werkers, dat thans gezamenlijk front gemaakt moet worden tegen de aanvallen op hun verworven rechten en tegen de plannen tot 'matiging'.

Tussen onze twee congressen in hebben een reeks van acties plaatsgevonden, zowel voor het behoud van werkgelegenheid als voor verhoging van de lonen. Daarbij speelden een aantal elementen, die voor onze partij van zeer groot nut zijn.

In de eerste plaats moeten we constateren, dat de acties verspreid hebben plaatsgevonden over het gehele land. Ook in die gebieden, waar de werkloosheid hoog is, is de loonstrijd georganiseerd. Deze strijd beperkte zich bovendien niet tot de bedrijven, die vanouds al centra zijn, maar ook bij de grote monopoliebedrijven als AKZO en Philips hebben de afgelopen tijd stakingen plaatsgevonden. Nieuwe krachten, nieuwe groeperingen als beampten en technische kaders hebben in de acties voor het eerst van hun leven met de arbeiders meegestaakt.

Een belangrijk verschijnsel is verder, dat de stakingen langduriger en hardnekkiger worden en dat de acties, op een enkele uitzondering na, resultaten afwierpen.

Het belangrijkste element uit de afgelopen periode is naar mijn gevoel, de toenemende strijdbereidheid bij de leden en kaders van het NVV, die mede de kop nemen. Wanneer voorzitter Groenevelt van de Industriebond-NVV bijvoorbeeld toegeeft, dat op ledenvergaderingen meer en meer de eis wordt gesteld

van verlaging van defensie-uitgaven, dan is dat een nieuw geluid; in die zin, dat nu ook de bondsleidingen dergelijke opvattingen onder de leden — die al lange tijd bestaan — niet langer negeren en zelf ook toegeven, dat verlaging van de defensie-uitgaven noodzakelijk is als middel ter bestrijding van de inflatie.

In de afgelopen periode klinkt de discussie over het organiseren van de klassenstrijd en de strijd tegen het kapitalisme zelf op bondsvergaderingen steeds veelvuldiger.

Taak van de partij

De taak van de partij zal er in moeten bestaan, dat in het thans op gang zijnde radicaliseringsproces, de weg wordt gewezen aan de Nederlandse arbeidersklasse en initiatieven worden genomen met perspectief.

Het is nog niet zo lang geleden, dat wij als communisten initiatieven namen tot de vorming van actiecomités, toen de NVV-leiding sliep en bestuurders er hun voornaamste taak in zagen de strijd af te remmen inplaats van te bevorderen. Op een moment, dat de vakbeweging nog hoera-geroep uitte over de antistakingswet, waren het de communisten, die dwars tegen alle opvattingen in, het ware karakter van deze wet aantoonde. In de congresinleiding is er al op gewezen tot welke resultaten dit heeft geleid.

Het is echter noodzakelijk vast te stellen, waardoor het mogelijk was dat de communisten in de grote stukken massa-actie van de afgelopen periode zo een vooraanstaande rol konden vervullen en dat het radicaliseringsproces en de interne democratisering in het NVV zo een snelle vlucht hebben genomen. Natuurlijk speelt daarbij een rol de ontwikkeling in de kapitalistische maatschappij zelf, maar het is eveneens nuttig en nodig om vast te stellen, dat dit een direct uitvloeisel is van onze eenheidspolitiek ten opzichte van het NVV op basis van een verscherping van de klassenstrijd.

Het fundament hiervoor werd gelegd op ons 19de partijcongres, waar het besluit werd genomen tot herstel van de leninistische vakbondspolitiek. Wij stelden ons ten doel een intensieve propaganda te voeren voor een vakorganisatie op grondslag van zelfstandigheid tegenover de kapitalistische klasse en haar regeringen, bij het ontwikkelen van interne vakbondsdemocratie met gelijke rechten en plichten voor alle leden en bestuurders, ongeacht hun politieke of kerkelijke richting.

Wij wisten toen, dat dit een politiek op lang zicht was. Communisten werden nog uit het NVV geweerd of geroyeerd, zij werden weer aangenomen en weer uitgesloten. Maar nu, dertien jaar later, nam de grootste en belangrijkste bond van het NVV, de Industriebond, het besluit om de bepalingen ten aanzien van communisten en andere progressieve arbeiders te schrappen. Dat was geen presentje, geen goedertierenheid van een aantal bestuurders, maar het resultaat van een vastbesloten weg — die enerzijds ging via het overtuigen en die anderzijds door de CPN doorgesnakt werd in een felle bestrijding van de revisionisten van het slag Brandsen-Reuter. Het is niet moeilijk

vast te stellen, waar dit soort figuren zijn gebleven; zij zijn beland bij het renegatendom. Maar hier op het congres zijn de kameraden aanwezig, die in de afgelopen periode in belangrijke stukken strijd te midden van de massa hebben gestaan en er ook leiding aan hebben gegeven. Kameraden van de ADM, Verschure, Wilton, bedrijven die de ruggegraat vormden van de metaalactie. Zij zijn hier aanwezig en de anderen — Brandsen, Reuter, enz. — die ons in 1958 van de strijd wilden afhouden, zijn weggevaagd.

Georganiseerde kracht verhogen

In de huidige situatie is het een dwingende eis, dat de eenheid van de arbeidersklasse en een vergroting van haar georganiseerde kracht tot stand worden gebracht. De weg daartoe is de organisatie van de werkers in het NVV.

De confessionele leiders hebben juist op kritieke momenten hun ware gezicht laten zien als slippendragers van het kapitaal en aangevers voor de regering-Biesheuvel met het doel om ook het NVV in deze politiek mee te zeulen. Het gekrakeel en de zogenaamde discussie over samengaan en federatie van het NKV en CNV hebben niets anders ten doel dan een zogenaamde eenheid op een door hen gekozen basis te grondvesten. Deze confessionele organisaties hebben als werkelijke grondslag een sociale politiek van klassensamenwerking, van de katholieke en protestantse kerken, die zelf tegenwoordig echter eveneens in beroering zijn. De aanhang van de confessionele organisaties is dalende en de grondslag van de confessionele organisaties is ten dode opgeschreven.

Het is een onomstotelijk feit, dat de confessionele arbeiders zich losmaken van de gepropageerde principes van klassensamenwerking. In de metaalstaking stonden zij schouder aan schouder met hun socialistische en communistische collega's. Naar mijn idee kan dit echter geen rechtvaardiging zijn om ons principiële uitgangspunt om actief lid te zijn in het NVV naar de achtergrond te schuiven. Met name in Brabant en Limburg, waar de confessionele organisaties nog omvangrijk zijn, laten partijgenoten in deze kwestie nog teveel praktische uitgangspunten gelden, in plaats van het principiële standpunt van onze partij. Bij de machtige demonstratie tegen de sluiting van de ENKA in Breda, hebben we kunnen constateren, dat wanneer NVV-kaders en leden goede standpunten innemen en bereid zijn te knokken, zij daarmee ook gelovige werkers in beweging krijgen. Ook in die streken, waar de confessionele bonden nog het sterkst zijn, moeten we ons principieel en praktisch richten op het NVV. Doen we dat niet, dan benutten we onze kostbare activiteit en onze werkkraft verkeerd. Dan gaan we onze belangrijkste taak voor de naaste toekomst uit de weg, namelijk het afbreken van de confessionele organisaties en ons richten op het NVV, dat de moderne grondslag vertegenwoordigt en de mogelijkheid heeft ingrijpende veranderingen in de economie en de maatschappij tot stand te brengen.

In een ledenbrief van 1958 verklaarde onze partij, dat de vak-

beweging, het NVV, zich bezighoudt met de onmiddellijke arbeidersbelangen. Dat is haar taak in deze kapitalistische maatschappij.

Daarnaast heeft zij echter een grote rol te vervullen bij het voorkomen van oorlog en haar toekomstideaal is toch een socialistische maatschappij.

Het gaat er dus niet alleen om de sociaal-economische strijd te ontplooiën, maar zij is voorwaarde voor de gerichtheid op ingrijpende veranderingen. De communisten moeten zich ten doel stellen de politieke en ideologische strijd ook op de bedrijven verder te voeren.

We moeten consequent de verbinding tussen bedrijfsgroepen en buurtafdelingen tot stand brengen en de ervaringen, die we opdoen in de klassenstrijd in de gehele partij verwerken. We moeten afstappen van de gedachte, dat het bedrijfs- en vakverenigingswerk een vraagstuk van 'specialisten' is. Nee, het is een zaak van de gehele partij, zoals de loonstrijd ook niet het terrein van de vakbeweging alleen is, maar ook een zaak van de partij. Om te kunnen optreden tegen massa-ontslagen is machtsvorming noodzakelijk. Gebleken is, zoals bijvoorbeeld rondom het schandaal bij de AKZO, dat de wet op de ondernemingsraden, aangeprezen als het summum van inspraak en zelfs medezeggenschap, een gedrocht is.

Tijdens de AKZO-affaire kwamen ook bondsbestuurders — wel wat laat natuurlijk — tot die conclusie. Toch bestaat thans de mogelijkheid om tot een duidelijk program met perspectief te komen dat zou kunnen bestaan uit: het afdwingen van bevoegdheden voor de ondernemingsraad; het afsluiten van overeenkomsten over lonen en arbeidsvoorwaarden, die boven de CAO uitgaan; het vetorecht van de ondernemingsraad bij ontslag; het toezicht uitoefenen over en bevoegdheden bezitten ten aanzien van de bedrijfsveiligheid en de hygiëne. Daarbij moet de onschendbaarheid worden vastgelegd van de arbeiders, die door hun collega's als hun vertegenwoordigers zijn gekozen.

We hebben al eerder over een dergelijk program gesproken, maar de mogelijkheden daarvoor zijn nu in de kiem aanwezig. Bij Werkspoor Utrecht negeerde de ondernemingsraad de 'zwijgplicht' van de directie en organiseerde een personeelsvergadering, waar besloten werd tot stakingsacties. Bij de Marbon eisen de arbeiders bevoegdheden en doorvoering van veiligheidsmaatregelen. Bij Pelger staken de arbeiders — in een gebied met veel werklozen — niet alleen voor hoger loon, maar vooral omdat zij niet wensden te accepteren, dat hun vertrouwensman geslachtofferd wordt.

Naar mijn mening is de tijd rijp om zulke vraagstukken in het middelpunt van het werk van de partij te plaatsen. De ondernemers hebben angst voor de actiebereidheid, juist omdat in de strijd communisten en socialisten de ruggespraak vormen. Voor het opvoeren van de strijdvvaardigheid en voor het overwinnen van de gaping tussen politieke invloed en organisatie, is het nodig met geduld en vasthoudendheid het bedrijfswerk aan te pakken en bovenal de loonstrijd te organiseren.

Slotrede van Henk Hoekstra

In een slotrede ter afsluiting van de discussie verklaarde Henk Hoekstra, dat het congres zich drie dagen lang heeft beziggehouden met de brandende problemen van deze tijd. Wij hebben dat niet gedaan als een soort studiegenootschap, maar als praktische politici, die werken in bedrijven, in dorpen en steden. De afgevaardigden gaan naar huis, verrijkt met nieuwe ervaringen en met nieuwe kennis, omdat het 24ste congres een grote uitwisseling van ervaring en kennis is geworden — gelukkig niet in de sfeer van gezapige zelfvoldaanheid, die de burgerlijke politici altijd zo kenmerkt — maar in een kritische en zelf-kritische beoordeling van eigen werk.

In de discussies op het congres zijn aan het partijbestuur, als ook aan de partijgenoten in afdelingen en districten aanwijzingen en praktische voorbeelden gegeven hoe de activiteiten van de partij kunnen worden verbeterd.

Het CPN-congres heeft, zo zei Hoekstra, grote aandacht besteed aan de strijd voor een onafhankelijk Nederland. Hij beklemtoonde, wat Paul de Groot, erelid van het partijbestuur, op de eerste congresdag had verklaard over de dreigende gevaren vanuit West-Duitsland.

Wij waarschuwen, zo verklaarde Hoekstra, uit volle overtuiging, zonder overdrijving en in alle eerlijkheid. Niet om de mensen de stuipen op het lijf te jagen, maar om hen wakker te schudden.

Slechts lafaards sluiten de ogen en leveren de goegemeente over aan zorgeloosheid en de kater, die daarop volgt.

Ons congres heeft zich vooral ook beziggehouden met de dagelijkse belangen, en hoe kon het ook anders, want het hele leven waar wij als communistische partij middenin staan, wordt beheerst door vraagstukken van het loon, de loonhoogte, de prijsstijgingen en door het vraagstuk of wij zullen berusten in een oorlogskoers van de reactie of zullen vechten voor de vrede!

Wij strijden tegen de aanslagen, die door de rechtse krachten worden gepleegd op de democratie! Op ons congres zijn ook vele andere belangrijke vraagstukken aan de orde gesteld en grondig behandeld, vraagstukken als bijvoorbeeld de milieuhygiëne, aldus Henk Hoekstra. Dat gebeurde niet in abstracto, maar concreet. Dat deze problemen zo direct op het congres ter sprake werden gebracht door de gedelegeerden vanuit de ervaringen van de werkende bevolking, toont nog eens te meer aan, hoe onze partij verbonden is met alle lagen van de werkende bevolking, toont nog eens aan hoezeer onze partij de partij van de arbeidersklasse is.

Voor reële loonsverhoging

Henk Hoekstra schetste hoe vanuit de regering-Biesheuvel een aanval wordt gedaan op het levenspeil en wees in dit verband op het drijven van de VVD-fractievoorzitter Wiegel. Hij hekel-

de de houding van de regering in de loonpolitiek en wees scherp terug 'het beroep tot matiging' dat minister van sociale zaken Boersma doet op de 'vrije broepen'. Het doel is om zo ook de vakbeweging en de arbeidersklasse tot 'matiging' te bewegen; tallozen uit de vrije beroepen voorzien echter dit spelletje.

Maar gezegd moet worden, aldus Henk Hoekstra, dat op de huidige regeringspolitiek, op de loonpolitiek van de regering en de ondernemers een nog niet krachtig genoeg antwoord gegeven is. Vele discussianten hebben gewezen op aarzelingen, die bestaan in de vakbeweging en op het voortdurend terugdeinzen, ook van bestuurders uit de vakbeweging, voor de intimidatie van ondernemers en regering. Tot op dit moment is dit nog steeds het geval en het is een zeer gevaarlijke zaak, dat de NVV-leiding haar medewerking heeft gegeven aan een zgn. discussienota. Het gaat hier om een nota, ingediend door de SER, mede namens het NVV en de confessionele bonden en waarin wordt geschreven, dat de leiding van het NVV zich akkoord heeft verklaard met een loonkostenstijging voor het komende jaar van 10 procent. Er zijn dan wel een aantal voorwaarden aan verbonden, en het lijkt stoer.

Maar een van die voorwaarden zou zijn, dat de prijzen komend jaar met niet meer dan vijf procent mogen stijgen. Wie gelooft daar nu iets van in deze situatie!

Hoe is het mogelijk nu al afspraken te maken over de eisen die de vakbeweging zal stellen — met de ondernemers nota bene — terwijl niemand in ons land nog durft voorspellen hoe hoog de prijzen zullen stijgen. Als op deze wijze wordt onderhandeld, dan is dat het paard achter de wagen spannen.

De arbeiders verlangen, dat zij netto reëel vooruit zullen gaan! In de metaal, in de bouw, in de haven zal de truc van ondernemers en regering zeker worden voorzien, maar wij moeten ons wel bewust zijn, dat een voor het levenspeil gevaarlijke weg is ingeslagen. Ook door een aantal rechtse vakbondsbestuurders en wij willen waarschuwen, dat deze weg een nieuwe bron van verwarring kan worden. Nu de regering plannen heeft om verdere aanvallen op het levenspeil te doen, moeten er looneisen komen, die een reële loonsverhoging, een verhoging van de koopkracht betekenen. Alleen daarmee zijn de werkers in staat zich te beschermen tegen de inflatie.

De staking bij Pelger

Henk Hoekstra herinnerde aan de grote indruk, die de discussiebijdrage van Aiko Platje over de strijd bij Pelger had gemaakt. Het is ook goed, dat andere kameraden voorbeelden van praktische solidariteit met de stakers van Pelger hebben gegeven en over plannen tot opvoering van de solidariteit hebben gesproken.

Ons congres heeft terecht vastgesteld, dat het hier om een zaak van bijzondere betekenis gaat. We spreken wel eens, en we hebben dat ook in de voorbereiding van dit congres gedaan, van

een stille fascisering, van een sluipende uitholling van de democratie in ons land.

Pelger is daar zo een voorbeeld van.

Laat niemand ons wijs maken, dat hier sprake is van een eigenwijze eenling, die toevallig Bood heet. Want achter deze ene man staan de groten, staat de hele ondernemersmeute met als grootste Bakkenist van Unilever en Philips. Zij hebben Bood in het vuur gestuurd. Wat is daar allemaal niet aan voorafgegaan en wat zal er allemaal niet op volgen als hen geen halt wordt toegeroepen!

Eraan voorafgegaan is immers, aldus de CPN-voorzitter, een hele keten van aantasting van rechten. Zo was er die beruchte wet op de ondernemingsraden, die door de Kamer werd gejaagd en die door ons werd gekenschetst als een wet om de almacht en de willekeur van de ondernemers in deze maatschappij vast te leggen.

Toen wij waarschuwden waren er helaas nog vakbondsbestuurders, die niet wakker waren, die nog sliepen. Het was de dreigende sluiting bij ENKA, die eindelijk duidelijk maakte welke gevaren achter deze wet verborgen gaan.

In de keten van aantasting van rechten past ook de aanval op het stakingsrecht, die nu doorbroken is door de afwijzing van de antistakingswet. Maar toch zijn de ondernemers bij Pelger zo brutaal om voor hun methoden van massa-ontslag te verwijzen naar dat ontwerp-antistakingswet, dat teruggetrokken zal moeten worden.

Henk Hoekstra wees erop, dat de communisten van begin af aan gewaarschuwd hebben, dat de wet op de ondernemingsraden en de antistakingswet gericht zijn tegen de vakbeweging, tegen het NVV in het bijzonder.

We weten natuurlijk dat stakingen niet zijn te verbieden! De geschiedenis, in het bijzonder ook van de Nederlandse arbeidersbeweging, leert dat zelfs de krachtigste, de vuilste en de smerigste terreur niet in staat is om stakingen te breken.

Het is niet mogelijk om dat te doen.

De ondernemers richten zich er nu op om de vakbeweging uit te schakelen, zij willen vertrouwensmensen van het NVV de laan uitsturen. Als dat bij Pelger zou worden toegestaan, dan is de hond los in Nederland. Het zou betekenen, dat NVV-vertrouwensmensen in alle bedrijven in Nederland vogelvrij zouden zijn verklaard, want daar komt het op neer.

Henk Hoekstra verklaarde, dat het daarom juist is, dat deze strijd op zijn scherpst wordt uitgevochten. Terzelfder tijd moeten we zeggen, dat dit een les voor de toekomst moet zijn, om waakzaam te blijven tegen elke kleine, welke geniepige poging dan ook tot aantasting van de democratie.

Er moet een andere politiek komen in ons land, er moet een eind komen aan het voortdurende gedram van rechts. We zeggen dan ook, dat de regering, die dit voedt, dient te verdwijnen. Zij moet verdwijnen vanwege haar loonpolitiek, terwille van de democratie, terwille van de eis voor werk voor allen.

Je zou deze regering-Biesheuvel kunnen vergelijken met een vissoort in Zuid-Amerika, die in scholen zwemt en in een mum

iemand, die in het water valt, tot op het bot opvreet. Die visen zijn piranha's en deze regering gedraagt zich als een troep piranha's.

Henk Hoekstra wees erop, dat op het congres een alternatief is getoond, de weg is gewezen voor een nieuwe regeringspolitiek met een sociaal, vredelievend en democratisch beleid. We hebben aangetoond, in onze congresstukken, in onze redevoeringen en ook in de discussies, dat in de bevolking de krachten aanwezig zijn om het alternatief te realiseren.

Onze partij zal zich volledig inzetten om al deze krachten te verenigen om de eerste stap vooruit te zetten. Die eerste stap zal zijn strijd voor het verdwijnen van de regering-Biesheuvel.

Partij versterken

Wij communisten, wij willen front maken en wij zullen dat ook doen in het vertrouwen in onze eigen kracht. Alle goede voornemens zijn goed, maar van grote betekenis is daarbij de versterking van onze eigen partij. Het uitbouwen van de partij door het winnen van nieuwe leden is door vele afgevaardigden terecht de hoofdtak na het congres genoemd, aldus Henk Hoekstra. Er zullen vooral leden gewonnen moeten worden uit die lagen van de arbeidersklasse, die steeds actiever aan de strijd deelnemen. De versterking van onze eigen strijd en onze eigen partij is een bijdrage in de internationale strijd voor vrede en socialisme.

Hij verklaarde, dat op ledenvergaderingen en districtsconferenties na het congres heel nauwgezet dient te worden nagegaan wat de remmen in de partij zelf zijn die de groei kunnen verhinderen en welke remmen er bestaan bij de grote kring van sympathisanten om tot de partij toe te treden.

In dit verband veroordeelde Hoekstra een neiging om de partij in te delen in 'actieve' en 'papieren' leden. Juist in de afgelopen tijd hebben we veel van die zogenaamde papieren leden gezien, die vooraan stonden in de strijd, en dat waren zeker geen papieren tijgers!

Anderen treden op als propagandisten van de partijpolitiek, waar zij ook zijn; hun propaganda-activiteit valt niet op tabellen of formulieren te registreren.

Het is nonsens en gevaarlijk om indelingen te maken in 'actieve' en 'niet-actieve' leden, omdat dit het beeld van onze partij schept als een gideonsbende, als een partij van uitgelezen communisten, waar je van buitenaf en zelfs als je er pas lid van bent maar moeilijk tussen kunt komen, laat staan verantwoordelijkheden dragen.

Henk Hoekstra signaleerde bij sympathisanten van de partij soms als rem om toe te treden de opvatting, dat zij zich 'nog niet rijp achten'. Zij zeggen het volledig met de partijpolitiek eens te zijn, maar nog weinig van het marxisme-leninisme te weten. Ons antwoord is: waar kan je in Nederland anders dan in de communistische partij kennis van het marxisme-leninisme

opdoen? Zulke mensen horen in de partij, waar zij de nodige kennis zullen verkrijgen.

De zaak is, dat wie lid wordt van onze communistische partij, daarmee de eerste en belangrijkste stap doet. Door het lidworden, wordt onze partij-organisatie vergroot. Zij, die tot de partij toetreden, vergroten haar actieradius en dragen door hun lidmaatschap de ideeën van onze partij in bredere kring uit, dan wanneer zij buiten de partij blijven staan.

Hoekstra zei, dat juist onze partijgenoten, die vertrouwen hebben verworven onder de massa, op een heldere manier, volkomen duidelijk en uitgaande van de realiteit, propaganda maken voor het lidmaatschap van onze partij.

Vanaf dit congres zullen we de gehele partij in de weer moeten brengen voor de versterking van onze communistische partij, in de diepte door de ideologische versterking, in de breedte door uitbreiding van het ledental. Alles hangt daarbij af — dat hebben we ook al gezegd in onze resolutie — van het kader van onze partij; alles hangt op dit moment af van de gedelegeerden op het 24ste congres en wat ze na het 24ste congres in de praktijk zullen gaan doen.

Goed congres

Henk Hoekstra verklaarde tot slot, dat het een goed, een bijzonder goed congres is geweest. Er was een grote eensgezindheid op het congres en in onze partij rond de besluiten, die grondig waren voorbereid in een discussie, waaraan honderden communisten hebben deelgenomen.

Het zal de vele gifkickers, de burgerlijke sensatiejagers, de radio en de televisie dwars zitten. Het zal ze dwars zitten, deze eensgezindheid van onze partij. Maar het is zo en niet anders, want zo is onze Communistische Partij van Nederland — volstrekt eensgezind en vastberaden strijdend voor vrede, democratie en socialisme.

Resolutie van het 24ste congres van de CPN

I

Ondanks de ontwikkeling van wetenschap en techniek, ondanks concentratie van bedrijven tot multi-nationale mammoet-ondernemingen, ondanks voortgaande blokvorming van Europese staten in de EEG, vertoont de 'westelijke' maatschappij van het kapitalisme een beeld van toenemende anarchie, onstabiliteit en verscherpte tegenstellingen.

Het proces van ongelijkmatige ontwikkeling komt tot uiting in, hoofdzakelijk, de achteruitgang van het Amerikaanse en Britse aandeel in de industriële wereldproductie en wereldhandel en de snelle groei ervan in Japan en West-Duitsland. De devaluatie van de dollar, gepaard aan een afgedwongen revaluatie van de D-mark, de yen en ook de gulden, was een poging om deze ontwikkeling af te remmen.

In de 'derde wereld', vooral in India, Indonesië en een aantal Latijns-Amerikaanse landen heerst een permanente crisis; hongersnood is er een blijvend verschijnsel.

De imperialistische grote machten betwisten elkaar met nooit gekende felheid afzetmarkten, invloedssferen en vindplaatsen van olie, aardgas, uranium.

Bewapening en oorlogsvoorbereiding nemen een monsterachtige omvang aan en worden als drukmiddel gebruikt in de onderlinge strijd van de imperialistische grote mogendheden om de strategische posities te land en op zee en ze leiden tot koloniale oorlogen zoals de Amerikaanse agressie in Vietnam en de smeulende oorlog in het Midden-Oosten.

De algemene tendens hierbij is het streven van het Amerikaanse imperialisme om zich van de voormalige koloniale gebieden en invloedssferen van voornamelijk Groot-Brittannië, Frankrijk en Nederland meester te maken. Doch ook het Japanse en Duitse imperialisme, die zich van hun nederlaag in de Tweede Wereldoorlog hersteld hebben, melden zich op het strijdtoneel, vooreerst nog door kapitaal-export naar deze gebieden en steun aan reactionaire of fascistische regimens als in Saigon, Indonesië, Zuid-Korea, in Arabische landen zowel als in Israël, India en Latijns-Amerika.

Intussen nemen de botsingen tussen kapitaal en arbeid in Europa en Amerika voortdurend massaler omvang aan. Staking na staking eindigt met succes. Strijd om lotsverbetering en tegen werkloosheid door bedrijfssluiting gaat steeds vaker gepaard met bezettingen van fabrieken, onderwijsinstellingen, overheidsbureaus, en aan georganiseerd verweer tegen politie-ingrijpen. De massa's vechten niet alleen meer voor onmiddellijke eisen, doch meer en meer wordt de grondtoon hoorbaar

van strijd om de zeggenschap over de maatschappij en de macht in de staat.

Terwijl de imperialisten zich in hun verhouding tot de Sowjet-Unie bij een soort wapenstilstand hebben neergelegd, de zogenaamde ontspanning, keren zij zich met hun volle kracht tegen de nieuwe socialistische landen als Noord-Vietnam, waartegen de Verenigde Staten de meest barbaarse agressie-oorlog aller tijden voeren, zijdelings geholpen door de meeste kapitalistische staten, zowel Japan, Groot-Brittannië, West-Duitsland als o.a. ook Nederland.

Voortdurende oorlogsdreiging drukt ook op Noord-Korea en op de Chinese Volksrepubliek, evenals op Cuba.

Tegen alle verdrinking in hebben deze socialistische staten zich echter gehandhaafd en versterkt.

In Azië en Latijns-Amerika zet de revolutionaire bevrijdingsbeweging zich door, als guerilla of op andere wijze, met overwinningen en terugslagen. Nergens heeft het imperialisme zijn macht kunnen stabiliseren.

De rol van de socialistische staten in Azië op het politieke wereldtoneel wordt gaandeweg groter. Een belangrijke gebeurtenis was de opname van de Chinese Volksrepubliek in de Verenigde Naties en de uitsluiting van Taiwan, hetgeen een nederlaag betekende van de Verenigde Staten en de hun trouw gebleven volgelingen tegenover een meerderheid van socialistische en ontwikkelingslanden.

Al deze verschijnselen zijn het kenmerk van de algemene crisis van het kapitalisme, die in 1914 begonnen is en die in de huidige tijd onstuitbaar verder doorwerkt.

De heersende klasse lijdt aan seniele aftakeling. De laatste resten van de burgerlijke 'moraal', van het burgermans-'fatsoen', vallen weg. Door niets geremde jacht op superwinsten uit zich in woeker, speculatie, oorlogsmisdaden en verachting voor de mens. De opperbazen van de multi-nationale ondernemingen, als de AKZO, spelen met het bestaan van de tienduizenden arbeiders als gokkers met dobbelstenen. De gezondheid van de werkers en de gehele bevolking gaat achteruit door de milieuvervuiling.

Het onderwijs, dat gericht behoort te zijn op het bijbrengen van algemene kennis en op ontwikkeling van de intelligentie, wordt afgebroken en aangepast aan de behoeften van de grote concerns.

Geconfronteerd met het afzichtelijke verval van hun maatschappij-orde, die op kapitaalbezit en uitbuiting berust, gekweld door panische angst voor de toenemende opstandigheid tegen hun gezag, nemen de monopolieheren hun toevlucht tot onheilsprofetieën over het einde van de mensheid, waarmee zij de massa's pogen te hypnotiseren. Het centrum van die propaganda is de zgn. Club van Rome, gesponsord door het Westduitse Volkswagen-concern.

Hiertegenover stelt de revolutionaire arbeidersbeweging de enige positieve oplossing, die door de Oktober-revolutie 1917

in Rusland aan de orde is gesteld: het overnemen van het bestuur van de maatschappij door de democratische staatsmacht ván, dóór en vóór het volk, het onteigenen van de grote kapitaalsmonopolies en het brengen daarvan in handen van de gemeenschap van de werkers.

Dit is de voorwaarde voor een plan-economie, waarin de produktie niet langer dient tot het maken van winst voor particulieren, maar tot het bevredigen van de stijgende materiële en culturele behoeften van de mensen.

Geïnspireerd door deze universele ideeën van de socialistische revolutie, van het marxisme-leninisme, stelt de CPN zich tot taak te werken aan verhoging van het socialistische bewustzijn van de arbeiders, de wetenschappelijke werkers, alle kringen van de bevolking, die door het gedegenereerde monopolie-kapitaal getroffen worden.

Het Congres besluit met de grootste energie deze taak te vervullen in de loop van de strijd voor de dagelijkse belangen van de werkers en met steeds groter zelfvertrouwen de eenheid, georganiseerde machtsvorming en daadkracht van de werkende bevolking te bevorderen.

De voorwaarde daartoe is het ideologisch, politiek en organisatorisch sterker maken van de Communistische Partij.

II

Het Congres bevestigt met de meeste beslistheid de koers van de partij, die erop gericht is allereerst haar taken in eigen land te vervullen, uitgaande van de Nederlandse omstandigheden, en zich daarbij te verbinden met die krachten in Europa, Azië en de gehele wereld, zowel in de kapitalistische als in de socialistische landen, die het imperialisme slagen toebrengen en daardoor de strijdposities in Nederland tegen het monopolie-kapitaal versterken.

Terzelfder tijd moet de partij zich tegen het hedendaagse revisionisme keren, zowel in eigen land en eigen partij als op internationaal terrein, dat de strijd tegen het imperialisme remt.

In een tot aan de atoomtanden bewapende wereld is en blijft het verhinderen van een nieuwe oorlog de voornaamste taak van de revolutionaire arbeidersbeweging en alle vredelievende mensen.

Hoewel tot nu toe lokale oorlogen begrensd konden blijven, zou een oorlog in Europa onvermijdelijk tot een derde wereld-oorlog leiden.

Onder deze omstandigheden is de staatkundige neutraliteit een levensbelang voor Nederland en moet de partij met hernieuwde energie hiervoor optreden.

taal het grootste oorlogsgevaar. Het drijft naar revanche voor zijn nederlaag in 1945, het stelt met toenemende brutaliteit zijn eis tot 'hereniging' van het Duitse Rijk, het heeft reeds een overheersende positie op economisch en politiek gebied in kapitalistisch Europa gevestigd. Het zwermt uit over de gehele wereld. De Bondsrepubliek werkt koortsachtig aan de versterking van haar militaire macht, met inbegrip van atoomwapens. Zij gebruikt voor haar expansie de NAVO en de EEG als stijgbeugel. Daartoe drijft zij er met alle middelen naar om de EEG tot een geïntegreerde politieke en militaire macht te maken. Het Westduitse monopolie-kapitaal komt daarbij in het algemeen in tegenstelling tot de Verenigde Staten en bedreigt onmiddellijk de nationale belangen en de veiligheid van andere Europese staten, niet het minst van Nederland.

In de Verenigde Staten en de overige NAVO-landen overheersen nog de krachten die aan de Duitse eisen tegemoet komen, in navolging van de 'appeasement'-politiek van Chamberlain in de dertiger jaren.

Zij verbinden zich steeds nauwer met het Duitse monopolie-kapitalisme door investering van Amerikaans, Brits en ander kapitaal in Europa en de verstrengeling daarmee in de multi-nationale concerns.

De CPN heeft zich van het begin af aan tegen deze ontwikkeling verzet, vanaf de accoorden inzake de herbewapening van de Bondsrepubliek, tot aan elk terugwijken voor de Duitse machtsaanspraken in de EEG en de machtstoename van de multi-nationale concerns, waarvan de AKZO een typisch voorbeeld is.

Vanuit dit oogpunt spreekt het Congres zich nogmaals uit tegen toetreding van Groot-Brittannië, Denemarken en Noorwegen tot de EEG. Het is een illusie te menen dat hierdoor een 'tegenwicht' tegen de Duitse overheersing zou worden geschapen. Onder de huidige omstandigheden zou toetreding een versterking betekenen van de Duitse hegemonie in de EEG, gezien de tegemoetkomende houding van de Britse conservatieven en rechtse Labour-rebellen, en van de rechtse sociaal-democratie in Denemarken en Noorwegen, die in die landen de regeringsmacht uitoefent.

Bijzonder gevaarlijk voor de veiligheid van Europa is daarbij de Duits-Brits-Nederlandse samenwerking (o.a. het Almelse centrifuge-project) voor de produktie van kernspleijtstof die zich snel uitbreidt en tot een basis van een 'Europese kernmacht' dreigt te worden.

Het Congres verwerpt onvoorwaardelijk de revisionistische opvattingen waarbij men zich vergaapt aan de 'technische ontwikkeling', de 'niet-te-stuiten objectieve wetten' van de industriële produktie, die aan de EEG ten grondslag zouden liggen, en die aansporen tot 'realisme', een 'constructieve houding' van de communisten ten aanzien van de EEG, de Straatsburgse Europese Raad, 'Europese' verkiezingen die een 'democratisering' van de EEG zouden brengen.

Het gezwijmel over 'Europees continent', 'Europese cultuur' is niet anders dan bedrieglijke fraseologie.

De praktische consequentie van dergelijke opvattingen zou zijn dat de communistische partijen, naast de sociaal-democratische zouden verworden tot sociale steunpunten van het monopolie-kapitaal onder Duitse hegemonie. Het Congres keert zich terzelfder tijd tegen dogmatische opvattingen.

De EEG is een blok van reactionaire en kapitalistische regeringen. Maar waar dit zo is, moet juist rekening worden gehouden met de daarin bestaande en groeiende tegenstellingen en machtsstrijd. Het zou daarom dogmatisch zijn, in de eerste plaats uit te gaan van zgn. principiële oppositie en het formele uittreden van Nederland uit de EEG op de voorgrond te plaatsen.

Het gaat er om, in eigen land tegen elke maatregel van de EEG te strijden die de nationale zelfstandigheid en de levensbelangen van de werkende bevolking schaadt en de toepassing daarvan te door kruisen.

Het gaat om het verenigen van de arbeiders, de boeren, de handelskringen en ondernemerskringen in eigen land, van allen die de achterstelling van gebieden als het Noorden en Limburg bestrijden, van alle voorstanders van effectieve milieubescherming en alle tegenstanders van de Duitse hegemonie in Europa, in onverzoenlijke oppositie, in het bijzonder tegen het vormen van een 'politieke bovenbouw' in de EEG, door middel waarvan de Bondsrepubliek haar beslissingen direct aan ons land zou opleggen.

Democratisering behoort te worden nagestreefd door massactie in elk land voor het doorzetten van de eisen van de werkers tegenover de EEG. Door versterking van de volksinvloed en democratisering van het parlement. Het perspectief voor Nederland is daarbij het losmaken van het land uit alle blokken.

De vereniging van al deze krachten in alle landen van de EEG, de internationale gezamenlijke strijd van de werkers in de Europese multi-nationale ondernemingen is hierbij een dringende noodzaak en proletarisch internationalisme van de daad.

Het Congres veroordeelt daarom ten scherpste de belemmeringen die van revisionistische zijde aan deze samenwerking in de weg worden gelegd. Het wijst de beschuldiging, als zou de CPN 'nationalistisch' zijn of aan 'nationale begrensdheid' lijden, van de hand.

Zulke beschuldigingen zijn een terugval in het reformisme van de sociaal-democratie, die al sinds jaren de EEG ondersteunt onder het voorwendsel dat hieruit een 'Socialistisch Europa' zou groeien.

Het bedrieglijke van de reformistische luchtspiegeling blijkt uit de praktijk, die juist een verscherpt optreden van de reactie laat zien sinds het ontstaan van de EEG. Als communisten een dergelijke opvatting en gedragslijn gaan aannemen, betekent

dit een verloochening van de, door de historische ervaring bevestigde, leer van Lenin over niet alleen de mogelijkheid, doch de noodzakelijkheid van de overwinning van het socialisme in elk land afzonderlijk, onder de verhoudingen van de imperialistische tegenstellingen.

Juist met het oog hierop onderstreept het Congres nog eens dat de partij in de eerste plaats vertrouwt op de krachten van het werkende volk in eigen land, voor het behalen van successen en van de uiteindelijke overwinning van haar streven. De opvatting dat die overwinning slechts van buitenaf mogelijk is, door de activiteit van de 'grote broers', is vreemd aan het marxisme-leninisme.

Zij is een weerspiegeling in de rijen van de communisten van de mentaliteit van de bourgeoisie van kleine landen, die gewend is de grote mogendheden als lakei te dienen en door hen als hulpkracht, en meestal ook als pasmunt, bij de regeling van hun geschillen te worden gebruikt.

Deze opvatting doodt elk initiatief, leidt tot passiviteit en corruptie, tot het gedachteloos overnemen van algemene recepten en leuzen van buitenaf, en verhindert de partij uit te groeien tot een politieke factor, die door de massa als haar eigen vlees en bloed erkend wordt.

In verband hiermee is het ook niet mogelijk het revisionisme in eigen rijen te bestrijden, zonder het revisionisme op het internationale terrein af te wijzen.

Het voornaamste kenmerk van het hedendaagse internationale revisionisme is de geringschatting van de rol van de revolutionaire, gewapende opstandsbeweging in de voormalige koloniale gebieden in het geheel van de strijd tegen het imperialisme.

Dit leidt tot het direct of zijdelings berusten in het neokolonialisme, dat het oude kolonialisme vervangen heeft door 'ontwikkelingshulp', die dient tot ondersteuning van reactionaire of zelfs openlijke fascistische regiem, die het arme volk uitbuiten en rechteloos houden; een en ander naar sociaal-democratische traditie, begeleid door vrome wensen tot 'matiging' van de terreur en humanitaire hulp aan de slachtoffers daarvan.

Een typisch verschijnsel van onze tijd is het volgende. Het oude revisionisme van de sociaal-democratie gaf in een vorig tijdperk de Europese reformistische partijen de gelegenheid, door het prijsgeven van de revolutionaire inhoud, de omvang van de partijen te doen toenemen. Het hedendaagse revisionisme brengt de partijen, als zij daarin volharden, slechts schade. Zij blijven achter bij de radicalisering van de massa en verzwakken hun verbindingen met het industriële proletariaat of verliezen deze meer en meer. Dit brengt schade toe aan de positie van de arbeidersbeweging tegenover de reactie, ook internationaal. De oorzaak van dit verschijnsel is dat het imperialisme sinds de tweede wereldoorlog bij zijn neokoloniale politiek nederlaag op nederlaag geleden heeft.

Sinds de overwinning van de socialistische revolutie in China heeft het geen kans meer tot definitieve onderwerping van de miljoenen-volkeren in de tropische gebieden.

Na tweeëntwintig jaar blokkade van de Chinese Volksrepubliek hebben de Amerikaanse imperialisten, althans voor de naaste toekomst, de hoop opgegeven op een contra-revolutionaire interventie door eigen strijdkrachten, en hun satelliet Taiwan, tegen het socialistische bewind in China.

Dit is de voornaamste conclusie die uit het bezoek van Nixon aan Peking kan worden getrokken.

Toch geeft het Amerikaanse imperialisme zijn plannen in Azië niet op. Het zoekt nu een 'machtsevenwicht' te scheppen waardoor het 'op de wip' zou kunnen gaan zitten.

Het speculeert daarbij op de campagne die door het revisionisme internationaal tegen de Chinese Communistische Partij wordt gevoerd, en die het voor eigen doeleinden wil benutten.

De CPN heeft in de afgelopen jaren standvastig geweigerd aan de 'anti-Mao'-campagne mee te doen, op grond van haar stelregel geen uitspraken te doen over binnenlandse toestanden in socialistische landen waaromtrent zij niet over feitelijke informatie beschikt — maar bovenal toen bleek dat in de Partai Komunis Indonesia, waarin eensgezindheid bestond met betrekking tot de Indonesische vraagstukken, door de 'anti-Mao'-campagne een noodlottige tweespalt en fractiestrijd werd binnengebracht, die de fascistische junta van Suharto-Malik in staat stelde om met behulp van Westduitse, Amerikaanse en Nederlandse koloniale kapitalisten het Indonesische volk te knechten en de PKI door een afslachting zoals zelfs in de geschiedenis van het kolonialisme ongekend is, tijdelijk uit te schakelen.

Hierdoor kon Indonesië opnieuw worden opengesteld voor het koloniale kapitaal, vooral dat van Amerika en Japan.

Het 24ste Congres van de CPN stelt vast dat de houding van de partij in deze door de ervaring ten volle gerechtvaardigd is.

Het besluit tot versterking van de solidariteit met de Indonesische vrijheidsstrijders tegen het Suharto-Malik-bewind, dat ook een hulpkracht is voor de uiterste reactie in Nederland.

De CPN zal ook de solidariteit met de progressieve krachten in Suriname en de Nederlandse Antillen versterken en met kracht opkomen voor opheffing van het koloniale statuut.

Ten aanzien van de ontspanning in Europa en de verdragen tussen de Sowjet-Unie en de Poolse Volksrepubliek en de Duitse Bondsrepubliek, is het Congres van mening dat een volkenrechtelijke bevestiging van de status quo, van de bestaande grenzen in Europa, het vrije verkeer van Oost en West en uitbreiding van de oost-west-handel een juiste doelstelling zijn.

Niettemin geeft het Congres zich ernstig rekenschap van de dubbelzinnigheid van de door de NAVO gesteunde 'Ost-

politiek' van het Westduitse monopolie-kapitaal, waarvan niet alleen de CDU maar ook de leiders van de SPD de wilsuitvoerder zijn. Deze dubbelzinnigheid bleek reeds uit de eis van de regering-Brandt-Scheel tot het weglaten van de diplomatieke erkenning van de DDR bij de onderhandelingen over de Oost-verdragen en de Berlijn-regeling. Alsook uit het toevoegen van een eigen verklaring van deze regering over de 'hereniging' van het Duitse Rijk in samenhang met de ratificatie ervan.

Nog sterker bleek zij uit de bereidheid van de Brandt-Scheel-regering om samen met de oppositie Barzel-Strauss (CDU/CSU) de Oost-verdragen 'aan te kleden' door een eigen interpretatie in de vorm van een verklaring over de buitenlandse politiek van de Bondsrepubliek.

Onder deze omstandigheden en bij stem-onthouding van de CDU-CSU-oppositie zijn de Oost-verdragen tenslotte door de Bondsrepubliek geratificeerd.

Uit het hele verloop hiervan valt een algemene conclusie te trekken omtrent de voorlopige doelstellingen van het revanchisme:

- a de speerpunt van de Duitse machtsuitbreiding is op het westen gericht: op de liquidatie van de zgn. 'klein-Staaterij', d.w.z. van de resten van nationale soevereiniteit der kleine EEG-landen, op het vestigen van een dominerende positie van de Bondsrepubliek in West-Europa;
- b het ontvangt daarbij de steun van de NAVO, van Amerika, Engeland en Frankrijk en ook van de Nederlandse reactie;
- c het berust in een voorlopige status quo aan zijn oostgrenzen, met veel voorbehoud en zonder zich volkenrechtelijk de handen te binden;
- d het poogt gebruik te maken van de tegenstelling tussen de Sowjet-Unie en de Volksrepubliek China om verdere concessies af te dwingen en de Europese socialistische staten over te halen om in een politiek van militair geïntegreerde EEG te berusten. Daarbij poogt het ook Japan aan zijn kant te krijgen.

Met het oog op deze ontwikkeling acht het Congres van de CPN het onverantwoordelijk om thans over een nieuw tijdperk te spreken, over rust en vertrouwen in de regering-Brandt-Scheel, om alles op de kaart van diplomatieke accoorden, al of niet door burgerlijk-pacifistische 'vredes-congressen' begeleid, te zetten.

Waakzaamheid is geboden ten aanzien van de opzet van het Amerikaanse imperialisme om in Europa ontspanning aan te bieden in ruil voor het voortduren van spanning in Azië, in het bijzonder tegen China gericht.

Ontspanning en vrede in Europa is vóór alles een strijdopgave van de arbeidersklasse en alle democratische krachten in eigen land, in samenwerking met alle werkelijk vredelievende en socialistische krachten niet slechts in Europa, doch in de gehele wereld. Massa-actie en druk zowel op de Amerikaanse als de

Westduitse machthebbers is noodzakelijker dan ooit om de imperialistische plannen tot mislukken te doemen. Vóór alles is een steeds grotere solidariteit met en steun aan de heldhaftige volkeren van Indo-China geboden, voor het definitieve en volledige terugtrekken van alle Amerikaanse troepen uit hun landen en voor diplomatieke erkenning van Vietnam, Noord-Korea en de DDR door Nederland.

Tegelijkertijd is een niet-aflatend verzet tegen revisionistische beïnvloeding noodzakelijk.

Noch onze partij, noch de internationale beweging is er mee gediend als revisionistische verschijnselen, zij het in de problemen van het Midden-Oosten, de Aziatische of, vooral, de Europese, verzwegen of neutraal behandeld worden. Niet alleen betekent dit in feite misleiding van de partij en de Nederlandse werkers; het komt ook neer op medeplichtigheid en medeverantwoordelijkheid voor de kwalijke gevolgen die het revisionisme veroorzaakt.

De opvatting dat men hiermee 'de vijand objectief in de kaart speelt' of 'zijn eigen nest bevuilt' is onjuist.

Strijd tegen revisionisme in de eigen rijen van de arbeidersbeweging, binnen de partij of internationaal, heeft de klassevijand altijd getracht uit te buiten voor eigen propagandistische doeleinden. Voor marxisten-leninisten echter is dit nooit reden geweest om te verzwijgen wat uitgesproken moet worden in het belang van de strijd van de arbeidersbeweging.

De communistische beweging is sterk genoeg om zich daarbij van het meesmuilen van totaal gediskrediteerde vijanden niets aan te trekken. Er is geen sprake van het bevuilen van ons nest, doch van het schoonhouden van dit nest van het vuil dat er door het revisionisme in is gebracht.

Het is niet mogelijk tegen het imperialisme te strijden zonder geduldige, principiële en overtuigende doch onverzoenlijke strijd tegen revisionisme en dogmatisme. Het is ook de enige weg tot het overwinnen van de huidige internationale verdeeldheid van de communisten.

III

Het optreden van de regering-Biesheuvel wordt gekenmerkt door haar diensten aan de belangen van het grote kapitaal, ten koste van de werkende bevolking met als gevolg een steeds duurder wordend leven, toenemende werkloosheid en uitholling van democratische verworvenheden.

Zij ontkent de crisisverschijnselen in de economie om daarmee te ontkomen aan doeltreffende maatregelen daartegen.

Een van de schokkendste verschijnselen van de huidige economische toestand is de ononderbroken en versnelde inflatie, waardoor werkers en kleine bezitters stelselmatig beroofd worden. De regering, die zegt de inflatie te willen bestrijden werkt haar dan ook met alle middelen in de hand.

van onproductieve bestedingen die niet gericht zijn op een nuttig gebruik daarvan door de bevolking.

Voornaamste oorzaak van de vermindering van de koopkracht van de gulden zijn de steeds stijgende uitgaven voor bewapening. De fabelachtig hoge bedragen die besteed worden voor wapentuig veroorzaken de voortdurend stijgende belastingdruk.

De bewering dat deze militaire uitgaven noodzakelijk zijn voor onze veiligheid is misleidend. Het huidige militarisme is in de eerste plaats gericht op handhaving van de macht van het grote kapitaal en de politieke reactie in Nederland zelf.

Het maakt ons land in het kader van de NAVO en de EEG ondergeschikt aan het Westduitse imperialisme — de enige potentiële bedreiging van de vrede en de veiligheid van Nederland en de progressieve krachten van het Nederlandse volk.

Onder deze omstandigheden brengt de bewapening uitsluitend verlies en is zij de voornaamste vijand van vrijheid en welvaart. De enigen die ervan profiteren zijn de grote concerns, wapenfabrikanten en wapenhandelaren.

Inflatie wordt ook veroorzaakt door de jaarlijkse huurverhogingen, die uitsluitend het huizenkapitaal ten goede komen. Miljoenen worden uitgegeven aan de dirigistisch en parasitair staatsapparaat, terwijl het onderwijs wordt aangetast door bezuinigingen.

Een ernstige oorzaak van de inflatie is ook de massale kredietverlening door de banken. Zij maken daarbij gebruik van de lonen en salarissen, die zij onder valse voorspiegelingen via het systeem van salarisrekeningen en betaalchèques onder hun beheer hebben gebracht. Als 'geldscheppers' blazen de banken aldus de inflatie aan, die in de eerste plaats hen treft, van wier lonen en salarissen zij zich bij hun kredietpolitiek bedienen.

De hoge rente vloeit in de brandkast van de banken, zij kunnen hun dividenden verhogen, het geld vermindert in waarde en de mensen kunnen er hoe langer hoe minder voor kopen.

Daarom is een loonsverhoging, niet slechts een aanpassing aan de duurte, maar een reële verhoging van het inkomen, een absolute noodzakelijkheid. Niet de loonsverhoging scheidt de inflatie, maar de regeringspolitiek.

Ons land wordt thans geconfronteerd met een toenemende en in belangrijke mate permanente werkloosheid. Ook hier probeert de regering zich er vanaf te maken door het voor te stellen alsof het hier om een soort natuurverschijnsel gaat.

Het voorbeeld van de AKZO echter toont weer eens onweerlegbaar aan, dat bedrijfssluiting en ontslag van personeel worden veroorzaakt door concurrentie op de wereldmarkt, overproductie en rationalisatie (zie rapport directie AKZO). Dat wil zeggen: hier is sprake van een crisisverschijnsel.

Werkloosheid werd ook veroorzaakt door de revaluatie van de gulden. Daardoor werd de export van de Nederlandse industrie in het algemeen benadeeld.

De loonmatigingspolitiek oefent een zeer nadelige invloed uit op de afzet op de binnenlandse markt.

De grote profiteurs van de monetaire manipulaties van de regering zijn de koloniale beleggers — ten koste van de zogenaamde ontwikkelingslanden —, de internationale concerns die, nadat ze hier jarenlang de arbeiders uitgebuit hebben, minder rendabele bedrijven o.a. in Nederland liquideren om elders met goedkopere werkkrachten meer winst te maken. Thans eisen ze hogere bedragen aan zgn. ontwikkelingshulp uit de belastingopbrengst en verergeren daardoor de inflatie ten bate van hun neo-koloniale uitbuiting. De ontwikkelingshulp is geen hulp aan de arme bevolking van die landen, doch wordt voornamelijk gebruikt voor het betalen van steekpenningen aan inheemse terreurregiems die de hongerende bevolking onder de duim moeten houden.

Het is de hoogste tijd dat de werkers tegenover de reactionaire regeringspolitiek hun eigen program plaatsen om zich tegen de inflatie te beschermen.

Daarom besluit het Congres de werkende bevolking op te roepen zich te verenigen in de actie voor:

- loonsverhoging;
- stopzetting van de jaarlijkse huurverhogingen en andere prijsopdrijvingen;
- drastische vermindering van de bewapeningsuitgaven;
- verlaging van de loon- en inkomstenbelasting, afschaffing van de 'wiebeltax', verlaging van de indirecte belastingen op de consumptie, soepeler regeling bij de betaling van belasting;
- volwaardige werkgelegenheid en verkorting van de werktijd met behoud van loon;
- het bouwen van meer en betaalbare woningen;
- meer geld voor de volksgezondheid, wettelijke milieubescherming op kosten van de ondernemingen die het milieu vervuilen;
- verhoging van de belasting op grote vermogens en speculatie winst;
- meer geld voor sociale voorzieningen — in het bijzonder voor de bejaarden;
- meer geld voor cultuur en onderwijs.

Nu in het gehele land, vooral in het Noorden en het Zuiden, arbeiders en kaders getroffen worden door een permanente werkloosheid als gevolg van de crisisverschijnselen moet worden geëist dat de werkloosheidsuitkeringen krachtens de WW-wet worden verhoogd en dat bij een langdurige werkloosheid geen kortingen op die uitkeringen mogen plaatsvinden.

Terwijl in Spanje, Griekenland en Portugal het vermolmd fascisme kunstmatig op de been wordt gehouden, is de reactie in Azië, Latijns-Amerika en geleidelijk ook in Europa, de koers naar fascisering aanvelen. In ons land vinden eveneens openlijke en bedekte aanvallen plaats op verworven rechten, vrijheden en op de parlementaire democratie.

Ook in de Nederlandse maatschappij, die verziekt wordt door uitbuiting, propaganda voor agressiviteit en rechteloosheid, neemt de misdadigheid toe.

Terwijl het onderwijs gericht zou moeten zijn op de ontwikkeling van de persoonlijkheid, vindt afbraak van het onderwijs plaats door te grote klassen in het lager en middelbaar onderwijs, worden ouders van leerlingen bij het voortgezet onderwijs onderworpen aan zware schoolgeldheffingen, terwijl het hoger onderwijs door het opschroeven van collegegelden voor jongeren uit kringen van de werkende bevolking ontoegankelijk wordt gemaakt.

Euwenoude tradities te grabbel gooiend en vervuld van minachting voor culturele verworvenheden zowel als voor hedendaagse prestaties op het gebied van kunst en cultuur, die niet afgestemd zijn op de belangstelling en de financiële belangen van een kleine elite van 'hooggeplaatsten' en een versleten cultuur-bureaucratie, gaat de reactie over tot een politiek van regelrechte culturele afbraak.

Eenzelfde gemis aan respect voor menselijke waarden manifesteert zich in het optreden van de rechtse krachten rond het abortus-vraagstuk.

Conservatieve kringen van de rooms-katholieke geestelijkheid ontzien zich niet om op de grofste wijze op te treden tegen andere, meer ruim denkende kringen onder de gelovigen, en om te pogen hun wil op te leggen aan de gehele Nederlandse bevolking. Zij leggen daarbij geen verantwoording af over hun schadelijke houding in het verleden t.a.v. het vraagstuk van geboortenregeling en seksualiteit, maar rekenen zonder meer op de uiterst rechtse hoge geestelijkheid in West-Duitsland, die hen tot stut en steun en tot inspirator is. Hun onverdraagzame en tyrannieke houding inzake de abortus, waarmee allereerst het recht van de vrouw maar ook de mensenrechten in het algemeen gemoeid zijn, is typerend voor hun 'zedelijke normen'. Zij aarzelen niet gelovigen in gewetensnood te brengen en in te grijpen in het leven en lot van vele Nederlanders, die zich niet door hen wensen te laten leiden en daarover zelf wensen te beschikken.

Zo wordt het leefklimaat in ons land verziekt. De reactie die daaraan schuldig is, maakt van de door haar verwekte ont-aarding gebruik om te pleiten voor uitbreiding van het politie-apparaat. Zij roept om een sterke man en verscherpte justitiële vervolgingen. Zij lonkt naar West-Duitsland en Frankrijk, waar de toegenomen misdadigheid als alibi gebruikt wordt voor 'Schnellrecht' met arrestatie 'op verdenking', nachtelijke huiszoekingen, enzovoorts.

Ook in ons land roeren zich neo-fascistische stromingen.

Onze partij zal zich met alle beslistheid tegen elke vorm van fascisering en aantasting van rechten, door de strijd van de arbeidersklasse veroverd, te weer stellen.

Zij kan zich daarbij gesterkt voelen door successen die in het recente verleden zijn geboekt.

Door eensgezinde actie in de metaalindustrie werd een nieuwe aantasting van het stakingsrecht afgeslagen. Nu zal het ontwerp voor een anti-stakingswet definitief van de baan moeten worden geveegd.

In het parlement en in massademonstraties stond de CPN vooraan bij het optreden tegen de plannen van de regering, om met terzijdestelling van de Tweede Kamer toe te geven aan de eis van de Westduitse regering inzake de vrijlating van de Duitse oorlogsmisdadigers.

De conclusie uit de ontwikkelingen in ons land kan slechts zijn, dat de regering-Biesheuvel moet verdwijnen!

Het is de vaste overtuiging van het Congres, dat de oppositie, zoals die in de praktijk van de acties, demonstraties en bijeenkomsten is gevoerd, de weg wijst voor de vervanging van de huidige regeringspolitiek door een andere, die zal beantwoorden aan de meest elementaire eisen van de gehele niet-vermogende bevolking.

De krachten zijn hiervoor aanwezig. De tijd dringt echter. Het is noodzakelijk het proces dat zal leiden tot verdwijning van de huidige regering te versnellen door offensief op te treden en door het slechten van alle hindernissen bij de vereniging van de progressieve krachten in het land.

In de huidige situatie valt het NVV de rol toe, als voor naamste buitenparlementaire kracht en arbeidersorganisatie, als katalysator van de verandering op te treden. Indien allen die dit willen daartoe samenwerken, is de val van de regering-Biesheuvel onvermijdelijk en ligt de weg open voor een regering met een progressief, vredelievend, sociaal en democratisch beleid.

IV

Met dit doel voor ogen is ons Congres van mening, dat de gehele activiteit van de CPN gericht moet blijven op het tot stand brengen van de eenheid van de arbeidersklasse en de vergroting van haar georganiseerde kracht. Daartoe dient het NVV massaal te worden versterkt.

Ook in dit opzicht hebben de loonacties belangrijke resultaten opgeleverd, hoewel in sommige gevallen niet het bereikbare werd binnengehaald.

Gebleken is dat bij een strijdvaardiger optreden van het NVV, mede door bestrijding van strijdschuwe en voor de ondernemers terugwijkende of met hen samenwerkende elementen, belangrijke ledenwinst werd geboekt.

Daar waar een zeker herstel van de vakbondsdemocratie heeft plaats gehad en over CAO's en de te voeren strijd in ledenbijeenkomsten werd beslist, leidde dat tot een versterkte strijdoppositie tegenover de ondernemers en de regering.

Het Congres besluit dat het de plicht is van alle communisten en andere klassebewuste arbeiders, om actief lid te zijn van

het NVV. Daar waar hiervoor nog van andere zijde belemmeringen worden opgeworpen, moet met kracht aan het wegnemen daarvan gewerkt worden.

In de actie is gebleken dat, terwijl een aantal leiders van de confessionele bonden zich als knechten van de ondernemers ontpopten, een deel van de kaders en leden van de confessionele vakbeweging met hun modern georganiseerde en ongeorganiseerde kameraden deelnam aan de gezamenlijke strijd.

Hun plaats is in het NVV.

Uitgaande van het inzicht dat de vooruitgang in Nederland eenheid van socialisten, communisten en progressieve gelovigen tot voorwaarde heeft, komt het er in de naaste toekomst op aan gemeenschappelijk front te vormen tegen de plannen van Mansholt, Van Mierlo c.s. inzake een nieuwe, zich noemende progressieve volkspartij.

De PvdA staat hier voor een keuze. Kenmerkend voor haar ontwikkeling in de laatste jaren is, dat steeds meer socialistische consequentie hebben getrokken uit de mislukking van de 'doorbraak' naar confessionele rechtse kringen na 1945 en het feit, dat de daarna gevolgde politiek geen progressieve regeringen tot stand heeft gebracht, doch geleid heeft tot een steeds grotere reactie en kapitalistische machtsvergroting. In de laatste tijd heeft zich onder druk van de radicalisering van de massa, van de arbeiders vooral in het NVV, een ontwikkeling voltrokken waardoor de PvdA aan hun verlangens moest toegeven, o.a. door in het parlement te stemmen tegen de oorlogsbegroting en tegen de atoombewapening. Door het deelnemen aan bewegingen ter ondersteuning van de vrijheidsoorlog van Vietnam tegen de Amerikaanse agressie, door samen te werken met de communisten in een aantal gemeentebesturen, en in het algemeen door zich niet langer te verzetten tegen samenwerking en gemeenschappelijke actie van PvdA-leden en communisten. Deze ontwikkeling in de PvdA heeft het mogelijk gemaakt de rechtse scheurmakers van DS'70 te isoleren, de verzwakking van de arbeidersbeweging die zij beoogden, te beperken, en hen te ontmaskeren als hulpkracht van de rechtse regering-Biesheuvel.

Nieuwe plannen tot verzwakking van het strijdvaardige socialistische karakter van de arbeidersbeweging in de vorm van een zogenaamd progressief accord met D'66 en PPR verzandden als gevolg van de weerstand in de kringen der socialisten tegen het burgerlijke en rechtse karakter van D'66 en het feit, dat de PPR in gelovige kringen geen voet aan de grond kreeg.

Thans wordt dus door de 'EEG-president' Mansholt, geflankeerd door Van Mierlo, Den Uyl, Jurgens c.s. een nieuw plan gepresenteerd, waarbij de PvdA onder druk wordt gezet om 'op te gaan' in een zich noemende Progressieve Volkspartij, als onderdeel van een Europese partij.

De 'principes' en doelstellingen die zij in hun rapport aanbieden worden luidruchtig begeleid door frases en pseudo-weten-

schappelijke verhalen, voornamelijk ontleend aan de Club van Rome en allerlei Amerikaanse wereldverbeteraars. De kern daarvan is het volgende:

- 1 Vrees voor opstand in de neo-koloniale gebieden waar het financierskapitaal zijn fortuinen verdiend heeft en verdient. 'De catastrofale kloof tussen de minderheid van rijke, geïndustrialiseerde landen en het 'Noorden' en de meerderheid van arme, achtergebleven landen in het 'Zuiden' van de wereld. Het groter i.p.v. kleiner worden van die kloof moet vroeger of later hevige politieke conflictvormen aannemen' (zie Mansholt-rapport: Drie crises). 'Het groeiende Noord-Zuid konflikt kan tot strijd met ABC-wapens leiden' (zie aldaar). 'De kans dat 'zij' over dezelfde machtsmiddelen gaan beschikken als 'wij' zal morgen werkelijkheid zijn' (zie hoofdstuk: Internationale strijd).
- 2 Het middel tot bestrijding van honger en opstandigheid in die landen zien Mansholt c.s. in het decimeren van de bevolking door grootscheepse geboortenbeperking.
- 3 De 'moederlanden' in Europa moeten meer opbrengen voor de militaire en sociale begeleiding van dit proces. Het middel daartoe is een 'derde revolutie' met als doel 'productie en consumptie alsmede bevolkingsgroei af te remmen', ook in de geïndustrialiseerde landen (zie rapport 3. Doelstellingen en middelen). Verhoging van de BTW, vermindering van voedselproductie, maar ook 'herverdeling van het vermogen' worden hierbij aangeprezen.

Het rapport-Mansholt c.s. sluit enigszins aan bij het eerste program van de PvdA in 1945, door Van Walsum, Drees sr. en dezelfde Mansholt geredigeerd, dat voornamelijk op de herovering en herkolonisering van Indonesië gericht was. Het huidige Mansholt-rapport is dan ook in hoofdzaak een program van het neo-kolonialisme, dat van een politiek en militair geïntegreerd 'Europa' zijn operatiebasis wenst te maken. Het hoopt daar de klassenvrede te verzekeren door omkering van een deel van de bevolking onder de aloude KVP-leuzen van bezitsvorming en solidarisme, door Van Mierlo-Gruyters c.s. herontdekt als 'herverdeling van het vermogen'.

Gevaarlijker nog dan de demagogie van het program is de toeleg om er een partij mee in elkaar te zetten. Deze is er op gericht om de PvdA in tegenstelling te brengen tot de in de bevolking voortgaande linkse ontwikkeling die in haar eigen gelederen doorwerkt.

De PvdA naar rechts drijven, de strijdvaardige socialisten van haar vervreemden en eventueel uitstoten, en daardoor de linkse ontwikkeling terugdraaien, dat is de toeleg van het plan-Mansholt c.s. Dit plan mag niet onderschat worden daar Mansholt c.s. over grote hulpbronnen en ruime propagandamiddelen kunnen beschikken. Het kenmerk van de PVP van Mansholt,

model staat, als partij in dienst van het monopoliekapitaal, die alle herinneringen aan strijd tegen het kapitalisme overboord heeft geworpen en die het troetelkind van Nixon is.

Deze SPD zou in een Europese partij de hoofdmacht worden en deze tot een willig werktuig maken van de NAVO en de EEG.

Zij zou de EEG-politiek moeten helpen uitvoeren die de nationale belangen van ons volk aantast. In een 'Europese partij' zouden de Nederlandse socialisten niets in te brengen hebben en overstemd worden door Westduitse, Britse, Italiaanse en andere uiterst rechtse leiders die voor hen de dienst zouden uitmaken.

Het zou onverantwoordelijk zijn tegenover het plan-Mansholt passief te blijven en zich ermee te troosten dat het nog lang kan duren vóór er iets van terecht komt.

De reactie heeft haast; de wankelende positie van het kabinet-Biesheuvel dringt haar ertoe om, naast DS'70, een nieuwe 'steunbok' voor de rechtse regering te vormen.

Het Congres van de CPN roept haar socialistische kameraden en medestrijders op om tijdig en met beslistheid de toelag van Mansholt, Van Mierlo c.s. teniet te doen.

Het roept hen op zich met ons in te spannen voor een steeds nauwere en effectievere bundeling van alle krachten van socialisten, communisten en progressieve gelovigen voor de vooruitgang van ons land.

V

Naar de mening van het Congres is de voornaamste oorzaak van het achterblijven in omvang en activiteit van de partij bij haar politieke invloed, het voortdurend tekortschieten bij de verhoging van het ideologisch peil van de partij. Hierdoor woe-keren verschijnselen van het revisionisme in onze partij voort. Voornaamste kenmerken daarvan zijn:

- een onderschatting van de noodzaak dat de CPN in haar strijd tegen het kapitalisme en voor het socialisme moet richten op de taken in het eigen land;
- het zich conformeren aan opvattingen, gedrag en ideeën van de burgerlijke partijen;
- het aanvaarden van het kapitalisme en zijn instellingen als de EEG, als een voor eeuwig vaststaand gegeven en het opgeven van de strijd daartegen;
- het gebrek aan vertrouwen in eigen kracht bij het optreden voor internationale actie en het bondgenootschap met de strijdende volkeren in Azië, Latijns-Amerika, Afrika — en het daardoor afglijden in een eng en uitzichtloos provincialisme;
- de miskenning van de noodzaak van strikte handhaving van de leninistische organisatiebeginselen en van een centrale politieke leiding.

In het algemeen leidt het revisionisme tot het loslaten van de strijdtradities van onze partij, tot strijdschuwheid en het ontbreken van revolutionair elan. Daarom is de strijd tegen het revisionisme een levensvoorwaarde voor onze partij. Slechts door de inwendige versterking en door het opvoeren van de strijdvaardigheid zal de gaping tussen de politieke invloed van onze partij en haar organisatorische groei overwonnen worden. Ons Congres beschouwt dit als de meest urgente opgave op het gebied van de partijopbouw.

Alles hangt daarbij af van de kaders en leiding van de partij. Bij de versterking van het kader is niet de leeftijd van belang doch alleen het politieke inzicht en de bekwaamheid om leiding te geven.

Daarom besluit het Congres de nieuwe partijleiding, districten en afdelingen op te dragen ledenvergaderingen en conferenties te houden, teneinde het werk van de partij kritisch en zelfkritisch te beoordelen en te verbeteren, de besturen te versterken en zonedig te reorganiseren, communisten in functies te kiezen, die getoond hebben

- tot het aanvoeren van acties in staat te zijn;
- standvastig te zijn in de partijstrijd en over ervaring te beschikken in de strijd tegen verschijnselen van rechts reformisme, zowel als tegen ultra-links avonturisme;
- inzicht te hebben in de noodzaak van geduldige systematische opbouw van de partij-organisatie, o.a. door ledenwerving, abonneewerving voor het dagblad De Waarheid, geldinzameling;
- wars te zijn van oppervlakkig reclame- en stuntwerk en hun politieke plicht tegenover de partij en de arbeidersbeweging boven hun persoonlijke interesses te stellen.

Het Congres draagt het nieuwe partijbestuur op, zijn werkzaamheden beter te organiseren, zodat de voornaamste aandacht aan de politieke leiding wordt besteed. Daartoe is het wenselijk een secretariaat te vormen, dat speciaal belast is met het besturen van de dagelijkse werkzaamheden van de partij, waardoor het dagelijks bestuur zich geheel aan de politieke leiding kan wijden.

De partijfinanciën moeten energiek en met zakelijke ondernemingsgeest worden aangepakt, daarbij gebruik makende van de in de praktijk gegroeide methoden als het huis-aan-huis inzamelen van gelden, inzameling in de bedrijven, het verkrijgen van bijdragen van middenstanders.

Het Congres draagt het nieuwe partijbestuur op een uiterste zuinigheid te betrachten en toe te zien op een doelmatig gebruik van de partijfinanciën, zodat vóór alles het bestaan van De Waarheid als dagblad wordt veilig gesteld. Regelmatige verantwoording van de bestedingen en meer regelmaat bij de controle zullen de mogelijkheden tot het inzamelen van gelden ten goede komen.

De activiteiten voor de pers en de propaganda van de partij moeten worden versterkt door resoluut op te treden tegen de tendens van vervlakking. Dit zal vooral dienen te geschieden door het opleiden van nieuwe propagandisten die bereid en in staat zijn om met gezag de politiek van de CPN onder de massa uit te dragen.

VI

Ten aanzien van de internationale betrekkingen van onze partij spreekt het Congres zich nogmaals uit voor samenwerking met alle communistische partijen zonder onderscheid voor concrete acties. Betrekkingen met andere partijen mogen alleen van partijbestuur tot partijbestuur onderhouden en geregeld worden.

Onze partij is voor een principiële internationale discussie over de problemen van het marxisme-leninisme in de hedendaagse tijd op voet van gelijkheid, waarbij geen exclusieve houding ten aanzien van andere partijen mag worden ingenomen.

De betrekkingen tussen de partijen uit de internationale communistische beweging dienen gevestigd te zijn op ondubbelzinnige erkenning van volledige autonomie, niet alleen met de mond, maar ook in de praktijk, zodat geen sprake mag zijn van inmenging in welke vorm ook, of steun aan personen of groepen die de gekozen en bevoegde leiding van de CPN aanvallen en de door haar op het Congres besloten politiek bestrijden.

Onder alle omstandigheden moet het partijbestuur zorgdragen dat daaraan de hand wordt gehouden. De gehele partij is verplicht de grootste waakzaamheid te betrachten ter bescherming van de eenheid en de politiek van de partij tegen vijandige inmenging.

Het is gebleken, dat deelname van gastdelegaties aan congressen en schriftelijke begroetingen onder de huidige omstandigheden niet doelmatig zijn voor de uitwisseling van meningen. Daarom ziet onze partij voorlopig van dit gebruik af.

De CPN zal bij het energiek en dynamisch in praktijk brengen van de door haar op het 24ste Congres genomen besluiten, nieuwe stappen vooruit doen en de Nederlandse werkende bevolking kunnen inspireren en voorgaan op de weg van vrede, democratie en socialisme.

Aangenomen met algemene stemmen door het 24ste congres van de CPN op 28 mei 1972.

Samenstelling van het congres

De mandatencommissie stelde vast, dat er op het congres 432 afgevaardigden waren, onder wie 363 mannen en 69 vrouwen. De leeftijdsindeling was als volgt:

Leeftijd:	Aantal afgevaardigden:
Tot en met 25 jaar	58
Van 26 tot 35 jaar	110
Van 36 tot 45 jaar	110
Van 46 tot 55 jaar	95
Van 56 tot 65 jaar	51
Boven 65 jaar	8

De oudste afgevaardigde was 74 jaar en de jongste 18 jaar.

Naar beroepen ingedeeld waren onder meer aanwezig:

Bouwwerkers	77
Metaalbewerkers	61
Kantoorbedienden	43
Dienstverlenende bedrijven	26
Journalisten	24
Grafici	21
Fabrieksarbeiders	18
Studenten	18
Havenarbeiders	16
Onderwijskrachten	9
Zelfstandigen	9
Kunstenaars	7
Chemici	6
Artsen	3
Textielarbeiders	2
Mijnwerkers	1

Er waren 228 afgevaardigden lid van een vakorganisatie, van wie 173 van het NVV.

Wat de duur van het lidmaatschap van de CPN betreft, was de indeling der afgevaardigden als volgt:

Lid geworden na het 23ste congres	39
2— 5 jaar lid	56
6—10 jaar lid	56
11—15 jaar lid	45
16—20 jaar lid	55
21—27 jaar lid	114
Sinds, voor of in de oorlog	65

Twaalf afgevaardigden waren langer dan 40 jaar lid. Het langst één van hen en wel 46 jaar. De jongste gedelegeerde was 3 maanden lid.

Het nieuwe partijbestuur

Uit de op ledenvergaderingen in de afdelingen gestelde kandidaten koos het congres met grote eensgezindheid een nieuw partijbestuur van 36 leden en 3 plaatsvervangende leden.

F. Aarts - Noord-Scharwoude
M. Bakker - Zaandam
L. Bosch - Rotterdam
H. Clerx - Amsterdam
C. v. Dillen - Amsterdam
F. Dragstra - Heerlerheide
A. v. Dijk-Stol - Amsterdam
J. Geerligts - Amersfoort
R. Haks - Amsterdam
W. Hartog - Koog aan de Zaan
Th. Hendriks - Arnhem
H. Hoekstra - Amsterdam
K. Hoogkamp - Amsterdam
H. Kleuver - Amsterdam
W. Kremer - Emmen
G. v. d. Laan-Woudenberg - Amsterdam
A. de Leeuw - Amsterdam
G. Maas - Amsterdam
F. Meis - Groningen
C. Meijer - Sneek
H. Niemeijer - Groningen
W. Nieuwenhuysse - Wormerveer
A. v. Ommeren-Averink - Haarlem
A. Platje sr. - Emmercompasuum
W. van het Schip - Amsterdam
J. Stout - Amsterdam
T. Stuivenberg - Glanerbrug
A. v. Turnhout - Amsterdam
H. Verheij - Amsterdam
H. de Vos-Krul - Rotterdam
R. Walraven - Amsterdam
Joop Wolff - Amsterdam
Jaap Wolff - Haarlem
J. IJisberg - Amsterdam
C. IJmkers - Den Haag
C. v. d. Zande - Rotterdam

Tot plaatsvervangende leden werden gekozen:

W. Heil - Tilburg
Gijs Schreuders - Amsterdam
W. v. d. Veen - Terwispeel

Nieuwe contributieregeling

Teneinde de contributie voor het lidmaatschap van de CPN aan te passen bij het peil van de huidige lonen besluit het 24ste congres van de CPN tot het instellen van de volgende contributieschaal:

Bejaarden; huisvrouwen en anderen zonder eigen inkomen:

f 0,25

Netto-inkomen tot f 100 p.w.

f 0,50

Netto-inkomen tot f 150 p.w.

f 1,—

Netto-inkomen boven f 150 p.w.

f 1,50

Als overgangsmaatregel zullen de contributiezegels van f 0,10 en f 0,75 voorlopig worden gehandhaafd.

Communiqué van het partijbestuur van de CPN

Het op het 24ste congres gekozen partijbestuur van de Communistische Partij van Nederland is op zaterdag 17 juni 1972 bijeen geweest in Amsterdam.

Het partijbestuur koos een dagelijks bestuur, bestaande uit de kameraden:

M. Bakker, L. Bosch, R. Haks, H. Hoekstra, K. Hoogkamp, H. Kleuver, F. Meis, W. Nieuwenhuys, R. Walraven, Jaap Wolff, Joop Wolff, J. IJisberg.

Tot voorzitter van het partijbestuur werd H. Hoekstra gekozen.

In overeenstemming met de resolutie van het 24ste congres besloot het partijbestuur tot de vorming van een secretariaat, dat speciaal belast is met het besturen van de dagelijkse werkzaamheden van de partij, zodat het dagelijks bestuur zich geheel aan de politieke leiding kan wijden.

Het secretariaat zal bestaan uit de kameraden: H. Hoekstra, K. Hoogkamp, H. Kleuver, W. Nieuwenhuys, R. Walraven, J. IJisberg.

Door het partijcongres is besloten voorlopig af te zien van de uitnodiging van gastdelegaties aan congressen en begroetingen uit andere landen, welke gewoonte gebleken is onder de huidige omstandigheden niet doelmatig te zijn voor het uitwisselen van meningen. Intussen waren naar aanleiding van het congres bij het partijbestuur enkele begroetingen en een telegram binnengekomen, afkomstig van de CPSU, de Koreaanse Arbeiderspartij, de Marokkaanse Volksvereniging, de Griekse Communistische Partij en de Communistische Partij van Venezuela.

Het partijbestuur heeft hier kennis van genomen.

(De Waarheid 19 juni 1972)

POLITIEK EN CULTUUR

maandblad, gewijd aan de theorie en praktijk van
het marxisme-leninisme onder leiding van
het partijbestuur der CPN

Een kleine oorlog op defensie

De zomermaanden zijn dit jaar in tegenstelling tot andere jaren voor Den Haag niet een periode van vakantiereces geworden, maar brachten juist het exceptionele verschijnsel van een kabinetscrisis. De beweegredenen voor deze crisis werden tegenover de buitenwereld bewust duister gehouden en er werd van officiële zijde wel veel gepraat, maar bitter weinig gezegd. Aanleiding tot de crisis was het aftreden van de ministers Drees en De Brauw van DS'70 en, zoals de elders in dit nummer afgedrukte verklaring van het dagelijks bestuur van de CPN vaststelt, dit had „duidelijk het karakter van een poging tot afpersing”. DS'70 is vanaf het begin van haar bestaan door de CPN gekenschetst als een pressie-groep van Amerikaanse en andere kapitaalsbelangen en de door haar uitgevoerde chantage maakt duidelijk, dat het om grote, diepliggende, kwesties gaat, die nauw verband houden met ontwikkelingen in ons eigen land en op internationaal gebied.

Een centraal punt in de DS'70 manoeuvre is het afdwingen van een loondictaat en het afwentelen van een versoberingsprogram op de schouders van de werkers. Zonder twijfel speelt daarbij een rol de aangeslagen positie van de dollar — en de in dit verband door de Verenigde Staten aan de Nederlandse gulden gestelde eisen.

In Den Haag en in een reeks van andere regeringscentra in de kapitalistische wereld staat men aan de vooravond van nieuwe beslissingen inzake de prijs van het goud en de positie van de eigen munteenheid.

Gezien de komende zitting van het Internationale Monetaire Fonds (IMF) in september en de voorgenomen EEG-top in oktober verscherpen zich rondom het goud- en valutaprobleem de tegenstellingen.

Ook bij de heersende politieke crisis en de onverwachte ont-

wikkelingen in Den Haag speelt dit zeker een belangrijke rol. Terwijl wordt getracht de indruk te vestigen alsof de kabinet-crisis uitsluitend of vooral veroorzaakt is door een geschil over het te voeren loon- en prijsbeleid, wordt ondertussen steeds duidelijker dat diepgaande meningsverschillen over monetaire vraagstukken, de bewapeningsuitgaven en de internationale politiek de achtergrond vormen.

Tegenover de geplande lastenverzwaring voor de werkers staan de onbeschaamde eisen van VVD-minister De Koster tot opvoering van de militaire uitgaven — zoals bekend juist een van de voornaamste oorzaken van de voortdurende inflatie.

Uit tal van verschijnselen valt af te leiden, dat er rondom het ministerie van oorlog een conflict van zeer groot formaat gaande is en in de militaire top gestreden wordt om een herverdeling van de invloedssferen in de strijdkrachten.

In de weken voorafgaande aan de kabinetscrisis hebben belangengroepen flarden van deze machtsstrijd naar buiten laten uitlekken en we zullen ons in dit artikel verder bepalen tot het punt van de defensie, dat bij de huidige crisis achter de coulissen zeker een belangrijke rol speelt. De tegenstellingen openbaren zich in polemieken rondom het rapport van de commissie Van Rijckevorsel, de overplaatsing van hoge officieren („affaire Volten”), het schrijven door generaals van geheime nota's aan Biesheuvel en De Koster en een soort van zenuwenoorlog, die voor het Eindhovens Dagblad aanleiding was tot de opmerking: „Vlijtig speurwerk van een klein legertje journalisten heeft de afgelopen dagen aan het licht gebracht, dat de rel bij defensie rond („straf”)overplaatsing van de overste Volten in feite slechts een topje van een ijsberg is. Er woedt achter de grijze gevel van het departement van defensie een kleine oorlog. Inzet is de toekomst van ons nationaal defensie-apparaat.”

Nu lijkt het woeden van een „kleine oorlog” wel een flinke krachtterm, maar zij bevat toch kennelijk veel waars. Het niveau, waarop het conflict zich afspeelt, blijkt al uit het feit dat telefoons van hoge officieren worden afgeluisterd en dat ook de zeggenschap over de militaire inlichtingendienst tot inzet van de strijd om belangensferen is geworden.

Dat het conflict zich zo toespitste, hangt samen met het feit, dat volgens de oorspronkelijke plannen minister De Koster begin september bij de Tweede Kamer een uitvoerige defensienota zou indienen met „beleidslijnen op langere termijn”. Ook een reconstructie op het departement zou hieronder vallen, maar het is thans nog de vraag of zo'n defensienota zal worden geproduceerd.

Uiteraard zijn het niet alleen de generaals die pressie op De Koster uitoefenen in verband met diens beleid. De ministers van oorlog waren de laatste jaren al steeds meer geconfronteerd met de groeiende ontstemming onder de bevolking over de waanzinnig hoge bewapeningslasten. En de militaire top is als de dood, dat deze stemming, die ook diverse politieke partijen niet onberoerd laat, haar invloed op de bewapeningsuitgaven zal doen gelden. Om nog eens naar een uitspraak van het Eind-

hovens Dagblad, spreekbuis van een deel der bourgeoisie, te verwijzen: "Het is immers de laatste maanden vrijwel voor iedereen duidelijk geworden, dat de defensie in geen geval op de huidige voet voort kan gaan. 's Lands financiën laten het eenvoudig niet toe. In de periode, dat de commissie Van Rijckevorsel actief was, hebben de partijen de gelegenheid gekregen fris van de lever voor een hoogst gewichtig forum hun zegje te doen. Er is toen heel wat stoom afgeblazen. Maar toen bleek dat het advies van de commissie eigenlijk niets oploste en de door te hakken knoop gewoon werd doorgegeven aan de twee bewindslieden op defensie, nam de druk in de ketel weer snel toe."

Astronomische bedragen

Jaar op jaar zijn de militaire uitgaven met honderden miljoenen verhoogd, zodat voor de begroting van 1972 het astronomische bedrag van *ruim vijf miljard gulden* werd bereikt. Desalniettemin hebben de zogenaamde defensie-specialisten van de regeringspartijen, zowel in het kabinet-De Jong als in de regering-Biesheuvel, zich beklaagd over de „groeiende achterstand”, die er bij defensie zou bestaan.

Voor een ieder — ingewijde of niet — is het geen vraag, dat deze roep om meer geld voor militaire zaken vanuit het NAVO-apparaat wordt gestimuleerd en defensiekringen schermen dan ook nogal eens met de term „de opgedragen taak van de Nederlandse defensie in de NAVO”. Alsof dat doorslaggevend zou moeten zijn!

Bij de formatie van de regering-Biesheuvel zijn de militaire uitgaven al uitvoerig aan de orde geweest en in het regeerakkoord is vermeld, dat naast een toename voor defensie met zes procent nog eens 55 miljoen extra ter beschikking moest worden gesteld voor de begroting van 1972, wat prompt is gebeurd. In datzelfde regeerakkoord werd al gesteld, dat er een koppeling moest komen van de defensie-uitgaven aan een percentage van het netto nationaal inkomen tegen marktprijzen. Hoe hoog dat percentage zou moeten zijn, zou afhangen van het advies van een in te stellen commissie van „militaire en civiele deskundigen” — de als commissie-Van Rijckevorsel bekend geworden commissie.

De samenstelling was zodanig, dat al bij voorbaat kon worden gerekend op een „aanbeveling” de militaire uitgaven te verhogen en de defensie in de komende vier jaar een bijzondere behandeling te geven.

Vijf van de vijftien leden waren in actieve militaire dienst en ook voor de meerderheid van de anderen gold een nauwe band met het militaire apparaat.

De voornaamste taak van de commissie was dan ook eigenlijk alleen maar de argumentatie — men kan beter zeggen de schijnargumentatie — aan te dragen voor de stelling, dat de uitgaven nog meer zouden moeten stijgen dan nu al het geval was geweest.

Toen minister-president Biesheuvel op 28 september 1971 de commissie installeerde wist hij heel goed, dat het verzet tegen de hoge bewapeningsuitgaven en tegen de gehele NAVO-politiek onder ons volk toegenomen was. De vraag, die bij steeds meer mensen rijst is of de NAVO inderdaad „onze vrijheid” bevordert en een garantie biedt voor de zelfstandigheid van ons land.

De plichtplegingen van de reactie over de vrijheid en zelfstandigheid zijn steeds ongeloofwaardiger geworden en de werkende mensen hebben uit eigen ervaring gezien, dat de NAVO juist de gevaren vergroot en de verhoging van de militaire uitgaven juist de onveiligheid in de hand werkt.

De werkende mensen verlangen, dat meer geld wordt beschikbaar gesteld voor de woningbouw, voor het onderwijs, voor de oplossing van de problemen in de regio's, waar men kampt met toenemende werkloosheid.

Biesheuvel kan zijn eigen woorden niet hebben geloofd, toen hij bij de installatierede van de commissie zei: „In grote meerderheid wordt beseft, dat de NAVO noodzakelijk is voor het behoud van de vrede, ook in het huidige tijdsgewricht van ontspanning en geruchten van ontspanning. In grote meerderheid wordt ook aanvaard dat Nederland aan de bondgenootschappelijke inspanning naar draagkracht moet bijdragen”.

Trouwens in diezelfde rede kon zelfs Biesheuvel er niet om heen, dat er een groeiende anti-NAVO stemming is; hij sprak over een „communicatiekloof”, ja over een kortsluiting tussen „regering en vele burgers” inzake functie, omvang en achtergronden van de „defensie-inspanning”. Ook sprak hij van een leemte, die... niet meer voldoende door een parlementair debat zou kunnen worden opgevuld en waarin de commissie zou moeten voorzien.

Inmiddels is het rapport van de commissie-Rijckevorsel dus verschenen en het bevat een meerderheids- en minderheidsstandpunt met ten aanzien van een aantal problemen uiteenlopende opvattingen.

De meerderheid, bestaande uit tien leden, stelt voor om over de jaren 1973 tot en met 1976 gemiddeld 4.25 procent van het netto nationale inkomen of wel een totaal bedrag van 26.767 miljard gulden uit te geven aan bewapening. Dat betekent zes en een half miljard gulden meer over een periode van vier jaar.

De minderheid zegt, dat zij niet voor verlaging en niet voor verhoging is en daarom het percentage gesteld wil zien op 3.945 procent van het netto nationaal inkomen, hetgeen neerkomt op 24.845 miljard gulden. In beide gevallen een miljardendans dus, die zwaar op de begrotingen zal drukken en die de uitgaven voor werkelijk noodzakelijke voorzieningen op de lange baan zal schuiven.

Vervanging Starfighter en Luftwaffe

minderheid een gelijke stelling in: de NAVO blijft de heilige koe, er moeten meer troepen worden gelegerd in West-Duitsland, in Oostelijk-Groningen, direct aan de grens met West-Duitsland dient een groot militair oefenterrein te komen en ons land dient zich bij voorbaat neer te leggen bij de plannen tot militarisatie van de EEG.

Niettemin zijn er een aantal kwesties, waarover grote verschillen van mening bestaan en die zowel van politieke, strategische als militair-tactische aard zijn. De nota's van verschillende generaals rondom de affaire Volten hebben in dit opzicht maar een tipje van de sluier opgelicht.

In de bewapeningstechniek voltrekken zich veranderingen en ook de machtsverhoudingen binnen de NAVO wijzigen zich. De commissie-Van Rijckevorsel spreekt een paar maal over „taakverdeling” binnen het raam van de NAVO en het inacht-nemen van meer efficiency.

Binnen de militaire top blijkt echter ieder, die deze woorden in de mond neemt, niet hetzelfde te bedoelen.

Zo is er bijvoorbeeld de kwestie van de luchtmacht. De 125 Starfighters van de Koninklijke Luchtmacht zouden in de komende jaren vervangen moeten worden en daarmee alleen al zal op zijn minst een bedrag gemoeid zijn van twee miljard gulden. Rondom de vraag welk toestel aangekocht moet worden spitsen zich echter de tegenstellingen toe — het gaat daarbij niet alleen om militaire problemen, maar het is evenzeer een concurrentieslag van de verschillende grote vliegtuigindustrieën, die pressie uitoefenen. Er zouden nog drie kandidaten zijn: de Amerikaanse Northrop-Cobra, de Zweedse Saab-Viggen en de Franse Dassault-Mirage F-1. Van de Viggen en de Mirages vliegen al prototypes, de Cobra staat al op de tekentafel. Toch heeft minister De Koster tegenover de vaste Kamercommissie van defensie al duidelijk van zijn voorkeur blijk gegeven door de Cobra te noemen een „vliegtuigontwerp met opmerkelijke eigenschappen, die het zonder twijfel geschikt maken voor de Koninklijke Luchtmacht”.

Er bestaan echter ook opvattingen om de luchtmacht maar over te doen aan de ... Westduitse Luftwaffe! Deze onzalige plannen blijken aanhangers te hebben in de militaire top en een blad als *De Tijd* suggereerde zelfs, in navolging van de minderheid in de commissie, dat zo een beslissing in overeenstemming met de NAVO-lijn zou zijn. („In 1971,” aldus *De Tijd*, „nam de NAVO-assemblee in Ottawa een resolutie aan, waarin gepleit wordt voor een geleidelijke integratie en voor een nieuwe internationale taakverdeling, waardoor de Noord-atlantische defensie effectiever wordt en er meer waar voor het bestede geld wordt verkregen. In dit kader zou bijvoorbeeld Duitsland de Nederlandse luchtmachttaken kunnen overnemen. Het is duidelijk, dat onze oosterburen goedkoper 900 inplaats van 800 gevechtsvliegtuigen kunnen laten vliegen dan Nederland 100.”)

Het is echter voor alles duidelijk, dat van een uitlevering van de luchtmacht aan de Luftwaffe geen sprake mag zijn — zo

min trouwens als van een integratie van legereenheden, zoals ook al wordt overwogen.

Gevaren atoomrace

Ook ten aanzien van het vraagstuk van de atoombewapening blijkt er binnen de militaire top en onder de zogenoemde defensiespecialisten van verschillende regeringspartijen een conflict gaande te zijn. Een aantal staat uiterst huiverig ten opzichte van een eventuele toepassing van atoomwapens in geval van oorlog. De kwestie van de atoombewapening is van levensbelang. De techniek van de vernietigingswapens wordt verder vervolmaakt en de atoomrace wordt niet stopgezet.

Integendeel zelfs, zoals nog bleek uit recente uitlatingen van de Amerikaanse minister van oorlog Laird na het sluiten van het SALT-akkoord tussen de Verenigde Staten en de Sowjet-Unie. Dit SALT-akkoord, ondertekend tijdens het bezoek van de Amerikaanse president Nixon aan Moskou, houdt onder meer in de vaststelling van een aantal anti-raket-raketten, die in een tweetal lanceergebieden gestationeerd mogen worden. Met betrekking tot intercontinentale aanvalsraketten geeft een tussentijdse overeenkomst bepalingen over het aantal lanceerinrichtingen, dat kan worden ingericht, maar niet over de modernisering daarvan.

De Amerikaanse machthebbers schermen thans met hun „interpretaties” van het SALT-akkoord, dat na langdurige onderhandelingen tot stand kwam en dat wellicht in verdere onderhandelingen in de komende jaren nog een uitbreiding zal ondergaan.

De Amerikaanse minister van oorlog Laird voert een campagne voor modernisering van de raketbewapening in de Verenigde Staten en voor *modernisering van de Amerikaanse atoombases in het buitenland, dat wil zeggen ook in Nederland.*

De commissie-Van Rijckevorsel — zowel de meerderheid, als de minderheid — gaat volledig uit van de Amerikaanse atoomstrategie in geval van conflict. De meerderheid formuleert het zo: „De Nederlandse bijdrage aan de militaire inspanning van de NAVO moet derhalve ook worden beschouwd als een functie van de aanwezigheid en geloofwaardigheid van het Amerikaanse engagement. Het is uiteraard niet mogelijk deze functie nauwkeurig te kwantificeren. Wel is het mogelijk in het algemeen te stellen, dat de Nederlandse defensie-inspanning gezien moet worden als een bijdrage tot het scheppen van een politiek klimaat, waarin het de Amerikaanse president mogelijk wordt gemaakt, zowel de nucleaire als de conventionele Amerikaanse bijdrage aan de NAVO te bestendigen.”

En de minderheid van de commissie baseerde zich op een uitspraak van de Amerikaanse generaal Maxwell D. Taylor, die luidde: „De werkelijkheidszin gebiedt ons te bedenken, dat er ook tot dusver in Europa nimmer voldoende conventionele strijdkrachten zijn geweest om, zonder een beroep op nucleaire

wapens, een grootscheepse en vastberaden aanval uit het Oosten het hoofd te bieden."

Nu gebiedt de werkelijkheidszin in de eerste plaats de erkenning, dat een „grootscheepse aanval" uit het Oosten en de jarenlang verkondigde zogenaamde „agressiedreiging" van daar het niet meer doen en volledig zijn achterhaald.

Maar waar het ons hier om gaat is, dat deze uitspraken door minister De Koster zijn aangegrepen om in het voetspoor van Laird voorbereidingen te treffen tot stappen op het gebied van de atoombewapening en daardoor voor een vergroting van de gevaren voor ons land.

Modernisering raketten

Dat vraagstukken met betrekking tot de atoombewapening een grote rol spelen in het huidige conflict binnen de legertop en ook binnen een aantal partijen (onder meer de AR) bleek nog eens uit vragen, die twee Anti-Revolutionaire Tweede Kamerleden aan de minister van oorlog stelden.

Zij wilden niet alleen weten of de generale staf van de landmacht offerte in de Verenigde Staten had gevraagd voor levering van de „Lance-raketten" ter vervanging van Honest John-raketten, maar stelden impliciet de vraag: Gaan deze plannen niet in tegen de opkomende wens kleine landen te laten afzien van deelname aan nucleaire taken binnen de NAVO?

Pas na het verstrijken van de gebruikelijke termijn kwam minister De Koster met zijn antwoord en hij moest niet alleen erkennen, dat bij het Amerikaanse ministerie van oorlog inderdaad offerte voor Lance-raketten is gevraagd, maar verklaarde dat Nederland een „atoomtaak" zou hebben. De minister vond, dat „de hier en daar naar voren komende wens kleine landen te doen afzien van deelneming aan nucleaire taken . . . strijdig is met de opzet der bondgenootschappelijke defensie". Het afstoten van nucleaire taken „zou de invloed van ons land in nucleaire zaken doen afnemen".

De Koster heeft met deze verklaring de onrust onder de tegenstanders van atoomtaken alleen nog maar vergroot en zij kan slechts een aansporing zijn om de strijd voor het atoomvrij maken van ons land te versterken.

De gedachte aan het atoomvrij maken wint steeds meer veld en aan de vragen uit de Anti-Revolutionaire Kamerfractie was reeds een nota van de PvdA-fractie voorafgegaan, waarin werd vastgesteld, dat „Nederland geen taak heeft in de nucleaire sector".

Dit klemt des te meer, nu bovendien West-Duitsland via het ultracentrifuge-project in Almelo zijn greep naar atoomwapens versterkt.

Trouwens, de PvdA heeft dit jaar, voor het eerst in de naoorlogse geschiedenis, tegen de begroting van defensie voor 1972 gestemd.

De communisten hebben zich altijd verzet tegen de absurd hoge militaire uitgaven, die ten koste gaan van allerlei noodzakelijke voorzieningen. Grote achterstanden, die er zijn op sociaal-maatschappelijk en cultureel terrein, zouden kunnen worden opgeheven als minder geld voor bewapening zou worden uitgegeven.

In de verklaring van het dagelijks bestuur van de CPN naar aanleiding van de regeringscrisis wordt als één van de belangrijkste eisen gesteld: drastische bezuiniging op militaire lasten. Wij zijn geen principiële tegenstanders van een leger — wij zijn voor nationale zelfstandigheid en ons optreden heeft dit bewezen. Het doel van het leger dient te zijn handhaving van soevereiniteit en integriteit, maar wij weten ook heel goed dat legers in handen van reactionaire regeringen zich richten tegen vrijheidsstrijders of kunnen worden ingezet tegen de bevolking van eigen land.

Wij zijn geen ijdele dagdromers en dat maakt juist dat wij niet onverschillig staan tegenover hetgeen er in en rondom het leger gebeurt. Vandaar ook onze strijd tegen de NAVO-politiek, de gevaarlijke ontwikkeling van het Westduitse militarisme en de opvattingen van de commissie-Van Rijckevorsel.

In een brief aan de regering en de beide Kamers der Staten-Generaal hebben de Koninklijke Verenigingen van „Onze Vloot, Leger en Luchtmacht” zich verplicht gevoeld de aandacht te vragen voor een aantal punten. De verenigingen zeggen ervan uit te gaan, dat het Nederlandse volk „zelfstandig wenst voort te bestaan, en wel binnen het verband van het Koninkrijk der Nederlanden”.

Maar wat komt er van die zelfstandigheid bij de huidige politieke koers terecht? Hoe zelfstandig is een Nederlandse regering nog bij het bepalen van haar politiek, nu Washington, Bonn en wie weet meer hun eisen stellen?

In de brief van de drie verenigingen wordt gezegd, dat defensie „princiepelijk de voornaamste prioriteit behoort te zijn van regering en parlement”. Maar worden juist niet belangrijke beslissingen genomen in andere organen — in de NAVO-raad en in de zogenaamde Europese organen? De gehele kabinetscrisis van de afgelopen weken is buiten het Nederlandse parlement gehouden en de bevolking mag er naar gissen, welke problemen op de achtergrond werkelijk een rol spelen.

Met het stijgen van de militaire uitgaven en het opvoeren van de bewapening, nemen de arrogantie en de reactionaire bemoeizucht van de generaals toe. En de drie koninklijke verenigingen komen ook al tot de slotsom, dat de „Nederlandse bijdrage aan de NAVO” voorop moet staan en dat er een „geloofwaardige NAVO-macht” dient te zijn. Maar dat juist ondermijnt de zelfstandigheid van ons land op een moment, dat belangrijke krachten bereid zijn de strijd daarvoor te voeren.

De steeds brutaler klinkende eisen van de Duitse militaristen en revanchisten in de Bondsrepubliek hebben de waakzaam-

heid vergroot, die onder meer tot uitdrukking is gekomen rondom de plannen tot vrijlating van de drie van Breda. Hier was sprake van een nationaal volksverzet, waarvoor de regering-Biesheuvel een stap terug moest doen.

De politiek van staatkundige neutraliteit, waarvoor door de communisten wordt gepleit en gestreden, vindt een steeds groter gehoor in alle geledingen van ons volk. De CPN werpt als een reële, in ons volk gewortelde kracht, in de huidige tijd haar gewicht in de schaal en ook al trachten alle officiële nieuwsmedia haar standpunten te verzwijgen, deze dringen toch bij de bevolking door!

De politiek van staatkundige neutraliteit is gericht op zelfbehoud — wij willen niet worden meegesleurd in andermans reactionaire conflicten. De CPN strijdt tegen de overheersing door West-Duitsland, tegen het dictaat vanuit de Verenigde Staten en voor het losmaken van ons land uit de atoombewapeningswedloop en de verwijdering van de atoombases van ons grondgebied.

Deze strijd zal veel inspanning vergen, maar hij kan op een breed plan worden gevoerd, omdat hij de gehele bevolking raakt.

W. KREMER

Commune en Internationale

Naar aanleiding van een pas teruggevonden affiche

In woord, geschrift, klank en beeld is het eeuwfeest van de Commune van Parijs meer dan honderdvoudig gevierd. Er is gedemonstreerd en geconfedereerd, geredetwist en herdrukt. Het grote publiek moest het in Frankrijk doen met een enkele t.v.-uitzending, in ons land liet de radio zich over de maart- tot meidagen van honderd jaar geleden horen.

Uiteraard is de Commune-literatuur in het eeuwjaar 1971 aanzienlijk verrijkt: de Franse historische bibliografie had daar enige overzichten voor nodig, populair-historische tijdschriften wijdden er hele nummers en de Monde een bijvoegsel aan. De dag- en weekbladders liet zich in het voorjaar van 1971 niet onbetuigd, ook niet in Nederland.

De internationale studiebijeenkomsten wisselden elkaar af. Tentoonstellingen werden allerwegen geopend — zij het niet in Parijs. De ontelbare verhandelingen en discussies kan men misschien het best samenvatten met de woorden van de oud-hoogleraar Ernest Labrousse: deze eerste revolutie onder de rode vlag was voortzetting (van de reeks 18de en 19de eeuwse Parijse revoluties) en aankondiging (van de 20ste eeuwse revoluties) tegelijk. ¹⁾

Een bijzondere taak nam Saint-Denis op zich, een oeroude stad met een basiliek waar alle Franse koningen onder merendeels prachtige monumenten begraven liggen, een centrum van de arbeidersbeweging, gelegen ten noordoosten van Parijs en de hoofdstad van de „rode gordel” die de Seine-, Marne- en Oise-dalen omgeeft. Saint-Denis bezit een fenomenaal museum, waaraan alle grootheden van de moderne kunst werken-met-opdracht hebben afgestaan en in de archieven ligt het historische materiaal er hoog opgetast. Voor het eeuwfeest van de Commune werd een half jaar lang een (gratis toegankelijke) tentoonstelling ingericht, o.a. met de bijzonder volledige collectie affiches en (spot)prenten uit de Commune-dagen uit het museumbezit. Een prachtig uitgegeven, rijk geïllustreerde en gedocumenteerde catalogus begeleidde de expositie.

Wat daar net niet meer in kon was een affiche van 24 april 1871, dat bij het inrichten van de tentoonstelling uit de berg-ruimten van het museum te voorschijn is gekomen. De foto daarvan werd ons vriendelijk ter beschikking gesteld door Jean Rollin, conservator van het museum.

Men dient bij het bekijken van zo een document voor ogen te houden, dat zowel de Commune, d.i. de voltallige gemeenteraad zelf, als zijn „delegaties” per arrondissement reeksen affiches hebben laten aanplakken. Talloze daarvan zijn overbekend, verzameld, gepubliceerd, nu en dan tentoongesteld en ze waren natuurlijk ook te zien in Saint-Denis. Maar het exemplaar waar het nu om gaat en dat hier voor het eerst wordt afgedrukt, is pas na verloop van deze honderd jaar uit de dé-

RÉPUBLIQUE FRANÇAISE

LIBERTÉ ÉGALITÉ FRATERNITÉ

SOLIDARITÉ

DÉLÉGATION COMMUNALE Du 2me Arrondissement

CITOYENS,

Vos suffrages nous ont investi d'un double mandat :

Comme membres de la Commune, notre tâche est de faire triompher le principe de l'autonomie de la Cité par l'organisation scientifique de toutes les branches de l'activité humaine.

Comme administrateurs, notre devoir est de réveiller la vie municipale en vous invitant à formuler vous-mêmes le programme des améliorations immédiatement réalisables dans le 2e Arrondissement.

Questions d'Hygiène, de Police intérieure, de Force nationale, d'Assistance, d'Enseignement, de Finances, de Travail et d'Échange, rien ne peut, rien ne doit être résolu sans votre participation.

En un mot, nous devons appliquer dans le cercle restreint de notre Arrondissement ce principe posé par la Commune :

L'intervention permanente des Citoyens dans les affaires communales par la libre manifestation de leurs idées et la libre défense de leurs intérêts.

Pour atteindre ce but et acquérir ce que nous voulons tous :

L'ORDRE BASÉ SUR LA JUSTICE ET LE TRAVAIL

Il faut, moins que jamais, vous désintéresser de la vie publique ; il faut vous réunir, vous grouper, reconstituer, en quelque sorte, les Districts, les Assemblées primaires auxquelles la Révolution de 89 dut en partie sa force.

Ainsi se réalisera, par les efforts de chacun, ce grand principe de la rénovation sociale : *l'émancipation des travailleurs par les travailleurs eux-mêmes* !

Représentants de vos intérêts, nous n'aspirons qu'à en être les interprètes et les défenseurs auprès de la Commune pour en assurer ensuite l'exécution fidèle dans notre Arrondissement.

Mais n'oubliez pas, Citoyens, que les magistrats qui, dans leur isolement, ne prennent conseil que d'eux-mêmes tombent inévitablement dans l'arbitraire de la dictature, et que sans votre patriotique concours notre dévouement serait stérile.

Vive la République, vive la Commune !

Paris, 24 Avril 1878.

Les Membres de la Commune délégués au 2e Arrondissement

EUGÈNE POTTIER, SERRAILLIER, DURAND, JOHANWARD

Franse Republiek

Vrijheid — Gelijkheid — Broederschap

Solidariteit

Delegatie van de Gemeenteraad

voor het 2de Arrondissement

Burgers,

Uw stembiljetten hebben ons bekleed met een dubbel mandaat:

Als leden van de Commune is het onze taak het beginsel van de autonomie van de stad de overhand te bezorgen door wetenschappelijke organisatie van alle takken van menselijke activiteit.

Als bestuurders is het onze taak het gemeentelven opnieuw te wekken en U uit te nodigen zelf het program op te stellen voor verbete-

ringen die onmiddellijk in het 2de Arrondissement kunnen worden ingevoerd.

Vraagstukken van Hygiëne, Politie, Nationale weerkracht, Onderstand, Onderwijs, Financiën, Arbeid en Uitwisseling, niets kan, niets mag zonder uw deelname worden beslist.

Kortom, wij moeten binnen de beperkte kring van ons Arrondissement dit beginsel van de Commune toepassen:

Doorlopend ingrijpen van de Burgers in de gemeentezaken doordat zij vrij hun denkbeelden uiten en vrij hun belangen verdedigen.

Om dit doel te bereiken en te verkrijgen wat wij allen willen:

Orde die berust op rechtvaardigheid en arbeid

moet U minder dan ooit Uw belangstelling aan het openbare leven onthouden; moet U bijeenkomen, U aaneensluiten en in zekere zin weer de districten, de grondvergaderingen vormen, waaraan de Revolutie van 1789 ten dele haar kracht had te danken.

Zo wordt door ieders toedoen het grote beginsel van sociale vernieuwing verwezenlijkt: de **Emancipatie van de Werkers door de Werkers zelf!**

Als vertegenwoordigers van Uw belangen streven wij er slechts naar die bij de Commune te behartigen om vervolgens de getrouwe uitvoering daarvan in ons Arrondissement te verzekeren.

Maar vergeet niet, Burgers, dat geïsoleerde overheidspersonen, die alleen met zichzelf te rade gaan, onvermijdelijk vervallen tot de willekeur van dictatuur en dat onze toewijding zonder Uw patriottische medewerking vruchteloos zou zijn.

Leve de Republiek, leve de Commune!

Parijs, 24 april 1871.

De leden der Commune gedelegeerd voor het 2de Arr.

pôts van de gemeente Saint-Denis opgedoken en karakteristiek genoeg om er speciale aandacht aan te besteden.

Werkprogram — beginselverklaring

Het stuk is gedateerd 24 april 1871 en ondertekend door Eugène Pottier, Serrailier, Durand en Johannrad, allen leden van de (eerste) Internationale. Serrailier, een lijstenmaker, was door Marx vanuit Londen naar Parijs gestuurd. Het viertal, allen arbeiders, was in het tweede, het Beurs-arrondissement bij de aanvullende verkiezingen op 16 april in de Communeraad gekozen. Dit was weer nodig, omdat alle vier op 26 maart aangewezen leden in dit stadsdeel hadden bedankt. Ongetwijfeld was hun aanhang half april vertrokken of thuisgebleven, slechts één op de drie kiezers van maart kwam op. Maar op 25 mei werd bij de beurs het grootste aantal gewapende burgerwachters gevangen genomen en voor het hek doodgeschoten. Blijkbaar was de scheiding der geesten in deze buurt even scherp als die der beurzen.

Het affiche in kwestie is een soort werkprogram of, wil men, beginselverklaring door de lokale afgevaardigden aan hun kie-

zers voorgelegd. Het is dus op zichzelf al een instrument voor de directe democratie waartoe het oproept. Bijzondere aandacht verdienen de regels (7 en 8 van onder in de tekst) . . . het beginsel van maatschappelijke vernieuwing: de emancipatie van de werkers door de werkers zelf. Men herkent hier de eigen woorden van de inleiding tot de statuten van de Internationale Arbeiders Associatie, zoals deze op 28 september 1864 in Londen zijn aangenomen. Nu is dit wel op processen tegen de Internationale aangehaald, b.v. tegen het latere raadslid Malon in juni 1870 en wij kennen ook uitingen als deze van Internationalisten in Commune-zittingen en -bladen, maar dit zal wel de enige officiële publicatie zijn, n.l. van een „delegatie”, een wijkafdeling der Commune, die het standpunt van de Internationale vertolkt.

De vier gedelegeerden stellen zich ten doel de zelfwerkzaamheid van de burgers als burgers te bevorderen door wat zij noemen de wetenschappelijke organisatie van hun activiteiten. Zij roepen hun kiezers dan ook op hun praktische eisen op korte termijn op te stellen. Er volgt een serie voorbeelden van deze onmiddellijk te verwezenlijken verbeteringen; er mag niets worden beslist „zonder uw deelname of inspraak” — het woord participation wordt tegenwoordig in deze betekenis gebruikt. Het doorlopend optreden van de burgers voor hun mening en het vrijelijk verdedigen van hun belangen wordt een beginsel van de Commune genoemd. Die burgers werden opgewekt om hun belangstelling voor de openbare zaak te doen blijken door weer volksbijeenkomsten te houden, grondvergaderingen (van onderop) in de buurten dus, waaraan in dit affiche het succes van de grote Franse revolutie wordt toegeschreven. Het moderne historische onderzoek geeft Pottier c.s. overigens gelijk wat betreft het belang van de volksbeweging der sans-culottes — dat waren loontrekkers en kleine zelfstandigen — van de jaren 1793 en '94.

De wijkleden zetten in hun affiche verder uiteen dat zij hun taak als klassestrijders en volksvertegenwoordigers zo opvatten dat zij de belangen van hun arrondissement en zijn bewoners in de voltallige Commune zullen overbrengen en bepleiten. Daarna zullen zij er op toezien dat besluiten van de gewenste strekking ook binnen het arrondissement worden doorgevoerd. De raadsleden houden contact met de bevolking.

Hiermee wordt op een beperkt terrein de eenheid van wetgevende en uitvoerende arbeid in het Communeverband gedemonstreerd, een punt dat Marx, die noch dit noch andere Parijse documenten kende, al in de Communedagen heeft doorzien. Het behoort ook tot de eerste aanloop voor een dictatuur van het proletariaat. Schreef zelfs niet Victor Hugo tijdens de bloedige week dat revoluties als doel vrijheid en als middel gezag behoeven?

De vier roepen tot slot de „patriottische medewerking” van hun kiezers in om de regering van de arbeidersklasse of de volksmacht, zoals hun grootouders die in 1793 en '94 uitoefenden, niet kwijt te raken. De magistraten, de gekozen wetgevers en uitvoerders, mogen niet aan zichzelf worden overgelaten,

anders is een persoonlijke dictatuur met bijbehorende willekeur onvermijdelijk. De opstellers zullen wel aan militaire willekeur en wel die van de eerste Napoleon hebben gedacht.

Stempel directe democratie

Het document is zo bij uitstek interessant, omdat het tegelijk met het stempel van de Internationale, d.i. het moderne klassekarakter, dat van de directe democratie draagt, d.w.z. de methode van de sansculottes, van de actieve revolutionaire volksbeweging van de grote burgerlijke revolutie.

Wij weten nu (dank zij de ijverige speurder J. Rougerie) dat ook anoniem gebleven Internationalisten er net zo over dachten: hier enkele uitlatingen van iemand uit een Parijse buitenwijk:

„De dageraad verschijnt . . . de proletariër richt zijn door arbeid gebroken lijf op. Loonmartelaar . . . je zult overwinnen en je overwinning, met je bloed besproeid, zal die van je broeders in de hele wereld zijn. Verheven werker, gisteren lastdier, held vandaag, je begrijpt dus eindelijk dat je met velen, d.w.z. dat je kracht, recht en rechtvaardigheid bent. Je wordt dus eindelijk gewaar dat je emancipatie alleen jouw werk kan zijn, dat in één woord jij je eigen heiland bent: jouw Christus ben jij! . . . Proletariër, hongerlijder van het heelal, je versleet dat oude volk van Parijs, dat de wereld het sein tot ontwaken gaf, voor morsdood . . . Je hebt je vergist! Dat volk leefde, leed en wachtte. De dag is gekomen, het uur van de strijd heeft geslagen, hier staat het met ontelbaar velen en roept: hier ben ik!

O oude wereld, samenraapsel van oplichters, omgekochte leeglopers en brutale parasieten, jullie allen die leven van de arbeid van anderen, begrijpt u eindelijk dat uw rijk uit is en dat heden met de overwinning van het volk het tijdperk van de arbeid gaat beginnen. . . . De dageraad breekt aan!”²⁾

Een andere burger schreef in mei in het blaadje „Le prolétaire du XIe” (De proletariër van het XIde arrondissement): „De Commune is het volk zelf dat zijn wil kenbaar maakt door wettelijk te beraadslagen over de handelingen van zijn uitvoerders.”³⁾

Maar de duidelijkste, scherpe en beknopte uiteenzetting van de inzichten der Internationale Arbeiders Associatie (Eerste Internationale) in en over de Commune vinden we in een ander geschrift van de zojuist genoemde Eugène Pottier. Dat is de Internationale, die immers nauwelijks een maand na verschijning van het affiche door de eerste ondertekenaar daarvan werd gedicht, in elk geval in juni 1871 klaar was. Wij doelen hier uitsluitend op de Franse tekst; waar deze door Henriëtte Roland Holst in haar vertaling ook in historisch opzicht precies is aangehouden volgen wij die.

Om te beginnen met het refrein „Makkers, ten laatste male . . .” Pottier spreekt hier van „la lutte finale”, dat hier stellig niet „eindstrijd”, maar „strijd voor het einddoel” betekent. Pottier schreef niet dat de Internationale zou heersen,

maar dat deze Internationale „het mensenras zal zijn”, n.l. omvatten. Hij maant de verdoemden (of verworpenen) der aarde op te staan. „Sterft gij oude vormen van gedachten” is ongetwijfeld mooier gezegd dan „laat ons met het verleden korte metten maken” en „de wereld steunt op nieuwe krachten” ligt net iets voor op „de wereld gaat van grondslag veranderen”, zoals menigeen in het voorjaar van 1871 dacht.

„Er bestaan geen hoogste redders, geen God, geen Caesar, geen volkstriebunn, laat ons als producenten onszelf redden! Laten we het gemeenschappelijk welzijn uitroepen. (Hiermee zal wel het Comité voor Openbaar Welzijn bedoeld zijn, een door de Commune-meerderheid doorgezette nabootsing van 1793.) Laat ons zelf onze smidse aanblazen, opdat de dief zich overgeeft en om de geest uit zijn kerker te halen. Laat ons het ijzer smeden als het heet is!

De staat verdrukt, de wet speelt vals, de armlastige wordt door de belasting uitgezogen, zijn recht is een ijdel woord.”

Dit couplet is zeer gelukkig in het Nederlands overgebracht en „Geen recht waar plicht is opgeheven, geen plichten daar waar recht ontbreekt” geeft precies de woorden van Pottier en het streven van de Parijse raad weer.

De laatste drie coupletten van het gedicht behandelen achter-eenvolgens de uitbuiting, het militarisme en de bestemming van de arbeidersklasse en dragen zowel een analytisch als programmatisch karakter. Hoe moeilijk ook, men moet zich hier steeds voor ogen houden dat niet alleen Marx' Burgeroorlog juist van de Londense pers kwam, dat ook het vier jaar eerder verschenen „Kapitaal” in Frankrijk onbekend was, maar dat ook oudere allang klassieke marxistische geschriften aan de Communeleden en andere activisten onbekend waren. Alleen het oprichtingsadres van de Internationale uit 1864 is enigszins verspreid geweest. Veel studie van de meerwaardeleer zal een arbeider als Pottier (hij was dessinateur, d.w.z. hij tekende dessins voor stoffen) wel nooit hebben kunnen maken. Toch schreef hij in zijn beroemdste werk:

„Hebben de afzichtelijke mijn- en spoorwegkoningen ooit iets anders gedaan dan de arbeiders beroven? In de brandkasten van de benden is weggesmolten wat door de arbeiders is geschapen. Wanneer het volk verordent dat het dit terugkrijgt, verlangt het volk slechts wat het toekomst.

De koningen voerden ons dronken. Vrede over ons, oorlog aan de tirannie. Laat ons staken in de legers. De wapens neer en verbreekt de gelederen. Als de kannibalen met alle geweld hel-den van ons willen maken, zullen ze al gauw weten dat onze kogels voor onze eigen generaals zijn.

Als arbeiders, als boeren vormen wij de grote partij van de werkers. De aarde behoort slechts aan de mensen, leeglopers moeten maar ergens anders heen. (Hiermee zal wel het huur-vraagstuk zijn bedoeld E. T.). Hoevelen doen zich aan ons vlees te goed, maar als de raven, als de gieren op een ochtend verdwijnen, zal de zon nog altijd schijnen.”

Het hoofddaccent in de zeven coupletten van de Internationale

valt op de uitbuitersaard van het kapitalisme. Merkwaardigerwijs worden wel mijnen en spoorwegen genoemd — die kwamen toen in Frankrijk juist in exploitatie maar geen fabrieken. In één regel wordt de republiek aangeprezen en worden de roesverwekkende koningen afgewezen. Het voorlaatste couplet is een afwijzing van de belangrijkste feiten van de 18de maart: het is toen de kannibalen niet gelukt van de bewoners van Montmartre helden van Thiers te maken, omdat de geregelde troepen zich verbroederden met de burgerwachters en twee van hun eigen generaals doodschoten.

In 1889 op muziek

Het helderst blijkt Pottiers inzicht uit de aanhef van zijn slotcouplet: de grote partij der werkers bestaat. Het zijn de arbeiders en boeren, hun Internationale zal morgen het mensdom omvatten en het lied dient om hen tot functioneren en tot bewustzijn te brengen. Het zou een tegelijk profetisch en historisch lied blijken, de slotsom van de strijd van het vroege Parijse proletariaat en van de internationale arbeidersbeweging in de beginfase. Het eerst is het lied gezongen omstreeks de oprichting van de Tweede Internationale in 1889, een eeuw na het uitbreken van de grote Franse revolutie. Pierre de Geyter (hij kwam uit Gent) schreef de muziek in opdracht van een socialistisch koor in Lille of Rijssel; pas om de eeuwwisseling drong het lied door tot Parijs en in 1910 werd het via een congres te Kopenhagen tot „de” Internationale.

Deze Internationale alleen al knoopt de Commune vast aan de latere arbeidersbeweging en natuurlijk ook aan die in andere landen. Zij markeert ook een scheiding in de literatuur. Naast Pottier zaten nog de chansondichter J. B. Clément en de romancier Jules Vallès (wiens verzameld werk nu pas verschijnt!) in de raad der Commune, die in de Franse poëzie door Rimbaud en Verlaine is bezongen en door Victor Hugo tenminste is verdedigd. Maar de toen bekende en erkende auteurs, de romanschrijvers, essayisten, critici en historici, hebben onvoorstelbare stromen gif over de Commune en haar aanhangers uitgestort. Niet alleen monarchistische, ook republikeinse schrijvers spuwden bakken venijn over de revolutie van 18 maart, die men elk politiek karakter ontzegde! Het was een ziekte, een losgebroken leeuwenkuil, een naar boven gedrongen onderwereld. Er is zelfs een reeks (terecht vergeten) romans in elkaar gezet om de Commune een trap na te geven — of om eigen angst te bezweren. Interessant is hier de keuze en de opstelling van de romanfiguren: de opstandeling is slecht. Hij is vaak een tijdig bekeerde en dan gedwee geworden arbeider, vaker nog een afgezakt student, die liefst de wrekende soldaten van Versailles zegent voor hij de kwade geest geeft. De communards hebben nooit politieke motieven en worden meestal als een verdorven ras voorgesteld; het kwaad is hun aangeboren, onderwijs en kiesrecht hebben het nog verergerd. ⁴⁾

Zo droegen de romanciers — en onder hen zijn Daudet, Zola en Anatole France — ertoe bij het klassekarakter van de Commune te verdonkeremanen. Een steuntje in de rug van wat Lisagaray „de hoge en de lage literaire onderwereld” noemt voor de regeringen der Derde republiek en de reputatie van Thiers c.s. Er behoorden schrijvers tot de anti-internationale waarop Marx doelde toen hij nog tijdens de Bloedige week in de Algemene Raad in Londen zei dat de hogere klassen het altijd eens waren om de arbeidersklasse eronder te houden.⁵⁾

Beslissende rol

Ook uit het hierboven afgedrukte affiche is geconcludeerd dat de Internationale (de Franse sectie dan, geschat op „misschien 300.000 leden” begin 1870) in de democratische en arbeidersbeweging van Frankrijk een beslissende rol heeft gespeeld.⁶⁾

De deelhebbers aan de Commune duiden dikwijls aan wat een hunner, Cloris, onderstreept: „De Commune van Parijs mag zich erop beroemen dat zij de socialistische theorieën begon toe te passen.” De Internationalist Bertin, een medewerker in de Commissie voor Arbeid etc. van Frankel, die meestal als de enige marxist in de Raad geldt, schreef in antwoord op een verzoek van de Vrouwenbond voor de verdediging van Parijs: „De Commune is niet alleen de gemeentelijke bestuursautonomie, maar bovenal de volstreekte macht voor de gemeentelijke eenheid om zijn politieke organen te scheppen *als middel* dat het doel van de revolutie zelf, n.l. de bevrijding van de arbeiders, kan scheppen.” Frankel zelf noemde in 1887 de Commune „een nieuwe, immers een arbeidersrevolutie. De Commune zocht niet alleen een republiek te stichten en te vestigen, maar wilde een republiek die berust op arbeid . . . Het doel was een eind te maken aan de uitbuiting van de mens en aan klasseheerschappij . . . Voor ons kondigt de 18de maart een nieuwe wereld, een nieuwe maatschappij aan.”⁷⁾

Het blad van de Internationale te Brussel hield trouwens al twee weken na het uitbreken de opstand: voor een „strijd op leven en dood tussen de bourgeoisie met haar voorrechten en het proletariaat met zijn eisen.”⁸⁾

Drie maanden later, op 3 juli 1871, verklaarde Karl Marx te Londen in een interview voor het blad *The World* op een vraag over de rol van de Internationale in de Parijse opstand: „De I.A.A. dicteert geen bepaalde vorm van politieke beweging; zij eist slechts dat deze op een en hetzelfde einddoel is gericht . . . In ieder deel van de wereld doen zich speciale kanten van het vraagstuk voor, de arbeiders houden daar rekening mee en pakken de oplossing op hun eigen manier aan. De arbeidersverenigingen kunnen niet tot in de kleinste kleinigheden in Newcastle, in Barcelona, in Londen en Berlijn hetzelfde zijn.”⁹⁾ Meer dan een jaar voor zijn rede in Amsterdam (bij gelegenheid van het congres van de Internationale) heeft Marx zich dus al in deze geest uitgelaten.

De Times, evenals Marx in Londen gevestigd, schreef de op-

stand al voor de Raad gekozen was aan de Internationale toe en voorzag een „heel ruwe les in communisme”.¹⁰⁾ De les is blijkbaar niet goed geleerd, want in zijn Klein Heldendicht, dat Herman Gorter in 1906 aan de Commune wijdde, klaagt de dichter: „Wij zijn door onze onwetendheid vernietigd.”¹¹⁾ Toch kon Friedrich Engels op het eind van zijn leven, in 1892, de Franse arbeiders toeroepen: „De Commune die men vergeten waande, de Internationale, die men eens en voor al vernietigd waande, zij zijn levend en wel onder ons en twintig maal sterker dan in 1871.”¹²⁾

Met de nog niet verzande stroom publicaties over de 18de maart is ook het twistgeschrijf weer aangezwollen. Wij zouden het geharrewar met Albert Soboul liefst als „lege scholastiek” afdoen. Maar er is één element dat de laatste halve eeuw opduikt, een hardnekkig soort modegril. Het is de neiging om de Franse revolutie, de Internationale of de Commune om de beurt of elk een mythe te noemen. Het verschijnsel is al in 1956 aldusesignaleerd door niemand minder dan de grote historicus Georges Lefebvre: „Men kan zich afvragen waarom de mythische interpretatie van revoluties, of althans van enige daarvan, zoveel bijval krijgen. Het schijnt niet twijfelachtig dat dit de ideologische invloed op de heersende klasse weerspiegelt van de democratische stuwkracht en vooral van de Russische revolutie; zij voelt zich bedreigd en wijst daarom de rebellie van de voorouders, die haar overwicht verzekerde, af, omdat zij er een gevaarlijk precedent in onderkent.”¹³⁾

Gelukkig werd het eeuwgetij aanleiding niet alleen tot het ophalen van oude twistpunten, maar ook tot terugvinden van onbekende bronnen, zoals het hier gereproduceerde.

EVA TAS

1) Internationale studiegesprekken, colloquia, over de lente van 1871 vonden plaats vanaf maart aan de universiteit van Sussex (Engeland) en later die van Warschau, Krakau en Moskou. In Parijs speelde zich van 22 tot 29 april 1971 in de Mutualité de „week van het marxistisch denken” over „honderd jaar na de Commune” af; van 6 tot 9 mei besprak het Institut Maurice Thorez in het Luxembourg-paleis het „Centenaire” oftewel eeuwfeest en de Sorbonne deed dit van 28 tot 30 mei, dus juist een eeuw na de val van de laatste barricade tot de verschijning van Marx' up to date gebleven boekje. Daartussen nog enige forumavonden, zoals in Amsterdam. Men kan de talloze verhandelingen en discussies misschien het best samenvatten met de oud-hoogleraar Ernest Labrousse: deze eerste revolutie onder de rode vlag was voortzetting en aankondiging tegelijk.

De grootste uitgave tot nu toe is de compleet verschenen Grande Histoire de la Commune van Georges Soria in vijf delen en voorzien van 2500 illustraties. Daarnaast nog een opmerkelijk plaatwerk — de Commune was ook de eerste gefotografeerde revolutie! — Paris au front d'insurgé, door Feld en Hincker. Maar ook het kleine foldertje over de Commune op Montmartre, het punt van uitgang, is waardevol.

Tentoonstellingen kon men hoewel niet in Parijs, toch in Saint-Denis en Montreal en in Brussel en Londen zien. In Leningrad en Moskou toonden musea honderden Commune-tekeningen uit eigen bezit.

2) J. Rougerie, Paris libre 1871, p. 246/7.

3) gecit. in M. Choury, 1871, Les damnés de la terre, Paris 1969, p. 63.

Zie verder A. Decouflé, La Commune de Paris (1871), Paris 1969, p. 35, 74, 104.

4) Zie Paul Lidsky: Les écrivains contre la Commune, Maspéro Paris, 1970, de laatste samenvatting van de campagne tegen de Commune in de literatuur.

5) Marx/Engels, Werke, Berlin Bd. 17, p. 637.

6) R. Roland in Cahiers du Communisme, mai '71, p. 103.

7) gecit. in J. Duclos, La Commune de Paris à l'assaut du ciel, p. 310.

8) M. Choury, 1971, Les damnés de la terre, p. 63.

9) Marx/Engels, Werke, Bd. 17, p. 641.

10) Bijengegaard door S. Loschacocoff—de Kanter in Rekenschap, Mndbld Humanist. Stichting Socrates, sept. 1971, een geheel aan de Commune gewijd nummer met o.m. een interessante studie van Hella Haasse over Louise Michel en een van P. Krug over Nederland en de Parijse Commune. Twee Nederlanders, Gerard Keller en S. M. N. Calisch, leest men daar, hebben in 1871 resp. „Het vermoorde Parijs” en „De verwoesting van Parijs, mei 1871” geschreven. Ook Gorter wordt geciteerd.¹¹⁾

12) Zie Cahiers de L'Institut M. Thorez, 23, p. 25. Engels' woord lijkt bevestigd door een bericht van de socialistische jiddische schrijver Z. Wendrof, die op 18 maart 1903 in Londen een herdenkingsavond voor de Commune meemaakte, waaraan ook Lenin en de toen 73-jarige Louise Michel deelnamen, zoals vermeld in id., nr. 21, 1971.

13) Gecit. door Jean Bruhat in La Pensé, avril 1965, p. 24.

Wonen in het stadscentrum

In de afgelopen maanden zijn in vele grote steden protestacties op gang gekomen tegen de grofste huurverhoging, die Udink sinds de oorlog wil doordrijven. De opzet ervan is — zoals nu wel algemeen bekend — met één klap de peperdure tophuren van de pas voltooide nieuwbouwwijken elk jaar opnieuw tot uitgangspunt te verklaren, waarnaar de huren van de overige woningen in ons land zich hebben te richten.

Grote profiteurs zijn daarbij de bouwers en beleggers, die daarmee de handen vrij krijgen om de huren van alle particuliere woningen zowel als de bouwpreizen van alle nieuwbouwwoningen ongeremd elk jaar opnieuw op te jagen.

De ontevredenheid bij de bevolking over het na-oorlogse bouwbeleid is algemeen; zij komt niet alleen in huuracties tot uitdrukking, maar ook in activiteiten tegen willekeurig optreden en grondspeculaties in zogenaamde saneringsbuurten of acties voor speelplaatsen, scholen of winkelvoorzieningen in nieuwbouwbuurten. Het in een slop gevoerde bouwbeleid brengt brede sociale groeperingen in beweging.

De betekenis, die de binnenstad van onze grote steden voor het wonen heeft, is daarbij de laatste jaren ook nog al eens onderwerp van discussie geworden.

De voortdurende woningnood, de achteruitgang van oude stadswijken, de noodzaak om de verkeerschaos in de binnensteden te lijf te gaan en ook de nieuwbouw van kantoren en grote banken in de binnenstad, zijn zeker niet vreemd aan deze ontwikkeling.

Ook van de zijde van architecten en instituten voor stedenbouwkundig onderzoek laat men zich in deze discussie niet onbetuigd. Zo verscheen bij het Instituut voor Stedenbouwkundig Onderzoek van de Technische Hogeschool Delft een dissertatie van de socioloog J. den Draak: *De woonfunctie van het stadscentrum.*¹⁾

De auteur wil een bijdrage geven tot het vergelijkend onderzoek van de woonfunctie van de centra van de grote Nederlandse steden. Naast de sociologische aspecten krijgt ook de planning grote aandacht. Zoals de schrijver vaststelt is een dergelijke opzet niet alleen vanuit wetenschappelijk oogpunt interessant, maar ook van maatschappelijk belang. Immers met de noodzaak van sanering en reconstructie van de stadscentra stijgt de behoefte aan kennis van de woonfunctie van deze stadsdelen en aan de veranderingen, die zich in deze functie voordoen.

Bij alle discussie over de *huidige* betekenis van de stadscentra moet in het oog worden gehouden, dat zij voor het wonen nog gering is. Van de tien Nederlandse steden die in 1960 meer dan honderdduizend inwoners telden, varieert het percentage

¹⁾ De woonfunctie van het stadscentrum, een sociologische facetstudie. Rapporteur J. den Draak. Instituut voor Stedenbouwkundig Onderzoek, Technische Hogeschool Delft. 1971, prijs f 5,20.

bewoners van het centrum tussen 2 en 6 procent van de totale stedelijke bevolking.

De dissertatie heeft een aantal beperkingen, die deels van objectieve aard zijn, maar ten dele ook meer het theoretisch-wetenschappelijke uitgangspunt van de schrijver betreffen.

Wat het eerste aangaat: men kan van één persoon niet verwachten, dat hij een dermate omvangrijk onderwerp als de woonfunctie van het stadscentrum uitputtend behandelt in een dissertatie, omdat daarvoor tijd en financiële middelen ontbreken en bovendien op dit terrein weinig vooronderzoek is gedaan in ons land.

En wat het tweede betreft: de schrijver doorziet slecht de manipulaties van grond- en bouwspeculanten met betrekking tot de binnenstad en stelt zich verder uitsluitend op het standpunt, dat wonen een *keuze* van de woningzoekende is. De plaats waar iemand woont, zou verklaard kunnen worden door diens opvattingen en gedragingen te bestuderen. De belangrijkste verklarende factor bij de „keuze” van een bepaalde woning laat hij buiten beschouwing, nl. de maximumhuur die men kan betalen. Een factor, die door het inkomen bepaald wordt. Als iemand 600 gulden of meer per maand te verwonen heeft, is er inderdaad sprake van een mogelijkheid tot kiezen. Minder draagkrachtigen worden in hun keuze beperkt doordat te dure woningen voor hen onbereikbaar zijn, maar bovendien door de afwezigheid van woningen met een betaalbare huur.

Zijn „keuzetheorie” verleidt de auteur er toe, om alleen algemene aspecten van het stadscentrum als woonmilieu ten opzichte van de andere stadsdelen te vergelijken. Bijzondere aspecten van het woningbestand in de binnenstad: grootte, kwaliteit en de daarmee samenhangende huurprijs, laat hij buiten beschouwing.

Het typerende van de oude binnensteden is nu juist de aanwezigheid van een grote massa zeer kleine slechte woningen, naast een klein aantal onbetaalbare, meestal reeds tot kantoor ingerichte grote herenhuizen. Anderzijds worden in de nieuwbouwwijken huren gevraagd, die voor de grote massa van de werkers niet op te brengen zijn. Een toestand, die overigens niet alleen voor deze tijd geldt. Den Draak citeert een studie van J. A. de Jonge, die vaststelt, dat ook de nieuwbouw in de tweede helft van de 19de eeuw weinig bijdroeg tot de opheffing van de verschrikkelijke woningnood onder de arbeiders. En dat het met name de middengroepen waren die toen in de, nu beruchte, 19de eeuwse wijken trokken.

Een aspect, waaraan ook geen aandacht wordt geschonken, maar dat zeker grote betekenis heeft, is de woningbouw voor of door concerns. Zij krijgen de beschikking over woningen in buurten of wijken voor hun personeel, dat zij zo aan zich hopen te binden en te kunnen beïnvloeden.

Historische ontwikkeling

oorsprong van de tegenwoordige binnensteden. De binnenstad is, in zijn huidige vorm, een produkt van de laatste eeuw. De middeleeuwse stad was betrekkelijk gering van omvang. De kern werd gevormd door marktplaats, raadhuis en kerk, waaromheen de woningen van welgestelde burgers waren gevestigd. Daar konden zij van de centrale voorzieningen van de stad het meeste profijt trekken. Woning, bedrijfsruimte of winkel waren in het algemeen nog niet van elkaar gescheiden. De verkeersmiddelen waren nog zeer beperkt. Bovendien was de kern van de stad vaak nog apart versterkt.

In de smalle zijstraten woonden huis- en bedrijfs personeel, terwijl de armen aan de rand van de stad zaten, de armsten zelfs buiten de muren. Kooplieden, winkeliers en ambachtslieden uit dezelfde bedrijfstak woonden meestal in dezelfde straat, vaak zelfs nog verder gesplitst naar beroep. Straatnamen als Looiersstraat en Verversstraat wijzen er nog steeds op. Het gildestelsel en de geringe ontwikkeling van de vervoersmiddelen droegen bij tot dit patroon.

In de tijd van het opkomende handelskapitalisme, in de 16de en 17de eeuw, breidden vele steden zich uit.

Amsterdam werd bijvoorbeeld tussen 1585 en 1657 vier keer „uitgelegd”. Het patroon van de stad bleef echter in grote lijnen gelijk aan dat van de middeleeuwse stad.

Met het verval van handel en nijverheid in de 18de eeuw stagneerde ook de ontwikkeling van de steden en zelfs moet in een aantal gevallen het inwonertal van steden zijn teruggelopen. In de eerste helft van de 19de eeuw trad weinig verandering op. De arbeiders leefden onder erbarmelijke omstandigheden. Uit de cijfers, die Henriëtte Roland Holst in „Kapitaal en Arbeid in Nederland” heeft gepubliceerd blijkt, dat in 1859 in de rijke koopstad Amsterdam 23.635 mensen woonden in kelders, vochtig en kil, zo donker, dat in de meeste dag en nacht kunstlicht moest branden. In deze kelders bedroeg het sterftecijfer van kinderen van 1 tot 5 jaar bijna het dubbele van die van bovenwoningen. Voor de volwassenen schommelde het sterftecijfer in de jaren 1815—1850 tussen de 30 en 50 per duizend. Ongeveer 100.000 van de ruim 263.000 inwoners van Amsterdam woonden in krotten.

Omstreeks 1860 begon een kentering op te treden; het opkomende kapitalisme centraliseerde de produktiemiddelen en bracht grotere concentraties van mensen tot stand. Bevolkingsgroei, uitbreiding van bestaande en vestiging van nieuwe bedrijven deden verder ruimtegebrek ontstaan.

Het woningaanbod verminderde door sloping en bestemmingsverandering. Als gevolg van de stijging van de grondprijzen in het centrum werden bewoners zonder bedrijf verdreven door de zakenlieden en de stad moest uit zijn begrenzing breken. Er vonden grote stadsuitbreidingen plaats en grote nieuwe woonwijken (de 19de eeuwse wijken) werden aangelegd.

De oude stad werd tot binnenstad, die tegenover de betrekkelijke homogene nieuwe woonwijken een eigen karakter behield, maar overigens om zijn verleden bepaald niet geromantiseerd behoeft te worden.

Het inwonertal van de grote steden nam toe — een internationaal verschijnsel trouwens — en het is een tendens, die zich voortzet. Was namelijk omstreeks 1800 nog maar nauwelijks twee procent van de wereldbevolking woonachtig in steden — tegenwoordig woont iedere vijfde mens in een stad met meer dan 20.000 inwoners en zijn er meer dan 120 miljoen steden.

Terwijl dus het aantal stadsbewoners nog voortdurend groeit, is het aantal mensen dat in de binnenstad woont aan het afnemen.

Zo bereikte het inwonertal van de Utrechtse binnenstad in 1856 zijn maximum, wat in Amsterdam in 1869 het geval was, terwijl de Bredase binnenstad pas vanaf 1927 een bevolkingsverlies te zien geeft.

Ook de snelheid van dit ontvolkingsproces van de binnenstad ligt niet overal gelijk. Om Utrecht als voorbeeld te nemen: in de eerste decennia na 1865 bedroeg de afneming zo een 5 tot 8 procent per 10 jaar. Voor de jaren tussen 1910 en 1947 lag de daling in de orde van 7 procent per 10 jaar. Na de tweede wereldoorlog trad, in verband met de enorme woningnood tot in de vijftiger jaren een stagnatie op. Maar sinds 1956 verloopt de daling nog aanzienlijk sneller dan voor de tweede wereldoorlog.

Tussen 1960 en 1970 liep de bevolking in de Utrechtse binnenstad terug met ruim 27 procent. Den Draak schat, dat 60 pct. van het bevolkingsverlies in de laatste periode op rekening komt van het verdwijnen van woningen en dat veertig procent is toe te schrijven aan de daling van het gemiddelde aantal bewoners per woning.

Eenzelfde snelle teruggang zien we de laatste tijd in Amsterdam (26 procent tussen 1960 en 1969) en Den Haag (29 procent in diezelfde periode).

Samenstelling bevolking

Bij het proces van afneming van de bevolking van de binnenstad is sprake van twee stromen: een grote stroom van mensen, die uit de binnenstad wegtrekken en een kleinere stroom van mensen, die er juist nog komen wonen.

Waarom wil men al dan niet in het stadscentrum wonen en welke migratieprocessen hangen daarmee samen? De beantwoording van deze vraag vormt de kern van het eerste deel van Den Draaks onderzoek. Hij bepaalt zich daarbij tot de 12 Nederlandse steden, die in 1960 meer dan 100.000 inwoners hadden.

Kenmerkend voor het stadscentrum als woongebied in vergelijking met de andere stadsdelen acht hij de volgende factoren: de grote verscheidenheid aan voorzieningen, zoals de aanwezigheid van het voornaamste winkelcentrum, de aanwezigheid van vele bioscopen, een schouwburg, een concertzaal (culturele voorzieningen dus) en de aanwezigheid van talrijke restaurants en cafés.

Verder is er, vooral in de tertiaire sector een grote concentratie van werkgelegenheid. De schrijver vermeldt bijvoorbeeld met betrekking tot Utrecht, dat zich daar 25 procent van de totale werkgelegenheid in het centrum bevindt en als men twee omliggende buurten daarbij rekent, zelfs 40 procent.

In samenhang met al deze factoren is er dan nog de relatief grotere bereikbaarheid met het openbaar vervoer vanuit en de toegankelijkheid tot andere stadsdelen en — uit sociologisch gezichtspunt bezien — het karakter van het centrum als ontmoetingsplaats.

De schrijver meent, dat de door hem gegeven karakteristiek geldigheid heeft voor alle grote stadscentra in Nederland en ook van toepassing is voor nieuwere centra als van Rotterdam (waar de binnenstad na de volledige verwoesting in 1940 werd herbouwd) of van Eindhoven (dat zich pas in deze eeuw van dorp tot stad ontwikkelde).

Op basis van zijn onderzoeken trekt de schrijver een aantal conclusies, die zeker voor bestrijding vatbaar zijn, maar interessant genoeg om te vermelden. Het stadscentrum heeft — aldus zijn proefschrift — geen aantrekkingskracht op gezinnen met jonge kinderen. Gezinnen in groeistadium waarderen in het bijzonder bepaalde kwaliteiten van de woning en de naaste omgeving daarvan, zoals een eengezinshuis, ruimte in en om de woning en een veilige speelplaats voor de kinderen. Dit soort gezinnen treft men vrijwel niet aan in een stadscentrum. Het stadscentrum is in beginsel aantrekkelijk voor gezinnen zonder kinderen en voor alleenstaanden. Deze categorie blijkt in toenemende mate een plaats in de binnenstad in te nemen, waarbij onder de alleenstaanden met name de jongeren genoemd moeten worden.

Het vertrek van jonge gezinnen met kinderen wordt behalve door de voorkeur voor een bepaald stadsdeel ook beslissend beïnvloed door het gewenste type woning en de grootte daarvan.

Factoren, die de vestiging van alleenstaanden en echtparen zonder kinderen in het centrum bevorderen, zijn allerlei bindingen, welke samenhangen met beroep of bedrijf. We hebben al gewezen op het feit, dat Den Draak buiten beschouwing laat, dat de maximumhuur, die iemand kan besteden, een belangrijke factor is. Hij merkt wel op, dat het bestaan van de woningnood bij de keuzebepaling van invloed is.

Als gevolg van de huidige gang van zaken is de gemiddelde grootte van de huishoudingen in de centra der steden kleiner dan in andere stadsdelen. Ook is in het centrum het aandeel der werkende vrouwen onder de bevolking groter dan in de rest van de stad. Den Draak brengt dit in verband met de voorkeur van vele alleenstaande en getrouwde vrouwen, die buitenshuis werken, om dicht bij hun werk in het centrum te wonen en ook met het feit, dat talrijke vrouwen van middenstanders bij hun echtgenoot in de zaak werken.

In het algemeen kan worden vastgesteld, dat relatief veel centrumbewoners in de detailhandel en andere dienstverleners

de beroepen werken en het werkadres vaak in de buurt, of op het woonadres is.

Nieuwbouw, renovatie en restauratie hebben bepaalde bevolkingsgroepen naar de stadscentra getrokken, die vroeger afwezig waren. Voor de stadscentra als geheel gezien constateert Den Draak voor Nederland geen duidelijke proletarisering van de centrumbevolking, noch een duidelijke opdeling in de categorieën zeer arm en zeer rijk.

Noodzaak van subsidiëring

Het is zeker op zijn plaats nog enkele opmerkingen te maken over het tweede deel van Den Draaks studie, dat de vraag behandelt welke wenselijkheden, mogelijkheden en verwachtingen zijn aan te geven met betrekking tot het wonen als functie van de stadscentra in de toekomst.

De auteur stelt vast, dat in de oudere literatuur de mening overheerst, dat het stadscentrum ongeschikt is als woonmilieu en dat het wonen daar beperkt dient te worden tot diegenen, voor wie dit absoluut noodzakelijk is (dienst- en bedrijfs-woningen).

De voornaamste argumenten in dit verband genoemd zijn de overlast van het verkeer en het gebrek aan voorzieningen voor de bewoners. Zij moeten echter veelal de werkelijke achtergrond verbloemen, namelijk dat het centrum in hoofdzaak bestemd dient te zijn voor andere — winstgevender — bestemmingen.

In meer recente publikaties schetsen modernere onderzoekers en auteurs, dat de woonfunctie van de stedelijke centra moet worden gehandhaafd of zelfs uitgebreid.

Den Draak is van mening, dat de bezwaren, welke tegen het wonen in het stadscentrum worden ingebracht, te eenzijdig zijn en te weinig genuanceerd. Hinder van verkeer en drukte zijn ten dele op te vangen door goeddoordachte ruimtelijke vormgeving en situering van de woningen. Merkwaardig genoeg besteedt hij in dit verband geen aandacht aan de rol, die daarbij een goed openbaar vervoer en de uitbreiding van het verkeersnet kan spelen. Denk aan de door Drees jr. op een laag pitje gezette ringweg rond Amsterdam.

Dat na sanering en restauratie onvoldoende vraag zou bestaan naar de relatief duurere woningen bestempelt hij als een onbewezen stelling en wordt door hem op grond van zijn eigen onderzoekingen zeer onwaarschijnlijk geacht. Bovendien, zo stelt hij vast, wordt nauwelijks rekening gehouden met de mogelijkheid van (aanzienlijke) subsidies.

Terecht wordt de opmerking gemaakt, dat een beleid dat gericht is op bevordering van het wonen, niet alleen afhangt van de vaststelling van structuur- en bestemmingsplannen en van een actieve grondpolitiek, maar ook van de beschikbare financiën. „Het zal duidelijk zijn,” aldus de dissertatie, „dat de rijksoverheid hierbij aanmerkelijke steun aan de in financieel opzicht meestal zwakke gemeenten zal moeten geven.”

Den Draak heeft gelijk, dat meer aandacht nodig is voor het verbeteren van woningen in de binnenstad, maar zolang de woningnood niet is opgelost, zal het resultaat van de verbeteringen in de allereerste plaats moeten zijn, dat de betreffende woningen niet onbereikbaar worden voor het merendeel van de huidige bewoners. Ook stelt hij terecht dat de woningnood ons de ogen niet mag doen sluiten voor de andere functies van het centrum, waardoor in een aantal gevallen woningen — of wat daar nog voor doorgaat — gesloopt moeten worden. Zo kan het eveneens noodzakelijk zijn dat woningen gesloopt moeten worden, ten gunste van de kwaliteit van het wonen, van het woongenot, of omdat dit nodig is voor verkeersvoorzieningen bijvoorbeeld, zoals in Amsterdam voor een goed openbaar vervoersmiddel als de metro geschiedt.

Zelfs woningnood kan geen aanleiding zijn om — zoals figuren als Roel van Duijn of kabouterachtige groepen doen — krotten maar in stand te houden, omdat daar „altijd nog wel iemand kan hokken”.

Aan het slot van zijn onderzoek brengt Den Draak kritiek op het merendeel van de beleidsplannen en nota's, waarin geen pogingen worden gedaan om de toekomstige samenstelling van de binnenstadsbevolking in cijfers vast te leggen, maar men zich beperkt tot gratuite beschouwingen over de waarde van het stadscentrum als woongebied. Ook zwijgt men in het algemeen over de te verwachten sociale samenstelling van de bevolking.

Het is echter duidelijk, dat zolang men geen betaalbare woningen bouwt — buiten of binnen het centrum — elk beleid tot resultaat zal hebben, dat grootte en samenstelling van de centrumbevolking bepaald zullen worden door de hoogte van de huren. En dat is een feit, dat men het liefst voor de werkende mensen van ons land verborgen houdt.

K. GNIRREP

Werkclassifikatie als middel tot verscherping en versluiering van de uitbuiting

De recente crisisverschijnselen van het kapitalisme, de verscherping van al zijn innerlijke tegenstellingen en de noodzaak zich aan deze nieuwe situatie aan te passen nopen de ondernemers zich sterker te oriënteren op die vormen van het arbeidsloon, die de uitbuiting beter versluieren. Ook in het verleden was het loonsysteem al aan een voortdurende verandering onderworpen, die voortspoot uit de veranderde eisen, die aan de levering van concrete arbeid in het produktieproces werden gesteld, en uit de klassenbotsingen. Vooral tegenwoordig echter is het loonsysteem, op grond van de snelle technische ontwikkeling en de groeiende tegenstellingen binnen het kapitalisme, onderhevig aan snelle veranderingen en kenmerkt het zich door een toenemende verscheidenheid en ingewikkeldheid, die het de arbeiders steeds moeilijker moet maken het wezen van het kapitalistische arbeidsloon te herkennen.

Deze ontwikkeling geldt voor de Verenigde Staten en alle ontwikkelde kapitalistische landen in West-Europa, ons land niet uitgezonderd. De kapitalistische werkclassificatie wordt gebruikt als middel tot verscherping en versluiering van de uitbuiting van de werkers.

In het blad *DWI-Berichte* (uitgave van het instituut voor internationale politiek en economie in Oost-Berlijn) heeft Johanna Grosz een aantal aspecten van het loonsysteem in West-Duitsland belicht.

De verhouding tussen bourgeoisie en proletariaat wordt bepaald door de omstandigheid, dat de arbeidersklasse, als de van eigendom aan de produktiemiddelen uitgesloten klasse, gedwongen is haar arbeidskracht aan de bourgeoisie te verkopen, wil zij zich een bestaan verzekeren.

De bourgeoisie op haar beurt betaalt in de vorm van het arbeidsloon uit het door de arbeider vervaardigde produkt, de middelen tot het reproduceren van de arbeidskracht en eigent zich het meerprodukt, de meerwaarde, zonder betaling toe.¹⁾

Deze door uitbuiting gekarakteriseerde onverzoenlijke betrek-

¹⁾ „De loonarbeider verkoopt zijn arbeidskracht aan de bezitter van de grond, van de fabriek, van de arbeidsinstrumenten. Eén gedeelte van de arbeidsdag heeft de arbeider nodig om de noodzakelijke uitgaven voor het levensonderhoud voor zich en zijn gezin te dekken (het arbeidsloon), maar het andere gedeelte van de dag zwoegt de arbeider gratis en schept hij voor de kapitalist de *meerwaarde*, de bron van winst, de bron van de rijkdom van de klasse der kapitalisten.

De leer van de meerwaarde is de hoeksteen van de economische theorie van Marx” (Lenin, Drie bronnen en drie bestanddelen van het Marxisme.)

kingen tussen bourgeoisie en proletariaat lijken, bepaald door waar-geld-verhoudingen, aan de oppervlakte van de kapitalistische maatschappij een ruilverhouding tussen gelijkgerichte partners.

„De vorm van het arbeidsloon”, zo schrijft Karl Marx in *„Het Kapitaal”*, „wist elk spoor van de deling van de arbeidsdag in noodzakelijke arbeid en meerarbeid, in betaalde en onbetaalde arbeid dus uit. Alle arbeid lijkt betaalde arbeid”.

Aanknopen aan deze van het loon uitgaande valse schijn poogt de bourgeoisie al van oudsher, in het belang van haar heerschappij, bij de arbeiders illusies te wekken over het karakter van het kapitalisme en over hun positie in het kapitalistische systeem, het wezen van de uitbuiting te vertekenen en de arbeiders tot de hoogste arbeidsintensivering aan te zetten. Hierbij bedient de heersende klasse zich in toenemende mate van specifieke loonvormen, met behulp waarvan de arbeiders de voorstelling van een loon „naar prestatie” gesuggereerd moet worden.

De plaats van de loonvorm in het uitbuitingssysteem

In het artikel wijst Johanna Grosz erop, dat rond het arbeidsloon de belangen van arbeidersklasse en bourgeoisie het meest direkt en het regelmatigst met elkaar in botsing komen; de bourgeoisie is daarom niet alleen druk bezig door het gebruik van nieuwe loonvormen het wezen van de uitbuiting te versluiëren, maar ook deze uitbuiting zelf te verscherpen.

Dat is vooral tegenwoordig weer het geval, nu — als uitdrukking van de fundamentele kapitalistische tegenstelling — de tegenstelling tussen enerzijds de positie van de arbeider in het productieproces, de groei van zijn aandeel in de geestelijke en creatieve arbeid en van zijn verantwoordelijkheid en anderzijds zijn positie als blijvend objekt van uitbuiting steeds dieper wordt.

Bepaalde kringen van het Westduitse monopoliekapitaal doen daarom steeds sterker pogingen om in hun uitbuitingsmethoden rekening te houden met deze voor hen ingewikkelde situatie. Zo heeft bijvoorbeeld de president van de Westduitse Werkgeversorganisatie (BDA), Otto A. Friedrich, op een bijeenkomst van Beierse industriëlen verklaard:

„Wij zien vaak over het hoofd, dat onze medewerkers zelfbewuster, zelfstandiger en in menig opzicht ook geïnteresseerder, kortom — dat zij mondiger zijn geworden. Zij willen waardering voor hun persoon en hun prestatie. Dat geldt in het bijzonder voor de gekwalificeerde medewerkers, wier aandeel, gelijk bekend, groeiende is. Wij moeten daarom, zoals al dikwijls in de praktijk is gebracht, op ruime schaal vormen van samenwerking in het bedrijf vinden, die afgestemd zijn op de veranderde menselijke situatie in de bedrijven.”

Het is ook een thema, dat door Nederlandse ondernemers al vaker wordt bespeeld en dat ten doel heeft valse illusies over de werkelijke positie van de werkers te verbreiden.

De schrijfster in DWI-Berichte wijst erop, dat het door de monopolistische bourgeoisie ontwikkelde thema van de „mondige arbeider” erop is gericht, uitgaande van bepaalde realiteiten als een hogere kwalificatie en een groeiend zelfbewustzijn van de arbeiders, bij hen een gedrag te kweken, dat zich geheel en al het „heil” van de kapitalistische onderneming ten doel stelt. In dit vlak hoort men de bourgeoisie ook steeds meer praten over loonvormen, die „persoon en prestatie recht doen wedervaren”, tot een „produktiviteitsbevorderende differentiatie onder de arbeiders bijdragen” en die in staat zijn de werkers een „nieuw soort goed gedrag” bij te brengen, waarbij zelfdiscipline, zelfcontrole, takt, „meedenken”, en „aanpassing aan de groep” het werkklimaat gunstig beïnvloeden.

Het is begrijpelijk, dat de arbeiders deze pogingen van de bourgeoisie doorzien.

Kapitalistische werkclassificatiemethoden

Reeds het werk aan de lopende band, waarvan het tempo geregeld kan worden, maar eerst goed de met de uitbreiding van de hoogmechaniseerde en geautomatiseerde processen verbonden beperking van de directe invloed van de arbeider op het tempo en het verloop van het arbeidsproces en andere factoren deden hun invloed gelden op het akkoordloon. Zij beperkten in hoge mate het gebied, waarbinnen het akkoordloon gebruikt kon worden, dat door Karl Marx in Het Kapitaal „de vorm van het arbeidsloon” werd genoemd, „die het meest in overeenstemming is met de kapitalistische produktiewijze”.

Bovendien zijn akkoordloonsystemen voor veel arbeiders synoniemen voor vormen van de meest grove uitbuiting en dwingelandij en zij zijn daarom steeds minder in overeenstemming met het door de vertegenwoordigers van de bourgeoisie gepropageerde beeld van de „mondige arbeider”.

Daardoor ontstond voor de bourgeoisie de noodzaak gebruik te gaan maken van nieuwe, op het opjagen van de produktie gebaseerde loonsystemen; er ontstonden zo begrippen als „premieloonsysteem” en „winstdelingssysteem” van de meest uiteenlopende aard, evenals op werkclassificatie gebaseerde zogenaamde classificatielonen.

Johanna Grosz verwijst in haar artikel naar een uitspraak van een directielid van de Hamburgse Electricitätswerke AG, Ernst Zander, een ijverig propagandist voor de werkclassificatie. Hij preees dit systeem de ondernemers aan met de woorden: „*Hoe meer het akkoordloon en soortgelijke procédés op de achtergrond geraken en hoe meer het tijdloon op de voorgrond komt, des te groter zijn de mogelijkheden voor het gebruik van de analytische werkclassificatie. De grotere toename van het aantal beampten en de verder om zich heen grijpende gelijkshakeling van arbeiders en beampten gaan ook in die richting. Daar-*

om zal, als de idee van de „mobiele prestatieverende burger” moet worden verwezenlijkt, een duidelijk opgebouwde, makkelijk te begrijpen werkclassificatie voorop moeten staan, die tegelijk een aanvaardbare basis biedt voor een combinatie met andere doeleinden.”

Inderdaad geeft de werkclassificatie de ondernemers veelvoudige mogelijkheden tot verscherping en versluiering van de uitbuiting, zoals ook aan de hand van de Nederlandse ervaringen kan worden vastgesteld. Met behulp daarvan worden allerlei eisen en belastingen, waaraan de arbeider onderworpen is, zoals geestelijke, lichamelijke en morele eisen evenals milieu-kenmerken van de respectieve arbeidsplaats of -taak door een puntensysteem gewogen en omgerekend in loon.

De op deze manier ontstaande loonvorm, het zogenaamde classificatieloon, komt tegemoet aan de pogingen van de bourgeoisie het loon van de individuele arbeider uitdrukking te laten lijken van zijn arbeidsprestatie en de aandacht af te leiden van het feit, dat niet zijn arbeid, maar de *arbeidskracht* betaald wordt. Het koppelen van deze loonvorm aan zogenaamde arbeidswetenschappelijke methoden moet daarbij voor de arbeiders nog de indruk versterken van een „loon naar prestatie”.

De met de mechanisering en deelautomatisering verbonden verdere arbeidsdeling en specialisering met hun specifieke eisen aan de kundigheden en vaardigheden van de arbeider, waardoor de traditionele kwalificaties hun waarde verliezen en een nieuwe vorm van differentiatie van de arbeiders noodzakelijk wordt, vormen de technisch-economische grondslag van de op werkclassificatie gebaseerde loonmethoden.

Johanna Grosz schrijft, dat een groot aantal ondernemingen zich baseert op de in 1950 in Genève uitgewerkte factoren, het zogenaamde Geneefse Schema, dat er als volgt uitziet:

	lichamelijk	geestelijk
kunnen	handvaardigheid, bekwaamheid, beweeglijkheid enz.	schoolopleiding, beroepsopleiding, vakopleiding, ervaring, geestelijke behendigheid, eisen aan het karakter enz.
belasting	spierbelasting	nadenken, beschikbaarheid, concentratie, oplettendheid enz.
verantwoordelijkheid	—	voor het arbeidsproces, voor het personeel, voor bedrijfseigendommen, voor de veiligheid van anderen enz.
extra punten	invloeden van de omgeving	zwijgzaamheid, contacten, gezag enz.

Door een speciaal beoordelingssysteem, aldus de schrijfster, dat enerzijds de verhouding van de diverse eisen ten opzichte van elkaar vastlegt en anderzijds de verhouding van de puntenwaarde van elke afzonderlijke eis tot zijn maximum-puntenaantal bepaalt, wordt de „arbeidswaarde” van de desbetreffende functie of van de werkzaamheid van dat ogenblik vastgesteld en door vermenigvuldiging met een geldfaktor wordt het zogenaamde classificatieloon berekend.

De kapitalistische „rationalisering”

In het DWI-artikel wordt opgemerkt, dat in de Bondsrepubliek in het begin der vijftiger jaren de werkclassificatie zich voornamelijk tot de kolenmijnbouw en ijzerverwerkende industrie beperkte, maar dat zij in later jaren steeds ruimer toepassing vond. Volgens schattingen worden tegenwoordig voor rond 64 procent van de werknemers werkclassificatieprocédés in de meest uiteenlopende vormen gebruikt voor het vaststellen van het loon. Daarbij wordt in meer dan vijftig procent van de toegepaste systemen gebruik gemaakt van de zogenaamde „analytische werkclassificatiemethodes”, die de mogelijkheid bieden van een grotere differentiatie van de loontarieven en daarmee in grote mate tegemoetkomen aan het streven van de grote ondernemingen naar versplintering en individualisering van het loonsysteem.

Tegelijk biedt het toepassen van de werkclassificatie de kapitalistische grote ondernemingen tal van mogelijkheden om de arbeidsintensiteit op te voeren. Deze vloeien niet alleen voort uit een enge, op iedere afzonderlijke functie gerichte opvatting inzake rationalisering. Zij zijn onder de voorwaarden van de wetenschappelijke en technische vooruitgang vooral het gevolg van een alles omvattende aanpak van en oriëntering op het rationaliseren van de structuur van de organisatie en het verloop van het productieproces. Daarmede wordt de op de individuele arbeider uitgeoefende prestatiedruk versterkt.

De schrijfster herinnert aan een internationale conferentie over werkclassificatie, waar de doelstelling werd ontwikkeld om met behulp van werkclassificatie een zogenaamd industrieel model te bereiken voor de meest rationele aanpassing van het profiel van de arbeidskrachten aan het verlangen tot maximale winst.

Ter mobilisering van alle prestatiereserves van de arbeiders en beambten heeft het management tegenwoordig veel meer behoefte aan hun actieve medewerking. Daarbij moet vooral — aldus het artikel — de illusie van een „loon naar prestatie” met behulp van de werkclassificatie „prestatieremmingen” overwinnen en de arbeiders bewegen tot actieve medewerking bij het verscherpen van een nog meer versluisde uitbuiting. De ervaring heeft de arbeiders immers geleerd, dat de rationalisering onder het kapitalisme zich uiteindelijk tegen hun belangen keert.

De grondslag voor de werkclassificatie, de werkbeschrijving of

rangorde van functies, geeft zogenaamd een fotografische momentopname van de arbeidsplaats. In de uitwerking ervan worden voor de schijn ook dikwijls de arbeiders betrokken. Maar reeds bij het omschrijven van hun eigen werkerterrein wil men hen ertoe brengen, reserves op te sporen en voorstellen tot verbetering te doen, om daarmee de leiding van de onderneming materiaal te leveren voor het isoleren van de zogenaamde remmende elementen en voor versterking van de uitbuiting. De werkbeschrijving of rangorde van de functies bevat daardoor vaak niet de eenvoudige stand van zaken op de arbeidsplaats, maar de ideale voorstelling waaraan de prestaties dienen te worden aangepast. Daarom levert vaak al deze eerste stap van het werkclassificatiesysteem werkelijk aanzienlijke rationaliseringswinsten voor de ondernemers op, alsmede een verhoogde, tot vroegtijdige slijtage van de arbeidskracht leidende prestatiedruk op de arbeiders.

Manipulatieinstrument

In het artikel wordt erop gewezen, dat juist met behulp van de werkclassificatie wordt gepoogd het klassekarakter van het loonsysteem uit te wissen, doordat gesuggereerd wordt, dat het loon van de individuele arbeider zich zakelijk en wetenschappelijk zou laten vaststellen. Daarbij geven de grotere differentiatiemogelijkheden, die uit de onderscheidene eisen aan de verschillende werktaken resulteren, tegelijk de indruk van een grotere „loongerechtigheid”, terwijl de schijn versterkt wordt als zou de arbeid en niet de arbeidskracht betaald worden. Dit vloeit ook voort uit de omstandigheid, dat het zogenaamde classificatieloon *schijnbaar* in bepaalde mate tegemoetkomt aan de eisen van de arbeiders tot een precieze registratie van de op de arbeidsplaats optredende belastingen, die immers een wezenlijke faktor zijn voor het vaststellen van de reproductiebehoeften van de arbeidskracht.

Onder de huidige voorwaarden van de steeds sterker wordende polarisatie van inkomen en vermogen in de Bondsrepubliek, die de werkers het wezen van de kapitalistische „gerechtigheid” duidelijk onder ogen brengt, moet de bewuste oriëntering op een uitgekiende schakering van de lonen door de arbeiders onderling, de aandacht afleiden van de voor het beoordelen van de „loongerechtigheid” veel wezenlijker relatie tussen lonen en winsten. Er worden nieuwe argumenten ter verdediging van het „rechtvaardige loon” aangedragen. De apologetiek (verdedigingsrede) van het „gerechtvaardigde loon” ondergaat in dit verband een verdere wijziging: „Loongerechtigheid bestaat dan, als de differentiaties in de loonstruktuur van het bedrijf door de arbeiders als rechtvaardig ervaren worden”, zo schrijft de Westduitse econoom W. Mieth. Hij adviseert de ondernemers hun streven naar integratie te versterken, de Amerikaanse en Britse voorbeelden te volgen en de loonindeling in het bedrijf aan de regie van de arbeiders zelf over te laten.

„De ondernemer interesseert zich primair voor de loonsom en

voor de produktie naar hoeveelheid en kwaliteit, maar voor de problemen van de loonstruktuur binnen het bedrijf slechts in zoverre, als zij deze grootheden raken. In dit licht bezien handelt een bedrijfsdirectie consequent, als zij bereidwillig toegeeft aan de opvattingen van de arbeiders over een rechtvaardige loonstruktuur in het bedrijf *binnen genoemde grenzen* (cursief red.), juist omdat ontstemming hierover de prestatiebereidheid vermindert en daardoor het voornaamste ondernemersbelang in gevaar brengt”, aldus deze econoom van de ondernemers.

In de praktijk handelen al veel Westduitse concerns volgens dit advies, waarbij zij de gerechtvaardigde verlangens van de arbeiders tot medezeggenschap zo ombuigen, dat zij bij de invoering van werkclassificatie zogenaamde paritaire commissies vormen, waarin vertegenwoordigers van het personeel samen met de vertegenwoordigers van de concerndirectie werken aan de indeling van de functies. Deze commissies „testen” verder door opiniepeilingen onder de arbeiders de stemming over de classificatie en moeten bij ontevredenheid impulsen tot verandering geven.

De deelname van de arbeiders aan de indeling van de functies heeft echter daarom al geen uitwerking, omdat zij ten aanzien van de belangrijkste schakel in de vaststelling van het loon, namelijk die van het omrekenen van de diverse moeilijkheidsfactoren van de arbeid in geld, uitgesloten zijn.

Ook in Nederland bestaan thans plannen om in sommige ondernemingen de arbeiders een bepaalde, door de ondernemers vastgestelde loonsom, onderling te laten verdelen en volgens een door de arbeiders opgestelde functiewaardering te laten uitbetalen. Doel van de ondernemers is de aandacht af te leiden van strijd voor verhoging van de totale loonsom, dat wil zeggen loonsverhoging voor alle arbeiders, en terug te brengen tot een onderlinge touwtrekkerij over een door de directie vastgesteld bedrag.

In het algemeen is het de taktiek van de ondernemers door toezeggingen in vraagstukken van ondergeschikt belang de aandacht af te leiden van wezenlijke vraagstukken.

Werkclassificatie en differentiatie

De werkclassificatie breekt, zoals bekend, met de traditionele loonindeling in ongeschoolden, geoefende en vakarbeiders, die niet meer in overeenstemming is met het huidige differentiatieproces binnen de arbeidersklasse. Voor het rentabiliteitsbelang van het kapitaal wordt het steeds minder doorslaggevend, welk beroep de arbeider geleerd heeft, aldus Johanna Grosz in haar artikel. De voortschrijdende arbeidsdeling en specialisering leiden tot nieuwe kwalificatie-eisen, waarbij verworven vaardigheden vaak hun waarde verliezen.

Bij de indeling in ongeschoolde, geoefende en vakarbeiders ontstond bij de verkoop van de arbeidskracht aan de ondernemer een recht op een loon, dat overeenkwam met de opleiding, er-

varing en het kunnen, waarbij de feitelijk uitgevoerde arbeid slechts wat meer (in geval van akkoordloon) of wat minder (in geval van tijdloon) in aanmerking werd genomen.

Bij het loon volgens de werkclassificatiemethode is het voor de individuele arbeider beslissend van welke aard de eisen aan zijn functie zijn. Natuurlijk, aldus het artikel, speelt ook de verworven vakkennis bij de loonindeling volgens de werkclassificatie verder een rol, maar dat is slechts één van de factoren, die in het beste geval één-derde van de voor de indeling van belang zijnde factoren vormen.

Omdat de werkclassificatie de aanspraak op loon voornamelijk afleidt uit de aard van de functie, zijn de veranderingen van functie, die tegenwoordig veel vaker dan vroeger plaats vinden, van grote betekenis voor de looneis van ieder afzonderlijk persoon.

De onzekerheid omtrent de inkomenssituatie wordt voor vele arbeiders en employés dus groter. De vakarbeider in een functie, waarvoor een voltooide opleiding vereist wordt, verliest zijn aanspraak op het loon van een vakarbeider, als zijn functie met de technische ontwikkeling zo verandert, dat zijn oude kwalificatie niet meer vereist is. Met behulp van de werkclassificatie worden zodoende differentiatie- en zich versterkende dekwalficatie-tendensen doorgezet door de waardevermindering van verworven vakkennis, tot uiting komend in de beloning.

Onder druk van de arbeiders en hun vakbonden zijn de ondernemers echter in vele gevallen gedwongen, zo merkt de schrijfster op, bepaalde loonverminderingen uit functiewisseling op te schorten of af te zwakken.

Pogingen tot loonsvermindering door middel van werkclassificatie hangen ook vaak samen met het feit, dat de ondernemers erop uit zijn de door de technische ontwikkeling ontstane nieuwe eisen en geestelijke en lichamelijke belastingen onder te waarden. Traditionele opvattingen over zware en lichte arbeid en het feit, dat deze nieuwe soort van belasting in het hooggeautomatiseerde en hooggemechaniseerde proces slechts moeilijk valt aan te tonen, dienen als voorwendsel voor deze manipulaties die ten koste gaan van de reproductie van de arbeidskracht en geven de ondernemers verdere mogelijkheden voor een verscherping van de uitbuiting.

De Westduitse vakbonden hebben al in het begin van de zestiger jaren op dit aspect van de belasting van arbeiders en ambten in het moderne productieproces gewezen en eigen voorstellen voor een werkclassificatie gedaan, die meer in overeenstemming waren met de behoeften van de reproductie van de arbeidskracht. Zo propageren de vakbonden een systeem, waarbij vooral ook factoren als waakzaamheid, verhoogde oplettendheid, vereenzaming en verveling, verhoogde zenuwspanning als gevolg van verantwoordelijkheid voor een opgevoerde productie in aanmerking worden genomen.

Er voltrekt zich thans ook op het gebied van de handel en het kantoorwezen de overgang van de ambachtelijke werkwijze naar routine-arbeidsfuncties als aanloop naar een veelomvat-

tende mechanisering en automatisering van de kantoorwerkzaamheden, die vooral door de inschakeling van elektronische rekenapparatuur bespoedigd wordt. Er is sprake van een stormachtige ontwikkeling en zij brengt in vele gevallen een afbraak van de bevoorrechte positie van een deel van de employés ten opzichte van de arbeiders met zich mee.

De mechanisering en automatisering op kantoren maakt een eind aan de lange tijd door de bourgeoisie verdedigde opvatting, dat kantoorwerkzaamheden niet meetbaar en niet in te delen zijn, waaraan een door vele employés als een privilege beschouwd, uiterst willekeurig vastgesteld vast inkomen verbonden was.

De mechanisering en de automatisering van het kantoorwerk bieden de ondernemers mogelijkheden tot arbeidsintensivering en het op dit terrein toepassen van werkclassificatie. De Westduitse industriële socioloog Fürstenberg bijvoorbeeld ziet in de werkclassificatie het geëigende instrument voor het rationaliseren van het kantoorwerk. Dit instrument is naar zijn mening beweeglijker en soepeler dan de sterk in diskrediet geraakte methoden van tijdopname met behulp van stopwatch en multimomentopname, waarmede indertijd de rationaliseringsgolf in de industriële produktie werd ingevoerd.

Door een toenemend gebruik van werkclassificatiemethoden ook voor kantoorwerkzaamheden wordt het toenaderingsproces tot de arbeidersklasse, gelijktijdig gepaard gaand met een differentiatie onder de employés zelf, ook in de beloning merkbaar.

Een „wetenschappelijk” loonsysteem

Het feit, dat het met behulp van de werkclassificatie beter dan door de traditionele loongroepenindeling mogelijk is, met de onderscheidene belastingen en eisen van de verschillende arbeidsplaatsen rekening te houden in het loon, wordt door burgerlijke ideologen gepresenteerd als het bewijs van de „wetenschappelijkheid” en het „objektieve karakter” van de werkclassificatiemethoden en de daarop gebaseerde loonsystemen. Vaak wordt — aldus de schrijfster — juist ook in de laatste tijd onder verwijzing naar de in de socialistische landen gebruikte werkclassificatiesystemen en volledig voorbijgaand aan het door de socialistische produktieverhoudingen bepaalde doel ervan geprobeerd, ook in dit vlak een toenemende convergentie (naar elkaar toegroeien) van kapitalisme en socialisme te suggereren.

Lenin heeft met zijn karakterisering van het zich in het begin van de 20ste eeuw verbreidende Taylor-systeem als een systeem van „wetenschappelijke zweetuitpersing”, een principiële analyse van kapitalistische uitbuitingsmethoden gegeven, die geldend mag worden genoemd voor de „moderne” uitbuitingspraktijken:

„Het laatste woord van het kapitalisme in dit opzicht, het

Taylor-systeem verenigt in zich — als alle vooruitgang van het kapitalisme — de geraffineerde beestachtigheid van de burgerlijke uitbuiting en een hele serie van de meest waardevolle wetenschappelijke verworvenheden in de analyse van de mechanische bewegingen bij de arbeid, het uitschakelen van overbodige en onhandige bewegingen, de uitwerking van de juiste werkmethoden, de invoering van de beste systemen van rekening en verantwoording enz.”

Deze dubbele natuur van kapitalistische uitbuitingsmethoden spruit voort uit het tegenstrijdige karakter van het kapitalistische productieproces als eenheid van arbeids- en realiseringsproces. Hierbij is het productief maken van het kapitaal, de beslissende faktor en het bepaalt daardoor ook het patroon van het arbeidsproces en zijn methoden. Alle elementen van het arbeidsproces, waaronder ook arbeidswetenschappelijke theorieën en praktijken, zijn tegelijk en voor alles middel tot het productief maken van kapitaal, ongeacht of dat nu wel of niet in overeenstemming is met de subjectieve bedoeling en de doelstellingen van deze of gene beoefenaar van de wetenschap van de arbeid.

Een dergelijke functie van de arbeidswetenschappelijke theorieën en praktijken in het kapitalistische realiseringsproces houdt daarom in, dat door hen werkelijk wetenschappelijke kennis wordt opgedaan en in de praktijk wordt gebracht. „De heerschappij van het kapitaal verandert echter al deze middelen en methoden in werktuigen voor de verdere knechting van de arbeidersklasse”, zo schreef Lenin. Het vervormt ze naar zijn eigen kapitalistische winstbehoeften.

Kapitalistische werkclassificatieprocedés zijn echter niet alleen middelen tot rationalisering van het kapitalistische productieproces, zij zijn daarenboven instrumenten van kapitalistische loonpolitiek. Van deze stand van zaken probeert de burgerlijke arbeidswetenschap echter de aandacht af te leiden en de indruk van een „objektief” karakter te wekken. Zo heet het bijvoorbeeld in de stellingen over de analytische werkclassificatie, die op het internationale congres over de werkclassificatie eind 1969 in Amsterdam uitgewerkt werden, in stelling 2 „toepassingprincipes”: „De werkclassificatie moet niet beïnvloed door loonpolitieke overwegingen worden doorgevoerd.” Maar een dergelijke scheiding van werkclassificatie en loonpolitiek kan in de kapitalistische praktijk niet bestaan. De praktijk ook in Nederland toont dit aan. De bourgeoisie benut integendeel de op werkclassificatie gebaseerde loonsystemen om de positie van de arbeiders in het kapitalistische productieproces te verhullen.

In haar artikel schrijft Johanna Grosz, dat de bourgeoisie erop uit is:

1) de aandacht af te leiden van het feit, dat het loon, welke vorm het ook heeft, hoe gedifferentieerd het ook wordt vastgesteld, principieel slechts door de waarde van de arbeidskracht wordt bepaald. Zelfs bij een zo groot mogelijke be-

reidheid tot inzet en vaardigheid zal de arbeider niet in staat zijn, zijn maatschappelijke positie te veranderen, dat wil zeggen zich van de noodzaak te bevrijden zijn arbeidskracht aan de kapitalist te verkopen.

2) Probeert de bourgeoisie de bron van de meerwaarde te verhullen, d.w.z. te verdoezelen, dat de arbeidskracht zowel haar middelen tot reproductie als ook de meerwaarde scheidt, welke de kapitalist zich zonder vergoeding toeëigent.

3) Tenslotte moet op die manier het wezen van de verhouding tussen arbeid en kapitaal vertekend worden, waarvan toch het karakteristieke kenmerk de uitbuiting van de arbeiders door de bourgeoisie is. Het gaat de bourgeoisie erom de strijdkracht en de eenheid van de arbeidersklasse als de beslissende voorwaarde voor vooruitgang te verzwakken, haar eigen aandeel in het nationale inkomen te vergroten en de conflicten, die zich in de loonstrijd toespitsen, te kanaliseren.

Een belangrijke functie van de werkclassificatieprocédés wordt bijgevolg daarin gezien, loonconflicten voor te stellen als een bestanddeel van een t.a.v. de klassenverhoudingen „neutraal” communicatieproces tussen kapitaal en arbeid, dat het stempel draagt van wetenschappelijke en zakelijke overwegingen. De massale loonbewegingen in tal van kapitalistische landen, de metaalstaking in Nederland dit jaar nog!, brengen echter onduidelijk aan het licht, dat de vaststelling van het loon zich in het kapitalisme niet richt naar wetenschappelijke procédés en zogenaamde objektieve criteria, maar dat het probleem wordt bepaald door „het probleem van de krachtsverhouding van de strijdende partijen”²⁾.

2) Karl Marx: Loon, prijs en winst. Zojuist heruitgegeven in een zesde druk bij Uitgeverij Pegasus. f 3,65. Bevat uiteenzettingen over arbeid en arbeidskracht, meerwaarde, produktie en lonen enz.

Internationale informatie

De behoefte aan informatie over de ontwikkelingen binnen de communistische beweging en de standpunten, die de diverse partijen innemen ten aanzien van wereld-politieke vraagstukken doet zich al geruime tijd voelen.

Taalproblemen en de onmogelijkheid om de veelal lange artikelen in het dagblad *De Waarheid* op te nemen vormen een barrière om de nodige internationade informatie aan grote kringen door te geven.

Het Instituut voor Politiek en Sociaal Onderzoek (IPSO) heeft echter enige tijd geleden het initiatief genomen tot het uitgeven van het tijdschrift *Internationale Informatie* (Info) dat vier maal per jaar verschijnt en duidelijk in de ontstane behoefte voorziet.¹⁾

De informatie geschiedt door middel van het opnemen van vertalingen van artikelen uit de communistische pers en andere bronnen, officiële documenten en communiqués van communistische partijen en andere berichten die een inzicht verschaffen in standpunten over vele actuele politieke vraagstukken.

Op dit moment zijn twee nummers verschenen en het derde komt binnenkort van de pers.

Het eerste nummer was voor een groot deel gewijd aan de ontwikkelingen in Zuidoost-Azië en de rol die het Japanse imperialisme daar speelt. Zo zijn uitgebreide fragmenten opgenomen uit een interview van een groot Japans blad met Kim Il Sung, premier van de Koreaanse Volksrepubliek, die de achtergronden belicht van Nixons reis naar China en een program voorlegt waarop de uiteindelijke hereniging van Noord- en Zuid-Korea zou kunnen plaats vinden. Inmiddels hebben de eerste besprekingen in Korea plaats gevonden, weliswaar als schuchter begin, maar ze kunnen van verstrekkende betekenis zijn voor de uiteindelijke ontwikkeling in dit deel van de wereld.

Opmerkelijk is ook dat in de berichtgeving over dit deel van de wereld het agressieve karakter van het Japanse imperialisme iedere keer terugkomt. Kim Il Sung trekt een vergelijking met de politiek van de Duitse en Japanse imperialisten in de dertiger jaren. „Oordelend op grond van historische ervaring, is er, zelfs als de relaties tussen kapitalistische en socialistische landen worden verbeterd, nog steeds de mogelijkheid, dat er een oorlog zal uitbreken. Ik geloof, dat de Amerikanen aan de ene kant zullen werken voor het doen afnemen van de spanningen, maar aan de andere kant de tijd zullen gebruiken om een nieuwe oorlog voor te bereiden. Het is noodzakelijk om op dit punt steeds meer op onze hoede te zijn.

¹⁾ Een abonnement op het blad *Internationale Informatie* (Info) kost f1,— (f1,50 plus verzendkosten). De prijs van losse nummers is f0,25 (plus f0,30 verzendkosten). Bestellingen: storting op postgiro 2252298 t.n.v. IPSO Amsterdam of per brief aan postbus 4381 — Amsterdam.

Toen het niet-aanvalsverdrag gesloten werd tussen Hitler-Duitsland en de Sowjet-Unie, verklaarde Hitler de Sowjet-Unie de oorlog een jaar nadat het getekend was. Japan tekende een neutraliteitsverdrag met de Sowjet-Unie in 1941, maar ik geloof, dat dit was om het Japanse imperialisme voor te bereiden op een invasie in China."

Bij de reis van Nixon naar China betreft Kim Il Sung dus onmiddellijk ook de historische ervaring met het Japanse imperialisme.

De hedendaagse rol van Japan blijkt bijvoorbeeld uit een aantal cijfers, die werden verstrekt in een overzicht van het Sowjet-Instituut „Wereldeconomie en internationale verhoudingen". Zij hebben betrekking op de ontwikkeling van de chemische industrie in Amerika, West-Europa en Japan. In de omvang van de chemische produktie heeft Japan thans West-Duitsland ingehaald en het bezet de tweede plaats in de kapitalistische wereld.

Het Japanse imperialisme slaat, na de generaalscoupe, ook duidelijk zijn vleugels uit naar Indonesië; zo investeerde het alleen al 159 miljoen dollar in de oliewinning in Indonesië. In een vertaling van een artikel uit *France Nouvelle*, dat handelt over de rol die keizer Hirohito in de politiek van de Japanse monopolies vervult, kan men constateren welke sterke bindingen bestaan tussen de Japanse keizerlijke familie, de regering en de reactionaire monopolistische krachten. Een facet, dat in de burgerlijke pers tijdens het bezoek van Hirohito aan ons land weinig of geen aandacht kreeg.

Over de tegenkrachten tegen deze politiek spreekt T. Nizirawa, lid van het presidium van de Japanse communistische partij. Uit een beoordeling van bijvoorbeeld de verkiezingsuitslagen van Japan — waar de communistische partij grote vooruitgang boekte — blijkt welke grote waarde de Japanse communisten geven aan de samenwerking van de progressieve krachten in hun land. Door grote krachtsinspanningen van de partij kwamen bijvoorbeeld eenheidsfronten tot stand in stadsdistricten in Tokio en andere belangrijke industriesteden zoals Kyoto en Osaka.

Natuurlijk kent ieder land zijn eigen ontwikkeling en zijn er verschillen in het eenheidsfront in Japan en zoals dat vorige maand in Frankrijk tussen communisten en socialisten tot stand kwam. Zoals er ook verschillen zijn met ons land, waar de politiek van onze eigen partij geënt is op het samenbundelen van de progressieve krachten, in het bijzonder van communisten en socialisten.

Bijzonder belangwekkend in het eerste Info-nummer is het interview dat Santiago Carillo — secretaris van de communistische partij van Spanje — heeft gegeven aan Mundo Obrero. Carillo bezocht met een delegatie van de Spaanse partij de Chinese Volksrepubliek en geeft in het verslag zijn indrukken weer over de huidige ontwikkeling van China en doet verslag van de besprekingen welke de delegatie met de Chinese Communistische Partij voerde.

Over de achtergronden en de reden van het bezoek zegt Carillo

bijvoorbeeld: „China is een groot socialistisch land, een fort van anti-imperialistische strijd, een staat met ongeveer 800 miljoen inwoners en dat die meetellen staat buiten kijf. Net doen of ze niet bestaan komt op hetzelfde neer als de ogen sluiten voor het bestaan van de zon.” De Communistische Partij van China is een grote revolutionaire partij, die het volk geleid heeft naar de overwinning van de revolutie, stelt Carillo vast. „De Communistische Partij van Spanje heeft de afgelopen jaren haar belangrijkste ervaringen, de problemen van de communistische wereldbeweging en van het imperialistische front opnieuw aan een onderzoek onderworpen. De revolutionaire praktijk leert de partijen steeds opnieuw en onze probeert uit deze praktijk te leren,” zo voegt hij eraan toe.

Ook de zelfkritiek ontbreekt in het interview niet. Zo stelt Carillo dat het juist is geweest om af te stappen van de oppervlakkige en overijde oordelen over de culturele revolutie. „Ik spreek ze nu tegen: ze waren verkeerd.”

Carillo spreekt ook over het vraagstuk van het herstel van de eenheid en zegt: „Ik geloof, dat degenen die zich voorstellen, dat het zou gaan om eenvoudige terugkeer van de Chinese Communistische Partij tot wat vandaag de internationale communistische beweging is zich zouden vergissen. Het verhelderen en concretiseren van nieuwe bases van waaruit de eenheid werkelijkheid kan worden is een van de meest bezielende taken voor een communistische partij. In de geschiedenis hebben we al verschillende malen (sinds de Ie Internationale) de vormen en de voorwaarden waaronder de eenheid van de internationale arbeidersbeweging zou moeten ontstaan, veranderd. Op een bepaald moment kan men van bepaalde vormen en voorwaarden afstappen. Waar men niet vanaf kan stappen is de eenheid van de arbeidersklasse en de revolutionaire krachten in de wereld. Dit vormt de basis van de opstelling en van dit initiatief van de Communistische Partij van Spanje.”

Het tweede nummer geeft een vrij uitvoerig inzicht in de ontwikkeling van de Oost-West verhouding en in de verwickelingen, die zich hebben voorgedaan rondom het afsluiten van de verdragen tussen de Bondsrepubliek met de Sowjet-Unie en met Polen.

Er worden in dit tweede nummer van Info gedeelten gepubliceerd uit de debatten, die in de Bondsdag en de Bondsraad hebben plaats gevonden. In het oog lopend daarbij is, dat de Westduitse regering van Brandt reeds bij de eerste behandeling van de verdragen in de beide Kamers bezig is geweest om ze aan allerlei interpretatie te onderwerpen en ze door allerlei concessies aan de kritiek en chantage van de CDU-CSU uit te leggen op een wijze, die door de uiterste reactie werd gewenst. Zo is het verhelderend om kennis te nemen van de uiteenzetting van de minister van buitenlandse zaken Scheel in de Bondsraad. Belangrijke delen uit zijn rede zijn letterlijk in Info gepubliceerd en er blijkt uit, dat de mogelijkheid is geopend om de inhoud van de verdragen op een dubbelzinnige wijze te benaderen.

schonken aan de ontwikkelingen in West-Duitsland en tot de grootste waakzaamheid gemaand.

Na de ratificatie van de verdragen is het van belang om nog eens nauwkeurig na te gaan, wat wel allemaal door CDU-CSU en door Brandt naar voren is gebracht en wat zich heeft afgespeeld. Vooral ook de „gemeenschappelijke verklaring”, die door de gehele Bondsdag werd goedgekeurd en die een eigen interpretatie van de verdragen bevat, maakt dit noodzakelijk. En het tweede Info-bulletin biedt daartoe de mogelijkheid.

W. NIEUWENHUYSE

Afrikanen

Bij uitgeverij Nelissen te Bloemendaal verscheen een nieuw werk van de Engelse schrijver en Afrikanoloog, Basil Davidson, getiteld *Afrikanen*, een inleiding tot hun cultuur.¹⁾

De kennis over Afrika is nog jong. Tot nu toe is slechts een minderheid van de Afrikaanse volkeren bestudeerd, waarschijnlijk niet meer dan vijftig en de op schrift gestelde bronnen zijn onbetrouwbaar en schaars. Tot ver in de vorige eeuw bleef Afrika onbekend gebied, al werden er ontdekkingsreizen ondernomen om de monding van de Niger en de oorsprong van de Nijl en het Congobekken te ontdekken.

Davidson gooit het beeld omver dat de kolonisatie door Europeanen in Afrika beschaving bracht ... Hoe beschaafd deze Europeanen zelf wel waren, wordt duidelijk uit de notulen van het Londense Etnografische Genootschap, waar de toenmalige „Afrika-kenners” de rassistische en superioriteitsopvattingen hebben vereeuwigd. Zo beweerde nog in 1866, Sir Samuel Baker, dat „de Afrikaanse geest net zo onbeweeglijk is als het moeras dat zijn povere wereld uitmaakt.”

De gangbare opvatting was dat het kwaad niet zo zeer stak in de afmeting van de hersens, maar in te kleine voorhoofdskwabben of in een niet voldoende stevige „supragranulaire laag schors”. Zodra een Afrikaan volwassen was geworden, zou zijn geestelijke ontwikkeling tot stilstand komen en dientengevolge achteruitgroeien inplaats van vooruit.

Davidson haalt een reeks van dergelijke opvattingen aan, omdat het „mestachtig bezinsel van deze opvattingen” nog steeds een ondergronds bestaan leidt en zich „als een laag stof en as” heeft vastgezet op het denkvermogen.

Sinds 1951 reisde Davidson door Afrika, zoals hij zegt langs ongebaande paden, trok op met partisanen in Angola, sprak met oude mensen en bestudeerde de produktiewijze. Naast een aantal actuele boeken over de toestand in het Afrikaanse werelddeel, publiceerde hij ook historische geschriften zoals „The lost cities of Africa”, „The African past” en andere werken.

¹⁾ Basil Davidson: *Afrikanen*. Een inleiding tot hun cultuur. 39 foto's en tekeningen. Uitgeverij Nelissen — Bloemendaal. 1971 — 360 pagina's.

Evenals in het hier besproken boek voert hij ook in die publicaties genoeg stof aan om de bestaande fabeltjes alsof de Afrikaanse volkeren uit een massa „onbegrijpelijke wilden” bestaan, zonder historie en cultuur, de grond in te boren.

In „Afrikanen” wil de schrijver de nieuwe gegevens samenbinden binnen het raam van de economische en politieke structuur, ideologie en religie, toverij en kunst in het dagelijks leven. Hij stelt zich ten doel de beschaving van de Afrikanen te doorgronden, haar waarden te schatten, te onderzoeken wat deze beschaving tot stand heeft gebracht, waartoe zij heeft bijgedragen en welke de stuwkrachten waren die tot verandering leidden. Geen kleinigheid. De antwoorden, voor zover de schrijver deze gevonden heeft, worden in het boek voorzien van verschillende illustraties, uiteengezet. In hoeverre Davidson in zijn opzet is geslaagd — aanvankelijk beschouwde hij de taak die hij zich stelde als onbegonnen werk — wagen wij niet te beoordelen. Maar voor iedereen die zich voor Afrika interesseert en er meer van wil weten, een belangwekkend boek.

A. VAN OMMEREN

Verklaring van het dagelijks bestuur van de CPN Voor eenheid van alle progressieve krachten - Tegen iedere loondictatuur

Het aftreden van de ministers Drees en De Brauw van DS'70 heeft duidelijk het karakter van een poging tot afpersing.

DS'70 heeft met haar optreden een kabinetscrisis willen forceren en het volk willen overvallen met de chantage-dreiging: of voor DS'70 op de knieën of anders verkiezingen. Zij speculeert daarmee op de vrees voor verkiezingen welke bestaat bij de rechtse partijen, die steeds meer aanhang verliezen.

De beweegredenen van DS'70 worden, zoals gewoonlijk bij een dergelijke groepering van de reactie, opzettelijk duister gehouden. Men tracht deze voor het volk te verbergen en de aandacht van de hoofdzaken af te leiden.

De door Drees c.s. gegeven motieven voor hun aftreden zijn uiterst ongeloofwaardig. DS'70 is vanaf het begin van haar bestaan door de CPN gekenschetst als een pressie-groep van Amerikaanse en andere kapitaalsbelangen. Op dit ogenblik eist het Amerikaanse financierskapitaal een verdere steun van de Westeuropese landen voor de dollar en daartoe een uitgavenbeperking in die landen. De „hold-up” van Drees-Berger c.s. valt in hetzelfde raam als het aftreden van Schiller in West-Duitsland en dat van Chaban-Delmas in Frankrijk; de directe doelstellingen lopen uiteen maar de oorzaak, de door Amerika gestelde eisen, is dezelfde.

Het voorwendsel van inflatie-bestrijding, dat door DS'70 wordt gehanteerd, is bijzonder misleidend omdat de voornaamste inflatiemaker, de militaire uitgaven, niet besnoeid maar verhoogd worden, waarvan DS'70 de meest verbeterde voorstander is.

Het gaat in werkelijkheid om bezuinigingen ten koste van de werkende mensen en de belastingbetalers. Het voornaamste punt is, dat DS'70 — ook met steun van zekere VVD-ers — de invoering van een loondictatuur en het ingrijpen van de regering in de bestaande loonpolitieke verhoudingen eist.

Aan de chantage van DS'70 mag geen enkele concessie worden gedaan. Er mag geen ingrijpen van de regering in de loonpolitiek geduld worden. De arbeidersklasse kan en wil een reële inkomensverbetering tot geen prijs loslaten. Loonmatiging zou, gezien de galopperende prijsstijgingen en de belastingverzwaring, betekenen: loonsverlaging.

De arbeidersbeweging kan en wil geen afstand doen van de eis tot actieve bestrijding van de toenemende werkloosheid en verhoging van de uitkeringen aan langdurig werklozen.

Hierover kunnen in regeringskringen geen illusies bestaan. Dergelijke plannen zijn in het verleden, in de periode Roolvink, als gevolg van acties en stakingen onuitvoerbaar gebleken. Zij

zouden thans in nog sterkere mate massa-verzet oproepen. De CPN roept alle arbeiders, alle werknemers, alle arbeiders met hand en hoofd, op zich gereed te maken om met alle middelen tegen elke vorm van regeringsingrijpen en loondictatuur in verzet te komen. Hiervoor is thans de grootst mogelijke eenheid nodig in bedrijven en kantoren.

Het kabinet-Biesheuvel is onherstelbaar bankroet!

De grote meerderheid der bevolking heeft deze regering elk vertrouwen opgezegd. Thans steunt zij ook nog slechts op een parlementaire minderheid.

Het is de hoogste tijd dat alle progressieve elementen in het politieke leven tot samenwerking komen voor de vervanging van het kabinet-Biesheuvel door een betere regering, op grond van een program dat aan de meest dringende behoeften van de werkende bevolking tegemoet komt. Ook het NVV heeft hier zijn gewicht in de schaal te werpen.

De voornaamste punten voor een beter regeringsprogram zijn:

- *geen loondictatuur;*
- *drastische bezuiniging op militaire lasten;*
- *reële inkomstenverbetering van de werkende mensen;*
- *prijfstop aan de bron bij grote bedrijven en groothandel;*
- *verlaging van belastingdruk voor de werkende mensen;*
- *aanpakken van het grote kapitaal en van de speculatie-winsten;*
- *intrekking van de verhoging van collegegelden;*
- *ongedaan maken van alle bezuinigingen op sociale uitgaven;*
- *actieve bestrijding van de werkloosheid en verhoging van de uitkeringen voor langdurig werklozen;*
- *herziening van de buitenlandse politiek in verband met de nieuwe internationale ontwikkelingen, in het bijzonder in de Oost-Westbetrekkingen;*
- *oriëntering op Europese veiligheid en op zelfstandigheid ten aanzien van NAVO en EEG.*

De CPN eist reeds lang — en zij heeft dit op haar laatste congres bevestigd — een betere regering, die aan de meest dringende verlangens van de werkende bevolking tegemoet komt, ongeacht de partijen waarop zij zou steunen. De CPN heeft zich bereid verklaard haar parlementaire steun te geven aan de doorvoering van genoemde programpunten.

De politieke toestand wordt steeds moeilijker en het is de hoogste tijd de sfeer van onverschilligheid en afwachten te doorbreken.

Het dagelijks bestuur van de CPN doet een beroep op de PvdA en andere groepen van de oppositie, en op het NVV, om de werkende bevolking in beweging te brengen in de strijd voor een nieuwe en betere regering.

Het dagelijks bestuur doet een beroep op alle leden van de

CPN om actief te werken aan het bereiken van overeenstemming onder de bevolking voor dit doel.

Amsterdam, 18 juli 1972.

(*De Waarheid, dinsdag 18 juli 1972.*)

Versterkt de solidariteit met strijdend Vietnam!

Dwingt de regering tot stappen bij Washington!

Roept een halt toe aan de barbaarsheden!

Het dagelijks bestuur van de Communistische Partij van Nederland heeft zich op zijn zitting van maandag 31 juli bezig gehouden met het vraagstuk van de solidariteit met het strijdende volk van Vietnam, met de volkeren van geheel Indo-China die opkomen voor hun vrijheid en onafhankelijkheid.

Deze solidariteit is thans noodzakelijker dan ooit! De gruwelijke feiten die bekend worden over het optreden van de Amerikaanse imperialisten in Vietnam schokken de volkeren van de gehele wereld, openen ook de ogen van hen die aanvankelijk nog enig vertrouwen hadden in de woorden van Nixon.

De Amerikaanse bombardementen op het dijkensysteem in Noord-Vietnam, waardoor grote gebieden en honderdduizenden mensen door overstromingen worden bedreigd, worden in het bijzonder in Nederland ervaren als een misdaad tegen de mensheid, die reeds eenmaal in de geschiedenis in Nederland werd begaan en in Neurenberg door een anti-Hitler-tribunaal werd veroordeeld. De verklaringen daarover van Washington kunnen de gemoederen niet sussen en het geweten niet doen inslapen.

Nixon kan zich er niet van af maken door plechtig mede te delen, dat de Vietnamese dijken wel gebombardeerd werden en worden, maar niet opzettelijk . . .

Welk verschil maakt het voor de mannen, de vrouwen, de kinderen van Vietnam of zij opzettelijk dan wel onopzettelijk met watersnood worden bedreigd in een oorlog, die in gruwelijkheid en systematische vernietiging zijns gelijke niet heeft? Er is inderdaad alle reden voor de scherpe waarschuwing, die Waldheim als secretaris-generaal van de UNO heeft laten horen tegen dit soort onduldbare praktijken. Een waarschuwing, die ook weerspiegelt hoe de Amerikaanse wreedheden in Vietnam in de gehele kapitalistische wereld op een steeds groter verzet stuiten.

In ons land zijn eveneens de stemmen van protest opgegaan. Bisschop Ernst van Breda en burgemeester Thomassen van Rotterdam hebben terecht aan Biesheuvel en de zijnen de vraag gesteld: 'Wil de regering ook hiervoor de verantwoordelijkheid dragen?' Jongerenorganisaties en figuren uit verschillende politieke partijen eisen stopzetting van de bombardementen.

Sinds het begin van de Amerikaanse agressie heeft de CPN de

daadwerkelijke solidariteit met het Vietnamese volk georganiseerd en heeft ze de actie voor de terugtrekking van de Amerikaanse troepen gevoerd.

Het gaat er thans om de inspanningen ter ondersteuning van het volk van Vietnam te verveelvoudigen!

Nu de regering in Washington steeds verder gaat met haar moordpartijen, met haar politiek van genocide en ongekende agressie, dient het verzet overal, op massale schaal ontplooid te worden.

Het dagelijks bestuur van de CPN doet een dringend beroep op allen die het lot van het Vietnamese volk ter harte gaat en die ervan overtuigd zijn dat de Amerikaanse agressie een definitief halt toegeroepen moet worden, om zich daarvoor thans volledig en eensgezind in te zetten. Met name de vakbeweging kan hier haar machtige stem ten goede laten horen.

De eenheid van optreden, zoals deze tot uiting kwam in de grote manifestatie van het Jongerencomité voor Vietnam op 29 en 30 april in het Amsterdamse Bos, moet nu verder ontwikkeld en versterkt worden.

Niets mag worden nagelaten om de barbaarse praktijken aan de kaak te stellen en het volk van Vietnam te hulp te snellen in een brede massabeweging.

In De Waarheid van zaterdag 29 juli werd mededeling gedaan van de verklaring van een bijeenkomst van communistische partijen, die te Parijs gehouden werd en waaraan namens de CPN het lid van het partijbestuur André de Leeuw als waarnemer deelnam.

Het dagelijks bestuur van de CPN verklaart van zijn kant, dat het van mening is dat alle krachten gemobiliseerd moeten worden teneinde nu massale druk op de Amerikaanse regering uit te oefenen.

Van de Nederlandse regering moet ondubbelzinnig verlangd worden, dat zij stappen onderneemt bij Washington en daar het stopzetten eist van de bombardementen, die door de secretaris-generaal van de UNO met alle scherpte zijn gesignaleerd. Het dagelijks bestuur van de CPN roept alle Nederlanders op te protesteren tegen de Amerikaanse agressie, hun morele en politieke veroordeling van nieuwe vergripen tegen de mensheid om te zetten in daden, in tal van acties, overal waar dit maar mogelijk is.

(De Waarheid, maandag 31 juli '72) Amsterdam, 31 juli '72

Brief CPN-fractie aan de PvdA

De CPN-fractie in de Tweede Kamer heeft aan de PvdA een brief gestuurd, die namens de fractie was ondertekend door fractievoorzitter Marcus Bakker. De tekst luidt als volgt:

Onze fractie is, zoals wij vandaag aan de Kamervoorzitter hebben medegedeeld, van mening dat op korte termijn een bijeenkomst van de Tweede Kamer dient te worden belegd. Het doel daarvan zou zijn, een openbaar debat te houden over de kabinetscrisis, waarbij met name verantwoording en ophelde-

ring gevraagd zou worden van diegenen, ministers en Kamerleden, die nu reeds wekenlang — vooral binnenskamers — daarmee bezig zijn.

De informatie over de gang van zaken is tot nu toe zowel onvolledig als tegenstrijdig. Duidelijk is echter wel, dat in het geheime gedoe tal van punten aan de orde zijn die voor het gehele Nederlandse volk van het grootste belang zijn.

Van rechtse zijde (De Brauw, Wiegel, Bakkenist) wordt met grote nadruk geijverd voor een bestedingsbeperking, die met name op de laagste inkomens zou drukken; een en ander gaat gepaard met grove aanvallen op de vakbeweging.

Hoewel men het zorgvuldig probeert te verzwijgen, wordt keer op keer duidelijk dat de bewapeningsuitgaven een belangrijke inzet van de meningsverschillen vormen.

Zonder twijfel zijn ook de grote monetaire vraagstukken voortdurend aan de orde, zowel vanwege hun invloed op de inflatie als door hun rol bij de voorbereiding van een EEG-topconferentie; het gevaar bestaat daarbij, dat in de huidige politieke schemertoestand internationale besluiten zullen worden genomen, die bindend zijn voor ons land. De gang van zaken met de BTW destijds moge hier als waarschuwend voorbeeld gelden.

Er is nu een situatie ontstaan, waarin een aantal leden van de Kamer volop betrokken is bij de besprekingen van deze — en ongetwijfeld een reeks andere — vraagstukken. Ook hun fracties worden, naar men mag aannemen, hierover geïnformeerd.

Een ander deel van het parlement echter — en dat wil zeggen het parlement als zodanig — staat overal buiten. De kiezers, die door dit parlement vertegenwoordigd worden, worden daardoor eveneens buiten de gang van zaken gehouden, hoezeer ook zij die nu in het dagelijks overleg betrokken zijn, nog maar korte tijd geleden lippendiensten bewezen aan deze zelfde kiezers.

Wij wijzen er met nadruk op, dat deze gang van zaken dreigt te leiden tot een verdere afbraak van de parlementaire democratie.

Onder deze omstandigheden lijkt het ons dringend geboden, dat de Tweede Kamer snel een debat gaat voeren over de kabinetscrisis, een debat, dat ook het Nederlandse volk in zijn geheel kan helpen bij de oordeelvorming.

In een dergelijk debat zou bovendien, indien dit gewenst zou blijken, de gelegenheid bestaan om een uitspraak over Kamerontbinding te doen. Dat zou dan tenminste niet meer in de mate waarin dat nu het geval is, onderwerp van binnenskamers koehandel vormen.

Onze fractie doet een beroep op uw fractie, om van haar kant de benodigde stappen te ondernemen die noodzakelijk zijn om tot een bijeenroeping van de Tweede Kamer te komen.

In een schrijven aan de Kamervoorzitter, dat wij hierbij voegen, hebben de zes leden van onze fractie de wens om tot een dergelijke vergadering te komen tot uitdrukking gebracht.

Brief CPN-fractie aan de Kamervoorzitter

De CPN-fractie in de Tweede Kamer richtte ook een brief aan de voorzitter van de Tweede Kamer, Van Thiel. De tekst van deze brief, die was ondertekend door: M. Bakker, H. J. Hoekstra, W. Kremer, F. Meis, W. F. H. van het Schip en J. F. Wolff, luidt:

Hierbij delen ondergetekenden u mede, dat zij een bijeenkomst van de Tweede Kamer op korte termijn dringend gewenst achten. Het is nu ruim drie weken geleden, dat, via een ministerscrisis, de kabinetscrisis tot stand kwam. De informatie daarover is chaotisch en tegenstrijdig; men moet afgaan op mededelingen via pers, radio en televisie, die allesbehalve een overzichtelijk geheel vormen.

Reeds in ons advies aan H.M. de Koningin hebben wij op dit feit gewezen en hebben wij de wens uitgesproken, dat door een debat in de Tweede Kamer de nodige opheldering verschaft zou worden over feiten en achtergronden van de crisis.

Inmiddels is de urgentie maar groter geworden.

Er is de zgn. lijmpoging geweest, die mislukt is. Om te weten wat zich daarbij heeft afgespeeld is men op persmededelingen aangewezen. Ook over de instelling van een „adviseur” van de kabinetsformateur, een nieuwe en curieuze vorm in ons staatsbestel, heeft geen debat plaatsgevonden.

Bij deze gang van zaken is een deel van het parlement nauw betrokken. Vier of vijf parlamentsleden zijn dag in, dag uit in beraad over de gang van zaken en een aantal parlamentsfracties pleegt hierover regelmatig overleg. Een ander deel van het parlement echter, en daarmee het parlement als zodanig, wordt buiten de zaken gehouden.

Daarmee worden ook de kiezers, die toch in de eerste plaats recht op informatie hebben, volledig buitengesloten van de gang van zaken.

Men moet aannemen dat belangrijke kwesties aan de orde zijn of zullen komen; kwesties van loonpolitiek en bewapening, maar ook grote internationale vraagstukken als de valutaverhoudingen, en mede in verband daarmee ontwikkelingen binnen de EEG (de topconferentie).

Het is ons inziens volstrekt noodzakelijk, dat over deze hele gang van zaken in het openbaar gedebatteerd wordt, dat diegenen die nu al wekenlang in de binnenkamer bezig zijn met de kabinetsformatie, daarover verantwoording afleggen en opheldering brengen, zodat het Nederlandse volk tot een oordeel over de gang van zaken kan komen.

Wij verzoeken u daarom dit schrijven te beschouwen als de door ondergetekenden uitgesproken wens tot bijeenroeping van de Tweede Kamer en wij vragen u het ter kennis te brengen van de overige leden, opdat anderen zich daarbij desgewenst kunnen aansluiten.

POLITIEK EN CULTUUR

maandblad, gewijd aan de theorie en praktijk van
het marxisme-leninisme onder leiding van
het partijbestuur der CPN

Voor een beter bestaan! Manifest van de CPN

Verslaat het rechtse Biesheuvel-bewind!

Met de communisten voor eenheid van links!

**Voor een democratische regering van en voor
het gehele werkende volk!**

De Communistische Partij van Nederland richt zich langs
deze weg tot alle progressieve Nederlanders:

tot de arbeiders en beambten, mannen en vrouwen, die zich
tegen de inflatie moeten beschermen door hogere lonen
af te dwingen;

tot de boeren, middenstanders en beoefenaren der vrije
beroepen, die strijden voor bestaansmogelijkheid tegenover
de concerns en groot-winkelbedrijven en tegen een over-
heid die hen zware belastingen oplegt en blootstelt aan
bureaucratisch dirigisme;

tot studenten, onderwijskrachten, scholieren en ouders, die
de handschoen hebben opgenomen en massaal het gevecht
leveren tegen verhoging van college- en schoolgeld en te-
gen onderwijsafbraak op alle niveaus;

tot de kunstenaars, die niet wensen te berusten in de
manier waarop een afgetakeld regiem kunst en kunstenaar,
cultuur en cultuurvoortbrenger, tracht te ruïneren.

Het kabinet-Biesheuvel heeft schipbreuk geleden!

Het is bezweken aan zijn innerlijke tegenstellingen en is com-
pleet overspoeld door de massabeweging, die geen enkele groep

van de werkende bevolking onberoerd heeft gelaten. Het is vooral gestrand op zijn poging om de nullijn van Bakkenist voor de lonen in te voeren en daarmee het levenspeil van de loon- en salaristrekken in feite te verlagen.

Daarmee raakte het direct aan de werkers, aan hun gezin, hun dagelijks bestaan, hun leven in een land waar de ondernemers zich mateloos verrijken, de dividendenstroom aanhoudt en de bewapeningsuitgaven tot een monsterachtige hoogte zijn opgevoerd.

Met verbijstering en verachting hebben velen tijdens de kabinetscrisis naar de televisie gekeken en daar het schouwspel gezien van verval van regering en rechtse partijen.

Dat waren beelden van een reactie over de gehele lijn, van een tijdperk dat ten einde spoedt.

Naarmate het bewind van het grote kapitaal de grond onder de voeten verliest, grijpt het meer en meer naar de methode van de onbeschaamde intrige, van chantage van het parlement en neemt het zijn toevlucht tot openlijke dictatoriale maatregelen.

Dat is in alle kapitalistische landen, vooral in de EEG, te zien. In dit teken staat ook het plan van Biesheuvel en de zijnen om, nadat zij hun meerderheid in de Tweede Kamer verloren hebben, nog gauw voor de verkiezingen een reeks van verslechteringen voor de bevolking door te drukken met de hulp van rechtse splintergroepjes. Zij willen suggereren, dat het geen zin zou hebben naar de stembus te gaan, want „je zou toch niks meer aan de voldongen feiten kunnen veranderen!”

Zò wil men de democratie ondermijnen, zò wil men politieke onverschilligheid kweken, vooral onder de jongeren die dit jaar voor het eerst gaan kiezen.

Progressieve kiezers, jongeren vooral, trapt hier niet in!!!

De Biesheuvel-club mist de kracht om nog voldongen feiten te stellen!!

Een paar dagen actie van de havenarbeiders in Amsterdam en zij moest reeds door de knieën. Haar plan om daar de nullijn op te leggen ging niet door.

Dit bewijst dat alle verslechteringen ongedaan kunnen worden gemaakt. Alle gerechtvaardigde eisen van het werkende volk kunnen vervuld worden als in het verlengde van de actie op de bedrijven en op de universiteiten, in buurten, steden en dorpen, bij de verkiezingen *met dezelfde daadkracht* ook van het stembiljet gebruik wordt gemaakt.

Hoe is het kabinet-Biesheuvel aan zijn eind gekomen?

Een vloedgolf van verzet rijst omhoog in verscheidene landen van Europa, in Engeland, in Frankrijk — dan hier, dan daar.

In ons eigen land heeft de actie voor loonsverhoging, voor de democratische rechten en tegen de manipulaties met de klasseejustitie de tegenstellingen binnen de regeringspartijen en binnen de regeringscoalitie op de spits gedreven.

Deze tegenstellingen bereikten het breekpunt toen de arbeiders op de bedrijven en de leden van het NVV lieten weten geen genoegen te zullen nemen met welk plan tot „het afzien van een reële inkomensverbetering” dan ook, aangezien dit onder de huidige omstandigheden alleen maar neerkomt op een verlaging van het levenspeil.

Zo sterk was de afwijzing van dergelijke ondernemersplannen dat ook de leiding van het NVV zich daaraan niet kon onttrekken. De leiders van CNV en NKV, die langs sluipwegen probeerden om de strijd alsnog te breken en die in feite optreden als de zaakwaarnemers van Biesheuvel en de zijnen binnen de vakbeweging, kregen de kous op de kop! De hele ontwikkeling wijst erop, dat wij *naar een keerpunt* toegaan, waarbij de keuze zal zijn: óf verder afzakken naar dictatoriale methodes, met nog grotere ontrecting van de arbeidersbeweging en aantasting van de vrijheid van de burgers, óf eensgezinde strijd voor een progressieve regeringsmacht, tot stand gekomen door een democratische meerderheid in de Tweede Kamer en met actieve steun van de moderne vakbeweging, het NVV, en alle werkende mensen.

Wij beleven thans op dit gebied een doorbraak in Frankrijk! De Franse socialistische partij en de Franse communistische partij hebben daar een verbond gesloten om gezamenlijk storm te lopen tegen het autoritaire bewind van president Pompidou.

Zij hebben een gemeenschappelijk program aangenomen als regeringsaccoord. Dit voorziet in belangrijke sociale verbeteringen voor alle arbeiders, in een progressieve onderwijshervorming, verkorting van de diensttijd tot 6 maanden en bovenal in ingrijpende structurele hervormingen, door een reeks van nationalisaties van banken en concerns, om de macht van het grote kapitaal te lijf gaan. Er is door beide partijen een gemeenschappelijke Europese politiek op grondslag van nationale zelfstandigheid en met afschaffing van de atoommacht uitgewerkt. De socialistisch-communistische eenheid in Frankrijk strekt zich dus ook uit tot de EEG. Samen hebben beide partijen besloten in de EEG consequent voor de nationale belangen van Frankrijk op te komen, tegen de Westduitse en Amerikaanse overheersing, tegen de macht van de multi-nationale concerns en voor de democratische eisen op elk gebied.

Dit geeft de samenwerking van communisten en socialisten ook een Westeuropese betekenis, een Westeuropese dimensie, die voor alle landen van de EEG consequenties heeft.

Voor het eerst blijkt het mogelijk voor socialisten om met communisten een gemeenschappelijke buitenlandse politiek in Europa te voeren.

Beide partijen in Frankrijk hebben zich tegenover de kiezers verplicht dit program uit te voeren als zij hiervoor een meerderheid in het parlement krijgen. Verschillen blijven op divers gebied tussen beide partijen voortbestaan, maar het verdedigen en uitbreiden van de democratie en de verbetering van het

levenspeil van de werkende bevolking eisen gemeenschappelijke daden. En zonder uitstel!

De Franse socialistische partij heeft ingezien, dat alleen de socialistisch-communistische eenheid in staat is alle vitale krachten van het werkende volk en van de natie wakker te maken en hiervoor in beweging te brengen.

De Communistische Partij van Nederland begroet deze ontwikkeling, gericht op een gemeenschappelijke inspanning van socialisten en communisten om een reëel en positief alternatief te stellen tegenover de huidige degeneratie, verwildering en ongeremde uitbuiting.

In de afgelopen weken is in Nederland echter duidelijk geworden, dat de stroming-Den Uyl in de PvdA de weg naar eenheid van actie nog verspert.

Zij opponeert tegen de politiek van Biesheuvel — zodra echter de vraag gesteld wordt „wat hiervoor in de plaats?” is het enige en armzalige antwoord: „herstel van de coalitie met de confessionele partijen onder leiding van de KVP”.

In ons land bestaan echter reeds sinds lang een progressieve meerderheid onder het volk en een actieve samenwerking van socialisten en communisten, in de bedrijven, in de massabeweging, in het NVV, in de studentenbeweging, in de jongerenacties tegen de Amerikaanse oorlog in Vietnam, in gemeentebesturen en provinciale besturen. Het gaat er thans om deze bestaande progressieve meerderheid verder te versterken en in de regering tot gelding te brengen.

Van groot gewicht is hierbij dat in het politieke centrum van ons land, Amsterdam, evenals in Groningen, Zaanstreek en andere gebieden, de CPN en de PvdA de grootste partijen zijn, die samen een ruime meerderheid van de bevolking achter zich hebben. In de hoofdstad heeft de CPN het vertrouwen van de arbeiders in de grote bedrijven, met wier oppositie iedere regering rekening moet houden als zij poogt tegen de arbeidersbelangen te regeren. Den Uyl wijst de samenwerking met de CPN af en roert daarbij de koude-oorlogstrom als hij de CPN verantwoordelijk wil stellen voor fouten, voor revisionistische misdragingen en fouten, in socialistische landen van Oost-Europa.

Dat is misleidend, aangezien de CPN een der eerste communistische partijen van West-Europa is, die zich daar met nadruk en ook in haar praktische optreden van heeft gedistantieerd.

De CPN heeft overigens alle redenen om met voldoening terug te zien op haar internationale optreden in het verleden. De strijd tegen de koude oorlog, tegen de agressie van de USA, tegen het Westduitse revanchisme, tegen het kolonialisme in Indonesië en elders, waaraan zij heeft deelgenomen en waarvan zij in ons land de kop nam, begint juist thans vruchten te dragen voor de vrede en veiligheid van het Nederlandse volk. Onder de gewijzigde internationale verhoudingen zet de CPN die strijd voort in vormen, die daaraan beantwoorden, en als een volledig autonome en onafhankelijke partij.

land grote schade berokkend met haar volgzzaamheid ten opzichte van het Amerikaanse imperialisme, met haar koloniale oorlogen in Indonesië en haar even machteloze als onvruchtbare anticommunisme.

De voornaamste kopstukken van deze politiek, Drees, Berger, Goedhart c.s., hebben de PvdA verlaten. Maar het jammerlijke falen van hun afzonderlijke optreden met DS'70 onderstreept nog eens het onherroepelijke failliet van de oude rechtse PvdA-politiek.

De CPN heeft openhartig en consequent onjuiste stellingnamen en overdrijvingen ten aanzien van socialistische landen recht gezet.

Het is de plicht van de socialisten in de PvdA om thans radicaal een streep te zetten onder de politiek van bukken voor de reactie, van hysterisch anti-communisme en pro-Amerikanisme, die thans nog een socialistisch-communistische eenheid voor een progressieve regering verhindert.

Voor de Nederlandse arbeidersbeweging is er geen weg terug — er is alleen een weg vooruit!

Daarom moet zij zich er goed rekenschap van geven wat het streven van Den Uyl naar herstel van een rooms-roze coalitie voor consequenties heeft.

Op sociaal gebied betekent een dergelijke coalitie in de huidige tijd dat er in plaats van een loonmaatregel van het Roolvinktype (waarbij een loonstop met het machtsapparaat van de staat afgedwongen wordt) een zogenaamde „vrijwillige” opvolging van de „nullijn” van Bakkenist zou moeten komen (die door de hoofdbesturen van de vakcentrales zou moeten worden uitgevoerd). En dat alles onder het bedrieglijke motto van „inflatiebestrijding”!

De volstrekt afwijzende houding van de overgrote meerderheid van de arbeidersklasse en van de meerderheid van het NVV maakt zulk een vrijwillige loonstop tot een illusie. Wat de belofde „prijsbeheersing” aangaat, hoe is het daarmee gesteld? Bestrijding van de inflatie en de prijsopdrijving vereist een onverbidde en dwingend optreden van de regering tegenover de grote concerns en financiers, die de prijzen opjagen en die de inflatie maken. Zolang deze *zelf* via de rechtse partijen hun zaakwaarnemers in de regering hebben, is dat onmogelijk gebleken.

Op het terrein van de buitenlandse politiek komt zo'n rooms-roze coalitie er op neer, dat de PvdA alles zal moeten prijsgeven wat (onder de druk van de veranderingen onder de massa van het volk) ook maar enigszins afstand neemt van de politiek van de USA, van het Westduitse militarisme en van de NAVO-instructies. De KVP en haar partners immers steunen de Amerikaanse agressie in Vietnam. Zij willen Nederland volledig inschakelen in de kernbewapening en zij zijn bondgenoten van de revanchisten, de militaristen en wapenfabrikanten in de CDU-CSU in Bonn.

Dat zou wel de weg terug en geen weg vooruit zijn. Het zou

betekenen, dat er steun gegeven wordt aan de reactionaire stromingen in Europa, die zich verzetten tegen normalisering van de Oost-West-verhoudingen en die zich vooral in de CDU-CSU genesteld hebben. Het is de politiek, waarvan in Nederland het Kaïns-teken te zien is in de pogingen van Van Agt om de drie Duitse oorlogsmisdadigers op vrije voeten te stellen. Op binnenlands gebied zou een nieuw verbond met de KVP en christelijke partijen ertoe leiden dat de PvdA terugkomt op haar afwijzing van de anti-stakingswet, van justitiële bemoeienis met de medische abortus en van een reeks ondemocratische maatregelen, die het onderwijs in al zijn geledingen treffen en afbreken.

Dit is tegen de belangen van de grote massa van het volk!

En de reactie speculeert daar thans in alle openlijkheid op. Dit spel moet direct doorbroken worden! Wat wil Biesheuvel in zijn nadagen?

Hij wil eerst de begrotingen door het parlement jagen en dan pas verkiezingen.

Een methode, waartegen naast de CPN ook de PvdA zich terecht gekeerd heeft.

Het gaat er nu om de daad bij het woord te voegen. Dat kan alleen maar gebeuren door de behandeling van maatregelen, wetten en begrotingen, die de belangen van het volk direct schaden, te blokkeren en *door de begrotingen in ieder geval te ontkerchten door er demonstratief tegen te stemmen.*

Van Biesheuvel kan slechts één prioriteitenlijst worden verlangd:

- intrekking van de wetten op de verhoging van het collegegeld tot duizend gulden en op de huurharmonisatie;
- ongedaanmaking van het plan om werklozen in de toekomst voor een lager loon aan het werk te zetten;
- afvoering van omstreden wetten als de anti-stakingswet, zoals dat door communistisch initiatief in de Tweede Kamer reeds met de behandeling van de abortuswet van Van Agt en Stuyt is gebeurd.

Het is nodig dat eerst het volk zich uitsprekt!!

De strijd gaat nu tegen het kabinet-Biesheuvel in zijn nadagen. Maar terzelfder tijd zal dat moeten worden *een strijd voor een nieuwe formatie*, die geen terugval is in het oude schema dat nu door Den Uyl en enkele van zijn medestanders weer voor de dag is gehaald.

Geen dans op het slappe koord, waarbij de volksbelangen verkwanseld worden!!

Als de PvdA hieraan meedoet plaatst zij zich tegenover de doelstellingen van de massa-acties van de laatste jaren, verwijdert zij zich van de vele groepen van de bevolking die de

lijke eisen naar voren brengen en geeft zij zich bovendien over aan een illusie. Want het voornaamste bindmiddel van de rooms-rose coalitie was immers de koude oorlog in de Oost-West-betrekkingen.

En terugkeer hiernaar is niet reëel.

Het is nu tijd een andere weg in te slaan en te breken met hetgeen in het verleden ondeugdelijk en slecht is gebleken. Er moet in Nederland EEN NIEUWE REGERINGSMACHT gevormd worden, waarvan socialisten en communisten de spil vormen, in samenwerking met alle democraten en progressieve gelovigen, en steunende op het NVV als vakcentrale, waarin honderdduizenden arbeiders van verschillende politieke overtuiging zich reeds verenigd hebben en zich in nog grotere getale zullen aansluiten als er een progressieve regering tot stand komt.

De Communistsische Partij van Nederland gaat deze verkiezingen in met haar verkiezingsprogram van 1971, dat ook thans ten volle van kracht is.

Zij streeft naar de vervanging van het Biesheuvel-bewind door een progressieve en democratische regering!

De eerste voorwaarde voor de verwerkelijking van een dergelijk initiatief is *versterking van de CPN!*

Wij doen een beroep op de kiezers, die de vorige maal reeds hun stem op onze partij uitbrachten en die hebben kunnen constateren dat de politiek van de CPN reëel is en ook tot uitvoering komt, om niet slechts opnieuw hun stem aan onze partij te geven, maar om ook actief te werven voor onze partij, die juist in deze tijd een diepgaande invloed op het politieke leven uitoefent.

Wij doen ook een beroep op de kiezers, die een vorige keer nog de „oplossing” van een schaduw-kabinet van PvdA, D'66 en PPR voorgeschoteld kregen, maar die hebben kunnen zien dat er zonder communistisch-socialistische eenheid niets positiefs kan worden bereikt.

Wat de PSP betreft: zij is alleen maar een sta in de weg voor die eenheid en is in de praktijk een hulpgroep van de reactie. Reeds bij de verkiezingen in 1971 hebben vele vroegere kiezers haar de rug toegekeerd. De PSP is thans geworden in een geschrompeld tot een kletscollege, dat zowel van de arbeidersmassa als van de studentenbeweging en de werkende jeugd volkomen geïsoleerd is. Inwendig wordt zij verscheurd door een beginselloze machtsstrijd van groepjes en personen. Men vraagt zich af waarom haar kopstukjes zo ijverig door regeringsinstanties als de NOS voor radio en televisie naar voren worden gehaald. De verklaring hiervoor is te vinden in het zogenaamde discussie-stuk van de PSP over de kabinetscrisis. Daarin zijn een hoop schijn-linkse frases over buitenlandse aangelegenheden te vinden, maar er staat geen woord in over een reële loonsverhoging voor de werkers in Nederland. Integendeel, er wordt daarin de bereidheid tot een vrijwillige loonstop bepleit, waardoor de PSP zich vierkant tegen de eisen van

de arbeiders in de bedrijven richt en de kant kiest van Biesheuvel.

Jonge kiezers!

Juist uw generatie is het beu nog langer met de kop tegen de muur van de rechtse geldmachten te lopen. Zij is het beu om alleen als winstobject te worden behandeld en bovendien nog langdurig soldaatje te moeten spelen om die winsten te beschermen.

Daarom rekent bij deze verkiezingen de Communistische Partij van Nederland juist op de jonge generatie, die voor het eerst naar de stembus gaat.

Zij wil immers voor een menswaardige toekomst vechten en gruwet van de wreedheid en de machtswellust, waarmee Nixon de oorlog in Vietnam voert en zijn vrienden, ook hier, die trachten goed te praten.

Voor de jeugd is eenheid van alle progressieve krachten de enige waarborg voor een zinrijke toekomst. Herhaaldelijk hebben de Nederlandse werkende en studerende jongeren en dienstplichtige militairen er blijk van gegeven in eensgezindheid de ouderen ver vooruit te zijn.

De CPN kan terecht aanspraak maken op de steun van de jonge generatie of het nu gaat om de belangen van morgen of om die van vandaag: het recht op werk en een woning, het recht op meningsuiting in het leger, op gedemocratiseerd kosteloos onderwijs, op sport en ontspanning.

De strijd, die de CPN samen met de jeugd voert tegen de misdadige oorlog in Vietnam, getuigt van onze besliste wil om alles te doen om elke oorlog, waar ook ter wereld, onmogelijk te maken.

De handen ineen voor vrede en een beter bestaan! Het grote festival van de communistische partij en van het dagblad De Waarheid op 30 september zal daarvoor een wekroep zijn!

HET PARTIJBESTUUR VAN DE
COMMUNISTISCHE PARTIJ VAN NEDERLAND

Problemen van de monetaire maand

De oude Romeinen die het jaar op 1 maart lieten beginnen, noemden het de zevende maand: september. De boeren die dicht bij de natuur leefden en het vallen der bladeren zagen, spraken over de herfstmaand. De bankiers hebben een andere term uitgevonden. Zij hebben het over de monetaire maand. Want in september worden de belangrijkste bijeenkomsten gehouden — de vergaderingen van de Wereldbank en van het Internationale Monetaire Fonds en allerlei conferenties om deze voor te bereiden — waar de grote problemen aan de orde komen van het geld, van de verhoudingen tussen de verschillende geld-eenheden en van de crisistoestanden die er in het internationale geldwezen heersen.

Het stelsel van Bretton Woods, waartoe in 1944 werd besloten en dat met zijn vaste wisselkoersen enkele tientallen jaren lang het geldwezen in de kapitalistische wereld heeft bepaald, is in diepgaand verval geraakt. Nadat een reeks schokken, met name een aantal elkaar opvolgende crises rondom de dollar, dit stelsel zwaar geschokt hadden, zijn in de zomer van het vorige jaar de pijlers er onder weg gebroken. De datum is zelfs precies vastgelegd. Op 15 augustus 1971 bepaalde Nixon, dat de dollar niet meer ingewisseld zou kunnen worden in goud. Daarmee was de grondgedachte van Bretton Woods, namelijk dat de dollar als belangrijkste valuta in het internationale handels- en betalingsverkeer gelijkgesteld kon worden aan het goud, opgegeven. Het hele systeem van vaste wisselkoersen stond zo op losse schroeven.

In de maanden nadien is er in het teken van een zich verscherpende handels- en valuta-oorlog koortsachtig beraadslaagd hoe een nieuwe regeling tot stand kon worden gebracht, die het Bretton Woods-stelsel nog wat zou kunnen oplappen. Op een bijeenkomst in Washington in december 1971 kwam uiteindelijk een reeks maatregelen en afspraken uit de bus.

Deze hielden in, dat er na een aantal devaluaties en revaluaties nieuwe vaste wisselkoersen werden vastgesteld. Japan, West-Duitsland en Nederland verhoogden de waarde van hun geld-eenheid, Italië en Zweden verlaagden deze. De Verenigde Staten stemden in met een kleine verhoging van de goudprijs, van 35 tot 38 dollar per ounce. Dat betekende een devaluatie van de dollar met 7.89 procent.

Nu als gevolg van deze koerswijzigingen de concurrentiepositie van de Amerikaanse concerns sterker leek te worden, liet Nixon de 10 procent-importbelasting, die op 15 augustus was ingevoerd, weer vallen. Van hun kant beloofden de EEG-landen, Japan en Canada, dat ze op handelspolitiek gebied concessies zouden doen, waardoor de Amerikaanse export op minder moeilijkheden zou stuiten.

De laatste maatregel was het verbreden van de „band”, waarbinnen de valuta-koersen mogen fluctueren. Voorheen gold dat

de centrale banken moesten interveniëren, d.w.z. een geldeenheden moesten kopen of verkopen, als de koersen 1 procent naar boven of naar beneden afweken van het vastgestelde bedrag. Vanaf december gold dat deze marge werd verbreed tot 2.25 procent, naar boven en naar beneden.

De afspraken werden plechtig en feestelijk aan de wereld meegedeeld. In het gebouw van het Smithsonian Institute in Washington verscheen Nixon omringd door de ministers van financiën van de belangrijkste kapitalistische landen voor de t.v.- en filmcamera's. Theatraal verklaarde hij, dat nu „de belangrijkste valuta-overeenkomst van de wereldgeschiedenis” was afgesloten. Minister Nelissen praatte hem braaf na en zei op Schiphol, toen hij terugkeerde uit de Verenigde Staten, dat de overeenkomsten van historische betekenis waren.

Het was een mooie circusvoorstelling, maar het geschitter van de show was gauw uitgeflonkerd! Thans wordt slechts neerbuigend en minachtend over de overeenkomsten gepraat. De Engelse *Economist* spreekt in het nummer van 9 september j.l. over de „silly agreement”, de dwaze overeenkomst . . .

Onder de druk van de tegenstellingen en botsingen bleek weliswaar, dat de overeenkomst van Washington slechts voor korte tijd een oplossing kon geven. De crisis op monetair gebied bleef voortduren en verscherpte zich nog onder de druk van de economische moeilijkheden in de kapitalistische landen.

De dollarstroom

In zijn positie als internationale reserve-valuta is de dollar door de opheffing van de inwisselbaarheid tegen goud ernstig aangetast. Te meer is dit nog het geval, omdat het bedrag aan dollars dat buiten de Verenigde Staten in omloop is, buitengewoon hoog is, nl. 80 miljard dollar. Deze enorme hoeveelheid wordt niet alleen voor normale afwikkeling van handelsrelaties gebruikt, maar wordt ook met het oog op een zo hoog mogelijke rentevergoeding en met speculatieve doeleinden van land naar land verplaatst. In de landen waar ze terecht komen, moeten de banken er de nationale valuta voor in de plaats geven en dit leidt tot uitbreiding van de geldhoeveelheid, tot het versterken van het inflatieproces. De multinationale concerns, die over grote hoeveelheden dollars de beschikking hebben, gebruiken de aanwezigheid van hun filialen in een groot aantal landen, om door operaties op de valuta-markten extrawinsten te boeken. Deze concerns die zich voor een deel van de functie van de officiële banken hebben meester gemaakt (in het vakjargon heet dit „near-banking”, bijna als een bankier optreden) mengen zich aldus vaak op beslissende wijze in de valuta-crisis in. Hun optreden heeft zowel bij de dollarcrisis van 1971, als ook bij de crisis van het pond sterling in 1972 een grote rol gespeeld.

Door de aantasting van de positie van de dollar steeg terzelfdertijd de rol van de geldeenheden van enkele Westeuropese

landen en van Japan. Binnen de EEG werden daarom enkele stappen gedaan om de positie van de valuta van de EEG-landen op het gebied van de internationale betalingen te versterken. In maart 1972 werd besloten om de bandbreedte die in Washington was afgesproken (in totaal een band van 4.50 procent) tussen de Westeuropese geldeenheden onderling niet te laten gelden. Binnen de EEG (de kandidaat-leden daarbij inbegrepen) zou de afwijking niet meer dan 2,50 procent mogen zijn (1.225 pct. naar beneden en naar boven dus). De koers zou moeten worden gehandhaafd door steunaankopen in geval van noodzaak. Deze zouden dan later weer verrekend moeten worden met Westeuropese valuta, met goud en met trekkingsrechten op het IMF. Hier werd de dollar als middel om steunaankopen te verrekenen, dus uitgesloten.

De overeenkomst van de EEG-landen en de kandidaat-landen had ten doel de positie van de Europese geldeenheden te versterken op de internationale valutamarkt en verdere stappen naar een monetair fonds als voorbereiding tot een monetaire unie te vergemakkelijken.

De crisis van het pond sterling

Kort na het sluiten van de overeenkomsten van Washington en de maart-overeenkomst van de EEG bleek reeds, dat zij geen weerstand konden bieden aan de voortgaande crisis op monetair gebied.

Ten aanzien van de dollar bleek dit uit de voortgaande verslechtering van de handelsbalans van de Verenigde Staten. In 1971 was deze voor de eerste maal in de twintigste eeuw afgesloten met een groot tekort ten bedrage van 3 miljard dollar. Het tekort op de betalingsbalans steeg als gevolg daarvan tot het astronomische bedrag van rond 20 miljard dollar. Als gevolg van de devaluatie van de dollar hoopte men, dat de toestand zich zou wijzigen in 1972. Maar ook dit jaar blijft het tekort op de handelsbalans groot. Volgens schattingen zal het deficit in 1972 nog toenemen tot 4,3 miljard dollar.

De dollarkoers heeft als gevolg van deze ontwikkeling een aantal maanden dicht bij de minimumgrens van de bandbreedte gestaan. Herhaaldelijk moesten Westeuropese centrale banken dollars opkopen om te verhinderen, dat de koers zelfs lager werd. De neiging om de dollars in de eigen reserves op te nemen, daalt voortdurend en de Westeuropese landen werpen in toenemende mate hindernissen op om de dollarstroom te belemmeren.

Ook de EEG-overeenkomst die in maart gesloten werd, bleek reeds snel niet houdbaar. Dit trad aan de dag bij de crisis rond het pond sterling in juni 1972.

Deze vloeide vooral voort uit de machinaties van de monopolies en multinationale concerns om Englands toetreden tot de EEG voor te bereiden. Om daar de concurrentiekracht van de in Groot-Brittannië gevestigde grote ondernemingen te versterken, verlangden zij een devaluatie van het Britse pond. Dit

wilden zij lang voor 1 januari 1973 reeds bereiken, omdat de ervaring met de dollardevaluatie reeds had laten zien, dat de gevolgen niet zo gauw tot uiting konden als vroeger wel eens was aangenomen.

In de week voor de 23ste juni ontstond er een ware verkoopwoede van Britse ponden. De concerns versterkten deze nog door speciale leningen in ponden te sluiten, die onmiddellijk daarna in andere valuta werden omgezet. Enkele dagen lang ondersteunden de centrale banken van West-Duitsland, Nederland enz. de koers van het pond, maar de in maart gesloten overeenkomst werd snel losgelaten. Het pond sterling ging zweven en kwam daarna op een koers terecht, die neerkomt op een feitelijke devaluatie van 6 tot 8 procent.

De nieuwe valuta-crisis deed zich ook bij andere Westeuropese geldeenheden gevoelen. De Deense kroon ging eveneens zweven en het leek aanvankelijk of ook de Italiaanse lire in waarde zou verminderen.

Na ingewikkelde monetaire besprekingen bleef de lire echter op zijn koers gehandhaafd. De concessie, die daartoe door de andere landen van de EEG-overeenkomst moest worden gedaan, was dat Italië de door de centrale banken opgekochte lires in dollars zou mogen verrekenen. Dit is een belangrijke afwijking van de afspraak die in maart was gemaakt. Toen was toch bepaald, dat de afrekening zou geschieden naar gelang van de samenstelling van de reserves en zonder dollars. Maar de Italiaanse monetaire reserve bestaat behalve uit dollars voor een zeer groot deel uit goud en de centrale bank in Rome weigerde terug te gaan betalen met goud. Aanvankelijk kreeg Italië toestemming om dan tot 30 september te verrekenen met dollars; later is bepaald dat dit zal mogen gebeuren tot 31 december van dit jaar. In ieder geval onderstreept dit nog eens, dat de lire een kandidaat blijft voor nieuwe schokken op monetair gebied.

Ook dollars werden in deze eerste zomermaanden weer in groten getale verkocht. Om dit tegen te gaan, zijn in een aantal landen beperkende bepalingen ingevoerd. Dat is het geval in Frankrijk en ook in ons land is daartoe overgegaan. In de Duitse Bondsrepubliek leidden de meningsverschillen hierover tot een scherp conflict tussen de minister van financiën en economische zaken Schiller en de president van de centrale bank Klasen. Dit conflict moest in speciale zittingen van de regering worden uitgevochten en Schiller werd gedwongen af te treden. Bij de regeringscrisis in ons land hebben de tegenstellingen en botsingen op monetair gebied eveneens een rol gespeeld.

In wezen gaat het er bij deze conflicten om of aan de Verenigde Staten verdere concessies moeten worden gedaan, zowel op monetair gebied door bijvoorbeeld verdere revaluaties als op handelsgebied door het makkelijker maken van de Amerikaanse export, of dat daartegen stelling moet worden genomen en de eigen uitvoerhandel zal worden ontwikkeld met gelijktijdige terugdringing van de dollarstroom. Het ziet er naar

uit, dat meer en meer deze tweede weg gekozen wordt. Dit geschiedt evenwel slechts na grote conflicten, want de tegenstellingen zijn op dit gebied uiterst scherp.

De goudprijs

Een van de ingewikkeldste problemen is de prijs van het goud. De goudprijs voor officiële transacties tussen centrale banken staat na de overeenkomsten van Washington van december 1971 op 38 dollar per ounce. Op de vrije markt is de prijs aanzienlijk hoger, doch sinds in 1968 een aparte vrije markt tot stand kwam is het centrale banken niet meer toegestaan goud aan te bieden.

In juli-augustus van dit jaar begon de goudprijs op de vrije markt snel op te lopen. In de eerste dagen van augustus kwam deze zelfs op 70 dollar!

Onder deze omstandigheden weigerde Italië, zoals reeds hiervoor is vermeld, om goud (tegen de prijs voor de officiële verrekningen) af te staan aan andere centrale banken. Tijdens besprekingen tussen president Pompidou en de Italiaanse premier Andreotti kwam de gedachte naar voren om voor verrekningen binnen de EEG het goud tegen een hogere prijs te waarderen. Op deze wijze zou er nog een derde goudprijs bijkomen. Er werd op dit denkbeeld in eerste instantie afwijzend gereageerd, vooral door landen die zelf niet over veel goud in hun reserves beschikken. Maar ongetwijfeld zal deze kwestie in de komende maanden weer aan de orde komen, al was het alleen maar omdat een belangrijk deel van de monetaire reserves niet eeuwig kan worden bevroren. Bepaalde kringen in Engeland hebben ondertussen reeds verklaard, dat een verhoging van de goudprijs niet uitgesloten is te achten en dat bij invoering ervan ook overwogen moet worden de mogelijkheid voor de centrale banken te heropenen om goud op de vrije markt te verkopen.

Langs de ingewikkelde wegen van het monetaire mechanisme zou een dergelijke derde goudprijs de gevolgen van de revaluaties van eind 1971 ten dele opheffen en daarmee de voordelen die aan de Amerikaanse export gegeven werden weer beperken. Het is daarom geen wonder, dat er vooral in de Verenigde Staten stelling tegen werd genomen.

De goudproducerende landen (in de kapitalistische wereld is dit vooral Zuid-Afrika, terwijl daarnaast de Sowjet-Unie goud voorbrengt), zijn voor een verhoging van de goudprijs. In de crisis van de laatste maanden hebben zij echter weinig van zich laten horen. Zuid-Afrika was al tevreden met de stijging van de aandelenkoersen van de goudondernemingen, terwijl wat de Sowjet-Unie betreft de hele kwestie waarschijnlijk een rol heeft gespeeld bij het tot stand komen van handelsovereenkomsten met de Verenigde Staten, die o.a. betrekking hadden op de aankopen van graan in verband met de slechte oogst. Nadere bijzonderheden zijn daarover echter nog niet bekend.

Na de zomer-crisis in het kapitalistische monetaire stelsel is een tijdelijke stilte ingetreden. Dit hangt samen met de voorbereidingen in verband met de besprekingen over monetaire en commerciële problemen, die in de herfst en winter van dit jaar en ook nog volgend jaar, o.a. in verband met nieuwe handels-overeenkomsten in het kader van de GATT, zullen plaats hebben. Ook de verkiezingen die zowel in de Verenigde Staten als in West-Duitsland en Frankrijk aan de orde zijn, oefenen op het ogenblik een remmende werking uit. Als er evenwel geen nieuwe regelingen worden getroffen in de komende maanden zullen ongetwijfeld nieuwe stormen opsteken.

Uit het rapport van het IMF over de aan de orde zijnde problemen blijkt, dat er op vrijwel elk punt meningsverschillen zijn. De Londense *Economist* schreef, dat men het er alleen over eens is dat men het niet eens kan worden. Eigenlijk werden alleen alle opvattingen en ideeën herhaald.

Drie problemen staan daarbij voorop.

In de eerste plaats de uitbreiding van het aandeel van de speciale trekingsrechten (naar de Engelse term afgekort SDR's genoemd) in de monetaire reserves. Deze SDR's vormen een soort internationaal papiergeld, dat op grondslag van de bij het IMF in goud en deviezen gedeponeerde bijdragen van de lid-staten ter beschikking wordt gesteld. Sommigen willen deze SDR's tot het belangrijkste reserve-middel maken en de rol van het goud tegelijkertijd verminderen. Een argument is daarbij, dat goud geen rente oplevert, terwijl dit wel het geval zal zijn met de SDR's. Van Franse zijde is reeds geprotesteerd tegen de idee om de band van de SDR's met het goud te verzwakken. De Amerikanen van hun zijde voelen er niets voor om in te stemmen met het ook geopperde plan om de dollartegoeden van de centrale banken te laten inwisselen tegen SDR's. Dit zou de rol van de dollar als internationaal betalingsmiddel verminderen en het hun tegelijkertijd moeilijker maken om kapitaal in het buitenland te investeren.

In de tweede plaats komt de vraag aan de orde hoe permanente tekorten en overschotten op de betalingsbalansen weggewerkt moeten worden. Van Amerikaanse zijde wordt hierbij thans vooral gewezen op de noodzaak hun handelsbalans te verbeteren, dus meer te exporteren en minder te importeren. Zij zwijgen liefst over de tekorten op de kapitaalsrekening van de betalingsbalans, ofschoon deze als gevolg van de Amerikaanse investeringen in andere kapitalistische landen een enorme omvang hebben. Aan deze kapitaalexport willen de Amerikaanse imperialisten geen banden opleggen. Van de zijde van andere landen — beter gezegd van de zijde van de concurrenten — wordt daarentegen gezegd, dat juist de kapitaalsrekening gesaneerd moet worden, d.w.z. dat Amerikaanse belangen in het buitenland geliquideerd moeten worden. Dit volgens hen des te meer, omdat toch niet te verwachten valt, dat de Amerikaanse handelsbalans snel zal veranderen. De Westduitse Ber-

liner Bank heeft in zijn *Mitteilungen für den Aussenhandel*, 1972/8, verklaard, dat er zeer aan getwijfeld moet worden of met monetaire middelen een verandering tot stand kan worden gebracht. „De eens geweldige voorsprong op het gebied van technologie en produktiviteit, die de Verenigde Staten nog tien of twintig jaar geleden een overheersende positie op de wereldmarkt en daarmee evenredige grote exportoverschotten waarborgden, is ondertussen als gevolg van de vooruitgang in andere industriële landen duidelijk ineengeschrompeld”, aldus deze *Mitteilungen*. Het is daarom zeer de vraag of met allerlei handelspolitieke maatregelen deze gang van zaken kan worden veranderd.

Een derde vraagstuk is of er niet sneller wijzigingen in de wisselkoersen moeten worden aangebracht. De Verenigde Staten dringen in dit verband aan op verdere revaluaties, met name van de yen en de Westduitse mark. Ook is de gedachte geopperd om als een geldeenheid voortdurend boven (resp. beneden) zijn koers schommelt, min of meer automatisch een koerswijziging toe te passen. Tot dusverre is zo'n systeem steeds afgewezen, maar nu heet het dat het te overwegen is, als er „objectieve aanwijzingen” kunnen worden vastgesteld. Ook hierover zijn ongetwijfeld vele meningsverschillen mogelijk.

Het Monetaire Europese Fonds

In het kader van de strijd op het gebied van de valuta wordt in West-Europa gestreefd naar het versterken van de positie van de geldeenheden van de EEG-landen. Deze moeten daartoe nauw met elkaar in samenhang worden gebracht. Dit is reeds geprobeerd met de verminderde bandbreedte binnen de EEG en als het pond sterling weer een vaste koers krijgt, zal gepoogd worden het handhaven van de koersen binnen nauwe marges voort te zetten.

Er is daartoe een Europees Monetair Fonds in voorbereiding, dat moet helpen om de koersen te handhaven. Een tweede functie moet zijn om landen met moeilijkheden op de betalingsbalans tijdelijk bij te springen. De functie van het IMF, waarin de Verenigde Staten zo'n belangrijke rol spelen, wordt aldus in West-Europa uitgehouden.

Nu is het niet zo, dat de rivaliteit binnen de EEG, tussen de monopolies en concerns van de diverse landen binnen de EEG, daarmee zou worden opgeheven. De moeizame onderhandelingen over de oprichting van het Europese Monetaire Fonds laten dit reeds zien. Zowel de aanvankelijke taken als het beginkapitaal van het fonds zullen bescheiden worden gehouden en er is nog geen overeenstemming bereikt over de wijze, waarop het fonds precies zal moeten functioneren. De touwtrekkerij rondom alle vraagstukken daaromtrent zal ongetwijfeld nog lange tijd voortduren.

Bij de besprekingen over het Europese Monetaire Fonds is ook het vraagstuk van de inflatie in de EEG-landen aan de orde

geweest. Het ging daarbij niet eens zo zeer om de inflatie op zichzelf, die past in het kader van het hedendaagse staats-monopolistische kapitalisme, maar om de verschillen die in het inflatietempo in de verschillende landen zichtbaar zijn en die bij de strijd op de markten een rol spelen. De concerns verlangen vooral, dat de inflatie met elkaar in samenhang staat en dat het tempo niet zodanig oploopt dat er op de markten waar gestreden moet worden met de Amerikaanse en Japanse monopolies extra-belemmeringen worden opgeroepen.

Geen passiviteit

De imperialistische landen zijn, zo is in de geschiedenis van de monetaire crises van de laatste jaren weer eens opnieuw bewezen, niet in staat hun conflicten en tegenstellingen op te lossen. Ook de problemen van de monetaire crisis en de inflatie kunnen zij niet oplossen. De imperialistische poging om in ieder geval voor zich zelf maximaal profijt uit deze toestanden te trekken, willen zij uiteindelijk laten betalen door de werkers. Loondruk en verscherpte uitbuiting zijn de klassieke middelen die daartoe worden aangewend.

Zowel monetaire crisis als inflatie gaan daarom samen met verscherpte klassenbotsingen binen elk kapitalistisch land afzonderlijk. Daarbij zijn zowel het levenspeil van de werkende bevolking als haar democratische rechten aan de orde.

Daarom mag de arbeidersklasse zich nooit passief of ongeïnteresseerd opstellen ten aanzien van de monetaire crises en de voortsluipende en soms voort-galopperende inflatie. Het gaat hierbij ook om eigen lot en leven!

JAAP WOLFF

Voor een echt, samenhangend cultuurbeleid

De regering-Briesheuvel-Drees heeft in haar ruim eenjarig bestaan de werkende lagen van de bevolking tegen zich in het harnas gejaagd. Er is vrijwel geen maand voorbij gegaan of belangrijke groepen uit de bevolking staakten of demonstreerden tegen het beleid van de uiterst rechtse regeringscoalitie; arbeiders, boeren, studenten, onderwijzers, werkende vrouwen — en noem zo maar op — zijn in verzet tegen een reeks impopulaire maatregelen als loondictaat en prijsverhogingen, bedrijfssluitingen, onderwijsbezuiniging, verhoging van collegegelden enz.

Onder diegenen, die uitdrukking geven aan hun verontwaardiging over een falend beleid en die optreden voor een andere koers, treft men ook de (beeldende) kunstenaars. En dat is begrijpelijk, want de rechtse regeerders plaatsen ook cultuur, kunst en kunstenaar in een hoek, waar de slagen vallen.

Het criterium voor de rechtse regeerders is, dat kunst en cultuur niets of op zijn minst niet zoveel mogen kosten en het is in dat opzicht de laatste jaren van kwaad tot erger gegaan. De bezuinigingswoede gaat bovendien gepaard met een verbureaucratisering van het gehele kunstbeleid, waarbij steeds meer ambtenaren bij de ambtelijke molens betrokken raken.

In 1969, toen onder de kunstenaars een politieke opleving optrad en zich nieuwe activiteiten en ontwikkelingen aftekenden, waarvoor CRM (het ministerie van cultuur, recreatie en maatschappelijk werk) de ogen sloot, sprak Joop Wolff namens de CPN-fractie in de Tweede Kamer al over een acute botsing tussen het regeringsbeleid aan de ene en de creatieve, militante kunstenaars aan de andere kant. „Deze botsing en de strijd van de creatieve groepen in onze samenleving vinden wij een van de belangrijkste facetten van de huidige politieke ontwikkeling. De vraag is, politiek gezien, hoe de minister op het bestaande verzet reageert”, aldus zijn woorden.

De minister (toen nog mejuffrouw Klompé) en haar latere opvolger (Engels) reageerden negatief op het verzet en op de door kunstenaars geuite verlangens; wat daarvan de resultaten zijn geworden, is maar al te zeer bekend. Een door minister Engels aangekondigde nota over het kunstbeleid is thans ook in de ijskast gezet.

De kunst is niet van de maatschappij te isoleren en op allerlei gebieden — de muziek, de film, het toneel en de beeldende kunst — is de conflictsituatie een feit; de tijden veranderen, de gehele politieke en geestelijke gesteldheid verandert en daarmee wijzigen zich evenzeer de behoeften.

Wat het nabije verleden betreft, tekende een bewustwordingsproces onder de kunstenaars zich af rondom de dertiger jaren. Tijdens de economische crisis voor de tweede wereldoorlog bleek, dat o.m. de beeldende kunstenaars een bijzonder kwetsbare economische positie in onze maatschappijvorm innamen.

Er bestond een aantal verenigingen en een grote verdeeldheid, maar interessant is, dat in het jaar 1939 een eerste congres plaats vond van beeldende kunstenaars om tot een beroepsorganisatie te komen.

Het fascisme betekende een aanslag op de vrijheid van handelen, van denken, van scheppen en van leven. In de strijd hier tegen verlieten de kunstenaars hun maatschappelijk nogal geïsoleerde positie. Ivoren toren-illusies werden bruut verstoord en het inzicht rijpte, dat een maatschappij, die zoiets monsterachtigs als het fascisme opleverde, een maatschappij trouwens waarin ook kunst en kunstenaar als een randverschijnsel werden geduld, vroeg om nieuwe initiatieven, om een bezinning op de eigen positie en een bundeling in eigen organisatie om voor deze positie op te komen.

In de jaren 1940-'45 sloten kunstenaars zich aaneen in het anti-fascistisch kunstenaarsverzet, maar de — nogal hooggespannen — verwachtingen over de na-oorlogse situatie zijn in tal van opzichten niet in vervulling gegaan. De maatschappelijke betrokkenheid van de kunstenaar echter, de bezinning op zijn plaats in de maatschappij bleef. Zeker de ernstige crisisverschijnselen zoals zij zich de laatste jaren manifesteren in de ondemocratische tendensen van een verziekte NAVO-politiek en de wrede Amerikaanse agressie in Vietnam, hebben de botsing tussen de creatieve kunstenaars en de maatschappij verscherpt.

Het is kenmerkend voor het uitgedoofd raken van de geestelijke en politieke reserves van het kapitalistische stelsel, dat het deze stroomversnelling niet aan kan en daardoor in steeds scherper tegenstelling tot deze creatieve groepen komt te staan.

Beroering over Boersma

Onder de beeldende kunstenaars heerst momenteel grote beroering, omdat zij op een uiterst grove manier in de heupzwaai zijn genomen door de minister van sociale zaken Boersma. Volgens het bekende patroon van de overrompelingstactiek voerde hij een reeks verslechteringen in de BKR (Beeldende Kunstenaars Regeling ofwel contra-prestatie) in, die op fel verzet zijn gestuit, waarin niet alleen de sociale regeling voor de kunstenaar, maar zijn gehele scheppingsklimaat, het gehele culturele aspect naar voren zijn gekomen. Hoe in Den Haag over zulk soort zaken wordt gedacht, blijkt wel uit een uitspraak van minister Boersma, toen hij zijn wanbeleid inzake de BKR in de Kamer verdedigde. „Ik voer geen cultuurbeleid, en dat is mijn bedoeling ook niet. Het gaat om een stuk sociaal beleid. Cultuurbeleid wordt gevoerd door CRM.”

Het is een verbijsterende argumentatie, die bovendien in geen enkel opzicht steek houdt, gezien de opvattingen inzake cultuur, die bij CRM heersen.

Een verhelderend licht op de huidige situatie in de beeldende kunst werpt een eerder deze maand verschenen rapport „De Beeldende Kunstenaar”¹⁾, dat niet alleen voor de betrokken

kunstenaars van betekenis kan worden genoemd, maar voor een ieder met belangstelling voor kunst en cultuur een nader inzicht geeft in de problematiek.

Het rapport vermeldt ervaringen van de werkgroep gehuwde vrouw, de werkgroep BKR en het klachtenbureau. Deze werkgroepen zijn ontstaan vanuit de BBK, de beroepsvereniging van beeldende kunstenaars. De werkgroepmedewerkers waren niet alleen BBK-leden, ook leden van BBK '69 en niet bij een beroepsorganisatie aangesloten kunstenaars werkten mee.

Het rapport is samengesteld naar aanleiding van een aantal onderzoeken, voornamelijk in Amsterdam, waar de helft van de in de BKR opgenomen kunstenaars, wonen en werken.

De BKR is een landelijke regeling, doch de uitvoering is in handen van het gemeentebestuur van de woonplaats van de kunstenaar. Dit gemeentebestuur stelt een adviescommissie in van de volgende samenstelling: twee vertegenwoordigers van het gemeentebestuur, de voorzitter en plaatsvervangend voorzitter, verder drie beeldende kunstenaars, dan nog drie deskundigen op het gebied van de kunst en de rijksconsulent.

Deze commissie heeft tot taak het gemeentebestuur te adviseren omtrent uitvoering van de BKR, die — voortgekomen uit een regeling „sociale bijstand voor beeldende kunstenaars” — functioneert sinds 1956.

Voor de kunstenaars en voor de beroepsvereniging is het recht op het uitoefenen van het kunstenaarschap, het recht op werk en het recht om daarmee en daardoor maatschappelijk te kunnen functioneren, een belangrijk uitgangspunt.

In het algemeen dient er dan ook een arbeidsregeling te komen, geldig voor iedere beeldende kunstenaar. Het werk, dat in de BKR-regeling gemaakt wordt — en door aankoopcommissies wordt gekocht — dient ten dienste van de gemeenschap optimaal te worden gebruikt. Nu is er het pogen vanuit Den Haag om de BKR in de hoek van een opgelegde steunregeling met beperkingen te houden en de indruk te wekken, alsof leeglopers, die zich met het predikaat kunstenaar zouden tooien, maar over gemeenschapsgelden willen beschikken. Minister Boersma verklaarde in de Tweede Kamer: „de oude regeling was volstrekt oncontroleerbaar en daardoor onaanvaardbaar,” maar hij is niet in staat deze in wezen voor zijn eigen aankoopcommissies beledigende uitspraak staande te houden. Hij zou dan immers de 200 kunstenaars, die als adviseur hun werkzaamheden in de aankoopcommissies verrichten, een brevet van onvermogen verlenen!

Het genoemde rapport gaat op deze kwestie in en stelt vast: „Dat er 'zwakkere broeders' in de regeling opgenomen zijn en nog gebleven zijn is een even natuurlijke zaak als het aanwezig zijn daarin van bijzondere begaafden.”

Het zal trouwens duidelijk zijn, dat sluimerende talenten uit het verborgene zullen kunnen komen, naarmate meer mogelijkheden voor een uitgebreide kunstbeoefening worden geschapen. Minister Boersma oreert echter over een „onevenredig grote toeneming” van het aantal kunstenaars in de BKR-regeling „ten opzichte van de groei van de beroepsbevolking”.

De minister beschikt echter niet over wetenschappelijk verantwoorde gegevens om zijn woorden te staven — en niemand in Nederland, die ze zou kunnen verschaffen, omdat geen betrouwbaar onderzoek is ingesteld. Ergo: de minister schermt met loze beweringen.

Tòch heeft hij de BKR-regeling verscherpt. De nieuwe regeling is nu onder meer gericht op leeftijdsgroepen. Jonge kunstenaars onder de 25 jaar mogen niet meer in de regeling worden opgenomen, hetgeen betekent dat hen een kans tot ontwikkeling wordt onthouden. Kunstenaars tot 35 jaar moeten een getuig-schrift van een academie tonen, terwijl academies geen getuig-schriften afgeven! Kunstenaars boven 65 jaar worden uitgesloten. Er is hier sprake van een arbeidsvoorziening van de slechtste soort. Er wordt zelfs bepaald, dat de kunstenaar naar de WSW-werkplaatsen kan worden verwezen, werkplaatsen, die de laatste jaren zeer van karakter zijn veranderd: soms tachtig procent van de daar geplaatsten zijn geestelijk of lichamelijk gehandicapt. Bepaalde groepen kunstenaars zouden dus in deze categorie moeten worden ingedeeld — hetgeen strikt genomen juridisch niet eens mogelijk is!

Boersma verlangde verder, dat voor de BKR-commissies gezocht diende te worden naar leden, die bereid zijn hun adviezen inzake de regeling te baseren op de „letter en geest van de regeling”.

Tijdens de zitting van de vaste commissie voor sociale zaken noemde de CPN-afgevaardigde Joop Wolff terecht dit zoeken naar leden met opvattingen, die de overheid welgevallig zijn „strijdig met iedere opvatting van democratie. Het is een rechtstreekse inmenging in de bevoegdheden van de organisaties van beeldende kunstenaars”.

Ook van de zijde van de Partij van de Arbeid werden vele bedenkingen tegen de nieuwe regeling geuit en een opvallend aspect is, dat de verslechtingen zodanig waren, dat zelfs een reeks gemeenten niet bereid of in staat bleken ze uit te voeren. Belangrijke gemeenten als Amsterdam, Rotterdam, Den Haag e.a. wensen er niet aan mee te doen en in Amsterdam nam de gemeenteraad zelfs duidelijk stelling door zich uit te spreken voor een motie-Walraven (CPN) mede ondertekend door Polak (PvdA).

In deze motie wordt als mening uitgesproken, dat deze regeling voor de gemeente en de in Amsterdam werkende beeldende kunstenaars geen aanvaardbaar uitgangspunt biedt; er wordt steun gegeven aan een schrijven van B. en W. aan de regering, waarin het zijn verontrusting en zorg uitspreekt over het doorvoeren van de regeling.

Boersma stuitte trouwens op nog een stroom van verzet en wel van de kunstenaarsvertegenwoordigers en deskundigen in de 29 BKR-commissies.

De werkgroep van de BBK richtte zich met een concept bezwaarschrift tot de kunstenaarsvertegenwoordigers, waarin de ernstige bezwaren tegen de regeling werden opgesomd en de minister werd gevraagd de beperkende bepaling in te trekken. Van de 213 commissieleden onderschreven 164 het be-

zwaarschrift, 5 reageerden negatief, 4 leden hadden bezwaren, maar wilden niet tekenen vanwege hun ambtelijke functie en ongeveer 20 leden bleken niet aanwezig. Onder de ondertekenaars zijn er maar enkelen lid van de BBK, anderen zijn van andere beroepsorganisaties of geheel niet georganiseerd. Boersma weigerde op het bezwaarschrift in te gaan — maar het heeft nu, gezien de gehele crisistoestand in Den Haag en het feit, dat deze regering parlementair feitelijk niet meer over een parlementaire meerderheid beschikt, extra actuele betekenis.

De kwestie is immers, dat de beperkingen tot stand zijn gebracht door een volkomen gediscrediteerd kabinet en dat zij niet eens overal worden uitgevoerd. Er is alle aanleiding om de beperkingen thans geheel ongedaan te maken!

Zeggenschap voor kunstenaar

De kunstenaar moet kunnen leven en in staat zijn om te werken. Hij is er echter ten eerste in geïnteresseerd, wat er met zijn produkt — resultaat van zijn creativiteit — gebeurt.

Een van de concluderende opmerkingen in het al eerder genoemde rapport over de BKR luidt: „Dat er geen samenhangend cultuurbeleid is, zal bijna niemand meer willen betwijfelen, behalve misschien de regering. Zij vindt, dat zij wel een beleid heeft, al is het dan een beleid, dat tot afbraak leidt. Het is ook wel duidelijk, dat in een samenhangend cultuurbeleid op zijn minst de BKR een rol zal spelen als geïntegreerd deel van het beleid beeldende kunst.”

In het algemeen kan men stellen, dat de beroepskeuze van een kunstenaar een bijzonder facet heeft; hij kiest niet zomaar dat beroep, maar is van mening, dat hij iets te zeggen heeft. Hij maakt zijn werk niet zo maar in het wilde weg. De kunstenaar is geïnteresseerd in het respons, dat zijn werk vindt en verwacht dat het een functie zal vervullen. Het werk moet „onder de mensen” komen en zo kan er een discussie over ontstaan. Er is behoefte aan confrontatie met het publiek.

De BKR is een kanaal, waarlangs het werk van de kunstenaar naar het publiek kan komen, maar de kunstenaar zelf heeft geen zeggenschap over dat kanaal.

Noodzakelijk is een open aankoopbeleid, waarin de betreffende kunstenaar een stem houdt over de bestemming. Hij kan thans slechts via een zeer langdurige administratieve weg erachter komen, waar zijn in de BKR aangekochte werk is gebleven. Het blijkt soms op de meest vreemde plaatsen te hangen. Een kunstenaar ervoer, dat zijn werk, via het ministerie van oorlog, op de Koninklijke Militaire Academie in Breda terecht was gekomen — hoewel hij de laatste was, die het daar ooit zou willen hebben!

Het ministerie van oorlog blijkt trouwens toch een ruim gebruik te maken van de mogelijkheid via de Dienst 's Rijks Verspreide Kunstvoorwerpen op een koopje over werk te beschikken — ruimer in ieder geval dan andere ministeries, al

sieren die eveneens hun wanden met schilderijen uit de contra-prestatie op. (Voor zover de gegevens bekend zijn, nam bijvoorbeeld het ministerie van oorlog 702 werken in bruikleen, binnenlandse zaken 637, financiën 546).

Er heerst echter een grote wanorde en noch CRM noch sociale zaken kunnen een precieze opgave doen van wat „in voorraad” is of wat „is uitgeleend”, hetgeen ertoe heeft geleid dat zelfs een post „zoekgeraakte werken” moet worden gehanteerd. Het is in verhouding slechts een beperkt aantal schilderijen dat door instellingen in bruikleen wordt genomen, terwijl in Amsterdam in het bijzonder andere kunstcreaties — tienduizenden aquarellen, gouaches, pentekeningen en grafiek — opgeslagen blijven. In het rapport worden schrijnende voorbeelden gegeven over het gebrek aan zorg en zorgvuldigheid, waarmee met deze kunstcreaties wordt omgesprongen.

Zoals eerder in dit artikel opgemerkt meent minister Boersma dat er teveel kunstenaars en teveel kunstwerken zouden zijn en wil hij daarom afknijpen. Er zijn echter eerder te weinig kunstwerken! Er zou veel meer kunnen worden gedaan!

Terwijl de aanwezigheid van tienduizenden kunstwerken de indruk wekken van een overvloed, is er in werkelijkheid sprake van een tekort.

De werkgroep gehuwde vrouw verrichtte in Amsterdam een onderzoek bij bejaardentehuizen, ziekenhuizen, GGD-instellingen en scholen en stelde vast, dat daar een grote vraag naar kunstwerken is en dus de mogelijkheid ze functioneel te benutten. De werkgroep gaf in tabellen aan, waar de mogelijkheden liggen en deze tabellen zijn bij het rapport gevoegd.

Als we het over een functie voor de kunst hebben, bedoelen we ook de woon- en werksituatie in buurten en wijken. In Amsterdam bevinden zich bijvoorbeeld wijken, die net zo groot zijn als een middelgrote stad; zo zijn er zestien wijken met bevolkingseenheden van 25.000 tot 100.000 mensen, waar niet één cultureel centrum is. Laat staan, dat er een mogelijkheid is om iets te laten functioneren.

Onder de suggesties, die in het rapport worden gedaan, is ook het artotekenplan, dat het uitleenbeleid aan de dienstverlenende sectoren, maar ook aan de bevolking kan bevorderen. Men heeft niet de pretentie een afgerond plan te leveren en de discussie over de vorm is o.a. binnen de beroepsverenigingen en de Raad voor de Kunst nog gaande.

Collegialiteit

Het verschijnen van dit rapport en de reacties in brede kring op de overval door Boersma tekenen het feit, dat de kunstenaars zich bewust worden van de werkelijke toestand.

Zij raken ook directeur betrokken bij activiteiten van andere lagen van de bevolking en nemen directeur deel in het maatschappelijk gebeuren. Dat blijkt bijvoorbeeld rond manifestaties als „kunstenaars voor Vietnam”, waarin afschuw over de Amerikaanse oorlog en solidariteit met het Vietnamese volk tot uitdrukking worden gebracht.

Meer beeldende kunstenaars dan ooit tevoren zijn bereid gebleken werken beschikbaar te stellen voor de tentoonstelling op het Waarheidsfestival op 30 september.

De meesten van die deelnemers realiseren zich, dat De Waarheid op dit festival die bevolkingsgroepen ontvangt, waarmede zij zich verbonden willen voelen. Het is een vorm van solidariteit en medeleven van deze kunstenaars, die hun werk in eenzaamheid en afzondering maken, met die bevolkingsgroepen, die zij juist willen bereiken.

De kunstenaars hebben belang bij een zo groot mogelijke eenheid; de vorm van actie is een zaak van henzelf en het bepalen daarvan hun onverkort recht. Hun bijzondere (werk)situatie (het ontbreken van een mogelijkheid tot werkstaking bijvoorbeeld) maakt de noodzaak van eensgezindheid en collegialiteit te dringender. Een kwart van het totaal aan beeldende kunstenaars is in beroepsverenigingen georganiseerd, maar het zich bezig houden met de eigen problematiek, het zich bezinnen op maatschappelijke vraagstukken leidt ertoe dat de collegialiteit groeit.

Uiteraard is de kunstenaarswereld er een van vele ideeën en dat hoort ook zo een beetje bij het vak. Met het respect voor elkanders overtuigingen — artistieke, religieuze, politieke en filosofische — is echter een wezenlijk uitgangspunt te vinden voor vormen van eensgezindheid tegen het afbraakbeleid en de dreigingen van rechts en vóór verwezenlijking van democratische rechten.

H. LACROIX

Het Haags Congres van 1872

Het is deze maand honderd jaar geleden, dat in Den Haag een congres plaats vond van de Internationale Arbeiders Associatie (de Eerste Internationale). In tal van vooraanstaande landen in Europa was zich sinds het midden van de negentiende eeuw een arbeidersbeweging beginnen te ontplooiën en waren secties van de Internationale opgericht. Deze opkomende organisaties waren in vele opzichten weliswaar nog zwak, maar zij hadden reeds grote strijdbewegingen meegemaakt en belangrijke praktische ervaringen opgedaan.

Het was immers het jaar na de Parijse Commune, die een golf van beroering door geheel Europa had geslagen en de leden van arbeidersorganisaties aan velerlei vormen van vervolgingen blootgesteld.

Verscheidene Europese regeringen lieten blijken, dat een verbod van dit congres hen zeer welkom zou zijn — in navolging van maatregelen, die Napoleon III in 1870 tegen een congres van de Internationale in Parijs had genomen.

In Nederland verlangde het „*Dagblad van Zuid-Holland en 's Gravenhage*” van de regering, dat zij het congres zou verbieden en zette daartoe zelfs een petitie op touw, die echter slechts door 800 mensen ondertekend werd.

Verder dan een overmatig militair- en politievertoon en soortgelijke intimidatie-maatregelen durfde de Nederlandse machthebbers echter niet te gaan en van 2 tot 7 september 1872 waren 65 gedelegeerden, die 96 organisaties uit 15 landen vertegenwoordigden bijeen. Onder de gedelegeerden bevonden zich Karl Marx, die in die dagen een van zijn weinige bezoeken aan ons land bracht en Engels, die ons land voor het eerst bezocht. De geheime politie van Duitsland, Oostenrijk-Hongarije, Rusland, Frankrijk, België en Nederland deed zijn best de identiteit van de gedelegeerden te ontdekken en te noteren wat er, ook op de besloten, huishoudelijke zittingen, besproken werd.

Over de openbare zitting van het congres op donderdag 5 september, schreef *Het Handelsblad* onder meer:

„Reeds te half tien uren bevond zich een groot aantal nieuwsgierigen voor het lokaal in de Lombardstraat, ter bijwoning van de openbare zitting van 't congres der Internationale. Men deelde hun kaartjes uit, waarmede zij te tien uren toegang konden bekomen. Op dat uur werden dan ook de deuren geopend. Boven op de galerij waren gereserveerde plaatsen en eene tribune voor de journalisten, wier getal, van binnen- of buitenlands, vrij aanzienlijk was. Achter eene afscheiding ter helft van de zaal staat het publiek geschaard. Daarvoor zitten de leden van het congres, ten getale van 50 ongeveer, aan tafeltjes, die in een kring geplaatst zijn. Aan de tafel van het bureau zijn drie tolken gezeten, die al het gesprokenen in 't Fransch, Duitsch en Engelsch overbrengen en voorlezen.

Te half elf uur werd de vergadering geopend door den heer Ranvier met een rede, waarin hij hoofdzakelijk zeide: „Bur-

gers, leden en toehoorders! waarom onze congressen sedert twee jaren niet konden plaats hebben, is een ieder bekend. De groote en grootsche gebeurtenissen, die er in Frankrijk, en voornamelijk in Parijs, hebben plaats gevonden, maar vooral de offers, die men daar van ons verlangd heeft, de vervolging, waaraan wij daar hebben bloot gestaan, zijn daarvan de oorzaak geweest. Hebben wij dan geen congres kunnen houden, de private conferentie te Londen gehouden, heeft niettemin geenszins de belangen der Internationale geschaad. Integendeel, zij heeft onze vereniging vergroot en versterkt; daaruit hebben wij nieuwe krachten geput. Hetzelfde geldt de lasterlijke aantijgingen die wij hebben moeten aanhoren, de vervolgingen, die men ons heeft aangedaan. Die vervolgingen hebben ons evenmin geschaad; zij zijn oorzaak geweest, dat onze verbondenen zijn toegenomen, vooral onder de landbouwende klassen, waaronder men niet de minst verstandige werklieden telt. Wij zullen, trots vervolgingen, en lasteringen, onze taak voortzetten, totdat zij geheel en al vervuld is! (toejuiching). Uit den grond van ons hart zijn wij dank verschuldigd en moeten wij hulde brengen aan het Nederlandse Volk, dat ons gastvrijheid heeft geschonken, om 't even of wij politieke vluchtelingen zijn of niet."

Hoewel de meeste zittingen huishoudelijk waren, wisten de journalisten, die uit talrijke landen naar Den Haag gekomen waren, de meest fantastische verhalen over de gedelegeerden en hun discussies te schrijven. De houding in de pers was in het algemeen openlijk vijandig en de verhalen werden met geringschattende opmerkingen doorspekt of men ging zoals bijvoorbeeld in het geval van *Het Handelsblad* uit van de tactiek het congres en de deelnemers als verachtelijk en belachelijk voor te stellen.

Een in een brochure uitgegeven verslag van de *Handelsblad*-journalist S. M. N. Calisch vermeldde o.a., dat Marx in 1848 ter dood was veroordeeld, dat hij „zeer rijk” was en in Londen in „een zeer net gemeubeld huis” woonde. Het verwonderde deze Calisch, die Marx de bijnaam gaf van de „Paus”, dat de „alleenheersende chef van de Internationale” er zo netjes uitzag. „Zijn familie te Amsterdam kan hem gerust in gezelschap presenteren of naar Artis met hem gaan thee drinken. In zijn grijs pakje ziet hij er zeer comme il faut uit. Iemand, die hem niet kent en niet onder invloed verkeert van de nachtmerrie der gevreesde Internationale, zou hem voor een toerist houden, die een voetreis doet”.

Aldus deze verslaggever, die verder volstond met nog wat „grapjes” te maken over „burger Marx”, maar die evenals zijn collega's naliet de werkelijke betekenis van de debatten toe te lichten of, wat meer voor de hand lag, blijk gaf deze betekenis duidelijk niet te beseffen.

Overwinning op anarchisme

geweest voor de ideeën van het wetenschappelijk socialisme, waarvoor Marx en Engels de grondslagen hadden gelegd, tegen utopische theorieën en anarchistische denkbeelden, die in die tijd nog invloed uitoefenden op de opkomende arbeidersbeweging.

In het bijzonder werd afgerekend met de emotionele en verwarrende anarchistische denkbeelden en werd de conclusie getrokken, dat de arbeidersklasse over een organisatorisch en ideologisch zelfstandige proletarische partij moet beschikken, die in staat is om leiding te geven aan de strijd om de politieke macht en voor het socialisme. Het anarchisme heeft als stroming binnen de socialistische beweging afgedaan en naarmate Marx en Engels erin slaagden de verschillende vormen en scholen van het toenmalige socialistische denken in de baan van gemeenschappelijk handelen te leiden en naarmate een gemeenschappelijke tactiek van proletarische strijd tot stand kwam, verloren de anarchistische denkbeelden hun kracht en overwonnen de marxistische opvattingen.

Het blijft echter noodzakelijk om aandacht te schenken aan de anarchistische opvattingen en ze te bestrijden, want steeds weer komen redeneringen, die hieraan verwant zijn, op — ook in de rijen van de arbeidersbeweging.

Het is daarbij opvallend, dat juist ook in de afgelopen jaren wordt getracht ideeën en opvattingen van een Proudhon, Bakoenin en Kropotkin opnieuw ingang te doen vinden, hetzij door herpublicatie van hun geschriften, hetzij door uitvoerig citaten en uitspraken in boeken en blaadjes op te nemen. Het duidelijke doel is de algemene ontevredenheid over het huidige maatschappelijke stelsel en het rijzend verzet daartegen in vruchteloze banen te leiden.

Aan de beslissende overwinning op het anarchisme tijdens het Haagse congres van 1872 was een jarenlange, volhardend gevoerde strijd van Marx en Engels voorafgegaan.

De politieke denkbeelden van Marx waren reeds ontwikkeld in talrijke publicaties, onder meer in het begin van 1847 in „De ellende van de filosofie”. In dit werk bestreed Marx de anarchistische opvattingen van Proudhon, zoals die onder andere waren neergelegd in diens „Filosofie der ellende”.

Volgens de Fransman Proudhon (en het werd door andere aanhangers van de filosofie van het anarchisme herhaald) diende de mensheid als hoogste doel te streven naar „de volledige vrijheid van het individu”. Zonder nadere precisering ging Proudhon ervan uit, dat „met alle autoriteit” gebroken moest worden en dat het maatschappelijk leven moest berusten op de „zelfgekozen autonomie van elk redelijk mens”. De maatschappij zou gegrondvest dienen te zijn op „vrije vereniging”, waarbij de mensen elkaar over en weer diensten moesten verlenen en in het kader van zijn utopische gedachten bepleitte Proudhon de oprichting van kredietbanken, die een ieder krediet zouden geven, waardoor ieder individu „bezit” zou kunnen verwerven.

Proudhon, die onder invloed handelde van de leuzen der Franse revolutie „vrijheid, gelijkheid en broederschap”, maakte een

onderscheid tussen eigendom en bezit; eigendom — aldus be-
toogde hij — werd verkregen door van anderen bezit af te
nemen. Het leidde tot zijn uitspraak; eigendom is diefstal. Be-
zit was echter hetgeen de mensen in vrije vereniging, in de
anarchie, voor elkaar zouden produceren.

Deze „stamvader” van de anarchisten verklaarde, dat er in de
wereld een „eens en voor altijd bepaalde, onveranderlijke
rechtvaardigheid” bestaat, die aan de toekomstige maats-
chappij ten grondslag zou moeten worden gelegd.

Marx bestreed Proudhon zich baserend op de dialectiek en be-
wees, dat — omdat nu eenmaal in de wereld alles aan veran-
dering onderhevig is — ook de rechtvaardigheid veranderen
moet en er daarom niet gesproken kan worden van een „on-
veranderlijke rechtvaardigheid”.

Tegenover de ideeën van Proudhon over „vrijwillige samen-
werking” van alle mensen, van bezitters en niet-bezitters dus,
plaatste Marx de harde werkelijkheid van de klassenmaat-
schappij. Daarin is klassenstrijd een wetmatigheid en de on-
derdrukte klassen moeten zich organiseren teneinde tot de poli-
tieke machtsvorming te komen en zelf heersende klasse te
worden om het particuliere bezit van de produktiemiddelen in
handen van de gemeenschap te stellen.

Met de publicatie van Marx’ „De ellende van de filosofie” en
andere werken, waren Proudhons denkbeelden echter nog niet
van de baan en in de opkomende arbeidersbeweging hadden zij
een niet geringe invloed, hetgeen op verschillende internatio-
nale congressen bleek. Op het congres van de Internationale in
1867 in Lausanne, bleven de aanhangers van Proudhon op
essentiële vraagstukken in de minderheid, maar op een volgend
congres in Brussel werden de marxisten geconfronteerd met
een nieuwe tegenkracht in de figuur van de anarchist Bakoenin.

Bakoenins revolutionaire frase

Bakoenin, uitgeweken zoon van Russische adel, verklaarde, dat
hij Proudhons anarchistische stelsel verder had ontwikkeld en
had bevrijd van „doctrinair, idealistisch en metafysisch bij-
werk”. Het anarchisme, door Proudhon vooral als theorie
voorgestaan, moest in de opvatting van Bakoenin worden ver-
vangen door de anarchie van de daad. Bakoenin achtte echter
politieke wetenschap waardeloos en predikte „directe actie”,
de beweging voor welk doel ook en de agitatie als hoofdzaak.
Hij werd zo de man van de revolutionaire frase.

Terwijl Marx het industriële proletariaat als de kerntroep van
de socialistische beweging beschouwde, rekende Bakoenin in
wezen op het lompoproletariaat en gedeklasseerde elementen
in de maatschappij. Bakoenin stichtte een eigen internationale
„de Alliantie van de sociaal-democratie”, waarmede hij aan-
vankelijk de marxisten openlijk bestreed, maar waarmede hij
later tot de Internationale wilde toetreden als een aparte orga-
nisatie in federatief verband.

F. Engels bestreed deze opvatting en hield het congres van

Bazel, waar dit vraagstuk aan de orde kwam, voor dat er internationaal dan twee congressen en twee leidingen zouden zijn, beiden met tegenovergestelde doeleinden. Marx kreeg opdracht het besluit te formuleren, waarin opname van de Alliantie geweigerd werd en wees erop, dat zij in haar programma als doel stelde politieke, economische en sociale gelijkmaking van klassen. „Als men dit woordelijk opvat”, zo stelde Marx vast, „dan leidt dit tot harmonie tussen kapitaal en arbeid”. En in een latere brief aan Bolte noemde Marx het program van Bakoenin „een links en rechts oppervlakkig bijeengeraapt mengmoes”. Na de afwijzing veranderde Bakoenin van tactiek en wekte de indruk, dat hij aan de gestelde voorwaarden zou voldoen, dat wil zeggen de Alliantie zou ontbinden en het program van de aangesloten secties wijzigen. De Alliantie berichtte, dat zij zichzelf ophief en haar secties aanraadde zich bij de Internationale aan te sluiten. In werkelijkheid zette Bakoenin de Alliantie om in een geheim genootschap, van waaruit hij zijn anarchistische opvattingen tegen de marxistische klassepositie bleef verspreiden en fractioneel werk verrichtte. Voedingsbodem daarvoor lag in Spanje, Italië, Zwitserland en gedeeltelijk Frankrijk.

De omvang van de ondermijnende activiteit bleek, toen Bakoenins rechterhand, de Zwitser Guillaume een geheime conferentie belegde en in een circulaire allerlei aantijgingen tegen de Internationale publiceerde, die grif door de vijandige, burgerlijke pers werden overgenomen. De Algemene Raad van de Internationale beschuldigde de Alliantie ervan de politie in de hand te werken en de arbeidersorganisaties te willen verlammen. „Zij, de Alliantie”, zo luidde dit adres van de Algemene Raad, „verkondigt de anarchie in de proletarische rijen als het onfeilbaarste middel om de machtige concentratie van de politieke en sociale krachten te breken, die zich in handen van de uitbuiters bevinden. Onder dit voorwendsel eist zij van de Internationale op dit ogenblik, waarop de oude wereld haar tracht te vernietigen, haar organisatie door anarchie te vervangen”.

De anarchistische opvattingen konden een ernstig gevaar voor het socialisme worden en voor september 1872 werd een congres bijeengeroepen om daar de beslissende slag te leveren. Voor het congres schreef Marx nog aan het lid van de Algemene Raad, Kugelmann: „Op het internationale congres (Den Haag, opening 2 september) gaat het om leven en dood van de Internationale en voor ik aftreed, wil ik haar tenminste tegen de ontbindende elementen beschermen”.

In volks-dans-zaaltje

De Hollandse sectie van de Internationale had tot taak organisatorische stappen voor het congres te nemen en was erin geslaagd een klein volks-dans-zaaltje in de Lombardstraat in Den Haag te huren. In Nederland stond de arbeidersbeweging nog maar in de kinderschoenen en eerst in 1869 was de sectie van

de Internationale opgericht. Voorzitter werd Hendrik Gerhard, die als kleermakersgezel had gewerkt in Frankrijk, Italië en Zwitserland. Voorafgaand aan de oprichting van de Hollandse sectie waren in de tweede helft der zestiger jaren hoofdzakelijk in Amsterdam de eerste vormen van arbeidersverenigingen tot stand gekomen bij de meest geschoolde groepen als typografen, timmerlieden, diamantslijpers, meubelmakers, scheepstimmerlieden en sigarenmakers. Het ontbreken van een zelfstandige arbeidersbeweging in Nederland hing samen met de economische situatie in ons land, namelijk met het feit, dat de industriële ontwikkeling laat op gang was gekomen. De Nederlandse bourgeoisie belegde zijn geld in Indische cultures, was schatrijk, maar toonde geen enkele belangstelling voor de industriële ontwikkeling, zoals deze in Engeland revolutionair voortschreed. Naast de rijke handelskapitalisten en renteniers leefden in grote steden gemiddeld een kwart van de bevolking van de bedeling, particuliere armenzorg.

Pas in de tweede helft van de zestiger jaren ontstonden hoofdzakelijk in Amsterdam de eerste vormen van arbeidersverenigingen. Het waren jaren van economische opgang.

Ook de Nederlandse bourgeoisie wilde wel wat meepikken van de hoogconjunctuur in de kapitalistische landen en ging zich — zij het nog mondjesmaat — bezig houden met de nieuwe technische ontwikkeling. De jarenlange stagnatie in economische groei werd in ieder geval doorbroken. In de eerste plaats door de toename van de scheepvaart op „Indië”; de scheepsbouw moest zich wel aanpassen aan de ontwikkelingen van de techniek.

In het jaar 1867 beleefde Amsterdam een staking van diamantslijpers, die twee weken duurde. In het najaar van 1866 hadden deze diamantslijpers een vakvereniging opgericht. De staking was gericht tegen de Diamantslijperij Maatschappij, die de slijpers molens verhuurde. Niet verhoging van slijperlonen, maar verlaging van molenhuur was de eis van de stakers. De staking eindigde met een succes.

Hoewel Gerhard nauwelijks bekend was met de geschriften van Marx, werd hij al gauw beschouwd als de theoreticus van de Internationale in Nederland.

Hij ontleende zijn opvattingen nog voor een groot deel aan het Proudhonisme, waarmee hij in Frankrijk en Zwitserland in aanraking was gekomen, en verkondigde als gevolg daarvan nogal eens verwarde ideeën. Hij steunde echter openlijk de Communards bij de Parijse opstand van 1871 en moest zijn voorzitterschap van de Hollandse sectie en zijn activiteiten in de arbeidersverenigingen bekopen met broodroof en vervolging.

Er waren vier Nederlandse afgevaardigden op het Haagse congres, die niet eensgezind optraden, maar in grote lijnen, met enkele Belgen, Spanjaarden en Fransen, de anarchistische minderheid steunden. Men kan echter niet zeggen, dat de Nederlanders uitgesproken anarchistische denkbeelden naar voren brachten. De grote meerderheid van de afgevaardigden, onder wie tal van Blanquisten, steunden de opvattingen van Marx.

De eerste drie dagen, aldus blijkt uit later gepubliceerde arti-

kelen, werden voornamelijk besteed aan het onderzoek van de mandaten, waarbij het tot stormachtige tonelen kwam. De activiteiten van Bakoenin en zijn geheime Alliantie werden voor een onderzoek verwezen naar een commissie van vijf man, die zijn optreden veroordeelde en de laatste dag van het congres voorstelde Bakoenin, Guillaume en hun aanhangers uit te sluiten. Fractievorming werd ontoelaatbaar geacht!

Aangezien dit besluit de laatste dag viel, namen de anarchistische afgevaardigden de vierde en vijfde dag, toen het verslag van de Algemene Raad en politieke vraagstukken aan de orde waren, nog aan de beraadslagingen deel. Het strijdpunt betrof onder andere de opvatting van de marxisten, dat in de „tegenwoordige toestand der arbeidersklasse haar economische actie en haar politieke werkzaamheid onafscheidelijk verbonden waren”.

De aanhangers van Bakoenin, hij was zelf niet in Den Haag aanwezig, gaven te kennen, dat zij het daarmee niet eens waren en dat de Internationale zich integendeel van elke politieke actie moest onthouden. Onder grote beroering wist de Blanquist dr. Edouard Vaillant echter met 20 tegen 13 stemmen te doen aannemen, dat verovering van de politieke macht de eerste plicht van het proletariaat bleef. In de statuten werden artikelen in deze geest opgenomen.

Van belang was ook, dat het congres besloot om de zetel van de Algemene Raad naar New York te verplaatsen.

De grote betekenis van het Haagse congres werd door Marx zelf nog onder woorden gebracht tijdens een bijeenkomst te Amsterdam. In het zaaltje Dalrust bij de Hoge Sluis kwamen de gedelegeerden met Amsterdamse arbeiders bijeen en Marx hield daar een korte rede.

Het Franse blad „*La Liberté*” van 15 september 1872 publiceerde deze rede en zij is belangwekkend genoeg om hier een zeer uitvoerige passage te vermelden. Marx zei o.a.:

„In de achttiende eeuw hadden de koningen en potentaten de gewoonte in Den Haag samen te komen om over de belangen van hun dynastieën te onderhandelen. Precies op deze plaats hebben wij ons arbeidersberaad willen houden. In deze reactionaire stad hebben wij willen verschijnen om het bestaan, de uitbreiding en de hoop op de toekomst van onze grote associatie te bekrachtigen.

Het congres in Den Haag heeft drie belangrijke resultaten opgeleverd. Het heeft de noodzakelijkheid voor de arbeidersklasse geproclameerd, de oude, ineenslopende maatschappij op politieke en sociale gronden te bestrijden; en wij zijn er verheugd over van nu af in onze statuten dit besluit, al op de Londense conferentie genomen, opgenomen te zien.

In ons midden heeft zich een groep gevormd, die de arbeiders onthouding van de politieke actie aanpreeft. We hebben het voor onze plicht gehouden te verklaren hoe gevaarlijk en noodlottig voor onze zaak zulke opvattingen zijn. De arbeider moet op een dag de politieke macht grijpen om die nieuwe organisatie van de arbeid op te bouwen; hij moet de oude politiek,

die de oude instellingen in stand houdt, omverwerpen, wanneer hij niet, zoals de oude christenen, die dat nagelaten en vermaad hebben, het hemelse rijk op aarde prijs wil geven.

Maar wij hebben niet beweerd, dat de wegen om tot dit doel te komen overal dezelfde zijn.

Wij weten, dat men met de instellingen, de zeden en de tradities van de verschillende landen rekening moet houden en wij verloochenen niet, dat er landen zijn, zoals Amerika, Engeland en indien wij met Uw instellingen beter bekend zouden zijn, zou ik misschien Holland daar nog aan toevoegen, waar de arbeiders langs vreedzame weg tot hun doel zouden kunnen komen. Als dit waar is, moeten wij ook erkennen, dat in de meeste landen van het continent de hefboom van onze revolutie het geweld moet zijn. Het is geweld, waaraan men op een dag zal moeten appelleren om de heerschappij van de arbeid te vestigen. Maar niet in alle landen is dat het geval.

Het Haagse congres heeft de Algemene Raad nieuwe en nog uitgebreidere bevoegdheden gegeven. Op dit ogenblik, waar de koningen zich in Berlijn verzamelen, waar van deze bijeenkomst de machtige vertegenwoordigers van het feodalisme en van een voorbijgegangene tijd nieuwe en heftiger onderdrukkingsmaatregelen tegen ons zullen laten uitgaan; juist in dit ogenblik, waar de vervolging georganiseerd wordt, heeft het Haags congres het voor raadzaam en voor noodzakelijk gehouden de bevoegdheden van de Algemene Raad uit te breiden en voor de thans begonnen strijd alle acties te centraliseren, die in de isolering niet mogelijk waren.

En bij wie anders, dan bij onze vijanden, zouden overigens die uitgebreide bevoegdheden van de Algemene Raad meer onrust kunnen verwekken? Heeft de raad een bureaucratie, een bewapende politie om gehoorzaamheid af te dwingen? Is niet haar autoriteit alleen een morele en legt zij niet haar besluiten aan het oordeel van de federaties voor, die met de uitvoering daarvan belast zijn?

Onder zulke voorwaarden, zonder leger, zonder politie, zonder rechtbanken, zouden koningen op de dag, waarop zij gedwongen zouden zijn hun macht alleen met morele invloed en morele autoriteit te behouden, slechts zwakke hinderpalen voor het voorwaarts schrijden van de revolutie zijn. Burgers, laten wij denken aan het grondprincipe van de internationale: de solidariteit. Slechts wanneer wij dit levengevende principe onder talrijke arbeiders van alle landen op duidelijke grondslagen stellen, zullen wij het grote einddoel bereiken, dat wij ons gesteld hebben. De omwenteling moet in solidariteit geschieden, dat leert ons het grote voorbeeld van de Parijse Commune, die mede onder is gegaan, omdat het aan deze solidariteit bij de arbeiders in overige landen ontbroken heeft.

Wat mij betreft, zo zal ik mijn arbeid voortzetten en regelmatig onder alle arbeiders er aan werken, deze voor de toekomst zo vruchtdragende solidariteit te grondvesten. Ik trek mij niet van de Internationale terug en de gehele rest van mijn leven zal, zoals mijn streven in het verleden, gewijd zijn aan de overwinning van de sociale ideeën, die eens, weest daarvan

overtuigd, de wereldheerschappij van het proletariaat tot stand zal brengen.”

Tot zover deze passage uit *La Liberté*. Van het Haags Congres werd geen officieel verslag gepubliceerd en de besluiten en redevoeringen werden in uitgaven van de aangesloten secties bekend gemaakt. De op schrift gestelde besluiten zijn uiteraard eensluidend, maar wat, zoals de door Marx uitgesproken redevoering betreft, lopen de teksten soms enigszins uiteen, al naar gelang de notities van de betreffende journalist en zijn keuze van de belangrijkste passages.

Marx' redevoering in *Dalrust* vormde als het ware een afsluiting van het congres en een samenvatting van zijn betekenis. Het Haagse congres zou het laatste congres van de Eerste Internationale blijken te zijn.

Marx, Engels en ook later Lenin kwamen tot het inzicht, dat niet door de splijtzwam, het anarchisme, maar door de algemeene economische en politieke omstandigheden de Eerste Internationale, die in wezen een overkoepelend orgaan van verschillende soorten partijen, verenigingen en secten was, zichzelf had overleefd.

Onder leiding van Marx en Engels waren in de periode van haar bestaan de fundamentele principes van de proletarische politiek uitgewerkt en was aan haar werkzaamheid de strijd voor de dictatuur van het proletariaat ten grondslag gelegd, hetgeen van grote invloed is geweest op de verdere ontwikkeling van de arbeidersbeweging.

G. MAAS

De Molukkers en het etnische en nationale probleem

Het is nu al meer dan twintig jaar geleden, dat de toenmalige Nederlandse regering voor een „tijdelijk, kortstondig verblijf” ruim tienduizend Molukkers (voornamelijk Ambonezen) vanuit Indonesië naar ons land overbracht. De volwassen mannen uit de 4000 gezinnen, die dit betrof, hadden voor het merendeel tot het KNIL (Koninklijk Nederlands Indisch Leger) behoord en konden in de jaren na de soevereiniteitsoverdracht (1949) niet in Indonesië worden gedemobiliseerd als gevolg van de houding, die de Nederlandse koloniale autoriteiten innamen.

In het achterhoofd van deze autoriteiten spookte het idee om verloren gegane posities in Indonesië te heroveren — als uitgangsbasis moest Nieuw-Guinea dienen, dat van de soevereiniteitsoverdracht werd uitgesloten — en de Zuidmolukse KNIL-militairen moesten daarin voor een rol beschikbaar blijven.

De gebeurtenissen hebben sindsdien echter hun eigen loop gehad; het Nederlandse kolonialisme werd gedwongen Nieuw-Guinea aan Indonesië over te dragen (1962) en de Zuid-Molukkers verblijven nog altijd in ons land, terwijl hun aantal is gegroeid van ca. 12.500 in 1951 tot ruim 30.000 thans. Het merendeel van de Zuid-Molukkers is inmiddels de schellen van de ogen gevallen en zij zijn van het troetelkind van de koloniale reactie tot een stiefkind van het ministerie van recreatie en maatschappelijk werk (CRM) geworden, waar zij als een „randgroep” in de Nederlandse samenleving worden beschouwd.

In een flits manifesteert zich soms nadrukkelijk hun aanwezigheid (zoals in 1970 toen de Indonesische ambassade in Wasse naar bij de komst van Suharto werd bezet) of in sensationeel opgemaakte berichten in geval van conflicten, waarbij Ambonezen betrokken zijn geraakt.

In de loop van de twintig jaar is er een stroom van publikaties over de Ambonezen ontstaan, die nog steeds aanhoudt en waaraan voorlopig ook geen eind schijnt te komen. De meeste publikaties gaan over hen en zonder hen en trachten hen op dwaalsporen te houden en speelbal van de reactie te laten blijven (mede in de hand gewerkt door bepaalde Ambonese figuren zelf). De ontwikkelingen zijn echter sterker dan de wens van dit soort publicisten en onder de Zuid-Molukkers wordt steeds duidelijker, dat zij de inzet zijn geworden van een duister gekonkel tussen CRM — minister Klompé reisde in 1970 speciaal naar Djakarta — en het Indonesische generaalsbewind.

De opvattingen van CRM weerspiegelen zich onthullend in een speciaal Zuid-Molukkennummer van het „het tijdschrift voor

maatschappijvraagstukken en welzijnswerk".¹⁾ Drs. H. Wagenfeld, „hoofd van de afdeling Molukkers" op CRM, die welbewust de term „randgroep" hanteert, slaakt de verzuchting: „Overigens is het met deze zaak zo, dat je achteraf voortdurend kunt stellen: 'Had men toen (1951) maar een andere oplossing gekozen'."

Een voor de hand liggende vraag is: maar wat is dan een oplossing thans? Er blijkt een wet in voorbereiding te zijn, die de status van de Zuid-Molukkers moet regelen, want 70 procent is statenloos. „Overigens", aldus drs. H. Wagenfeld, „is deze komende wet ook maar tijdelijk, want hij eindigt door het verkrijgen van het Nederlandschap en op den duur worden alle Molukkers automatisch — denk aan de tweede hiergeboren generatie — Nederlanders. Tenzij ze Indonesiër zijn."

De Zuid-Molukkers verlangen echter in het algemeen niet naar integratie in Nederland; zij willen hun eigen identiteit behouden en de mogelijkheid tot terugkeer onder aanvaardbare omstandigheden — daarbij inbegrepen dat ook in Indonesië die identiteit geen geweld zal worden aangedaan.

Historie

In het speciale Zuid-Molukkennummer is een historisch overzicht opgenomen, dat zeer aanvechtbaar is en waarin een belangrijk deel uit de koloniale periode ontbreekt — een periode, die beter wordt belicht in een boekje van prof. E. Utrecht „Ambon".²⁾

Prof. Utrecht herinnert er terecht aan, dat Ambon zijn vrijheidsheld Pattimura heeft gehad, die vanwege zijn opstand tegen het Nederlandse kolonialisme in 1818 werd opgehangen. (De specerij-eilanden in de Molukken waren in de tijd van de Verenigde Oost Indische Compagnie het speciale en wrede doelwit van J. P. Coen.)

Er is zeker heel wat in te brengen tegen hetgeen prof. Utrecht in zijn boekje betoogt, maar er blijkt in ieder geval uit, dat niet zo maar alle Ambonezen bij het KNIL zijn geweest, maar dat velen juist aan de strijd voor onafhankelijkheid hebben deelgenomen, ook in de jaren 1945-'49.

Dat maakt tevens begrijpelijk, dat de thans in ons land verblijvende Ambonezen niet afgeschermd kunnen blijven voor de revolutionaire vrijheidsbeweging in de wereld, al tracht CRM ze daarvan te isoleren.

Het is verleidelijk een aantal uitspraken uit het speciale Zuid-Molukkennummer en het Ambonboekje aan elkaar te toetsen. In de speciale uitgave wordt getracht de Ambonezen als een geheel gekerstend, volgzaam volk voor te stellen. Prof. Utrecht wijst erop, dat een groot deel van de Ambonezen de Islamiti-

¹⁾ „Tijdschrift voor Maatschappijvraagstukken en Welzijnswerk" — Uitgeverij Samson — Alphen aan de Rijn. Prijs f 3,25.

²⁾ Ambon, kolonisatie, dekolonisatie en neo-kolonisatie door prof. E. Utrecht. Uitgeverij Van Gennep - Amsterdam. Prijs f 8,90.

sche godsdienst belijdt (ongeveer de helft van de bevolking) en merkt op: de verhouding tussen christenen en moslims is erg goed. In het Ambonboek worden ook interessante gegevens over de grond- en adatverhoudingen vermeld.

Nationale kwestie

Prof. Utrecht, wiens grote lijnen in een teveel aan details soms zoek raken, bepaalt zich voornamelijk tot het Ambon en de Ambonezen in Indonesië en roert het probleem van de in Nederland verblijvende Zuid-Molukkers nauwelijks aan. Toch ligt er in zijn boek wel een raakvlak voor beider problemen, als hij schrijft over het bestaan van verschillende etnische groepen in Indonesië, die bepaalde eigen verlangens hebben. Hij ziet die namelijk ook voor de Molukken getuige de opmerking: „Weliswaar hebben sinds de komst van het Soeharto-regime overal in de gebieden buiten Java de federale stromingen weer in sterke mate de kop opgestoken. Zo ook in de Midden-Molukken, maar deze federalisten zijn zeker géén RMS-ers; zij eisen slechts grotere zelfstandigheid van Djakarta, die geen levensvatbaarheid had, maar door de Nederlandse kolonialisten indertijd als hefboom tegen Soekarno's regering werd gezien).

Het is bekend, dat deze drang naar meer zelfstandigheid het militaire regime in Djakarta zorgen baart; nationale kwesties, die vroeger een rem vormden op de revolutionaire ontwikkeling in Indonesië kunnen nu wel eens het proces van desintegratie van Suharto's terreurregime in een stroomversnelling brengen.

De jonge generatie van Zuid-Molukkers heeft in ons land de periode van koloniale KNIL-beïnvloeding niet meegemaakt. Ultra-rechtse groepen trachten er nog wel een greep op te houden en er zijn in dit opzicht gevaren. Maar de jongeren raken nu toch op de hoogte van de bv. Black Panther-beweging en de vrijheidsoorlog in Vietnam.

Opvallend is een uitspraak, die — ondanks het misleidende karakter van het speciale Zuid-Molukkennummer — van een jongere moest worden opgenomen: „Ik ben zelf van de tweede generatie en ik merk dat de omgang met mijn Nederlandse leeftijdgenoten veel soepeler verloopt, juist omdat wij ons als Zuid-Molukkers opstellen. Wanneer wij op de Nederlander toetreden zonder die bewustheid van onze identiteit, worden wij verder afgestoten en niet geaccepteerd. Dan zijn we vlees noch vis. Nu worden we geaccepteerd als Zuid-Molukse persoonlijkheden”. Het zal de weergave van een algemeen levende opvatting zijn.

Het maakt duidelijker, waarom de Nederlandse regering de Zuid-Molukkers niet hier wil houden of wil laten integreren en óók waarom het militaire regime in Djakarta onoverbrugbare hindernissen voor een terugkeer naar Indonesië opwerpt. Het nationale vraagstuk, de rechten van de etnische groepen

en minderheden in Indonesië in een staatkundige eenheid op revolutionaire grondslag zal echter steeds nadrukkelijker worden gesteld en er zal zeker ook voor de Molukkers, in een nader uit te werken vorm, rekening mee moeten worden gehouden.

J. MORRIËN

Bloemlezing in de wildernis

Enige tijd geleden verscheen in de Rasterreeks, een uitgave van de Bezige Bij, de bundel *Kunst als kritiek, voorbeelden van een materialistische kunstopvatting*¹⁾ Het haast vierhonderd pagina's omvattende boekwerk bevat zestien beschouwingen over literatuur, films en muziek en is ingeleid door J. F. Vogelaar.

De door Vogelaar samengestelde bundel is om meer dan één reden typerend voor de situatie waarin de materialistische kunstbeschouwing zich in Nederland bevindt. Niet alleen zijn de meeste van de opgenomen stukken in deze bloemlezing bij velen reeds uit Duitstalige bloemlezingen bekend, ook de inleiding waarmee de samensteller *Kunst als kritiek* opent zal voor hen weinig nieuws bevatten.

Vogelaar heeft er, zoals ook uit zijn inleiding blijkt, niet naar gestreefd een bundel samen te stellen met recente bijdragen, voor hen die al enigszins met de behandelde problematiek vertrouwd zijn. Hij heeft zich tot taak gesteld een breder publiek voor de door hem voorgestane opvattingen te winnen. De inhoudsopgave laat vooral oudere teksten zien, teksten die vaak de discussiestof en grondslag vormen van recente literatuur. Een boek voor beginners dus.

Hoe prijzenswaardig Vogelaars streven ook is, ook hij kan zich moeilijk onttrekken aan de situatie die er op het gebied van de materialistische kunstbeschouwing heerst, een omstandigheid die hem ongewild tot een pion in een pastelling degradeert. In 1971 verscheen van de hand van Bert Brouwers het werk *Literatuur en revolutie, een inleiding tot de literatuursociologie*. Ook in dit boek wordt een opsomming gegeven van de verschillende standpunten, worden de opvattingen van Lukács en Goldmann weergegeven. Hoewel het werk van Vogelaar verre te verkiezen valt boven dat van de veel minder terzakekundige Brouwers, de behandelde problematiek blijft dezelfde en de werkzaamheden op dit vlak komen niet verder dan het naververtellen en toelichten.

Geen Nederlands probleem

Het is geen Nederlands probleem. Ook in landen als Duits-

¹⁾ Kunst als kritiek, voorbeelden van een materialistische kunstopvatting. Redactie J. F. Vogelaar. De Bezige Bij, Amsterdam, 1972. Prijs f 22,50.

land, Frankrijk en Italië gaat het bloemlezen nog steeds op kop, ook daar toont het bij voortduring becommentariëren van Lukács en Goldmann dat er wat betreft de materialistische literatuurbeschouwing weinig vorderingen te melden zijn. Het in één adem noemen van Lenin, Brecht en Marcuse typeert het luttele onderscheidingsvermogen van velen die zich met geestdrift tot taak gesteld hebben de kunst als maatschappelijk verschijnsel te analyseren.

Of de „beginners”, waarvoor het boek bestemd is, met *Kunst als kritiek* een handzame inleiding hebben gekregen valt overigens te betwijfelen. Het streven van Vogelaar om een zo breed mogelijk scala van zienswijzen te presenteren mag uit een oogpunt van volledigheid lofwaardig zijn voor wat de praktische hanteerbaarheid betreft, geldt ook hier dat teveel bomen het bos onzichtbaar maken. De veelheid en verscheidenheid van de visies die in de bundel naar voren komen vormen een wildernis die welhaast een Livingstone in de materialistische kunstbeschouwing vragen om er zijn weg in te vinden.

Dat geldt te meer waar de uitgangspunten van sommige bijdragen nogal verschillen: het boek mag dan in zijn ondertitel materialistische beschouwingen aankondigen, of ze het zijn is iets anders. Stukken als die van Adorno, over muzieksociologie, van Goldmann, over sociologie van de roman, bijdragen van Lukács en Marcuse, ze zijn nog het best gekarakteriseerd als verhandelingen waarin soms enige invloed van het dialectisch materialisme te bespeuren valt, consequent materialistisch zijn ze zeker niet.

Deze ongelijksoortigheid zal het voor de lezer niet gemakkelijker maken; de inhoud die door de gekozen auteurs aan de gehanteerde filosofische begrippen wordt toegekend is bij lang niet gelijk.

Wat *Kunst als kritiek* ondanks deze kritiek tot een interessant boek maakt is de aanwezigheid van de stukken van Walter Benjamin, van Bertold Brecht, het tot nu toe alleen in het Frans toegankelijke artikel van Pierre Mackerey: *Lenins kritiek op Tolstoi*, waarvan in het boek een deel is afgedrukt. Ook Vogelaars inleiding kan als een waardevolle bijdrage beschouwd worden. Al herhaalt hij, zoals gezegd, veel van wat er in zijn artikelen in het tijdschrift Raster te vinden is, hier is de tekst minder gezwollen en daardoor gemakkelijker toegankelijk. Hij weet de problemen die op het gebied van de materialistische kunstbeschouwing leven soms helder te formuleren zonder in simplificaties te vervallen.

Kunst als kritiek bevat naast de genoemde zestien bijdragen en de inleiding van Vogelaar een door hem samengestelde bibliografie.

Luns misplaatst over gebroeders De Witt

Het feit, dat in augustus drie honderd jaar geleden de beide broers Johan en Cornelis de Witt in Den Haag werden vermoord, is niet alleen aanleiding geworden voor de publikatie van een reeks herdenkingsartikelen, maar ook van enkele boeken en boekjes. Het verhaal over de moord is wel algemeen bekend: toen Johan de Witt na een bezoek aan zijn gevangen broer Cornelis de gevangenpoort wilde verlaten, waren daar bewapende schutters en een opgehitste menigte samengestroomd om dat te verhinderen.

In de geschiedenisboekjes wordt nog altijd de indruk gewekt, alsof „het volk” de gebroeders De Witt op gruwelijke wijze heeft omgebracht, maar door recentere onderzoeken zijn duidelijke aanwijzingen aan het licht gekomen, dat dit niet zo lag. Bijna twintig jaar was Johan de Witt raadspensionaris geweest in een periode, die van grote betekenis voor de ontwikkeling van Nederland en de vestiging van de Nederlandse staat kan worden genoemd. Voorwaar reden om er aandacht aan te besteden of tot bron van ernstige studie te maken.

In een boekje „Johan de Witt — een volmaakt Hollander”¹⁾ gaat men zo op het oog wat op de meer populaire toer. Het is aardig geïllustreerd en Johann de Witt wordt geschilderd als de ontwerper van de buitenlandse politiek van de jonge Republiek der Verenigde Provinciën, als inspirator voor de bouw van de vloot, als beheerder van de financiën en als grondlegger van de verzekeringswetenschap. Gezien dit laatste is het initiatief voor deze uitgave mede genomen door de Nederlandse Vereniging ter Bevordering van het Levensverzekeringswezen. Of Johan de Witt als grondlegger van het verzekeringswezen moet worden beschouwd is nog omstreden, maar het hoofdstuk daarover is interessant.

Geen eigen visie

Het ontbreekt de beide schrijvers van het boekje evenwel aan een eigen visie en er is voor een belangrijk deel sprake van aanééngeprate citaten van historici of vraaggesprekken met enkele personen.

Volkomen misplaatst is daarbij de wijze, waarop oud-minister van buitenlandse zaken Luns ten tonele wordt gevoerd. Hij maakt een politiek propaganda-praatje en grijpt de herdenking aan om een aanval op de Nederlandse soevereiniteit te doen en een verhoging van de bewapeningslasten te bepleiten.

Luns trekt daarbij zeer gezocht een parallel tussen de NAVO

¹⁾ „Johan de Witt — een volmaakt Hollander” — Teun van den Berg en Dick Schaap. Uitgave Teleboek N.V. Prijs f 6,90.

en de Republiek der Verenigde Provinciën en vergelijkt zijn functie als NAVO-secretaris-generaal zowaar met die van De Witt als raadspensionaris.

De Witt en „de Hollanders door de eeuwen heen” hebben een „financiële benepenheid” aan de dag gelegd voor defensie-uitgaven, zo orakelt de NAVO-verheerlijker en voegt daaraan toe: „Het stemt droevig te constateren, dat de natie uit deze ervaringen weinig heeft geleerd en dat ook in de huidige omstandigheden van een stiefmoederlijke rol voor de defensie kan worden gesproken” (!)

Integendeel, men moet het juist een gelukkige omstandigheid achten, dat steeds meer mensen zich realiseren, dat het belang van de natie gediend is met een zich losmaken van de NAVO-politiek en vermindering van bewapeningsuitgaven.

S. VAN DONGEN

Partijbestuur CPN was bijeen

Het Partijbestuur van de Communistische Partij van Nederland is 19 en 20 augustus 1972 bijeen geweest om zich te beraden over de politieke toestand en het optreden van de partij. Besloten werd binnenkort een oproep aan de bevolking uit te geven.

Het Partijbestuur wijst op de bijzondere betekenis die het Waarheid-Festival van 30 september a.s. onder deze omstandigheden heeft.

Het roept de gehele partij en alle progressieve mensen op om het festival te maken tot een massale politieke manifestatie.

(De Waarheid, maandag 21 augustus 1972.)

Voor verkiezingsactie en steun aan De Waarheid

De Communistische Partij van Nederland stelt zich tot taak om in de komende periode een bedrag van f 500.000 voor partij en krant bijeen te brengen.

Een deel van dit bedrag is vereist met het oog op de komende verkiezingscampagne. Daarnaast is het nodig de steun aan het dagblad De Waarheid te versterken, teneinde het in staat te stellen zijn onontbeerlijke werkzaamheden in het belang van de werkers goed te kunnen verrichten.

Het dagelijks bestuur van de CPN roept op om de inzameling van gelden onmiddellijk in versneld tempo ter hand te nemen. Het is noodzakelijk op korte termijn over een groot bedrag de beschikking te hebben.

De geldinzameling zal geschieden door middel van het winnen van donateurs, enveloppencampagnes en collectes. Zij zal zich richten op de breedste lagen van de progressieve bevolking. Het dagelijks bestuur deelt mede, dat volgens de op dit moment ter beschikking staande gegevens de geldinzamelingscampagne 1971—1972 een bedrag van f 440.000 heeft opgebracht. Het dankt een ieder die hiertoe zijn bijdrage heeft gegeven en vertrouwt erop, dat alle gevers in dit komende seizoen een nog grotere opofferingsgezindheid aan de dag zullen leggen.

(De Waarheid, 25 augustus 1972.)

POLITIEK EN CULTUUR

maandblad, gewijd aan de theorie en praktijk van
het marxisme-leninisme onder leiding van
het partijbestuur der CPN

Versterkt de CPN voor werkelijke veranderingen!

De verkiezingen naderen snel. De rechtse partijen die het oordeel van de kiezers vrezen, doen wat zij kunnen om het voor te stellen alsof er toch niets te veranderen valt in ons land. Zij proberen misnoedigheid en onverschilligheid te kweken en deinzen niet terug voor allerlei manipulaties met het parlementaire systeem, die duidelijk ten doel hebben dit te discrediteren. Vooral de vele jongeren, die door de uitbreiding van het kiesrecht dit maal voor het eerst naar de stembus zullen gaan, willen zij er op deze wijze van af houden hun niet verworven recht uit te oefenen en dit te gebruiken tegen de rechtse partijen.

De val van de regering-Biesheuvel in de zomermaanden van dit jaar is een gevolg geweest van de massa-bewegingen die zich op velerlei gebied tegen de door haar gevoerde politiek ontplooid hebben en die dit kabinet als het ware hebben overspoeld en de interne tegenstellingen tot het uiterste verscherpten. Zo trad duidelijk aan de dag wat progressieve en democratische krachten kunnen bereiken als zij gezamenlijk optreden en als in het bijzonder communisten en socialistten in de bedrijven, in buurten en steden tot samenwerking komen. Tevens blijkt daaruit, dat de mogelijkheid rijpt om een grondige wijziging in de politieke verhoudingen in ons land tot stand te brengen. Er is onder de bevolking een basis aanwezig voor het voeren van een wezenlijk andere politiek. Het gaat er thans om, zo werd in het CPN-manifest van 1 september jl. vastgesteld, „in het verlengde van de actie op de bedrijven en op universiteiten, in buurten, steden en dorpen, bij de verkiezingen *met dezelfde daadkracht* ook van het stembiljet gebruik te maken”.

In de acties van de laatste jaren is met grote kracht verlangd, dat de militaire uitgaven omlaag gaan en de veiligheid van ons land wordt verdedigd door verwijdering van atoomwapens. Er is opgetreden tegen de ondersteuning aan de Amerikaanse agressie-oorlog in Vietnam, die door minister Schmelzer hardnekkig wordt voortgezet. De bevolking richtte zich tegen de huurpolitiek, zoals deze met allerlei maatregelen tot huurliberalisatie en huurharmonisatie gevoerd wordt met een ongebreidelde huurverhoging als doel. Zij keerde zich tegen de werkloosheid en tegen bedrijfssluitingen — de bezetting van de Enka-bedrijven in Breda was daarvan een treffend voorbeeld — en eist dat als de arbeidsproductiviteit snel stijgt haar levenspeil omhoog zal gaan in plaats van, zoals de ondernemers willen, op de plaats rust maakt en zelfs achteruit gaat! Alle ideeën over de nullijn, hoe zij ook gepresenteerd worden, stuiten op enorm verzet, omdat een ieder kan zien hoe de prijzen worden opgevoerd — met de overheid als koploper in de inflatiegolf — terwijl de lonen bij deze ontwikkeling ten achter blijven en het reële loon ondermijnd wordt door belastingmaatregelen en sociale afbraak.

Het gaat thans om het tegenhouden, terugdringen en terugdraaien van de plannen, die het kabinet-Biesheuvel in de miljoenennota voor 1973 heeft aangekondigd en om het afdwingen van veranderingen. Het perspectief is daarbij de vorming van een nieuwe regeringsmacht met een nieuwe inhoud!

Bij de Algemene Beschouwingen in de Tweede Kamer, die gehouden werden op 10, 11 en 12 oktober heeft de CPN-fractie met nadruk verklaard, dat het verdwijnende kabinet en het parlement dat zijn laatste maand doormaakt, zich hebben te onthouden van maatregelen die vooruitlopen op de verkiezingen en geen voldongen feiten mogen stellen, waaraan ons land in de komende tijd gebonden zal zijn. Als dit wel gebeurt, worden daardoor alle elementaire regels van de parlementaire democratie geschonden en wordt machtsmisbruik gepleegd.

De confessionele partijen, de VVD en ook de uit de regering getreden DS'70 slaan een hoge toon aan. Zij eisen, zij het in verschillende toonaarden, de voortzetting van een Biesheuvel-beleid en willen ook nu reeds allerlei maatregelen doorzetten die door Biesheuvel c.s. aan de orde zijn gesteld. In het bijzonder geldt dit voor het afdwingen van loonmatiging in een „sociaal contract”. Voor de toekomst eisen de VVD en ook DS'70, dat de oude combinatie van voor de zomer weer hersteld zal worden. De KVP doet haar best om alle mogelijkheden nog open te houden en spant zich in om steeds meer concessies aan de Biesheuvel-lijn te verkrijgen van de in haar richting lonkende PvdA-leiders als Den Uyl en Vondeling. Om een ontwikkeling naar de wil van rechts te bevorderen, slaken zij tegelijkertijd allerlei kreten over het gevaar van onregeerbaarheid van ons land, over de risico's van voortdurende crises e.d. Maar in wezen gaat het daarbij om hun klacht dat rechts niet meer op de beproefde en de ondernemers zulke reuzenwinsten opleverende wijze regeren kan. Dat is de achter-

grond ook van alle plannen om het kiesstelsel van evenredige vertegenwoordiging af te schaffen en op de een of andere manier een districtenstelsel in te voeren. Bij alle verhalen over de vorming van een minderheidskabinet na de komende verkiezingen wordt steeds weer dit plan betrokken en verdediging ervan genoemd als een voorwaarde om zo'n kabinet een tijdlang te laten zitten. Hoe gevaarlijk zulk een gang van zaken zou zijn, behoeft geen verder betoog!

Bij hun optreden ten gunste van de Biesheuvel-politiek maken de rechtse partijen gebruik van de tegemoetkomende houding die de richting-Den Uyl in de PvdA, tezamen met D'66 en PPR, inneemt. Den Uyl slooft zich daarbij uit in het aandragen van verontschuldigheden ten aanzien van het PvdA-congres van begin oktober. Ook bij de Algemene Beschouwingen zei hij, zoals reeds eerder in verscheidene t.v.-interviews, dat hij „ongelukkig” was met de door dit congres genomen besluiten, die hij trouwens zonder meer naast zich heeft gelegd.

Op het PvdA-congres zijn vanuit een aantal afdelingen zeer concrete voorstellen gedaan ten aanzien van de bewapening, de atoomwapens en de NAVO. Met grote meerderheid werd een amendement aangenomen, dat luidde: „Het eenzijdig verwijderen van kernwapens van Nederlandse bodem past in een beleid dat gericht is op het verbreken van vicieuze cirkels om het klimaat van de ontwapeningsbesprekingen te verbeteren. In dat kader wordt er ook naar gestreefd dat de NAVO verklaart nooit als eerste kernwapens te gebruiken”. In een ander amendement, waarin de NAVO zelf aan de orde werd gesteld en gewezen werd op het optreden van fascistische regimes in Portugal en Griekenland, heette het: „Wanneer over vier jaar deze democratiseringseisen niet gerealiseerd zijn, treedt Nederland uit de NAVO”.

Den Uyl en zijn medestanders lieten deze besluiten vallen; zij werden buiten het program van PvdA, D'66 en PPR gelaten, waarmee de PvdA de verkiezingen ingaat, en beriepen zich bij hun sabotage op D'66-figures die deze besluiten „onaanvaardbaar” hadden genoemd. Onder de druk van dreigingen van „aftreden” en partijchaos moest het PvdA-congres toen een program slikken, dat in zulke hoofdvraagstukken van vrede en veiligheid volledig voorbij ging aan de besluiten van het congres.

Het program waarmee de PvdA, tezamen met D'66 en de PPR te voorschijn is gekomen, houdt verder een afwijzing in van een verlaging van de NAVO-bewapeningsuitgaven; het berust in de aanwezigheid van kernwapens in Nederland en propageert een bestedingsbeperking, terwijl de neo-kolonialistische zogenaamde ontwikkelingshulp een grote plaats is toegediend. Dit laat zien, dat er op grondslag van dit program op beslissende punten geen sprake kan zijn van een progressief beleid.

Ook bij de Algemene Beschouwingen in de Tweede Kamer is dit gebleken. Terwijl premier Biesheuvel met een beroep op

„internationale solidariteit” (dus met het in Vietnam oorlogvoerende Amerika, met Portugal, Griekenland en Turkije, zo constateerde de CPN-fractievoorzitter Marcus Bakker) de zware bewapeningsuitgaven en hun voortdurende stijging verdedigde en zich heftig keerde tegen een CPN-motie, waarin over een drastische vermindering van militaire uitgaven wordt gesproken en verlangd werd geen besluiten te nemen over de aanschaf van nieuw bewapeningsmateriaal, keerde Van Mierlo van D'66 zich eveneens tegen de CPN-motie, omdat hij heel anders denkt over een vermindering van de defensiekosten. Ook Den Uyl keerde zich met een formele redenering tegen de CPN-motie.

Onderdanigheid ten aanzien van de NAVO en de eisen van de EEG is een slechte raadgever als het gaat om het Nederlandse belang. De zusterpartij van de KVP in West-Duitsland, de CDU-CSU van Barzel en Strauss, probeert om bij de komende verkiezingen die ongeveer tegelijkertijd met de onze worden gehouden, de leiding van Brandt over te nemen en om dan nog onbeschaamder op te reden voor de inwilliging van de Westduitse imperialistische eisen in EEG en NAVO. Een reden temeer, om op te houden met het gefleem ten aanzien van de KVP, waarin Schmelzer en Luns de Westduitse leiding altijd braaf volgen.

Er moet wat Nederland betreft in ons land een begin gemaakt worden met veiligheid en ontwapening, gepaard aan sociale vooruitgang en uitbreiding van de democratie. Vandaar dat de CPN tijdens de Kamerdebatten niet alleen sprak over de militaire uitgaven, maar terzelfdertijd ook optrad tegen de schandalige vonnissen tegen VVDM-bestuurders die de groetdag in het leger organiseerden. Het democratische recht op meningsuiting in het leger en het afschaffen van verouderde vormen en begrippen worden door de CPN krachtig nagestreefd, zoals vele eisen van de jonge generatie.

De gebeurtenissen die zich in de afgelopen maand op politiek gebied in ons land hebben voorgedaan, bevestigen dat versterking van de CPN bij de komende verkiezingen een eerste vereiste is om tot werkelijke veranderingen te komen. De communistische partij is in staat om een diepgaande invloed op het politieke leven uit te oefenen. Dit vloeit voort uit haar positie binnen de arbeidersklasse van ons land, vooral in de grote industriegebieden, maar ook uit de toenemende kracht van de communistische denkbeelden onder studenten en andere lagen van de werkende bevolking.

De gang van zaken rondom het PvdA-congres heeft bovendien uitgewezen, dat de CPN als enige partij met haar program en haar activiteiten consequent en eensgezind zal optreden voor het onmiddellijk atoomvrij maken van ons land, voor vermindering van de militaire uitgaven, voor een politiek van democratie, vrede en veiligheid en voor een beter bestaan!

Achtergronden rond benoeming van mgr. Gijsen

De beroering rondom de in januari van dit jaar benoemde mgr. dr. J. Gijsen tot bisschop van Roermond is nog altijd niet verstomd. Gijsen, die rector van een rusthuis was, heeft zich inmiddels — zoals velen bij zijn benoeming al vooruitzegden — bij tal van gelegenheden doen kennen als uitgesproken conservatief.

Het is daarbij steeds duidelijker geworden, waarom het Vaticaan Gijsen aanwees buiten de door het bisdom Roermond zelf opgestelde kandidatenlijst om. Deze hoogst ongebruikelijke stap van het Vaticaan is in augustus immers gevolgd door de opschorting van de landelijke pastorale raad, een orgaan van leken en priesters, waar ook de bisschoppen deel van uitmaken. Dit ingrijpen van Rome in de ontwikkelingen binnen de Nederlandse katholieke kerk bracht de gemoederen opnieuw danig in beweging.

De autoriteit van de kerkelijke gezagsdragers wordt de laatste tijd meer en meer ter discussie gesteld en allerlei groeperingen doen zich daarbij gelden. De diepgaande maatschappelijke ontwikkelingen oefenen hun invloed uit op alle lagen van de bevolking en laten uiteraard ook de gelovigen niet onberoerd. Oude opvattingen raken overleefd, er wordt aangedrongen op veranderingen, zowel in de maatschappij als in kerkelijke gebruiken.

Er is sprake van een gespannen situatie in de katholieke kerk. Dit heeft dan ook niet alleen betrekking op de intern kerkelijke toestand en de eigenmachtige ingrepen van de behoudzuchtige krachten, maar raakt tevens vele maatschappelijke problemen.

Dat de benoeming van Gijsen met dit laatste in verband staat blijkt wel uit zijn geruchtmakende uitlatingen tegen abortus, waarmee hij zich in het politieke leven mengde. Zijn optreden ligt in de lijn van de kwalijkste intolerantie en gewetensdwang, zoals die door vele katholieke gezagsdragers door de eeuwen heen op uiteenlopend gebied werd uitgeoefend en zoals men die ook verder kan verwachten van figuren als Gijsen en Simonis, de bij zijn benoeming ook al omstreden bisschop van Rotterdam.

Op zichzelf is het nauwelijks als een toeval te beschouwen, dat een conservatief als Simonis werd benoemd in Rotterdam — waar giganten van de multinationale concerns zijn gevestigd en waar nauwe bindingen lopen naar West-Duitsland — en dat een conservatief als Gijsen op de bisschopszetel kwam in Limburg, dat aan West-Duitsland grenst en een NAVO-hoofdkwartier onder leiding van de Duitse generaal Von Bennecke herbergt.

Het reactionaire politieke klerikalisme is in de Europese geschiedenis geen nieuwe verschijning. De bourgeoisie, die aanvankelijk in de feodale duisternis als een klasse met verlichten-

de ideeën verscheen, begon in het midden van de negentiende eeuw in een aantal Westeuropese staten politieke verenigingen en partijen te vormen op religieuze basis. Zij gebruikte deze voor het behoud van haar maatschappelijke macht.

Men mag er de ogen niet voor sluiten, dat in de huidige tijd het politieke klerikalisme in een aantal ontwikkelde kapitalistische landen een beslissende invloed heeft op het uitvoeren van de politiek van het staatsmonopolisme.

Een van de landen in West-Europa, waar dit politieke klerikalisme een grote omvang heeft aangenomen, is de Westduitse Bondsrepubliek. De CDU/CSU speelde als klerikale partij bij het herstel van de positie van het Westduitse monopoliekapitaal een overheersende rol en Barzel en Strauss drukken ook nu hun stempel op de ontwikkelingen.

In de CDU zijn ook protestantse groeperingen opgenomen (oud-minister van oorlog Schröder is hiervan een der voornaamste vertegenwoordigers), maar het zijn vooral de katholieke groeperingen, die de boventoon voeren.

Om de CDU/CSU weer aan het regeringsroer te helpen heeft de conservatieve rooms-katholieke kerk de zogenaamde neutraliteit, die zij sinds 1969 voorgaf in te nemen, weer openlijk laten varen.

De Duitse bisschoppen en het Centraal Comité van Duitse katholieken hebben hun activiteiten ten gunste van de CDU/CSU wat aangepast. Het „Gij zult CDU/CSU stemmen”, dat vroeger klonk, is nu vervangen door verklaringen, dat „het zedelijk welzijn in gevaar is” en dat er sprake zou zijn van een „verontrustend voortschrijden van een sociaal-schadelijk gedrag”. Dat past wonderwel in de uitspraken, die Barzel en Strauss rondstrooien. Zo bazuïnt Barzel rond, dat „deze staat niet in orde is”.

De CDU/CSU heeft niet alleen steun van deze nauw verholen stemdwang van de conservatieve gezagsdragers in de katholieke kerk, maar hun miljoenen verslindende verkiezingscampagne wordt gefinancierd door leden van de economische raad van de CDU, waar namen prijken van de concerns Krupp, Siemens, Flick, e.a.

Tegenwoordig is een reactionaire katholieke ideologie het richtsnoer voor talrijke invloedrijke politici. Hun activiteiten worden zowel door de gezamenlijke belangen van het kapitalisme ingegeven, als ook door de doeleinden van deze of gene groepering van het monopoliekapitaal en door de doeleinden van de heersende kringen van afzonderlijke kapitalistische staten.

Een aanzienlijk deel van de klerikale krachten wordt gevormd door de christendemocratische partijen, die nauwe banden met de katholieke geestelijkheid onderhouden. Niet alleen de CDU/CSU in West-Duitsland oefent een enorme invloed uit op de binnenlandse en buitenlandse politiek. In Italië is dit eveneens het geval t.a.v. de christendemocratische partij, in Frankrijk zijn het de Gaullisten en in Nederland geldt dit — zoals

we dagelijks ervaren — voor de Katholieke Volkspartij, de KVP.

Geen monolitische eenheid

Tot het katholieke geloof in de wereld behoren ongeveer 1,6 miljard mensen en in tal van staten wordt getracht door middel van bisschopsconferenties de politieke standpunten en bijvoorbeeld ook verkiezingen te beïnvloeden. De hogere geestelijkheid bemoeit zich — en vaak niet zonder succes — met de politieke koers van de regeringen, die omgekeerd ook de hogere geestelijkheid voor hun doeleinden inschakelen.

Het zou echter onjuist zijn deze krachten van het klerikalisme als een monolitische eenheid voor te stellen. In klerikale kringen bestaan tegenstellingen, die zich van tijd tot tijd scherp toespitsen, zoals ook in Nederland aan de hand van de praktijk is gebleken. Deze toespitsing is een gevolg van de tegenstelling tussen de heersende kringen van diverse kapitalistische landen, zowel als van het voortschrijdende bewustzijnsproces onder de massa's en hun optreden.

Binnen de kerk in Nederland zijn het probleem van de collegialiteit van de bisschoppen en problemen van nationale en regionale pastorale raden, de democratie, de medezeggenschap van de gelovigen duidelijk in het centrum van de belangstelling gekomen.

Het is weliswaar een beperkt, maar toch duidelijk streven naar inspraak van de gelovige, een teken voor het feit, dat deze zich niet geheel meer wenst te verloochenen, zich niet meer geheel klakkeloos wenst te onderwerpen.

Dit betekent een afstappen van de individualistische moraal, in die zin, dat gelovigen er zelf verantwoordelijkheid voor moeten dragen, hoe zij hun sociale leven vorm gaan geven. Dan beperkt de moraal zich niet meer tot kuisheid, stelen, moorden en geloven, maar moeten gelovige mensen zich ook bekommeren om problemen als uitbuiting, rassisme, oorlog, kolonialisme, imperialisme, lonen en sociale rechtvaardigheid. Zij kunnen zich dan ook niet meer in volledige onafhankelijkheid toevertrouwen aan de heersende machten.

Dat is een proces, dat reeds tientallen jaren in gang is, en waarin de katholieke kerk op haar manier heeft willen ingrijpen.

Rerum Novarum (1891) was de eerste encycliek, waarin de kerk in haar achttienhonderd jaar lange geschiedenis de „sociale kwestie” aanroerde.

Een kleine groep mensen besefte in de 19de eeuw, toen de arbeidersbeweging begon op te komen, dat een kerk, die zich aan conservatieve en reactionaire standpunten vastklampte en altijd een heel historisch tijdperk tenachter was, zonder meer gescheiden zou worden van de armste en in aantal grootste groepen van de katholieke bevolking. Deze groep kon haar opvatting echter niet doorzetten. Aan alle encyclieken sinds 1891 — hoe „bewogen” soms ook sociale problemen werden

geformuleerd lag de gedachte ten grondslag de arbeiders aan de zijde van het kapitaal te krijgen en te houden, hen ertoe te dwingen het marxisme te verloochenen en de toevloed van de massa's, die eeuwenlang aan de katholieke ideologie en aan de katholieke organisaties gebonden zijn geweest, naar de rijen van de revolutionaire arbeidersbeweging, te verhinderen. De lijn van maatschappelijke deling in bezitters en niet-bezitters is ook voortgezet en neergelegd in de encyciek van Joannes de XXIII *Mater et Magistra*, een realiteit, die men moet onderkennen, welke waarde men overigens ook aan het optreden in tal van vraagstukken van deze paus wil hechten.

Een realiteit is ook het streven van de rechts-extreme groeperingen van de hogere geestelijkheid om een actieve rol in de internationale politiek te spelen en zich tegen het getij van de vooruitgang te keren. Gericht op de belangen van de kerk en afgestemd op de met haar verbonden heersende machten in de kapitalistische landen, ontwikkelen deze katholieke ideologen eigen opvattingen over vraagstukken van oorlog en vrede, de nationale bevrijdingsbeweging, de Europese integratie. Men kan een zekere overeenkomst tussen vele van deze katholieke theorieën en de opvattingen over de buitenlandse politiek van de leidende imperialistische groeperingen vaststellen.

Ofschoon de katholieke concepties naar geest en karakter en tendentie in vele opzichten uiteenlopend zijn, gaan zij van een en dezelfde filosofie uit, waarin van tijd tot tijd — afhankelijk van de concrete internationale toestand — deze of gene veranderingen worden aangebracht. Ook blijkt uit de praktijk, dat de opvattingen van de verschillende kerken en bewegingen uiteen kan lopen. De Amerikaanse kardinaal Spellman had indertijd een beruchte faam voor zijn ondersteuning van de Amerikaanse agressie in Vietnam, maar de Nederlandse Pax Christibeweging — wat haar motieven ook zijn — stelt zich in dit opzicht genuanceerder op.

Westduitse invloeden

In de recente ontwikkelingen binnen de Nederlandse katholieke kerk, met name waar het betreft de bisschopsbenoeming van Simonis en vooral van Gijsen en de benoemingen van de medewerkers van deze laatste, zien wij duidelijke invloeden van Duitse zijde. Het is opvallend, dat deze Duitse invloed op religieus terrein gepaard gaat met het groeien van de Duitse invloed op economisch en militair gebied in West-Europa. Wij behoeven maar te wijzen op de krachtige positie van de mark, de groei van de Westduitse economie en op het toenemend aantal hoge posten, die generaals van de Bundeswehr bezetten in het NAVO-apparaat.

Duidelijk tekent de expansiedrift van het Westduitse kapitaal zich af. De CDU/CSU van Strauss en Barzel zijn de vertegenwoordigers van de meest agressieve kringen van het Duitse imperialisme en hun chauvinistische en revanchistische campagnes roepen herinneringen op aan de tijd voor de tweede

wereldoorlog. Dat geldt trouwens ook voor de wijze, waarop zij misbruik maken van de instituties van de kerk en de officiële religieuze hiërarchie inschakelen bij hun „kruistochten” tegen „het bolsjewisme”.

De rol van het Vaticaan vóór de tweede wereldoorlog is in dat opzicht ook tekenend geweest en het is zeker op zijn plaats deze episode, zij het kort, in herinnering te brengen. Eén naam keert daarbij telkens weer terug: de naam van Pacelli, de latere paus Pius XII. Als pauselijk nuntius eerst in München en later in Berlijn was Pacelli ten nauwste met de Duitse politiek verbonden, was hij een van de drijvende factoren bij het inschakelen van katholieke kringen in Duitsland voor een „politiek van antibolsjewisme” onder de vlag van de „verdediging” van het christendom.

Op de pauselijke troon verheven, bleef Pacelli dit uitgangspunt trouw. Met de naam van Pacelli is de dertigjarige oorlog van het Vaticaan tegen het communisme verbonden. Op 13 maart 1933 (men lette op de datum) riep de voorganger van Pacelli op de pauselijke troon alle niet-communistische machten op tot gemeenschappelijke strijd tegen het bolsjewisme. Pacelli zelf was toen staatssecretaris, of om het populair te zeggen minister van buitenlandse zaken van het Vaticaan.

Van vele zijden wordt aan de hand van documenten weerlegd dat het Vaticaan in de tweede wereldoorlog neutraal zou zijn geweest. Zo is er bijvoorbeeld de kerstboodschap van 1942 van paus Pius XII, waarin de aan de zijde van het Hitlerleger strijdenden „als vrijwillige kruisvaarders van een nieuwe en edelmoedige maatschappij” werden beschreven.

De katholieke kerk beschikt, zoals bekend, reeds lang niet alleen over een wijdvertakt net van confessionele instituties, maar heeft ook invloed in niet kerkelijke en maatschappelijke organisaties.

In 1949 meende kardinaal De Jong in het vierde deel van zijn *Handboek der Kerkegeschiedenis*, dat de kracht van de kerk in Duitsland gemeten kon worden aan het aantal katholieken, dat de paascommunie ontving, het aantal seculiere priesters, mannelijke en vrouwelijke kloosterlingen, leden van de Katholische Verein, de Katholieke vrouwenbond, de Katholische Jugend Deutschlands, het Katholische Jungmannerverband, de Katholische Gesellen, het Reichsverband Katholischer Arbeiter- und Arbeiterinnenverein, de Christliche Gewerkschaften en het aantal katholieke universiteitsprofessoren.

Door deze doororganisering van de kerk, kwam zij hand in hand te staan met de katholieke partij, met de vakbeweging en het bedrijfsleven. Een verschijnsel overigens, dat niet alleen voor Duitsland geldt, maar ook voor landen als Italië, Frankrijk en voor Nederland.

De benoeming van Gijsen en Simonis tot bisschop duidt erop, dat belangrijke krachten binnen de kerk en binnen de katholieke partij (Luns) terug willen naar de situatie, zoals we die kenden in de vijftiger jaren met het mandement, naar de situatie van strikte gehoorzaamheid van de gelovigen aan de opvattin-

gen van de kerkelijke gezagsdragers, in het geval Gijsen dan de gezagsdragers in Roermond.

Het afkondigen van het mandement in 1954 viel samen met de eerste aanzet tot herbewapening van West-Duitsland, waar Adenauer de scepter zwaaide en alle registers opentrok om verloren posities van het Duitse imperialisme te herstellen.

Het mandement, een banvloek tegen vooruitgang en al wat socialistisch dacht, heeft de ontwikkeling niet kunnen remmen en raakte in vergetelheid.

De benoeming van Gijsen is een ingreep op instigatie vanuit West-Duitsland, een ingreep die dient om „orde op zaken te stellen” tegenover ideeën, die hier onder het katholieke bevolkingsdeel leven. En opvallend is, dat deze ingreep plaatsvindt op een moment, dat Bonn een overheersende positie in Europa opeist, zich in het internationale politieke leven met zijn imperialistische eisen doet gelden en zo opnieuw als een potentiële bedreiging van het onafhankelijke bestaan van Nederland verschijnt.

Dat er krachten zijn, die zich aan dit Westduitse streven ondergeschikt willen maken, werd duidelijk toen de KVP-minister Van Agt op aandrang vanuit Bonn de drie van Breda wilde vrijlaten.

Reeds langere tijd blijkt er ook sprake te zijn van inmenging door hoge kerkelijke autoriteiten vanuit West-Duitsland: als inspirators van Gijsen worden genoemd de reactionaire kardinaal Höffner en de prelaat van Essen, dr. Fittkau. Tijdens de Diocesane Pastorale Raad van het Bisdom Roermond op 29 januari jl., werd deze openlijke inmenging door mgr. P. Odijk (later door Gijsen ontslagen) op de volgende wijze onder woorden gebracht: „Toen in september 1971 in Duitsland het artikel verscheen van dr. Gerhard Fittkau, *Die 'Neue Kirche' in der Sicht eines holländischen Bischofskandidaten*, heeft ons bisdom hierop aanstonds krachtig gereageerd. In een uitvoerig commentaar werd, onder verstrekking van objectieve gegevens, gewezen op de tendentieuze berichtgeving van dr. Fittkau en de door hem gehanteerde zeer onkritische en onverantwoordelijke verdachtmaking van personen. Dit commentaar werd door mgr. Moors gezonden aan dr. Fittkau, aan kardinaal Alfrink in Rome ten behoeve van zijn contacten met de Duitse bisschoppen tijdens de bisschoppensynode, en aan kardinaal Höffner en de Duitse bisschoppen die deelnemen aan de regelmatige contactbijeenkomsten met het Nederlandse episcopaat. Noch van dr. Fittkau, noch van de Duitse bisschoppen heeft mgr. Moors hierop enige reactie ontvangen. Dat wil zeggen, dat noch dr. Fittkau, noch de Duitse bisschoppen het nodig vonden op het commentaar in te gaan en zelfs niet de beleefdheid in acht namen om mgr. Moors (de afgetreden bisschop in wien plaats Gijsen werd benoemd) te antwoorden.” (*Archief van de Kerken - no. 10-11.*)

Ook kardinaal Alfrink zelf ging in op de „Duitse kwestie” en liet, zij het in diplomatieke bewoording, geen twijfel bestaan over de inmenging.

Voor de KRO-televisie, zei hij in antwoord op de vraag over de door Duitse bisschoppen uitgeoefende invloed: „Het is een veronderstelling, waarvan ik niet weet of het op waarheid berust. Wel is het waar, en daar doelt u waarschijnlijk op, dat een bepaalde Duitse monsignore zich nogal op een kwalijke manier uitgelaten heeft over de vermeende kandidaten van het kapittel.

Vraag: U bedoelt prelaat Fittkau.

Kardinaal: prelaat Fittkau, ja. In hoeverre dit invloed heeft gehad op de gang van zaken bij de benoeming van de nieuwe bisschop van Roermond, is mij niet bekend. Maar het is natuurlijk wel mogelijk dat het invloed gehad heeft.” (*Archief van de Kerken - no. 10-11.*)

Mgr. Gijsen zelf onderstreepte zijn verbindingen met het Duitse episcopaat door twee priesterstudenten naar het seminarie van het bisdom Keulen te sturen, een stap, die opnieuw de nodige beroering wekte.

Fundamentele tegenstelling

Gijsen blijkt er op uit te zijn — en zijn recente uitlatingen en daden wijzen daar nadrukkelijk op — Limburg tot een soort bastion te maken, vanwaaruit de ontwikkelingen binnen de Nederlandse kerk en onder het katholieke bevolkingsdeel moeten worden teruggedraaid.

Het zou echter onjuist zijn te denken, dat de katholieke kerk zolang zij dat maar wil aan reactionaire standpunten kan blijven vasthouden. Juist hier wordt de diepgaande, fundamentele tegenstelling, die het reusachtige „organisme” van de katholieke kerk verscheurt, zichtbaar. De kerk omvat niet alleen de Romeinse Curie en kerkelijke leiders van het type Gijsen en Simonis, maar ook hen, die zich uitsluitend uit hoofde van hun herkomst als tot haar behorend beschouwen.

In de bezettingsjaren begonnen zich in ons land, met name vooral in de katholieke zuidelijke provincies, veranderingen te voltrekken toen gelovige katholieken en andersdenkenden samen optrokken. Men was samengedrongen in één verzet, waarin men de grens van het aardse bestaan vlak bij wist. Men kreeg niet alleen aandacht voor elkaars innerlijke leven en geloofsovertuiging, maar ook groeide het gesprek over de vraag hoe de na-oorlogse maatschappij eruit zou moeten zien. De poging om door middel van standorganisaties en een nauwelijks verholen geestelijke dwang de katholieke gelovigen in hun isolement terug te drukken, mag zonder meer als mislukt worden beschouwd.

In bedrijven (ENKA als laatste voorbeeld!), in buurten, in steden en dorpen is sprake van een steeds grotere samenwerking van communisten, socialisten en gelovigen bij de behartiging van de belangen van de werkers. Scheidslijnen mogen dan wel op papier door behoudzuchtige figuren worden uitgedacht, de praktijk van de dag is anders. In deze dagelijkse

praktijk wordt stelling genomen tegen de verderfelijke politiek van de rechtse regeerders van het slag Biesheuvel, Nelissen en Schmelzer.

De druk van de massa's neemt toe en de mogelijkheden voor eenheid van actie zijn enorm groot. Het gaat er daarbij om deze eenheid te smeden in de strijd tegen de gevaarlijke machten, die naar oorlog drijven, en vóór maatschappelijke veranderingen, die een menswaardig bestaan mogelijk maken.

F. DRAGSTRA

Moderne natuurwetenschap en materialisme

— kritiek op een boek van Jacques Monod —

Inleiding

De nieuwe kennis van de materie, door de moderne natuurwetenschap voortgebracht, is zo omvangrijk en in veel opzichten zo spectaculair, dat het lijkt alsof in het tumult van deze snelle vooruitgang de gevolgen voor het algemene denken over het hoofd zijn gezien. Ook in de arbeidersbeweging. Het is zaak deze achterstand weg te werken en deze studie wil daar een — naar omvang en inhoud — bescheiden poging toe doen. Het is vrijwel ondoenlijk een diepgaande kennis van alle facetten van de moderne natuurwetenschap te bezitten. Er zal geprobeerd worden de grote lijnen te ontdekken.

Vaak wordt in discussie getreden met Jaques Monod, hoogleraar-directeur van het „Institut Pasteur” te Parijs en in 1965 winnaar van de Nobelprijs voor de fysiologie en de medicijnen. Feitelijk verwierf hij deze onderscheiding met studies op het gebied van de moleculaire biologie (de wetenschap van levensprocessen op moleculaire schaal).

Monod heeft in 1970 een boek geschreven, dat inmiddels in het Nederlands vertaald is: *Toeval en onvermijdelijkheid, proeve van een natuurfilosofie van de moderne biologie.* *)

Op het gebied van de moderne biologie zijn de laatste decennia grote ontdekkingen gedaan. Zo is aan de evolutietheorie van Darwin — welke als fenomeen rond de eeuwwisseling in wetenschappelijke kringen reeds aanvaard werd — nu een natuurwetenschappelijk fundament gegeven. Er kunnen thans zelfs studies gemaakt worden van de evolutie van levensprocessen op moleculaire schaal.

Ook de sterrenkunde heeft prachtige nieuwe feiten aangetoond. De sterrenhemel die zo statisch lijkt, is in werkelijkheid één en al beweging. Het bewijs van de universaliteit van fundamentele chemische processen is nagenoeg geleverd. Universaliteit moet dan zeer letterlijk worden genomen: het universum, het heelal, inbegrepen. Mogelijk wordt in de naaste toekomst de universaliteit van levensprocessen bewezen!

Jaques Monod heeft een „nieuwe” natuurfilosofie gebouwd op de moderne biologie. Zijn hoofdconclusie is dat het verschijnen van de mens in het heelal op één lijn gesteld moet worden met het verschijnen van de Mount Everest of het onweer van gisteravond: puur toeval, wezenlijk onvoorzienbaar. Het universum was niet in verwachting van het leven en de biosfeer (het totale aardse milieu) evenmin van de mens.

*) Uitgave: A. W. Bruna en Zoon, Utrecht/Antwerpen. Prijs f 14,50.

Hij zegt dat wij ons eigen bestaan moeten gadeslaan als de winnaar van de staatsloterij zijn honderdduizend gulden. De afwezigheid van dit besef noemt hij de grote kwaal van deze tijd.

Iedereen die het tegendeel beweert, die het leven als logisch vervolg op eerdere evolutiestadia ziet, die er ernstig rekening mee houdt dat elders in het heelal levensprocessen tot ontwikkeling zijn gekomen, beschuldigt hij van antropocentrisch denken¹⁾ en animistische projectie.²⁾

Hij doet een scherpe aanval op het dialectisch materialisme, de filosofie van het marxisme-leninisme. Hij ziet het dialectisch materialisme als een verlate toevoeging aan de sociale en economische theorieën van Marx en Engels. Deze toevoeging zou tot doel hebben het marxisme een schijn van echte wetenschap te geven. Het dialectisch materialisme zou uitgevonden zijn om van te voren bedachte ethisch-politieke theorieën te rechtvaardigen.

Aan het eind van zijn boek pleit Monod dan ook voor een volstrekte scheiding van waarde- en kenniscategorieën. De kennis van natuurverschijnselen is objectief. De waardecategorieën moeten echter gezamenlijk worden afgesproken, daar moeten we met z'n allen in geloven.

Het is dan ook onvermijdelijk dat Monod het historisch materialisme afwijst als een totale verwarring van waarde- en kenniscategorieën. Hij bepleit de afschaffing van de socialistische ideologie, die hij een bespotting van de wetenschap noemt.

Kort en goed: socialisme mag mooi zijn, maar met wetenschap heeft het niets te maken.

Voordat in een later artikel de discussie met Monod wordt aangegaan, met name op die punten waar hij de rechtvaardiging voor zijn theorieën tracht te vinden, is het nodig de nieuwe wetenschappelijke resultaten te bespreken. Monod beperkt zich bij zijn uiteenzetting vrijwel tot de nieuwe resultaten van de moleculaire biologie. Er zijn echter ook andere vindingen die het inzicht in het gestelde probleem kunnen verdiepen. Als leidraad voor de discussie kan het schema in fig. 1 dienst doen: het totaaloverzicht van de aardse evolutie.

De geboorte van een ster

Zowel de dode als de levende materie op aarde is uiteindelijk opgebouwd uit ongeveer honderd verschillende soorten atomen of elementen. Atomen zijn zo klein dat ze onzichtbaar zijn, zelfs met een elektronenmicroscop die een half miljoen keer vergroot. Bekende atomen zijn: stikstof, koolstof, zuurstof, ijzer, fosfor, zwavel, chloor en waterstof. Atomen hebben de eigenschap dat ze onder bepaalde, vaak weinig rigoreuze omstandigheden, combinaties met elkaar aangaan. Dan ontstaat een molecuul.

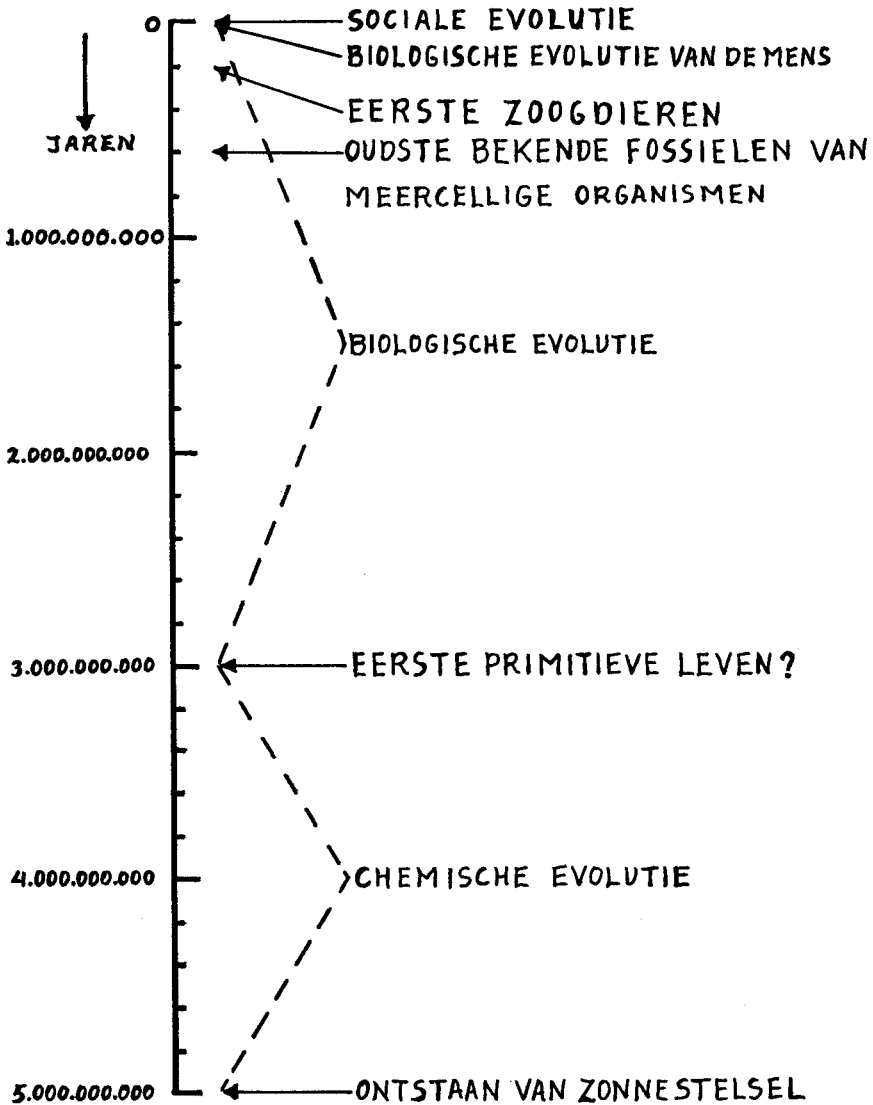

FIG. 1

Suiker bv. is een molecuul dat bestaat uit zes koolstofatomen, zes zuurstofatomen en twaalf waterstofatomen, die op een zeer specifieke wijze aan elkaar verbonden zijn. Niet alle theoretische combinaties van atomen leveren bestaanbare moleculen op. De eigenschappen van de verschillende atomen stellen daar grenzen aan.

Ook een suikermolecuul is onzichtbaar. In één schepje suiker zitten ongeveer 10.000.000.000.000.000.000.000 moleculen.

De vorming van nieuwe moleculen uit atomen of andere moleculen is een normaal proces onder aardse omstandigheden. Levende cellen doen dat aan de lopende band, maar ook tijdens

een verbrandingsproces vindt deze her-rangschikking van atomen plaats. Dit zijn chemische processen.

Hoe zijn atomen gevormd? IJzer kan men niet veranderen in goud. We hebben hier te maken met twee elementen die onder normale aardse omstandigheden onveranderlijk zijn. Toch moeten ze ooit een keer gevormd zijn. De kosmische evolutie heeft deze elementen voortgebracht.

Het eenvoudigste atoom is waterstof. Het bestaat uit een kern met één proton, en één elektron dat om die kern zweeft. IJzer is veel ingewikkelder: de kern bestaat uit zesentwintig protonen en zesentwintig neutronen, met zesentwintig elektronen in banen rondom deze kern.

Protonen, neutronen en elektronen zijn op te vatten als zeer kleine pakketjes energie, die na samensmelting tot een atoom de eigenschappen krijgen van materie. Talloze andere feiten in de natuurwetenschap tonen aan dat de scheiding tussen energie en materie een arbitrair karakter heeft. Materie is te beschouwen als een complexering van energie.

Einstein heeft de principiële gelijkwaardigheid van materie en energie in een formule uitgedrukt. Een kleine hoeveelheid stof heeft een onvoorstelbare energie-inhoud. Eén gram stof (ijzer, hout of wat dan ook) is gelijkwaardig aan de hoeveelheid energie, die nodig is om een gewicht van zestig miljoen kilo twee kilometer boven het aardoppervlak te verheffen.

Met de technieken van de kernsplijting en de kernfusie heeft de mens zich de kunst eigen gemaakt materie om te zetten in energie.³⁾ Niet alle soorten materie kan men laten „verdwijnen”, de ene soort is daarvoor meer toegankelijk dan de andere. Uranium laat bv. gemakkelijk een deel van z'n materie in energie veranderen. Met de vordering van de wetenschap zullen ongetwijfeld talloze andere elementen zich aan dit proces laten onderwerpen.

De kosmische evolutie leert dat de meer ingewikkelde atomen onder invloed van zeer hoge temperaturen uit eenvoudige zijn gemaakt. Zo wordt bij 13.000.000 graden Celcius waterstof omgezet in helium, het op één na eenvoudigste element. Dit proces, waarbij een deel van de materie wordt omgezet in energie, vindt op de zon plaats. De zon brandt dan ook op kernenergie. Voor de vorming van ijzer is een temperatuur van honderden miljoenen graden nodig. Alle ijzeratomen, ook die een essentiële rol spelen bij het vervoer van zuurstof in menselijk bloed, zijn ooit in centra van zeer hete sterren, zeer veel heter dan de zon, gevormd. De sterren zijn de energie-fabrieken en de productiecentra van elementen in het heelal. De mens is niet louter een produkt van chemische en biologische evolutie op aarde, maar ook een produkt van kosmische evolutie.

Onze zon is één van de vele sterren in het melkwegstelsel. De melkweg bestaat uit ongeveer 100.000.000.000 sterren. In het heelal strekken zich, zover het oog van de sterkste telescoop kan reiken, miljoenen andere sterrenstelsels uit. Het totale

aantal sterren is minstens het produkt van deze op zich al gigantische getallen.

De sterrenstelsels liggen ver uiteen. Het stelsel M 31, in het sterrenbeeld Andromeda (van de melkweg!) net met het blote oog zichtbaar, ligt op een afstand van 2.200.000 lichtjaren⁴⁾ van de aarde. De diameter van de melkweg is 80.000 lichtjaren. De „vreemde” sterrenstelsels bewegen alle met grote snelheden van ons af. Hoe groter de afstand, hoe groter ook de snelheid. Op grond hiervan is de theorie van het uitdijende heelal ontwikkeld.

De ouderdom van het heelal wordt geschat op tien miljard jaar, ongeveer twee maal zo oud als ons zonnestelsel. De materie in het heelal bestaat voor 76 procent uit waterstof, het eenvoudigste atoom, en voor 23 procent uit helium, het op één na eenvoudigste atoom. De bijna honderd andere bekende elementen, die op zich allemaal zwaarder zijn dan waterstof en helium, maken slechts voor één procent deel uit van de kosmische materie. Niet alleen op grond hiervan wordt verondersteld, dat de ingewikkelder elementen in de tijd gesynthetiseerd worden door sterren die in evolutie zijn. Sterren hebben een „leven”, zijn eindig in de tijd. Waar worden zij geboren?

Een sterrenstelsel bestaat niet louter uit sterren. In het stelsel worden bv. ook donkere wolken, nevels, van kosmisch stof en gas waargenomen. Uit deze nevels worden nu nieuwe sterren geboren door samenballing van de aanwezige materie. Men kan

Een sterrenstelsel dat dicht bij het onze (de Melkweg) ligt: M31. Dit stelsel is met het blote oog juist te zien door het sterrenbeeld Andromeda heen. Men ziet op de foto nog twee andere, verder afgelegen stelsels.

op het ogenblik voorspellen waar in de melkweg nieuwe sterren zullen ontstaan.

Er zijn ongelooflijk jonge sterren in de melkweg: tien tot twintig miljoen jaar oud. Twintig miljoen jaar geleden liep er al een hele verzameling zoogdieren op aarde rond!

De zon is dus veel ouder, waarschijnlijk zo'n vijf miljard jaar. Het is vrijwel zeker dat in ongeveer honderd miljoen jaar een donkere nevel van stof en gas in elkaar klapt, waarmee een nieuw zonnestelsel gevormd wordt. Dit ineenklappen gaat gepaard met de vorming van pre-planetaire lichamen.

Van de kosmische evolutie is dus het volgende beeld te schep-
pen. Door samenballing van donkere nevels ontstaan sterren. In deze sterren worden door de zeer hoge temperatuur (verkregen uit de contractie-energie van de nevel) nieuwe elementen gevormd, tot en met de meest ingewikkelde.

De nieuwe ster maakt een evolutie door en valt uiteindelijk geheel of gedeeltelijk uiteen in donkere nevels. Door dit proces worden de nevels verrijkt met steeds meer hogere elementen. Er wordt verondersteld dat de zon een ster is van de derde generatie, d.w.z. zij is gevormd uit een nevel die reeds twee maal werd verrijkt met „nieuwe” elementen. In de zon zijn 60 van de ongeveer honderd elementen aangetoond. Het is waarschijnlijk dat ook de ontbrekende aanwezig zijn. Deze elementen kunnen niet door de zon zelf gemaakt zijn: deze ster is te klein, waardoor in het verleden onmogelijk de extreme temperaturen kunnen zijn ontwikkeld die nodig zijn voor de productie van bv. ijzer.

We moeten de aarde beschouwen als een produkt van kosmisch stof en gas, waarbij één of ander proces de lichte gassen en materie voor een belangrijk deel heeft doen verdwijnen. De aarde is een concentratie van hogere, ingewikkelder elementen, het resultaat van kosmische evolutie.

Er zijn nog meer interessante facetten. Onderzoekingen van de laatste vijf jaar⁵⁾ hebben laten zien dat in de donkere nevels tal van vrij ingewikkelde chemische stoffen (moleculen) voorkomen. Deze moleculen, verbindingen van atomen, kunnen in de nevels bestaan omdat er zeer lage temperaturen heersen en er ook bescherming is tegen andere molecuulverwoestende effecten zoals hoog-energetische straling. Deze chemische stoffen zijn *d e z e l f d e* als die, welke een belangrijke rol hebben gespeeld bij het ontstaan van leven op aarde.

Op z'n minst is hiermee aangetoond dat de chemie universeel is. De vorming van complexere chemische verbindingen uit kleinere moleculen of atomen is louter een functie van het fysische milieu: warmte, straling enz.

De kosmische nevels bevatten de voorlopers van suikers, eiwitten en nucleïnezuren, de belangrijkste chemische verbindingen die het leven karakteriseren. De conclusie dat in het heelal miljarden planeten zijn gevormd met dezelfde materiële uitgangspositie als de aarde, is vrijwel onvermijdelijk.

Ook de dode aarde was in evolutie

Ons zonnestelsel heeft een ouderdom van ongeveer vijf miljard jaar. Ook de aarde. Het eerste primitieve leven dateert van naar schatting drie miljard jaar terug. Wat is er in die eerste twee miljard jaar gebeurd? De aarde heeft al die tijd niet bewegingsloos zitten wachten tot het leven zou verschijnen. De eerste twee miljard jaar van het aardse bestaan heeft een „chemische evolutie” te zien gegeven, een ontwikkeling van eenvoudige chemische stof in meer complexe verbindingen, die de voorbereiders van het leven zouden worden.

De aarde was in het eerste stadium zeer waarschijnlijk een levenloze, rotsachtige massa met een atmosfeer van waterdamp, waterstof, ammoniak en methaan.⁶⁾ De temperatuur was waarschijnlijk niet zeer afwijkend van de huidige. De aarde stond echter wel bloot aan andere sterke energie-invloeden als kosmische straling, veelvuldige vulkanische erupties, elektrische ontladingen enz.

Nabootsing van de vroege aardse omstandigheden in het laboratorium heeft geleerd, dat uit de oorspronkelijke atmosferische gassen alle belangrijke basisstoffen voor het leven gemaakt kunnen worden.

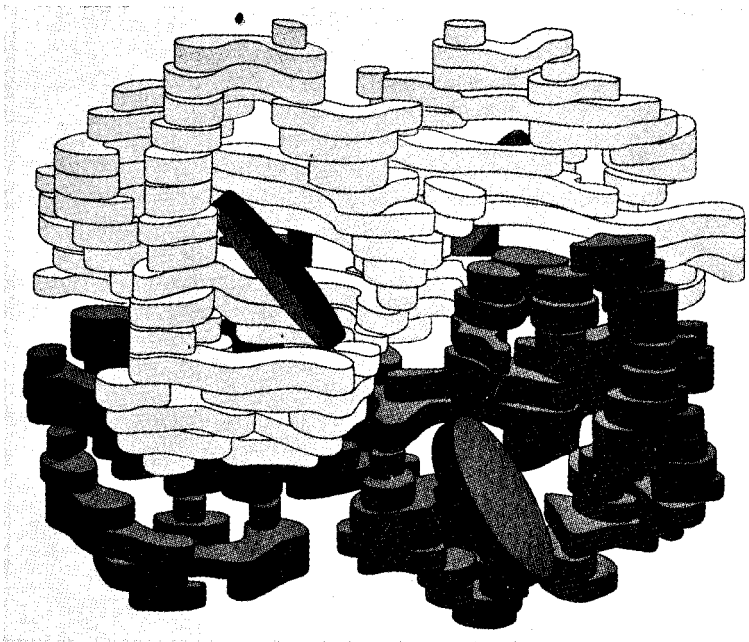
Levende materie bestaat voor 99 procent uit de atomen koolstof, zuurstof, stikstof en waterstof. Het is opmerkelijk dat de primitieve atmosfeer precies dezelfde atomen bevatte: zuurstof en waterstof in de moleculaire verbinding waterdamp, waterstof in moleculair waterstofgas, waterstof en stikstof in ammoniak, koolstof en waterstof in methaan.

De kenmerkende chemische stoffen in dierlijk weefsel zijn: koolhydraten, vetten, eiwitten en nucleïne-zuren. Dit zijn stuk voor stuk zeer grote en ingewikkelde verbindingen, die opgebouwd zijn uit basisstoffen van eenvoudiger structuur. Zo zijn koolhydraten opgebouwd uit suikers; vetten uit glycerol en vetzuren; eiwitten uit een twintigtal aminozuren en nucleïne-zuren uit vier verschillende basiséenheden met verwante structuur, met daartussen één soort suiker en fosforzuur.

De proeven met de primitieve atmosfeer hebben vijftien van de twintig aminozuren doen ontstaan, alle vier basiséenheden van nucleïne-zuren en de grondstof voor suikers en vetten. Over het precieze mechanisme van de vorming wordt nog een discussie gevoerd, maar aan het feit van de vorming wordt niet meer getwijfeld.

Hiermee is een belangrijk probleem definitief opgelost. In de vorige eeuw immers werd principieel onderscheid gemaakt tussen organische en anorganische chemische verbindingen. Anorganische stoffen maakten deel uit van de levenloze materie (keukenzout, zwavelzuur enz.), terwijl voor de vorming van organische stoffen de tussenkomst van levende organismen noodzakelijk leek. Sommige, vaak zelfs prominente geleerden, waren van mening dat de mens nooit in staat zou zijn om uit anorganische stof organische verbindingen te maken: alleen het levensproces zelf was hiertoe in staat door middel van een buiten de fysische en chemische werkelijkheid staande kracht. Mate-

rialistische denkers uit die tijd wezen erop dat levende organismen zelf uit organische stof zijn opgebouwd en dat daarom de vorming van die stof aan het leven moest zijn voorafgegaan. De Duitse chemicus Wöhler slaagde er in 1828 in uit anorganische stoffen de organische verbinding ureum te synthetiseren. Hiermee werd een begin gemaakt met het oplossen van de controverse over de vraag wat het eerst is ontstaan: de kip of het ei, de organische materie of het leven. Het is nu een onomstotelijk feit dat de organische materie er het eerst was en de nieuwe proeven hebben zelfs het ontstaan van de organische basisstoffen van het leven onder de primitieve aardse omstandigheden aannemelijk gemaakt.

Reconstructie van het eiwit hemoglobine, de zuurstoftransporteur in het bloed. In het eiwit zijn ronde schijven zichtbaar. Dit zijn zgn. heemgroepen, met in het midden een ijzer-ion, waaraan de zuurstof gebonden wordt. De werking van hemoglobine is een gevolg van deze zeer specifieke ruimtelijke structuur. Deze structuur wordt bepaald door de volgorde van aminozuren in het eiwit. Door de ingewikkelde opbouw is de lange ketting van aminozuren moeilijk meer te volgen.

Met het natuurlijk ontstaan van aminozuren, suikers e.d. is de vorming van leven nog geen open boek geworden. De honderden aminozuren die men doorgaans in één eiwit aantreft, moeten zich nog via een chemische reactie aaneensluiten en hetzelfde geldt voor de componenten van koolhydraten, vetten, nucleïne-zuren enz. Verder moet die aaneensluiting nog functioneel zijn t.a.v. levensprocessen. Deze ontwikkeling heeft nu echter niet meer de schijn van een wonder. Voor deze processen

zijn logische theorieën opgesteld. Een belangrijke theorie is reeds in de jaren twintig ontwikkeld door de beroemde Sowjet-geleerde Oparin. Hij stelde dat de chemische evolutie op de primitieve aarde grote hoeveelheden organische stof heeft voortgebracht, die in het water van de zeeën oplossen. Zo ontstond een „organische soep” waarin het leven kon ontstaan. Er zijn tal van andere aanwijzingen die het ontstaan van het eerste leven in de zeeën aannemelijk maken.

Er zijn op deze punten natuurlijk nog vele vragen. Het ziet er echter naar uit dat die opgelost zullen worden en dat daarbij slechts eenvoudige fysische en chemische activiteiten een rol spelen.

De nauwe verwantschap tussen mens en bacterie

Er zijn nog twee duidelijk zwarte plekken overgebleven in de ontwikkeling van dode materie tot mens: het ontstaan van het eerste leven en het ontstaan en de werking van het hoogste produkt van de evolutie, het centrale zenuwstelsel van de mens.

Er zijn duidelijke oorzaken aan te wijzen voor het gebrek aan informatie over deze zaken. De meest primitieve vormen van leven bestaan niet meer. De aardse omstandigheden hebben zich zodanig gewijzigd dat het eerste leven nu geen kansen meer zou hebben. De „organische soep” is verdwenen. Hogere levensvormen zoals micro-organismen hebben de soep opgegeten. Bovendien is de atmosfeer in de loop der tijden voor bijna twintig procent gevuld met zuurstof, een uiterst reactief gas.

De hersenen van de mens geven de meest complexe structuur en organisatie van materie te zien. Het onbegrip over de bouw en de werking van de hersenen is dus eenvoudig een gevolg van onvoldoende wetenschappelijke informatie. Zeer begrijpelijk, als men in ogenschouw neemt dat de wetenschappelijke ontwikkeling eigenlijk nog maar pas goed op gang is gekomen. Micro-organismen, bacteriën, zijn de eenvoudigste vormen van leven die nu nog aanwezig zijn. De meest bestudeerde bacterie is *Escherichia Coli*, die in grote aantallen in menselijke darmen voorkomt en daar een onmisbare functie vervult. De bacterie heeft een doorsnede van ongeveer 0,001 millimeter. In één millimeter water kunnen 5 miljard Cobi-bacteriën voorkomen. De bacterie deelt zich bij 37 graden in een eenvoudig medium van zouten, suiker en water in ongeveer twintig minuten. Voor de groei is ook zuurstof nodig.

Studies van *Coli*-bacteriën tijdens de afgelopen vijftientwintig jaar hebben zeer veel bijgedragen aan het begrip van fundamentele levensprocessen. Allereerst is in grote lijnen duidelijk geworden over welke „chemische fabriek” de bacterie beschikt om uit eenvoudige chemische stoffen de zeer complexe bouwstoffen van de cel te maken. Ook het mechanisme van de celdeling, de vermenigvuldiging, is vrijwel opgelost.

De onderzoeken aan *Escherichia Coli* gaan nog steeds door en

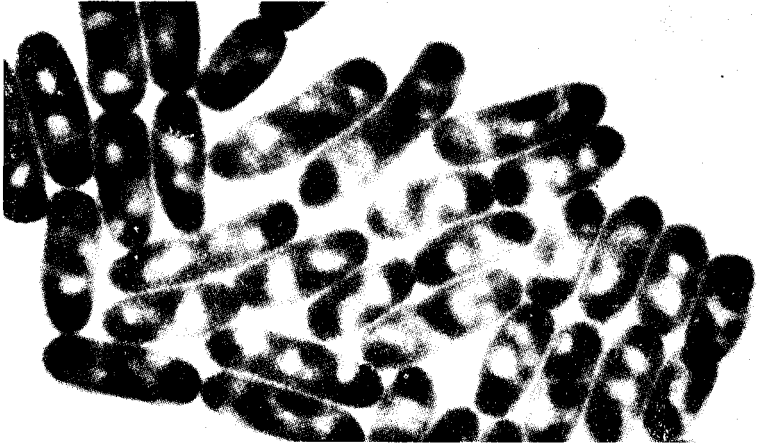

Foto van een groep Escherichia Coli bacteriën, gemaakt met een elektronenmicroscop (vergroting: 12.000 keer). In de lichte regionen van de cellen is het DNA geconcentreerd.

dat bewijst al dat dit simpele leven reeds een grote ingewikkeldheid te zien geeft. In 1947 kwam zelfs de ontdekking dat er mannelijke en vrouwelijke Coli-bacteriën zijn.

Escherichia Coli heeft een gewicht van 0,000.000.000.002 gram. Dat is toch nog 60.000.000.000 keer zo zwaar als een watermolecuul. De voornaamste complexe celbestanddelen zijn dezelfde als in menselijke cellen: koolhydraten, vetten, eiwitten en nucleïnezuren. Deze bestanddelen, met tal van andere — vaak voorlopers van de complexe moleculen —, zijn van het omringende milieu afgesloten door een beschermende celwand. Door deze wand kunnen voedingsstoffen van buiten naar binnen, en afbraakstoffen in tegenovergestelde richting gaan. Ongeveer één vijfde deel van de cel wordt ingenomen door deoxiribonucleïnezuur (DNA), de erfmasa van de bacterie, waar later nog uitvoerig over gesproken zal worden. Verder vindt men in de cel twintig tot dertig duizend kleine ronde bolletjes, opgebouwd uit eiwit en nucleïnezuur. Dit zijn de ribosomen, de „eiwitfabriekjes” van de cel.

In de bacterie treden duizenden verschillende, op zich vrij eenvoudige chemische reacties op. De organisatie van deze afzonderlijke reacties, vooral als het de bouw en de werking van de macro-moleculen⁷⁾ als eiwitten en nucleïnezuren betreft, is van een bijna onvoorstelbare complexiteit en precisie.

Aan de evolutie van de eerste levensvormen tot een Coli-bacterie zitten nog een aantal interessante aspecten.

Elke vorm van leven heeft energie nodig. Ook het meest primitieve. In het eerste stadium werd deze energie rechtstreeks onttrokken aan de omgeving, maar hogere organismen nemen organische stof (voedsel) tot zich met een hoge chemische energie-inhoud. Via chemische processen in de cel wordt die energie vrijgemaakt.

Tijdens de evolutie heeft zich in de cel dan ook een speciaal „energiefabriekje” ontwikkeld, het mitochondrion. Deze ontwikkeling van het energie producerende systeem is een rechtstreeks gevolg van de veranderende omstandigheden op aarde in de loop der miljoenen jaren.

De eerste levensvormen die zelf al energie uit organisch materiaal produceerden, gebruikten daarvoor de „organische soep”. Deze organische materie werd niet geoxideerd (verbrand) met zuurstof, zoals o.a. zoogdieren en sommige bacteriën doen, maar de materie werd via een gistingsproces gedwongen een deel van zijn chemische energie-inhoud prijs te geven. Oxidatie was onmogelijk, omdat het eerste leven in een zuurstofloze atmosfeer op gang is gekomen.

Het eerste leven zou vernietigd zijn met het opraken van de „organische soep”, als zich niet een prachtig proces van dialectiek der materie had aangediend.

De gisting, hoewel een inefficiënte vorm van energieproductie (180 gram suiker levert slechts twintig kilocalorieën aan energie), produceert als één van de afbraakstoffen het gas kooldioxide, dat nu nog een bestanddeel van de atmosfeer is. Het kooldioxyde redde het primitieve leven a.h.w. van de ondergang. Dit atmosferische gas heeft nl. een nieuwe levensvorm, die zelf organische materie kan produceren, op gang gebracht: de fotosynthese. Het mechanisme van de fotosynthese is tot vandaag bewaard gebleven. Vrijwel alle planten bedienen zich ervan. Zij maken uit koolzuurgas, water en zonlicht in eerste instantie glucose, dat later weer in complexere stoffen als zetmeel, cellulose (hout), vet, eiwit enz. wordt omgezet. Zoogdieren beschikken niet over dit mechanisme en zijn daarom voor hun energieproductie aangewezen op planten. Hier vindt men de fysische achtergrond van de ontwikkeling van de landbouw.

De fotosynthese moet een enorme groei van groene planten teweeg hebben gebracht.⁸⁾ De voorraden olie, gas en steenkool in de bodem zijn waarschijnlijk het gevolg van deze overwoekering met daarop volgende afsterving.

De gisting bracht het afvalprodukt kooldioxide in de atmosfeer. Daardoor kon de fotosynthese ontstaan. De fotosynthese heeft als afbraakprodukt z u u r s t o f. Deze zuurstof nu werd weer de oorzaak van nieuwe vormen van leven. Vanaf dat moment werd het mogelijk dat organische stof in de cel werd verbrand i.p.v. aan vergisting onderworpen. En met een veel hogere opbrengst aan energie! Door verbranding (tot kooldioxide en water) komen uit 180 gram suiker liefst 700 kilocalorieën energie tevoorschijn!

De verschijning van zuurstof in de atmosfeer had nog een ander zeer belangrijk gevolg. Een atmosfeer zonder zuurstof laat nl. in sterke mate ultraviolette zonnestraling door. Deze straling vernietigt de belangrijkste chemische bouwstoffen van het leven. In een zuurstofloze atmosfeer is het leven gedwongen zich onder water op te houden: ook water absorbeert ultraviolette straling.

Zuurstof wordt door ultraviolette straling omgezet in o z o n. De huidige atmosfeer heeft in haar bovenste luchtlagen een sluier van ozon die rond de aarde is gespannen. Deze ozonlaag schermt de aarde tegen de straling af. De sluier is door atmosferische bewegingen, rond de evenaar dunner. Hier vinden we de fysische oorsprong van de zwarte huid van negers. Door een evolutieproces hebben zij zichzelf gewapend tegen te sterke ultraviolette straling.

Door een atmosfeer met zuurstof werd leven op land mogelijk. Dat is dan ook gebeurd: de evolutie opereert binnen de mogelijkheden die het fysische milieu schept.

Al deze dialectische processen der materie hebben uiteindelijk tot de mensvorming geleid. De mens is dan ook iets totaal nieuws en een fossiel tegelijk. Talloze processen die in het vroege leven zijn ontwikkeld treden nu nog op in menselijke cellen. Een aantal nieuwe processen, door de verdere evolutie toegevoegd, maken de mens tot wat hij is: getuige van zichzelf en in staat tot sociale en culturele ontwikkeling.

Molecuul van het leven

Zoals reeds opgemerkt, zijn de belangrijkste complexe bouwstoffen van de Coli-bacterie in hun soort niet afwijkend van die van de mens. Van deze stoffen hebben de koolhydraten en de vetten vooral een functie in de structurele vorming en de energieproductie, terwijl nucleïnezuren en eiwitten nauwer gelieerd zijn met de fundamentele levensprocessen van erfelijkheid en organisatie. Zowel in de menselijke cel als in een Coli-bacterie is de erfmassa verankerd in nucleïnezuur, in deze gevallen in deoxyribonucleïnezuur, het DNA.

DNA is een onvoorstelbaar molecuul. De structuur is in het begin van de jaren vijftig opgehelderd. Het is zeer lang en zeer dun. *Escherichia Coli* heeft een diameter van 0,001 millimeter, het DNA in een Coli-cel is echter 1 millimeter lang. Het zit in de cel opgevouwen.

Alle DNA uit één menselijke cel is ongeveer twee meter lang. Het menselijke lichaam bestaat uit ongeveer 5.000.000.000.000 cellen. Alle DNA uit alle cellen van één mens heeft een lengte, die ongeveer overeenkomt met de diameter van ons zonnestelsel. Het DNA uit één cel van alle bewoners van de aarde heeft echter een volume dat niet veel groter is dan een flinke waterdruppel. Met deze voorbeelden is gepoogd een indruk te geven van de vorm van DNA. Naar moleculaire begrippen is het oneindig lang, terwijl de diameter niet veel afwijkt van die van een watermolecuul.

Het lange DNA is opgebouwd uit vier verschillende kleine moleculen. Deze worden in de wetenschappelijke literatuur aangeduid met A, C, G, en T. Als in een kralensnoer zijn deze moleculen in het DNA aaneengeregen, bv.: -C-T-A-A-G-A-T-C-G-T- enz. De volgorde van de A's, C's, G's en T's lijkt voor de mens willekeurig, maar is het niet. Het onderzoek van de laatste vijftien jaar heeft uitgewezen dat die volgorde een geheimtaal weergeeft, weermee alle erfelijke eigenschappen van

FASE

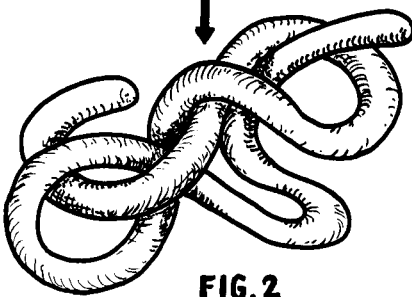
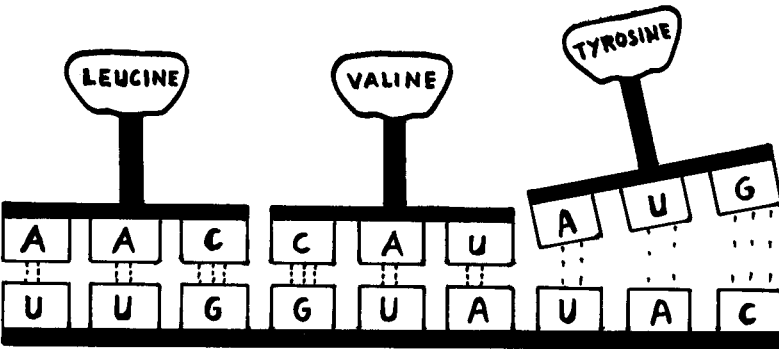
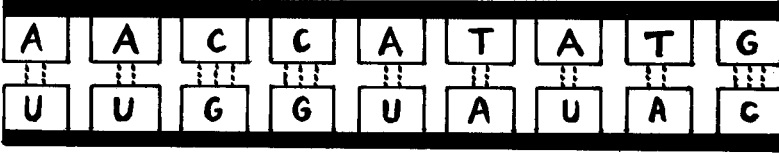

FIG. 2

het organisme worden beschreven. De kleur van ogen en haar, het verloop van chemische processen in het lichaam, de vorm van ledematen enz., zij corresponderen alle met een specifieke lettervolgorde in het DNA.

Het DNA bevat de centrale informatie voor alle levensprocessen en erfelijke architectonische eigenschappen. Wat Houston is voor de maanreizen, is het DNA voor cel en lichaam. Alleen vindt de overdracht van informatie niet langs elektronische weg plaats, maar met behulp van eiwitmoleculen.

Het is gebleken dat ongeveer duizend letters in het DNA de informatie bevatten voor één soort eiwitmolecuul. Het mag dan ook, gezien de onvoorstelbare lengte van het DNA, geen verbazing wekken dat in het menselijk lichaam honderdduizenden verschillende soorten eiwitten werkzaam zijn, elk met een specifieke functie. Als alle informatie in het DNA van een menselijke cel wordt opgeschreven in de codeletters A, C, G, en T, kunnen daar vijfhonderd dikke boeken mee gevuld worden!

Eiwitten zijn de „werkers” in het lichaam, die door het DNA gemaakt en gestuurd worden. Zo zijn er duizenden soorten eiwitten die betrokken zijn bij de omzetting van voedsel in bouwstoffen voor het lichaam. Talloze verschillende eiwitten zorgen voor het gezichtsvermogen van de mens. Zeer vele zijn betrokken bij de vorming van een individu uit één bevruchte eicel enz. Een klein stukje van het DNA, dat een enzym of eiwit aflevert, noemt men in vaktermen een gen.

DNA, dat is opgebouwd uit vier verschillende basiséenheden, bevat dus informatie in een vier-letter taal: A, C, G en T. De eiwitten zijn opgebouwd uit twintig verschillende basiséenheden, de aminozuren.

In een vrij vroeg stadium wist men reeds dat DNA de informatie bevatte voor de bouw van eiwitten. Maar hoe kwam de vertaling van de vier-letter taal in de twintig-letter taal tot stand? Hoogstaand biochemisch onderzoek heeft dit probleem opgelost. Éenheden van drie letters achter elkaar in het DNA bleken te corresponderen met één aminozuur in het eiwit. Een volgorde in het DNA -A-A-C-C-A-T-A-T-G- levert bv. de volgorde van aminozuren in het eiwit: -leucine-valine-tyrosine. De vertaling van DNA in eiwit gaat niet rechtstreeks. Eerst dient het DNA als een soort mal voor de synthese van RNA (ribonucleïnezuur), waarna RNA weer als mal fungeert voor het maken van eiwit. RNA is ook geschreven in een vier-letter taal: A, C, G en U.

Het mechanisme van de overdracht van informatie uit DNA naar eiwit is schematisch voorgesteld in fig. 2.

In dit schema zijn vijf fasen (in de tijd) onderscheiden: I, II, III, IV en V. Het doorlopen van deze fasen, het maken van een eiwit in een levende cel, vergt in vele gevallen slechts enige seconden.

In fase I is een zeer klein gedeelte van een langgerekt DNA molecuul schematisch weergegeven. De letters stellen de basiséenheden voor.

A staat voor het molecuulfragment adenine, C. voor cytosine, T voor thymine en G voor guanine. Deze fragmenten zijn via chemische bindingen aan elkaar gekoppeld, symbolisch weergegeven door een dikke, donkere streep.

Adenine, cytosine, thymine en guanine zijn op zichzelf vrij kleine moleculen. Adenine is bv. opgebouwd uit vijf koolstofatomen, vijf stikstofatomen en vijf waterstofatomen. Cytosine uit vier koolstofatomen, drie stikstofatomen, vijf waterstofatomen en één zuurstofatoom.

In werkelijkheid zit het DNA niet als een enkele keten in het menselijke chromosoom opgevouwen, maar als een zgn. dubbele heli.

In fase II is, met het DNA als mal, het RNA als tegenstructuur getekend. Dit RNA wordt gemaakt uit kleine moleculen met behulp van enzymen (eiwitten) en wel zodanig dat tegenover een A in DNA een U geplaatst wordt in RNA, tegenover een C een G, tegenover een T een A en tegenover een G een C. RNA heeft dus drie bouwstenen gemeenschappelijk met DNA: G, C en A. Tegenover A in DNA verschijnt echter U (Uracil) in RNA. Het is duidelijk dat de lettervolgorde in DNA *b e s l i s s e n d* is voor de lettervolgorde in RNA, terwijl het RNA er op het eerste gezicht totaal anders uitziet. We hebben hier te maken met het eerste nauwgezette mechanisme van het doorgeven van erfelijke informatie.

Het RNA, gewapend met de gecodeerde informatie, maakt zich los van het DNA en fungeert zelf weer als mal voor de synthese van *e i w i t t e n*, die uiteindelijk de functie moeten uitoefenen. In fase III is het begin van die eiwitsynthese weergegeven. RNA fungeert niet rechtstreeks als mal voor de eiwitten, maar via tussenkomst van zgn. transfer-RNA's, in fig. 2 symbolisch weergegeven door een omgekeerde T. Zo'n transfer-RNA heeft twee aanhechtingplaatsen: één voor een specifiek aminozuur en één voor het RNA. In fase III is die situatie verduidelijkt. De eerste twee aminozuren, leucine en valine, hebben hun plaats aan het RNA reeds gevonden. Het transfer-RNA, hun eigen transfer-RNA — dat niet aan andere aminozuren kan binden —, heeft deze aminozuren naar de juiste plaats gebracht, omdat een transfer-RNA met een AAC-codon alleen gebonden wordt aan een UUG-codon in het RNA enz. Het derde aminozuur (tyrosine), reeds gehecht aan zijn transfer-RNA, is op weg naar het bijbehorende codon in het RNA.

In fase IV is het proces van de eigenlijke eiwitvorming weergegeven. De aminozuren, die eerst nog los van elkaar aan het RNA gebonden waren, zijn nu met een chemische band aan elkaar gehecht via een enzymatisch proces. De transfer-RNA's hebben losgelaten van de aminozuren en het RNA en halen mogelijk een nieuw aminozuur uit de celvloeistof.

De aanéengeschakelde aminozuren blijven in de celvloeistof niet als een lange gestrekte keten bestaan. De keten rolt zich *a u t o m a t i s c h e n i n é é n b e p a a l d e r u i m t e l i j k e s t r u c t u u r o p*.

Het is nu juist dit driedimensionale bouwwerk dat de specifieke

levensfunctie heeft. Het geeft aan het eiwit de zeer verfijnde functie hetzij als katalysator^{?)} bij cellulaire processen, hetzij als bouwsteen van levende structuren.

Laten we voor de duidelijkheid de betekenis van DNA voor het leven, als centrale informatiebron, nog een keer schetsen. Maar dan beginnen we bij het eiwit en eindigen bij het DNA. We volgen dus de tegengestelde richting van de informatie-doorgave.

Er is een eiwit met een specifieke ruimtelijke structuur, dat in staat is licht van een bepaalde golflengte, bv. rood licht, om te zetten in een impuls voor de oogzenuw. Dit eiwit dankt zijn werking aan de volgorde van de aminozuren. De volgorde van de aminozuren is bepaald door de volgorde van U's, G's, A's en C's in het RNA. Deze volgorde is weer bepaald door de volgorde van A's, G's, T's en C's in het DNA

De principiële relatie tussen het DNA en het leven is duidelijk. Het komt er voor de moderne wetenschap slechts op aan de betekenis van de lettervolgordes in het DNA te herleiden. De pogingen om het DNA van sommige bacteriën in kaart te brengen, de relatie tussen bepaalde lettervolgordes met bepaalde levensfuncties te verbinden, zijn in een gevorderd stadium.

De tijd zelf verricht wonderen

De moderne biologie heeft slechts enige, hoewel wezenlijke levensprocessen opgehelderd. Er blijven nog vele over. Zo is er het probleem van de morfogenese van meercellige organismen. Uit één enkele bevruchte eicel in de baarmoeder van de vrouw ontwikkelt zich een volwaardig individu. Op het juiste moment wordt een begin gemaakt met vorming van ledematen en zintuigen. De bevalling treedt op na negen maanden enz. Een prachtig georganiseerd proces over lange tijd! Ongetwijfeld gebeuren deze dingen uiteindelijk onder regie van het DNA. De complexiteit en precisie van de organisatie gaat het voorstellingsvermogen van de mens bij de huidige stand van de wetenschap nog te boven.

Nauw verbonden met de morfogenese is het probleem van de celdifferentiatie. Een Coli-bacterie is ééncellig en alle Coli-bacteriën zijn gelijk. Het menselijk lichaam telt echter talloze verschillende soorten cellen, cellen die gedifferentieerd zijn: huidcellen, spiercellen, zenuwcellen, bindweefselcellen, eicellen, spermacellen enz. De biologische evolutie heeft deze ontwikkeling van cellen in de tijd, en de organisatie van cellen en zelfs organen onderling in een hoger organisme, geschapen. Maar hoe?

Darwin heeft daar het eerste prachtige antwoord op gegeven: de natuurlijke selectie. De theorieën van Darwin zijn algemeen bekend, hoewel er later ook verwarrende publikaties over zijn verschenen.

De Darwiniaanse evolutietheorie is nu in moleculaire taal duidelijk te maken. Het voorbeeld dat hierbij gekozen

wordt is simplistisch, maar misschien wel duidelijk. Stel dat eens alle ijsberen zwart waren. Deze eigenschap ligt uiteindelijk verankerd in het DNA. Door een willekeurige inwerking op het DNA in een pas bevruchte eicel wordt een verandering aangebracht in de volgorde van C's, G's, A's en T's. Deze verandering noemt men een mutatie en deze kan o.a. veroorzaakt zijn door warmtewerking, een bepaalde chemische stof (ook van natuurlijke oorsprong) of kosmische straling. Door die verandering, die tijdens de celdeling bewaard blijft, wordt er in de jonge ijsbeer een ander RNA gemaakt en dus ook een ander eiwit. Stel dat de verandering zodanig is dat de chemische reacties die tot pigmentvorming leiden een ander verloop krijgen, met als resultaat een witte ijsbeer.

Deze witte ijsbeer heeft binnen de groep van zwarte enorme voordelen om zich voort te planten. Hij wordt minder gauw gedood door zijn natuurlijke vijanden, kan gemakkelijker een prooi vangen enz. Via de wetten van de erfelijkheid zal de witte ijsbeer een wit — misschien niet louter wit — nageslacht hebben.

De natuurlijke selectie kiest dus, ingegeven door de praktische levensomstandigheden, uit puur toevallige gebeurtenissen: de mutaties. Slechts een zeer klein deel van de mutaties is bruikbaar. Vele zijn dodelijk. De natuurlijk selectie heeft ingewerkt op alle levensprocessen, ook de onzichtbare moleculaire in de cel, die een vergrote kans op leven en voortplanting gaven. Zo zijn nieuwe organen geschapen, nieuwe uiterlijke vormen, nieuwe wijzen van voortbewegen, voortplanting, waarneming enz. Deze ontwikkeling lijkt onvoorstelbaar, maar in de lange tijd van evolutie, met ontelbare mutaties, wordt zij aannemelijk.

De evolutie van de sterren, van het heelal, leverde de atomen, de elementen, die de bouwstenen vormen van moleculen. De primitieve, dode aarde, opgebouwd uit die elementen, gaf een evolutie te zien van eenvoudige moleculen tot complexere. In deze poel van complexe moleculen ontwikkelde zich het primitieve leven, de cel. De veranderende aardse omstandigheden, voor een belangrijk deel door het primitieve leven zelf teweeggebracht, initieerden hogere vormen van leven. De hogere vormen van leven werden via een proces van natuurlijke selectie tot het hoogste bekende leven: dat van de mens, toegerust met denkvermogen. Dit is de grote lijn, waaraan moeilijk meer getwijfeld kan worden.

De vorming van elementen, materie, uit onzichtbare energie was iets fundamenteel nieuws. Het leven, met z'n voortplanting, beweging en totale organisatie is ook iets fundamenteel nieuws. Het centrale zenuwstelsel van de mens, met z'n gevolgen, is niet minder nieuw in de evolutie. De hersenen zijn het eerste **o v e r l e v i n g s o r g a a n**.

Toen de eerste mensen, misschien mensapen, een primitieve taal konden spreken, waren zij in staat een **p l a n** te maken om een dier te overheersen dat tien keer zo sterk was als elk menselijk individu afzonderlijk. Dit **p l a n** kon aan het nage-

slacht worden meegedeeld en later zelfs op papier worden gezet. De hersenen initieerden een sociale en culturele evolutie die fundamenteel nieuw is. Wat vorige generaties aan positiefs verwierven kan behouden blijven. Nieuwe generaties kunnen het oude verbeteren.

Velen falen bij het doorgronden van het nieuwe aspect van de jongste evolutie. Geen wonder, want het begrip daarvan zal juist een resultaat zijn van die nieuwe evolutie.

In de huidige tijd is niet meer beslissend de verbetering in de organisatie van moleculen en fysische en chemische processen in een levend organisme — die door mutaties worden bereikt —, maar de verbetering in maatschappelijke, politieke en culturele organisatie tussen individuen, groepen en massa's. In het scheppen van het nieuwe is nu de menselijke produktie, in de ruimste zin, bepalend.

Deze produktie is zeer veel sneller dan de fysisch-materialistische. Alleen daarom al worden andere evolutieprocessen naar de achtergrond gedreven.

De Amerikaanse fysicus Platt berekent dat de snelheid van communicatie in deze eeuw met een factor 10.000.000 is vergroot, onze bewegingssnelheid met een factor 100, onze snelheid van informatieverwerking met een factor 1.000.000, onze bronnen van energie met een factor 1000, de kracht van wapens met een factor 1.000.000 en het vermogen om ziekten te bestrijden met een factor 100.

De evolutie kan dan ook alleen wezenlijk verder op het vlak van de maatschappelijke organisatie, van de produktie. De tijdelijke vormen van deze organisatie bieden het materiële uitgangspunt voor nieuwere en betere.

Het marxisme pretendeert een geslaagde poging te hebben gedaan in het doorgronden van dit nieuwe evolutieproces en de krachten te kunnen mobiliseren voor de vooruitgang onder de huidige omstandigheden.

J. REIDING

1) Een antropocentrische wereldbeschouwing plaatst de mens in het middelpunt.

2) Animisme is een opvatting die aan alle dingen een ziel toekent. Monod verwijt degenen die de ontwikkeling van levensprocessen onvermijdelijk achten, het toekennen van een bezielde werking aan de evolutie.

3) Bij een normaal verbrandingsproces verdwijnt geen materie. Het gewicht aan brandstof plus zuurstof is gelijk aan het gewicht aan as plus de gevormde gassen.

4) Eén lichtjaar is de afstand die het licht in één jaar aflegt. Het licht beweegt met een snelheid van 299.792 kilometer per seconde. Een lichtjaar is dan, omgerekend, 9.460.000.000.000 kilometer. M 31 ligt dus op een afstand van 20.812.000.000.000.000 kilometer van de aarde.

5) De radiotelescopen van Dwingelo en Westerbork hebben aan dit onderzoek een grote bijdrage geleverd.

6) Dit noemt men een reducerende atmosfeer, omdat de elementen als stikstof en koolstof in verbinding met waterstof voorkomen. De huidige atmosfeer is oxiderend door de aanwezigheid van zuurstof.

7) Het Griekse woord macros betekent lang. Macro-moleculen zijn dus

zeer lang. Men vindt er vele soorten in levende cellen. Langs synthetische weg worden ook macro-moleculen gemaakt en vinden toepassing in de kunststof- en kunstvezelindustrie.

8) In zijn belangwekkende boek „The closing circle” trekt de Amerikaanse hoogleraar Commoner een vergelijking tussen het primitieve leven dat de „organische soep” consumeerde, en de huidige maatschappij die de eindige energievoorraden aan fossiele brandstof opmaakt, en dat nog wel op een zeer vervuilende wijze. De fotosynthese maakte het primitieve leven cyclisch of sluitend; de ene vorm van leven produceert organisch materiaal met behulp van zonlicht en kooldioxide, de andere vorm gebruikt organisch materiaal en produceert kooldioxide.

Commoner houdt een pleidooi voor een zodanige verandering in de huidige produktie, dat ook die sluitend wordt. Hij denkt hierbij opnieuw aan de inschakeling van zonne-energie. Wat de evolutie in de eerste stadia van het leven deed, moet de maatschappelijke organisatie nu bereiken. Een voorwaarde voor een dergelijke verandering in de produktie is volgens Commoner een socialistische maatschappij-ordening.

9) Een katalysator is een stof die een chemisch proces sneller doet verlopen zonder zelf te veranderen. In het menselijk lichaam treden bij 37 graden Celsius talloze chemische processen op die in het laboratorium slechts bij veel hogere temperatuur gerealiseerd kunnen worden. Het geheim hiervan ligt in de structuur en werking van katalyserende eiwitten of enzymen.

Gevangeniswezen in discussie

Binnen de kring van jonge juristen en wetenschappers wordt de laatste tijd nogal wat aandacht besteed aan de rol van straf en strafrecht, en in verband daarmee ook aan het gevangeniswezen. Bij de behandeling van de laatste Justitiebegroting sneed de fractie van de CPN bij monde van Joop Wolff dit probleem aan, en loofde daarbij de pogingen tot herwaardering en vernieuwing. „Het is bij de meesten van hen geen kwestie van revolutionaire gezindheid,” zo werd bij die gelegenheid door de CPN-fractie gesteld, „maar misschien voor een deel wel van anti-feodale gezindheid, want de feodaliteit, ook het oerkapitalisme, is nog altijd vaardig over de opsluiting van justitieel gestraften. De gerechtsgebouwen staan als gebruikelijk in het grauw te grauwen, somber zwart en van een afgebladerde deftigheid. Vaak zijn het gebouwen, waarvan men met Dickens kan zeggen: 'een toevallige bezoeker zou deze plaats voor een tempel kunnen houden, gewijd aan de god van het verval'. De huizen van bewaring uit het jaar nul, de koepelgevangnissen, waarin men criminelen stopt en waarvan men alweer met Charles Dickens weet: 'ze geraken nooit in volle bloei, behalve in deze broeikassen, die men zich bijna kan voorstellen als door de wetgever expresselijk ingesteld met het uitsluitende oogmerk, hen op te kweken'.”

Hoe schrijnend deze woorden ook mogen zijn, al kort nadat ze werden uitgesproken werd duidelijk, hoe juist ze waren. In Groningen brak een opstand uit onder de gevangenen, in Esserheem gingen de gevangenen in werkstaking, en in Breda ontstonden grote spanningen door de aperte misstanden in het gevangeniswezen van ons land. En die misstanden zijn dan weer kort samen te vatten als een vaak onmenselijke behuizing, slecht eten, het toepassen van disciplinaire maatregelen als opsluiting in de (volledig kale, ongemeubileerde) strafcel, krenkende postcensuur, uitbuiting, en het wat pesterig regelen van de recreatie. Bij het beoordelen van deze gehele problematiek is het noodzakelijk, om een duidelijk uitgangspunt te hebben. Dat uitgangspunt zal niet kunnen zijn het zweverig-vage medelijden in abstracto met de gestraften, een Tolstojiaans ontkennen van de bevoegdheid van de gemeenschap om straffend op te treden; het zal wél moeten insluiten het voortdurende besef, dat èn misdaad, èn straftoemeting en uitvoering, wortelen in de maatschappij, en ten nauwste verband hebben met de organisatie van die maatschappij, met het kapitalistische klasse-karakter. Dit betekent niet, dat de strijd voor een rechtvaardig en juist straf- en gevangenisstelsel in ons land een revolutionaire strijd zou zijn zoals dat in de Verenigde Staten wél het geval is, waar het gevangenisstelsel stelselmatig wordt misbruikt als uiterst grof repressiemiddel tegen de blanke en vooral de gekleurde arbeidersbevolking. De beruchte gebeurtenissen rond de Soledad-brothers waren er een willekeurig voorbeeld van. De geschriften van mensen als Angela Davis, George Jackson

en Eldridge Cleaver wijzen op schokkende wijze op het fascistoïde karakter van het Amerikaanse gevangenisstelsel als onderdeel van het onderdrukkingssysteem.

Een vergelijking tussen de strijd tegen deze fascistoïde trekken van het onderdrukkingssysteem zoals die in Amerika met veel opofferingen wordt gevoerd, en de strijd voor verbetering van het gevangeniswezen in ons land, kan uiteraard niet opgaan. Maar die strijd voor een rechtvaardig en juist gevangeniswezen in ons land is wel een strijd die te maken heeft met een strijd voor een gezonde maatschappij, en tegen de gevaarlijke tendensen die in onze maatschappij aanwezig zijn; het is ook gewoon een strijd voor menselijkheid in de lijn van de grote traditie die de arbeidersbeweging op dit gebied kent.

Historie

Merkwaardig genoeg is de gevangenisstraf helemaal niet zo'n oude vorm van bestraffing als men wellicht zou denken. Weliswaar trad de gemeenschap al van oudsher op tegen overtreders van bepaalde regels die men had opgesteld, maar men paste daarbij straffen toe als doodstraf, verbanning, vermindering of geseling. De opkomst van het idee van opsluiting als straf was in menig opzicht dan ook een verbetering. De rasp- en spinhuizen, die in de zestiende eeuw werden ingevoerd, hadden zelfs de bedoeling om mensen door een zeer strenge tucht te wennen aan een regelmatig, ordentelijk leven. Het enige wat daar echter van terecht kwam was de tucht en het onmenselijke werk.

Pas aan het eind van de achttiende eeuw kwam het tot werkelijk serieuze pogingen om tot een verantwoord strafstelsel te komen. Men kwam tot het inzicht, dat het opsluiten in groepen wel eens slechte gevolgen zou kunnen hebben, en zo ontstond een stelsel als het Pensylvanische, dat echter van het ene uiterste in het andere verviel: een strenge eenzame opsluiting, om besmetting te voorkomen en de misdadiger tot inzicht en berouw te brengen. Het was een serieuze poging tot verbetering, die echter tot mislukken gedoemd was.

Daarnaast ontstond het zogenaamde Auburn-systeem, dat een mengvorm was tussen cel en gemeenschap, namelijk van afzondering bij nacht en gemeenschap daags in de zalen, zij het met een absoluut zwijgverbod. Ook dit bleek niet ideaal, maar het ontstaan van beide systemen was tekenend voor een doorbrekende belangstelling voor het hoe en waarom van de bestraffing van delinquenten.

In Nederland heeft die ontwikkeling wat merkwaardige kronkelwegen doorlopen. Vanaf 1850 begon de groepsopsluiting gaandeweg plaats te maken voor het zuivere celstelsel: eerst als uitzondering, met beperkingen tot eerst maximaal een half jaar, later één jaar en twee jaar, en vanaf 1886 zelfs als regel. Uit angst voor zedenbederf, chantage en het overbrengen van vakgeheimen werden de gevangenen streng gescheiden in een-

zame opsluiting gehouden, voor perioden die konden lopen tot vijf jaar.

Het behoeft geen betoog dat een dergelijk systeem nooit doeltreffend kan zijn. Vijf jaar eenzame opsluiting kan niet anders betekenen dan afstomping, verzwakking en vernedering. Toch is het niet deze overweging geweest, die verandering van stelsel heeft veroorzaakt; het is slechts de noodzaak geweest om onvoorziën grote groepen mensen te herbergen (in de eerste wereldoorlog, toen er nogal werd gesmokkeld) die de overheid eieren voor zijn geld heeft doen kiezen. En dat is tekenend voor het beleid, ook nu: de tering wordt naar de nering gezet, en wie daar een wetenschappelijk filosofietje aan weet te verbinden wordt bedankt.

Resocialisatie

Juist over het doel van het straffen in het algemeen wordt de laatste tijd veel gediscussieerd. Voorop staat daarbij, dat steeds sterker de nadruk wordt gelegd op de resocialiserende functie van de straf, de heropvoeding, het weer gereedmaken voor een normale opname in de maatschappij. In de praktijk moet dat betekenen, dat de opsluiting om de opsluiting moet worden een opsluiting met een doel, namelijk het bijbrengen van normbesef, het losbreken uit een bepaald milieu, en het inhoud geven aan een bepaalde doelstelling voor de toekomst.

Over deze resocialisatie worden nogal wat theorieën ontwikkeld, ideeën uitgewerkt en artikelen geschreven. In de praktijk van het huidige gevangenisstelsel in ons land werkt daar echter bitter weinig van door. Nog altijd immers worden de meeste veroordeelden opgesloten in volkomen ongeschikte gebouwen, die voor een belangrijk deel nog uit de vorige eeuw dateren, terwijl daar het „zoethouden” de voornaamste zorg is, inclusief de vernederingen op het persoonlijke vlak (de postcensuur) en het verplichte werken voor grote firma's tegen een betaling die gemiddeld f 2,02 per dag bedraagt.

Wel is sinds 1956 de resocialisatiegedachte in de beginselen van het gevangeniswezen opgenomen, maar in de praktijk is daar nooit veel uitgekomen. Wat er aan plannen bestond is in ieder geval grondig getorpedeerd door het kabinet-Biesheuvel, dat ook hier enthousiast met de bezuinigingsbijl heeft gezwaaid.

De resocialisatie, het benutten van de gevangenisstraf om de gedetineerde in gunstige zin te beïnvloeden, vraagt om een grote verscheidenheid aan behandelingsmethoden, een verandering van de massale en verouderde koepelgevangnissen en huizen van bewaring door kleinere, aangepaste instellingen; het vraagt ook om meer en beter geschoold, gespecialiseerd personeel. Het plan Grosheide, genoemd naar de staatssecretaris uit het kabinet Biesheuvel, breekt iedere aanzet naar een dergelijk systeem radicaal af.

Volgens dit plan immers zal het aantal inrichtingen worden teruggebracht, zullen de selectiecriteria aanzienlijk worden vereenvoudigd door nog maar een grove indeling te maken naar

de lengte van de straf en de leeftijd van de gestraften, en zal de personeelsbezetting kleiner of in ieder geval niet groter worden. Voor wie dan weet dat nú al zo'n veertig procent van de eenmaal veroordeelden in herhaling vervalt, staat het falen van een systeem wel vast.

Beestenspul

„In Artis staat een kameel binnen een kleine omheining, het dier staat voortdurend tegen het hek te duwen. De mensen vinden het zielig en zeggen: „Geef dat beest wat meer ruimte”, maar ook als die kameel meer ruimte krijgt blijft hij tegen het hek aan duwen. Het gaat niet om de ruimte die hij binnen de omheining heeft, maar om het feit dat hij er niet uit kan, dat hij zit opgesloten.”

Het verhaal is afkomstig van een parlamentslid van D'66, en het is prompt overgenomen door drs. P. Allewijn, hoofd van de directie gevangeniswezen, in een interview in Trouw. Afgezien van de natuurkundige onjuistheid van de stelling (een kameel schuurt tegen het hek om zijn wollige vacht te fatsoeneren) is in feite dit verhaal kenmerkend voor de manier waarop in regeringskringen wordt gesproken over de gevangenen: als beesten, of dan toch minstens als een apart soort wezens, dat vanaf een afstand klinisch bekeken kan worden.

Opstanden? Dat haalt je de koekoek! Niks om je druk over te maken, het gevangeniswezen is uitstekend, maar ja, die kamelen schuren nou eenmaal graag tegen het hek. Of, om letterlijk te citeren wat meneer Allewijn in hetzelfde interview in Trouw ventileerde (4-12-71) naar aanleiding van de tijdens en na de opstand in Groningen geformuleerde klachten over de behandeling:

„Noch direct na de opstand, noch tijdens de verhoren zijn er specifieke klachten naar voren gekomen. Er wordt nu een diepgaand onderzoek ingesteld, maar ik twijfel aan de noodzaak daarvan. Ik had de zaak gewoon met een paar disciplinaire maatregelen afgedaan.” . . .

Het „diepgaande onderzoek” dat zo tegen de zin van meneer Allewijn is ingesteld, is intussen voltooid, en het zal niet verbazen dat het rapport niet méér is geworden dan een opsomming van een aantal gebeurtenissen waar niemand veel wijzer van wordt, en zeker niet de mensen die serieus bezig zijn te komen tot een oprechte herwaardering van het gevangeniswezen. Dat kon ook moeilijk anders, gezien het feit dat de commissie-Woltman werd samengesteld zonder dat daarbij de reclassering, de advocatuur, het personeel of de gedetineerden werden betrokken.

Dat er nog heel wat afgepraat en gepubliceerd zal moeten worden vóór men komt tot een werkelijke lijn in het gevangeniswezen is duidelijk. De regering is niet bereid om werkelijk diepgaande experimenten te steunen, tenzij ze niets kosten, en

van een werkelijke herziening en hervorming is dan ook al helemaal geen sprake. Zelfs kleine verbeteringen, zoals de opheffing van de briefcensuur, blijken slechts uiterst moeizaam te verwezenlijken.

Mensen in onvrijheid

Voor wie geïnteresseerd is in de discussies en in de ontwikkelingen betreffende het gevangeniswezen en allerlei andere zaken die daarmee samenhangen, zonder dat hij erg op de hoogte is van het exacte hoe en waarom van de huidige bijzonder ingewikkelde praktijk is een instructief boek verschenen onder de titel „Mensen in Onvrijheid”.¹⁾ Het werk is geschreven door P. E. Hutte, een reclasseringsfunctionaris, met medewerking van een staffunctionaris van het Nederlands Genootschap tot Reclassering, een student-assistent aan het Criminologisch Instituut van de Amsterdamse Universiteit, een psycholoog, een docent aan de Sociale Akademie Twente, en een beleidspsychiater.

In „Mensen in Onvrijheid” behandelen de schrijvers achtereen volgens het strafrecht in verband met het gevangeniswezen, de gedetineerden (met speciale aandacht voor de gedetineerde vrouw), het gevangeniswezen, de resocialisatie, de dwangverpleging en de reclassering. De manier waarop dat gebeurt is informatief, maar soms iets te oppervlakkig. Het geheel levert echter een afgerond beeld van de huidige situatie en van de achtergronden die daarbij behoren, al kan men bij een aantal van hun opvattingen vraagtekens plaatsen. De schrijvers komen zelf met een aantal al dan niet nieuwe suggesties die tot verbetering van het gevangeniswezen zouden kunnen leiden, zoals de invoering van een verlofregeling, een zo groot mogelijke verruiming van het contact van de gedetineerde met de eigen sociale omgeving, opheffing van alle beperking in het briefverkeer, en een verlenging van de bezoekduur. Dat de problematiek daarmee uitputtend behandeld wordt kan niet gesteld worden, maar een aantal wrijfpunten wordt terdege aangegeven, terwijl de feitelijke achtergrondinformatie het woord „standaardwerk” rechtvaardigt. De prijs is er helaas naar.

T. BOEKMAN

Voor Tweede Kamerverkiezingen op 29 november CPN stelt kandidatenlijst op

Voor de Tweede Kamerverkiezingen van 29 november aanstaande is door het partijbestuur van de CPN de kandidatenlijst vastgesteld. Evenals bij de vorige Kamerverkiezingen dient de CPN een centrale lijst in, aangevoerd door de voorzitter van de Tweede Kamerfractie Marcus Bakker, een Amsterdamse lijst en een lijst voor de noordelijke provincies.

Beide laatste lijsten zijn met de centrale lijst verbonden. Aan de kop van de Amsterdamse lijst staat het Amsterdamse Kamerlid Henk Hoekstra, de voorzitter van de CPN. Het Groningse Kamerlid Fré Meis is kopkandidaat van de CPN in de kieskringen van de provincies Groningen, Friesland en Drente.

De kandidatenlijst is eenstemmig vastgesteld op de zitting van het partijbestuur van 16 september.

CENTRALE LIJST

1. M. Bakker, Zaandam
2. H. Hoekstra, Amsterdam
3. J. Wolff, Amsterdam
4. F. Meis, Groningen
5. W. v. h. Schip, Amsterdam
6. A. de Leeuw, Amsterdam
7. F. Dragstra, Heerlen
8. C. v. d. Zande, Rotterdam
9. G. v. d. Laan—Woudenberg, Amsterdam
10. W. Kremer, Emmen
11. J. Stout, Amsterdam
12. H. de Vos—Krul, Rotterdam
13. R. v. d. Velde, Amsterdam
14. W. v. d. Veen, Terwispeel
15. R. Walraven, Amsterdam
16. C. Visser—De Jong, Amsterdam
17. A. Platje sr., Emmercompascuum
18. J. Brasser, Krommenie
19. F. Aarts, Noord-Scharwoude
20. S. Korper, Amsterdam
21. Han de Leeuw, Amsterdam
22. H. Niemeijer, Groningen
23. E. Collé, Schiedam
24. T. Stuivenberg, Glanerbrug
25. W. Heil, Tilburg
26. R. van Hezel, Hattem
27. H. Leeman, Amsterdam

28. B. Schreuders, Utrecht
29. G. Out, Den Haag
30. R. Spakman—Wentink, Haarlem

GRONINGEN—FRIESLAND—DRENTE

1. F. Meis
2. M. Bakker
3. H. Hoekstra
4. J. Wolff
5. W. v. h. Schip
6. A. de Leeuw

AMSTERDAM

1. H. Hoekstra
2. J. Wolff
3. M. Bakker
4. F. Meis
5. W. v. h. Schip
6. A. de Leeuw

(De Waarheid, vrijdag 22 september 1972)

Verklaring van het dagelijks bestuur van de CPN naar aanleiding van het PvdA-congres

Het congres van de PvdA dat in de afgelopen dagen is gehouden, heeft een program aangenomen, waarmee de PvdA tezamen met D'66 en de PPR de verkiezingen zal ingaan. De hoofdpunten van dit program beantwoorden op geen enkele wijze aan de verlangens van de bevolking, die in talrijke acties tegen het kabinet-Biesheuvel tot uiting zijn gekomen.

Daar waar door de leden van de PvdA voorstellen waren gedaan met een positieve strekking zijn deze door Den Uyl en zijn medestanders uit de Tweede Kamerfractie onder tafel gewerkt en niet in het program opgenomen.

Zo is een program tot stand gekomen, dat op de essentiële punten niéts te maken heeft met een werkelijk progressief beleid. Integendeel, uit dit program spreekt een rechtse politiek, die slechts van een nieuwe camouflage is voorzien.

Duidelijk blijkt dit uit het volgende:

— Een verlaging van de NAVO-bewapeningsuitgaven is afgewezen. Zelfs de gedachte daaraan werd furieus bestreden door Van Mierlo van D'66 en Den Uyl. Dit is des te ernstiger,

omdat de militaire uitgaven gericht zijn op oorlogsvoorbereiding en tevens de voornaamste gangmakers zijn voor de inflatie.

Het program berust in de aanwezigheid van atoomwapens op Nederlands grondgebied, die gebruikt worden in de Amerikaans-Westduitse atoomoorlogsvoorbereiding en die grote gevaren voor de veiligheid van ons land oproepen.

— Het program propageert een bestedingsbeperking door loonmatiging, d.w.z. een daling van het levenspeil. Het is bekend, dat de grote concerns de profiteurs zijn van zo'n loonmatiging en dit jaar reeds hun winsten aanzienlijk hebben verhoogd. Zij willen hun export verhogen en hun concurrentiepositie verbeteren op kosten van het arbeidsloon.

— Het PvdA-congres drong aan op verhoging van de zogenaamde ontwikkelingshulp, hetgeen ook in het program tot uiting komt.

De Nederlandse belastingbetaler moet aldus opdraaien voor het neokolonialisme dat achter de ontwikkelingshulp schuil gaat. Het blijkt steeds duidelijker, dat deze zgn. ontwikkelingshulp in feite een steun betekent aan de koloniale fascistische regiem, die de volken in de tropische landen uitbuiten en onderdrukken. In het bijzonder is zij gericht op het in stand houden van het Suharto-regiem in Indonesië, terwijl in het Midden-Oosten, in Afrika en in Zuid-Amerika de ontwikkelingshulp benut wordt voor de aankoop van wapens door bloedige en volstrekt corrupte regiem.

Dit toont aan, dat op grondslag van dit program van PvdA, D'66 en PPR van een progressief beleid geen sprake zal zijn op alle voor ons land beslissende vraagstukken.

Waar een kleine stap voorwaarts werd gedaan in zake de problemen van vrede en veiligheid in Europa wordt dit terzelfder tijd ontkracht, doordat in het program vastgehouden wordt aan hoge militaire uitgaven en gehoorzaamheid aan de NAVO en haar atoombewapening.

De voorstellen, die op het congres van de PvdA aan de orde werden gesteld vanuit de afdelingen in Amsterdam en Utrecht en die blijkens de gebeurtenissen op het congres veel steun ondervonden van de leden van de PvdA, waren veel concreter, omdat ze direct gericht waren op een eigen bijdrage van Nederland tot ontspanning in Europa.

Het partijbestuur van de PvdA en haar lijststaanvoerder Den Uyl, geflankeerd door leden uit de Tweede Kamerfractie, hebben zich scherp daartegen gericht en hebben verklaard deze voorstellen niet te zullen uitvoeren. Zij beriepen zich bij deze sabotage nota bene op D'66, waarvan reeds gebleken is o.a. bij de verkiezingen in Alkmaar, dat zij snel aftakelt.

Er is slechts één conclusie mogelijk. Wie de positieve voorstellen welke o.a. vanuit Utrecht en Amsterdam op het PvdA-congres aan de orde werden gesteld, wil zien verdedigd en verwezenlijkt, moet op de CPN stemmen. De CPN is de enige partij die bij deze verkiezingen in haar program en door haar activiteiten optreedt voor het onmiddellijk atoomvrij maken

van ons land, voor vermindering van de militaire uitgaven,
voor een politiek van democratie, vrede en veiligheid en voor
een beter bestaan.

Het Dagelijks Bestuur van de Communistische Partij
van Nederland.

Amsterdam, 9 oktober 1972.

(De Waarheid, maandag 9 oktober 1972.)

POLITIEK EN CULTUUR

maandblad, gewijd aan de theorie en praktijk van
het marxisme-leninisme onder leiding van
het partijbestuur der CPN

Moderne natuurwetenschap en materialisme

Kritiek op een boek van Jacques Monod (slot)

In de loop der jaren zijn talrijke aanvallen gedaan op het dialectisch materialisme, de filosofie van het marxisme-leninisme. Vaak worden die aanvallen aangekleed met nieuwe wetenschappelijke ontdekkingen. Het is juist de essentie van het dialectisch materialisme dat op elk moment, bij elke vordering van de wetenschap, de marxistische filosofie opnieuw op haar waarde bekeken moet worden. Niet de tijdgebonden interpretatie van de feiten is fundamenteel, maar die feiten, de materie zelf.

Bij het beoordelen van de „nieuwe natuurfilosofie” van Jacques Monod zullen dus twee hoofdvragen beantwoord moeten worden, nl. is die filosofie in overeenstemming met de huidige feiten, en, tasten die nieuwe feiten het dialectisch materialisme aan, of versterken ze het juist?

In het vorige nummer van *Politiek en Cultuur* is een overzicht gegeven van een aantal facetten van de moderne natuurwetenschap. Daar zal weinig aan worden toegevoegd. We zullen ons nu bezighouden met de interpretatie.

Monod verwijt het dialectisch materialisme dat het geen kritische kennisleer duldt. Het dialectisch materialisme neemt naast de gewaarwording, de ervaring, een objectief bestaanbare materie aan. Ideeën en ervaringen zijn *afbeeldingen* van die materiële, buiten de mens bestaande objecten. De materie is primair, de geest — de ervaring, het denken, het bewustzijn — is het produkt van een zeer hoge ontwikkeling.

Idealisten verkondigen het tegendeel: de materie is een ver-

worvenheid van de geest, er bestaat geen objectieve wereld buiten en onafhankelijk van de waarneming.

Monod volgt het spoor van de kritische kennisleer en meent in de moderne natuurwetenschap ondersteuning voor die kritiek te vinden. Hij drukt zich voorzichtig uit: „het moderne zintuigonderzoek verwerpt het volstrekte empirisme”. Als voorbeeld noemt hij de omstandigheid dat een kikker alleen bewegende vliegen ziet. Wat bedoelt Monod daarmee? Is datgene wat waargenomen wordt niet objectief bestaanbaar, of is het een onvolledig beeld? Voor marxisten is dit probleem niet moeilijk: een vlieg kan zowel bewegen als stilstaan. Een kikker ziet slechts een deel van die werkelijkheid, de mens ziet meer. Is de menselijke waarneming volledig? Nee, zij is niet volledig. Het kikker oog kan geen bewegende vlieg zien, het menselijk oog geen bewegend elektron. *Het zien van de mens is echter nog steeds in ontwikkeling.* De wetenschappelijk gefundeerde maatschappelijke ontwikkeling is daar de motor van.

Monod wrijft het marxisme-leninisme het hanteren van een volmaakt spiegelbeeld van de materie in de geest aan. Hij stelt de 'volgelingen' hier misschien meer verantwoordelijk voor dan de grondleggers. Het is ongetwijfeld waar, dat sommige marxisten zich hebben schuldig gemaakt aan verabsolutering en dogmatisering van afzonderlijke stellingen van het dialectisch materialisme. Maar het getuigt van een kleine geest dergelijke uitwassen voor de stroming zelf te houden.

Monod stelt, dat juist na 1900 een kritische kennisleer weer noodzakelijk wordt door de ontdekking van de relativiteitstheorie en de quantummechanica. Daar wordt geen verdere uitleg bij gegeven en ook hier zal er niet uitgebreid op worden ingegaan, vooral omdat de schrijver van deze kritiek zijn kennis van deze terreinen van de fysica onvoldoende acht.

Wel kan worden opgemerkt, dat de quantummechanica de brug heeft geslagen tussen energie en materie en dat de relativiteitstheorie de samenhang tussen ruimte en tijd vastlegt. Beide nieuwe natuurwetten openbaren zich juist als bestaansvoorwaarden voor de materie.

Een interessant aspect hierbij is, dat de moderne fysica aanwijzingen heeft verkregen voor een fysische basis van ontwikkelingsprocessen in de tijd. Geen enkele bestaande fundamentele natuurwet maakt onderscheid in verleden en heden. De tweede hoofdwet van de thermodynamica doet dat wel, maar is fenomenologisch (beschrijvend) van karakter.

Onderzoek aan mesonen, zeer kleine energiedeeltjes met een massa die kleiner is dan die van protonen, maar groter dan die van elektronen, heeft beloftes gewekt voor een fundamentele verklaring van het feit, dat de tijd zich in één richting afrolt. De kosten van onderzoek in de hoge-energiefysica, waaronder mesonenonderzoek valt, zijn hoog. Er moeten enorme bouwwerken, zogenaamde deeltjesversnellers voor gebouwd worden. In een maatschappij waar alleen rendement telt, wordt fundamenteel onderzoek van de materie maar al te vaak als een dure hobby gezien.

Monod scheidt zich een karikatuur van het dialectisch materialisme: het bewustzijn als volmaakte spiegel van de materie. Daarna gaat hij over tot de aanval. Deze spiegel is echter niet volmaakt, omdat zij onvolledig is. De volledigheid groeit met de ontwikkeling. De afbeeldingen zijn echter principiële juist. Dat moleculen bestaan uit atomen, dat er sterrenstelsels buiten onze melkweg zijn, dat de maximaal bereikbare snelheid die van het licht is, behoort tot de universele waarheid.

Monod gaat echter niet het felst tekeer op het punt der kennistheorie. Zijn belangrijkste aanval destilleert hij uit zijn eigen vakgebied, de moleculaire biologie. Hier zouden de sleutels te vinden zijn die het bouwwerk van de *dialectische* ontwikkeling van de materie definitief op slot doen.

Het gesecculariseerde wonder

Vroeger werd het leven in zijn totaliteit aan een wonder toegeschreven. Vrijwel alle religieuze stromingen geven een dergelijke „verklaring”.

Door de ontwikkeling van de wetenschap zijn deze visies ernstig aangetast. Zeer veel „wonderen” zijn onderhand verklaard als het gevolg van natuurlijke processen.

Deze constatering zou een waarschuwing moeten zijn voor allen, die op de nu nog wetenschappelijk ontoegankelijke terreinen het wonder willen introduceren. Een waarschuwing ook voor Monod. Voor hem is het ontstaan van het *eerste* leven — inderdaad, hij is teruggedrongen op een zeer klein territorium — een compleet raadsel. Dat is het voor het overgrote deel van de wetenschappelijke wereld. Het is echter onjuist uit deze historisch verklaarbare omstandigheid de conclusie te trekken, dat het ontstaan van het leven een even groot toeval is als de blikseminslag van gisteravond bij de burens.

Monod verdedigt zijn stelling dat de mens het produkt van roulette is, met de moleculaire biologie. Als hij naar de basiseenheden in het DNA kijkt, neemt hij een willekeurige volgorde van A's, C's, G's en T's waar. De volgorde van aminozuren in de eiwitten, gecodeerd in het DNA, lijkt al even willekeurig. Toch hebben die eiwitten een duidelijke functie. Ze verzorgen de spijsvertering, het gezichtsvermogen, enz. Hoe kan dat?

De hoogleraar komt zelf een heel eind met zijn verklaring. De mutaties hebben willekeurige veranderingen aangebracht in het DNA, en daardoor worden nieuwe eiwitten gemaakt. De meeste zijn onbruikbaar of dodelijk, zeer weinige leiden tot een verbetering van het individu in de gegeven omstandigheden. Letterlijk zegt hij: „Een toevallig iets wordt opgevangen, bewaard en gereproduceerd door de werking van de onveranderlijkheid en daardoor omgezet in orde, regelmaat, onvermijdelijkheid. Vanuit een *volkomen* (curs. Monod) blind spel kan uiteindelijk alles voortkomen, zelfs het zien.”

Monod erkent natuurlijk, dat het leven verenigbaar is met de natuurwetten, maar hij zegt dat het niet uit die grondprincipes

is af te leiden. Er is niet de plicht te bestaan, wel het recht. Het beslissende verschijnsel dat leven vormde, zou zich slechts één enkele keer hebben voorgedaan, met een waarschijnlijkheid van praktisch nul.

Inderdaad het gesecculariseerde wonder. Monod is geen ge-
waarschuwde man.

Honderdvijftig jaar terug hebben ongetwijfeld chemici beweerd, dat het ontstaan van organische materie zich slechts één enkele keer heeft voorgedaan. Nu blijkt, dat de melkweg miljarden tonnen van die materie herbergt.

Monod heeft er geen bewijzen voor, dat het eerste leven op aarde slechts één keer is ontstaan en zelfs uniek is in het heelal. Het toeval van iedere nieuwe vorm, van iedere schepping in de natuur leidt Monod af uit het mechanisme van de eiwitbiosynthese. De mutaties en het DNA spelen samen roulette en zeer toevallig komt er iets goeds uitrollen.

De informatiedoorgave naar de levensfuncties gaat in de richting DNA→RNA→EIWIT, een volgens Monod intens behoudend systeem dat „iedere dialectische beschrijving tart”. Het tegendeel is waar en de informatie die Monod verschaft is zelfs toereikend om dat aan te tonen. *Het totale milieu selecteert uit de toevallige mutaties!*

Op een bepaald punt in de aardse ontwikkeling werd door het leven zuurstof geproduceerd, dat voor het toen bestaande leven onbruikbaar was. Op basis van dit reactieve gas in de atmosfeer ontwikkelde zich een nieuwe vorm van leven.

Een sluier van ozon rond de aarde maakte het bestaan van leven op het land mogelijk. Dat leven is er toen ook gekomen. Het gezichtsvermogen van mens en dier is gebaseerd op een beperkt gebied uit het hele veld van elektromagnetische straling, omdat de energie van het zichtbare licht het beste correleert met energiesprongen in organische moleculen.

Monod noemt dit geen dialectiek, omdat slechts enkele van de vele mutaties benut worden. Het DNA streeft volgens hem naar behoud van structuur, ook bij de doorgave aan het nageslacht: „Voor de moderne theorie is de *evolutie in geen enkel opzicht een eigenschap van de levende wezens*, aangezien zij zuiver haar oorsprong vindt in de *onvolkomenheden* van het behoudsmechanisme dat hun enige natuurlijke eigenschap vormt”.

De hooggeleerde heer is hier in de grootste verwarring geraakt. *Evolutie is slechts mogelijk als behoud en verandering samengaan*. Dat is ook het wezen van het dialectisch materialisme. Het behoud wordt door Monod als enige natuurlijke eigenschap genoemd, de verandering is dat blijkbaar niet. Wie maakt dat uit? Monod misschien? Welke natuurlijke verschijnselen zijn onvolkomenheden en welke niet?

Het dialectisch materialisme stelt alleen de vraag: is de ontwikkeling van het leven het gevolg van verandering van het bestaande leven onder invloed van het milieu of niet? Het antwoord luidt volmondig ja.

dialectisch proces als het milieu *rechtstreeks* oplegt dat een bepaalde mutatie in het DNA *moet* plaatsvinden omdat er een specifiek eiwit nodig is voor het verrichten van een nieuwe, gewenste levensfunctie. Hij accepteert slechts één *mechanisme* van een dialectisch proces.

De „toevallen” van Monod zijn steeds zodanig, dat in elk geval het milieu, hoe dan ook, bepalend is voor de verdere ontwikkeling. Het is een ernstige gezichtsvernaauwing om deze feiten uit het oog te verliezen en een nieuwe filosofie te bouwen voornamelijk op de omstandigheid, dat de informatie-overdracht slechts éénrichtingsverkeer kent: DNA → RNA → EIWIT.

Letterlijk zegt Monod: „Er moet tenslotte aan worden toegevoegd en dat punt is uiterst belangrijk, dat het translatie-apparaat (vertalingsapparaat van de genetische code, J. R.) absoluut niet omkeerbaar is. Men heeft nooit gezien — en het is trouwens ook niet denkbaar — dat er ooit informatie in tegenovergestelde richting werd overgebracht, van proteïne (eiwit) naar DNA”.

Een zin, die is opgeschreven met professorale stelligheid. Monod heeft zijn boek echter afgerond in 1970. Juist in dat jaar verschenen in de internationale wetenschappelijke tijdschriften de eerste publikaties over vertaling van een RNA-code in een DNA-code, volkomen in tegenspraak met Monods stellige bewering.

Deze publikaties waren gebaseerd op het verdwijnen van kankerverwekkende virussen met een RNA-structuur in levende cellen, terwijl die cellen later wel aan dit RNA-virus te gronde gingen. Men kwam tot de conclusie, dat het RNA-virus zich door een enzym liet vertalen in DNA, dat tijdelijk werd ingebouwd in het DNA van de cel. In een later stadium werd dit DNA weer vertaald in virus-RNA en kon de infectie dodelijk worden.

In het gezaghebbende tijdschrift *Nature* van 30 juni 1972 is de mogelijkheid van vertaling van een RNA-code in een DNA-code in normale, niet geïnfecteerde levercellen van ratten aangetoond.

Voor de tweede stap van het omgekeerde vertaalmechanisme (EIWIT → RNA) is nog geen enkele aanwijzing gevonden. De huidige conclusie moet luiden, dat de omkering van het centrale dogma in de eiwitbiosynthese (EIWIT → RNA → DNA) niet is *uitgesloten*.

Wanneer ooit die omkering wordt aangetoond, betekent dat alleen dat er een tweede en waarschijnlijk sneller mechanisme van dialectische ontwikkeling van levensprocessen is bijgekomen. In de visie van Monod zal het een genadeslag voor zijn nieuwe filosofie betekenen.

Monod en zijn eenzaamheid

Welke evolutieprocessen zijn dwingend en welke niet? Een moeilijke vraag. De evolutie van het heelal heeft een honderd-

tal elementen opgeleverd. De ordening van energie in atomen is zodanig, dat kernen bestaan uit protonen en neutronen en de „schil” van atomen wordt gevormd uit elektronen. Het aantal protonen in de kern is steeds gelijk aan het aantal elektronen in de schil. Een atomair deeltje met tien protonen en dertig elektronen heeft geen recht op bestaan. Dat is energetisch ook verklaarbaar. Zeer zware atomen, bijvoorbeeld met 300 elektronen en 300 protonen zijn nooit gevormd. Daar zijn ook argumenten voor. Bij het formeren van hoger-moleculaire stoffen speelt *koolstof* steeds een belangrijke rol, zowel op aarde als in andere regionen van de melkweg. In het interstellaire stof en gas zijn moleculen aangetoond met zeven koolstofatomen.

De chemie geeft koolstof ook de meeste kans op vorming van hoogmoleculaire verbindingen. De structuur van het atoom leent zich daar bij uitstek voor. De synthetische macromoleculen die worden toegepast in de kunststof- en kunstvezel-industrie hebben dan ook bijna allemaal een koolstofskelet.

In de macromoleculen van het leven zoals DNA, eiwit, koolhydraat en vet speelt koolstof een beslissende rol.

Er zijn echter talloze andere macromoleculen op basis van koolstof denkbaar. Waarom hebben die geen rol gespeeld in de evolutie van het leven?

Als verklaring hiervoor kan gelden, dat de oorspronkelijke aardse omstandigheden hierin beslissend zijn geweest. In de aardse atmosfeer van zo'n vijf miljard jaar terug werden slechts een beperkt aantal kleinere moleculen in voldoende concentratie gemaakt. Het zijn juist deze kleine moleculen, die later de bouwstenen zouden worden van de grote levensmoleculen. De vraag rijst dan, of onder andere omstandigheden ook een andere vorm van leven tot ontwikkeling kan komen. Dit is een open vraag, waarover slechts oppervlakkig gefilosofeerd kan worden. Misschien zal het ruimte-onderzoek in de toekomst meer helderheid in dit probleem scheppen.

We kunnen het leven definiëren als een complexe en functionele organisatie van macromoleculaire stoffen. Hoe hoger het produkt van de evolutie, hoe groter de complexiteit, hoe kwetsbaarder ook t.a.v. fysische invloeden vanuit het milieu, zoals warmte. Atomen zijn bestaanbaar over een gebied van miljoenen graden Celsius. Kleine organische moleculen zijn stabiel beneden ongeveer 250 graden. Een mens kan geen koorts van 45 graden doorstaan en de eiwitten in een ei degenereren in heet water.

Bij de huidige stand van de wetenschap is het redelijk aan te nemen, dat leven louter een functie kan zijn van hoog-moleculaire verbindingen, waarin koolstof een beslissende rol speelt. De vraag waarom die macromoleculen nu uitgerekend DNA, RNA, eiwit, koolhydraat en vet zijn, kan feitelijk beantwoord worden met de samenstelling van de primitieve atmosfeer.

De macromoleculen zijn echter opgebouwd uit een beperkt aantal bouwstenen. DNA uit A's, C's, G's en T's. Waarom heeft alleen een bepaalde volgorde van A's, G's, C's en T's een

functie? Ook hier weer: deze volgorde kan feitelijk verklaard worden door milieu-omstandigheden.

Het is waarschijnlijk dat op de dode aarde het ene macromolecuul, met een bepaalde volgorde van bouwstenen, stabiel was dan het andere, met een afwijkende volgorde. Ook op het niveau van macromoleculen kan een selectieproces optreden. Oparin heeft daar reeds op gewezen en de eigenschappen van het milieu, water, spelen in dat selectieproces waarschijnlijk een beslissende rol.

Recente onderzoeken geven hiervoor ook aanwijzingen. Als een mengsel van twintig aminozuren onder bepaalde omstandigheden tot polymerisatie wordt gebracht, waarbij eiwitachtige stoffen gevormd worden, blijkt slechts een beperkt aantal verschillende eiwitten te ontstaan. Dat wil zeggen: er is geen sprake van een louter statistisch verklaarbaar resultaat. De indruk bestaat, dat de eerste levensvormen waren opgebouwd uit een beperkt aantal verschillende macromoleculen. Het primitieve leven zelf schiep echter andere omstandigheden, waardoor nieuwe, bruikbare macromoleculen ontwikkeld konden worden (bv. binnen in een primitieve cel).

Elk tijdelijk milieu in de evolutie produceerde nieuwe macromoleculen, die in een veranderd milieu benut konden worden voor de verrijking met nieuwe. De bacterie „weet” niet of uit haar een mens zal ontstaan. Maar de mogelijkheden zijn blijkbaar aanwezig. Hoeveel mogelijkheden zijn er? Minstens één, leert de praktijk. Hoeveel mogelijkheden zijn er dat uit levenloze organische materie een éencellig organisme ontstaat? Ook minstens één.

Dat is voor Monod niet genoeg. Hij redeneert: dan is de kans praktisch nul, en de mens staat alleen in het heelal.

Monod dient echter te bedenken, dat wat op basis van oppervlakkige menselijke ervaring als onmogelijk beschouwd moet worden, hier vrijwel zonder betekenis is. Het aantal mutaties tijdens de evolutie en de duur van de evolutie zijn bijna onvoorstelbaar. Hij rekent zelf voor, dat bij de huidige wereldbevolking iedere generatie honderd tot duizend miljard mutaties optreden. En in een half uur wordt een nieuwe generatie Coli-bacteriën gevormd, terwijl een milliliter miljarden exemplaren kan bevatten!

Monod noemt de mutaties een enorme loterij. Als echter uit een voorraad van 10.000 loten 10.000 keer getrokken wordt, komt het lot dat om welke reden dan ook winnen moet, altijd tevoorschijn.

Hoe onwaarschijnlijk een gebeurtenis is in één experiment, het kan waarschijnlijk worden als de pogingen vermenigvuldigd worden door de aantallen en de tijd. Zo kan een gebeurtenis onvermijdelijk worden.

Een nieuw geloof of een nieuwe wetenschap?

In zijn *Dialectiek der Natuur* redeneert Engels dat geen enkele verworvenheid van de materie verloren kan gaan. Het repro-

ducerende ééncellige organisme evenmin als het denkende brein. Hiermee heeft hij zich tal van verwijten van de kant van Monod op de hals gehaald. Monod beschuldigt Engels dat er een subjectieve uitleg wordt gegeven, dat er een scheppende bedoeling in de natuur wordt gelegd. Hij noemt dit animistische projectie en theoretisch gezwam in de ruimte. Onverenigbaar met de objectieve wetenschap!

De objectieve wetenschap leert echter juist dat er ontwikkeling is. Er *worden* nieuwe dingen geschapen. 't Dialectisch materialisme stelt dat het nieuwe niet gevormd wordt door een bovennatuurlijke kracht, maar dat dit een eigenschap van de materie zelf is. Beweging en materie zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden. Het is een grote opdracht naar wetmatigheden in die ontwikkeling te speuren. Dat onderzoek heeft al grote resultaten opgeleverd, en er zullen er nog veel meer komen. De wonderen van Monod zullen langzaam wegsmelten.

Er is reeds opgemerkt: hoe hoger de evolutie, hoe complexer de materie en de organisatie daarvan. Het is dan ook logisch dat Monod, die voor het ontstaan van het eerste leven het wonder introduceert, op het gebied van de maatschappelijke ontwikkeling helemaal geen raad meer weet met de wetenschap. Ongetwijfeld is speuren naar wetmatigheden in de maatschappelijke historie veel moeilijker dan in de fysisch-materiële historie.

In plaats van die uiterste gecompliceerdheid als een uitdaging te zien en toch een wetenschappelijke benadering — hoe voorlopig van karakter ook — uit te werken, zoals Marx, Engels en Lenin hebben gedaan, steekt Monod op dit punt z'n kop in het zand en pleit voor een strikte scheiding tussen Darwiniaanse evolutie en maatschappelijke ontwikkeling.

Er moet volgens hem een muur worden gemetseld tussen ethiek en kennis, tussen kennisoordelen en waarde-oordelen. Het verbod op de verarring tussen kennis en waarden zou een afgesproken gedragsregel moeten zijn, een wet waaraan men zich onderwerpt.

Aan het eind van zijn boek houdt Monod ellenlange pleidooien voor het aanvaarden van een „kennisethiek”. Hij voert deze term in, omdat kennis alléén niet tot een oordeel over goed en kwaad komt. Hij zegt hierover: „Tenslotte is de kennisethiek voor mij de enige tegelijkertijd rationele en beslist idealistische denkhouding waarmee een waarachtig socialisme opgebouwd zou kunnen worden”. „Het is tragisch, maar misschien was het wel onvermijdelijk dat de filosofische leer van dit geweldige streven slechts in een animistische ideologie tot uitdrukking is gebracht.”

Het socialisme berust volgens Monod op een onwaarachtige ideologie, een bespottig van de wetenschap.

Waar studie van eiwit en DNA niet allemaal toe kan leiden! We hebben hier te maken met filosofisch revisionisme.

Monod zegt, dat kennis alléén niet tot een oordeel inzake goed of kwaad leidt. Hij ziet echter over het hoofd dat kennis, wetenschap, een *ontwikkeling* waarneemt. Kappen van die vooruitgang betekent vernietiging. Dat geldt zowel voor een

ééncellig organisme dat de soep van Oparin opmaakt, als voor de huidige maatschappij. *Aan deze omstandigheid ontleent het marxisme zijn waarde-oordeel.* Uiteindelijk een kwestie van zelfbehoud van de mens.

De grote moeilijkheid is nu, in de huidige maatschappij te onderkennen wat vernieuwd moet worden en hoe dat moet, wat uit de oude erfenis weggegooid en wat behouden moet worden om die ontwikkeling — zonder (fatale) catastrofes — gaande te houden. Daartoe moet eerst het karakter van de nieuwe evolutie worden blootgelegd. Het marxisme-leninisme heeft de resultaten van dat onderzoek verzameld onder de naam *historisch materialisme*. In de menselijke geschiedenis zijn het de produktiekrachten die het nieuwe scheppen, ook nieuwe omstandigheden, die weer als basis dienen voor verdere vooruitgang.

De nieuwe evolutie stelt de eis, dat alle denkkracht en bewuste handelen van alle individuen, in een maatschappelijk georganiseerd verband tot gelding komen in het scheppen van het nieuwe, het betere bestaan.

Hiermee is dus in de allereerste plaats de maatschappelijke organisatie in het geding! De enorme veranderingen in deze eeuw, waarvan in het vorige artikel een karakteristiek is gegeven, zijn niet het gevolg van een vergroting van de individuele menselijke intelligentie — die verandert weinig in de jongste geschiedenis —, maar het gevolg van de som, of liever het produkt van individuen en groepen in een maatschappelijk verband.

De geschiedenis geeft in essentie ook juist een vernieuwing van de maatschappelijke organisatie te zien. Deze vernieuwing gaat in de historie noodzakelijkerwijs met een emancipatiebeweging van de mens gepaard. Onderdrukking en uitbuiting worden aangevochten, omdat die uiteindelijk de eis van de vooruitgang belemmeren.

Hier vinden we een verklaring voor de bestrijding van en overwinning op de fascistten in de tweede wereldoorlog, waarbij de communisten — niet toevallig — een grote rol hebben gespeeld. Het fascisme verbreidde de mystiek in plaats van de wetenschap. Himmler stelde de joden verantwoordelijk voor alle *emancipatiebewegingen* sinds Mozes. Het fascisme was een poging alle verworvenheden van de nieuwe evolutie in één slag te vernietigen. Terecht hebben de massa's het fascisme, deze terugval in primitieve bestialiteit, als een poging tot vernietiging opgevat.

De maatschappelijke organisatie op kapitalistische basis is niet in staat aan de eisen van de nieuwe evolutie te voldoen. Laten we slechts enkele remmen op de ontwikkeling signaleren.

De produktie krijgt steeds meer een wetenschappelijk karakter: wetenschap is tot één van de belangrijkste produktiekrachten uitgroeid.

De organisatie van kapitalistische ondernemingen is principieel in strijd met een op wetenschap gebaseerde produktie. Weten-

schap is allereerst een sociale activiteit. Het eist maximale communicatie, uitwisseling van feiten en ideeën. Shell en Philips verhinderen dit. Tijdelijk kan een dergelijke rem op de vooruitgang versluierd blijven, maar juist in deze tijd wordt die monopolie-overheersing funester.

Hiermee samenhangend nog enige opmerkingen over onderwijs. Als de maatschappelijke evolutie alleen verder kan met behulp van de denkkraft en het bewuste handelen van een maximaal aantal individuen in een maatschappij die dat mogelijk maakt, is het duidelijk, dat onderwijs in die ontwikkeling van zeer groot belang wordt.

De feiten tonen dat ook aan. De kapitalistische maatschappij is niet in staat het onderwijs voldoende te ontwikkelen, in kwalitatief evenmin als in kwantitatief opzicht. In de huidige tijd wordt zelfs een officiële politiek van afbraak van het onderwijs gevoerd. Het is niet toevallig, dat de laatste jaren gekenmerkt worden door grote klassengevechten, zeer zeker ook op het gebied van het onderwijs.

De nieuwe evolutie vindt zijn oorsprong in een nieuw, door de biologische evolutie gecreëerd orgaan: de hersenen. Onderwijs is voor de hersenen, wat voedsel is voor de cel. *Onderwijs is een eerste levensbehoefte geworden.*

Monod heeft een pleidooi gehouden voor de onveranderlijkheid van het gen, de erfmassa. Deze erfmassa is in de evolutie voortdurend veranderd, alleen via een mechanisme dat bij Monod blijkbaar niet telt. Onlangs is er een oproep in de internationale pers verschenen, waarin er op werd aangedrongen, ook bij het beschouwen van sociale en maatschappelijke vraagstukken, meer de nadruk te leggen op de erfelijke bepaaldheid van het menselijke individu. Eén van de ondertekenaars was Jacques Monod.

In zijn boek zegt Monod over kunstmatige verbetering van de menselijke erfelijkheid:

„Wie zou die willen durven toepassen?” Het klinkt als een uitnodiging en nergens wordt er stelling tegen deze „rasverbetering” genomen. Monod schaaft zich met dit soort uitspraken in de rijen van hen die zich beklagen over „achteruitgang van de menselijke erfmassa”, die door negatieve selectie-omstandigheden in de moderne maatschappij zou worden veroorzaakt. Behalve misdadig zijn dergelijke pleidooien volkomen irrelevant voor de huidige ontwikkeling. Hetzelfde geldt voor de overijverige opnemers van wat genoemd wordt het menselijke intelligentiequotiënt, zoals de Nederlandse hoogleraar A. D. de Groot.

Je moet wel blind zijn om niet te onderkennen, dat de nieuwe evolutie geen produkt is van zoveel mogelijk begaafde individuen, maar van de maatschappelijke organisatie. Met intelligentie alléén kun je moorden of dat juist niet doen, collaboreren met een bezetter of juist je land verdedigen. Mensen met een

hoog *maatschappelijk bewustzijn* (neerat dat volgens de hooggeleerde heren ook af in de moderne maatschappij?) kiezen steeds goed: voor de vooruitgang. Monod heeft met zijn verwrongen gefilosofeer de reactie een dienst bewezen.

J. REIDING

Aan onze lezers

Als gevolg van de aanzienlijk gestegen drukkosten en verzendtarieven is het onmogelijk om Politiek en Cultuur in 1973 op de tot nu toe gebruikelijke wijze te laten verschijnen.

Reeds enkele tijd zijn de kosten aanzienlijk hoger dan de abonnementsopbrengsten.

Het zal voor een ieder duidelijk zijn, dat het niet mogelijk is deze toestand te laten voortduren. Het is noodzakelijk om de uitgaven en de opbrengsten met elkaar in overeenstemming te brengen.

Te dien einde zal Politiek en Cultuur in 1973 zes maal verschijnen. Elk nummer zal 48 pagina's bevatten. De prijs per nummer wordt f 1.50.

De abonnementsprijs zal f 8.— per jaar bedragen (voor studenten f 5.—). Toezending van P en C zal slechts kunnen geschieden als de abonnementskosten zijn voldaan. De abonnees van ons blad zullen daar toe in december een acceptgirokaart ontvangen.

Redactie en administratie van P en C vertrouwen erop, dat de lezers de noodzaak van deze maatregelen zullen beseffen.

Van de zijde van de redactie zal alle mogelijke moeite worden gedaan om de beperking van het aantal nummers op te vangen door een verhoging van de kwaliteit van de in P en C opgenomen artikelen en beschouwingen.

Tegelijkertijd doen wij een beroep op alle abonnees en vrienden van Politiek en Cultuur om mee te werken aan de uitbreiding van het lezerstal.

Dat is het beste antwoord op de prijs- en kostenstijgingen die als gevolg van de politiek van de regering-Biesheuvel het verschijnen van ons blad, dat gewijd is aan de theorie en praktijk van het marxisme-leninisme, bemoeilijken.

Administratie Politiek en Cultuur
Leidsestraat 25, Amsterdam
Tel. 020 - 23 11 38
Postgironummer 44 74 16

Evolutie en revolutie

Aantekeningen bij een studie

Het was december 1971 vijftientig jaar geleden, dat prof. dr. Wertheim als hoogleraar aan de Amsterdamse Universiteit werd verbonden, een feit, waaraan op verschillende wijzen aandacht werd geschonken.

Een aantal van zijn vroegere leerlingen bood een boek met sociologische opstellen aan.¹⁾ Uit het karakter daarvan blijkt, dat het interesseveld van de hoogleraar vooral uitgaat naar sociologie met betrekking tot Indonesië en de gehele — wat tegenwoordig wel wordt genoemd — derde wereld.

In een voorwoord zegt de redactie, bestaande uit de wetenschappelijke staf van de afdeling Zuid- en Zuidoost-Azië van het Antropologisch Centrum aan de Universiteit, dat prof. Wertheim altijd bewust geweigerd heeft een „school” te vormen. Een bepaalde wetenschappelijke invloed is echter onmiskenbaar.

Uit de toegevoegde bibliografie wordt duidelijk, dat prof. Wertheim een grote publicistische activiteit aan de dag heeft gelegd, zowel in de meest uiteenlopende vakbladen en tijdschriften als in boekvorm. Zijn opvattingen hebben sinds zijn benoeming in 1936 tot hoogleraar aan de Rechtshogeschool te Batavia (zo heette de hoofdstad van het toen nog koloniale „Nederlands-Indië”) zeker verschillende ontwikkelingen gekend en fluctuaties ondergaan en zijn optreden onderscheidde zich vooral de laatste jaren, sedert zijn benoeming tot hoogleraar sociologie in Amsterdam, van hetgeen men tegenwoordig het „establishment” is gaan noemen. Prof. Wertheim is daardoor wat dit laatste betreft in het gezeten korps van hoogleraren een omstreden figuur geweest en het mikpunt van menige vooringenomen aanval.

Zijn huidige opvattingen heeft prof. Wertheim uiteengezet in „Evolutie en revolutie”,²⁾ dat uitkwam ongeveer gelijktijdig met zijn vijftientigjarig jubileum en als een neerslag van zijn praktische activiteiten en theoretische denken kan worden beschouwd. Het is een zeer omvangrijk werk geworden, dat zich door het veelvuldige gebruik van citaten en verwijzingen en de sociologische vaktaal niet bepaald gemakkelijk laat lezen. De omvang van het boek is op zichzelf al een belemmering om in het kader van een bespreking aan alle aspecten aandacht te schenken en in te gaan op de uitgebreide kritische beschouwingen over de heersende stromingen in de sociale wetenschappen.

Cultureel antropologen houden zich bezig met de studie van de maatschappijen en culturen van „primitieve” volkeren. Over

¹⁾ Buiten de grenzen — Sociologische opstellen aangeboden aan prof. dr. Wertheim, 365 pagina's. Uitgeverij Boom te Meppel. Prijs f 24,50.

²⁾ Prof. dr. W. F. Wertheim — Evolutie en revolutie, de golfslag der emancipatie. Kritiese Bibliotheek, Van Gennep, Amsterdam. 550 pagina's. Prijs f 22,50.

de ethiek van hun wetenschap is de laatste jaren een discussie ontbrand, waarin meer en meer gewezen wordt op de sociale en politieke verantwoordelijkheid van de onderzoeker. Een in belangrijkheid toenemende stroming wenst zich niet uitsluitend bezig te houden met schedelmetingen of verwantschappen, maar wil verder kijken en ook studie maken van bijvoorbeeld de koloniale economie; zij spreken van hun wetenschap als de studie van „niet-Westerse volkeren”.

Het woord antropologie is ontleend aan het Grieks (het betekent „mens” en „wetenschap”); antropologie staat ook voor een filosofische conceptie, waarvan de aanhangers alle bijzonderheden en eigenschappen van de mens slechts verklaren vanuit natuurlijke processen. Bij alle discussies van de laatste jaren blijven antropologen vasthouden aan de opvatting, dat de geestesgesteldheid van de mens en zijn bewustzijn moeten worden toegeschreven aan de natuur en geen verband houden met de maatschappijvorm en de maatschappelijke omstandigheden, waaronder de mens werkt. Uitgangspunt van de verschillende stromingen in de antropologie blijft het idealisme, waarin een *klassenbenadering* van de maatschappelijke verschijnselen niet wordt aanvaard, of wordt verdoezeld.

Geen marxist

In de rij van door prof. Wertheim geciteerde onderzoekers ontbreken ook vooraanstaande marxisten niet, al valt het op, dat wat Marx en Engels betreft vooral hun opvattingen over de oudste en oude geschiedenis worden vermeld (en soms aan de hand van nieuwe wetenschappelijke kennis worden bestreden), maar niet hun opvattingen over het wezen van een revolutie en de ontwikkelingswetten van de maatschappij (de wijze, waarop de materiële produktie geschiedt en de daaruit voortvloeiende produktieverhoudingen en klassenstrijd).

Eigenlijk is dit niet zo verwonderlijk, omdat prof. Wertheim zich filosofisch op een idealistisch standpunt plaatst en bijvoorbeeld schrijft „... terwijl in mijn opvatting emancipatie het voornaamste criterium van het evolutieproces is, hetgeen duidelijk maakt, dat de 'prime mover' (voornaamste beweegkracht, *red.*), in de richting van de *geestelijke* krachten gezocht moet worden” (blz. 75).

Prof. Wertheim laat hiermede dus duidelijk blijken, dat hij geen marxist is. Nu heeft hij zelf nooit, ook voor „Evolutie en revolutie” niet, te kennen gegeven het wèl te zijn en in dat opzicht komt zijn uitspraak natuurlijk niet als een verrassing. Hij zegt zelfs in de inleiding tot zijn boek „door marxistische denkbeelden te zijn beïnvloed”, maar „(toch) beschouw ik mij niet als marxist in de geijkte zin”.

Zonder twijfel is dat laatste de verklaring, waarom de auteur op sommige plaatsen, waar hij het marxisme meent te kunnen interpreteren, tot onnauwkeurigheden vervalt, die verwarringwekkend zijn en soms zelfs geheel tegengesteld aan de marxistische opvatting.

Dat geldt bijvoorbeeld bij een gevoelig probleem als de verhouding tegenover de godsdienst. Zo wordt geschreven: „Het is evident dat het soort vurige toewijding, dat vroeger met religieuze bewegingen verbonden was, zich uiten wil in bekende vormen, zelfs al is de heersende revolutionaire ideologie agodsdienstig, of zelfs antigodsdienstig, zoals het geval is met het klassieke marxisme, dat religie als 'opium voor het volk' brandmerkte. Iedere revolutionaire beweging, hoe rationeel ook in haar middelen en directe politieke doeleinden, vertegenwoordigt tegelijkertijd de droom van een volkomen nieuwe sociale orde; en die droom vindt zijn uitdrukking in quasi-religieuze vormen”.

Voor een zuivere standpuntbepaling moet erop gewezen worden, dat het marxisme is gebaseerd op het historische en dialectische materialisme, dat het geloof aan een hoger wezen uitsluit, maar dat het niet „antigodsdienstig” is in de dubieuze vorm, zoals in het boek wordt gesuggereerd.

Marx heeft dan ook niet gezegd „godsdienst is opium voor het volk”, zoals prof. Wertheim deze uitspraak blijkbaar ongecontroleerd uit vele niet-communistische publikaties overneemt, maar „godsdienst is opium van het volk”, daarmee tot uitdrukking brengend, dat het volk erin weglucht van onbegrepen maatschappelijke verhoudingen. Het marxisme, als revolutionaire beweging, vindt bovendien niet zijn uitdrukking in „quasi-religieuze vormen”, zoals vooral anticommunisten het zo kwistig toedichten in een vergeefse poging de macht van zijn logica en wetenschappelijke ontleding der vraagstukken, die gepaard gaat met revolutionair elan en enthousiasme, te ontkrachten.

Burgerlijk-democratische revolutie

Het is voor de hand liggend, dat in „Evolutie en revolutie”, gezien de interessesfeer van de auteur, veel aandacht wordt geschonken aan de situatie en de ontwikkelingen in de tropische landen. De zogenaamde ontwikkelingshulp wordt op de korrel genomen en gezegd wordt, dat de ontwikkelingslanden niet alleen maar achtergesteld zijn in vergelijking met de industrieel ontwikkelde landen, waar de rijkdom zich opzamelt; „er is ook reden genoeg om vol te houden dat het ten dele hun nood en ellende is die de voortgaande accumulatie van rijkdom in de industriële wereld mogelijk heeft gemaakt,” aldus de auteur, die met rijkdom wel de verrijking van concerns op het oog zal hebben en verder opmerkt, dat „er in de industriële wereld weinig geneigdheid bestaat om van het meest voordelige aspect van haar economische verhoudingen met de niet-industriële wereld afstand te doen”.

Er zijn echter ook een aantal kanttekeningen te maken bij de wijze, waarop in het boek de problematiek van de tropische landen wordt behandeld. De auteur wijdt daarbij nogal wat aandacht aan Indonesië en wekt op sommige plaatsen zelfs de

indruk op te treden als vertolker van standpunten van de Indonesische communistische partij (de PKI), of schrijft haar eenvoudig standpunten toe.

Terecht stelt prof. Wertheim vast, dat in de tropische landen de boeren de overgrote meerderheid van de bevolking uitmaken en dat zij een „bewegende kracht” vormen voor de revolutie, een kracht zonder welke een revolutie niet mogelijk zal zijn.

Er is echter geen sprake van één grote boerenmassa zonder meer, maar er moet ook op het platteland een klassendifferentiatie worden toegepast.

Dat is niet overal even eenvoudig. De PKI heeft indertijd studiegroepen naar het platteland gezonden en ervaren, dat communale overblijfselen, traditionele feodale grondverhoudingen, beheer over irrigatiewerken, gewoonterecht (adat) en woeker een ingewikkeld patroon van klassenrelaties hebben geschapen, waarbij de landheren de onderdrukte positie van de merendeels landloze boeren trachten te verdoezelen en de werkelijke klassendifferentiatie trachten te verhullen.

Prof. Wertheim had voor een beter begrip van het boerenprobleem dieper tot de kern kunnen doordringen, ook in samenhang met het vraagstuk van het eenheidsfront en de voltrekking van de burgerlijk-democratische revolutie. Deze burgerlijk-democratische revolutie is gericht tegen imperialisme en feodalisme en zij vindt plaats in een nieuw tijdperk, waarbij zij in de tropische landen de voorbereiding tot de socialistische revolutie zal zijn. Het onderscheiden van de verschillende fasen van de revolutie is een belangrijk probleem.

De door de Suharto-kliek vermoorde voorzitter van de PKI, D. N. Aidit, formuleerde het karakter van de burgerlijk-democratische revolutie aldus:

„Wij kunnen het karakter van de Indonesische revolutie bepalen, als wij de bijzondere situatie van de Indonesische maatschappij, die nog half-koloniaal en half-feodaal is, hebben begrepen en wij erkennen, dat de vijanden van de Indonesische revolutie op het ogenblik het imperialisme en de feodale krachten zijn. De taken van de Indonesische revolutie zijn de voltooiing van de nationale revolutie en de democratische revolutie om de twee voornaamste vijanden (imperialisme en feodalisme) op te rollen; de nationale bourgeoisie kan ook een aandeel in deze revolutie hebben, en als de grote bourgeoisie de revolutie verraadt en een vijand van de revolutie wordt, dienen de directe slagen van de revolutie toch steeds meer gericht te zijn tegen het imperialisme en feodalisme dan tegen het nationale kapitalisme en het bezit van de nationale kapitalisten in het algemeen.

De Indonesische burgerlijk-democratische revolutie draagt thans echter niet een algemeen karakter, behoort niet langer tot het oude type, maar behoort reeds tot een bijzonder, een nieuw type. De burgerlijk-democratische revolutie van dit nieuwe type wordt ook wel genoemd nieuwe democratische revolutie of volksdemocratische revolutie. Zij is onderdeel van

de proletarische wereldrevolutie, die onwrikbaar het imperialisme, het internationale kapitalisme bestrijdt".³⁾

Deze zienswijze is nauwkeuriger en indringender dan de wijze, waarop het probleem van de revolutionaire ontwikkeling in de tropische landen in „Evolutie en revolutie” wordt gesteld.

Ook bij een ander vraagstuk is er sprake van een dooreenhalen van begrippen, waardoor een warrig en onvolledig beeld ontstaat.

Prof. Wertheim toont zich aanhanger van de zogenoemde „omsingelingstheorie” — dat wil zeggen de omsingeling van de imperialistische landen („de stad”) door de tropische landen („het platteland”) en verwijst voor de verdediging van deze opvattingen verschillende keren naar Lin Piao als een autoriteit. Het geeft dit als standaardwerk opgezette boek een vleug van vluchtigheid, omdat Lin Piao inmiddels van het Chinese toneel is verdwenen en de „omsingelingstheorie” in de Chinese literatuur nauwelijks meer wordt aangetroffen.

Het marxisme onderstreept de noodzaak van het bondgenootschap van de massa's in de tropische landen met de massa's in de imperialistische landen tegen hun gemeenschappelijke vijand. Dat laat geen ruimte voor simplificaties en een onderschatting van de rol van de arbeidersklasse in de imperialistische landen is ontoelaatbaar.

Trouwens, prof. Wertheims boek bevat enkele nogal speculatieve hoofdstukken over de geschillen in de internationale communistische beweging. De wijze waarop deze worden geïnterpreteerd — met een toch wel wat verbazingwekkende stelligheid — geeft duidelijk aan, dat op een burgerlijke wijze, als een buitenstaander van de communistische beweging, tegen deze geschillen wordt aangekeken.

Klasse een objectief gegeven

Niet iedere wetenschapsbeoefenaar is marxist en hij behoeft dat ook niet per se te zijn, terwijl men toch met belangstelling van zijn maatschappelijke ideeën en opvattingen kennis kan nemen. Indien zij serieus worden gepresenteerd dient zulk een wetenschappelijk onderzoek serieus te worden genomen. Voor de verwezenlijking van democratische eisen kan met de burgerlijke wetenschapsbeoefenaar, zoals in de Nederlandse praktijk is aangetoond, gezamenlijk worden opgetreden.

De burgerlijke wetenschap kan door het uitpluizen van gegevens en door naspeuringen op velerlei gebied een bijdrage leveren tot vergroting van de algemene kennis en zo materiaal aandragen ten nutte van de wetenschap en de ons omringende wereld.

Het resultaat van zulk een onderzoek dient dan echter kritisch op zijn merites te worden bekeken, zeker wanneer conclusies

³⁾ Masjarakat Indonesia dan Revolusie Indonesia (De Indonesische maatschappij en de Indonesische revolutie) — Pilihan Tulisan II D. N. Aidit — (Keuze uit de geschriften van D. N. Aidit — Djakarta 1960).

worden getrokken met betrekking tot de maatschappelijke omwentelingen en revoluties.

Dat geldt met name ook voor een aantal conclusies en opmerkingen op dit terrein in „Evolutie en revolutie”. Het principiële uitgangspunt van de auteur is daarbij niet juist, zoals met talrijke voorbeelden en uitspraken is aan te tonen. Zo wordt onder meer gezegd: „Maar de klassenverhoudingen zouden net zo goed als beslissend element in het situationele aspect kunnen worden beschouwd, terwijl klassentegenstellingen *allereerst* (curs. red.) moeten worden verstaan in termen van geestelijke attitudes”.

Op meer plaatsen in het boek worden begrippen als klasse en sociale groepering door elkaar gehaald en wordt zelfs het bestaan van klassen als imaginair beschouwd. Een treffend voorbeeld hiervan vinden we in een zin als: „Sociale klasse is niet een objectief aantoonbaar geheel, maar een projectie van de samenleving in termen van hoger en lager in de geest van bepaalde mensen”.

Klassen zijn echter in de marxistische opvatting grote groepen van mensen, die verschillen al naar hun plaats in het historisch gevormde systeem van maatschappelijke productie, *naar hun verhouding tot de middelen van produktie*, naar hun rol in de sociale organisatie van de arbeid en dientengevolge naar hun methoden om een deel van de sociale rijkdom te verkrijgen en naar de grootte van het deel hiervan waarover zij beschikken. Binnen de klasse bestaat een differentiatie van sociale groeperingen, maar een klasse *is een objectief aantoonbaar gegeven*. Natuurlijk is het inzicht in de noodzakelijkheid van het voeren van klassenstrijd en het zich bewust worden van de klassepositie een ander vraagstuk. Het politieke, het socialistische bewustzijn is niet iets dat automatisch ontstaat en als van zelf uit de klassepositie voortvloeit, maar wordt van buitenaf de klassenstrijd binnengedragen. Iemand kan een verdrongen, vervalst bewustzijn bezitten; bijvoorbeeld een arbeider, die (nog) niet politiek bewust is en zich buiten de strijd houdt. Maar ook kan een vertegenwoordiger van de bezittende klasse zich losmaken van zijn klasse en de zijde van de arbeidersklasse kiezen. (Marx en Engels zelf zijn daar voorbeelden van.)

Naarmate de politieke bewustwording onder de massa's voortschrijdt, zullen zij doelbewuster in beweging komen en optreden voor veranderingen, die tot maatschappelijke omwentelingen, tot revolutie, kunnen leiden. Daarover is geen twijfel mogelijk. Het is dan ook bevreemdend als men bij prof. Wertheim — als weerklank op Marcuse — leest, dat „de revolutie als zodanig gewoonlijk slechts het karakter (heeft) van een wanhoopsdaad”.

Het valt op, dat bij de vraagstukken van revoluties en revolutionaire krachten de namen van Marx, Engels en Lenin niet of nauwelijks worden genoemd, al zijn zij als strategen van de revolutie opgetreden en hebben zij direct aan de revolutie deelgenomen.

Prof. Wertheim zet zich er in zijn boek toe technieken te ontwikkelen, die de toekomstige processen en tendenties, de revo-

lutie, vooruit zouden kunnen zeggen en bepalen. Er worden daarbij termen als „thermidor”, „versnellers”, „contrapunt” enz. gehanteerd en er zijn schema's opgenomen met opkomende en afnemende golven, veronderstellingen enz., maar het geheel krijgt, ondanks enkele meer houtsnijdende opmerkingen, een gekunsteld karakter.

Het uit het oog verliezen van revolutionaire perspectieven kan leiden tot revolutionair ongeduld of tot passiviteit. Dat kan worden voorkomen door de maatschappelijke krachten en de bestaande situatie als een objectief gegeven te bezien en dat is precies de taak van een communistische, marxistische partij, die dan ook onontbeerlijk is voor een succesvolle revolutie. Zij geeft zich er rekenschap van welke klassen krachtens de objectieve economische voorwaarden op een bepaald moment en in een bepaalde situatie in staat zijn de revolutie te doen overwinnen. Het ligt voor de hand, dat ook een marxist niet volstaan kan met het verwijzen naar de klassen, die voor de revolutie werkzaam kunnen zijn. Dit is niet voldoende om de tactiek van de revolutionaire partij in stormachtige dagen vast te stellen.

In een polemiëk in 1908 — dat wil zeggen na de neergeslagen revolutie van 1905-1907 — ging Lenin op een aantal aspecten van dit probleem en van onder meer de noodzakelijke strijdvormen in.

Wanneer men zich bij de beoordeling van verschillende perioden beperkt tot het vaststellen van de lijn van actie van de afzonderlijke klassen, zonder grondig in te gaan op hun strijdvormen, dan zal de opvatting vanuit wetenschappelijk standpunt onvolledig, ondialectisch zijn en vanuit praktisch politiek standpunt ontaarden in onvruchtbaar geredeneer, aldus Lenin, en hij stelde toen vast: „Om de revolutie werkelijk marxistisch en vanuit het dialectisch materialistische standpunt te beoordelen, moet men haar beschouwen als de strijd van levende maatschappelijke krachten, die, geplaatst voor bepaalde objectieve voorwaarden, op een bepaalde manier werkzaam zijn en met meer of minder succes deze of gene strijdvorm toepassen.

Op basis van een dergelijke analyse en natuurlijk alleen op die basis is de beoordeling van de *technische* kant van de strijd en zijn technische problemen volstrekt op zijn plaats, ja zelfs noodzakelijk. Het wel met een bepaalde strijdvorm eens zijn, maar de noodzaak ontkennen om de techniek ervan te leren, zou hetzelfde zijn als wanneer we het noodzakelijk zouden achten aan *bepaalde* verkiezingen mee te doen, en daarbij geen rekening zouden houden met de wet, die voor deze verkiezingen een bepaalde verkiezingstechniek voorschrijft”.⁴⁾

Op historische knelpunten in de geschiedenis van Nederland heeft de communistische partij er blijk van gegeven de situatie werkelijk marxistisch te kunnen beoordelen en de in een gegeven toestand noodzakelijke strijdvormen toe te passen. In

haar ruim vijftigjarige geschiedenis trad zij met vreedzame middelen op in het parlement en in de bedrijven. Maar tijdens de Duitse overheersing had zij als verboden partij in het gewapende verzet een belangrijk aandeel. Haar strijd tegen het fascisme en voor de democratie, tegen koloniale oorlogen en voor de gelijke rechten der naties, tegen het kapitalisme en voor de belangenbehartiging der werkers, hebben haar gehard en haar inzichten verdiept.

In „Evolutie en revolutie”, waar veel over communisme en communistische partijen wordt geschreven, wordt aan de rol en de betekenis van de CPN geen aandacht geschonken. Maar wie niet over veranderingen ver weg wil filosoferen, maar concreet „in eigen huis” actief wil zijn, kan onmogelijk aan de CPN voorbijzien. In breder perspectief gezien is zij de motor voor die krachten, die in Nederlandse verhoudingen maatschappelijke veranderingen, de revolutie, tot stand zullen brengen.

Wertheims boek „Evolutie en revolutie” kan tot kritisch denken en nader onderzoek aanzetten, maar moet dan ook kritisch gelezen en beoordeeld worden.

J. MORRIËN

De Waddenzee, het natuurschoon en de oliemaatschappijen

De merkwaardigste eigenschap van de Waddenzee is al in het jaar 300 vóór Christus beschreven: tijdens één van zijn ontdekkingsreizen verhaalde de Griek Phyteas van Massalia (Marseille) over de „aestuaria” (kustmeren) langs de oostelijke kusten van de Noordzee „die door de zee afwisselend overstroomd en dan weer vrijgegeven worden”.

Ruim drie eeuwen later schreef de Romein Plinius: „Wij hebben in het Noorden de stammen der Chauci (Oostfriezen) gezien dáár, waar de zee ieder etmaal een uitgestrekt stuk land overstroomt, zodat men bij deze voortdurende natuurstrijd zich afvraagt of dit oord tot het vasteland of wel tot de zee behoort. Daar woont het arme volk in hutten op „tumuli”, eigenhandig door hen opgeworpen hoogten, die zich amper boven vloedpeil verheffen.”

Nu, twintig eeuwen later is de Waddenzee nog steeds een gebied op de grens van land en water, vermaard om de ruige schoonheid van het landschap en om de rijkdom aan levensvormen.

Het Nederlandse deel van de Waddenzee heeft een oppervlakte van 2400 vierkante kilometer; ongeveer 40 pct. van het totale gebied, dat zich uitstrekt tot het Deense Esbjerg. Op de Nederlandse Waddeneilanden wonen ruim 20.000 mensen, waarvan meer dan de helft op Tessel.

De betekenis van de Waddenzee en de eilanden is in velerlei opzicht groot. Voorop staat de recreatieve functie van het gebied. Het aantal extra slaapplekken voor toeristen bedraagt bijna 100.000, dus het vijfvoudige van het aantal inwoners. Geschat wordt dat per jaar ongeveer een kwart miljoen visdagen worden doorgebracht op of aan de Waddenzee. Zo'n 3000 pleziervaartuigen doen jaarlijks de eilanden aan; tientallen wandeloctochten met naar schatting 15.000 deelnemers vinden plaats in het oostelijke gebied van de Waddenzee.

Het gebied kan worden beschouwd als het enige deel van ons land, waar de mens het landschap nog niet in overwegende mate heeft beïnvloed: met enige fantasie kan worden gesproken van een „oerlandschap”. De natuurwetenschappelijke waarde is daardoor groot.

De biologische rijkdom van de Waddenzee is spreekwoordelijk. Voor vele tienduizenden vogels is het gebied broed- of overwinteringsplaats, waarbij de dieren profiteren van het enorme voedselgehalte van de bij laag water droogvallende slibplaten. De eilanden zijn in botanisch opzicht al even rijk gezegend.

De economische waarde van de Waddenzee ligt — het toerisme buiten beschouwing gelaten — voornamelijk op het vlak van de visserij (platvis, garnalen, „kinderkamer” voor Noordzeevis. Een groot deel van de Noordzeevis groeit op in de Waddenzee). Dit beeld kan sterk veranderen indien men overgaat tot exploitatie van aardgasreserves onder de Waddenzee.

Verontrusting over bedreigingen

Voor de Waddenzee is de laatste jaren een sterk groeiende belangstelling aan de dag gelegd. Dit in samenhang met het feit, dat zich in en rondom het gebied ontwikkelingen voordoen, die een bedreiging vormen voor het leven en het landschap. Was het nog niet zo lang geleden uitsluitend het plan om de eilanden te verbinden met dammen dat verontrusting wekte, thans is er een reeks van zaken waarvoor dat geldt. Een snel groeiende *Landelijke Vereniging tot Behoud van de Waddenzee* (30.000 leden) is een exponent van deze verontrusting. Tegen de achtergrond van de explosieve belangstelling voor de problemen rondom het leefbaar houden van het milieu wordt een felle discussie gehouden over de toekomst van dit gebied. In deze discussie komen opvattingen over de toekomst naar voren, waaruit blijkt, dat er door degenen die zich volkomen terecht zorgen maken om de Waddenzee, nogal eens te weinig rekening wordt gehouden met de politieke achtergronden van de milieuproblematiek. De Waddenzee wordt door de mensen die ijveren voor haar behoud beschouwd als een „testcase” voor het beheer van het milieu in ons land, zelfs voor Europa. Dat is ongetwijfeld juist. De Waddenaffaire is echter ook een testcase voor de vraag of men zich in de milieuvraagstukken laat leiden op het dwaalspoor van Mansholt-Volkswagen-Club van Rome, of dat men ze benadert op basis van het klassenstandpunt, erkennend dat óók bij de bescherming van de Waddenzee de belangen van de concerns botsen met die van de werkende mensen.

Industrie ... of niet?

Het vraagstuk van het beheer van de Waddenzee hangt nauw samen met dat van de ontwikkeling van het Noorden van het land. In de provincies Friesland, Groningen en Drente treedt de bevolking op voor de eis, dat er een eind gemaakt wordt aan de achterstelling van dit gebied ten opzichte van andere delen van het land. Het recht op werk staat daarbij centraal — er moet een einde komen aan de structurele werkloosheid in dit gebied. Dat betekent kort en goed, dat er arbeidsplaatsen moeten komen; dat er gebouwd en geïnvesteerd moet worden. Het betekent, dat de infrastructuur van het gebied verbeterd moet worden, dat er meer wegen en bruggen moeten komen.

Een tweede belangrijke eis is het wegnemen van de ongehoorde stankoverlast, die veroorzaakt wordt door de waterverontreiniging in het veenkoloniale gebied. De aardappelmeel- en strokartonfabrieken produceren hier een hoeveelheid afvalstoffen, gelijk aan hetgeen wordt geproduceerd door een dikke 20 miljoen mensen. Deze afvalstoffen worden geloosd op de kanalen in de veenkoloniën, waar ze gedeeltelijk worden afgebroken door bacteriën en eencellige organismen. De stank die daarbij vrijkomt is van dien aard, dat het leven van de mensen, wonend in de wijde omtrek van de kanalen er al tientallen jaren door verpest wordt.

Het verwezenlijken van de eis tot ontwikkeling van het Noorden enerzijds, en het hoe dan ook beëindigen van de stankoverlast in de veenkoloniën anderzijds wordt vaak afgeschilderd als te zijn in strijd met een andere volkomen gerechtvaardigde eis: het behoud van de Waddenzee. Immers: meer arbeidsplaatsen betekent meer industrie. En meer industrie betekent volgens deze onjuiste redenering meer verontreiniging in dit gebied en daár gaat de Waddenzee.

Uit zo'n redenering vloeit een anti-industriestemming voort; dezelfde stemming, die de Club van Rome in feite aanmoedigt. In dit licht gezien is het geen wonder, dat de Waddenvereniging op haar jaarvergadering van dit jaar Mansholt aan het woord liet om hem te laten pleiten voor een beleid, gericht op het bestaan van „regionen van inspanning en van gebieden van ontspanning”.

Het is niet zo verbazingwekkend, dat men daarna in meerdere publikaties van deze vereniging of van andere instellingen, die zich met de Waddenzee bezighouden, passages leest waarin in feite wordt gepleit om alles in het Noorden maar te laten zoals het is, lekker rustig, mooie dorpjes, wijde vlaktes, enzovoorts, enzovoorts. In uiterste consequentie komt het erop neer dat gezegd wordt: „Bescherm de Waddenzee, houdt de werkloosheid in het Noorden in stand of deponeer de beroepsbevolking naar Mansholts gebieden van inspanning”.

Het staat er natuurlijk niet zo, maar het is wél het eindpunt van een gedachtengang, waarin industrialisatie in feite als een misdaad tegen de mensheid wordt voorgesteld. Het bestrijden van die gedachtengang is een politiek probleem van de eerste orde: ze duikt op vele plaatsen in het land op: anti-metro, anti-petrochemische industrie, anti-industriespreiding (ook een geliefkoosd thema van Mansholt) — het zijn allemaal loten van dezelfde stam.

Natuurlijk is bovenstaand standpunt niet overeind te houden in een serieuze benadering van de zaak. Het staat als een paal boven water, dat milieubederf en industrialisatie niet per definitie hand in hand moeten gaan. De technologische ontwikkeling maakt het mogelijk vrijwel elk produktieproces schoon te laten verlopen, in tal van gevallen zelfs met een zeker rendement, namelijk daar waar afvalstoffen opnieuw in het produktieproces terugkeren als grondstof (recycling). Alleen: schone produktieprocessen vragen grote investeringen en de vraag is, waar dat geld vandaan moet komen. De communisten staan op het standpunt, dat de concerns over de brug moeten komen en wel ten koste van hun winstmarges: de kapitaalbezitters zijn de grote vervuilers van het milieu, uit hún portemonnee moeten de voorzieningen betaald worden die de winstgevende produktie „schoon” houden.

Zo'n standpunt is niet een papieren zaak. In de problemen rond de Waddenzee leidt het tot een harde politieke strijd. Zowel tegen de opvatting van degenen, die de weg van de minste weerstand kiezen door te zeggen „weg met de industrie” als tegen degenen, die schone fabrieken willen laten betalen door de niet-bezitters.

De CPN stelt voor het Noorden de eis, dat er *ter plaatse* industrie komt; industrie, die produktieprocessen toepast die geen gevaar opleveren voor de Waddenzee en voor het milieu in het algemeen natuurlijk.

Heel concreet heeft de CPN haar opvattingen over de milieu-problemen in de praktijk gebracht in de zaak van de zgn. smeerpip in Groningen. Zoals gezegd leveren de aardappel- en strokartonfabrieken een hoeveelheid afvalstoffen met een waterverontreinigend vermogen, dat gelijk is aan de dagelijkse afvalproduktie van meer dan 20 miljoen mensen. Het afbraak-(rottings)proces, dat zich voor een niet onbelangrijk deel afspeelt in de veenkoloniale kanalen maakt het leven in het gebied ondragelijk en scheidt bovendien in vele opzichten een ongunstig klimaat voor de ontwikkeling ervan.

De smeerpip

Teneinde de stank in de kanalen afdoende aan te pakken is als mogelijke oplossing de aanleg van een aantal vuilpersleidingen gelanceerd, lopend naar de Waddenzee of naar het Eems-Dollart-estuarium (kustmeer).

Rapporten, geschreven in opdracht van de overheid probeerden daarbij aannemelijk te maken, dat de Waddenzee in staat zou zijn het ongezuiverde afvalwater dat de smeerpipen aanvoeren te reinigen, zonder dat er schadelijke gevolgen zouden optreden in het uiterst wankel natuurlijke evenwicht in het Waddengebied. Daarbij werd op een gegeven moment berekend, dat er voor de reiniging van de 200 miljoen zogenaamde „inwonerequivalenten” aan afvalstoffen van de aardappelmeel- en strokartonindustrie door de bacteriën en eencelligen per dag ongeveer 300.000 kilo zuurstof aan het water onttrokken zou worden. Op gunstige plaatsen zou het zuurstofgehalte van het water in de Waddenzee kunnen zakken tot rond 50 pct. van het normale, dat wil zeggen verzadigingsniveau. In de periode van de besluitvorming rond de persleidingen (1969—1971) zijn er stapels en stapels papier volgeschreven in de discussie over de vraag bij welk zuurstofgehalte het leven in de Waddenzee en het Eems-Dollart-estuarium bedreigd zou worden, waarbij de meningen grofweg uiteenliepen van 50 tot 95 pct. van het verzadigingsniveau.

Ondertussen zijn er sinds 1969 ervaringen opgedaan met de eerste persleiding (De Hoogkerk-persleiding, ten Noorden van Warffum in de Waddenzee uitmondend); ervaringen die niet bepaald gunstig zijn. Ook op andere gronden is door vele mensen aannemelijk gemaakt, dat er geen sprake van is, dat de meer dan 20 miljoen inwonerequivalenten aan afval zonder schade rechtstreeks de Eems-Dollart in geperst kan worden. Zij zetten zich daarom in ten gunste van andere oplossingen, die hoofdzakelijk neerkomen op kunstmatige reiniging bij de bron (de fabrieken) of ergens aan het eind van de leiding. Grote voorkeur gaat er uit naar reiniging aan de bron (de fabrieken) of ergens aan het eind van de leiding. Grote voor-

keur gaat er uit naar reiniging aan de bron, ook al omdat dat op den duur rendabel kan zijn door recycling.

De aanhangers van deze opvatting gingen echter zo ver onvoorwaardelijk de aanleg van een smeerpip af te wijzen, zo lang de ondernemingen niet gedwongen worden alleen gereinigd water in de buis te persen. Op de achtergrond speelde daarbij de gedachte mee, dat de gehele persleiding niet meer nodig zou zijn, indien het tot schoon afvalwater zou komen, want dat zou immers — zoals gebruikelijk — in de kanalen kunnen worden geloosd.

Hoewel dat nog te bezien blijft, kan men verder de vraag stellen: Waar leidde hun standpunt in de praktijk toe? Tot het feit, dat er binnen afzienbare tijd géén oplossing zou worden gevonden, dat wil zeggen tot handhaving van de onhoudbare toestand in het woongebied van tienduizenden mensen. Het viel immers niet aannemelijk te maken, dat de ondernemers met onmiddellijke ingang gedwongen zouden kunnen worden het afvalwater te zuiveren.

De communisten in het Noorden stelden zich dan ook anders op: ze hebben het besluit over te gaan tot de aanleg van de eerste fase van het persleidingenstelsel gesteund en daaraan verbonden de noodzaak om de druk op de ondernemers te vergroten.

De communisten hebben de persleiding hun fiat gegeven, omdat vóór alles de bevolking bevrijd moet worden van de stank. Dat is punt één, dat staat voorop! Aan de andere kant is het volgens de CPN een uitgemaakte zaak, dat de 20 miljoen inwoners-equivalenten niet ongezuiverd de Waddenzee ingeperst kunnen worden: de communisten verbonden aan hun steun voor de persleiding dan ook de voorwaarde, dat aan het eind ervan een zuiveringsinstallatie wordt aangelegd door de overheid.

De ontwikkelingen sinds het besluit om de persleiding aan te leggen, tonen aan dat dit standpunt realistisch was.

Onder druk van het politieke optreden van de Groninger bevolking, onder druk ook van de gestage stroom wetenschappelijke informatie over het afvalwaterprobleem in het Eems-Dollart-gebied heeft de regering besloten dat géén ongezuiverd afvalwater in het gebied mag worden geloosd. Parallel met de voortschrijdende aanleg van de persleiding wordt in overeenstemming met het besluit van het provinciaal bestuur — een breed onderzoek opgezet naar de meest gunstige vorm van afvalwaterreiniging.

In dit onderzoek speelt ook de kwestie van de zuivering aan de bron, o.a. door middel van recycling een belangrijke rol. Natuurlijk ligt dit alles nog in het vlak van onderzoek en toezeggingen — de strijd voor concrete plannen voor de bouw van de zuiveringsinstallaties moet worden voortgezet tot ze er staan. Er is geen reden voor een hoerastemming en nog minder om te zeggen: „zie je wel, die hele persleiding is nu overbodig, we gaan toch bij de fabrieken, dus aan de bron, zuiveren”, zoals in reactie op de reinigingsmededeling gebeurde in het orgaan van de Waddenvereniging. Vooralnog is de bouw van de persleiding, die de bevolking ontlasten zal de enige concrete

daad — voor méér concrete daden, die behalve de Groningse bevolking ook de Waddenzee zullen vrijwaren voor verstikking, zal nog genoeg strijd moeten worden geleverd.

Het zal er daarbij vooral om gaan te verhinderen, dat ondernemers en overheid toch nog het afvalwater ongezuiverd in de Waddenzee zouden spuien. Er zijn milieubeschermers, die deze eventualiteit een groot risico noemen.

Gezien de chaotische toestanden, die heersen onder het monopolistische kapitalisme op het gebied van het milieu, blijven er zeker risico's bestaan. Maar die zullen des te kleiner worden, naarmate allen, die de Waddenzee en het leefklimaat ter harte gaan, zich verenigen en hun activiteiten concreet richten, namelijk tegen de willekeur van overheid en ondernemers.

Het is niet vol te houden, dat vanwege de eventuele risicofactor tienduizenden mensen ertoe veroordeeld zouden moeten worden tot Sint Juttemis te blijven wonen in de stank, waarin zij al zolang leven. En dat zou zeer concreet op dit moment de consequentie zijn geweest van het afwijzen van de smeerpomp.

Waddenzee: jachtterrein voor olieconcerns

Minder ingewikkeld dan het afwaterprobleem ligt het vraagstuk van de bedreiging die er van de delfstofwinning uitgaat voor de Waddenzee. Gehcel in de stijl waarop de Nederlandse aardgasreserves onder het vasteland zijn uitgeleverd aan de internationale petrochemische concerns is door de regering het Waddengebied in feite zonder discussie tot jachtterrein gemaakt voor de monopolies. Het hele gebied is verdeeld in een tiental concessies. In de kortste keren zijn, toen bleek dat er onder de eilanden en de Waddenzee aardgas, aardolie en andere delfstoffen kunnen zitten, deze concessiegebieden verdeeld onder Nederlandse en buitenlandse ondernemingen. De laatste concessie werd op 3 januari jl. verleend aan *Placid International Oil* (Texas), nota bene voor het oostelijk deel van Schiermonnikoog en de daarbij gelegen wadden. Dit gebied is de belangrijkste verblijfplaats van de snel uitstervende zeehond. De concessies zijn vooralsnog in de meeste gevallen opsporingsconcessies en geen winningsconcessies. Op zichzelf is dat echter voldoende gebleken om in feite van de hele Waddenzee, inclusief de eilanden een mijnbouwgebied te maken. Overal vinden proefboringen plaats, verstoort seismisch onderzoek (ontploffingen) de rust op het water, de voedselgebieden van de vogels en de eilanden. Gas- en olieconcessies zijn verleend aan Petroland, de NAM, Mobil, AMOCO, Placid, King Resources, Noordwinning groep, Philips, Signal en Union.

Openbare controle op de uitgifte van deze concessies is in de praktijk niet mogelijk, gezien de volkomen verouderde bepalingen van de mijnbouwwet: de minister beslist. En dat deed hij tot volle tevredenheid van de concerns! Nergens blijkt uit, dat door de regering ook maar in de verste verte rekening is gehouden met de mogelijkheid, dat het belang van rust in de

Waddenzee gemakkelijk kan opwegen tegen het winnen van de — naar schatting voor slechts twee jaar Nederlandse behoefte toereikende — voorraden aardgas onder de Waddenzee. Dit nog geheel afgezien van het feit, dat de politiek van uitlevering van nationale bodemrijksdommen onverdroten wordt voortgezet.

Naast de altijd geldende overweging dat de bodemrijksdommen nooit behoren te worden verkwanseld aan het particuliere kapitaal is er voor wat betreft het Waddengebied nog een overweging te meer ten gunste van het uitsluitend door de staat exploreren van de delfstoffen: dan kan dit — als er gewonnen moet worden — tenminste gecoördineerd gebeuren, met een minimaal aantal boringen en ontploffingen.

In de nu geschapen situatie boort en ploft elk concern maar raak, als men maar vlugger kan zijn dan de concurrentie.

De hele gang van zaken is opnieuw een illustratie van de chaotische toestanden waar het kapitalistische produktiesysteem toe leidt op het terrein van het milieubeheer.

Ameland — aardgasland?

Nog onthullender zijn de plannen van het NAM-Mobil voor de winning van het aangetoonde aardgas onder Ameland, waarvoor aan beide kanten van het eiland een concessie is verleend. Het is de moeite waard in extenso weer te geven op welke wijze de beide oliegi-ganten het eiland te lijf willen gaan:

- 4 nieuw aan te leggen boorplaatsen, elk met vijf putten, waarvan twee op zee en twee op Ameland;
- 1 reeds aanwezige en nog uit te breiden boorlocatie met 1 put bij Hollum;
- 1 gasbehandelingsstation aan de Ballumerbocht met aanlegsteiger voor schepen;
- een net van gasleidingen van de boorlocaties naar het gasbehandelingsstation;
- een gasleiding van het station naar Friesland;
- een verharde weg aan de oostzijde van Ameland, uitgerekend door het minst geschonden en meest kwetsbare natuurgebied op het eiland.

Op de boorlocaties komen op iedere put kooien van vier meter hoog en afblaasfakkels van 30 meter hoogte — als de plannen doorgaan. Er kan geen twijfel aan bestaan, dat het hele eiland en een deel van de eraan grenzende Waddenzee een industrieel karakter krijgen als de NAM-Mobil hun zin krijgen.

Het is bijna onvoorstelbaar!

Uitsluitend en alleen de betrokken bedrijven hebben voordeel van zo'n winning, die het gewonnen gas bovendien willen gaan verkopen aan het buitenland!

In hetzelfde vlak liggen de steeds weer opduikende plannen om de eilanden te gaan verbinden met dammen aan het vasteland. De aanleg van deze dammen, zelfs van één enkele ervan betekent het definitieve einde van de Waddenzee, omdat daar-

mee een eind zou komen aan de twee keer per dag van west naar oost trekkende getijdegolf, die bepalend is voor het karakter van het gebied.

Wie hebben er belang bij zo'n dam? Als we — tegen het licht gezien van de mijnbouwactiviteiten — bedenken, dat de meeste druk steeds bestaat ten gunste van het aanleggen van een dam naar uitgerekend Ameland, is het antwoord op die vraag niet moeilijk. Of zouden het soms de tienduizenden toeristen moeten zijn, die het bootreisje op weg naar hun vakantieoord zouden willen inruilen voor tien-minuten-over-de-dam? Dat kan *niemand* waarmaken!

Ook hier weer staat het belang van de monopolies tegenover dat van de bevolking.

Toeristische druk

Tegen de achtergrond van de afvalwaterproblemen en de problemen rondom de strooptocht op de delfstoffen in het Waddengebied lijkt het vraagstuk van de toeristische druk op Nederlands laatste oerlandschap wat te verbleken.

Toch is het duidelijk, dat de vervijfvoudiging van het aantal inwoners van de eilanden tijdens de zomermaanden een zorgvuldig beleid en weloverwogen voorzieningen vraagt, wil men deze invasie zó kunnen opvangen, dat de bezoekers inderdaad vinden waarvoor ze komen: een rustig vakantieoord in een redelijk ongerept natuurgebied.

In dit opzicht doet zich het regeringsbeleid tegenover alle Nederlandse gemeenten bijzonder hard gelden: de middelen ontbreken doodeenvoudig om te doen wat nodig is. Dat de betrokken gemeentebesturen om aan geld te komen een door iedere bezoeker te betalen toeristenbelasting zijn gaan invoeren kan echter niet als de juiste oplossing worden beschouwd, temeer daar het onduidelijk is gebleven waarvoor de gelden gebruikt zullen worden.

Positiever zijn de activiteiten van Staatsbosbeheer, dat langzamerhand een scala van voorzieningen heeft ontwikkeld om de grootste aantallen toeristen uit de buurt te houden van kwetsbare terreinen (broedgebieden, natte duinvalleien, duinen met een losse vegetatie) zonder ze het idee te geven, dat je door de bordjes verboden toegang het bos niet meer kan zien. Wandelroutes, picknickplaatsen, speelweiden en speelplaatsen en niet te vergeten uitstekend geoutilleerde en onderhouden kampeerterreinen dragen ertoe bij dat het massatoerisme op aanvaardbare wijze gekanaliseerd wordt. Daar staat vaak broddelwerk tegenover van particuliere instellingen, die er in sommige gevallen duidelijk op uit zijn om maximaal toeristrendement te halen uit minimale voorzieningen.

Het autoprobleem

Vooraf op Terschelling en Ameland is er een groot autoprobleem. Op Terschelling loopt bijvoorbeeld maar één auto-

weg, die slechts 14,5 kilometer lang is. De meeste overnachtingsplaatsen liggen bovendien aan de eerste vijf kilometers, van Westerschelling tot Midsland. Het is duidelijk, dat er op zo'n areaal in feite geen plaats is voor méér auto's dan van de plaatselijke bevolking. Rederij Doeksen — het bedrijf dat de verbinding met Harlingen onderhoudt en dat beschouwd kan worden als Terschellings „big brother” — is echter een andere mening toegedaan: ieder jaar worden er meer auto's overgezet, thans vele duizenden (!) per seizoen. Een lucratieve bezigheid, waarvoor nu per overtocht al 50 gulden wordt gevangen. Uit het Deltagebied is dit jaar een enorme autoboot ingezet, die duidelijk maakt dat de reders er alleen maar op uit zijn nóg meer auto's te vervoeren. Dat er zoveel toeristen zijn, die de kosten er voor over hebben om tijdens hun vakantie te kunnen rijden op een weg van nog geen 15 kilometer lengte is heel verklaarbaar: dezelfde rederij beschikt namelijk over een allereerste accommodatie voor het vervoer van vakantiebagage.

Hetzelfde geldt voor de autobusmaatschappij FRAM, die in haar bussen geen extra bagageruimte beschikbaar stelt, de ingang en doorgang van haar bussen op de normale maat heeft gehouden, zodat er nauwelijks een grote koffer binnen en doorheen te loodsen valt.

Vraag je dan ook aan de toeristen — zoals deze zomer is gebeurd — waaróm ze hun auto meenemen, dan blijkt het in feite te zijn omdat een auto zo'n handige koffer is. Een optimale accommodatie voor het vervoer van vakantiebagage, gevoegd bij een drastische beperking van de over te zetten auto's en een goede parkeer gelegenheid in Harlingen zou het probleem snel in omvang doen afnemen — echter ook Doekens inkomsten. Het ziet er daarom naar uit, dat deze voor de hand liggende oplossing nog wel een tijdje op zich zal laten wachten. Op kleinere schaal dan het geval is met de aardgasrooftochten is dit toch weer een voorbeeld van het ondernemersbelang dat zegeviert, zolang er geen druk wordt uitgeoefend voor een andere aanpak.

De militaire activiteiten

Het is in het kader van dit artikel nauwelijks nodig om in te gaan op de kwestie van de militaire activiteiten in de Waddenzee. Vooral in het Westelijke bekken (Tessel - de Hors; Vlieland - de Vliehors; Terschelling - Noordsvaarder) is de verontrusting door oefenende straaljagers bij tijd en wijle zo groot, dat ze allesoverheersend is, voor de mens zowel als voor het dier.

Dit nog afgezien van het feit dat deze terreinen zelf zijn onttrokken aan het recreatiedomein. Pogingen om in het broeden het daarop aansluitende toeristenseizoen tot beperking van het gedoe te komen stuiten altijd af op de dooddoener, dat we nu eenmaal een leger hebben en dat het leger dan ook moet kunnen oefenen. In het kader van deze dooddoener is ook de

ingepolderde Lauwerszee in zijn geheel ongenietbaar gemaakt.

In de opsomming van bedreigingen van de voor recreatie, wetenschap en het natuurlijke leven onmisbare Waddenzee ontbreekt nog wel het één en ander. Met het bovenstaande is echter voldoende materiaal aangedragen om te kunnen vaststellen, dat de Waddenzee inderdaad een testcase is.

Niet zo'n opmerkelijke en heel bijzondere echter als bv. Mansholt haar vindt. De Waddenzee weerspiegelt gewoon alle kwalen en falen van het chaotische kapitalistische systeem. Voor werkelijk ieder verstandig stukje beheer moet steeds weer geknokt worden tegen het pure eigenbelang van de ondernemers. In die strijd komt men zoals steeds ondoordachte standpunten tegen van mensen, die door een mokerende meningenfabriek op een dwaalspoor terecht zijn gekomen en die daardoor een aantal logische uitgangspunten uit het oog verloren. Voor een verstandig beheer van de Waddenzee is dezelfde politieke strijd nodig, die gevoerd wordt tegen iedere uitwas in de wereld van het particuliere bezit van produktiemiddelen: overtuigen en argumenteren om het front zo breed mogelijk te maken en dan hard en consequent doorgaan tot de eisen ingewilligd zijn.

In dit geval moet de winst bestaan uit het behoud van wat de oude Plinius terecht al onder de indruk bracht, „een gebied dat door de zee afwisselend overstroomd en weer vrijgegeven wordt”.

O. BOSMA

Een studie over Hemingway

„Het probleem van de schrijver verandert niet,” zei Ernest Hemingway in de eerste en enige publieke toespraak die hij als schrijver ooit hield — in 1937 in New York, op het Tweede Amerikaanse Schrijverscongres, dat vooral diende om krachten te mobiliseren voor de verdediging van de democratie tegen het fascisme in Spanje. „Het is altijd weer hoe de waarheid te schrijven en na te hebben ontdekt wat waar is dat op zo'n manier gestalte te geven dat het deel wordt van de ervaring van degeen die het leest.”

Er valt te strijden bij de vraag of het de waarheid is geworden die in zijn verhalen en romans gestalte kreeg en over de wijze waarop hij die literair heeft verbeeld, maar dat Hemingway zelf heeft getracht aan die door hem ook elders in zijn werk omschreven hoge normen voor het schrijverschap te voldoen, is nauwelijks aan twijfel onderhevig — waar hij schreef over thema's als liefde en dood en moed en geweld, die altijd wel actueel zullen blijven, noch waar hij, uitgaande van persoonlijke ervaringen en indrukken ter plaatse, schreef over de twee wereldoorlogen en de Spaanse burgeroorlog die hij in zijn leven heeft meegemaakt; en de eigen stijl van schrijven, die hij daarbij tot stand wist te brengen, stelde hem in staat zuiver en direct bloot te leggen wat hij voor waar hield en dat voor een breed lezerspubliek toegankelijk te maken.

Hemingway was zoon van een tamelijk welgesteld huisarts. Hij bracht zijn jeugd door in Oak Park, een randgemeente van Chicago, waar hij in 1899 werd geboren, voor een belangrijk deel ook in Michigan waar de familie een buitenhuis had en waar zich betrekkelijk dichtbij nederzettingen van Indianen bevonden. Na de middelbare school te hebben doorlopen en een half jaar stadsverslaggever te zijn geweest bij een plaatselijk dagblad in Kansas, vertrok Hemingway op achttienjarige leeftijd als vrijwilliger naar het Italiaans-Oostenrijkse front, waar hij als infanterist en ambulancechauffeur dienst deed en gewond raakte. Over deze episode in zijn leven schreef hij onder meer in de eerste roman die hem groot commercieel succes bracht, *A Farewell to Arms* (Afscheid van de wapenen). De jaren '20-'30 bracht hij goeddeels door in Europa, voornamelijk in Parijs en Madrid, en ook enige tijd op Cuba en in Afrika. Hij werkte als correspondent van Canadese en Amerikaanse kranten en persbureaus en versloeg onder meer de Grieks-Turkse oorlog, verscheidene diplomatieke conferenties en tenslotte ook de Spaanse burgeroorlog. Tijdens de tweede wereldoorlog, vóór Japan de Verenigde Staten had aangevalen, bereisde hij China en andere landen in het Verre Oosten en beschreef er de militaire en politieke situatie; later nam hij deel aan waarnemingsoperaties tegen Duitse duikboten voor de Amerikaanse kust en, opnieuw als oorlogscorrespondent, aan de invasie, de bevrijding van Parijs en zware gevechten van het Eerste Amerikaanse Leger in Duitsland. De jaren daarna bracht hij grotendeels op Cuba door.

Een koffer met manuscripten erin van alle verhalen die hij tot op dat moment had geschreven — op één na dat hij naar een tijdschrift had gestuurd — raakte op een Parijs' station zoek en is nooit meer gevonden; twee jaar erna, in 1923, werden voor het eerst korte verhalen van hem gepubliceerd. In 1926 kwam zijn eerste roman uit, *The Sun Also Rises* (Fiesta), in 1929 zijn tweede, Afscheid van de wapenen. In Spanje maakte hij een grondige studie van het stierenvechten; hij schreef er *Death in the Afternoon* (Dood in de namiddag) over, dat in 1935 verscheen. Kort daarop verscheen *Green Hills of Africa* (De groene heuvelen van Afrika) en *To Have and Have Not* (Hebben en niet hebben), dat zich op Cuba afspeelt.

In 1937 sloot Hemingway zich aan bij de verdedigers van de Spaanse republiek tegen de door Hitler en Mussolini gesteunde Franco-fascisten; hij speelde een belangrijke rol bij het mobiliseren van internationale hulp. In het bedreigde Madrid schreef hij zijn enige toneelstuk, *The Fifth Column* (De vijfde kolonne) en in 1940 verscheen zijn omvangrijkste en indertijd omstreden roman *For Whom the Bell Tolls* (Voor wien de klok luidt) over de strijd in Spanje. Tien jaar later publiceerde hij opnieuw een roman, *Across the River and into the Trees* en in 1952 verscheen nog zijn bekende novelle *The Old Man and the Sea* (De oude man en de zee). In 1954 werd hem de Nobelprijs voor literatuur toegekend. Zeven jaar later kwam er een einde aan zijn leven; men neemt algemeen aan dat het zelfmoord moet zijn geweest toen zijn geweer op de bewuste vroege, eenzame morgen af ging, maar dat het inderdaad geen ongeluk was, zal nooit met zekerheid zijn te zeggen.

Het enige dat persklaar in Hemingways nalatenschap voorkwam, was het na zijn dood verschenen *A Moveable Feast*, een verzameling oude schetsen over zijn leven in Parijs indertijd. Zijn kortgeleden uitgebrachte roman *Islands in the Stream* (Eilanden in de stroming) is gebaseerd op een na zijn dood gevonden manuscript dat hij zelf niet als voltooid heeft beschouwd.

De in ons land meest bekende werken van Hemingway zijn waarschijnlijk Afscheid van de wapenen, Voor wien de klok luidt en De oude man en de zee. Het laatste korte verhaal dat Hemingway publiceerde, *Old man at the Bridge* (De oude man bij de brug), werd kort nadat hij dat in het voorjaar van 1938 vanuit Barcelona naar de Verenigde Staten telegrafeerde, in het Volksdagblad van de CPN afgedrukt; het is, nog steeds, een van de eenvoudigste en overtuigendste schetsen van het lijden en de ontredde die het oorlogsgeweld daar toen teweeg bracht.

Ondanks de over het algemeen gunstige ontvangst van Hemingways werk in ons land is nog steeds niet alles van hem hier in vertalingen verschenen. Bovendien is er weinig besproken. Deze zomer verscheen echter de eerste Nederlandse studie van het geheel van zijn werk, *Ernest Hemingway, The artist as a man of action* (Ernest Hemingway, de kunstenaar als man van de

daad), een in het Engels geschreven dissertatie van J. Bakker die alleen al vanwege het feit dat zo'n studie er is aandacht verdient.¹⁾

* * *

Het verschil tussen de literair meest produktieve periode in Hemingways leven, de jaren tussen de twee wereldoorlogen in, en de geringe omvang en mindere kwaliteit van zijn literaire werk daarna, heeft vooral na Hemingways dood meer en meer pennen in beweging gebracht van mensen die zijn verhalen en romans voorstellen als een worsteling met diepgewortelde angsten voor eigen onmacht en dood. Deze zouden bij de schrijver zijn ontstaan door een aantal schokkende, nooit geheel verwerkte ervaringen in zijn jeugd (confrontaties met bruto geweld o.m.); de psychische wonden die zij nalieten zouden zijn opengereten toen hij aan het front werd getroffen door granaatsplinters, een schok die Hemingway geestelijk nooit geheel te boven zou zijn gekomen. Vorig jaar verscheen in een bekend Amerikaans vaktijdschrift voor psychiatrie een uitvoerige beschouwing van twee zenuwartsen waarin Hemingway een aantal uitgesproken geestelijke stoornissen worden toegeschreven die in dezelfde richting wijzen — een zienswijze die ook de aandacht van een deel van de Nederlandse pers trok. Wat men ook moge denken van de beschrijvingen van Hemingways karakterstructuur en zijn psychische toestand en wat men daar ook aan denkt te kunnen ontleen voor een dieper begrip van zijn literaire werk, voorop staat dat vrijwel alles dat op dit punt na Hemingways dood te berde werd gebracht speculatief is en grotendeels op anekdotes van derden en bepaalde interpretaties van zijn verhalen en romans berust en niet op rechtstreekse informatie van de schrijver zelf, noch van de artsen die hij, vooral in de laatste jaren van zijn leven, toen hij vaak en ernstig ziek was, heeft geraadpleegd.

Voor een goed begrip van zijn werk en van zijn ontwikkeling als schrijver blijven de verhalen en romans zelf uiteindelijk toch de belangrijkste en betrouwbaarste bronnen waaruit men kan putten. Hemingway moet daar zelf ook ongeveer zo over hebben gedacht toen hij iemand die een biografie over hem wilde schrijven antwoordde, dat hij hem wilde helpen met informatie over wat hij schreef, maar dat zijn leven „niet belangrijker was dan mijn lichaam zal zijn na mijn dood.”²⁾ Bakker baseert zich in zijn studie uitsluitend op de verhalen en romans die Hemingway naliet; bovendien ontwikkelt hij zijn eigen visie op Hemingway vanuit een bestrijding van de opvattingen van een Amerikaanse onderzoeker van Hemingways werk, Philip Young, die in 1952 een dissertatie publiceerde waarin hij psychische verwondingen van de schrijver in zijn

1) J. Bakker: Ernest Hemingway, The artist as a man of action. Uitgave Royal Van Gorcum Ltd. - Assen - The Netherlands, 1972. Prijs f 38,—.

2) C. Baker: Ernest Hemingway: A Life Story. Bantam, 1970, pag. 622.

jeugd en aan het front centraal stelde bij de beoordeling van Hemingways literaire oeuvre.

Bakker concentreert zich in zijn studie vooral op de hoofdfiguren in Hemingways verhalen en romans, die doorgaans als „projecties” van de schrijver worden gezien, gaat na tegenover welke uitdagingen zij zich zien gesteld en hun antwoord daarop. Hij zoekt naar wat zij aan constante en gemeenschappelijke trekken vertonen en schetst aan de hand daarvan een ontwikkeling van Hemingways visie op het leven en van Hemingways werk, waarin wat in de jaren '30 werd geschreven een hoogtepunt en wat daarna verscheen een zeer sterke teruggang vormt.

Hij onderscheidt een typerende „vroege held” in het werk van Hemingway — en hij rekent daartoe Nick Adams, hoofdfiguur in een aantal korte verhalen, en Jake Barnes en Frederic Henry, de hoofdfiguren in respectievelijk *Fiesta* en *Afscheid van de wapenen* — en een typerende „latere held”, die in Harry Morgan in *Hebben en niet hebben* zijn zuiverste en in Robert Jordan in *Voor wien de klok luidt* zijn meest grijpste vertegenwoordiger vindt; Santiago, de Cubaanse visser in *De oude man en de zee* is een tot mythologische proporties uitgewerkte „latere held”, die, naar het oordeel van Bakker, de meest gesentimentaliseerde versie van Hemingways kijk op het leven weergeeft.

Bakker ziet het punt, waarop de typerende held in Hemingways werken van een „vroegere held” tot een „latere held” wordt, liggen tussen *Dood in de namiddag*, een boek over het stierenvechten, en *Groene heuvelen van Afrika*, een boek over de jacht, waarin, in beide gevallen, geen romanhelden voorkomen maar Hemingway zijn opvattingen rechtstreeks naar voren bracht.

Hemingway plaatst tegenover het beeld van de mens als een weerloze prooi in een wereld vol gewelddadigheid en onverschilligheid het beeld van de mens die in daden zijn angst overwint, zonder daarbij in de valkuilen van kinderlijke romantiek terecht te komen, stelt Bakker. Tegen deze achtergrond plaatst hij ook het ontstaan van Hemingways eigen stijl van schrijven — een zeer sterk en overtuigend punt in zijn beschouwing.

De „latere” Hemingway-helden ontstaan volgens Bakker zodra Hemingway niet meer is geobsedeerd door gewelddadigheid en dood, de schrijver het bestaan ervan min of meer accepteert en weet hoe hij er tegenover moet staan en zelf is gaan doden (*Groene heuvelen in Afrika*). Zijn zuiverste „latere held”, Harry Morgan in *Hebben en niet hebben*, is bij het geweld betrokken om het geweld zelf. De overgang van de „vroege held” in de „latere held” gaat gepaard met verlies aan gevoel en ontvankelijkheid voor wat er om gaat bij de schrijver, verslapping van zijn stijl en het binnendringen van vals sentiment in zijn werk.

Deze zienswijze van Bakker, de vrucht van een bestudering van Hemingways werk die met veel respect voor de schrijver is

verricht, is beslist een belangrijke verheldering van de ontwikkeling van de schrijver en van veel van zijn werk en zij bevat een aantal interessante gezichtspunten om tot verdere verdieping te komen.

Het wachten is op een Nederlandse uitgave ervan!

Maar ook een paar kritische kanttekeningen mogen hier niet ontbreken.

* * *

Het betoog van Bakker tegenover Young is overtuigend, maar heel wat boeiender waar hij de verhalen en romans en de hoofdfiguren daarin concreet en grondig bespreekt — vooral de „vroeghe helden”, — dan waar de wel zeer sterk geabstraheerde theoretische concepties over de ontwikkeling van de Hemingway-held in het algemeen en de uitgesproken polemische elementen in zijn verhandelingen overheersen.

Een grote verdienste van Bakkers uiteenzetting is dat hierin nog eens sterk de aandacht wordt gevestigd op het hoge gehalte van het vroege werk van Hemingway, in het bijzonder op de verhalen met Nick Adams als hoofdfiguur, en op de betekenis van Dood in de namiddag, het boek over het stierenvechten, waarin Hemingway zijn toen gerijpte visies op leven en dood en kunst en literatuur neerlegde; want deze zijn het minst bekend geworden in ons land.

Zwak blijft echter dat Bakker heeft afgezien van een eigen beoordeling van de maatschappij en het gebeuren waarover Hemingway schreef en waarin de hoofdfiguren in de romans optraden en waarop zij reageerden en dat hij ook Hemingways eigen meningen over het maatschappelijke en politieke gebeuren niet aan een onderzoek onderwerpt en bij de beoordeling betreft.

Het feit dat Hemingway de eerste wereldoorlog als een zinloze slachting zag en de strijd tegen de fascistten in Spanje als een noodzakelijk gevecht dat hem, voor de duur van de oorlog, bracht tot aanvaarding van wat hij als „de communistische discipline” zag, is bij de bestudering van Frederic Henry in Afscheid van de wapenen en van Robert Jordan in Voor wien de klok luidt en de verschillen tussen deze „vroeghe” en „latere” helden in Hemingways werk meer aandacht waard dan Bakker er in een enkele terloopse opmerking aan meent te moeten besteden.

Op dit punt wreekt zich waarschijnlijk de te eenzijdig tot de letterkundige en psychologische aspecten beperkte benadering van het werk van Hemingway door Bakker.

Het is ongetwijfeld een juist uitgangspunt bij de beoordeling van romans en verhalen niet af te gaan op wat de schrijver er zelf over zegt en zich op eigen onderzoek te concentreren en het is ongetwijfeld verhelderend de ontwikkeling van de opvattingen van de schrijver na te lopen aan de hand van de veranderende ideeën die in de hoofdfiguren in zijn literaire werk zijn te vinden, zoals Bakker dat bij Hemingway doet. Maar

het geheel niet in de beschouwing trekken van wat de schrijver er zelf over denkt, moet het oordeel ook al gauw scheef trekken, zeker waar het een zo nauwgezet en bewust werkend schrijver als Hemingway betreft.

Bakker had zijn betoog trouwens kunnen versterken als hij in zijn verhandelingen meer aandacht had besteed aan wat Hemingways eigen opvattingen waren over het schrijverschap, de stijl etc. en hij had er tegelijkertijd meer afstand mee kunnen scheppen tussen de schrijver zelf en de „projecties” die hij van hem ziet in het werk — want hoe sterk ze ook op elkaar mogen lijken, ze kunnen nooit geheel en al met elkaar worden vereenzelvigd zonder ze beiden geweld aan te doen.

Waar het betoog van Bakker voor een groot deel uit een polemiek met andere onderzoekers van Hemingways werk bestaat, mochten de lezers de reacties van Hemingway zelf op hun publikaties niet worden onthouden.

Bakker introduceert Youngs studie *Ernest Hemingway* (New York, 1952) als „van essentiële waarde”, die andere onderzoekers „de aanwijzingen geeft die moeten worden opgevolgd om nieuwe inzichten in de aard van Hemingways literaire werk te verwerven” en als „een uitzonderlijk werk”. Hemingway zelf echter vond Youngs studie „uitzonderlijk verward” en verwierp allerlei beweringen van Young omtrent de afkomst van de essentiële ideeën in diverse verhalen van Hemingway en symbolische betekenissen, die Young erin meende te kunnen ontdekken, en hij ging in het bijzonder tekeer tegen Youngs gedachte dat hij in de hoofdfiguur van een van zijn bekendste novelles (Francis Macomber) een portret van zichzelf zou hebben geschetst. Hemingway verweet Young en enkele andere „academische critici”, zoals hij ze noemde, dat zij probeerden zijn werk „in het procustusbed van hun ismes en dialectieken” te passen en meer aan roddel dan aan wetenschap deden.³⁾

Vermelding van Hemingways mening was het minste wat Bakker had kunnen doen.

Het negeren van Hemingways eigen opvattingen is ook merkbaar waar Bakker de romans *Fiesta* en *Afscheid van de wapenen* bespreekt, waarin de gebeurtenissen en de gedachtenwereld van de hoofdfiguren sterk door de eerste wereldoorlog, en in de roman *Across the River and into the Trees*, waarin ze sterk door de tweede wereldoorlog worden bepaald. Het is het meest voelbaar waar het Voor wien de klok luidt betreft, Hemingways grote roman over de Spaanse burgeroorlog.

Men kan Hemingways visies op deze gebeurtenissen en die van zijn literaire „projecties” en de veranderingen daarin niet slechts aflezen uit wat er in de hoofdfiguren in zijn romans om gaat, hoe veelzeggend ze voor de stellingname en de ontwikkeling van de schrijver ook mogen zijn. Hemingway heeft zijn opvattingen erover ook verwoord in zijn werk als journalist,

³⁾ Idem, pag. 645.

in beschouwingen, correspondenties, brieven en interviews. Wat daar aan opvattingen van Hemingway uit naar voren komt, kan men niet over het hoofd zien zonder op zijn minst onvolledig te zijn.

Een selectie van Hemingways journalistieke werk verscheen onder de titel *Byline* (in ons land uitgebracht — maar niet volledig... — onder de titel *Kantlijn*); men vindt er bestrijding in van revolutionaire frases en beschouwingen over internationale situaties en historische gebeurtenissen, die een gedachtengang weergeven die men door bestudering van Hemingways romanfiguren alleen niet achterhaalt.

* * *

Bakker besteedt terecht veel aandacht aan Voor wien de klok luidt en hij beschouwt de hoofdfiguur daarin, Robert Jordan, een Amerikaanse vrijwilliger die aan de zijde van de wettige regering tegen de fascistten vocht, als het belangrijkste, meest gerijpte voorbeeld van de „latere held”, als de figuur ook die zich meer dan welke andere in het literaire werk van Hemingway, rekenschap gaf van de maatschappij en de politieke situatie waarin hij zich bevond.

Maar doordat Bakker zich hier vrijwel uitsluitend bepaalt tot de meningen over de problemen, de gebeurtenissen en de personen, die in Spanje toentertijd een belangrijke plaats innamen, zoals Hemingway ze in deze roman uit, los van wat hij er buiten zijn roman over schreef en zei en los van wat hij deed, en ook doordat Bakker er een scheefgetrokken „linkse beoordeling” van deze roman aan toevoegt, ontstaat er juist op dit punt een vertroebeld beeld van Hemingway, van zijn houding in de Spaanse burgeroorlog en tegenover „links”.

Bakker stelt zich daarmee in feite dicht op in de buurt van degenen, die Hemingways actieve deelname aan de strijd tegen het fascisme, en zijn bewust samengaan met de communisten daarbij, trachten te bagatelliseren en te vervalsen.

Hemingway begon aan Voor wien de klok luidt te schrijven in 1939, toen het lot van de Spaanse republiek werd bezegeld, en hij publiceerde zijn boek in 1940, een jaar na de nederlaag. Robert Jordan, die achter de fascistische linies met behulp van partisanen op een vastgesteld moment een strategisch belangrijke brug moet oplazen, bepeinst in de ongeveer zeventig uren waarin het verhaal speelt de ervaringen en indrukken die hij in Spanje heeft opgedaan.

„Hij zou zich door zijn gedachten niet tot defaitisme laten verleiden,” vertelt Hemingway van deze man. „Het belangrijkste was, de oorlog te winnen. Als we de oorlog niet wonnen, was alles verloren. Maar hij merkte alles op, luisterde naar alles en herinnerde zich alles. Hij diende in een oorlog; zijn trouw was volkomen en zijn prestaties waren zo volmaakt als maar kon. Maar niemand had recht op zijn geest, noch op zijn vermogens om te zien en te luisteren; als hij een oordeel zou vormen, dan zou dit naderhand geschieden. Daartoe zou hij

ruimschoots materiaal hebben. Hij had het nu al ruimschoots, soms wel wat te veel.”

Er is veel reden voor Jordan om te twijfelen aan de zin van wat hij gaat doen. Maar hij verzaakt zijn plicht niet en doet wat hem als onderdeel in de strijd is opgedragen. Hij blijft echter ook doordenken over wat hij mee heeft gemaakt en om zich heen zag en heeft leren begrijpen.

Hemingway laat hem tot zichzelf zeggen: „Stel de zaken scherp en lieg jezelf niet voor. Je hebt het recht niet je ogen voor welk onderdeel ook te sluiten, noch het recht te vergeten, te verzachten of te veranderen.” En dat thema keert nog een paar maal terug: „Jezelf niet voor de dek houden.”

Jordan is oog in oog met de naderende nederlaag kritisch en hij probeert ook de besluiten van de commandant waarmee hij heeft te maken te veranderen. Maar hij is niet defaitistisch en hij houdt zich aan zijn opdracht. Zijn einde is heldhaftig.

In Voor wien de klok luidt beschrijft Hemingway ook wreedheden die door aanhangers van de republiek tegenover fascistten werden begaan. Hij formuleerde scherpe en bittere verwijten aan het adres van met naam en toenaam genoemde communisten, die een leidende rol in de strijd in Spanje hebben gespeeld, in het bijzonder met betrekking tot André Marty, in die tijd lid van de Franse communistische partij, politiek commissaris van de internationale brigade, die door Hemingway als verregaand onbekwaam wordt afgeschilderd.

Hemingway riep ook kritische vragen op rond bepaalde bevelhebbers (onder wie Lister) en de buitenlandse hulp die de Spaanse Republiek van de Sowjet-Unie ondervond.

Dit heeft tot een aantal heftige reacties geleid van politiek links georiënteerde intellectuelen, vooral in de Verenigde Staten (Michael Gold, Alhav Bessie e.a.), die Hemingway na de verschijning van Voor wien de klok luidt beschuldigen van verraad en corruptheid en vooral van het belasteren van André Marty, de Sowjet-Unie en het volk van Spanje.

In een aantal levensbeschrijvingen en beschouwingen over Hemingway is het bittere conflict om Voor wien de klok luidt breed uitgemeten en geprobeerd Hemingway als een anti-communist voor te stellen en wat hij deed in de strijd voor de democratie in Spanje en wat zijn ervaringen in die strijd hem als schrijver werkelijk deden, te kleineren. Bakker belandt ook enigszins op dat spoor en zijn beoordeling van Robert Jordan blijft uiteindelijk dan ook wat oppervlakkig waar het gaat om wie hij als de meest gerijpte „latere held” van Hemingway beschouwt.

Hoe men ook over de ontwikkeling in Spanje tijdens de burgeroorlog moge hebben gedacht en over Hemingways kritiek op bepaalde figuren en ontwikkelingen in de Republiek — over de juistheid maar vooral ook over de volledigheid en diepgang van die kritiek — en hoe men ook over Hemingways besluit moge hebben gedacht om die kritiek in de vorm en op het moment te publiceren die hij verkoos, — er was geen enkele rechtvaardiging voor het verdachtmaken van de inzet van

Hemingway in de strijd tegen het fascisme en zijn persoon en zijn schrijverschap.

Wat Gold, Bessie e.a. schreven was niet de „linkse” beoordeling, zoals ook Bakker dat stelt. Er werd „links”, zowel in de Verenigde Staten als in de Sowjet-Unie en andere landen, ook in ons land, verschillend over Voor wien de klok luidt gedacht en geschreven.

Robert Jordan wordt doorgaans beschouwd als een „projectie” van Hemingway zelf en dat is ongetwijfeld voor een belangrijk deel zeer terecht. Maar het blijft wat simplistisch gesteld. Want in Robert Jordan zijn ook de contouren aan te treffen van een andere Amerikaan van vlees en bloed die in Spanje was, van Robert Merriman, een van de eerste vrijwilligers aan het front tegen het fascisme in Spanje, commandant van het Lincolnbataljon, later stafchef van de vijftiende Internationale Brigade, een man die zich tijdens de gevechten aan het front zeer dapper gedroeg en voor wie Hemingway grote bewondering koesterde. Merriman sneuvelde, Hemingway koos hem als model voor Robert Jordan en moet hem ook in gedachten hebben gehad toen hij zijn onvergetelijke elegie schreef voor degenen die in de Spaanse aarde achterbleven. (Door Bakker niet genoemd.)

Robert Merriman was een bekend Amerikaans communist.

Het zou natuurlijk onzinnig zijn om te proberen Hemingway daarom tot een aanhanger van het communisme te bestempelen. Aan de andere kant heeft Hemingway zelf nooit twijfel laten bestaan aan zijn verbondenheid met de belangrijkste bestrijders van het fascisme in zijn tijd. En dat mag ook niet over het hoofd worden gezien. Bij de bespreking van de meest gerijpte „latere held” in het werk van „Ernest Hemingway, man van de daad” had de man van de daad aan het front, die hem ook tot de figuur Robert Jordan inspireerde, niet onvermeld moeten blijven.

Het motto dat Hemingway aan de lezers van deze roman meegaf was: . . . elkeens dood maakt ook mij minder, omdat ik behoor tot het mensdom; en daarom, laat nooit vragen voor wien de klok luidt; hij luidt ook voor u.”

G. VERRIPS

Onmiddellijke loonsverhoging noodzakelijk!

Verklaring van het dagelijks bestuur van de CPN

De regering-Biesheuvel streeft er tezamen met de grote ondernemers naar om nog voor de verkiezingen van 29 november een sociale overeenkomst te laten tekenen.

Op deze wijze willen zij de nullijn ten aanzien van de lonen doorvoeren, de vakbonden de handen binden en de onderhandelingsvrijheid ontnemen.

Dit gebeurt op hetzelfde tijdstip dat zelfs de regeringsinstanties moeten toegeven, dat de prijzen in de laatste weken enorm zijn gestegen. Volgens deze officiële en ongetwijfeld nog te lage cijfers zijn de prijzen in dit jaar omhoog gegaan met ruim 7,3 procent. Van half september tot half oktober is een nieuwe prijzengolf — veroorzaakt door de grote concerns — over ons land gegaan en het is alom voelbaar dat de prijsstijgingen het levenspeil direct hebben aangetast.

Deze golf van prijsstijgingen heeft zich voorgedaan in een periode, waarin de lonen niet zijn verhoogd. Daarmee is tegelijkertijd het argument, dat loonsverhogingen de oorzaak zouden zijn van prijsstijgingen en inflatie als een grove leugen ontmaskerd.

Terwijl het levenspeil wordt aangetast, zijn de winsten van het grote kapitaal pijlsnel gestegen! Het centrale accord moet dienen om de voorwaarden te scheppen voor een verdere stijging van de winsten en de vergroting van de macht van de monopolies en banken. Tevens wordt daarmee uitvoering gegeven aan een door de EEG opgedrongen politiek en aan de plannen van de zojuist gehouden EEG-conferentie van ministers van financiën om de arbeiders de kosten te laten dragen van de inflatie.

Bij de druk, die op de vakbeweging wordt uitgeoefend door de ondernemers en de regering om zich te binden aan een centrale overeenkomst, wordt dankbaar gebruik gemaakt van de tegemoetkomende houding van Den Uyl, die bij herhaling heeft uitgesproken voorstander te zijn van een loonmatiging en een nullijn.

Het dagelijks bestuur van de CPN veroordeelt ten scherpste alle manipulaties, die ten doel hebben de arbeidersklasse en het NVV te doen berusten en machteloos te maken op het moment dat grote aanslagen plaats hebben op het levenspeil.

Thans wordt gepoogd het zo voor te stellen alsof een centrale overeenkomst tussen vakbeweging, ondernemers en regering aanvaardbaar zou zijn als de af te sluiten cao's een openbreekclausule zouden bevatten. De CPN is steeds van mening geweest, dat een cao als een minimum-overeenkomst moet gelden en de mogelijkheid tot 'openbreking' voor verdergaande loonsstijging en sociale verbeteringen dient in te houden. Het is

echter een gevaarlijke drogreden om de eis voor onmiddellijke loonsverhoging en een duurtetoeslag te laten vallen voor vage beloften van openbreken van cao's in een verre toekomst.

Het dagelijks bestuur van de CPN roept op om juist in deze tijd van snelle prijsstijgingen en tariefsverhogingen in grote eensgezinsheid op te treden voor duurtetoeslagen en een werkelijke loonsverhoging nú, zoals deze in de bedrijven en in ledenvergaderingen van de vakbonden van het NVV aan de orde zijn gesteld. Voor verwezenlijking daarvan is eenheid van actie op bedrijven, fabrieken, bouwojecten en kantoren noodzakelijk. Het gaat om verbeteringen die thans noodzakelijk zijn! Uitstel kan niet worden gedoogd!

HET DAGELIJKS BESTUUR VAN DE CPN

Amsterdam, 8 november 1972

(De Waarheid, woensdag 8 november 1972)

POLITIEK EN CULTUUR

maandblad, gewijd aan de theorie en praktijk van
het marxisme-leninisme onder leiding van
het partijbestuur der CPN

Wat nu? Verder doorbreken!

Ontwerp-resolutie partijbestuur CPN

Het Dagelijks Bestuur van de CPN heeft zich beraden over de uitslag van de jongste verkiezingen en over de politieke toestand zoals deze thans ontstaan is. Het heeft het partijbestuur bijeengeroepen, teneinde op korte termijn de verkiezingsuitslag verder en diepgaander te beoordelen en de stellingname van de partij over de verschillende urgente vraagstukken te bepalen en uit te werken. Teneinde de discussies zo vruchtbaar mogelijk te doen zijn en daarin de gehele partij te betrekken, legt het Dagelijks Bestuur een ontwerp-resolutie aan het partijbestuur voor, die het thans reeds publiceert, zodat een ieder daarvan kennis kan nemen. In de komende week zullen in verschillende delen van het land kaderbijeenkomsten worden gehouden.

Wat eens voor de eeuwigheid scheen te gelden, is nu verleden tijd!

Wat door de jaren heen werd voorgesteld als een onwrikbaar bolwerk, is nu uiteengedreven en takelt zienderogen af!

Dat wordt ondubbelzinnig tot uitdrukking gebracht in *een ruk naar links, waarvan het belangrijkste is dat de CPN haar kiezerstal met een derde heeft uitgebreid*. En tevens door een zware nederlaag van die partijen en richtingen, die aan de Amerikaanse leiband blijven lopen.

De verkiezingen van de 29ste november hebben het politieke beeld in ons land grondig veranderd.

De uitslag weerspiegelt een kentering in de na-oorlogse geschiedenis. Zij kondigt nieuwe tijden aan, waarin de op Amerika en West-Duitsland georiënteerde reactie nog zwaardere slagen zullen worden toegebracht.

De krachten, waarop het reeds door de acties van de bevolking weggevaagde Biesheuvel-bewind steunde, liggen in duigen. Het was de constellatie van machten, die tot dusver schijnbaar onbetwist de Amerikaanse belangen in Nederland en Europa dienden en die Westduitse eisen met een handomdraai probeerden in te willigen. Dat bewezen zij met hun slaafse volgzzaamheid ten tijde van het Marshall-plan zowel als ten aanzien van de gruwelijke agressie tegen het volk van Vietnam, met het banen van de weg naar de Westduitse herbewapening tot aan de poging tot vrijlating van de drie Duitse oorlogsmisdadigers als een concessie aan West-Duitsland. De openlijke kampioenen van NAVO en EEG, zij die de eerst verantwoordelijken zijn voor de knechting van Nederlands nationale belangen, hebben de klappen gekregen.

Zó dat het hen zal heugen!

Het resultaat van de verkiezingen heeft de burgerlijke politici in grote verlegenheid gebracht en de KVP-leiders, die ons land op hoge toon in het buitenland 'vertegenwoordigen', pogen tevergeefs hun verwarring te verbergen.

Zij weten zich weliswaar gesteund door AKZO, Philips en andere concerns, door EEG-commissies en NAVO-raden, maar niet door het eigen volk, dat zich resoluut van hen afkeert. Dáárom kraakt het overal!

Voor het eerst sinds de tweede wereldoorlog is de verstarring van de burgerlijke partijen doorbroken. Wat door de koude oorlog (met een overspannen militarisering en een hysterische oorlogspychose) nog samengehouden werd, valt thans uiteen, brokkelt verder af en wordt onbarmhartig zichtbaar voor iedereen die het maar zien wil.

Dat is de consequentie van het vastlopen van de koude oorlogspolitiek op internationale schaal.

Dat is het resultaat van de ontelbare massa-acties vanuit praktisch alle lagen van de bevolking, die opkomen voor de verdediging van hun eigen bestaan en voor vrede in de wereld.

De stembusuitslag is van grote internationale betekenis. Nederland is niet alleen een industrieel hoog-ontwikkeld kapitalistisch land geworden, maar neemt tevens een bijzonder belangrijke strategische plaats in Europa in. Deze uitslag is daarom niet slechts een doorbreking van de binnenlandse politieke verhoudingen, maar vooral ook een nederlaag voor Amerika en West-Duitsland. Het is voor deze machten een teken aan de wand hoe het staat met hun overheersing van ons land. Dat is ook de reden waarom de internationale pers een tot dusver ongekende aandacht besteedt aan de verkiezingsresultaten. De buitenlandse reactie, de 'groten', degenen die zich altijd graag de rol van gendarme aanmeten, beseffen waarschijnlijk beter dan wie ook wat zich op het ogenblik in Nederland in werkelijkheid voltrekt en waarover dorpspolitici maar het liefst angstvallig zwijgen.

De uitslag van de verkiezingen is typerend voor de nieuwe toestand.

Welke partijen gingen achteruit en zijn de grote verliezers?

Dat is allereerst de KVP, die in ruim één jaar tijds van 21,8 op

17,7 procent terugviel en die in dertien jaar tijd *gehalveerd* werd.

Dát is er thans over van de partij van Romme, die eens de communistische vertegenwoordigers uit het parlement wilde bannen en in de vijftiger jaren nog de waanidee had De Waarheid te kunnen verbieden en een reactionaire clericaal-corporatieve staat te kunnen proclameren.

Het gaat hier over de partij van Beel, de 'geestelijke vader' van alle naoorlogse kabinetten en ook nu als commissaris van de AKZO weer in de kabinetsformatie gemoeid. Het gaat over de KVP, die op aanwijzing van NAVO en EEG regeringen placht te maken en te breken (al naar het uitkwam) en wier wil wet was in alle na-oorlogse regeringen tot dusver. Zij was het, die de stoot gaf tot de koloniale oorlogen in Indonesië en zich daarbij door Drees sr. op haar wenken liet bedienen. Zij was het ook, die in ons land de drijvende kracht was om de Westduitse herbewapening er door te krijgen en die van iedereen absolute trouw aan de Verenigde Staten eiste.

Met het exporteren van Luns leverde zij een secretaris-generaal voor de NAVO, die de Europese veiligheid saboteert. En Schmelzer is geen haar beter!

De KVP is niet alleen de grote verliezer van het moment. Zij wordt stelselmatig afgebroken door de acties van de bevolking die zich niet langer wil laten ringeloren en die ons land niet in een schietschijf veranderd wenst te zien en vooral ook wordt zij afgebroken door de bewustwording van honderdduizenden katholieken, die hun geestelijke opvattingen niet aan KVP-bandens wensen te laten leggen, maar juist beschouwen als een uitgangspunt voor een actief optreden voor vrede en vooruitgang. Géén vrijbrief dus voor collaboratie met de oorlogstokers en bewapenaars, maar een dwingende kracht voor een andere, een vredelievende en vooruitstrevende politiek. Dat thans ook de massa der katholieken zich bewust gaat oriënteren op Nederlandse belangen en buitenlandse decreten van Westduitse bisschoppen en door hen beïnvloede conservatieve elementen in Rome naast zich neerlegt, zal nog dieper doorwerken in de politieke verhoudingen, zowel als in de vakbeweging.

Het nieuwe grote verlies van de CHU is vooral terug te voeren op de politiek van Udink, die zich met zijn huurharmonisatie berucht gemaakt heeft en die zich heeft doen kennen als een handlanger van het brutale Amerikaanse neo-kolonialisme, dat op ongekende en bloedige wijze een derde deel van de wereldbevolking armoede laat lijden, opsluit in gevangenkampen of eenvoudig laat verdelen. De vriendschap met Suharto's generaalsregiem is er een sprekend voorbeeld van.

De aftakeling van DS'70 van Drees toont aan, dat alles wat zich in de burgerlijke partijen, ook binnen de sociaal-democratie, opstelt ten gunste van de Amerikaanse belangen, steeds meer geïsoleerd raakt van de eigen aanhang en door de massa van het volk verder zal worden uitgestoten.

Het feit, dat er in de afgelopen periode binnen de PvdA, AR, VVD en vooral ook middels de PPR duidelijk stromingen

zichtbaar werden, die onder vredelievende en nationale leuzen optreden, was er in belangrijke mate de oorzaak van dat deze partijen winst konden boeken.

Voor de toekomst is dat van het grootste belang. Het wil zeggen, dat zich binnen de niet-communistische partijen een verdere scheiding der geesten bezig is te voltrekken, welke de vereiste duidelijkheid kan brengen en die niet te omvatten is door de huidige partij-etiketten en formaties.

De zaken raken op drift (hetgeen de toestand tijdelijk onoverzichtelijk maakt). Door het verlagen van de kiesgerechtigde leeftijd worden vele mensen voor het eerst in de politiek betrokken. Juist onder deze omstandigheden weegt het feit, dat de Communistische Partij van Nederland 83.000 stemmen won en zich daarmee als politieke factor, ook in het parlement, aanzienlijk versterkte, bijzonder zwaar.

Vandaar ongetwijfeld de pogingen om de harde werkelijkheid van deze winst te verzwijgen; om daarmee vooral de jongere generatie van de CPN af te houden.

Deze pogingen zijn in de eerste aanleg mislukt. In het volle bewustzijn van haar kracht zal de Communistische Partij vastbesloten en volhardend te werk gaan om haar standpunten over de aard van deze maatschappij, over het perspectief van het socialisme, over de oplossingen die nu reeds mogelijk zijn en die de koers veranderen kunnen, geduldig, ideologisch-gefundeerd en zonder oppervlakkigheid uiteen te zetten. Dat is werk van man tot man, van vrouw tot vrouw, van jongere tot jongere: op de bedrijven, de universiteiten, de middelbare scholen en de technische opleidingen, via vergaderingen en cursussen. Het is een taak, waaraan de beste krachten, waarover de partij beschikt, zich moeten wijden.

Het vertrouwen, dat vele jonge kiezers reeds aan de CPN als strijdbare en consequente partij hebben gegeven, is een aanmoediging op deze weg.

De groei van de CPN is algemeen, maar zij is zonder twijfel het sterkst in de gemeenten boven de honderdduizend inwoners en in de grote industriële centra, waar de arbeiders in strijd staan voor verhoging van de lonen, waar de studenten hun actie voeren tegen de duizend gulden van De Brauw en Van Veen en waar de middengroepen, die steeds meer in de verdrukking geraken, tot een keuze komen en zich verbinden met de andere lagen van de bevolking, die de mammoet-ondernemingen en hun stromannen in de regering en de politiek bestrijden.

Deze groei is ook daarom juist van verstrekkende betekenis. Niet alleen wat het getal betreft, maar ook wat het soortelijk gewicht van de gewonnen stemmen aangaat. Dit is belangrijk voor het optreden van de CPN in de bedrijven en in de actie. In Groningen en Drente is een zekere achteruitgang in stemmen opgetreden, die te wijten is aan de verzwakking van de partij-organisatie en haar politieke leven. Dit kan en moet verholpen worden en daarvoor zijn alle voorwaarden aanwezig, gezien de felle strijd die zich ook daar aankondigt.

WAT STAAT DE WERKENDE BEVOLKING VAN NEDERLAND OP DIT MOMENT TE DOEN?

Via radio, televisie en pers wordt een ieder toegeroepen: het is nu afwachten, op *de informatie, op de formatie, op de handel in ministerszetels binnenskamers.*

Wij zeggen: niet afwachten, maar *doen!*

De reactie heeft op alle fronten zware klappen gehad, de tegenstanders zijn in verwarring, alles is in beweging. De leuze moet thans voor alle werkende mensen, voor alle democratische Nederlanders zijn: *EN NU DOORDOUWEN! GEEN DAG EN GEEN MINUUT VERLIEZEN! DE TIJD IS RIJP OM SUCCESSEN BINNEN TE HALEN!*

Het kabinet-Biesheuvel klampt zich aan de macht vast. Het poogt tijd te winnen om na wat lapwerk opnieuw te regeren. Daarom mag het demissionaire kabinet niet in staat gesteld worden de formatie te rekken om nog meer voldongen feiten te scheppen. Want terwijl er zwaarwichtig over een lange formatie wordt gesproken, delen KVP- en VVD-ministers olieconcessies uit aan buitenlandse ondernemingen, sluiten zij langetermijn-contracten met Philips inzake de 'milieu-hygiëne', bestellen zij atoomraketten 'in Europees verband' en worden er handtekeningen gezet onder EEG-richtlijnen, die de grote concerns het recht geven hun prijzen nog verder te verhogen.

Met democratische 'hygiëne' heeft dit alles niets te maken!

De reactie moet juist op dit moment de zweeps slag voelen van de massa-actie, van de beweging buiten het parlement.

Haar mag geen tijd gelaten worden, geen adempauze gegund! Er is geen enkele reden voor de verschillende groepen, die het laatste jaar zoveel actie in zo'n prachtige eenheid hebben gevoerd, om nu in te binden en hun eisen te vervangen door bespiegelingen over papieren combinaties.

De samenstelling van een nieuwe regering laat ons als communisten niet onverschillig. Zeker niet nu de versterkte parlementaire positie van de CPN (sterker in het parlement vertegenwoordigd dan D'66 en DS'70 van Drees jr.) ook in deze zaak een zwaarder gewicht geeft aan het optreden van onze partij.

De inzet, ook bij de regeringsformatie, is echter *de inwilliging van de eisen van de brede massa van het volk.*

Om deze eisen gaat het thans!

Zij zijn actueel en urgent.

Binnen het parlement zal onze partij steun geven aan ieder voorstel, aan iedere maatregel, die tot inwilliging van deze eisen bijdraagt. Van welke kant er ook voorstellen of initiatieven mogen komen.

Buiten het parlement zal de CPN vooraan gaan in de strijd voor verbeteringen, die direct noodzakelijk zijn en tegen anti-democratische manipulaties.

Het gaat allereerst om:

1 *De veiligheid in Europa. De veiligheid van Nederland in Europa en de wereld.*

Verwijdering van de atoomwapens van Nederlands grondgebied. Drastische verlaging van de bijdragen in de NAVO-

bewapening. Géén Europese kernmacht. Géén nucleaire taken voor de Nederlandse strijdkrachten. Verkorting van de diensttijd tot tien maanden.

2 *De onafhankelijkheid van het land.*

Het innemen van een zelfstandige positie binnen de NAVO; stappen in de richting van een staatkundige neutraliteit, die kan leiden tot uittreding uit de NAVO, waar Griekenland en Portugal als Amerikaanse fascistische vazallen het hoogste woord hebben. Geen uitvoering van de besluiten van de EEG-topconferentie van oktober, waar Schmelzer optrad, die — naar thans overduidelijk blijkt — in het geheel geen mandaat had om Nederland te vertegenwoordigen. Onmiddellijke erkenning van de DDR (zonder voorafgaande voorwaarden), Noord-Korea, en de Democratische Republiek Vietnam. Geen enkele steun aan de Amerikaanse agressie tegen de volkeren van Indo-China en aan de verdragings-tactiek van Nixon op de weg naar een vreedzame politieke oplossing.

3 *Loonsverhoging en volledige werkgelegenheid.*

De werkers van ons land en vooral het NVV verkeren in zo'n sterke positie, dat zij zich door het wrakke demissionaire kabinet of door welk afgetakeld gezelschap rechtse politici dan ook geen, reeds door de arbeiders afgekeurde, centrale overeenkomst van bovenaf behoeven te laten opleggen.

De arbeiders op de bedrijven moeten elke matiging met kracht afwijzen en zich door loonsverhoging beschermen tegen de *m a t e l o o s h e i d* waarmee de ondernemers de winsten vergroten en de prijzen omhoog jagen, daarbij nog gestimuleerd door de prijsopdrijving van de overheid.

Nu en onmiddellijk moeten de ondernemers gedwongen worden over de brug te komen met duurtetoelagen, kerstgratificaties, voorschotten op een loonsverhoging. Hetzelfde geldt voor de beampten, de technische kaders, de wetenschappelijke werkers e.a. Zij hebben er recht op naar hun prestaties te worden betaald. Dit gebeurt thans niet, want ook op hun arbeid wordt door de concerns grote uitbuitingswinst gemaakt. De VVD, die een demagogische campagne onder de kaders en zelfstandigen gevoerd heeft, poogt hierdoor te verdoezelen dat zij zelf voor de onderbetaling van deze kringen verantwoordelijk is.

De prijscalculatiebeschikking is een fopspeen. Het enige, wat de voortdurende stijging tot stilstand kan brengen en wat de prijzen zou kunnen terugdraaien, is *een prijsstop aan de bron, namelijk bij de grote concerns, bij industrie en groot-handel.*

Daar ligt de oorzaak van het steeds duurder worden van het dagelijkse leven en niet bij de middenstand, de beoefenaren van de vrije beroepen of de boeren.

Het gaat niet om de verdeling van de armoede, zoals Den Uyl in navolging van de oude Drees predikt, maar om *v e r d e l i n g v a n d e r i j k d o m*, die hoog ligt opgestapeld. Daarom moet belastingverlaging worden afgedwongen voor

de lagere en middeninkomens en verlaging van de BTW. Voor de kapitaals- en speculatie-winsten moeten de belastingen verzwaaard worden.

Het is niet juist, dat genoemde belastingverlaging ten koste zou moeten gaan van sociale voorzieningen. Er valt genoeg op militaire en bureaucratische geldverspilling te bezuinigen. Wie onmiddellijk geld wil vrijmaken voor verbetering van sociale voorzieningen, woningbouw en onderwijs kan dat doen door de 'Nederlandse ontwikkelingshulp' (bijsa een miljard en verhoudingsgewijs hoger dan de Verenigde Staten) stop te zetten. Dit geld wordt uitsluitend besteed aan het in stand houden van Suharto's terreurregim in Indonesië en het koloniale bewind in Suriname en de Antillen. aan de marionettenklok in Saigon en aan feodaal-militaire despoten in Zuid-Amerika.

De werkloosheid, die thans in Nederland groter is dan in enig ander EEG-land, moet met alle middelen worden teruggedrongen. Niet alleen in het Noorden, maar ook in andere delen van het land. Dat in deze strijd grote successen kunnen worden bereikt is bewezen door het optreden van de ENKA-arbeiders in Breda, door de werkers in de strokartonindustrie en bij Monroe.

4 *Verdediging en uitbreiding van de democratie.*

De CPN zal zich vastbesloten verzetten tegen reactionaire veranderingen in de kieswet, die de invloed van de arbeidersbeweging op het parlement beperken. Dit gevaar is actueel geworden door de toenemende degeneratie van de burgerlijke politiek. Deze was zichtbaar in de ongekende demagogie tijdens de verkiezingscampagne, vervuld van een ordinaire persoonsverheerlijking, die vreemd is aan Nederlandse tradities en van buiten-af geïmporteerd wordt.

Wie terecht ontevreden is over de huidige gang van zaken, moet allereerst een einde maken aan dit soort methoden. Deze passen alleen lieden, die de kiezers beschouwen als stemvee in plaats van als mondige mensen. De tekortkomingen en misstanden, die ook aan de parlementaire democratie kleven, zijn niet op te lossen met geknoei, dat de rechten van de kiezers in feite beperkt. Daarvoor zijn politieke oplossingen nodig en overtuigingswerk onder de massa van het volk. De veel besproken splinters in de Nederlandse politiek zijn afsplitsingen van rechts. Zij zijn dus geen toonbeeld van 'achterlijkheid' van de kiezers of het kiesstelsel, maar wel van de rechtse politiek.

De bestaande verbrokkeling is in feite het gevolg van een tekort aan politiek inzicht, dat voornamelijk veroorzaakt wordt doordat de reactie en rechtse figuren in de arbeidersbeweging via televisie-hersenspoelingen al het mogelijke doen om het volk politiek af te stompen. Daarom tornt onze partij op tegen de onverschilligheid, waar deze nog onder lagen van de bevolking leeft, en komt zij met kracht op *voor eenheid, voor gezamenlijk optreden in de acties voor concrete doeleinden en voor bondgenootschappen, die — als zij er op*

uit zijn de vitale eisen van de bevolking tot werkelijkheid te maken — inderdaad broodnodig zijn.

Jammer genoeg wordt dat nog steeds door leidende kringen in de PvdA tegengewerkt. In de PvdA heeft de grondige verandering in de situatie — het vastlopen van de Amerikaanse agressie en NAVO-politiek — nog geen duidelijke consequentie gekregen in de binnenlandse politiek. Zij heeft haar kiezers een progressief kabinet beloofd, maar stelde hen teleur. De gedachte aan een minderheidskabinet, dat van de steun van de KVP afhankelijk zou zijn, is alleen al hierom verwerpelijk, omdat het om overeind te blijven op alle essentiële gebieden concessies aan rechts zou moeten doen. Dit zou slechts nieuwe ontgoochelingen veroorzaken.

De PvdA heeft zich door de rechtse elementen uit D'66 op een dwaalspoor laten brengen. De zware klap, die de groep Van Mierlo door de kiezers is toegebracht, moet voor de PvdA aanleiding zijn tot heroriëntering.

De basis voor een nieuwe, progressieve regering in de breedste zin des woords kan alleen door samenwerking van socialisten en communisten worden opgebouwd. Hiervoor moet grondig gebroken worden met de anti-communistische verdeelheidspolitiek in de arbeidersbeweging. In het NVV heeft de meerderheid van leden en kaders aan dit anti-communisme een eind gemaakt. Ook het veto van Den Uyl c.s. tegen samenwerking met de CPN voor een progressieve regering moet worden opgeheven.

De verantwoordelijkheid die op ons allen rust is zeer groot! Het Nederlandse volk moet en kan een progressieve regering aan de macht brengen. Hiervoor zijn de voorwaarden groeiende. Doch ook de reactie laat zich niet onbetuigd. De hoogste waakzaamheid is geboden tegen mogelijke pogingen om de ontstane ontwikkeling in Nederland met autoritaire methoden tot staan te brengen. Het huidige kiesstelsel moet zonder enig voorbehoud verdedigd worden tegen degenen, die het in deze zin willen aantasten en de machtspositie van de rechtse partijen kunstmatig willen behouden door het invoeren van kiesdrempels e.d.

5 *De belangen van de jonge generatie.*

De werkende jongeren zowel als de studerende kunnen in de uitslag van de verkiezingen alleen maar een aansporing zien om hun acties voort te zetten en te versterken. Een drastische verhoging van de jeugdlonen is noodzakelijk evenals de verplichte doorbetaling bij deelname aan vormingsdagen in het kader van de partiële leerplicht, welke moet worden uitgebreid. Twee ministers van onderwijs, De Brauw zowel als Van Veen, hebben een smadelijke nederlaag geleden. Hun gehate duizend guldenregeling moet met terugwerkende kracht ingetrokken worden en er moet afgezien worden van dwangmaatregelen, die alleen maar verdere schade kunnen toebrengen aan het wetenschappelijk onderwijs en die er kennelijk op uit zijn chaos te scheppen. Er moet een einde komen aan de vervolging

van groepen en personen, die in het leger in het belang van de democratie opkomen voor vrijheid van meningsuiting.

**HET PARTIJBESTUUR VAN DE CPN ROEPT IN DEZE
GEEST OP
VERSTERKT DE COMMUNISTISCHE PARTIJ VAN
NEDERLAND!
VERSTERKT ONS DAGBLAD DE WAARHEID!
SLUIT U AANEEN IN ACTIE!**

(De Waarheid, zaterdag 9 december 1972.)

Aan onze lezers

Als gevolg van de aanzienlijk gestegen drukkosten en verzendtarieven is het onmogelijk om Politiek en Cultuur in 1973 op de tot nu toe gebruikelijke wijze te laten verschijnen.

Reeds enige tijd zijn de kosten aanzienlijk hoger dan de abonnementsopbrengsten.

Het zal voor een ieder duidelijk zijn, dat het niet mogelijk is deze toestand te laten voortduren. Het is noodzakelijk om de uitgaven en de opbrengsten met elkaar in overeenstemming te brengen.

Te dien einde zal Politiek en Cultuur in 1973 zes maal verschijnen. Elk nummer zal 48 pagina's bevatten. De prijs per nummer wordt f 1.50.

De abonnementsprijs zal f 8.— per jaar bedragen (voor studenten f 5.—). Toezending van P en C zal slechts kunnen geschieden als de abonnementskosten zijn voldaan. De abonnees van ons blad zullen daar toe in dit nummer een acceptgirokaart ontvangen.

Redactie en administratie van P en C vertrouwen erop, dat de lezers de noodzaak van deze maatregelen zullen beseffen.

Van de zijde van de redactie zal alle mogelijke moeite worden gedaan om de beperking van het aantal nummers op te vangen door een verhoging van de kwaliteit van de in P en C opgenomen artikelen en beschouwingen.

Tegelijkertijd doen wij een beroep op alle abonnees en vrienden van Politiek en Cultuur om mee te werken aan de uitbreiding van het lezerstal.

Dat is het beste antwoord op de prijs- en kostenstijgingen die als gevolg van de politiek van de regering-Biesheuvel het verschijnen van ons blad, dat gewijd is aan de theorie en praktijk van het marxisme-leninisme, bemoeilijken.

Administratie Politiek en Cultuur
Leidsestraat 25, Amsterdam
Tel. 020 - 23 11 38 - Postgironummer 44 74 16

Werkloosheid moet worden teruggedrongen

Het afgelopen jaar is de werkloosheid onrustbarend toegenomen. Volgens cijfers van de arbeidsbureaus waren eind oktober 1972 112.000 mannen en vrouwen als werkzoekende ingeschreven. Dit cijfer geeft nog een geflatteerd beeld. De seizoenarbeid is in de herfst niet onbetekenend. Houdt men hiermede rekening dan bedroeg het aantal werklozen eind oktober circa 124.000 mannen en vrouwen. Ten opzichte van vorig jaar komt dit neer op een verdubbeling.

Daartegenover staat een scherpe daling van de vraag naar arbeidskrachten. Deze is gedurende het afgelopen jaar vrijwel gehalveerd.

Weliswaar wordt nu in ondernemerskringen verkocht, dat de werkloosheid weer iets zal dalen, maar daar wordt direct de eis van loonmatiging en loonsverlaging aan vastgeknoot.

Ook in ambtelijke stukken komt deze zienswijze tot uitdrukking.

Zo lezen we in de *Sociale Maandstatistieken* van oktober 1972, een uitgave van het CBS: „Voor 1973 wordt een stijging van de vraag naar personeel verwacht, waarvan de overheid, evenals het voorgaande jaar, weer 10.000 personen voor haar rekening neemt. Bij een dergelijke groei van de werkgelegenheid zou men een belangrijke daling van de werkloosheid kunnen verwachten. Uit de ervaringen van de vorige omslag is echter gebleken dat de immigratie van gastarbeiders in een dergelijke situatie weer snel op gang komt. Er wordt daarom een werkloosheidsdaling van 15.000 personen verwacht. Bij een uitblijven van de loon- en prijsmaatregel zal de daling echter nog kleiner zijn.”

Uit dit citaat blijkt tevens, dat het werkloosheidscijfer hoog dreigt te blijven. Werkelijke maatregelen om deze omlaag te brengen zijn door de regering-Biesheuvel niet genomen. Het wordt steeds duidelijker, dat de ondernemers de werkers een toestand van een permanente hoge werkloosheid als „normaal” willen laten accepteren. Niet voor niets wordt door hen zo vaak gewezen naar de toestand in de Verenigde Staten, waar ook bij opgang van de produktie de werkloosheid zeer hoog blijft. Van de kant van de ondernemers tracht men het als „normaal” te doen voorstellen, dat werkloosheid niet alleen in een toestand van economische malaise voor zal komen.

Het bestaan van een groot werkloosheidsleger raakt de ondernemers niet. Het gaat hen alleen om het opschroeven van de winsten en wat dat betreft komen zij aan hun trekken.

Zelfs het Centraal Planbureau moest deze herfst toegeven, dat ondanks alle mooie woorden over een verantwoord prijsbeleid, de grote ondernemers de winstmarges aanzienlijk verhoogd hadden over de afgelopen periode van driekwart jaar.

Concernwinsten

Steeds onverhulder wordt door de concerns hun winststreven gerealiseerd.

Nemen wij het voorbeeld van Unilever. Over het derde kwartaal van dit jaar ging de winst van deze wasmiddelen- en margarine moloch sneller vooruit dan de verkopen. De omzet van Unilever nam toe met 4,5 pct., de winst steeg met 13,5 pct. Uit de cijfers over de afgelopen negen maanden blijkt, dat bij een omzetsijging van iets meer dan 2 procent een winststijging is gerealiseerd van meer dan 11 procent over die periode. Deze tendens is niet alleen bij Unilever te constateren.

Uit de schaarse gegevens die de grote ondernemingen geven over de besteding van hun winsten, valt op te merken, dat er het afgelopen jaar op behoorlijke schaal geïnvesteerd is en nog steeds wordt uit de eigen middelen. Volgens opgaven van het CBS terzake is er over de eerste helft van 1972 vergeleken met dezelfde periode in 1971 een stijging van rond de 200 miljoen gulden geweest.

De afgelopen jaren is daarbij door de concerns en de multinationalen steeds minder geïnvesteerd in de verdere uitbouw en groei van de ondernemingen. De investeringen zijn daarentegen steeds meer gericht op directe winstverhoging via opvoering van de efficiency door middel van een verdergaande automatisering en rationalisering van het productieproces, de productieorganisatie en de bedrijfsvoering. De bedoeling hiervan is zoveel mogelijk te kunnen besparen op de lonen. Dit brengt uiteraard geen uitbreiding van het aantal arbeidsplaatsen met zich mee.

Sneller dan voorheen worden technologische vernieuwingen doorgevoerd, zoals arbeidsbesparende produktiemethoden of gehele dan wel gedeeltelijke automatisering van fabricageprocessen. Onder kapitalistische bedrijfsvoering komt dit neer op een relatieve, vaak ook absolute, vermindering van het aantal arbeidsplaatsen. Bovendien treedt er een behoefte op aan andersoortig geschoolden dan waarmee tot dan toe gewerkt werd. Hierdoor komen de mensen, die te specialistisch of te afhankelijk van het bestaande productieproces geschoold waren, op straat te staan. De veranderingen in de administratieve sector zijn hiervan een duidelijk voorbeeld.

Een ander gevolg van dergelijke veranderingen in het fabricageproces kan zijn, dat de behoefte aan allround vaklieden vermindert, omdat het gewoon goedkoper is voor de ondernemers ongeschoolde of halfgeschoolde arbeidskrachten in te huren, die de nieuwe werkzaamheden ook kunnen verrichten. Voorbeelden hiervan vinden we te over in de bouwnijverheid en de metaal.

Fusies en concentraties

Naast deze technologische veranderingen zijn er ingrijpende veranderingen in gang gezet op het gebied van de bedrijfs-

voering. Op het niveau van hele ondernemingen zijn daar de fusies en concentraties in mammoetconcerns. De bedrijfspolitiek van deze multinationalen, gesteund door de EEG-politiek van de afzonderlijke staten en de EEG zelf, is maar al te bekend. Dat deze mammoeten er niet voor terugdeinzen uit wat dan heet rentabiliteitsoverwegingen hele fabrieken in een klap te sluiten of hele produktie-eenheden van het ene land naar het andere te verplaatsen, hebben we het afgelopen jaar kunnen zien aan de, door de werkers verijdelde, plannen van de AKZO.

Ook in de bedrijfsvoering binnen afzonderlijke ondernemingen zijn ingrijpende wijzigingen gekomen, zoals het samen-trekken van oorspronkelijk gescheiden afdelingen, wat vrijwel altijd gepaard gaat met „afvloeiingen”; of het verzwaren en uitbreiden van de taken van bedrijfsafdelingen of werkgroepen bij een gelijk personeelsbestand. Bij de doorvoering van deze veranderingen in de organisatie van de produktie wordt tegenwoordig een zwaar beroep gedaan op de door de burgerlijke sociale wetenschappen bedachte methoden. Te denken valt in dit verband aan al de pogingen de motivatie of arbeidsbereidheid van individuen en groepen te verhogen; of de werkers „meer te betrekken bij hun werk”. Een belangrijke verklaringgrond voor de grote vlucht die zaken als werkstructurering, werkoverleg, inspraakexperimenten, e.d. hebben genomen moet o.i. hier worden gezocht.

Tenslotte zijn er samenhangend met de bovengenoemde factoren duidelijke wijzigingen gekomen in het personeelbeheer, zoals dat heet.

Afvloeiingen, inkrimpingen, personeelstoppen, zij zijn aan de orde van de dag. Steeds meer wordt in de „bedrijfskunde” de nadruk gelegd op een actief ingrijpen van de kant van de bedrijfsleiding in het personeelsbestand en de personeelopbouw. Evenals machines en sommen geld kun je dit verplaatsen, kun je er mee schuiven. Dat zien we dan ook gebeuren.

Met als belangrijkste doel maximalisatie van de winsten is in de afgelopen jaren door de bedrijfsleiding van de grote ondernemingen op alle mogelijke manieren alles op alles gezet om met steeds minder mensen het zelfde of een hoger produktie-niveau te bereiken. Zo deelde men van de zijde van de raad van bestuur van Philips mee, toen er toch iets gezegd moest worden over die enorme stijging van de winsten over het derde kwartaal van 1972, dat nu de eerder ingevoerde veranderingen in de produktie-organisatie, de daarmee gepaard gaande personeelstoppen, afvloeiingen en herplaatsingen hun vruchten gingen afwerpen.

Via de op deze manieren opgebouwde besparingen op de uit te betalen lonen en daarbij de systematische opdrijving van de prijzen konden de enorme winsten gerealiseerd worden. Voor de werkers echter is het resultaat achteruitgang van de werkgelegenheid en achteruitgang in het reëel besteedbaar inkomen.

„Harde kern werklozen”

Het aantal werklozen neemt toe, maar bovendien is de gemiddelde duur van inschrijving aan het arbeidsbureau als werkzoekende toegenomen. Wanneer men zonder werk komt, blijft men steeds langer werkloos. Er vormt zich langzamerhand, zo werd ook in september in het officieel orgaan van het NVV, de Vakbeweging, opgemerkt, een „harde kern van werklozen”. In het artikel werd gezegd: „Er dreigt zich binnen het werklozenbestand bovendien een „harde kern” te vormen van mensen, die er ook na bijvoorbeeld enkele maanden niet in slagen zich een nieuwe werkkring te verwerven. Van alle mannelijke werklozen boven de vijftig jaar probeert liefst vijftig procent al langer dan een half jaar weer aan de slag te komen en vijfentwintig procent doet dit al langer dan een jaar.”

Met name in de sectoren van de bouwnijverheid, de metaal, het kantoor-, handels- en winkelpersoneel en in de horeca lopen grote groepen al tijden in de WW of trekken inmiddels steun. Zij zijn al een half jaar, een jaar of langer werkloos. Uit de cijfers, die door het CBS worden gepubliceerd, valt op te maken dat over de periode oktober '71-oktober '72 de percentages langdurig werklozen in elke leeftijdscategorie met tien procent of meer zijn gestegen.

Daarbij speelt ook een rol, dat door de afgelopen KVP-VVD-regeringen stelselmatig is geweigerd werkelijke maatregelen te nemen tot het scheppen van werk. De botte bezuinigingsmaatregelen, waaraan met name DS'70 en VVD debet zijn en die vooral in de bouw desastreuze gevolgen hebben gehad, hebben ook tot het ontstaan van de steeds groter wordende groep van langdurig werklozen geleid.

Jeugdwerkloosheid

Een bijzonder gevaarlijk aspect van de huidige werkloosheid is de jeugdwerkloosheid.

Een paar cijfers. Over de periode oktober 1970-oktober 1972 is het aandeel van de jongeren in de totale werkloosheid gestegen. Voor jongens beneden de 19 jaar was dit met 1,5 pct. en voor meisjes uit dezelfde leeftijdsgroep was dit met 4 pct. De 19-22-jarigen zijn bij de mannen en de vrouwen met 2 pct. gestegen. Volgens de cijfers van het CBS waren er eind oktober 1972 een kleine 6000 jongens en 3500 meisjes van 18 jaar en jonger zonder werk; in de leeftijdsgroep 19-22 jaar waren dit 13.000 mannen en 5300 vrouwen.

Niet alleen is het aandeel van de jongeren in de totale werkloosheid toegenomen. Ook blijven deze jongeren steeds langer werkloos. Ruim de helft van de werklozen jonger dan 19 jaar loopt al langer dan een maand zonder werk. In oktober 1970 was dit nog amper 35 procent en in oktober 1971 was dit 39 pct.

Voor de leeftijdsgroep 19-22-jarigen is dit percentage van

oktober 1970 tot oktober 1971 gestegen met circa vijf procent; en over het afgelopen jaar met 14 procent.

Eenzelfde stijging zien we in het percentage, dat al meer dan drie maanden werkloos is. In de groep 18-jarigen en jonger is dit percentage gestegen met circa 6 procent over 1972 tegenover 1 procent in 1971.

De 19-22-jarigen die al meer dan drie maanden werkloos zijn, zijn over 1972 gestegen met meer dan 10 procent, tegenover in 1971 met slechts 1 procent. Hiermede zijn de jongeren het afgelopen jaar sneller gestegen dan de overige leeftijdsgroepen. Een twijfelachtige eer.

De officiële cijfers zeggen lang niet alles, zeker niet voor de jongste leeftijdsgroep die als „korter dan een maand werkloos” in de boeken komt. Uit de gegevens van vormingscentra is op te maken, dat onder hen een groot aantal zwerft van baas naar baas; tijdelijk aan de slag, tijdelijk werkloos. Gevallen van jongens en meisjes, die sinds augustus al vier tot vijf bazen hebben gehad, zijn geen uitzondering meer.

Om aan de slag te blijven gaan de jongeren er steeds meer toe over werk aan te nemen, waarvoor zij niet zijn opgeleid of dat beneden hun niveau ligt. In de metaal lopen vele MTS-ers fabrieksbaantjes op te knappen, terwijl LTS-ers met lasdiploma lantaarnpalen versnijden of het kantoor van de baas of zijn privé-woning moeten opknappen.

Het is bovendien bekend, dat met name de 15- en 16-jarigen de weg naar het arbeidsbureau in veel gevallen niet gaan, noch in voldoende mate op de hoogte zijn van hun sociale rechten. Onlangs werd dit weer bevestigd in een onderzoek dat werd gehouden onder werkende jongeren in Eindhoven¹⁾ Volgens dit onderzoek geldt dit voor meer dan vijftig procent van de schoolverlaters. Het is een schrijnend feit, dat de onderwijsinstellingen te weinig middelen, tijd en mankracht hebben om ook deze zaken te onderwijzen.

Een gevolg natuurlijk met deze onbekendheid met de sociale wetgeving bij de jongeren is, dat zij ook niet in officiële statistieken verschijnen.

Naast de verborgen werkloosheid zoals bovengenoemd rechtvaardigt dit feit de conclusie, dat de officiële cijfers een te optimistisch beeld geven van de werkelijke situatie onder de jongeren.

Uit gesprekken, die wij voerden met jongeren blijkt bovendien dat het voor hen moeilijker wordt, deel te nemen aan verdere vakopeidingen na hun school, wanneer zij geen vast werk krijgen.

Daarnaast is het voor hen, die weliswaar werk hebben, al is het vaak kortstondig en buiten hun vak, moeilijk verplichte vorming te volgen. Want die ene dag in de week is voor de meeste bazen een beletsel partieel leerplichtigen, die op hun recht blijven staan, in dienst te nemen of te houden. Sinds de invoering van de verplichte dag heeft bijvoorbeeld Philips tientallen jongeren ontslagen. De reactie van de PTT op de ver-

plichte dag is maar al te bekend. En dit zijn geen op zichzelf staande gevallen.

Partieel leerplichtigen zijn bij de PTT niet gewenst.

Jongeren in verzet

Gebruikmakend van de werkloosheid zijn de ondernemers erop uit de opleiding van jonge mensen op de lange baan te schuiven of geheel na te laten, want zo een opleiding kost immers tijd en geld. Open plaatsen proberen zij uitsluitend te doen innemen door oudere, geroutineerde vakkrachten.

Een methode van de ondernemers is ook om jonge arbeiders, willen zij aan de slag komen, te dwingen af te zien van verdere scholing in het eigen vak of af te doen zien van vorming.

De werkende jongeren zijn de laatste jaren tegen deze situatie in verzet gekomen en hebben tijdens demonstraties en meetings hun verlangens op niet mis te verstane wijze onder woorden gebracht.

Tal van initiatieven zijn bijvoorbeeld genomen door het ANJV ter verdediging van de belangen van de werkende jeugd.

De werkende jongeren laten van zich horen en hun activiteiten zijn niet beperkt tot één bepaald gebied of streek van ons land. In Utrecht heeft een „Comité tegen Jeugdwerkloosheid” een brochure „Jeugdwerkloosheid” uitgegeven, waarin nader op de huidige situatie wordt ingegaan. Deze situatie wordt door een jonge arbeider als volgt geschetst:

„Wij worden de verdrukkelingen, omdat wij voor niets opgeleid worden en we geen werk kunnen vinden, zodat we genoegen moeten nemen met mindere baantjes en wat werk betreft steeds minder kriegten, waardoor we werkloos worden en bijgeschoold of omgeschoold moeten worden . . .

Zo worden wij de gasterbeiders van morgen!”

Dit alles komt niet in de officiële cijfers tot uitdrukking. Maar het zijn juist deze zaken, die de jeugdwerkloosheid tot een zeer ernstig probleem maken. Leerlingenstelsels zijn gekoppeld aan werk. Wanneer je werkloos wordt, vervalt in veel gevallen deze noodzakelijke mogelijkheid van scholing tot vakman. Hetzelfde geldt wanneer noodgedwongen werk aangenomen wordt, dat beneden het eigen niveau ligt of dat buiten de eigen opleiding valt. Dit leidt er weer toe, dat de kansen toenemen dat men ofwel als ongeschoolde of als halfgeschoolde in de toekomst aan de slag moet zien te komen, ofwel dat men vaardigheden en ervaring opdoet in relatief gespecialiseerd werk waar tijdelijk een grote behoefte aan bestaat, maar waar op den duur geen toekomst in zit.

Uit sociaal-wetenschappelijk onderzoek, uitgevoerd onder langdurig werklozen, is bovendien bekend, dat deze toestand mensen die erdoor getroffen worden, belangrijke psychische schade toe kan brengen.

Ook hierdoor raakt men, individueel gezien, weer in de vicieuze cirkel: geen werk of langdurig werken ver onder het eigen niveau brengt vooral op jonge leeftijd met zich mee een vertraagde ontwikkeling.

Dat onder de jonge arbeiders en beambten het percentage langdurig werklozen stijgt is in dit licht bezien verontrustend. De maatregelen met betrekking tot de werkloosheid, zoals die door het inmiddels demissionaire ondernemersbewind van Biesheuvel en consorten zijn genomen, zijn zoals opgemerkt volkomen ontoereikend. In feite wordt met de selectieve investeringsregeling, zoals door de VVD-er Langman uitgedokterd, de grote ondernemers nog een duwtje in de rug gegeven, vooral door te gaan met hun investeringspolitiek. Voor de werkgelegenheid is hiervan geen goeds te verwachten.

De regionale ontwikkelingshulp, aanvankelijk alleen bedoeld voor het Noorden, maar nu noodzakelijk voor vrijwel elke regio, biedt op de lange termijn ook geen oplossingen. Wezenlijke verbeteringen worden er met deze maatregelen niet doorgevoerd en de eisen, die vanuit de regio's voor werkelijke veranderingen worden gesteld, zijn dan ook alleszins op zijn plaats.

Voor de jeugdwerkloosheid komt daar nog als apart punt bij, dat in de huidige maatregelen geen garantie is ingebouwd, dat de aanvullende werkgelegenheid ook van hetzelfde niveau is als het vroegere werk of dat zij aansluit bij de opleiding. Terecht wordt er in de eerder genoemde brochure van het Utrechtse comité op gewezen, dat er bovendien geen mogelijkheden voor verdere vorming zijn ingebouwd.

De wijze, waarop in officiële kringen tegen de jeugdwerkloosheid en de vorming van de jeugd wordt aangekeken, trad kortgeleden nog aan het licht in de zogenaamde plannen van de VVD-er Vonhoff. Eigenlijk zijn deze plannen te belachelijk om uitvoerig bij stil te staan. Deze ex-cultuurmusketier is er alleen maar op uit de werkende jongerenorganisaties en instellingen van jeugd- en jongeren, d.w.z. club- en buurthuizen, die hij eerst berooit heeft, voor zijn politieke karretje te spannen. Dat blijkt uit de brief, die hij rondzond en waarvan men zich alleen maar kon afvragen hoe iemand dat aan het papier kan toevertrouwen.²⁾

Al met al is het duidelijk, dat de verdediging van de bestaande werkgelegenheid en de uitbreiding hiervan in de toekomst in de huidige verhoudingen alleen tot stand gebracht kan worden door de acties van de werkende bevolking zelf en van haar organisaties.

Daarbij is de strijd tegen de jeugdwerkloosheid in de eerste plaats strijden voor werkgelegenheid in het algemeen. De acties bij de ENKA, tegen de sluitingen van bedrijven in Drente en Brabant, in het Noorden om het behoud van de strokarton of bij Bronswerk Utrecht of Monroe in Medemblik, deze acties, waarbij jong en oud betrokken zijn, zijn dan ook van het grootste belang. De oorzaken van de jeugdwerkloosheid verschillen niet van de tendensen, die tot de huidige werkloosheid hebben geleid. De strijd ertegen is allereerst verbonden met de massa-acties tegen de EEG-politiek met haar desastreuze gevolgen voor de werkgelegenheid en tegen de niet aflatende pogingen van het kapitaal de werkers in een afhankelijke positie te brengen.

Er is nog een aspect met betrekking tot de jeugdwerkloosheid, dat alle aandacht verdient. De strijd tegen de jeugdwerkloosheid betekent eveneens strijden tegen de vorming van grote groepen laag- of halfgeschoolden en tegen de pogingen in het onderwijs in korte tijd specialistische arbeidskrachten op te leiden, waaraan de bedrijven momenteel behoefte hebben. Dit geeft haar een eigen betekenis. Gezien het karakter van de huidige werkloosheid getuigt het dan ook van een vergaand cynisme, wanneer onder verwijzing naar de huidige toestand gepleit wordt voor een afstemming van het onderwijs op het bedrijfsleven.

Uit kringen van het Verbond van Nederlandse Ondernemingen en uit de monden van rechtse politici wordt meer en meer gehoord, dat het aanbod van het onderwijs niet meer overeenkomt met de vraag van het bedrijfsleven. Hoe hier precies de vork in de steel zit, daarover wordt door deze heren verder een doodse stilte bewaard. Intussen blijft het een feit, dat de arbeidsbureaus overspoeld worden door jongeren en dat grote groepen schoolverlaters direct de WW in kunnen of worden afgevoerd naar sociale werkplaatsen. (Een politiek overigens, die ook op oudere werknemers wordt toegepast.) LTS-ers, MTS-ers en HTS-ers wordt steeds vaker aangeraden hun diploma maar zo diep mogelijk in hun zak te houden en nog maar een jaartje naar school terug te gaan. Het komt meer en meer voor, dat ex-dienstplichtigen hun plaatsen bezet zien.

De vormingsplicht voor 15- en 16-jarigen wordt op steeds groter schaal ontdoken vanwege de dreiging van ontslag of leidt al direct tot ontslag.

Tegen deze achtergrond moeten dan ook de pleidooien uit ondernemerskring met betrekking tot de vormen van onderwijs worden gezien. Het zijn pleidooien, die trouwens ook uit andere monden komen, zowel uit die van regeringsadviseurs en commissies voor het hoger onderwijs, als van de ministers voor wetenschappen en onderwijs uit de rechtse kabinetten. Zo werd kortgeleden nog verklaard door een zekere A. Beck namens het VNO (Elsevier, oktober 1972), dat het onderwijs tegenwoordig steeds meer algemeen opgeleide mensen aflevert, die het aan vakkennis ontbreekt. Bij dezelfde gelegenheid werd door de heer Van der Peijl, directeur-generaal van het ministerie van Sociale Zaken, verklaard als uitleg voor de grote werkloosheid onder de schoolverlaters, dat het onderwijs absoluut niet meer aansluit bij de vraag uit de bedrijven.

De aanbevelingen, die door deze kringen vervolgens worden rondgestrooid, komen er regelrecht op neer de arbeiders en beampten van morgen, nu met behulp van hun onderwijs-herstructurering afhankelijk te maken van de anarchie van de arbeidsmarkt, zoals die onder het kapitalisme bestaat.

Als „bewijs” voor de noodzaak van deze afstemming, die het grootkapitaal voor ogen staat, wordt de huidige grote jeugdwerkloosheid aangevoerd. De oorzaken hiervan worden gelegd in een verkeerd onderwijs en een verkeerde beroepskeuze. Maar

de zaken liggen precies andersom. De werkloosheid van nu toont overduidelijk aan, waartoe de wensen van het VNO, de rechtse bewindslieden en de krachten die zij dienen, leiden.

Strijd noodzakelijk

Niet de vraag van de ondernemers, die louter en alleen bepaald wordt door winstbejag, is doorslaggevend, maar de ontwikkeling van de werkende mens. Dat het onderwijs veranderingen moet ondergaan, dat het uitgebreid moet worden dat het inhoudelijk op een hoger plan gebracht moet worden, dat is de werkende bevolking allang duidelijk. De massale acties van de laatste jaren zijn hiervan de meest sprekende uitingen. De bedoeling van deze veranderingen gaat lijnrecht tegen de belangen van de concerns en hun zetbazen.

Zij schrikken er dan niet voor terug deze veranderingen tegen te gaan en ongedaan te maken onder het mom van hun „bezorgdheid voor de mogelijkheden van de leerlingen van nu om later aan de slag te komen”.

Wanneer hun belangen gediend blijven zal het er inderdaad somber blijven uitzien, nu en in de toekomst.

Het is echter mogelijk een andere koers te gaan. De strijd tegen de ondernemersplannen en voor werkelijke veranderingen heeft zich ontwikkeld en hij zal zich blijven ontwikkelen.

T. MEIJMAN

1) Een onderzoek uitgevoerd door de KWJ in Eindhoven. Het toont aan, dat de verontrusting onder alle werkende jongeren leeft.

2) In Vonhoffs brief wordt onder meer gezegd:

„Om enigermate tegemoet te komen aan de problematiek van jeugdige werklozen is na overleg met het Ministerie van Sociale Zaken besloten te bevorderen, dat er een aantal projekten voor sociaal-culturele opvang van jeugdige werklozen gerealiseerd kunnen worden.

Hiervoor zijn gelden beschikbaar gesteld door de regering, welke geput worden uit fondsen voor de aanvullende werkgelegenhedenmaatregelen.

Bij deze projekten kan worden gedacht aan:

- speciale vormingsactiviteiten (o.a. met aandacht voor zinvolle voortgezette scholing en discussie over verschillende facetten van arbeid en beroep).
- kreatieve en rekreatieve programma's.
- het opzetten van een dienstencentrale, van waaruit verschillende arbeidsprestaties als vrijwilliger geleverd kunnen worden. Hierbij valt te denken aan verfraaiings-projekten (openbaar groen, straatbeeld), een sociale dienstencentrale, of het inzetten van werkloze jongeren als vrijwilligers bij het jeugdwerk en opbouwwerk.

Uiteraard moet er voor worden gewaakt, dat rondom deze projekten en activiteiten de indruk ontstaat van zinledige of minder zinvolle bezigden.”

Vooraf ook die laatste zin doet de deur dicht! Het gaat immers niet om het bedenken van „zinvol” doen voor de jongeren, maar om hun recht op werk en hun recht op ontwikkeling van de vakbekwaamheid. Het was trouwens opvallend, dat Vonhoff pas wat over de jeugdwerkloosheid zei vlak voor de verkiezingen.

De strijd in Suriname voor nationale bevrijding

Door de Nederlandse regering werd geruime tijd geleden een zogeheten „Koninkrijkscommissie” ingesteld. Deze Koninkrijkscommissie — samengesteld uit een groepje Haagse regenten onder voorzitterschap van prof. W. F. de Gaay Fortman — kreeg tot taak de bestaande verhouding tussen Nederland en de „Overzeese Rijksdelen”, vastgelegd in het *Koninkrijksstatuut*, te herformuleren.

Het wordt immers steeds duidelijker, dat dit koloniale instituut is overleefd.

In Suriname zelf neemt het verzet daartegen toe en beperkt zich niet alleen meer tot die groeperingen, die van begin af aan tegen het statuut zijn opgetreden. Er zijn ook binnen de Nederlandse heersende klasse groeperingen, die om uiteenlopende redenen formeel de oude verhouding wel willen wijzigen.

Dat bleek onder andere, toen op 30 mei 1969 een staking bij de Shell-raffinaderijen op Curaçao uitmondde in een algemene opstand in Willemstad, en toen daarop volgend in Suriname begin september 1971 een driedaagse algemene staking werd georganiseerd bij alle koloniale bedrijven.

Terwijl de Surinamers met steeds meer kracht tonen „baas in eigen huis” te willen zijn, zit de Koninkrijkscommissie te 's Gravenhage te broeden op een ei waar naar verwacht „onafhankelijkheid” op zal staan en dat waarschijnlijk pas in 1975 zal uitkomen. Zoals het er nu naar uitziet zal dat een windei worden en zal Suriname's ondergeschiktheid in een nieuwe jas worden gestoken. Als blijk van „onafhankelijkheid” zou het — wanneer het de „Haegsche Heeren” behaagt — een eigen vlag krijgen, maar ook *door Nederland opgeleide* militairen en diplomaten.

Historische banden

De Koninkrijkscommissie zoekt zogenaamd naar wegen om de „historisch gegroeide banden” tussen Nederland en de West tot uitdrukking te brengen in een nieuwe staatsrechtelijke overeenkomst tussen beide. Een dubieus uitgangspunt, want de geschiedenis van de Nederlandse macht in Suriname is de geschiedenis van de *koloniale terreur*. Treffend werd dit door één der kolonisatoren zelf onder woorden gebracht:

„Dese menschen zijn alsoo genaturaliseert, soo wanneer sij in vryheydt ghestelt of lieftalligh gekoestert werden, soo en wilden zij niet deugen en weten haar selfs niet te gouverneuren; maar by aldien men gheduerigh met rottingen in hare lenden woont en dat men deselve 't elckers sonder genade bastoneert, soo heeft men goede diensten van de selve te verwachten: alsoo dat hare welvaert bestaet in slavernije”.

Dat was kloeke taal van de Weleerwaarde Heer Johan Pickardt, bij leven en welzijn dominee te Coevorden. De Surinamers konden zich zelf niet „gouverneuren”, gewoon omdat zij niet „deugden”. Dat was begin 1700. Het volk van Suriname had toen nog 150 jaar slavernij op de plantages van de Nederlanders voor de boeg. Veel slaven wisten zich in die jaren te bevrijden. Zij vluchtten weg van de plantages en bouwden diep in het oerwoud hun traditionele Afrikaanse cultuur weer op. Van daar uit werd de verzetsbeweging van de „Marons” georganiseerd, die bij de aanvallen op de plantages talloze slaven wist te bevrijden.

Ruim honderd jaar geleden werd de slavernij in Suriname opgeheven en vervangen door een moderner versie van de „verdeelen-en-heerspolitiek”. Naast de voormalige slaven werden namelijk duizenden vanuit de Engelse kolonie India geronselde contract-koelies te werk gesteld. Als gevolg van deze koloniale praktijken kunnen we de Surinaamse bevolking onderscheiden in twee in rassiaal en cultureel opzicht verschillende groepen: de Creolen en de Hindustanen. Doch deze kunstmatig bevorderde verdeeldheid van het Surinaamse volk kon niet verhinderen, dat de verschillende bevolkingsgroepen zich voortdurend met elkaar verbonden tegen hun gemeenschappelijke vijand. In het dagelijks leven traden de Nederlandse ondernemers en koloniale bestuurders immers op als de uitbuiters en onderdrukkers van beide bevolkingsgroepen.

Zo ontstond er in het begin van de dertiger jaren een brede beweging voor nationale onafhankelijkheid van Suriname, die echter op 7 februari 1933 op gewelddadige wijze werd neergeslagen door het Nederlandse bewind. Een gebeurtenis — bekend staand als de opstand van Paramaribo — die in Nederland nauwelijks in het nieuws kwam, omdat op hetzelfde moment dat in „De West” de koloniale terreur woedde, in Indonesië de roemruchte munitie op de „Zeven Provinciën” uitbrak, die eveneens in bloed werd gesmoord.¹⁾

Op 7 februari 1933 vond te Paramaribo een massale demonstratie plaats tegen het zonder vorm van proces gevangen houden van Anton de Kom, die was opgesloten vanwege zijn ageren tegen het Nederlandse kolonialisme. De demonstratie werd met geweervuur uiteen gedreven, waarbij twee doden en tientallen gewonden vielen. De twee doden waren een Hindustaan en een Creool. Waarmee op tragische wijze het gemeenschappelijk lijden en het verzet van het Surinaamse volk tot uitdrukking kwam.

Over het verloop van het bloedbad schreef het A.R.-dagblad *De Standaard*:

„Het volk werd tot drie maal toe gesommeerd terug te gaan, daar anders van vuurwapenen gebruik zou worden gemaakt. Het mocht echter niet baten; de menigte bleef voorwaarts dringen, waarop de procureur-generaal door vijf beampten een — laag gericht — salvo liet afgeven, waardoor weliswaar enkelen werden getroffen, maar waarvan de uitwerking op de massa geen andere was dan een honen van de politie.

Een tweede salvo was noodzakelijk, maar had geen ander gevolg.

Een derde salvo bracht, hoewel men zag dat verschillende getroffen waren de menigte nog niet tot staan en pas na het vierde begon de algemene terugtocht."

Waarna De Standaard concludeert:

„De gebeurtenissen van begin februari hebben het voordeel opgeleverd, dat het vertrouwen in de machtsmiddelen van het bestuur is versterkt en dat de politie, die haar taak op lofwaardige wijze heeft vervuld, door haar optreden wederom in aanzien is gestegen."

In de Tweede Kamer werd het de CPH niet toegestaan de minister van koloniën over dit politie-optreden te interpellieren. A. de Kom werd, nadat hij uit Suriname verbannen was, op een grootse solidariteitsmeeting in Amsterdam ontvangen.²⁾

Van kolonie naar neo-kolonie

Bij het intreden van de fase van het imperialisme werden de drijvende machten achter de buitenlandse overheersing van Suriname de internationale concerns, zoals de United Fruit Company, de Aluminium Company of America, het onlangs door Shell overgenomen mijnbouwbedrijf Billiton en het houtbedrijf Bruynzeel. Deze bedrijven maken het bestaan van het Surinaamse volk volledig ondergeschikt aan hun belangen, doordat zij zich richten op de exploitatie van Suriname's bodemschatten.

De voornaamste bodemschat is bauxiet, dat is aluminiumerts. De gehele Surinaamse economie is van de exploitatie van deze ene grondstof afhankelijk, hetgeen o.a. blijkt uit de uitvoer, die voor 87 pct. uit bauxiet bestaat.

De bauxietexploitanten zijn de gebroederlijk samenwerkende monopolies Shell-Billiton, die twintig procent, en de Aluminium Company of America (AlCoA), die tachtig procent van de bauxietexploitatie in handen heeft.

Eigenlijk is het dus deze Amerikaanse aluminiumgigant aan wie het lot van het Surinaamse volk is overgeleverd.

Achter Alcoa gaat een clan van financiers schuil, de Mellon Familie, wier vermogen geschat wordt op 15 miljard gulden. Deze familie bezit 35 pct. van de aandelen van Alcoa en heeft daarmee de beslissende stem over de beleidsvoering. Verder bezit de Mellon-familie 70 pct. van de aandelen van Gulf Oil. Ze bezit meer dan de helft van de aandelen van Koppers en Consolidated Coal. Bovendien heeft de familie aandelenpakketten in een honderdtal bedrijven, waaronder Chrysler, Pullman, Bethlehem Steel, Westinghouse Elektric, General American Transportation, etc. etc.³⁾

De stamvader van de Mellon-familie was Andrew Mellon, bankier te Chicago en van 1921 tot 1932 minister van financiën van de Verenigde Staten. Andrew Mellon had geen verstand van aluminium, doch slechts van geld verdienen. Daartegenover was er 'n groep van deskundigen, die een patent had op de

toenmaals modernste methode van het smelten van aluminium. Zij wisten hoe de aluminiumproductie georganiseerd moest worden, maar waren niet in staat dit te financieren. Daarom verkochten zij hun patentrechten in 1888 aan de bankier, die de Aluminium Company of America stichtte. Mellon liet de leiding van de produktie aan een groep deskundigen over en zag toe hoe de winsten over zijn in het aluminiumbedrijf geïnvesteerde kapitaal binnen begonnen te stromen.

De helper helpt zichzelf

In het optreden van de monopolies in Suriname, en van de financiersgroepen die hier achter schuil gaan, zijn de wezenlijke bestanddelen van het imperialisme te herkennen zoals deze reeds door Lenin werden geschetst. In de uiterlijke verschijningsvormen ervan treden evenwel voortdurend veranderingen op.

Met de zogenaamde *ontwikkelingshulp* bijvoorbeeld omgeeft het imperialisme zich met een nog „liefdadiger” aureool dan het voor de oorlog deed met zijn „ethische koloniale politiek”. De stelling, dat bij de zogenaamde ontwikkelingshulp van hulp geen sprake is, kan nota bene door de grootste „helpers” zelf niet verheeld worden. Zo merkte de voormalige Nederlandse minister voor ontwikkelingshulpzaken B. Udink indertijd⁴ op: „Een feit is bijvoorbeeld, dat alle ontwikkelingshulp, die wij aan Indonesië geven voor 100 pct. in Nederland wordt besteed bij de Nederlandse industrieën en producenten.

Alle ontwikkelingshulp, die wij geven aan landen als India, Pakistan, Kenya, Colombia, Peru, Tunesië . . . ; die wordt voor 100 pct. in Nederland besteed.”

De helper helpt zichzelf zouden we zo zeggen. (Dat de helper inderdaad zichzelf helpt wordt in noot 4 verder verduidelijkt aan de hand van uitspraken van Kennedy, Rockefeller en Black.)

Suriname is het land dat per hoofd van de bevolking de meeste „ontwikkelingshulp” ter wereld heeft ontvangen.

Als leek het een gulle Sinterklaas ging de Nederlandse regering in Suriname te werk, en zij werd hierbij trouw terzijde gestaan door haar knechtjes Lachmon, Essed en Radhakishun, die er zorgvuldig op toezien dat alle Nederlandse cadeaus in blijdschap worden ontvangen.

Het eerste grote „cadeau” dat Suriname van Nederland kreeg was het „modernste rijstbedrijf” ter wereld, het *Wageningen-project*.

Dit rijstbouwproject werd gefinancierd uit het zogenaamde „Welvaartsfonds”, dat bestond uit veertig miljoen gulden ontwikkelingshulp. De onderneming werd opgezet als een ideële stichting, die in zijn statuten schreef niet te beogen winst te maken. Wel, van dit nobele streven is in de praktijk weinig terecht gekomen. In minder dan geen tijd wist het de gehele Surinaamse rijstbouw te monopoliseren. Als toeleveringsbedrijf van de Nederlandse rijstindustrie Wessanen levert het nu 85 pct. van de Surinaamse rijstexport.

Het Welvaartsfonds heeft armoe gezaaid onder de kleine Surinaamse rijstboeren. Op hun stukjes grond van één tot zes hectaren kunnen ze — al vallen ze er bij neer — niet de resultaten bereiken, die het gemechaniseerde grootbedrijf-Wageningen op haar tienduizend hectaren bereikt.

Het grootste „cadeau” dat Suriname tot nu toe uit de ontwikkelingshulppot heeft gekregen is het *Brokopondo-project*, dat is een in 1965 gebouwde stuwdam en een hierbij aangelegd stuwmeer, dat bestemd is voor elektriciteitsvoorziening.

De stuwdam kwam in het bezit van de Aluminium Company of America. Dit Amerikaanse concern had voor 50 miljoen gulden meebetaald aan het project. De Surinaamse regering had er evenwel 350 miljoen gulden in gestoken, en haalde zich daarmee enorme schulden op de hals. Want die 350 miljoen gulden waren weliswaar afkomstig uit de „ontwikkelingshulpgelden”, doch twee-derde deel hiervan moet worden terugbetaald aan de Nederlandse staat.

Om wat voor truc het hier gaat, beseffen we pas, wanneer we weten, dat 90 pct. van de geleverde elektriciteit bestemd is voor de onlangs geopende Alcoa-aluminiumsmelter, terwijl slechts 10 pct. bestemd is voor de overige industrieën en de Surinaamse gezinnen.

Alle „ontwikkelingshulp” ten spijt blijft de situatie van het Surinaamse volk verslechteren. De arbeidslonen liggen op een gemiddelde hoogte van dertig tot veertig gulden per week. De werkloosheid blijft groeien; deze moet nu tussen de 25 en 30 pct. liggen.

Sociale voorzieningen ontbreken vrijwel volledig. In en rondom Paramaribo bestaat een enorme huisvestingsellende, doordat meer dan de helft van de bevolking zich in deze ene stad heeft geconcentreerd. Geen wonder ook, dat meer dan één tiende deel van de Surinaamse bevolking naar Nederland is uitgeweken. Van de minder dan vierhonderdduizend inwoners van Suriname, verblijven er momenteel meer dan veertigduizend in Nederland.

Door de zogenaamde „ontwikkelingshulp” ontwikkelt een land als Suriname zich slechts in de verkeerde richting. Middels de „ontwikkelingshulp” wordt het land — zoals we aan de hand van de twee bovengenoemde voorbeelden hebben kunnen vaststellen — in een steeds afhankelijker en ondergeschikter positie gemanoevreerd ten bate van buitenlandse kapitaalsbelangen.⁵⁾ In 1969 ontving Suriname 80 miljoen gulden „ontwikkelingshulp”, terwijl door de internationale concerns 216 miljoen gulden aan winsten naar het buitenland werden overgemaakt.

Groeiend verzet

In Suriname bestaat een groeiend verzet tegen de door de buitenlandse bedrijven veroorzaakte maatschappelijke wan-toestanden. Het is vooral de nog jonge arbeidersbeweging — pas gedurende de laatste tien jaar ontstonden er in Suriname

vakorganisaties — die blijk geeft van levenskracht. Ze organiseerden de landarbeiders van het bovengenoemde rijstbedrijf-Wageningen zich in de „Wageningen-Werknemersbond”. En de fabrieksarbeiders van de bovengenoemde Alcoa-Aluminium-smelter in de „Paranam-Werknemersbond”. Evenals trouwens de mijnwerkers uit de bauxietwingebieden, die zich verbonden in de „Moengo-Mijnwerkersbond”. Deze laatste twee gaven blijk van hun strijdbaarheid, toen Alcoa eenzijdig de CAO doorbrak en weigerde met de twee bonden te onderhandelen. De slotregels van hun manifest luidden:

„Arbeiders van Paranam en Moengo, het uur van de strijd is aangebroken. Houdt U klaar. Arbeiders van Suriname, deze strijd is ons opgedrongen.

Daarom hebben wij de regering in kennis gesteld van de ernst van de toestand.

Daarom hebben wij de bauxietfederatie en onze buitenlandse vakbondsvrienden mede opgeroepen in deze grote strijd.

Wij zullen overwinnen. Leve de arbeiders van Suriname.”

In vrijwel ieder bedrijf hebben de arbeiders zich gedurende de laatste jaren georganiseerd.

Soms ondervinden deze vakbonden zware aanvallen op het nog jonge bouwsel van hun organisatie. Een voorbeeld hiervan is de aanval van het Amerikaanse bedrijf SAIL (Surinam American Industries Ltd — een dochteronderneming van de United Fruit Company) op de „Bond van Personeel in de Vis- en Garnalenindustrie”. De afdeling van deze bond bij het bedrijf SAIL werd te gronde gericht, toen midden in een staking door directeur Thomas Begleries een „tegenbond” werd opgericht, de zogeheten „Bumble Bee Werknemersbond”.

Zij die weigerden lid te worden van deze „Bumble Bee Bond” werden ontslagen. 177 van de 250 personeelsleden tekenden, en hun belangen worden nu door directeur Begleries bij directeur Begleries behartigd. De overigen konden zich voor wat de heer Begleries betrof scharen bij de lange rijen voor de dagelijkse voedseluitreiking voor werklozen.

Maar tegenslagen zoals deze worden snel overwonnen. De kracht van de Surinaamse vakbeweging trad in de maand september van het vorige jaar sterk aan het licht, toen in een drie-daagse staking alle koloniale ondernemingen plat gelegd werden. Gestaakt werd er bij de KNSM, Bruynzeel, Shell-Billiton, Alcoa (Suralco), de Algemene Bank Nederland, de rietsuikerplantage-Mariëburg van de Amsterdam Rubbermaatschappij en het rijstbouwbedrijf-Wageningen. Bovendien werd er gestaakt bij de Scheepvaartmaatschappij Suriname, de Surinaamse Luchtvaartmaatschappij (SLM), Jarikaba en de veerdiensten. In een radiorede zei de minister-president van Suriname dr. J. Sedney over de staking:

„Deze staking is niets minder dan een staatsgreep, een revolutie . . .”

„De staking is een strijd tegen de grondslagen van de samenleving.”⁶

Hij wilde daarmee vooringenomenheid en hetze tegen de stakers kweken. Vergeefs echter.

De staking was inderdaad een krachtig protest tegen de grondslagen van een door het kolonialisme misvormde samenleving. In de actie kwamen verschillende bevolkingsgroepen samen om een beter sociaal beleid van de regering te eisen.

Naast het aftreden van minister-president Sedney — die tal van ministersposten aan zich had getrokken — als minister van arbeid werd door de stakers geëist, dat het door de regering gesloten contract met het Amerikaanse aluminiummonopolie-Reynolds voor bauxietwinning in het Bakhuisgebergte zou worden ingetrokken.

In de loop van de laatste jaren hebben we kunnen zien hoe de beweging in Suriname in een stroomversnelling is geraakt.

De zich toespitsende tegenstelling tussen het volk van Suriname en het buitenlandse kapitaal veroorzaakt een toenemende spanning in de staatsrechtelijke verhouding tussen Nederland en Suriname. De uitbuiting van het Surinaamse volk vindt immers nog steeds in de klassieke koloniale vorm plaats. De staatsrechtelijke positie van Suriname — zoals geformuleerd in het „Koninkrijksstatuut” — is die van een kolonie van Nederland. Tot op heden dient ieder besluit van de Surinaamse regering de impliciete of expliciete goedkeuring te krijgen van de Nederlandse regering. Het „Statuut” staat Suriname niet toe een ander buitenlands beleid te voeren dan Nederland dat wenst.⁷⁾ Bovendien zijn er — voortvloeiend uit ditzelfde „Statuut” — permanent Nederlandse militairen in Suriname gelegerd.

Daarom sluiten de progressieve krachten van Suriname zich aaneen voor de opheffing van de koloniale status van hun land, en de verovering van onverkort zelfbeschikkingsrecht.

Door het wegvallen van de — vaak ten onrechte als „formaliteiten” aangeduide — staatsrechtelijke banden tussen Nederland en Suriname, verdwijnt de traditionele legitimering van het Surinaamse bewind door het „Nederlandse Koninkrijk”. Dat kan een openlijke politieke confrontatie tussen de Surinamers en het buitenlandse kapitaal, dat hun land als exploitatiegebied heeft uitgekozen, bevorderen.

Deze politieke confrontatie — die volledige nationale souvereiniteit van Suriname als noodzakelijke voorwaarde heeft — scheidt de mogelijkheid, dat de Surinamers in navolging van de Cubanen en de Chilezen de internationale monopolies en hun plaatselijke zetbaasjes buiten de deur zetten.

Standpunten in de Nederlandse politiek over het zelfbeschikkingsrecht van Suriname

In rechtse kring ziet men een radicale breuk met het koloniale verleden als een grote donderwolk in de lucht hangen. Met angst en vreeze ziet men het moment tegemoet, dat de Surinamers een eind zullen maken aan de ongestoorde exploitatie van hun land door buitenlanders. Daarom zoekt men naar een

nieuwe formule — de Koninkrijkscommissie spreekt van een „dominion-status” voor Suriname — voor de „historisch gegroeide” verhouding tussen Suriname en Nederland. In de Tweede Kamer werd door mej. Van Leeuwen namens de confessionele fracties naar voren gebracht:

„Hierbij zal ook aan de orde moeten komen de bij velen in onze kring levende *oprechte vrees*, dat door een langer dan noodzakelijk rekken van de volgende fasen op de voor ons liggende gezamenlijke weg naar wijziging of beëindiging van het Statuut polarisatie kan ontstaan.

Een polarisatie, die zelfs kan leiden tot escalatie, omdat juist *de jeugd en de vakbeweging minder zwaar tillen aan het onderscheid tussen de rassen* en daarom ook een langere duur van het door anderen noodzakelijk geachte rijpingsproces minder noodzakelijk achten, om niet te zeggen duidelijk van de hand wijzen.”⁸⁾

Wordt door sommigen in het ontbreken van tegenstellingen tussen de twee grote bevolkingsgroepen van Suriname, met name onder de jeugd en in de vakbeweging, een gevaar gezien voor „polarisatie” tussen Suriname en Nederland, d.w.z. het gevaar van een krachtige Surinaamse oppositie, door sommige anderen — vaak zogenaamde „opinieleiders” — wordt geprobeerd de verschillende bevolkingsgroepen tegen elkaar op te stoken. Zo lezen we in een artikel, dat gericht is tegen de onafhankelijkheid van Suriname, van de vaste rubriek Tamar in het „opinieblad” *Vrij Nederland* vorig jaar:

„Ik kan voor een nationale zelfstandigheid die in de eerste plaats een oorlog betekent tussen boeren, winkeliers en postboden (Javanen, Hindustanen en Creolen) niet warm lopen.

Aan de andere kant, — misschien is het inderdaad wel vervelend om geen eigen paspoort te hebben en steeds te moeten zeggen dat je een soort Nederlander bent, een Rijksgenoot eigenlijk, die er wat zwart uitziet, en door een snoesbaan uit Friesland vertegenwoordigd wordt in de Verenigde Naties.

Zoiets wordt dan als vernederend ervaren.

Nationale onafhankelijkheid lijkt een heilzame werking op het individuele zelfrespect te hebben. In principe kan ik dat niet navoelen.”

En elders in hetzelfde artikel in *Vrij Nederland*:

„Iedereen weet namelijk, en het voornemen wordt ook bepaald niet geheim gehouden, dat de nationale onafhankelijkheid van Suriname eerst een burgeroorlog betekent.

Een echte oorlog met echte geweren, helemaal zelf uitgevochten, waarbij liefst alle Hindustanen eraan gaan.”

Dit artikel werd geschreven in de maand die volgde op de massale eensgezinde acties van de Surinamers (of in de terminologie van Tamar: van de „Rijksgenoten, die er wat zwart uitzien”) in september 1971. Een maand nadat de Hindustaanse landarbeiders (door Tamar misleidend aangeduid als „winkeliers”) het werk op de plantages neerlegden om samen met de Creoolse fabrieksarbeiders en mijnwerkers (door Tamar misleidend aangeduid als „postboden”) te demonstreren tegen het

slechte sociale beleid van de regering-Sedney, en de uitverkoop van hun land aan buitenlandse bedrijven.

Doordat sommigen met laster en intriges het streven van duizenden Surinamers naar zelfbeschikkingsrecht pogen te frustreren en doordat zij met het voorspellen van een broedermoord in het onafhankelijke Suriname de Nederlandse koloniale macht in dit land trachten te rechtvaardigen, wordt een stemming gekweekt waarin politici van diverse partijen kunnen beweren, dat Suriname nog „niet rijp” is voor volledige nationale souvereiniteit. Zo wordt bijvoorbeeld namens de Kamerfractie van de PvdA door de heer Van Lier een soort van „gemenebestverhouding” tussen Nederland en Suriname aanbevolen, waarbij de bestaande economische verhouding gegarandeerd wordt.

Hij wil de Nederlandse staat slechts ontheffen van een paar politieke risico's, die aan de huidige staatsrechtelijke verhouding verbonden zijn. Zo verklaarde hij onlangs na een bezoek aan Suriname:

„En door het Koninkrijksstatuut is Nederland gedwongen gewapenderhand in te grijpen in de binnenlandse verhoudingen van Suriname.

Dit wordt door het Nederlandse volk niet langer begrepen.”⁹⁾

De opvattingen van zulke „progressieve politici” zullen ook niet langer begrepen worden. Vooral nu PPR-woordvoerder Bas de Gaay Fortman met grote trom is binnengehaald. Want de Gaay Fortman verklaart weliswaar bezwaren te hebben tegen het koloniale stelsel, maar wat hij ook zegt is dit: „Nederland zou Suriname nog de beste dienst kunnen bewijzen door mee te werken aan de oprichting van mobiele eenheden van de gewone politie, zogenaamde para-militaire eenheden.

Die eenheden zouden dan niet uit dienstplichtigen, maar uit vrijwilligers moeten bestaan.

Voor een dergelijke ombuiging van ons militaire beleid in Suriname is het nog niet te laat.¹⁰⁾

Resumerend valt op te merken, dat de confessionele politici „oprechte vrees” hebben voor de Surinaamse beweging, dat *Vrij Nederland* de Surinamers elkaar ziet vermoorden, dat de heer Van Lier de Surinamers niet rijp acht voor het zelfstandig exploiteren van de bodemrijksdommen en dat B. de Gaay Fortman vindt, dat er para-militaire eenheden moeten komen in Suriname.

De communistische partij neemt een principiële ander standpunt in en heeft zich met de eisen van progressieve Surinamers solidair verklaard. Zij deed dit onder meer in een boodschap aan het in 1971 gehouden congres van de Partij Nationalistische Republiek van Suriname.

Tijdens de begrotingsbehandeling vorig jaar verklaarde Fré Meis namens de communistische fractie in de Kamer: „De praktijk heeft bewezen, dat het zogenaamde Statuut de vorm is geweest om Suriname en de Antillen in een afhankelijke positie te houden na de Tweede Wereldoorlog. Het was de kroon op het voortzetten van een koloniale droom. Het Statuut heeft de

vroegere koloniale verhoudingen van directe afhankelijkheid op een andere wijze voortgezet. Van zelfstandigheid van de volkeren van Suriname en de Antillen was geen sprake.”¹⁾ Als enige partij in Nederland is de CPN steeds opgetreden voor de onafhankelijkheid van Suriname en van de Antillen en voor de opheffing van het Statuut. De toenemende bewustwording in Suriname en ook op de Antillen, de stakingen van leerkrachten en scholieren tegen hun achterstelling, de talrijke acties van de arbeiders voor hun eisen, de schrijnende armoede en werkloosheid, in een land, rijk aan bodemschatten, geplunderd door de buitenlandse maatschappijen, plaatsen de volledige onafhankelijkheid op de dagorde.

P. WIKBLOM

1) De munterij op het oorlogsschip „De Zeven Provinciën” was een gemeenschappelijke actie van Nederlandse en Indonesische matrozen tegen de weddeverlagingen in de crisistijd. De bemanning maakte zich van het schip meester. In opdracht van de Nederlandse regering Colijn werd de „Zeven Provinciën” met een jachtbommenwerper gebombardeerd, waarbij zeven doden en tientallen gewonden vielen. De overlevenden werden tot zware gevangenisstraffen veroordeeld.

2) In Nederland was De Kom een van de vele duizenden die geen werk konden krijgen. Tot aan de oorlog was hij werkloos. Gedurende de oorlog is hij omgekomen in een Duits concentratiekamp.

3) Ferdinand Lundberg: *The Rich and The Super Rich*, pag. 117-120.

4) Minister B. Udink: *Accent* - weekblad, 4 april 1969.

Wijlen pres. *J. F. Kennedy* beantwoordde de vraag „wat is ontwikkelingshulp” met: „Ontwikkelingshulp is een methode waarmee de Verenigde Staten een invloedrijke en machtspositie in de wereld handhaaft; en waarmee wij een groot aantal landen staande houden, die anders in elkaar zouden zakken, of naar het communistische kamp zouden overgaan.”

(Deze opmerking is afkomstig uit het rapport „Enige belangrijke zaken in ontwikkelingshulp” uit 1966 van de Amerikaanse Senaatscommissie voor Buitenlandse Zaken, pag. 15., en werd geciteerd door H. Magdoff: (*The Age of Imperialism*, pag. 117).

Nelson Rockefeller — politicus van de Republikeinse Partij, grootaandeelhouder van ESSO en vertegenwoordiger van de Rockefeller-financiersgroep (geschat vermogen: 5 miljard dollar) — legde uit waarom hij voorstander was van ontwikkelingshulp aan Perzië:

„Via de weg van de economische hulp konden wij de Perzische olie vast in handen krijgen. Ook vormt de Perzische markt nu een betrouwbaar steunpunt voor onze economie.

Door onze intensieve economische inzet in Perzië is het ons gelukt de gehele buitenlandse politiek van het land te controleren en in het bijzonder de deelname van Perzië aan het Pact van Bagdad door te drukken. Tegenwoordig kan de Sjah het zich niet meer veroorloven zonder onze gezant te raadplegen welke verandering ook in zijn regering aan te brengen.”

(Afkomstig uit: „Bericht van N. Rockefeller aan D. Eisenhower” in *Donia* 1962, nr. 2. Werd geciteerd door B. Nirumand: „Perzië”, pag. 167.)

Eugene R. Black, voormalig president-directeur van de Wereldbank, formuleerde de doelstelling van de Amerikaanse ontwikkelingshulp als volgt: „1. De ontwikkelingshulp geeft een flink en onmiddellijk afzetgebied voor Amerikaanse goederen en diensten.

2. De ontwikkelingshulp stimuleert de ontwikkeling van nieuwe afzetgebieden overzee voor de Amerikaanse concerns.

3. Ontwikkelingshulp beïnvloedt nationale economieën in de richting van het stelsel van de vrije ondernemingsgewijze productie, waardoor Amerikaanse concerns tot bloei kunnen komen."

(E. Black: „De dividenden aan het thuisfront van de ontwikkelingshulp”, een artikel in het vakblad voor economen *Columbia Journal of World Business*, Vol. 1 1965, pag. 23.)

5. Een volledig overzicht van de Nederlandse ontwikkelingshulp aan Suriname, en een overzicht van de objecten waar deze gelden aan besteed zijn, vindt men in *De Surinamekrant* van de VSSD en de SRVU.

6) *Surinaams Nieuws* — wekelijkse uitgave van het kabinet van de Gevolmachtigde minister van Suriname, jaargang 21, nr. 36, 11 september 1971.

7) Hetgeen bij de onlangs gehouden Unctad-Wereldhandelsconferentie tot de kolderieke situatie leidde, dat de Surinaamse afgevaardigde zitting had in de Nederlandse delegatie, die was ingedeeld in de zgn. „groep van rijke landen”. Terecht heeft de vertegenwoordiger van Suriname daarom de conferentie vroegtijdig verlaten.

8) *Nederlandse Gedachte*, 4 december 1971. In dit partijblad van de ARP treft men de volledige weergave aan van het standpunt der confessionele fracties.

9) *Surinamekrant*.

10) *De Nieuwe Linie*, 2 febr. 1972, pag. 5.

11) Handelingen van de Tweede Kamer, 18 nov. 1971, pag. 1196, 1197.

Heinrich Heine, lier, zwaard en vlam

Tegenstrijdiger tussenfiguur dan Heine is moeilijk denkbaar. Geboren in de revolutieperiode (op 13 december 1797, weten wij nu) niet als een van de eerste mannen van zijn eeuw (zoals hij het wilde), maar wel op de drempel van een nieuwe, van onze tijd. En in Düsseldorf, onderstreept hij, vóór zeven steden, als eens bij Homerus, om de eer zouden gaan twisten zijn geboorteplaats te zijn. Het Rijnland was toen bezet door Franse republikeinse legers; zelf zou hij later over de Rijn het Frans-Duitse begrip bevorderen.

Hij werd geboren als jood, na het getto en tijdens de hortende (en hoe problematische) emancipatie, op een breukvlak alweer. Ook in de taal: hij behoorde tot de eerste Duitssprekende en schrijvende generatie. Hij was dichter en activist, een vrij auteur en journalist. Hij noemde zich de laatste dichter uit de oude lyrische Duitse school en degeen die de moderne Duitse lyriek opent.

In de zanger van het „laatste vrije boslied van de romantiek” stak al de realist; de levensgenieter zou het socialisme aankondigen, de dichter van de dromerigste liefdespoëzie de onbarmhartigste satires slingeren. De dichter die het meest onder het Duitse volk leefde was het meest gehaat — al tijdens zijn leven. Onbekend was volgens het nazigezangboekje de dichter van de Loreley — het grootste compliment overigens.

Van geen ander, zelfs niet van Goethe, zijn zoveel gedichten op muziek gezet, vele duizenden malen. En dan stierf Schubert, nota bene al een jaar na het verschijnen van het *Buch der Lieder!* Een andere grootmeester, Schumann, verklankte *Die Grenadiere*, de poëtische impressie van wie in zijn jongensjaren Napoleons ster had zien rijzen en ondergaan, en onder het bewind van diens neef, de andere Napoleon, in beider hoofdstad Parijs zou sterven.

Als kind gefascineerd door de Seideravond en het katholieke ritueel, als jonge man evangelisch gedoopt, in een katholieke kerk getrouwd en tijdens zijn lange sterven tot de God van Mozes teruggekeerd, beïnvloed achtereenvolgens door Hegel, de Saint-Simonisten en Karl Marx, volgeling van Spinoza en atheïst, verweet hij, zelf allang gedoopt Felix Mendelssohn diens „christeln”, om kort daarop te verklaren dat hij het jodendom eigenlijk nooit verlaten had.

„Op het midden van de levensweg” gold hij reeds als Duitslands beste schrijver — ook voor zichzelf —, maar was toen al uitgeweken om een kwart eeuw, tot zijn dood toe, zoals Dante, in ballingschap te leven. Ook in Parijs, waar hij het grootste deel van dat bewuste leven heeft gesleten, lokte hij vaak weerstand uit en eindigden de meeste contacten in onmin. Maar op zijn graf lagen half augustus 1972 verse bloemen, gelijk naar men zegt alle dagen van het jaar.

Heine's moeder was van Nederlandse komaf, Betty (eigenlijk Peire) van Geldern, uit een familie die veel artsen telde en sinds lang aan de Rijn was gevestigd. De Heine's, meest in de handel, hebben Westfalen bewoond. De moeder hing de Verlichting aan en Harry moet met de moedermelk het rationalisme, het vertrouwen in de rede, hebben ingezogen.

Zij overleefde de zoon, die haar innig liefhad.

De onverwoestbare levensvreugde erfde hij van zijn goed uitziende, oppervlakkige, ook oppervlakkig gelovige en zo de joodse gebruiken behoudende vader. Samson Heine was een weinig succesvol koopman in manchester fluweel, dat hij uit Engeland betrok. Dat is Harry's schakel tot de industriële revolutie; zijn moeder verbond hem met de Franse van 1789. Alleen haar „angst voor poëzie” bleef hem vreemd. Zeer gesteld was hij op zijn zus Lottchen. In Düsseldorf, vroeger de hoofdstad van het hertogdom Gulik, nu van Napoleons zwager Murat en het groothertogdom Berg, bezocht Harry eerst een joodse school, dan een vrijzinnige Jezuïeten-schoolmeester. Daar zag de 14-jarige knaap de keizer langsrijden. De ballade *Die Grenadiere* (Nach Frankreich zogen zwei Grenadier') gaat terug op dat moment en Heine's overigens ver van blinde Napoleonverering; *Belsazar* is geïnspireerd door een regel uit een Seideravondzang (Die Mitternacht zog näher schon). Zij behoren tot de allereerste verzen van de jongen, het zijn juist in hun beknoptheid volmaakte meesterwerken.

De gewichtigste Heine was oom Salomon in Hamburg, bankier, miljonair en vader van een rijtje dochters. Een daarvan, Amalia, is aanleiding geworden tot een telkens aanzwellende stroom poëzie: de auteur heeft zich verder maar eenmaal op zijn negentiende in een brief hierover geuit. Zij trouwde met een grondbezitter in Oost-Pruisen. Over haar gevoelens voor haar neef is niets bekend, van die van haar nadien uitverkoren zusje Theresa nauwelijks meer. „Aus meinen grossen Schmerzen mach' ich die kleinen Lieder” meldt het *Lyrisches Intermezzo*. Een hedendaagse germanist heeft aannemelijk gemaakt dat Heine's liefdesverdriet zogoed als de „verschiedene” ironisch bezongen liefdesavonturen een eigengemaakte legende zijn geweest.

Wat doet het ertoe? De *Junge Leiden* zijn geen klinisch verslag, maar poëzie. Busken Huet al geloofde evenmin, dat Heine een „Venuspriester” was geweest.

Duitsland was intussen met heel Europa de Restauratie binnengeleden en zou tientallen jaren „snurken onder de zachtzinnige hoede van zesendertig monarchen”. Er bleef weinig uitzicht voor een schwärmende jongeman met een passie voor mooie vrouwen en de Franse revolutie in het verstikkende vanuit Wenen en zijn congres bepaalde reactieklimaat. Iets minder drukkend in het Rijngebied, waar al wat industrie ontstond, erger in het uitgestrekte Pruisen, voor de jonge Heine ook beklemmend in de vrije rijks- en beursstad Hamburg. Hij

mislukte er weldra als koopman (zijn vader op den duur evenzeer), waarop Salomon Heine zijn afgewezen kandidaatschoonzoon rechten liet studeren om hem dan in een ambt te krijgen. De student arriveerde met bladen vol verzen en vertalingen van de Engelse dichter Byron. Toen deze Britse lord en vrijheidstrijder later in Griekenland sneuvelde, ontviel Heine een „neef, een speelgenoot, een volkomen gelijke”.

Hij liet zich inschrijven in Bonn, Göttingen en Berlijn, steeds op kosten van de rijke oom, die van elke kunstzin gespeend de bloedverwant en naamgenoot bleef bijspringen.

Buch der Lieder

Heine verdiepte zich in oud-Duitse literatuur en geschiedenis, te Berlijn hoorde en bezocht hij de filosoof Hegel. Hij geraakte in de salon van de beroemde Rahel Varnhagen, geboren Levin en maakte haar tot zijn „patrones”. Samen met een zestal jonge geleerden en Hegel-adepten beijverde hij zich in de Vereniging voor cultuur en wetenschap, die de joden door „Bildung” in harmonie wilden brengen met het tijdperk en de staten waar zij woonden. In een Berlijns tijdschrift verscheen in 1812 een keuze uit zijn verzen.

Brieven uit Berlijn bevatten zijn eerste proza, gevolgd door vaak scherp waargenomen berichten over adel, boeren en joden in Polen, dit na een reis met een vriend naar toen Pruisisch-Pools gebied.

Een ander reisje voerde hem naar het Harz-gebergte; de zomer bracht de steeds door nerveuze hoofdpijnen gekwelde student liefst door op Norderney of elders aan de Noordzee om te baden. Zo ontstond na de Harzreise de Nordsee de eerste Duitse zee-poëzie. Al het proza wordt opgenomen in de *Reisebilder*, middenin staat het Buch le Grand, briljant, ironisch, weemoedig en autobiografisch souvenir, een hoogtepunt in Heine's oeuvre en in de Duitse literatuur, stellig het geestigste werk door Napoleons bewind geïnspireerd.

Opnieuw naar Göttingen om eindelijk de doctorstitel te behalen, het halve recht op een ambt, want daarvoor was nog een doopceel nodig. Schoorvoetend stemde hij toe in de doop; dit „entreebiljet tot de Europese cultuur” zou ongeldig blijken, dubbel hard voor wie het toch al onder zijn waardigheid achtte en erdoor „beter voor de rechten van mijn ongelukkige stamgenoten” wilde strijden. Heine had weinig op met de doopwatergolf die over de romantische dichters en de uit het getto bevrijde joden, ook over hemzelf, sloeg. Van een vroegere vriend schreef hij, toen zelf al evangelisch: „... G. tracht de kinderen Israëls te bekeren. Doet hij het uit overtuiging, dan is hij een dwaas; doet hij het uit huichelarij, dan is hij een schoft.”

Geen Joden of Christenen toont Shakespeare in Skylock en de Koopman van Venetië, schreef Heine later, maar onderdrukten en onderdrukkers.

Juist in deze periode heeft Heine zich grondig met de geschiedenis speciaal van de Frankfurter joden bezig gehouden voor zijn *Rabbi von Bacharach*, dat een fragment is gebleven, maar doet begrijpen, waarom Siegfried van Praag Heine als de eerste jood in de wereldliteratuur zag. Het verhaal is vervuld van de „tausendjährige Schmerz” van de jodenvervolging. Gedrukt werd het pas veel later.

Geen baan lag klaar voor de nieuwbakken Dr. Heinrich Heine, wel de roem, toen in 1827 zijn poëzie in het *Buch der Lieder* werd gebundeld. Nog twaalf drukken zou de dichter daarvan beleven, ongetelde zijn er nog gevolgd, ook in vertalingen, tot in het Japans toe en in wel 25 uitgaven. In dat jaar viel ook zijn bezoek aan Londen, dat hem weinig inspireerde, de volgende herfst dat aan Italië, de eeuwige dichterdroom. Nieuwe *Reisebilder* bevatten de neerslag van die ervaringen, meer humor dan verslag, soms meer verhaal dan reisverhaal, doorspekt met brokken autobiografie en flitsende politieke peilingen. Het is een eigen kunstvorm, nooit overtroffen en die nu enigszins aan een wedergeboorte toe lijkt. In *Die Bäder von Lucca* lezen wij: „Die Poesie, wie sehr ich sie auch liebte, war immer nur heiliges Spielzeug . . . Aber ein Schwert sollt Ihr mir auf den Sarg legen; denn ich war ein braver Soldat im Befreiungskrieg der Menschheit”.

In de zomer van 1830, op Helgoland, hoorde hij van een visser het eerste nieuws over de Parijse Juli-revolutie: „de arme mensen hebben overwonnen”. In november schreef Heine aan een vriend: „Zoals er vogels zijn die een fysieke revolutie zien aankomen, zo zijn er mensen bij wie een sociale revolutie zich vooraf in hun werk aankondigt en die het daarbij verlamdend bedwelmend en vreemd haperend te moede wordt. Zo verklaar ik mijn toestand van dit jaar . . . ik kon aan niets anders doen dan revolutie-geschiedenis . . .”

Begin mei 1831 stak hij de Rijn over om voorgoed domicilie te kiezen aan de Seine.

Parijs

„Zeg niet: als een vis in het water, zeg als Heine in Parijs”, ried hij een vriend, maar noemde zich toch een balling. Nog in Duitsland had hij, jaren eerder, ervan gedroomd in Parijs materiaal te verzamelen voor „een boek dat Europees zou worden”. Wel jubelde hij na de julidagen: „Ik ben een zoon van de revolutie!” maar in Hamburg beleefde hij de weerslag in de vorm van een kleine pogrom. Er waren daar dan ook geen vorsten, wel joden. Drie jaar later voorspelde Heine „vroeg of laat” het begin van de revolutie in Duitsland.

Voorlopig bleef hij een revolutionair in de trant van 1789, trok van leer tegen adel en kerk en verklaarde zich steeds monarchist en wars van wat hij „jacobijnen” noemt. Maar hij heeft nog in 1830 in Hamburg al geschreven: „Ik weet heel goed dat de revolutie alle sociale belangen omvat en adel en

kerk niet haar enige vijanden zijn. — Zelf haat ik de *aristocratie bourgeoise* nog veel meer”.

In Frankrijk trad hij dadelijk in contact met de volgelingen van de utopische socialist Saint-Simon. Hun leer, hem al eerder bekend, werd nu zijn „nieuw evangelie”. Door hun voorvechter, Enfantin, werd Heine, ietwat misplaatst, als de „apostel der Duitsers” bestempeld. Hun bijeenkomsten bezocht hij soms samen met Franz Liszt. De al beroemde dichter vond gemakkelijk aansluiting bij de literaire kringen, de musici, kortom bij wat ook toen „tout Paris” mocht heten. Victor Hugo en George Sand, de componisten Meyerbeer, Chopin en Berlioz, de historici Mignet en Michelet, ontvingen hem, Rothschild ging „famillionär” met hem om.

Hij kreeg de kans om in een toen wijdverbreid Zuidduits blad, de *Augsburger Allgemeine Zeitung*, brieven over de *Französische Zustände* te plaatsen. Nieuwsdiensten kende men destijds nog niet. Buitenlandse correspondenten schreven lange beschouwingen, in Heine's geval fonkelend geestige en scherpzinnige essay's. Wie Duits las kreeg een idee van het leven onder de Burgerkoning Louis Philippe in de ruimste zin: het straatbeeld en de cholera, de ministers en de concerten en tentoonstellingen en alles ertussenin en eromheen.

Heine heeft zijn aanwezigheid in Parijs ook andersom aangewend. Zijn geschiedenis van de godsdienst en filosofie in Duitsland verscheen in het Frans onder de titel *Over Duitsland* en moest het Duitse denken via het tijdschrift *Revue des deux mondes* in het buurland bekend maken.

Heine ging hierin min of meer uit van Spinoza, die — gelijk bekend — door zijn geloofsgemeente in de ban was gedaan („hij werd niet waardig bevonden de naam jood te dragen; zijn christelijke vijanden waren zo edelmoedig hem die naam te laten”). Het pantheïsme, de opvatting dat god in alles is, hing voor Heine samen met Saint-Simonisme: „de geschiedenis is het eigenlijke boek Gods”. Heine legde verband tussen Luthers protestantisme en de geestelijke vrijheid in Duitsland en schetste de denkbeelden van de Duitse filosofen van Kant tot Hegel in een heldere, bevattelijke taal. Hij heeft dat ook gedaan voor de dichters van de Duitse romantische school, die veel verschilden van de Franse romantici. Heine vroeg zich af of men de Duitsers moest verwijten dat zij eerst een filosofie en pas later een revolutie hebben uitgewerkt.

Heine onderscheidde de klassieke, antieke en renaissancekunst, die hij sensualistisch en anderzijds de middeleeuwse en romantische kunst die hij spiritualistisch noemt; als Homerus de reizen van Odysseus beschrijft, bedoelt hij de reizen van de Griek Odysseus en niets anders. Maar de draak die in een middeleeuws verhaal verslagen wordt, verbeeldt de zonde. er is een idee bijgekomen, iets geestelijks. Zij die van de zinnelijke ervaring uitgaan, de kunstenaars die de „heilige wellust” vieren, ook hijzelf, heten bij Heine Hellenen. De vooral katholieke verwerpers van de zinnevreugde, die al het aardse willen vergeestelijken, noemt hij Nazareners. Christus overwint de Griekse goden, „de Olympus werd een lazaret”. In een van zijn

laatste gedichten stelde hij zo „Der Griechen Lustsinn und Judäa's Gottgedanke" tegenover elkaar.

Beide essay's waren bedoeld als voortzetting van de verhandeling waarmee madame de Staël het Duitse geestesleven in Frankrijk had geïntroduceerd. Zij laten zien dat de schrijver „in de grond het Duitse boven alles bemint", zoals tien jaar tevoren en hoewel „de Duitsers die ik in Parijs te zien heb gekregen mij tegen heimwee hebben beschut". Toch heeft Heine de zeer talrijke emigrantenschaar naar vermogen en meer dan dat gesteund. Hij hield zich wel meest van hen afzijdig of bestreed hen, maar heeft zich nooit tot Fransman laten naturaliseren. Niet daarom, maar wegens zijn ironische subjectiviteit werd Heine door Lukacs als de meest Duitse dichter van de 19de eeuw beschouwd en tevens als de laatste grote dichter van het burgerdom, met de Franse romancier Balzac. De twee stonden elkaar na en plachten elkaar langs de Parijse boulevards de (gefantaseerde?) levens van de voorbijgangers te vertellen . . .

Heine's roem berust op de bedrieglijke eenvoud van zijn lichtvloeiende verzen, die direct aanspreken, populair en tegelijk volstrekt persoonlijk zijn. „Wees streng voor jezelf", beval de 24-jarige dichter een vakbroeder aan, die weinig kon beginnen met het advies dat Heine altijd op zichzelf heeft toegenast. In zijn werkwijze worden wij ingewijd door een brief vol correcties van zijn hand op een gedicht van zijn bewonderde vriend Immerman. In Heine's poëzie vinden wij de sublieme eenvoud van een veredeld volkslied, de lichte toets van weemoed en ironie naast striemende spot en verachting. Het is vrijwel alles lyrische, subjectieve poëzie.

Van zijn — verhalend — proza geldt hetzelfde: het subject is hijzelf, is terecht opgemerkt. Ook in zijn „reportagewerk" is hij altijd zelf direct betrokken. En ook daaraan werkte hij eindeloos.

Nog een kenmerk van Heine's lyrisch vermogen is het afstand nemen tot eigen leed en tot het kwaad rondom hem in de ironie, die al zijn werk kleurt. Heine's Witz (het kan een „mop" of een woordspeling of beide zijn) heeft al anderhalve eeuw getrotseerd en is nooit overtroffen. Zelf zei hij dat hij alleen een „Witz der auf einem ernstern Grunde ruht" kon verdragen. Misschien heeft alleen de Russisch-jiddische humorist Sjolem Aleichem, wiens verhalen als een lange reeks Witze aandoen, enige overeenkomst met hem. De Witz is ons zowel in Heine's proza als in zijn satirische poëzie overgeleverd en heeft blijkens tal van getuigen ook zijn conversatie gekruid en nogal eens gepeperd ook. De geestigste Fransman sinds Voltaire heeft Thiers hem genoemd. Ook in zijn Franse brieven is hij de humorist, zoals zijn Nederlandse tijdgenoot Vosmaer (en die niet alleen) hem tekende, al is hij de Franse taal mondeling noch schriftelijk helemaal baas geworden.

Vele van Heine's humoristische in- en uitvallen zijn profetieën gebleken; hij was niet zozeer een helderziende, maar meer een helder ziende, in de zin, zei Mehring, waarin men in de Oudheid de dichter een ziener noemde.

„Het schone geslacht huldigde hij zoals voor de dichter van de liefdelijke liefdesliederen natuurlijk was”, schrijft Mehring en daar valt weinig aan toe te voegen. In 1834 ontmoette Heine een schoenenverkoopstertje, een 19-jarig „kind des volks” (Huet); zij wordt zijn Mathilde, zijn „huisvesuvius” en zeven jaar later zijn vrouw, de „Verbrengerin”, de verspilster. Hij heeft haar in een pensioonaat lezen en schrijven laten leren en zei ook later dat zij niet wist wat een dichter was, nog afgezien van het feit dat zij geen woord Duits kon leren en dat de onsterfelijke verzen die aan haar zijn gewijd dus nooit tot haar zijn doorgedrongen.

In elk geval kon de dichter er zeker van zijn dat zij zijn liefde niet om zijn faam accepteerde — zij heeft bezoekers wel eens gevraagd of Henri echt een beroemdheid was. Busken Huet oordeelt dat een vrouw als madame de Staël (die niet alleen Duits lezen, maar ook Frans schrijven kon) Heine ongelukkig zou hebben gemaakt en is geroerd door zijn jaloezie en zijn advies aan haar als zij alleen in Parijs is, om zich vooral niet te vertonen. Toch heeft een en ander meer van de consument die zijn biefstukje tot morgen in de ijskast laat zetten.

„Dat Xantippe’s echtgenoot zo een groot filosoof is geworden, is merkwaardig,” luidt een van Heine’s invallen. „Onder al die ruzie nog denken! Maar schrijven kon hij niet. Socrates heeft geen enkel boek nagelaten.” Daar Heine het mensdom nog altijd twaalf dikke delen druks heeft geschonken, zal Mathilde hem geen Xantippe zijn geweest.

De Duitse dichter heeft het in Parijs dan beter getroffen dan de Griekse wijsgeer in Athene.

Heine en Marx

„Heine, de belangrijkste van alle levende Duitse dichters heeft zich bij ons aangesloten. Hij schreef politieke gedichten die het socialisme verkondigden.” Aldus Friedrich Engels op Heine’s 47ste verjaardag. De jonge Engels was juist door de lectuur van poëzie en brieven uit Parijs van diezelfde Heine scherper de „naties van rijken en hongerlijders” gaan zien.

Al in 1842 wilde de dichter met de radicale *Rheinische Zeitung*, het blad van de jonge Karl Marx en Friedrich Engels „harmonieën”. Eind november ’43 arriveerde Marx in Parijs. Heine was toen voor de tweede en laatste maal op bezoek bij zijn moeder in Hamburg.

In 1844, misschien Heine’s rijkste scheppingsjaar, gingen zij geregeld met elkaar om. Heine geldt als de eerste van de grote tijdgenoten die het genie van de bijna twintig jaar jongere Marx heeft onderkend. De dichter kwam bij Marx thuis en heeft daar diens oudste kind, Jenny, bij een stuipje in een badje gestopt en zo gered. Marx heeft min of meer peet gestaan voor de volgens Huet „van geniale bitterheid en schelkinkende luim overvloeiende satire” *Deutschland, ein Winter-*

märchen. Natuurlijk moet men met Mehring instemmen dat daar niets in staat wat niet al in Heine zelf leefde. En dat bevestigt dan alleen maar de mening van Georg Lukacs dat geen publicist toen zo dicht bij Marx en Engels heeft gestaan (en op zo een hoog peil!) als Heine. De andere vraag, in hoeverre dit lange gedicht een pamflet en het publicistische proza ook belletrie is, mag hier blijven rusten.

In hetzelfde jaar ontstond na de opstand van de Silezische wevers *Die Weber*: met het refrein:

Alt-Deutschland, wir weben dein Leichentuch,
Wir weben hinein den dreifachen Fluch,
Wir weben, wir weben.

Het zal wel het machtigste gedicht zijn dat de 19de eeuwse arbeidersbeweging heeft opgeleverd. Het verscheen te Parijs in de tamelijk dubieuze *Vorwärts*, die in januari 1845 werd verboden, o.a. wegens Heine's satires op de Pruisische koning. Marx en anderen werden uitgewezen, Heine niet, omdat minister Guizot de beroemde dichter niet wilde slachtofferen. Marx schertste dat hij hem graag mee had ingepakt, zocht hem enige jaren later nog eens op en volgde hem en zijn werk, dat hij praktisch uit zijn hoofd kende. Mehring neemt aan dat Marx niet heeft geprobeerd de „dwaze angst” voor het door hemzelf voorziene communisme te overwinnen. Marx vond dat dichters „rare kwibussen” zijn die men hun eigen gang moet laten gaan. „Men mag ze niet meten met de maat van gewone en zelfs niet van ongewone mensen.” Bij Heine's dood kreeg hij het verzoek over hem te schrijven, maar het is daar toen niet van gekomen.

In een van zijn laatste geschriften bekende Heine zijn uitspraak, dat de toekomst aan het communisme behoorde huiverend en met de schrik om het hart te hebben gedaan. Hij voorzag dat de kruideniers dan van zijn *Buch der Lieder* zakjes zouden draaien. Maar zijn gevoel voor rechtvaardigheid en zijn haat tegen de Duitse nationalistes wogen zwaarder.

„Nu het zwaard de stervende uit de handen valt voel ik mij getroost door de overtuiging dat het communisme, dat hen (de nationalistes) als eersten op zijn weg zal vinden, hun de genadeslag zal toebrengen. Uit haat tegen de partijgangers van het nationalisme kon ik het communisme mijn liefde gaan schenken. Het hoofddogma daarvan is het meest volstreckte cosmopolitisme, een universele liefde voor alle volken, hetzelfde dogma dat het evangelie destijds predikte. De dag zal komen dat deze noodlottige schop jullie zal vermorzelen. In die overtuiging kan ik zonder ongerustheid deze wereld verlaten.”

Bovenstaande regels horen thuis in de inleiding tot de Franse uitgave van *Lutetia*, Heine's laatste Parijse opstellen en dateert uit 1855. In de voorafgaande kwart eeuw heeft Heine alle tussenposities ingenomen tussen huivering en juichkreten voor massabeweging en een komend communistisch bestel, dat hij als zoveel „geschouwd” heeft. Wel niet bij toeval zal de geciteerde tekst in edities van Heine's werk zo vaak verdonkere-maand zijn.

Presser, Heine-kenner als weinigen, typeerde Heine in 1956 in een inleiding voor de bloemlezing *Ich weiss nicht was soll es bedeuten* als een „fellow-traveller” dat is medereiziger. Zo werden tijdens de koude oorlog niet bij een communistische partij aangesloten geestverwanten wel eens aangeduid.

Om Heine te kunnen plaatsen mag men niet vergeten dat partijen in de moderne zin in zijn tijd niet bestonden, ook al gebruikte hij het woord; men kon dus ook niet met ze mee-reizen. Heine achtte de communisten de enige partij in Frankrijk die besliste aandacht verdient. Ook hierin was hij vooral de „ziener”, geen dichtend politicus, maar een dichter met een uitzonderlijk scherpe politieke blik.

Censuur

Niet alleen was het leven in zijn geboorteland voor Heine onhoudbaar, zijn werk werd ook voortdurend verminkt of onderdrukt en zoals dan steeds gebeurt, alvast door de uitgever. De *mémoires* zijn grotendeels vernietigd door de familie, wat Heine, als zoveel meer, voorzag. Zinsneden, ja hele inleidingen vielen tijdens zijn leven ten offer aan het rode potlood. Heine heeft zich uit alle macht geweed, nog met hulp van een secretaris, toen hij verlamd en verlaten in zijn „pijnlijk graf” lag.

In 1835 werd al Heine’s werk, met inbegrip van het toekomstige, in Pruisen verboden, evenals dat van anderen die tot het „Junge Deutschland” werden gerekend. Heine had overigens geen enkele band met deze mindere goden, maar toonde zich solidair. Vooral de verklikker nam hij ongenadig te grazen — zijn scherpe pen was niet voor niets gevreesd en maakte wel eens dat welgezinden hun hart vasthielden. Een paar smerige antisemitische steken van graaf Platen had hij afgestraft met een hevig trommelvuur op de grafelijke voorkeur voor knaapjes. Dat was nog in Duitsland, dat Platen had verlaten. Tien jaar later richtte hij een (hoogst interessant) pamflet tegen zijn mede-emigrant Ludwig Börne, zelf een geestig liberaal, maar rechtlijnig polemist, die toen al was gestorven, na de wapens te hebben gestrekt.

Heine heeft, als zo vaak profetisch geschouwd wat censuur betekent. Kort voor hij uitweek schreef hij: „Stellig, het felle licht van persvrijheid is voor de slaaf, die liever in het donker de allerhoogste trappen aanvaardt, net zo noodlottig als voor de despoot, die zijn eigen onmacht niet graag belicht ziet. Het is waar dat de censuur zulke lieden zeer aangenaam is. Maar het is niet minder waar dat de censuur door het despotisme een tijdlang van dienst te zijn het tenslotte met de despoot te gronde richt, dat daar, waar de ideeënguillotine heeft huisgehouden ook weldra de mensencensuur wordt ingevoerd, dat dezelfde slaaf die de gedachten terechtstelt later met dezelfde gelatenheid zijn eigen heer uit het boek des levens schrapte.

Ach! deze geestesbeulen maken ons zelf tot misdadigers en de schrijver, die tijdens het schrijven, zoals een barende, in deze

toestand bedenkelijk opgewonden is, begaat vaak een gedachtenkindermoord, juist uit waanzinnige angst voor het wrekerszwaard van de censor”.

Heine borduurt hier voort op een opmerking van Rahel Varnhagen: „Als wij liegen, moet diegene worden gehaat die wij moeten voorliegen”.

Acht jaar Matratzengruft

Heines standpunt in zijn geschriften was antikapitalistisch. Na de dood van zijn oom Salomon, die hem altijd steunde met een jaarrente, voerde hij de hardnekkige „Hamburgse successie-oorlog” vooral om het bestaan van de geliefde vrouw te verzekeren. Zijn neef Carl, die hij met levensgevaar tijdens de cholera-epidemie in Parijs had verpleegd, wist hij na jarenlang twistgeschrijf te vermurwen tot een voor de miljonair minieme uitkering — het verergerde zijn nerveuze toestand aanzienlijk.

Daarentegen heeft hij zich maar weinig verweerd tegen de kapitalist die hem zelf meedogenloos uitbuitte, zijn uitgever Campe. Deze telde een toen al veel te laag bedrag neer voor zijn verzameld werk. Heine moest tot aan zijn dood om elke Pfennig vechten.

Een uitlating van eind 1844 uit een brief aan Campe: „Und sind so reich jetzt und habe das Meinige dazu beigetragen Sie zu fördern, und Sie wollen mir noch mein Paar Sous nehmen! — Ich glauch’ es nicht, es ist fabelhaft — ein schnödes Wintermärchen”. Helaas, het was werkelijkheid. En een, die zich steeds meer verduisterde.

Altijd was Heine overgevoelig geweest, vooral voor geluid, en leed hij aan hoofdpijn. Ook in Frankrijk nam hij daarvoor zeebaden, maar al gauw traden er verlamningsverschijnselen op en kreeg hij het met zijn ogen te kwaad.

Hij klaagt al in 1834 tegenover zijn broer Max, de arts. Hij onderwierp zich aan allerlei kuren, maar niets baatte. In september 1846 schreef Engels aan Marx dat Heine aan hersenverweking leed. „Het maakt een hoogst fatale indruk *einen famosen Kerl* zo stuk voor stuk te zien afsterven.” In januari 1848 meldde Engels: „Heine is bezig kapot te gaan.” En het ergste moest toen nog komen.

De beide revoluties van februari en juni 1848 gingen min of meer langs Heine heen, behalve dat hij er financieel nadeel door opliep. „Een goed stuk kan men tweemaal zien”, schreef hij wel. Na de val van het Burgerkoningschap (niet van de „Juste-Millionäre!) bleek dat Heine als vele anderen sinds 1836 een jaargeld van de regering van Louis Philippe had getrokken. Er brak een flink spektakel los. Heine haalde ten onrechte Marx aan om zich van blaam te zuiveren. Marx bewees zijn gevoelens voor Heine door in het openbaar te zwijgen. Zwaarder dan het konkelen met Guizot hebben de marxisten hem zijn pogingen aangerekend om met Pruisen aan te pappen — wat trouwens op niets uitliep.

Intussen was zijn gezondheid hollend achteruit gegaan. Vanaf mei 1848, naar hij zegt na een laatste blik op de Venus van Milo in het Louvre, is hij niet meer buiten gekomen. Zijn „Matratzengruft” in de Rue d'Amsterdam verliet hij alleen als hij letterlijk op handen gedragen werd. Niet alleen raakten vrijwel alle spieren, tot de lippen toe, verlamd, maar hij werd door helse pijnen gekweld. „Opium is ook een godsdienst”, zei hij, omdat het hem in grote dosis werd toegediend.

Voor zijn moeder verborg hij zijn toestand tot het einde toe. Het onzegbaar gruwelijke lijden heeft zijn geest nooit aangetaast. Met de hulp van een secretaris verzond hij brieven, vaak smeekbeden hem te komen opzoeken, hij stelde zijn Bekentnissen en mémoires op, een nieuwe reeks van zijn diepgravende en scherp ontledende reportages en dan verzen, verzen, verzen . . .

„Ieder die de tragiek van het mensenleven kan voelen besterven zelfs de woorden van bewondering op zijn lippen.” Dit zei Mehring, maar het leedvermaak en geredekavel over Heine's ziekte dreinen nog door.

Het Heine-Jahrbuch van 1964 bevat een artikel van de specialist, dr. A. Stern te Jeruzalem, die alle door Heine beschreven symptomen aan een deskundige beschouwing heeft onderworpen. Heine leed aan lues cerebrospinalis, een syfilitische ziekte, die het centrale zenuwstelsel, de hersenzenuwen en het ruggemeryvlies aantast. Het ziektebeeld wijst op een verworven infectie; gezien het tijdstip van de eerste symptomen, zal die wel in Italië zijn opgelopen. Een martelaarschap als van Heine is nu onmogelijk, dank zij salversaam en penicilline, aldus dr. Stern. Een medische zeldzaamheid is het dat Heine's geest onder dit lijden volledig onaangetast is gebleven.

Heine heeft een strijd om het leven gevoerd waar maar zelden een mens toe gedoemd was. Maar één troost heeft hij in zijn laatste maanden gekend: de liefde voor een geheimzinnige jonge vrouw, een Duitse, die hij Mouche noemde, naar een vlieg in haar zegelring. Hieraan danken wij de enkele roerende briefjes die hij haar schreef — of liever voor haar dicteerde en een enkel hartverscheurend gedicht. Zij kwam nog naar hem kijken in zijn laatste woning op de Avenue Matignon, waar hij van zijn balkon vijf hoog het gewoel op de Champs Elysees kon zien. Op 17 februari 1856 zag zij hem daar liggen, dood. Alexandre Dumas en de dichter Théophile Gautier volgden de baar naar het kerkhof van Montmartre.

Invloed

De invloed van Heine „half troubadour, half Ahasverus” is niet te overzien. Werd het *Buch der Lieder* het topsucces onder de dichtbundels en de auteur de succesvolste schrijver in de Duitse taal van zijn eeuw — zijn verguizers geven dat toe — buiten zijn taalgebied reikt zijn invloed van Dostojewski tot het toen nog ongerepte Amerika, van Scandinavië tot India.

Een van zijn vurigste Duitse bewonderaars was Nietzsche.

Voor Heine's invloed in Nederland behoeft men maar het belangrijkste boek in onze 19de-eeuwse literatuur op te slaan: de *Max Havelaar*. Multatuli laat daarin Heine's *Auf Flügeln des Gesanges* voordragen en door zijn Droogstoppel analyseren. „Wat beduidt dat, voortdragen op de vleugels? Je hebt geen vleugels en je gezang ook niet. Probeer het eens over de Lauriersgracht, die niet eens heel breed is.” We hebben in deze satire overigens de fraaiste karakteristiek van de ene romanticus, Heine, door de andere, Multatuli.

Met het verschijnen van *De Havelaar* in 1860, begint hier een twintigtal jaren van „Heine-furor”. De *Nederlandse Spectator* noemt Heine de grootste poëet van zijn eeuw, zijn werk wordt hier nagedrukt en deels vertaald door Van Lennep en Ten Kate.

Potgieter dichtte hem na.

De geniale historicus Bakhuizen van den Brink tekende al in Heine's sterfjaar aan, dat diens ironie voortkomt uit een „klaar besef van de kloof tussen werkelijkheid en ideaal. Heine is oneindig beter dan hij voorwendt te zijn. . . . Ere u, satiricus, voor de liederen waarvoor duizenden u smalen”.

Busken Huet noemde Heine „altijd teder, altijd scherp, altijd jood, altijd dichter”. Zijn oordeel vat Huet aldus samen: „Geen andere dichter onder zijn tijdgenoten heeft met zulke schijnbaar geringe hulpmiddelen zulke verbazende resultaten verkregen, den gezigteinder zijner lezers in zulk een mate verruimd, hun vernuft zoo opgewekt, hunne verbeelding zoo menigmaal vleugelen doen aanschieten of hun hart zoo weldadig getroffen”. Heine is enige malen in Nederland geweest. In 1827, toen hij hier „viel Spass” had en in 1844, toen hij een schilderij van Gerard Dou wilde weerzien. In een novelle vertelt hij de geschiedenis van de vliegende Hollander, zg. als een stuk dat hij in Amsterdam zou hebben gezien. Dat klopt niet, maar Wagner heeft wel het motief voor zijn opera aan Heine's verhaal ontleend, evenals de stof voor zijn *Tannhäuser* aan een van Heine's gedichten.

Denk' ich an Deutschland . . .

Aan de Rijn haten ze me zelfs, schreef de 25-jarige Heine. En dat „doen vorsten, jonkers en papen nog vandaag”, als wilde hij nog onder de levenden, verzekerde Mehring in 1910. En zo is het het gebleven. Op zijn veertigste verwachtte hij wel met gebroken hart en een gescheurde jas het graf in te gaan, maar ook dat in Düsseldorf een monument voor hem zou worden gezet. Op het eind van zijn leven meende hij er al een te hebben: het Verlagshaus van de door hem rijkgeworden uitgever Campe. Ook daar is het bij gebleven. Een buste werd eens besteld, maar nooit in het openbaar geplaatst. Heine's kop prijkt op een console in de Kneipe tegenover zijn geboortehuis in de Düsseldorfse Bolkerstrasse. Toen wij daar in de zestiger jaren eens ons licht opstaken, bleek geen van de bierdrinkers

en -serveersters te weten wie er glimlachend op hen en hun Bockwurst neerkeek.

Langs het Theater am Rhein loopt tegenwoordig tenminste een Heine-allee, de enige in de Bondsrepubliek, naar men zegt.

Maar het plan uit de burgerij om de medische hogeschool van Düsseldorf naar de grootste burger der stad te noemen is stelselmatig afgeketst: door de rector, die daar „gemakkelijk een politiek accent” in zou beluisteren en verder door de academierraad, omdat a) Heine geen medicus was; b) voor de nu levende studenten de dichter en zijn werk verregaand onbekend zijn; en c) (dit moet in het Duits) „Personenkult heute ohnehin nicht mehr zeitgemäss” zou zijn! Een mini-onderzoek wees uit dat ook nu Westduitse jeugd op school kan vernemen dat de dichter van de Loreley-ballade „Ich weiss nicht was soll es bedeuten . . .” „unbekannt” is. Een radio-uitzending van vorige maand bevestigt dit.

De nazi-boekjes zijn uit de handel, maar niet vergeten; ook in na-oorlogse literatuurhandboeken stijgt uit het (meestal korte) hoofdstuk-Heine een walm van antisemitisme op.

Het doet dan deugd dat medewerkers van de Düsseldorfse stadsbibliotheek na 1933 het toen al omvangrijke Heine-archief achter in het gebouw hebben laten onderduiken. Het is nu gelukkig aangevuld en goed geconserveerd te raadplegen. Zo kon daaruit en verder door de Bibliothèque Nationale te Parijs en het Goethe-Schiller-Archiv in Weimar de grote Heine-uitgave in dertig delen sinds 1956, een eeuw na Heine's dood, worden samengesteld, de zg. Säkular-Ausgabe van het instituut te Weimar en het Franse voor wetenschappelijk onderzoek. Dat tenminste zou Heine plezier hebben gedaan. Al moeten we op een wetenschappelijke uitgave nog steeds wachten.

EVA TAS

Hymne

Ik ben het zwaard, ik ben de vlam.

Ik heb u in het donker voorgelicht en toen de slag begon, vocht ik vooraan, in het eerste gelid.

Om mij heen liggen de lijken van mijn vrienden, maar wij hebben overwonnen. Wij hebben overwonnen, maar om ons heen liggen de lijken van mijn vrienden. In de juichende triomfzang klinken de koralen van de lijkstaatsie. Maar wij hebben tijd voor vreugde noch voor rouw.

Opnieuw klinken de trompetten, nieuwe strijd staat voor de deur.

Ik ben het zwaard, ik ben de vlam.

De Jong, De Jonge en Co.

Aan de vooravond van de recente parlementsverkiezingen is van reactionaire zijde op verschillende manieren getracht om tegen de groeiende sympathie en steun voor de Communistische Partij van Nederland op te tornen. Radio en televisie boycotten nieuws en informatie over de communistische politiek en door een paar uitgevers werden in het tijdsbestek van enkele weken twee boeken in omloop gebracht met lasterlijke aantijgingen uit de oude doos tegen de CPN.

De pogingen van de reactie faalden echter faliekant, want ondanks uitgebreide anticommunistische reclamefanfares rond die uitgaven, verbeterde de CPN niet alleen haar positie in het parlement, maar versterkte zij zich ook met nieuwe leden en abonnees op *De Waarheid*.

De schrijver van een dezer boeken, L. de Jong, heeft zich al een beruchte faam verworven vanwege de vooringenomenheid en onwetenschappelijke opzet van zijn geschiedschrijving. Na een stilzwijgen van enkele jaren werd uitgerekend vlak voor de verkiezingen het vierde deel gepubliceerd van de geschiedenis van Nederland in de Tweede Wereldoorlog.¹⁾

In de twee banden, die dit vierde deel beslaat, pretendeert De Jong een indruk te geven van de gebeurtenissen van mei 1940 tot maart 1941 in ons land. In feite zijn echter werkelijkheid en bedenkzels doorengemengd en volgens het geijkte patroon van het rijksbureau voor oorlogsdokumentatie vervormd.

Het anti-nationale optreden van burgerlijke kringen tijdens de bezetting wordt met een mantel van begrip gedekt en allerlei schijnheilige redenen worden aangedragen als verontschuldiging van dit optreden. DS'70-er De Jong neemt zelfs het oorlogsverleden van *De Telegraaf*, dat de afgelopen maanden zo een publiciteit aan de verkiezingscampagne van DS'70 verleende, in bescherming en zijn milde en vergoelijkende zinsneden werden dan ook triomfantelijk in *De Telegraaf* geciteerd.

Het toenemende en zich meer en meer organiserende verzet tegen de fascistische overheersing in het eerste bezettingsjaar vindt maar een zeer summiere vermelding en de grootste uiting daarvan, de Februaristaking, wordt vertekend en als bijkomend behandeld.

Geen toeval overigens, want De Jongs allergie voor de communisten in Nederland is bekend. Natuurlijk, de reeds direct na 1945 ingezette pogingen van de reactie om de rol van de communistische partij in de Februaristaking te negeren of te bagatelliseren, zijn geheel mislukt. Ook De Jong kan niets anders doen dan in één zinsnede op te merken, dat de massale stakingen niet zijn „los te denken van de activiteit der illegale Communistische Partij Nederland”. Maar dat is dan ook al! Het is verder bladzijden lang een aaneenschakeling van geschiedvervalsing, kleinzielige verdraaiing en vitriool spuiten

tegen de CPN, waarbij alle voorgewende wetenschappelijkheid verloren gaat en de fantasterij hoogtij viert.

Er is sprake van verdachtmaking van de rol als nationale en democratische kracht, die de CPN toen heeft vervuld — een rol, die haar ook nu van de andere politieke partijen onderscheidt en tot inspirerende, perspectief biedende kracht maakt. L. de Jong doet alsof er geen authentieke bronnen over de politiek en standpunten van de CPN in 1941 bestaan en vermeit zich met citaten uit en verwijzingen naar boekjes van notoïre anticommunisten als G. Harmsen, A. J. Koejemans en Seijes.

Dat is overigens ook de methode, die door A. A. de Jonge grotendeels wordt gevolgd in diens eveneens onlangs gepubliceerde oprisping tegen de CPN. A. A. de Jonge, ambtenaar van de Koninklijke Bibliotheek in Den Haag, stelde een schimpschrift samen „Het communisme in Nederland”²⁾, dat een banale aanval op program en politiek van de CPN, op haar zelfstandige oriëntering in nationale en internationale vraagstukken, bevat.

Dat uitgeverij Kruseman (Den Haag) dit schimpschrift met nogal wat zefouten op de markt liet komen, wijst op overhaasting en op het feit, dat het doel van deze uitgave kennelijk is geweest te trachten voor de verkiezingen de CPN in de wielen te rijden. Het is overigens niet de eerste keer, dat deze uitgeverij zich aan dit soort anticommunisme overgeeft; zij publiceerde indertijd eveneens een schotschrift van F. Baruch in een — uiteraard vergeefse — poging de CPN afbreuk te doen.

De strekking van De Jonge's geschrijf wordt al duidelijk uit een inleidende opmerking, waar hij de CPN — de partij van het heldhaftige verzet tegen het fascisme — op één lijn stelt met de NSB, het samenraapsel van fascistische hielenlikkers tijdens de bezetting; een vergelijking, die op latere plaatsen nog enkele malen wordt herhaald.

Het is met zijn schimpschrift als met voorgaande van dit soort: ze worden gedeeltelijk van elkaar overgeschreven. Zo worden figuren als Van Ravesteijn, Jacques de Kadt, F. Baruch, W. Gortzak — allen in een lange reeks van jaren weggelopen of weggejaagd uit de CPN — door De Jonge aangevoerd en wordt de lezing van hún aanvallen op de CPN en de arbeidersbeweging van harte aanbevolen. Belangstelling heeft er voor die oprispingen echter ook al nooit bestaan, getuige het feit dat zij bij opkoper De Slegte op de grote rommelhoop liggen.

Wat burgerlijke kolommenvullers wierpen zich op De Jonge's wormstekige pennevruchten en zogen aan het venijn tegen de CPN. Toch konden enkelen van hen ook niet alle passages appreciëren — en wel die passages niet, waar de Wagenaar-Gortzakgroep, die in 1958 de CPN poogde te scheuren en voor die scheurmakersactiviteiten werd bewierookt, door De Jonge thans volledig wordt losgelaten. Nu deze groep volkomen is gediscrediteerd en ontmaskerd, wordt Wagenaar geschetst als „een eigendunkend man zonder een spoor van kennis en zelf-

kritiek" en was H. Gortzak altijd uit op „op nogal goedkope effecten mikkende welsprekendheid”.

Deze uitlatingen van De Jonge, die wat anders aandoen dan de laatste jaren gebruikelijk was in het genre van de gemene laster over de CPN, worden niet in alle burgerlijke reacties op prijs gesteld.

Overigens heeft De Jonge's geschrift verder alle kenmerken van de bestaande reeks: volgens beproefd recept lijkt het ook op een telefoonboek met namen van hen, die zich ooit aan de CPN hebben opgedrongen of in bestuurlijke organen bij haar activiteiten waren of zijn betrokken.

Het schimpschrift pretendeert een „geschiedenis” te zijn, maar maakt in het ratjetoe van opgeworpen vraagstukken niet eens melding van de wending in de communistische vakbonds-politiek van 1958, die van zo een vruchtbare betekenis is gebleken. De klerk van de Koninklijke Bibliotheek vindt, dat de CPN haar marxistisch-leninistische fundament en haar anti-kapitalistische standpunt moet prijsgeven.

Zijn schimpschrift heeft dan ook niets met geschiedenis te maken en zal belanden, waar ook zijn voorgangers zijn beland: in de vergetelheid van de grote hoop oud papier.

De CPN echter wordt, zoals de recente parlementsverkiezingen, en meer nog de recente massabewegingen hebben aangetoond, steeds meer als organisator en inspirator van de democratische en nationale krachten gezien.

J. MORRIËN

1) Dr. L. de Jong — Het Koninkrijk der Nederlanden in de Tweede Wereldoorlog. Mei '40—maart '41. Staatsuitgeverij. Prijs f 32.50.

2) Dr. A. A. de Jonge — Het communisme in Nederland — geschiedenis van een politieke partij. Uitgeverij Kruseman. Prijs f 15.90.

In verkeerde bedding

In een serie *Grote stromingen der 20e eeuw* zijn dit jaar twee boeken verschenen: *Sociaal-democratie* en *Neo-nationalisme*.¹⁾ Blijkens de omslag zijn ze geschreven voor jonge mensen vanaf 17 jaar en voor allen, die „op eenvoudige en boeiende wijze inzicht willen verwerven in de factoren, die onze huidige internationale samenleving sterk beïnvloeden”.

Een boeiende verteltrant kan men beide auteurs niet ontzeggen, maar tegen de inhoud en strekking valt veel te berde te brengen. John Vaizey, die het boek over de sociaal-democratie schreef, is hoogleraar aan de Brunel-universiteit te Londen en schenkt veel aandacht aan de Engelse geschiedenis. In zijn boek voeren — zoals wel te verwachten — de herzieners van het marxisme de boventoon, maar een aantal opmerkingen tegen Marx en diens ideeën zijn ronduit infaam.

De rechtse leiders van de sociaal-democratie hebben de belangrijkste opvattingen van het marxisme verloochend, maar een werkelijk sociaal-democraat zal toch niet voor zijn rekening

willen nemen, wat bijvoorbeeld door Vaizey met betrekking tot het socialisme wordt geschreven. Want absurd en schandelijk is toch een passage als: „En ook wanneer gewoon het woord socialisme wordt gebruikt, mag niet worden vergeten, dat er ook andere 'socialistische' (marxisme — nationaal-socialisme) stelsels bestaan”. Dit niveau en een karikaturale beschrijving van het communisme treft men op nog een aantal plaatsen aan. De enkele meer informatieve hoofdstukken kunnen de negatieve en verwerpelijke totaal-indruk niet uitwissen.

Glen Barclay, lector „internationale betrekkingen” aan de universiteit van Queensland, tekent voor het boek over neo-nationalisme. De keus van de titel wordt niet aannemelijk gemaakt en de auteur toont weinig onderscheidingsvermogen in de verschillen tussen een gezond nationalisme en het nationaal-chauvinisme van de nazi's. Volgens de auteur is nationalisme niet meer dan een term „waarmee men de situatie beschrijft van een groep mensen die op grond van een gemeenschappelijk fysiek kenmerk aanspraak maakt op onafhankelijkheid tegenover anderen, die dit kenmerk niet bezitten”. Met deze opvatting is het niet te verwonderen, dat een historische beschouwing over de natie ontbreekt. In het proces van de burgerlijke revolutie hebben zich in Europa de moderne naties ontwikkeld en voltooiden zich elementen van een natie als eenheid van taal, grondgebied, economisch leven en een gemeenschappelijke geesteshouding.

De auteur wijdt nogal wat aandacht aan de situatie in de Balkan aan de vooravond van de eerste wereldoorlog en de periode daarna. Nationale kwesties hebben toen inderdaad een rol gespeeld (ze doen dat ook nu nog), maar opnieuw blijkt een tekort aan onderscheidingsvermogen tussen wat het opzwepen van nationale vooroordelen was en een gerechtvaardigd verlangen naar een eigen nationaal leven.

Dat is te meer te betreuren, omdat in de huidige tijd het vraagstuk van de nationale onafhankelijkheid van levensbelang is voor vele staten, ook in West-Europa. De bourgeoisie verraadt de belangen van de natie en de verdediging van de nationale belangen berust bij de brede massa's van het volk; deze verdediging is nauw verbonden met de algemene strijd voor democratische rechten.

Barclay toont ten aanzien van de ontwikkelingen in de tropische landen betere uitgangspunten (Hoofdstukken „De derde wereld ontwaakt” en „Verbroekeling van koloniale rijken”). Toch is er hier met betrekking tot afzonderlijke landen ook sprake van vreemdsoortige opvattingen.

Beide boeken zijn wel prima verzorgd en rijk geïllustreerd.

S. VAN DONGEN

Verklaring van het Dagelijks Bestuur van de CPN over de Westduitse verkiezingen

Het Dagelijks Bestuur van de CPN heeft in zijn vergadering van 21 november 1972 onder meer gesproken over de verkiezingen in West-Duitsland.

Twee hoofdpunten hebben de verkiezingscampagne in de Bondsrepubliek beheerst: de Oost-politiek en de loonmatiging. Van de zijde van de SPD is grote nadruk gelegd op de ontspanning in de verhoudingen met Oost-Europa en met name op het basis-verdrag met de DDR. Hieraan werd tegelijkertijd het drijven naar verdere integratie in de EEG verbonden. De SPD deed een beroep op de vredeswil die vooral bij de Westduitse jeugd sterk aanwezig blijkt te zijn en wees op de behoefte aan persoonlijke contacten tussen de burgers in beide Duitse staten. Terzelfder tijd kon ze gebruik maken van de steun van grote kapitaalsgroepen die zowel in de Oost-politiek als in de ontwikkeling van de EEG belangrijke winst- en expansiemogelijkheden zien. De CDU-CSU van Barzel en Strauss heeft de verdragen met de landen van Oost-Europa voortdurend aangevochten en haar openlijk revanchistische campagne geheel gevoerd in een stijl die herinneringen opwekte aan de nazi's. Gebleken is dat dit grote weerzin heeft opgeroepen.

Tijdens de verkiezingscampagne trad de CDU onder de leuze van inflatiebestrijding op voor een matiging van de inkomens van de werkers. Hieruit blijkt, dat de nullijn van Bakkenist en Biesheuvel een politiek is die in alle EEG-landen door de grote concerns wordt geëist en door de rechtse partijen wordt verdedigd.

De SPD heeft het vraagstuk van de lonen in de verkiezingscampagne buiten beschouwing gelaten. Brandt heeft dus niet zoals Den Uyl een loonmatiging gepredikt.

De uitslag van de verkiezingen laat zien, dat een meerderheid van de Westduitse kiezers ontspanning wenst en een politiek van loonmatiging afwijst.

Het Dagelijks Bestuur wijst erop, dat de CPN gedurende de hele na-oorlogse periode, en lange tijd als enige, consequent is opgetreden voor ontspanning en normalisering van de betrekkingen met de landen van Oost-Europa, en dat de CPN steeds erkenning van de DDR heeft verlangd.

De rechtse partijen en de rechtse PvdA-leiders hebben van hun kant de Atlantische „koude oorlog” gesteund. Deze is echter volkomen vastgelopen, zowel in Europa als in Azië (Vietnam). De thans gevolgde Oost-politiek, zoals zij door de NAVO en

de regering-Brandt wordt gevoerd, is een resultaat van deze mislukking.

Het is zaak dat Nederland de consequenties trekt uit deze ontwikkeling en o.a. onmiddellijk tot erkenning van de DDR overgaat.

Bij de verkiezingen is duidelijk gebleken, dat de CDU-CSU, hoewel zij achteruitgang heeft geboekt, een gevaarlijke politieke factor ten gunste van revanchisme en reactie is gebleven, hetgeen onderstreept wordt door de versterkte positie van de extreme Strauss-vleugel.

Bovendien is de winst van de regerende coalitie in sterke mate terecht gekomen bij de liberale FDP, waardoor een zekere rechtse druk op de Westduitse regeringskoers in de komende tijd vergroot zal worden.

Het gevaar van een Westduitse machtstoename in de EEG en in de NAVO, dat zijn uitdrukking vindt in het streven naar een Europese atoombewapening met gebruikmaking van atoomprojecten waarbij ook Nederland betrokken is, onderstreept de noodzaak om ons land los te maken van de bewapenings- en atoompolitiek van de NAVO.

De uitslag heeft ook duidelijk gemaakt, dat het kiesstelsel in West-Duitsland de teruggang van de CDU in zeteltal heeft beperkt. Het is nodig met de meeste klem te waarschuwen tegen diegenen die in ons land het Westduitse kiesstelsel ten voorbeeld stellen en willen invoeren, hetgeen op verkrachting van de parlementaire democratie zou neerkomen.

De groepering die zich Duitse communistische partij (DKP) noemt, verkrijgt nu al sinds jaren een minimaal aantal stemmen. Hoewel daarbij factoren als de kiesdrempel zonder twijfel een rol hebben gespeeld, is het duidelijk dat de wijze waarop deze groep optreedt niets te maken heeft met een communistische politiek en blijkt zij van de arbeidersklasse in de Bondsrepubliek vervreemd te zijn. Voor een werkelijk communistisch optreden is een autonome en niet-sectarische politiek nodig, die wortelt in de massa van de eigen bevolking.

De CPN verklaart nog eens nadrukkelijk, dat zij met de genoemde groepering niets te maken heeft.

(De Waarheid, dinsdag 21 november 1972.)